

MIGUEL CALATAYUD

APROXIMACIÓ A L'OBRA INFANTIL IL·LUSTRADA

CLARA BERENGUER REVERT

VALÈNCIA, 2015

DIRECTORA: MARÍA JOSÉ LÓPEZ TERRADA

DEPARTAMENT D'HISTÒRIA DE L'ART

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

PROGRAMA DE DOCTORAT 3030 HISTÒRIA DE L'ART

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

AGRAÏMENTS

Aquesta tesi va començar a gestar-se el curs acadèmic 2007-2008, mentre cursava el Diploma de Postgrau «Cultura, lectura i literatura per a infants i joves» de la Universitat de València dirigit per la professora Gemma Lluch. Aquests últims estudis em van permetre fer la investigació *La il·lustració infantil valenciana*, un treball on, a partir de la localització i recuperació dels llibres infantils il·lustrats de la «Col·lecció Joanot» publicats el 1983, i prenent-los com a base, em plantejava una primera introducció en el tema. Amb aquest treball ho vaig veure clar i, així, aquest esdevindria la llavor de la meua tesina del Diploma d'Estudis Avançats, tot i que en aquesta ocasió em centraria únicament en l'obra d'un il·lustrador valencià a l'hora de realitzar la investigació. El resultat final va ser *Miguel Calatayud i els llibres per a infants (1970-1990)*, presentada l'any 2009 i feta sota el guiatge de la professora María José López Terrada, de la Universitat de València.

La il·lustració infantil ha estat sempre una matèria que m'ha interessat. Malauradament, malgrat que durant la llicenciatura a penes es va tractar aquesta qüestió —la meua admiració per la il·lustració aleshores és traduïa en la possessió d'una reduïda biblioteca personal—, sí que recorde un treball voluntari, atés que aquest tema no donava temps a tractar-lo en classe, sobre la il·lustradora catalana Lola Anglada per a l'assignatura d'Arts Gràfiques impartida durant un curs per José Luís Alcaide. Aquest professor, sense adonar-se'n, em va descobrir un món encara molt desconegut per a mi però que em captivava tant com ho fa ara.

Tot i que aquesta investigació m'ha portat a conèixer professors que no han dubtat a ajudar-me en aquest camí, com és l'esmentat José Luís Alcaide, qui no sols em va presentar Lola Anglada sinó que, a més, posteriorment em va oferir bons consells per on havia de dirigir el meu estudi, el meu agraïment més sincer és per a la directora de tesi María José López Terrada, del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de València, una professora que ha cregut en la meua investigació des del principi alhora que m'ha animat i m'ha reforçat el pensament positiu que allò que estava investigant vertaderament era i és interessant. D'altra banda, també he de reconèixer ací l'ajuda tan indispensable com desinteressada de Miguel Calatayud durant tot aquest llarg procés d'investigació.

Però aquest viatge no s'ha centrat solament en l'àmbit acadèmic perquè també hi ha moltes persones de l'àmbit personal a qui vull agrair-los la companyia, la paciència i l'estima. La investigació que ací presente s'ha gestat tant a València com a Banyeres de Mariola, llocs on vaig haver de tancar-me moltes hores per tal de fer aquesta investigació. Tot i això, les estones que he passat redactant en la taula de faldes de la casa de la meua àvia amb la seua companyia silenciosa però sota la seua atenta mirada han estat els més satisfactoris i són ara els que em porten els millors records de tot aquest procés. Amb l'estimada presència d'Amparito Puerto, la meua àvia, encete, per tant, aquest segon agraïment més personal. En aquest sentit, he d'esmentar Neus, la meua germana, que tantes vegades ha parlat de mi enorgullint-se del meu

estudi i de l'esforç amb què l'enfrontava, i Margarida Castellano, que no és la meua germana gran però com si ho fóra, qui tantes paraules d'ànims m'ha dedicat durant aquest temps. He d'esmentar també tots els meus amics i amigues que sempre han tingut un comentari amable i bones paraules per alegrar-me els dies de tesinanda.

Però sobretot vull agrair el suport als meus pares, Vicent Berenguer i Amparo Revert. Sense ells tot açò probablement hauria estat impossible.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	11
2. METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ I FONTS DOCUMENTALS	15
2.1. Presentació, objectius i estructura de la investigació.	15
2.2. Materials i mètode de treball de la investigació.	17
3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	21
3.1. La literatura infantil com a principi necessari per a l'anàlisi de la il·lustració infantil.	21
3.2. L'escassetat d'estudis relatius a la il·lustració infantil valenciana.	22
3.3. Estat de la qüestió: l'obra infantil il·lustrada de Miguel Calatayud.	25
4. LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL	29
4.1. La il·lustració infantil: una manifestació singular de l'art.	29
4.2. Introducció al procés històric de la producció editorial infantil.	31
- Les auques.	32
- Els cromos.	34
- Les noves tècniques de reproducció de les imatges.	35
- Els llibres d'estampes.	37
4.3. La il·lustració infantil valenciana.	39
4.3.1. Les revistes infantils.	39
- Els antecedents.	40
- La dècada dels vuitanta del segle XX.	44
4.3.2. La lenta consolidació dels llibres infantils il·lustrats valencians.	46
- La il·lustració als llibres infantils valencians.	46
5. MIGUEL CALATAYUD: LLIBRES PER A INFANTS	59
5.1. Introducció biogràfica i trajectòria professional.	59
5.2. Il·lustracions infantils: Proposta artística.	67
5.2.1. Suports plàstics i tècniques pictòriques.	67
5.2.2. Procés d'elaboració: documentació, esbossos i resultat final.	69
5.2.3. El seu llenguatge visual. Influències i trets formals.	78
- Influències que determinen el seu estil.	78

- Trets formals de les seues il·lustracions.	81
- Aportacions noves a l'estudi formal de les il·lustracions.	91
- Síntesi	103
5.2.4. Imaginari visual	104
- Una visió particular de la realitat	104
- Il·lustracions de la dècada dels vuitanta: una representació mediterrània del món.	107
- Repetició de motius plàstics.	111
6. CATÀLEG LLIBRES INFANTILS ANALITZATS DE MIGUEL CALATAYUD	123
- Balada de un castellano (1970)	123
- El país de las cosas perdidas (1971)	149
- Cuentos del año 2100 (1973)	165
- Baira y el fuego (1976)	185
- Peter Pan (1977)	209
- Escenarios fantásticos (1979)	229
- Datrebil, 7 cuentos y un espejo (1982)	273
- Tres i no res en la boca d'un drac (1982)	317
- El cavallet de cartó (1984)	333
- Saïda, la reina mora (1987)	373
- Una de indios y otras historias (1988)	391
- Els Lusiades (1989)	405
- El món inventat (1990)	455
- La ballena en la bañera (1994)	475
- Lluna de mel al palau de vidre (1995)	499
- Polifemo el cíclope (1996)	519
- El llibre de la selva (1998)	537
- El cuaderno de Luismi (1999)	549
- Regalos para el rey del bosque (2001)	629
- El bosque de mi abecedario (2003)	647
- Tres viajes (2005)	669
- Libro de las M'Alicias (2009)	689
- Kembo, incidente en la pista del circo Medrano (2010)	713
7. CONCLUSIONES	749
8. BIBLIOGRAFIA	757
8.1. Bibliografia general	757
8.2. Bibliografia sobre Miguel Calatayud	760
8.3. Llibres il·lustrats per Miguel Calatayud	762

1. INTRODUCCIÓ

Alice was beginning to get tired of sitting in the bank, and of having nothing to do; once or twice she had peeped into the book her sister was reading, but it had no pictures or conversations in it, «and what is the use of a book», thought Alice, «without pictures or conversations?»¹

Lewis Carrol, autor d'*Alicia en terra de meravelles*, es pregunta amb aquestes reflexions en boca de la protagonista, per la funció de les il·lustracions en un text literari. En aquest dubte es planteja, per tant, la definició d'il·lustració i, així, en un primer intent d'aproximació, pot considerar-se com una imatge que serveix, essencialment, per a despertar l'interès del lector i, alhora, per a estimular-ne i enriquir-ne la capacitat de comprendre el missatge d'una obra il·lustrada².

En relació amb aquesta qüestió, s'ha de ressaltar abans de res que les primeres estampes, gravats o dibuixos que acompanyaven els textos amb una intenció de reforçar-los tenien com a destinatari natural un públic adult que buscava en aquestes expressions artístiques un complement i, fins i tot, una traducció de missatges literaris més complexos. Aquestes mostres primigènies d'aquest sistema d'ajuda a la lectura es remunten als inicis del llibre i van des dels antics asiàtics fins als grecs clàssics i els llibres miniats medievals. Alguns crítics i investigadors, però, són més precisos en el temps i situen el començament d'aquestes representacions literàries en *El llibre dels morts dels egipcis*, en el qual unes imatges de tendència decorativa facilitaven la comprensió dels escrits mitjançant una lectura visual³. Teresa Duran coincideix en aquesta afirmació i va més enllà en reconèixer en aquestes imatges dues funcions característiques de la il·lustració: l'ornamentació o dimensió estètica i la documental o dimensió cognitiva⁴.

En la recerca d'altres respostes satisfactòries a aquesta qüestió es poden fer les més diverses propostes des dels punts de vista més variats de manera que, les interpretacions al voltant de la il·lustració són nombroses. Convé ressaltar que en *La magia de los cuentos infantiles* de Seth Lerer⁵ es destaca el fet que, des de sempre, també els més menuts han llegit llibres amb il·lustracions. Així, assenyala un fragment d'un paper de l'Egipte bizantí en el qual s'expliquen els treballs d'Hèracles i on apareix un dibuix de l'heroi i el lleó. Lerer continua explicant com, amb el pas dels anys, són molts més els textos il·lustrats d'aquest tipus que

¹ L. Carrol, *Alice's Adventures in Wonderland*, (En *The Complete Illustrated Works of Lewis Carrol*. London:Chancellor Press, 1982, reimp. 1991, p.17) a PADRINO GARCÍA (2004), p.11 (Trad.: Alicia estava començant ja a cansar-se d'estar asseguda amb la seua germana a la vora del riu sense fer res: havia tret el cap una o dues vegades al llibre que estava llegint la seua germana, però no tenia dibuixos ni diàlegs, i per a què serveix un llibre si no té dibuixos o diàlegs?, es preguntava Alicia".)

² GARCÍA PADRINO (2004), p.12.

³ GARCÍA PADRINO (2004), p.25.

⁴ DURAN (1998), p. 59.

⁵ LERER (2008), p. 415.

s'han conservat, com ara els nombrosos manuscrits de les obres de Terenci amb imatges que es descobriren en l'Edat Mitjana. Hi destaca també el saltiri, la col·lecció de salms amb què durant molt de temps els xiquets cristians aprenien a llegir, que ofería amb freqüència lletres inicials extremadament elaborades que representaven el rei David o qualsevol altre aspecte del tema tractat en els poemes. I dos manuscrits anglesos de començament del segle XVI, probablement destinats a l'educació dels xiquets de l'aristocràcia, que presenten una sèrie d'il·lustracions amb animals i plantes de cromatisme abundant, un tret que els fa assemblar-se als antics bestiari medieval.

Són també molt reveladores les reflexions de John Locke (1632-1704) al voltant d'aquest tema que Lerer reprèn en el seu llibre. Locke arribà a la conclusió que ensenyar els més menuts resultava molt més fàcil quan els textos s'acompanyaven amb imatges i, amb aquesta finalitat, s'encarregà de publicar una edició de les faules d'Isop il·lustrades. Aquesta afirmació també és enfortida per Denise Escarpit⁶ en el seu estudi sobre literatura per a infants i joves. És significatiu que aquesta estudiosa ja havia subratllat l'any 1981 la importància que Locke donava al rol de la imatge en el llibre infantil com una invitació a la lectura.

Tot i que autors com ara José Miguel Ibáñez⁷ són de l'opinió que no hi ha pròpiament una literatura per a infants però sí una sèrie de relats que per característiques com ara la universalitat de la seua imaginació, el seu sentit original del misteri, la seua simplicitat poètica i per la màgia que anima els personatges posseïxen una afinitat peculiar amb el món de la infància però són també llegits en qualsevol edat, la confirmació de la literatura infantil com una realitat literària diferent respecte de l'adult ha estat justificada a hores d'ara per un bon grapat de crítics i estudiosos en la matèria. Així, malgrat que en un principi foren un complement de la lectura per als adults, les imatges s'han encarregat de fer més atractius els llibres per a infants durant segles de manera que la incorporació de la il·lustració com una parcel·la artística vinculada amb la literatura infantil ha estat també suficientment demostrada.

Totes aquestes consideracions evidencien que la particularitat més genuïna de la il·lustració infantil es troba en el fet que es tracta d'una creació artística amb una independència parcial, ja que està condicionada per la seua relació amb un text literari. Una subsidiarietat o complementarietat que l'il·lustrador ha d'assumir i, sobretot, que no ha de ser entesa com una limitació o degradació estètica sinó com l'essència a partir de la qual l'artista plàstic assoleix la qualitat del seu treball. Precisament, segons Jaime García Padrino⁸, aquest resultat final, és a dir, la il·lustració resultant, és conseqüència del compliment de tres factors. En primer lloc, la seqüenciació dels moments clau en el desenvolupament d'una acció; segonament, l'adequació o consonància dels recursos plàstics o gràfics en el to general dels elements expressius presents en el text literari i, per últim, la caracterització plàstica de situacions, ambients i personatges rellevants o que definisquen el caràcter d'una creació literària en concret. Aquesta descripció, mitjançant una imatge plàstica, és una ajuda decisiva per a la millor comprensió del missatge global del llibre infantil il·lustrat.

Són també diversos els il·lustradors espanyols que han reflexionat al voltant d'aquest propòsit i que han tractat de consolidar la il·lustració infantil com una parcel·la artística més del món de l'art, aspecte que més interessa en aquesta investigació. Miguel Ángel Pacheco⁹, per exemple, insisteix en el fet que la il·lustració és una activitat artística lligada a una sèrie de

⁶ ESCARPIT (1981), p. 105.

⁷ IBÁÑEZ LANGLOIS (1979), p. 120.

⁸ GARCÍA PADRINO (2004), p. 20.

⁹ PACHECO, Miguel Angel (1994), pp. 16-24.

limitacions: unes limitacions temàtiques pròpies d'una creació d'imatges adequades o suggerides per uns textos literaris; unes limitacions mecàniques derivades de la necessitat d'un procés tècnic d'impressió que permeta l'edició múltiple d'una obra plàstica que va sorgir com un original únic; unes limitacions de mercat, en inserir-se en un producte llibre, amb unes determinades condicions formals o de presentació requerides o imposades pel seu caràcter comercial i unes limitacions culturals, que determinen la qualitat intrínseca del treball de l'il·lustrador que, alhora, depenen del talent, l'originalitat i el sentit estètic d'aquest, qui a més ha d'adaptar-se a les condicions de l'encàrrec de posar imatges a un text literari específic.

Arcadio Lobato va més enllà en afirmar que la il·lustració infantil és, abans que res, un mitjà d'expressió artístic i, és per això, que defensa la seua importància en el context de la Història de l'Art i reforça les possibilitats que aquesta ofereix en l'àmbit de l'experimentació i l'evolució de l'art pictòric. Des d'aquesta perspectiva, per tant, la il·lustració dels llibres infantils implica un equilibri i una combinació de formes, tonalitats i línies adequades per a aconseguir una emoció estètica enriquidora en l'espectador, en l'infant¹⁰.

Tanmateix, aquestes imatges que en el transcurs del temps han acompanyat els textos literaris per a infants han restat, fins no fa molt, oblidades i, fins i tot, han estat considerades com un art menor destinat només a un públic infantil sense cap pensament estètic crític. Allò que m'he plantejat amb aquest estudi, per tant, és endinsar-me en un context més delimitat com és la il·lustració infantil valenciana i, més concretament, en l'anàlisi de l'artista gràfic Miguel Calatayud i els seus llibres infantils il·lustrats amb el propòsit de posar en valor creacions amb unes qualitats com les que presenten la resta de les disciplines artístiques.

Miguel Calatayud és un il·lustrador que s'arrisca en les seues creacions gràfiques, amb un estil particular i d'una gran personalitat. A més, les seues il·lustracions formen part d'un procés històric de la il·lustració infantil valenciana que també he volgut plantejar en aquest estudi mitjançant l'anàlisi d'un conjunt de publicacions on ja s'adverteix l'especialització o l'adequació a un destinatari infantil juntament amb el nom dels il·lustradors que participaren en l'evolució. Tanmateix, aquesta visió històrica no té cap pretensió d'atribuir als esmentats l'origen de la il·lustració infantil valenciana ni adjudicar-los el mèrit de ser els únics partícips d'aquesta sinó que naix de la necessitat de començar un estudi i presentar uns exemples concrets dels que foren els primers passos d'una àmplia trajectòria, plena d'aportacions distingides en aquesta parcel·la artística dedicada als infants i sense la qual, l'obra de Calatayud no s'entén.

Reprenent les paraules d'Arcadio Lobato sobre l'educació estètica dels infants amb les il·lustracions infantils —en una societat de consum mediàtic com la que vivim i en la qual s'imposa el que marca el mercat i es tendeix a esborrar el patrimoni visual col·lectiu a favor de determinats arquetips visuals i els seus imitadors—, la posada en valor d'aquestes creacions artístiques i les il·lustracions de Miguel Calatayud és fa més urgent que mai ja que introdueixen elements del bagatge pictòric valencià i són una alternativa visual i pedagògica com també una reacció contra l'edulcorament que, més voltes de les que no voldríem, predomina en les obres actuals.

¹⁰ GARCÍA PADRINO (2004), pp. 15-16.

2. METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ I FONTS DOCUMENTALS

2.1. PRESENTACIÓ, OBJECTIUS I ESTRUCTURA DE LA INVESTIGACIÓ

Al llarg de la dècada de 1970 va sorgir un grup d'il·lustradors¹ que iniciaren una progressiva evolució en la il·lustració infantil espanyola. Malgrat que molts dels integrants refusaren aglutinar-se sota el nom de generació o grup dels setanta (alguns d'ells arribaren fins i tot a qüestionar-ne la denominació), el que és cert és que tots ells aconseguiren amb els seus treballs renovar el llibre il·lustrat a l'Estat espanyol al mateix temps que li proporcionaven una gran difusió internacional. Miguel Calatayud va ser un membre important d'aquest grup d'il·lustradors. Els seus primers treballs en l'àmbit de la il·lustració infantil, les col·laboracions amb Manuel Boix i les seues propostes artístiques posteriors captivaren ràpidament el públic. A més, els nombrosos premis aconseguits en l'àmbit de la il·lustració infantil, com el conegut Premio Lazarillo d'il·lustració l'any 1974, entre d'altres, acrediten el seu èxit. A hores d'ara, és un reconegut il·lustrador que amb les seues obres ha contribuït a difondre la il·lustració infantil valenciana.

L'objecte d'estudi d'aquesta investigació es centra, per tant, en els llibres infantils il·lustrats per Miguel Calatayud i, més concretament, en les il·lustracions infantils. Aquestes creacions artístiques, la seua rellevància com una disciplina artística que forma part de la Història de l'Art, la tècnica emprada, les seues característiques plàstiques i els trets formals, les relacions que s'estableixen entre elles i, sobretot, la transformació que experimenta el seu discurs visual amb el pas del temps, tot i l'evident continuïtat estilística, són aspectes bàsics en què em detindré. Amb tot, no s'ha d'oblidar en aquest estudi que la seua tasca creadora s'inicià com a autor de narracions gràfiques fet pel qual alguns estudiosos el consideren un dels principals promotors de l'anomenada Escola Valenciana del Còmic, que va sorgir també a principi dels anys setanta a València². A banda dels nombrosos còmics són molt interessants les diverses col·laboracions en premsa i els treballs realitzats en l'àmbit del cartellisme. S'ha de tindre en compte que, aquests tipus de feines, les compagina encara hui amb la il·lustració infantil però, malgrat que han de ser considerades per a estudiar tota la seua producció, aquesta investigació pretén endinsar-se únicament en la seua vessant d'il·lustrador per a infants.

Per a portar a terme aquesta tasca, he analitzat amb profunditat un conjunt de treballs infantils il·lustrats per Miguel Calatayud compresos entre els anys 1974 i 2010 ja que la investigació té com a objectiu principal exposar, ordenar i caracteritzar els components artístics de l'obra infantil il·lustrada de Miguel Calatayud. Prèviament a aquest propòsit, però, ha estat necessari encetar la investigació amb altres qüestions relacionades amb la matèria. Així, seran punts a investigar a través d'aquesta tesi:

¹ Sobre aquesta qüestió es pot veure el treball de García Padrino (2004).

² Villena (1981).

· Constatar la manca d'estudis sobre la il·lustració infantil valenciana tant en l'àmbit literari com en l'artístic. Tot i el progressiu interès per la il·lustració infantil als nostres dies i l'aparició de cada vegada més publicacions al voltant d'aquest assumpte, són encara molt escassos els treballs referents a aquesta matèria sobretot des del punt de vista valencià. A més, el fet de ser unes creacions artístiques específicament lligades a la literatura infantil fa que un gran percentatge dels estudis vinguen majoritàriament d'aquest camp. Des d'aquesta perspectiva, la il·lustració infantil és una disciplina artística que ha estat massa sovint oblidada per la historiografia tradicional i pels estudis d'Història de l'Art i per això, possiblement, el limitat nombre d'investigacions al respecte dins d'aquesta àrea d'estudi.

· Cercar una definició concreta d'allò que s'entén per il·lustració infantil i fer un primer acostament a una anàlisi del panorama de la il·lustració infantil valenciana, amb una especial incidència en els materials escrits en valencià, per tal de, no només contextualitzar l'obra il·lustrada de Calatayud, sinó també per a estudiar què representa la tradició valenciana dins del conjunt d'aquesta disciplina artística, què la diferencia d'altres tradicions, quin lloc ocupa dins de la història de la il·lustració infantil occidental, quins il·lustradors han estat ignorats i romanen encara per descobrir i quina ha estat la contribució de Calatayud en aquesta disciplina artística i en l'esfera valenciana. Són especialment suggeridores, tant per la seua estètica com pel moment de publicació, tres obres infantils il·lustrades per Calatayud, *Tres i no res en la boca d'un drac*, *Saïda la reina mora* i *El cavallet de cartó*, editades a València amb l'arribada dels anys vuitanta del segle XX. Totes tres formen part de la història de la il·lustració infantil valenciana i són significatives ja que contribuïren en la revitalització de les edicions infantils en llengua pròpia al País Valencià i, per tant, mereixen una dedicació més completa.

· Realitzar una aproximació el més sistemàtica possible a la producció il·lustrada infantil de Miguel Calatayud servint-se de les pautes i els recursos d'anàlisi adequats i, amb les dades resultants, aprofundir en aquestes creacions artístiques des de l'òptica de la Història de l'Art.

Amb la finalitat de desenvolupar aquest triple objectiu, aquesta investigació s'organitza al voltant de sis capítols, un catàleg dels llibres infantils de Miguel Calatayud i unes conclusions finals. Així doncs, el punt de partida el marquen la introducció i l'estat de la qüestió. Aquest últim, ha permés constatar el coneixement incomplet i superficial sobre la il·lustració infantil sobretot pel que fa al marc valencià. Aquesta investigació, però, no s'esgota en la il·lustració infantil sinó que són els treballs de Miguel Calatayud la finalitat principal d'estudi. Així, pel que fa a l'obra il·lustrada de Calatayud, tot i que la documentació trobada és més abundant, aquest material es centra en nombrosos articles de premsa i entrevistes, limitats en les informacions per tant, i altres fonts de consulta com ara els catàlegs de les distintes exhibicions fetes al voltant de la seua obra. Cal destacar-hi tres fonts d'un gran interès per a aquesta investigació. En primer lloc, el catàleg del Muvim de l'exposició sobre l'obra gràfica de Calatayud que va tindre lloc el 2010 per la qualitat tant de l'edició com dels textos que exposen les particularitats artístiques de l'il·lustrador. En segon lloc, el monogràfic dedicat a l'il·lustrador de la revista *Educación y Biblioteca* coordinat per Gustavo Puerta Leisse, el 2011, on s'exposen reflexions interessants sobre l'il·lustrador. Amb tot, un poc més llunyà en el temps, l'estudi de Jaime García Padrino de l'any 2004 sobre la il·lustració infantil espanyola resulta especialment revelador no només pel seu significat i la importància que atribueix a aquesta disciplina artística amb la seua publicació sinó també per incloure el nom de Miguel Calatayud dins d'aquest recull.

Seguidament, en aquest capítol es fa referència a la metodologia emprada i, així doncs, s'estructura a partir de la presentació de l'objecte d'estudi, els objectius, l'estructura, els materials i el mètode de la investigació. A continuació, el quart capítol es centra ja plenament

en l'exposició de distintes qüestions que tracten la complexitat a l'hora de definir la il·lustració infantil, les implicacions que presenta amb altres matèries i el seu caràcter d'acompanyant de textos literaris que en condiciona, per tant, els components formals. Aquests aclariments són necessaris per dos motius. D'una banda determinen i especifiquen l'objecte d'estudi d'aquesta investigació, l'engloben dins d'una disciplina artística precisa i concreta amb unes variants i unes diferències evidents amb altres arts. D'altra, enllacen l'obra de Miguel Calatayud amb una realitat cultural i artística, la valenciana, que s'haurà de continuar treballant i estudiant a l'entorn d'aquesta i de la seua contribució tan significativa i encara tan poc reconeguda.

Els capítols següents centren el seu contingut en l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud i s'estructuren en dos blocs diferenciats: un primer bloc en què s'exposen les dades biogràfiques de l'il·lustrador i un segon que es concentra en les qualitats de la proposta artística de Calatayud la qual aborda qüestions com ara la tècnica utilitzada, el procés d'elaboració de les il·lustracions, que va des dels primers esbossos fins que arriba al resultat final, i les particularitats del seu discurs plàstic. Per acabar, es formulen les consideracions finals. Aquesta exploració difícilment haguera pogut realitzar-se sense el suport del catàleg d'il·lustracions analitzades prèviament, un complet banc d'imatges i de recopilació de dades que conformen el capítol set. Finalment, la bibliografia utilitzada en aquesta investigació es recull en el capítol vuit.

2.2. MATERIALS I MÈTODE DE TREBALL DE LA INVESTIGACIÓ

La principal matèria d'anàlisi d'aquesta investigació la configuren les il·lustracions dels llibres infantils de Miguel Calatayud. Tanmateix, abans de centrar-me pròpiament en aquest assumpte, he fet en primer lloc una cerca de la documentació referent a la il·lustració infantil i a l'obra il·lustrada infantil de Calatayud. Per a portar a terme aquesta tasca he buscat informació sobretot a la Biblioteca d'Humanitats Joan Reglà de la Universitat de València, la Biblioteca d'Educació Maria Moliner de la Facultat de Magisteri de València i la Biblioteca del Muvim. També he rastrejat els índexs de diverses publicacions especialitzades en literatura infantil i juvenil com ara *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, la biblioteca on line de *Babar, revista de literatura infantil y juvenil* i *L'illa, revista de lletres*, d'Edicions Bromera. Tot i això, han estat d'una gran vàlua els articles meticulosament arxivats de distintes publicacions especialitzades o no que Miguel Calatayud ha estat recopilant al llarg dels anys i que em va facilitar als inicis d'aquesta investigació. Les conclusions d'aquest recull s'exposen més detalladament en el capítol 2. L'ajuda prestada per l'il·lustrador, però, no s'acaba en l'accés a aquest arxiu de premsa, ja que les converses mantingudes amb ell, juntament amb l'intercanvi de la correspondència per correu electrònic, en diversos moments durant el període de temps que m'ha ocupat aquesta investigació constitueixen una font directa indispensable a l'hora de realitzar l'anàlisi pertinent de la seua obra il·lustrada.

Degut a l'ingent currículum professional de Calatayud, la metodologia que he seguit a l'hora de realitzar aquest estudi passa per diferents fases. Una vegada feta la recopilació bibliogràfica, en primer lloc, he elaborat un catàleg de les il·lustracions infantils que contenen els llibres infantils de Calatayud. Amb el propòsit d'aconseguir una mostra el més representativa possible de tota la seua producció, he seleccionat llibres infantils il·lustrats per l'il·lustrador compresos entre els anys 1974 i 2010. L'elecció tant de les obres presentades com d'aquest període de temps està condicionada per dos motius concrets. En primer lloc, la tria és conseqüència de la voluntat

ferma d'abastar un recull d'obres adient que em permetera realitzar una aproximació el més completa i exhaustiva possible de tota la realitat artística de l'obra infantil il·lustrada Calatayud. És per això que els exemples van des dels inicis de la seua carrera com a il·lustrador, passant pel transcurs de la seua trajectòria artística i arriben als treballs més recents. A més, l'any 2010 és l'època d'inici d'aquesta investigació i, per tant, és la data que marca l'acotació del treball. En segon lloc, la selecció del material venia condicionada per la troballa dels exemplars. Aquests provenen de la meua col·lecció personal, de la Biblioteca Pública de València, de la biblioteca del Muvim de València, de la biblioteca d'Educació Maria Moliner de la Facultat de Magisteri de València, de la biblioteca Jaume Fuster de Barcelona i dels préstecs de l'il·lustrador. El resultat final d'aquesta investigació preliminar ha estat un catàleg compost per les il·lustracions de 23 llibres infantils. La importància d'aquest conjunt d'imatges és basa en el fet que tot l'estudi posterior i les conclusions a què he arribat s'han realitzat, en gran mesura, amb el suport d'aquest material pels trets distintius que hi aporten.

La configuració d'aquest catàleg no és només una col·lecció d'imatges degudament escanejades sinó que aquestes s'acompanyen de les anàlisis corresponents, les quals han estat revisades i adequades en ocasions diverses i han permés elaborar un estudi empíric escaient per a superar, en la mesura del possible, la subjectivitat interpretativa. Pel que fa al model d'anàlisi que guia aquest estudi, he d'indicar que aquest prové del camp específic de la Història de l'Art. Des d'aquesta perspectiva, es trobarà un primer apartat amb una anàlisi formal que implica un mètode descriptiu i no interpretatiu. Per tant, s'han identificat i descrit, des d'una capacitat plenament perceptiva, totes les imatges que conformen cadascun dels llibres seleccionats per a, posteriorment, procedir a una anàlisi iconogràfica recolzada i condicionada per la lectura de les històries que relaciona les imatges amb el context literari, amb el contingut. En definitiva, el recull d'informació a través d'aquest catàleg es configura com un capítol de la investigació que aporta els procediments tècnics, els trets visuals i textuais i les estructures de composició que defineixen l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud, unes dades que han permés quantificar, analitzar, relativitzar i contrastar les informacions obtingudes i redactar les conclusions que s'hi han extret.

Amb tot plegat he volgut dotar la meua investigació d'uns requisits mínimament rigorosos mitjançant una metodologia inductiva que consisteix a anar d'allò particular a allò més general amb la finalitat que el meu treball interpretatiu, és a dir, les tesis finals, es depositen prèviament en el suport analític de les dades objectives que han proporcionat les anàlisis descrites.

3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

3.1. LA LITERATURA INFANTIL COM A PRINCIPI NECESSARI PER A L'ANÀLISI DE LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL

Les fonts a què podem recórrer per a l'estudi de la història de la il·lustració infantil valenciana són bastant reduïdes. Un altra cosa és la literatura, la qual es tendeix a veure com una de les arts més distingides i, si ja la literatura infantil i juvenil ha ocupat, fins fa poc temps, un lloc secundari en la història de la literatura, potser passa una cosa semblant amb la il·lustració per a infants.

Jaime García Padrino, en *Libros y literatura para niños en la España Contemporánea* de l'any 1992, explica com, en aquells anys, la preocupació crítica cap a la literatura infantil a Espanya havia experimentat canvis molt grans i quedava ja superat l'afany per discutir-ne l'existència i les peculiaritats com a manifestació literària específica. Aquest reconeixement social de la literatura per a infants es reflecteix en els estudis que comencen a sorgir relacionats amb les publicacions infantils. García Padrino destaca, entre altres, *Literatura infantil española. Apuntes para la historia* (1957) de Carolina Toral Peñaranda, qui va tractar d'oferir les bases essencials sobre les que deuria establir-se la tasca futura d'historiar la literatura infantil espanyola. Anys després, Carmen Bravo-Villasante publicà *Historia de la literatura infantil española* (1959), una obra dedicada a demostrar l'existència d'aquesta literatura la qual es serveix d'una argumentació amb caràcter històric. Com a conseqüència, la literatura infantil és a hores d'ara una manifestació particular de la literatura que s'ha guanyat un lloc indiscutible dins dels estudis acadèmics.

A Catalunya són bastants els estudiosos reconeguts en l'àmbit de la literatura infantil amb noms destacats com ara Caterina Valriu. *Història de la literatura infantil i juvenil catalana* (1994) és un recorregut per la literatura infantil catalana en particular, i occidental en general, en la qual s'estableixen els elements comuns i específics de cadascuna d'elles. Valriu reconeix que la literatura infantil és un fenomen propi de les societats avançades, d'aquelles que tenen cobertes les necessitats primordials i, per tant, aquesta és el fruit d'un procés cultural ben determinat. Així doncs, pel que fa a la història de la literatura infantil i juvenil catalana es pot dir que es divideix en tres fases: 1) Un primer període en el segle XIX amb els primers llibres en llengua catalana. 2) Els anys que van des de començament del segle XX a la desfeta del 1939, que són de renovació, de desenvolupament i d'esforç de normalització, i 3) La interrupció del 1939 i la lenta represa. Aquest esquema cronològic és explicat en *El patrimoni de la imaginació: llibres d'ahir per a lectors d'avui*, treball coordinat per Mònica Baró, Teresa Colomer i Teresa Mañà el 2007¹.

¹ BARÓ; COLOMER; MAÑÀ (2007), pp. 15-26.

Amb tot, si el que volem és una anàlisi amb més profunditat del que va succeir a València —atés que *El patrimoni de la imaginació* i la resta d'estudis es centren sobretot en Catalunya amb poques referències al País Valencià— cal dirigir la recerca cap a altres obres de referència.

Empar de Lanuza i Francesc Pérez Moragón van publicar l'any 1982, en la revista *L'Espill*, l'article *La literatura infantil al País Valencià (1930-1982)*. Els dos autors remarquen la idea que no hi havia cap tradició literària infantil a causa de factors com ara la castellanització, la manca de consciència nacional, etc. No obstant això, la cronologia anterior podria servir-nos també de referència per al territori valencià. En efecte, l'1930 apareixen els primers fets que poden establir les bases per a una literatura infantil feta pels valencians amb obres com ara *Contes per a infants de la imaginació nòrdica*, de Joaquim Reig i la primera edició de *Tombatossals* de Josep Pasqual Tirado. És un moment en què comença un procés de redreçament de la cultura valenciana, però, amb l'arribada de la Guerra Civil i el fort control ideològic posterior, no serà fins als anys cinquanta i amb l'ajuda d'autors com Enric Soler i Godes, Leopold Martínez Vidal i Enric Valor quan la literatura per a infants en català comença a prendre cos.

Gemma Lluch i Jesús Huguet també es van replantejar un estudi de la situació de la literatura per a infants recollint algunes de les idees de De Lanuza i Pérez Moragón exposades en «Una panoràmica de la literatura per a infants i joves al País Valencià per entendre l'actualitat», publicat l'any 2007 en *Estudis sobre la creació i edició infantil i juvenil*. Lluch i Huguet amplien les seues reflexions fins a pràcticament l'actualitat i presten una atenció especial al que va passar a partir dels anys vuitanta i al naixement de les noves editorials que contribuïren al foment del llibre infantil.

Uns anys més tard, el 2011, Josep Antoni Fluixà, suscità novament el retard del naixement d'una literatura infantil i juvenil pròpia a «Panorama de la literatura infantil i juvenil al País Valencià» a *L'Aiguadolç*. Continuant amb els plantejaments dels autors anteriors, exposa el fet que, aquests tipus de llibres, sorgirien paral·lelament a la necessitat, per part dels docents, de disposar d'uns textos adequats per a ensenyar i educar en la llengua autòctona. Aquest fenomen, que a altres països d'Europa amb una consolidació política, cultural i econòmica més forta tingué lloc a partir del segle XVIII, al País Valencià no es donà pràcticament fins a la segona dècada del segle XX, encara que no es planteja seriosament fins els anys trenta, amb la Segona República Espanyola, i com a conseqüència dels esdeveniments històrics posteriors, Fluixà està d'acord amb l'afirmació que no es generalitzarà fins als anys vuitanta del segle passat i que es tracta, per tant, d'una manifestació literària molt recent.

3.2. L'ESCASSESA D'ESTUDIS RELATIUS A LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL VALENCIANA

Però, ¿què passa amb les il·lustracions que acompanyen aquests llibres? Els autors comentats a penes anomenen alguns il·lustradors, el seu objectiu es centra principalment en l'estudi de la literatura. Tot i que els exemples siguen escassos, i que se'n coneguen només uns pocs noms, la història de la il·lustració valenciana va desenvolupant-se lentament fins els anys vuitanta del segle xx quan comença a consolidar-se com a gènere amb un grup de noms com ara Miguel Calatayud, Manuel Boix, Paco Giménez i Carles Ortín, entre altres, que en l'actualitat, ja formen part del món de la il·lustració infantil nacional i internacional.

Però, abans d'endinsar-se en l'estudi de la il·lustració infantil valenciana és necessari definir què és allò que coneixem com il·lustració infantil per a avançar en el coneixement d'aquesta disciplina artística i per a introduir l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud. Teresa Colomer és una de les investigadores a tenir en compte així com la seua investigació del 1999, *Introducción a la literatura infantil y juvenil* en la qual fa un recorregut per la història dels llibres infantils il·lustrats europeus i explica com la importància i les dimensions de la imatge en els llibres infantils va creixent a mesura que avancem en el temps. Hi cal destacar l'esment que fa dels il·lustradors catalans sense detindre's, però, en cap nom valencià. Aquesta publicació és completa amb unes pautes per a l'anàlisi de la il·lustració i dels elements materials del llibre occidental com són el format, la pàgina, el fons de la pàgina, el text i la imatge i als quals s'ha de prestar atenció per a una anàlisi completa i exhaustiva. Juntament amb aquesta, *Siete llaves para valorar las historias infantiles* (2002), és una investigació on s'exposen idees relatives a la il·lustració infantil com una categoria visual que forma part dels llibres infantils. També en aquesta desenvolupa amb una mica més de detall els components formals de la imatge, com ara la composició, l'espai i el volum, el color, etc., les tècniques habitualment més utilitzades i l'estètica i l'estil amb què s'hi poden presentar.

Teresa Duran també té diverses publicacions en les quals exposa diferents aspectes al voltant de la il·lustració infantil. En *¡Hay que ver! Una aproximación al álbum infantil ilustrado* (2000) ofereix, amb semblances amb la de Colomer, un itinerari cronològic de l'evolució dels llibres infantils europeus amb imatges des del 1650 com ara la publicació del primer abecedari il·lustrat per part del pedagog Jan Amós Comenius fins pràcticament els nostres dies però sense esmentar, novament, cap autor o publicació valenciana. El mateix any en *De la narrativa oral a la literatura per a infants. Invenció d'una tradició literària* reflexiona al voltant de la idea que la il·lustració és una narració i per tant, també és lectura i comunicació, amb el propòsit clar de definir aquesta disciplina artística. Aquesta exposició és ampliada en l'article *Ilustración, comunicación, aprendizaje* (2005) en el qual Duran torna a exposar la il·lustració infantil com una imatge narrativa alhora que estableix les relacions que es donen entre la il·lustració i el text al qual acompanya.

Des d'un altre angle, Isabel Shon i Sarah Corona (1996) i, des de la seua vessant d'il·lustrador, Martin Salisbury (2007) coincideixen en els seus discursos en les possibilitats del llibre infantil il·lustrat com una porta d'accés al món de l'art i a la sensibilització artística des del convenciment absolut de considerar la il·lustració com una branca més de la història de l'art.

L'any 2004, García Padrino, publica *Formas y colores: la ilustración infantil en España* on intenta demostrar que aquesta és una manifestació cultural lligada a la literatura infantil i que ofereix en el present una llarga tradició i evolució històrica. D'aquesta manera, l'autor, per a introduir el seu estudi s'ajuda de nou de les conclusions que altres investigadors han proporcionat sobre aquest debat a l'entorn de l'existència de la il·lustració infantil. García Padrino, per tant, estableix com a punt de partida del seu estudi sobre la il·lustració infantil espanyola la pregunta «¿Existeix la il·lustració infantil?» per afirmar i demostrar la presència d'una manifestació particular de l'art, que participa dels trets tècnics de la pintura, del dibuix i del disseny i que té una relació indissoluble amb la literatura infantil. Malgrat el seu reconeixement com una parcel·la artística, cal tenir en compte que la il·lustració no arriba mai al destinatari en el seu suport original sinó que passa per un complex procés editorial que la converteix en una pàgina impresa dins d'una publicació determinada.

La investigació de Montserrat Castillo publicada l'any 1997 també ofereix extensos capítols dedicats a informacions concretes sobre la il·lustració però situant-la, exclusivament, en el

context català. Comença per l'aparició del llibre infantil a Catalunya, les circumstàncies en què es produí i la funció que van tindre les revistes catalanes per a infants seguit d'una selecció dels dibuixants catalans de final del segle XIX i principi del XX, com ara Lola Anglada, Junceda, etc., als quals dedica un capítol monogràfic. Un aspecte interessant referent a la consolidació de la il·lustració infantil com un gènere més de la història de l'art és que tota la seua investigació pren com a base el llibre com a objecte artístic en un intent d'oferir un estudi rigorós que situe els il·lustradors en el lloc que els pertoca dins del marc artístic, atesa la mancança d'investigacions tal i com afirma la mateixa autora:

A més, encara és vigent el menyspreu quan una obra és destinada als infants. Els infants encara són considerats persones empèditades, amb menys criteri, menor sensibilitat, consumidors de productes de segona creats per autors de segona. Com que crec que no és així, que l'art no el determina el mitjà, ni l'edició, ni els prejudicis, sinó la bellesa, la creativitat, la innovació, la sensibilitat, la indagació de l'obra, com crec que els infants són lúcids, espavilats i mereixedors de tota l'atenció, de la manera que ho cregueren els grans creadors que per a ells treballaren, he volgut estudiar els dibuixants, els il·lustradors per a infants, com es fa amb els grans artistes, amb tota exigència.²

El 1984, la Generalitat de Catalunya juntament amb el Consell Català del Llibre per a Infants i l'Associació Professional d'il·lustradors de Catalunya publicaren el *Catàleg d'il·lustradors del llibre infantil en català*. Aquesta publicació s'avança en el temps a les reflexions d'altres autors més contemporanis a l'hora d'atribuir a les il·lustracions infantils un valor narratiu, així com apreciar-les com un canal d'accés òptim per la configuració del propi gust dels infants. Malgrat una introducció breu en la qual s'exposen aquestes idees es tracta, com indica el seu nom, d'un catàleg d'il·lustradors catalans en el qual només apareix el nom de Manuel Granell com a únic representant dels il·lustradors valencians.

L'evident manca d'estudis relatius als il·lustradors valencians es supleix una mica gràcies a la presència de les revistes infantils, un tipus de producció editorial molt adient per a la investigació de l'evolució i les particularitats de la il·lustració infantil les quals han rebut més atencions per part dels investigadors que les il·lustracions dels llibres infantils. Així doncs, a l'hora d'estudiar la il·lustració infantil valenciana aquests estudis són pràcticament els únics als quals es pot recórrer. Per a l'estudi de la producció de revistes valencianes cal citar tres obres de referència. Antonio Martín, en *Historia del cómic español 1875-1939* (1978), ofereix un repàs històric exhaustiu del naixement i l'evolució de la premsa infantil a l'estat espanyol. Es tracta d'una rigorosa anàlisi cronològica en la qual, amb els exemples de publicacions editades a Madrid i Barcelona, es troba una documentació abundant referent al naixement i el posterior desenvolupament de la producció valenciana d'històries amb noms tant de revistes com dels il·lustradors més destacats.

En canvi, *Historia del tebeo valenciano* (1992), coordinada per Andrés Porcel, Pedro Porcel, Manel Gimeno i Juan Puchades es centra sols en la producció valenciana i abraça des dels primers tebeos fins la producció dels anys noranta del segle XX. Es tracta d'un volum compost per tot un seguit de capítols, a càrrec de diferents autors, amb la intenció de destacar la importància d'obres realitzades a València, com ara *El guerrero del antifaz*, un dels personatges més representatius dins d'aquest àmbit artístic. Malgrat que la gran majoria dels exemples exposats es dirigeixen a un públic més juvenil i, per tant, s'allunyen de l'objecte d'estudi d'aquesta investigació, hi podem trobar informacions interessants com ara el capítol

² Castillo (1997), p. 10.

dedicat a les auques, l'entrevista d'Alfons Cervera a Miguel Calatayud o el diccionari d'autors. A més, cal destacar les diferents dades que s'exposen sobre la revista *Camacuc*.

Precisament, a una investigació més tardana en el temps, *Viñetas a la luna de Valencia. La historia del tebeo valenciano (1965-2006)*, d'Álvaro Pons, Pedro Porcel i Vicente Sorní publicada el 2007 presenta una prolixa anàlisi de la revista *Camacuc* i s'anomena un gran nombre d'il·lustradors que col·laboraren en aquesta revista i els quals s'insereixen en el procés de renovació de la il·lustració valenciana. Amb tot, per a una aproximació a l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud cal recórrer a altres documents d'estudi.

3.3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ: L'OBRA INFANTIL IL·LUSTRADA DE MIGUEL CALATAYUD

La proposta artística de Miguel Calatayud ha aconseguit atraure el públic des de fa algunes dècades i són diverses les publicacions en què s'han fet comentaris sobre les seues obres. Per tant, és convenient, abans d'endinsar-se en l'estudi dels seus llibres infantils il·lustrats tenir en compte els escrits precedents que s'han originat sobre el seu treball.

A banda d'altres exhibicions, com per exemple la seua participació en la mostra organitzada en la Fundació Luis Cernuda de Sevilla l'any 1986 amb alguns dels seus treballs d'obra gràfica i còmics, cal destacar l'exposició feta l'any 1995 a la Sala Parpalló de València, així com la de l'any 1999 al Centre Cultural d'Alcoi. Aquestes exhibicions són interessants, no sols pel seu intent de donar a conèixer l'obra de Miguel Calatayud, sinó pel catàleg publicat. Emili Teixidor, Alfons Cervera i Felipe Hernández Cava són els encarregats d'escriure sobre les il·lustracions del catàleg de la Sala Parpalló i tots tres coincideixen en el fet d'agrair a Calatayud la seua ferma voluntat per aconseguir amb les seues obres una valoració d'unes arts considerades, fins a aquells moments, menors (i sobretot si fem referència a les il·lustracions infantils). En canvi, Josep Antoni Fluixà és qui justifica la mostra d'Alcoi distingint la individualitat artística de Calatayud alhora que el considera un dels il·lustradors valencians més reconeguts. També cal citar l'exposició que la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament d'Alzira va organitzar el 1998. El catàleg publicat, en aquesta ocasió, a diferència dels dos anteriors, presenta mínimes referències escrites a l'obra de Miguel Calatayud.

Altrament, l'any 2010, el MUVIM organitzà una mostra antològica que descobria una bona part del seu treball. Amb una selecció d'unes 382 obres fetes al llarg dels seus quaranta anys de professió, aquesta exhibició, comissariada per Carlos Pérez, s'estructurava en quatre àrees que en reflectien la diversitat de la producció: cartells, còmics, llibres infantils i col·laboracions en premsa i en revistes. El contingut de la mostra es va traslladar a un catàleg amb textos de Carlos Pérez, Gustavo Puerta Leisse i Adolf Beltrán publicat per l'editorial Kalandraka.

Especialment interessant és el text de Puerta Leisse, titulat *Miguel Calatayud y el niño*, en el qual reflexiona al voltant del concepte de la infància, els llibres infantils, la cultura popular i l'estètica de les il·lustracions infantils de Calatayud. Puerta Leisse afirma que els llibres per a infants són un material valuós per a tots aquells que desitgen aprofundir en les imatges o els conceptes de la infantesa, ja que constitueixen un registre que reflecteix clarament l'entramat social, cultural, econòmic i polític en el qual s'inscriuen. En aquest sentit, el llibre infantil expressa la forma en què els adults pensen com els més menuts veuen i entenen el

món a més de permetre analitzar els valors i les representacions ideològiques que un grup social, nació o cultura desitja conservar, imposar o transformar. L'autor continua explicant com l'observació i anàlisi de distints tipus de contes il·lustrats proporciona nocions diverses de la infància que responen a aquestes visions distintes i promouen valors molt diferents, sempre provinents de la postura d'un l'adult que adopta el paper d'ensenyant. Contràriament a aquesta perspectiva, Puerta Leisse proclama l'existència d'una altra classe de literatura infantil que ha estat concebuda com un espai subversiu, que es resisteix a l'excessiva *infantilització* de la infància i que qüestiona moltes de les pràctiques i les convencions socials establertes a la literatura. Miguel Calatayud, per a ell, forma part d'aquest conjunt de creadors que es preocupen d'oferir una altra percepció del món als més menuts³.

D'altra banda, Carlos Pérez, ens situa la producció de Calatayud dins del seu context artístic amb una raonada argumentació de les bases del seu art, el gust de l'il·lustrador pels dissenyadors alemanys, la fotografia i els fascicles setmanals il·lustrats que comentaré en un altre capítol, i a més d'intercalar la seua narració amb referències a l'ambient de *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2010), obra que realitzaren junts i que delata la particular manera d'escriure i expressar-se d'aquest autor.

Finalment, Adolf Beltran fa una referència més extensa a les narracions gràfiques de Miguel Calatayud, als còmics, i situa aquestes creacions en el que alguns estudiosos han denominat com «nova escola valenciana»⁴ juntament amb l'obra que desenvoluparen durant la dècada dels vuitanta altres artistes valencians com ara Daniel Torres, Micharmut, Sento o Mique Beltran. Segons Beltran, Calatayud mai no ha considerat que una activitat siga subsidiària de l'altra, és a dir, que malgrat les diferències que troba entre il·lustració i còmic, gaudeix de totes dues i cadascuna li aporta emocions i resultats distints. Una vegada establerta aquesta distinció, Beltran es deté en els trets que caracteritzen els seus treballs, independentment de la vessant creativa en la qual s'inserixen, tant la seua obra gràfica com la il·lustrada⁵.

L'any 1999, María José Aliaga publicava *Miguel Calatayud. Imágenes compartidas*. Aquest estudi presenta un pròleg de Federico García Herráiz i nasqué amb l'objectiu de compilar l'obra gràfica de Calatayud. Amb tot, ateses les seues característiques, acaba convertint-se en un recull de distintes obres de Calatayud (tant cartells com il·lustracions) que no segueix, aparentment, cap criteri de selecció ni ofereix cap aportació substancial per al present estudi. D'altra banda, García Herráiz, ofereix una presentació molt minuciosa de les característiques formals de l'obra de Calatayud amb reflexions d'una gran utilitat per a l'anàlisi formal que realitzarà posteriorment.

L'any 2004, Jaime García Padrino plantejà un primer estudi del que seria l'evolució de la il·lustració infantil en Espanya i hi dedicava unes línies breus a la figura de Miguel Calatayud. García Padrino va tractar d'aproximar-se a aquesta disciplina artística mitjançant una recuperació més completa de la tasca dels artistes que s'han encarregat de la recreació amb imatges de textos literaris. La seua investigació és un recorregut històric des de l'últim terç del segle XIX, primer període de desenvolupament del llibre i de la literatura infantil a Espanya, fins al moment de publicació. Així, els comentaris crítics cap a l'obra de Calatayud els engloba en el panorama

³ PUERTA LEISSE (2010), pp. 17-29.

⁴ BELTRAN (2010), p.32.

⁵ Miguel Calatayud ha realitzat altres exposicions individuals, com ara el 1971 a la Galeria Ambolo de Xàbia; el 1972 a la Galeria Zero de Múrcia; el 1984 a les Jornades de la Historieta de Logronyo; el 1989 al Centre Cultural de Madrid; el 2007 a la sala municipal d'exposicions d'Asp amb *Desde la imagen/Ilustraciones de Miguel Calatayud*; el 2009 al 33 Saló del Llibre Infantil i Juvenil de Madrid i el 2010 a Espacio Sins Entido de Madrid amb la mostra *Peter Petrake/Páginas originales*, a Santiago de Compostela amb *Pop Carrusel/Páginas originales* i al Centre Municipal d'Art d'Avilés. D'altra banda, al llarg de la seua trajectòria artística també ha participat en un gran nombre d'exposicions col·lectives.

històric dels anys setanta del segle XX i coincideix a assenyalar un estil personal molt reconegut atesa la seua originalitat com a artista. A més de comentar les primeres il·lustracions realitzades en col·laboració amb Manuel Boix, ofereix una llista dels llibres il·lustrats per Calatayud fins al moment de la publicació de l'estudi i amb una breu descripció dels trets formals d'aquests. Finalment, García Padrino inclou l'obra de Calatayud dins de la revitalització que sofriren les edicions dedicades a la infància durant els anys vuitanta del segle XX i la renovació d'aquesta faceta artística que quedava palesa en la publicació de catàlegs col·lectius d'il·lustradors infantils publicats des d'aleshores com ara *A todo color. 23 ilustradores españolas de libros para niños y jóvenes* (1989) per a una exposició que organitzà el Ministeri de Cultura i en la qual va participar, entre molts altres, Miguel Calatayud⁶.

Al llarg de la trajectòria artística de Calatayud han sigut molts els articles de diversos autors, tant en premsa com en revistes especialitzades, que han permés conèixer gran part del seu treball. Però, sens dubte, són les entrevistes personals en la premsa les que ofereixen unes dades més diverses sobre aquest artista. En destaque dues, com ara la de l'any 1997 que apareix en *Babar* i la del 2008 de la revista *CLIJ*. Aquestes dues publicacions estan especialitzades en la literatura infantil i juvenil i, per tant, les conclusions a què s'arriben estan més relacionades amb l'objectiu que es busca ací i ara. Ambdues coincideixen en assenyalar la continuïtat estilística de Calatayud i, a banda d'això, són documents importants ja que contenen reflexions personals del mateix artista sobre la seua manera de treballar i sobre les seues obres⁷.

Recentment, la revista *Educación y Biblioteca* va oferir un dossier monogràfic de Miguel Calatayud coordinat per Gustavo Puerta Leisse⁸. Es tracta d'una compilació d'articles d'opinió de distints autors, entre els quals hi trobem il·lustradors, com ara Aitana Carrasco i Pablo Auladell, i escriptors que han col·laborat amb ell com ara Joan Manuel Gisbert, així com diversos fragments d'entrevistes realitzades a Calatayud al llarg de la seua carrera professional. Tota aquesta recopilació de informació permet extraure referències d'una gran utilitat quant als seus anys de docència, els primers treballs en el camp de la il·lustració amb Manuel Boix, les influències i els trets formals del seu estil, el procés de treball o les distintes referències que apareixen sobre llibres il·lustrats concrets.

Des de l'àmbit valencià, Carles Gàmez⁹ va publicar un article en el qual mencionava un grup pioner d'il·lustradors, als qui considera responsables de la consolidació que el llibre infantil ha tingut al País Valencià. L'obra de Miguel Calatayud és equiparada amb la de Paco Giménez, il·lustrador infantil valencià de la mateixa generació, en assenyalar-los com dos artistes que han tingut en l'àmbit del còmic el seu primer camí d'expressió i que, gradualment, han contribuït a estimular la creativitat en l'horitzó del panorama infantil. Sergi Albir¹⁰, aprofitant l'edició de *Kembo. Incidente en la pista del Circo Medrano*, un àlbum escrit per Carlos Pérez amb il·lustracions de Calatayud i el reconeixement amb el Premi Nacional d'Il·lustració, també escriu un article sobre la seua tasca com a il·lustrador i la seua decisió d'abandonar la docència per a dedicar-se amb exclusivitat a la creació artística. En aquest text es combinen les reflexions personals del periodista junt amb fragments d'una entrevista al mateix Miguel Calatayud, fet que el converteix

⁶ GARCÍA PADRINO (2004), pp. 333-336.

⁷ Tot i haver ressaltat aquestes dues entrevistes pel seu eix en la il·lustració infantil, al llarg de la seua trajectòria es troben en altres que també proporcionen dades interessants referents a aspectes com ara la seua biografia o la resta de la seua producció artística. Totes elles resulten imprescindibles per a aconseguir un bon estudi de la seua obra il·lustrada i es poden trobar en la bibliografia d'aquesta investigació.

⁸ PUERTA LEISSE (coord) (2011).

⁹ GÁMEZ (2009).

¹⁰ ALBIR (2009).

en una altra valuosa font de consulta.

En definitiva, totes aquestes publicacions són alguns dels documents més significatius que he trobat dedicats, amb una positiva exclusivitat, a la figura de Miguel Calatayud. Aquests constitueixen una aportació d'informació de gran qualitat pel que fa a l'estudi de l'obra d'aquest artista. La gran majoria, tanmateix, són fragments de premsa, articles i altres documents amb informacions parcials sobre la seua obra (amb motiu de la publicació d'un llibre o a la celebració d'un premi)¹¹. És per aquest motiu que caldrà seguir investigant i ampliant les reflexions per a arribar a una anàlisi més completa i exhaustiva de les seues il·lustracions infantils.

¹¹ Els articles de premsa i de revistes que no he citat es troben en la bibliografia d'aquest treball d'investigació.

4. LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL

4.1. LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL: UNA MANIFESTACIÓ SINGULAR DE L'ART

La il·lustració infantil és un gènere bastant invisible per a la majoria dels adults la qual cosa ha provocat que aquests tipus de creacions hagen de guanyar-se treballosament el seu merescut reconeixement, si més no en un context com l'espanyol, que no ha estat tan favorable com en altres països europeus o bé als Estats Units.

La il·lustració infantil s'estableix com una disciplina més del món de l'art i es reconeix com una manifestació parcialment independent a causa del seu lligam amb la literatura. Amb tot, s'ha d'ampliar, necessàriament, la delimitació conceptual amb què es presenta així com les funcions que, des de l'àmbit educatiu sobretot, se li assignen. El diccionari¹ aporta, des d'un punt de vista descriptiu, el concepte «donar llum a l'enteniment d'una cosa». Junt amb aquesta primera accepció, el mateix diccionari, defineix la paraula il·lustrar com «l'acte d'adornar un llibre amb làmines, gravats, etc., al·lusius al text». Ara bé, si ens centrem en la il·lustració de llibres infantils cal una exposició molt més extensa i complexa en la qual afloren tot un seguit de interpretacions que reflexionen al voltant d'aquesta realitat artística.

Teresa Duran² insisteix en la consideració de la il·lustració com una imatge narrativa. Així, afirma que la comunicació que s'estableix entre l'emissor i el receptor a través de la il·lustració permet, sense dubte, una comunicació narrativa i argumental completa i eficaç. En aquest sentit, la il·lustració no s'ha de contemplar com un quadre aïllat sinó que dins del llibre on es presenta s'uneix amb la resta de il·lustracions i forma una seqüenciació narrativa perfecta, és a dir, no es tracta només d'un dibuix que edulcora un text sinó que és, per si mateixa, una forma més de comunicació.

Les opinions que Miguel Calatayud³ ha expressat sobre l'ofici d'il·lustrar són d'allò més suggeridor. L'il·lustrador ha assenyalat en diferents ocasions el poder de seducció visual ofert pels beats medievals, als quals situa com l'origen de l'art d'il·lustrar textos narratius degut a característiques como ara el grafisme lineal, l'ornamentació, el cromatisme, les exploracions que presenten a l'entorn del poder expressiu de la gestualitat i la progressiva humanització de les figures d'aquests llibres il·luminats.

Els conceptes de comunicació i estètica apareixen entrelaçats en les il·lustracions infantils. A banda del so, l'altre primer contacte que els més menuts estableixen amb el món que els envolta es produeix per mitjà de les imatges. En aquest sentit, el text d'un llibre infantil

¹ Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans.

² DURAN (2005).

³ García Padrino (2004), pp. 16-17.

no compta per a ells d'una manera directa i, per tant, la il·lustració és la que es converteix en el portaveu i en el llenguatge necessari perquè l'infant obtinga una correcta comprensió del llibre. Ampliant les reflexions de Teresa Duran, sembla lògic doncs que, des d'aquesta perspectiva, la il·lustració de llibres infantils s'entenga com un mitjà d'expressió capaç de crear una comunicació amb els més menuts gràcies al vincle que estableix entre la paraula i la imatge. Aquesta simbiosi perfecta entre el llenguatge visual i el verbal aconsegueix una gran efectivitat expressiva que estimula i enriqueix la comprensió del missatge alhora que aporta una singularitat especial al llibre infantil.

A més, les il·lustracions presenten tota una varietat de components formals amb els quals s'intenta provocar una impressió estètica en el lector. És a dir, degut al contacte que proporcionen amb els diferents tipus d'estètiques i estils aquestes es constitueixen com un traçat òptim cap a una sensibilització artística. Cal considerar, a més, que els il·lustradors infantils obtenen la inspiració tant en les fonts de la història de la pintura com en els llenguatges visuals més moderns, com ara el cine, la publicitat i en qualsevol de les manifestacions del temps en què viuen i que, consegüentment, transfereixen als seus treballs.

Les conclusions a què arriben Isabel Shon i Sarah Corona⁴ sobre aquest tema són molt interessants. Per a aquestes autores la il·lustració seria la porta principal per la qual els més menuts accedeixen al món de l'art. A més, afegeixen que l'objectiu principal d'una bona il·lustració és erigir-se com una aportació autònoma que, junt amb el text, configura el conjunt de l'obra. Continuant amb aquest argument, Teresa Colomer⁵ defineix la il·lustració infantil com una representació plàstica mitjançant la qual es pot aprendre a apreciar les imatges des d'un punt de vista artístic. La mirada, per tant, ha d'anar adequant-se als paràmetres que conformen el codi visual d'aquest tipus d'expressió com ara el format, el traç, la tonalitat, la textura, el color, la composició, el volum, etc.

Així mateix, Martin Salisbury⁶ sosté que hem assistit a una autèntica revolució en l'art d'il·lustrar per al públic infantil. Per tal d'explicar aquest fet, Salisbury fa servir l'expressió «alfabetització visual» amb la qual fa referència a la relació que els xiquets presenten amb les il·lustracions. Salisbury explica que si l'alfabetització és l'habilitat de llegir, escriure i comprendre, ens servim de l'expressió «alfabetització visual» per a suggerir la destresa de veure i formular una opinió estètica, més que a la capacitat de descodificar les imatges en paraules-significats, alhora que recalca la idea de permetre als més menuts un accés fàcil a un art de qualitat. Així, segons Salisbury, la primera introducció a les arts visuals es faria mitjançant la propietat d'una col·lecció d'art personal i privada formada per tot un seguit de llibres il·lustrats que es revisen tantes vegades com es desitge.

Com a mostra del que vinc explicant, i servint-me novament del estudi de Montserrat Castillo, són interessants de mostrar les paraules que es presenten en el pròleg, escrit per Francesc Fontbona, i que s'alcen com un manifest sobre el valor de les il·lustracions dels llibres per a infants:

Tots tenim amb una especial fermesa al nostre subconscient aquelles imatges en què ens hem fixat en la infantesa. Aquesta no és una apreciació retòrica o sentimental, sinó una realitat del tot comprovable. Tot allò que ens impacta en la nostra primera època formativa queda enregistrat amb una gran força en la nostra memòria, i alhora queda també tenyit d'un prestigi innat, que no admet explicacions racionals. És el prestigi de les coses fundacionals, d'aquelles que ens han estat donades quan encara érem verges d'altres coneixements i imatges, d'aquelles que han contribuït de debò que fóssim tal com som.

⁴ SHON; CORONA BERKIN (1996).

⁵ COLOMER (dir.) (2002), p.104.

⁶ SALISBURY (2007), p. 6.

Per això les il·lustracions dels llibres per a infants tenen una importància molt especial, ja que al marge de la seua qualitat artística —sovint, tanmateix molt alta— formen part de l'educació de múltiples generacions. Dit d'una altra manera: la gent, els hòmens i les dones, treballen, actuen, influeixen [...] estan perpètuament condicionats per una imatge del món les bases de la qual les varen establir quan llegiren els seus primers llibres i a través, precisament, dels dibuixos de llurs il·lustradors.⁷

Enllaçant amb les últimes línies d'aquest paràgraf i reprenent idees de Martin Salisbury⁸, cal afegir per últim que, a banda dels valors narratius i artístics, les il·lustracions infantils s'han de tenir en compte per la seua vàlua com a agents culturals. Salisbury defensa aquesta idea argumentant que els llibres infantils i les il·lustracions que contenen, són un element clau de la producció social, històrica i cultural de qualsevol societat. Aquestes posseeixen, per tant, una ingent herència d'aquest art que és necessari conservar i donar a conèixer.

4.2. INTRODUCCIÓ AL PROCÉS HISTÒRIC DE LA PRODUCCIÓ EDITORIAL INFANTIL

Tot i que al País Valencià l'evolució de la producció editorial infantil s'ha caracteritzat per la seua història discontinua, cal destacar que el llibre per a infants, entés com aquell que es proposa distreure'ls o instruir-los en el temps d'oci, és un producte d'aparició tardana en la història del llibre en general. Malgrat que els llibres més antics per exemple molts llibres medievals, anaven il·lustrats, miniats, el professional de la il·lustració com l'entendem als nostres dies és un fenomen relativament recent. No obstant això, al llarg dels segles, són molts els autors que s'han preocupat per l'educació dels infants i apareixen diversos títols, bé escrits expressament per a ells o bé adaptats. A Catalunya, per exemple, es troba amb la *Doctrina pueril* de Ramon Llull, una obra escrita al segle XIII per a l'educació del seu fill de deu anys i un dels primers llibres del món destinats a un infant⁹.

La creació de productes infantils travessarà, per tant, un llarg camí fins a deixar de banda aquesta intenció formativa i educativa en favor de la distracció i el consum propi i arribar a la consolidació d'un camp editorial nou. Aquest interès per l'educació dels infants s'incrementà en el segle XVII arreu d'Europa. Hi començà a produir-se un tipus de literatura educativa que es destinava a les classes benestants, que eren les úniques que sabien llegir i escriure. A poc a poc, però, l'espai dedicat a la distracció anà creixent i començà a escriure's d'una manera especial, diferent de com es feia per als adults¹⁰. Aquest és un llarg procés cultural en què aspectes com l'escolarització obligatòria i el canvi de mentalitat en la concepció dels infants com a subjectes diferents dels adults comporta, per força, una incipient revolució en la manera d'entendre la literatura infantil i, consegüentment, les il·lustracions infantils.

⁷ CASTILLO (1997), p. 7.

⁸ Salisbury a HELDIGE; KLANTEN (2012), p. 157.

⁹ CASTILLO (1997), p. 13.

¹⁰ DURAN (2000), p. 16.

LES AUQUES

Un antecedent del llibre infantil il·lustrat al País Valencià, i segurament en altres països, el constitueixen les auques. Aquestes, tenen les seues arrels al segle XVI però la gran època del gènere començà als anys seixanta del segle XIX. Cal recordar abans que, la literatura oral, es feu ressò de les tradicions, dels contes i de les cançons folklòriques a través de dues vies. D'una banda, mitjançant la transmissió de pares a fills i, d'altra, gràcies a la tasca dels recitadors de carrer que, des de la coneguda figura del joglar, foren els personatges habituals a les places de les ciutats i als llocs de més concurrència. El cec recitador fou l'encarregat de continuar amb la funció dels joglars durant els segles XVIII i XIX i, el creixent gust del poble per la literatura d'aquestes característiques, portà a imprimir els textos que constituïen el repertori dels cecs, els quals, en acabar la funció els venien en forma de quadernet il·lustrat amb un gravat en la primera plana¹¹. Es tracta, per tant, d'una literatura popular escrita, anomenada literatura de cordell i coneguda en l'àrea valenciana com de canya i cordill o, simplement, com romanços de cec. Aquesta nomenclatura obeeix al fet que, els cecs, portaven els impresos units entre si mitjançant un cordell malgrat que, cadascun d'aquests quaderns, també s'anomenava de plec solt per tractar-se d'un paper doblegat dues vegades que donava lloc a dues pàgines¹².

A València la demanda i el consum d'aquest tipus de literatura tingué una gran rellevància i, per tant, acabà provocant l'aparició de formes autòctones. Doncs bé, junt amb les modalitats esmentades, sorgí al segle XVIII un subgènere anomenat col·loqui, uns monòlegs o diàlegs de caràcter satíric, hereus de diversos elements del teatre popular dels segles anteriors i escrits, a diferència dels romanços en castellà, en valencià. Cal afegir que, als textos descrits, s'incorporava un gravat al encapçalament per fer més amena la lectura. Amb tot, la imatge no havia de guardar necessàriament una relació amb la història ja que, fins i tot, es reutilitzaven contínuament. Allò més important és el fet que aquestes imatges contribuïren a despertar l'interès del públic per les il·lustracions¹³.

Atall d'exemple, la impremta de la família Laborda, que s'havia fundat el 1746, s'especialitzà el primer terç del vuit-cents en l'edició de fulls solts, col·loquis, auques i altres papers humils i populars de gran acceptació. Aquesta activaria durant el XIX un model de il·lustració popular autònom que encara s'allargaria fins a les primeres dècades del segle XX¹⁴.

Així, l'indiscutible valor didàctic de la imatge va fer que, paral·lelament, aparegueren uns impresos en els quals la il·lustració era el motiu principal. Efectivament, al contrari que en els plecs solts, en els quals hi havia un predomini literari que es reforçava gràficament, les auques eren bàsicament imatges. Normalment, estaven formades per quaranta-vuit dibuixos, realitzats amb la tècnica de la xilografia, que oferien un discurs explicat mitjançant peus tipogràfics en prosa o en vers. Estaven destinades al consum popular i podien ser tan llegides com escoltades pels qui les explicaven. A més, el paper de les auques apareixia de vegades acolorit, cosa que el feia més atractiu per a l'espectador quan el recitador anava narrant les històries mentre assenyalava el gravat al·lusiú amb el punter¹⁵. Cal dir que Caro Baroja¹⁶ considera les auques com uns equivalents dels plecs de cec a València. Aquest autor explica, a més, que, aquest

¹¹ GARCÍA GAYANO-LLUCH (2007), p. 12.

¹² ESCOLAR (dir.) (1996), pp. 242.

¹³ PORCEL (1992), p.14.

¹⁴ ESCOLAR (dir.) (1996), pp. 90-91.

¹⁵ GARCIA GALLANO-LLUCH (2007), p. 9.

¹⁶ CARO BAROJA (1990), p. 493-494.

procediment de quadricular una superfície per a dibuixar o gravar alguna cosa en cadascuna de les quadrícules, no era cap novetat i que és possible trobar iniciatives anteriors com ara els retaules medievals i renaixentistes que mostren cronològicament les vides de sants, els seus miracles, etc., o els dibuixos dels taulellets valencians.

1. *Jochs d'Infantesa*, València 1674.

La varietat temàtica de les auques és sorprenent. Cal destacar la primera auca valenciana, la dels *Oficis* apareguda al segle XVI i la titulada *Jochs d'Infantesa* (fig. 1) impresa per Benet Marcé a València l'any 1674. En aquesta última es reproduïxen 48 jocs populars amb la particularitat que els protagonistes van nus, recordant els famosos *putti* o àngels italians. D'altra banda, junt amb altres làmines educatives, com per exemple les d'història natural amb classificacions d'animals, trobem aquelles que contenen històries de casos estranys, històries sagrades, fragments de la història universal o d'Espanya, història de França, etc. També sobre homes il·lustres com Napoleó, Espartero, Garibaldi, Prim, etc. Allò que feien era consignar els distints esdeveniments del moment. La popularitat del gènere també es va usar amb determinats fins com ara les campanyes de prevenció de malalties o amb finalitats polítiques. Cal destacar la sèrie d'auques realitzades d'acord amb la iniciativa del gremi de pastissers de València amb motiu de la *mocadora*¹⁷. També en forma d'auca es feien reduïssimes versions de les grans obres de la literatura com el *Quixot*, *Les faules d'Isop*, etc.¹⁸

Tot i no ser un producte dirigit a la infantesa¹⁹, les seues característiques les hi convertien: eren històries il·lustrades, curtes i fàcils de llegir. A més, l'auca complia un altra funció del llibre per

¹⁷ GARCÍA GAYANO-LLUCH (2007) presenta una breu explicació de l'origen i l'evolució de les auques i on es troben les dades que acabe d'exposar.

¹⁸ CASTILLO (1997), pp. 14-15.

¹⁹ Julio Caro Baroja puntualitza que les auques no són, en general, un gènere purament infantil, sinó que les considera més bé un gènere infantilitzat. CARO BAROJA (1990), pp. 510-512.

a infants: distreure i ser una eina imaginativa i joiosa²⁰. S'hi publicaven contínuament exemplars per a la diversió de la gent, sense que foren pensades per als xiquets. El fet és que les auques, més enllà de la funció que compliren en la seua època, crearen una tradició de narració i de distribució de la imatge i del text que trobarà continuació en el llibre d'estampes i, posteriorment, en les revistes d'histories i en el còmic.

L'auca no ha caigut en total desús. Actualment se'n continuen fent per a commemoracions, celebracions, o per a la divulgació, però ha perdut totalment la funció que tenia als segles passats.

ELS CROMOS

Montserrat Castillo²¹ assenyala que el cromo és un producte fruit de la revolució tècnica de les arts gràfiques. «Cromo» és la forma abreujada i popular de la paraula cromolitografia, la tècnica que permetia el procediment mecànic de la reproducció del color. El nom de la tècnica es va aplicar als petits impresos, normalment numerats i per col·leccionar, tot i que en descobrir-se el fotogravat començaren a imprimir-se amb el nou procés.

Els cromos, que recollien imatges en color, tingueren una aplicació indirectament publicitària ja que s'inclouen un o dos cromos en determinats productes de consum destinats als infants. D'aquesta manera, es tracta d'un producte popular, destinat a donar suport publicitari i de venda.

Tot i que el cromo és un producte ben diferenciat del llibre per a infants, principal objecte d'aquest estudi, Castillo s'hi refereix breument a aquest producte per la funció clara de difusió de la imatge i de la cultura, en forma de missatge abreujat i simplificat com el de les auques.

Un altre motiu per a mencionar els cromos és el fet que importants dibuixants hi treballaren. A tall d'exemple, Juan José Barreira Polo (1888-1957) fou un il·lustrador valencià que treballà il·luminant calendaris, tipus cromo, i que van ser molt sol·licitats²². Precisament, la instal·lació dels tallers litogràfics a València afavoreix la indústria de cromos de propaganda al servei del comerç. Així, tota una sèrie de dates i noms ho justifiquen: el 1831, Josep d'Orga i Piñana munta el primer taller litogràfic de València; cap al 1835, Antoni Pascual Abad s'instal·la a Alcoi; el 1842 Agustí Laborda i Galve s'estableix al carrer de la Bosseria, número 18, estampant-hi cobertes a colors, accessoris per a teatre retallable i plecs; el 1845, Ferrer d'Orga, en l'oficina del carrer dels Ballesters número 5, imprimeix làmines, estampes i cobertes a color; també Ferrer i Aixà, Villalba, Joan Mariana i el francès Esteve Paluzié Cantalocella imprimeixen a València teatre retallable i cromos. Més endavant, els comerciants valencians, particularment els fabricants de dolços i xocolata, col·loquen preciosos cromos col·leccionables baix de l'envolcall i, fins i tot, en les caixes de mistos, apareixen gravats amb motius folklòrics²³.

²⁰ CASTILLO (1997), pp. 14-15.

²¹ CASTILLO (1997), pp. 15-16.

²² AGUILERA (coord.), pp. 217.

²³ AGUILERA (coord.) (1989), p. 356.

LES NOVES TÈCNiques DE REPRODUCCIÓ DE LES IMATGES

Les il·lustracions van ser un element fonamental per a incrementar la categoria del llibre modern i, per tant, i com a conseqüència del seu lligam amb la literatura, hagueren d'evolucionar en la seua reproducció i la seua qualitat. La incorporació dels elements artístics a l'activitat editorial es va produir alhora que anaren apareixent i introduint-se les noves tècniques d'impressió i de reproducció. Aquest va ser un llarg procés de vora cinc segles al llarg dels quals s'ha passat de la utilització de la tècnica xilogràfica fins a l'aplicació de l'escàner a les anomenades actualment arts gràfiques.

Durant un temps, als llibres persistiren les abreviatures i començaren a deixar-se en blanc espais per a inicials i orles que pintarien els miniaturistes que treballaven als còdexs. L'incunable, que com és sabut s'anomena d'aquesta manera per trobar-se al bressol de la impremta, tractava de mantenir l'aspecte del manuscrit, fins que l'expansió de l'esperit renaixentista, el creixement del públic lector i les motivacions econòmiques i tècniques donaren a l'imprés una estètica pròpia.

Els primers elements gravats, però, van ser, com en la il·luminació dels còdexs, les lletres capitals i les orles. Destaca en els incunables valencians l'orla del *Tirant lo Blanch*²⁴, imprés l'any 1490, un treball que recorda la decoració àrab i inclou, a més, escenes de cacera, éssers fantàstics, etc. El gravat del llibre renaixentista, per tant, solia aparèixer situat en la portada però prompte va guanyar posicions en la contraportada, en el colofó, on hi haurà la marca de l'impressor, i en l'interior del text.

La història de la il·lustració va parella amb l'evolució de la impremta però, sobretot, assoleix una funció social definitiva a partir de la industrialització europea i els nous hàbits de consum. Així, el progrés de les tècniques de la impremta va fer possible el increment de les il·lustracions fins arribar al llibre il·lustrat que es coneix als nostres dies. Amb la invenció de la impremta, per tant, s'iniciava una evolució que possibilita la difusió d'aquests considerats abans com objectes rars, fets manualment, per mitjà dels «escriptoria» medievals. Tot i això, s'ha assenyalat sovint que entre el segle XV i el XIX no hi hagué massa avanços tècnics importants. En canvi, el segle XIX és el temps de la gran revolució en el món de les arts gràfiques. La informació visual impresa va sofrir un canvi tan gran que modificà per complet el panorama editorial. És a dir, fins al segle XIX, el text solia ser el principal protagonista mentre que la imatge n'era tan sols un complement. La mecanització dels sistemes d'impressió va permetre augmentar el nombre de imatges impreses i ha portat alguns autors a afirmar que, sense dubte, aquest fou el segle de la democratització de la imatge impresa²⁵.

En aquest sentit, els primers procediments tècnics com la xilografia, la calcografia o, més tard, la litografia, van fer possible la impressió de composicions figuratives que tenien com a origen la realització d'un gravat. Cal afegir que, la tècnica artística del gravat aplicada a la impremta va ser especialment desenvolupada des del segle XVI amb la difusió de l'obra de l'alemany Albert Durer.

Un dels sistemes més populars fou la xilografia. Es tracta d'un procediment de reproducció molt antic que necessita d'un bloc de fusta que serà rebaixat fins a obtenir el dibuix desitjat en relleu. La xilografia tingué un fort arrelament des dels seus orígens juntament amb la progressiva

²⁴ ALEIXANDRE (1990) pp. 155-180.

²⁵ BOTREL; INFANTES; LOPEZ (dir) (2003), p. 196.

incorporació dels gravats calcogràfics. Aquests tipus de procediments, però, demanaven la intervenció en la il·lustració de diverses mans com ara l'artista que pintava l'obra, el dibuixant que la passava a dibuix i el gravador que executava el gravat per a ser imprès. En tot cas, la qualitat de l'obra sempre depenia del gravador, més que del artista inicial ja que, el primer, reflectia els matisos de l'original i, fins i tot, el podia enriquir. Amb tot, l'aparició de la calcografia²⁶, consistent en una sèrie de tècniques que permeten estampar una imatge feta mitjançant una incisió sobre una planxa principalment metàl·lica, a finals del segle XV, però sobretot el seu desenvolupament al llarg del segle XVI, motivà el desplaçament de la xilografia als productes més populars.

El 1796 un bàvar, Aloys Senefelder, perseguint un sistema barat i ràpid de reproduir les seues partitures, va inventar la litografia. En paraules de Walter Benjamin²⁷, a partir d'aquell moment «les arts gràfiques es trobaren en les condicions adequades d'acompanyar d'una manera il·lustrada tota la dimensió quotidiana». La litografia fa servir la pedra com a suport, i la reproducció es basa en la repulsió entre l'aigua i les matèries grasses. Aquesta tècnica propicià un sistema de reproducció de les il·lustracions tan ràpid, econòmic i eficaç com el del text amb el consegüent èxit dels dibuixants. A més, d'una sola pedra se'n podien fer un gran nombre de còpies. Així, la litografia es va destinar als treballs de reproducció en massa i va permetre la popularització del llibre il·lustrat. L'avantatge fonamental es que permetia que dibuixant i gravador foren la mateixa persona, és a dir, que el dibuixant podia treballar directament la pedra, la qual cosa significava una màxima fidelitat de l'obra. S'havia guanyat en immediatesa i, sobretot, en fidelitat reproductora²⁸.

Més endavant, es desenvolupà la cromolitografia o la reproducció litogràfica en color que consisteix en la utilització de quatre pedres de distints colors. Tot i aquest avanç, les il·lustracions realitzades amb aquest procediment eren en fulls a part de la tripa del llibre, mai integrades dins del text, ja que el procés no ho permetia. Amb tot, cap als anys vuitanta del segle XIX el sistema de producció ja era semiindustrial amb resultats més econòmics i ràpids. La cromolitografia acabà caient com a procediment per la impressió de il·lustracions per l'aparició del fotogavat, que permetia una millor qualitat. Madrid, Barcelona i València foren els tres centres editorials més actius durant aquest segle i oferiren obres amb un gradual augment de la qualitat il·lustrativa²⁹.

Per a la definitiva difusió i generalització de la il·lustració, el descobriment de la tècnica fotomecànica de reproducció fou un impuls decisiu. La invenció de la fotografia va provocar un canvi històric en la representació de la imatge ja que mitjançant un procés mecànic, no manual, es podien reproduir imatges absolutament idèntiques a l'original. Aquesta aplicació de la fotografia a l'art de la il·lustració editorial constituí una autèntica revolució degut a la possibilitat de reproduccions de qualitat i de baix preu, alhora que en permetia grans tirades³⁰.

Així, el fotogavat és una tècnica que permetia reproduir amb molta fidelitat el dibuix fet a ploma, però no tant el llapis ni les mitges tintes. Això presentava dificultats per tal que fos útil per a les il·lustracions de revistes i diaris, però la casa austríaca Meisenbach descobrí l'autotípia l'any 1880. Així, l'autotípia permet l'obtenció de gravats directes que, mitjançant la trama, poden reproduir els mitjos tons i els treballs realitzats en qualsevol tècnica artística: llapis, oli, etc. A

²⁶ BOTREL; INFANTES; LOPEZ (dir) (2003), pp.50-52.

²⁷ BENJAMIN (1974), p. 51.

²⁸ ESCOLAR (dir.) (1996), pp. 196-198.

²⁹ ESCOLAR, (dir) (1996), p. 206.

³⁰ CASTILLO (1997), p. 24.

partir d'aquí es podia convertir en clixé fotogràfic qualsevol mena d'imatge, fet que representa una gran llibertat per a l'artista.

El fotogravat s'anirà estenent i es crearan nous sistemes de manera que, al període inicial de consolidació dels nous procediments de reproducció —1864-1884— li seguirà un període industrial a partir del 1884, amb un desenvolupament considerable de la producció que permetrà l'aparició d'anuncis publicitaris, targetes de visita, nades i, sobretot, revistes il·lustrades.

Les publicacions periòdiques de les darreries del segle XIX ja empraren aquest sistema d'una manera generalitzada. Les reproduccions eren molt fidels i econòmiques, la qual cosa permetia un contacte directe amb l'original i així s'obrirà un gran camp de creació artística per la profusió d'imatges il·lustrades.

L'avanç definitiu arriba cap a l'any 1910 amb l'offset. A partir d'aquest moment, la impressió no es realitza directament entre la planxa metàl·lica i el paper sinó mitjançant un cilindre de goma que transfereix els signes gràfics al paper. Paral·lelament, el camp del fotogravat i sobretot la quadricromia va perfeccionant-se cada vegada més, fins arribar en les últimes dècades a la gran revolució dels escàners que seleccionen els colors i permeten una reproducció molt fidedigna. La vinculació de la il·lustració amb els processos editorials i les tècniques de impressió marquen el procés històric d'aquesta disciplina artística al servei d'un text literari. El llibre infantil il·lustrat actual és, per tant, resultat d'aquests avanços tècnics i, als nostres dies, conseqüència dels últims sistemes més innovadors.

ELS LLIBRES D'ESTAMPES

En el transcurs de la història, el principal objecte portador d'imatges estampades ha estat el llibre, però les primeres estampes que respongueren al propòsit d'il·lustrar buscaven com a destinatari un públic adult que trobava en elles un complement eficaç de missatges literaris més complexos.

El triomf dels nous sistemes de reproducció de imatges i el desenvolupament editorial afavoriren canvis profunds pel que fa a la presentació de les imatges al servei d'un text literari fins arribar al concepte de l'àlbum de imatges com l'entenem als nostres dies. Començà a canviar la maquetació, el format de les publicacions fins arribar al que, en el presente, es coneix com àlbums de imatges, és a dir, llibres on allò més important era oferir un producte on tots els components literaris, plàstics i gràfics formaren un conjunt unitari³¹.

Pel que fa al llibre d'estampes dirigit al públic infantil, el pes de l'element gràfic sol ser superior al literari, d'una manera semblant com passa en les auques. Dins de la seua evolució cal nomenar des dels gravats en fusta del *Ysopete historiado*, imprés a Saragossa per Juan Hurus el 1489 o el *Orbis sensualium pictus* (1685) de Johan A. Comenius (1592- 1670), un abecedari il·lustrat³² destinat a l'aprenentatge de l'alemany i del llatí. Comenius, estava convençut que la representació visual del que deien les paraules podia ajudar a despertar un interès per la lectura. Aquesta obra seria el principi d'un nou concepte de llibre i, la seua estètica, amb el pas dels anys, ha contribuït a la idea de concebre el llibre infantil com una obra total en la qual es té cura de tots els elements fins al més mínim detall.

³¹ GARCÍA PADRINO (2004), p. 41.

³² DURAN (2000), p. 15.

La subordinació de la il·lustració al text va reduint-se progressivament a mesura que es guanya en domini tècnic i creativitat. Un estímul per al desenvolupament d'aquest concepte de llibre nou cal buscar-lo en les publicacions aparegudes en altres països. Així, un dels més coneguts llibres d'estampes és *Die Struwwelpeter*. Cansat de buscar un llibre il·lustrat que li semblara suficientment adequat per al seu fill, el 1844, un metge alemany, va tornar a casa amb un quadern escolar en blanc on va escriure i il·lustrar unes quantes històries que acabarien fent-se bastant conegudes. Heinrich Hoffmann (1809-1894) és el responsable d'aquesta iniciativa de la qual es farien nombroses edicions i que fou traduït a totes les llengües. Ben significatiu és el pròleg que enceta la primera edició alemanya:

Para un niño todo es pura maravilla. Todo lo que ve y todo lo que escucha y, si se compara con lo que continúa siendo inexplicable, el peso de lo conocido no es mucho. La razón, encontrará, de todos modos, la manera de hacer prevalecer sus derechos, pero aquel que ha salvaguardado una parte de su alma infantil desde el alba brumosa de sus primeros años hasta su vida adulta, éste es un hombre feliz. Para hacer este libro me he guiado por esta profunda convicción: la infancia sólo comprende y concibe lo que ve.³³

A Alemanya també, el 1865, apareixia sota la forma de fulls il·lustrats abans de ser publicats en un volum, *Max et Moritz* de Wilhelm Busch (1832-1908). Aquesta obra contenia les aventures de dos trapelles amb imatges caricaturals amb ploma i aquarel·la, plenes de malícia, sovint cinc o sis per pàgina i acompanyades d'un text molt breu en vers.³⁴ Menció especial es mereix el *Bilderbuch für Kinder* (Llibre d'estampes per a xiquets), una obra de dotze volums, cadascun d'ells amb un centenar de gravats colorits publicat també a Alemanya des del 1792 fins el 1847³⁵

És a partir de models com aquests que es crea el llibre modern per a infants. Els nous llibres configuren una literatura d'imaginació adaptada a la comprensió de la infància i reconeixent els interessos dels xiquets més que els dels adults adequant-se a la idea que els primers d'allò que tenen més ganes és de divertir-se i de distraure's. Malgrat que és difícil determinar les primeres publicacions que responien a aquest esquema, pel que fa als llibres d'estampes espanyols cal citar l'any 1910 com la data en la qual es decideixen seguir els nous preceptes estètics que propugnaven la superació dels models vuitcentistes des dels dos centres editorials més importants d'aquell moments: Barcelona i Madrid³⁶.

A tall d'exemple, a Barcelona, el 1909, Joan Vila —que anys més tard prendria el pseudònim d'*Ivori*— il·lustrava una edició de *Les rondalles populars catalanes* (fig.), una proposta de Miquel i Planas amb unes il·lustracions amb clares influències d'autors anglesos com ara William Morris o Aubrey Vincent Beardsley. Algunes de les edicions aparegudes a partir de 1915 i que també mostraven eixes influències angleses es corresponen amb traduccions d'aquella llengua, que mantenien les il·lustracions originals i que publicava l'editorial Araluce³⁷.

A Barcelona també aparegueren uns llibres amb un format apaïsat i amb unes mesures més grans que les habituals amb imatges de il·lustradors com ara Apel·les Mestres, un dels grans il·lustradors catalans. Entre aquells primers àlbums de imatges destaquen els inclosos per l'editorial Muntañola en una sèrie anomenada «Colección Amic. Cuentos Populares Ilustrados», amb un clar domini modernista. Destaca el titulat *Rosalinda*, amb il·lustracions de Ricardo Opisso que per a molts crítics és considerat com un prototipus clar de l'àlbum d'imatges.

³³ DURAN (2002), pp. 18-19.

³⁴ ESCARPIT (1981), p. 111.

³⁵ BENJAMIN (1974), p.50.

³⁶ GARCÍA PADRINO (2004), p. 42.

³⁷ GARCÍA PADRINO (2004), p. 43.

L'editorial Calleja i Ramón Sopena, a Madrid, també inclogueren il·lustracions d'autors estrangers a les seues col·leccions. Aquesta última edità versions angleses amb il·lustracions de l'anglès Arthur Rackham. Cal destacar l'aportació de l'editorial de Ramón Sopena als àlbums d'imatges introduint formats reduïts i preus més assequibles i que es correspon amb la sèrie «Cuentos en Colores», dedicada a versions de contes i relats clàssics junt amb creacions originals de l'artista belga Asha³⁸.

4.3. LA IL·LUSTRACIÓ INFANTIL VALENCIANA

4.3.1. LES REVISTES INFANTILS

Un dels elements que contribueix a la normalització de la tasca editorial per als infants són les revistes infantils. La revista pensada totalment per al públic infantil és un fenomen tardà i cal buscar-ne els precedents en diverses publicacions del segle XIX. El primer assaig de revista per a infants es produeix a Anglaterra a la meitat del segle XVIII i és en aquest mateix país, junt amb Alemanya i a França, on podem trobar un bon nombre de publicacions infantils que comencen a popularitzar-se al llarg d'aquest segle.

Pel que fa a Espanya, la història de les revistes infantils comença l'any 1798 amb *La Gaceta de los niños*, publicació que s'editava a Madrid³⁹. Aquest tipus de premsa, que rep el nom genèric de periòdics per la infància, tendeix a reproduir la ideologia de la burgesia en presentar tota una sèrie de contes de contingut moralitzant sota una disfressa recreativa i amb uns pocs gravats. Així, les revistes infantils que es publicaren en el segle XIX posaven l'accent d'una manera quasi absoluta en l'educació i l'adoctrinament. A més, la gran massa de població era il·letrada, es destinaven a un públic molt minoritari a causa del seu elevat preu i encara no s'havia trobat el que més endavant portaria a l'èxit de les publicacions per a infants: el propòsit de divertir⁴⁰.

³⁸ La informació referent als llibres d'estampes espanyols prové de GARCÍA PADRINO (2004), pp. 41-47.

³⁹ MARTÍN (1978), p. 30.

⁴⁰ CASTILLO (1997), p. 57.

ELS ANTECEDENTS

A València, el relat i la imatge gràfica van guanyant terreny en les revistes dedicades a la infància com ara la revista *El Juguete* (1871), amb un únic any d'existència. Aquesta s'emmarca dins del corrent pedagògic amb intencions recreatives que caracteritzava la premsa infantil d'aquells anys amb una presència de la imatge reduïda que acompanyava textos didàctics de narracions exemplars i contes de tema moralitzant.

Com ja he esmentat, durant la Segona República foren moltes les entitats que impulsaren iniciatives destinades a la promoció de la literatura infantil i juvenil en valencià i la narrativa per a infants tingué també el seu petit espai en revistes escolars com *Ibèria* i *Sembra*. Tanmateix, les publicacions d'histories infantils no assoliren la maduresa fins a començament del segle XX. L'any 1926, el periòdic *Las Provincias* insereix un suplement infantil setmanal, *Gente Menuda*, en el qual es combinen les habituals seccions didàctiques amb historietes. Amb tot, aquesta sols serà una publicació pionera sense cap influència posterior a casua d'estar feta per part d'autors no professionals, així com per la brevetat d'aquest intent.

L'arrancada de la producció valenciana cal situar-la amb el naixement de la revista *Los Chicos* (1929-1939), del diari *El Mercantil Valenciano*, una de les més importants per l'espai que li dedica a la historieta. Uns anys abans, també, es coneix l'existència d'un altra revista, *Bobby*, de vida efímera i coneguda sols per unes poques referències com ara la col·laboració de Muro.

Efectivament, Juan Pérez del Muro fou un dels il·lustradors més actius de la darrera publicació. La seua carrera s'inicià amb la sèrie «Emocionantes aventuras de Churrete y Viruta» en la revista *Bobby* (1928). Tanmateix, l'obra més important la constitueix «Las aventuras de Colilla y su pato Banderilla» (1932) publicada ja a *Los Chicos*. Per l'investigador Pedro Porcel, aquesta última sèrie s'alça com una de les més reconegudes a la història del tebeo del País Valencià realitzada abans de la Guerra Civil i que, a més, anticipa el *Pumby* de José Sanchis degut al seu traçat pur i la seua fantasia. Uns anys més tard, el 1954, reapareixeria en el suplement *La Hora del Recreo*, del diari *Levante*, dibuixada aleshores per Vicente Ramos, José Morante i Enrique Cerdán. Després de la guerra, Muro treballà per a l'Editorial Valenciana, que nomenarà més endavant, per qui va realitzar el conte il·lustrat *Aventuras de Bolín y su perro Patachín* i una sèrie de dotze quaderns de huit pàgines *Tarazán de los Micos* (1943)

Lluís Dubón Portales és un dels dibuixants d'aquest període que també participà a *Los Chicos*. Dubón s'encarregà de il·lustrar les pàgines de relats d'aventures escrites per José Sanchis i realitzà la maquetació i diverses capçaleres de secció amb un estil art déco, en la línia de il·lustradors clàssics com ara Arthur Rackham, que atorgava a la revista un aspecte modern i molt acurat. Poc després, i per a la mateixa publicació, faria una sèrie de faules il·lustrades que ocupaven l'última pàgina i es caracteritzaven pel seu dibuix precís, estilitzat i d'una gran expressivitat. Convé destacar també les seues il·lustracions per al llibre *Contes del pla i de la muntanya* (1947) de Manuel González Martí.

Enrique Guerri Giacomelli serà l'artífex de la creació d'una nova editorial, l'editorial Guerri, a València i responsable de l'aparició de revistes infantils com ara *El Mundo de las Aventuras* on predominaven els relats i les seccions instructives però que van tenir molt poca transcendència. Mitjançant aquesta activitat Guerri entrà en contacte amb il·lustradors valencians com ara Enrique Pertegás a qui Pedro Porcel⁴¹ emparenta amb gran il·lustradors com ara Junceda

⁴¹ PORCEL (1992), p.29.

gràcies a les il·lustracions de sèries més tardanes com ara «Ultus, rey de la selva» (1943) o «Silac, el hombre león» (1948), ambdues d'una gran qualitat tècnica.

Cal afegir que el 1932 sorgeix *KKO*. Des del començament, Guerri decideix seguir el model de la revista *TBO* publicada a Madrid i l'articula en vuit pàgines amb historietes breus de il·lustradors com ara Salvador Mestres i Cabrero Arnal⁴² junt amb les dels valencians José Grau, Henry i Palmer. En la primera etapa és fonamental el treball d'Artur Moreno, que actua com a director artístic i crea també el logotip i la mascota que identificava la revista.

El 1935 naix a València *Los Niños*, revista editada per l'Església Catòlica amb una clara intencionalitat apostòlica⁴³ i que també segueix el model de la madrilenya *TBO*: vuit pàgines de historietes amb un ús mínim de les bafarades. Dubón dissenyà la capçalera i participà en la maquetació alhora que dibuixà la sèrie d'animals humanitzats «Cosas de Don Rufo y Pirulo» amb textos de Pere Picó. Altres il·lustradors que hi participaren amb historietes còmiques foren Sansón, Fradera, Cornet, Alamar i un dibuixant que firmava amb les inicials FCT. La revista assolí un valor comercial important gràcies a la presentació d'un dibuix modern i eficaç, amb un ús correcte del color i l'aparició d'arguments que, pel seu exotisme, trencaven amb la monotonia habitual de les revistes confessionals anteriors. Malgrat tot, a partir del número 42, aquesta revista passaria a conèixer-se amb el nom de *Meñique* i amb l'arribada de la Guerra Civil desapareix alhora que *Los Chicos* comença a entrar en decadència.

Amb la desaparició de *Los Niños* i *KKO* conclou la història de les revistes valencianes dels anys trenta del segle XX. No obstant això, i amb una repercussió menor, cal nomenar altres iniciatives que sorgiren durant la Guerra Civil com ara l'anomenada *Pionerín*. El 1937 naix a València aquesta revista infantil amb el subtítol «Escrit i dibuixat pels xiquets» que revelava els plantejaments editorials i que es va crear com un instrument didàctico-propagandístic per la Federació Nacional de Pioners. Estava destinada a recollir dibuixos i redaccions dels infants però, cal assenyalar que en les seues pàgines es presentarien els primers treballs de Gabriel Arnau, conegut amb el nom de Gabi, i que es faria popular durant la postguerra⁴⁴. Antonio Martín assenyala altres publicacions del període com ara el suplement *Garabatos* de la revista *La Hora* així com el projecte de revista *Sidrín*, datat el 1937 i dirigit pel literat Antoniorrobes.

La victòria dels nacionals el 1939 suspèn momentàniament l'activitat de les revistes infantils que han sobreviscut a la conflagració. En aquell moment, les úniques publicacions amb permís d'edició són les sorgides a la zona franquista, que gaudeixen del recolzament oficial i es subordinen als interessos ideològics dels vencedors.

Ara bé, a València, desapareguda l'Editorial Guerri, sols queda l'Editorial Valenciana, fundada el 1932, que aconseguirà imposar les seues creacions amb uns resultats exemplars. Els tipus de publicacions foren bàsicament dos: la revista còmica i la d'aventures, amb un únic

42 Salvador Mestres (1910-1975) i Cabrero Arnal (1909-182) foren dos il·lustradors catalans que col·laboraren en nombroses revistes de tebeos durant els anys trenta del segle XX. Mestres va ser un autor eficaç i complet, amb un estil ben definit i capaç de dibuixar amb la mateixa qualitat historietes còmiques i d'altres sèries que prenen com a protagonista Shirley Temple. A més, va ser una gran coneixedor del cine nord-americà la temàtica i els personatges d'aquest els traslladarà amb freqüència a la historieta. Cal afegir que, Salvador Mestres, també realitzaria una historieta de ciència ficció, *Camaradas*, la primera historieta espanyola dedicada a aquest assumpte i que es presentà amb un dibuix realista però amb una gran modernitat. Pel que fa a Cabrero Arnal cal destacar els seus animals humanitzats, com per exemple Rob, protagonista de la historieta *Guerra en el país de los insectos* o *Viajes extraordinarios del perro Top* obra realitzada el 1935 i amb la qual va assolir la seua maduresa creativa. Els viatges del gos Top el portaran a la lluna, a Mart i a Venus però l'argument és sols un pretext per oferir als infants escenaris exòtics i aventures extraordinàries que desenvolupà mitjançant un llenguatge modern en el qual s'integren perfectament el dibuix i el text i amb un ús freqüent de signes cinètics i de metàfores visuals.

43 Segons Antonio Martín aquesta intencionalitat apostòlica s'avalua ja a la portada amb la menció «Aprobado por la censura eclesiástica». MARTÍN (1978), p.114.

44 PORCEL (1992), pp. 21-40.

protagonista com una nova fórmula que acabava d'imposar-se. Un dels èxits més cèlebres fou el *Guerrero del Antifaz* creada per Manuel Gago el 1944. Els quaderns d'aventures es convertiran en un objecte absolutament quotidià. Els títols es multiplicaren i quan el 1951 es regularen els permisos per les edicions periòdiques nasqueren moltes empreses noves.

En un context com és de la posguerra, amb uns mitjans d'oci limitats i allunyats de la gran majoria de la població, aquestes publicacions assoliren una gran popularitat. Així ho expressa Alexandre Cirici:

Las publicaciones infantiles ilustradas representaron en los años cuarenta y gran parte de los cincuenta el factor cultural y la presencia artística más considerable de la vida en el Estado español. Ninguna otra publicación literaria, ningún sistema de exposición de otra plástica podría compararse (ni tan solo la arquitectura, que vista por todos lo es sólo allí donde se encuentra) con la presencia universal de estos productos que, con ello, pasan a ser objetivamente la representación más importante de la cultura⁴⁵.

Jaimito, una de les primeres revistes d'humor de l'Editorial Valenciana, va nèixer durant la posguerra. Entre els seus col·laboradors cal nomenar Josep Soriano Izquierdo, fundador i director, Miguel Martínez Verchili, que signava amb el nom de Palmer i s'encarregava de il·lustrar els primers episodis del personatge principal, Artur Rojas de la Cámara i Jesús Licerias, que es trobava al inici de la seua carrera professional. D'altra banda, el 1950, sorgí la revista femenina *Mariló* amb un patró similar al de la resta de publicacions infantils. No obstant això, ens trobem amb una eliminació de les històries violentes i d'aventures que són substituïdes per narracions de caràcter romàntic i per un grapat de pàgines destinades al que, en aquells anys, es considerava com un entreteniment femení: la cuina, la costura, etc. Són molts els il·lustradors que hi participaren i, entre ells, apareixen noms coneguts com ara José Sanchis, Licerias, Pertegás, Emilio Frejo i el seu germà Celedonio Frejo, conegut pel pseudònim Nin, i José Grau, que il·lustrà fuletons per entregues amb relats sobre heroïnes i diverses adaptacions literàries. Grau, també participaria en la realització de quaderns d'aventures publicats per Valenciana amb alguns treballs com ara *King, el Pequeño Policía* (1945)⁴⁶. Aquesta experiència tingué continuïtat en altres exemples com ara *Mis Chicas* i diversos quaderns com ara *Azucena* o *Ardillita*, plantejats aquests últims com contes gràfics. Finalment, *Juventud Audaz* i *SOS*, són dos revistes que aparegueren el 1947 però no tingueren una bona acollida i acabaren per desaparèixer.

Arribats a aquest punt, cal fer una referència a la revista *Trampolín*, editada a Madrid per la Sección de Aspirantes de Acción Católica. Al voltant del 1950 es contractaren els serveis de diversos artistes valencians amb unes condicions més favorables que les de l'Editorial Valenciana⁴⁷ —per a la qual, malgrat tot, hi continuaren treballant—, que incloïen la devolució als autors de les seues pàgines originals, aspecte que no era massa freqüent durant aquells anys. Així, a les seues pàgines van participar Licerias, Rafael Miguel Català Lucas (1926-2000), que signava amb el nom de Karpa, o José Palop Gómez (1922-1993).

És a mitjans dels anys cinquanta quan l'Editorial Valenciana decideix presentar una revista d'històries específicament destinada al públic infantil que, malgrat inspirar-se en altres precedents, pot presumir de convertir-se en la més popular i la de millor qualitat dins del seu gènere. El 1955 l'Editorial Valenciana presentà *Pumby*, amb un aspecte formal impecable,

⁴⁵ PORCEL (1992), p. 42.

⁴⁶ Convé fer una referència al suplement infantil *La Hora del Recreo*, editat pel periòdic *Levante* el 1952 i en el qual també participà José Grau.

⁴⁷ PORCEL (1992), pp. 121-133.

quasi de luxe, amb portades en paper *couché* i nombroses pàgines impreses a dues tintes. Els antecedents d'aquest tipus de publicació cal buscar-los en primer lloc en les historietes realitzades abans de la Guerra Civil que, alhora, havien rebut la influència de l'estètica, la temàtica i el ritme narratiu de les *Silly Symphonies* de Walt Disney —conegudes a l'Estat espanyol a través de la revista *Mickey*— i amb representants com el ja anomenat Cabrero Arnal. A més, un bon nombre d'aquests quaderns de historietes dedicat als més menuts s'especialitzà en narrar gràficament contes populars com succeeix amb la Valenciana que havia provat sort amb *Cuentos y Leyendas Ejemplares* i *Cuentos Ejemplares Infantiles*.

Una vegada definit el patró, amb historietes protagonitzades per animals, arguments senzills, vinyetes grans i poc text es llança aquesta nova proposta. La revista tendeix a exaltar la fantasia i la innocència infantil personalitzant animals i objectes i creant un món on tot és possible, excepte les coses dolentes, que hi apareixen en poques ocasions i sempre són castigades. L'escenari habitual sol ser l'aire lliure, la natura, com un símbol de la puresa enfront la ciutat, contaminada i poc tranquil·la i la imaginació s'exalta com la principal virtut infantil, en contraposició al món gris dels adults, pràcticament absents en la totalitat de les historietes. Cal recordar-ne alguns exemples il·lustrats per Jesús Licerias⁴⁸, en els quals la inevitable presència dels adults és obviada gràficament mitjançant la representació d'unes cames, com si la història estiguera dibuixada des del punt de vista d'un xiquet. Al llarg dels cinc primers anys la revista no sofriria excessius canvis, amb una presència destacada dels contes gràfics de Licerias i la sèrie de *Pumby* de José Sanchis. Aquesta revista infantil fou una publicació modèlica degut a l'altíssima qualitat dels col·laboradors i visqué la seua millor època durant els anys seixanta. Un altre dels seus èxits s'erigeix en tota la resta de publicacions que sorgiren posteriorment avalades pel seu prestigi com ara *Super Pumby*, *Mini Álbum*, *Gran Álbum de Juegos*, *Libros Ilustrados*, *Cuentos Troquelados*, *Mini Cuentos*, etc.

José Sanchis s'incorporaria a l'equip de col·laboradors d'Editorial Valenciana a començament dels anys cinquanta. Durant els seus inicis realitzà pàgines soltes fins que, el 1955, va crear el personatge Pumby (fig.), primer per a la revista *Jaimito* i, un poc més tard, per al seu propi setmanari. Per a Sanchis, en la historieta infantil havia de prevaler la intenció d'alegrar i divertir per damunt de qualsevol altra consideració. De manera que, la fantasia i la imaginació es convertiren en els valors màxims a tenir en compte. No hi ha, per tant, cap intenció educativa com succeïa en altres sèries com els contes gràfics dibuixats per Lúceras. Així, els primers episodis, amb cinc pàgines i un grafisme més tosc i primitiu, anunciaven ja el que seria el desenvolupament del personatge. Un poc més endavant, quan l'acció començà a plantejar-se en històries de vint pàgines —en quatre fulletons—, assoleix, per fi, la maduresa narrativa amb un estil eficaç i una lectura immediata que en facilitava la comprensió per part dels xiquets.

⁴⁸ PORCEL (1992), pp. 161-175.

2. El personatge de Pumby, José Sanchis

L'assumpció d'un estil propi es troba en l'atenció especial pels detalls tan pel que fa a l'ambientació com pels acudits visuals que solen aparèixer en un segon pla i protagonitzats quasi sempre per animals més menuts així com en l'ús de colors brillants i la presentació de composicions equilibrades en les quals es troba un gust per la representació de móns meravellosos i fantàstics. Segons Pedro Porcel i Andrés Porcel, Sanchis desplega a les seues vinyetes la fantasia absurda i surrealista de Winsor McCay, creador de *Little Nemo*, considerat en primer gran clàssic de la història del còmic, o Pat Sullivan amb el seu conegut personatge *Felix the Cat* (fig. 2). Tot i els bons resultats de Pumby, al llarg de la seua trajectòria artística Sanchis donarà vida a altres personatges com ara El soldadito Pepe, El Capitán Mostachete i Don Esperpento, entre altres.

Altres il·lustradors de la revista *Pumby* foren Palop, qui crearia un tipus d'histories similars a les realitzades per a *Jaimito*, Karpa, el qual va desenvolupar la major part de la seua obra en les revistes de Valenciana, i Eduardo Edo Mosquera —que signava les seues històries amb el nom d'Edgar— i que destaca per la seua sèrie *Caputxeta* que ocupava la contraportada a color de Pumby.

LA DÈCADA DELS VUITANTA DEL SEGLE XX

Amb l'arribada de la democràcia la historieta adopta la terminologia anglesa de «còmic» i els autors d'aquests tipus de publicacions començaren a reivindicar el seu paper com a creadors d'una determinada parcel·la de l'art. Tot i això, els anys setanta del segle XX acabaven sense l'existència encara d'una plataforma adequada per promoure'n i difondre'n els treballs que,

d'altra banda, ja apuntaven cap a camins narratius i gràfics altament renovadors⁴⁹. Caldria esperar fins els vuitanta per assistir a la creació de noves publicacions valencianes com ara *Auka* (1984) o *Marca Acme* (1986), dues iniciatives que, no arribaren als quatre números però en les quals és possible ja trobar noms com ara Carlos Ortín.

Pel que fa a les publicacions en català, si ens centrem primer a Catalunya, a banda de la fundació de l'editorial La Galera l'any 1963 (que esdevindrà l'editorial especialitzada en llibre infantil més important de l'època: pel nombre de títols —225 ja a mitjans dels anys setanta—, la diversitat de les col·leccions, l'esperit d'exigència en la col·lecció i la seua tasca de promoció d'escriptors i dibuixants catalans), hi trobem també un nucli de publicacions dirigides als infants i liderades pel clàssic *En Patufet* (el primer número va aparèixer l'abril del 1904), la primera publicació infantil de historietes editada al nostre país. A partir dels anys seixanta, ens trobem amb *Cavall Fort*, una revista amb un important contingut d'historietes que aconseguia evitar la persecució perquè s'editava sota la protecció dels bisbats de Vic, Girona i Solsona i en limitava la distribució a la subscripció⁵⁰.

Malgrat tot, i amb el final de la dictadura franquista, les diferències de Catalunya amb el País Valencià es mantindran fins l'any 1984, moment en el qual es produeix el naixement del que havia de ser i és una de les experiències més singulars del tebeo valencià en llengua pròpia, la revista *Camacuc*.

Tot i que amb una forta influència de l'exemple de *Cavall Fort*, el qual imita en format i seccions, el número zero de *Camacuc* presenta ja alguna diferència amb aquesta. En primer lloc, la revista, naix sense cap tipus de suport institucional o eclesiàstic, sinó, més bé, com una iniciativa d'un grup de docents. I en segon lloc s'observa una aposta clara per la presència d'autors valencians com ara Paco Giménez i Empar Pascual, encara que en el número 1 de la revista, que apareix l'octubre del mateix any, compareixen amb un protagonisme important autors i sèries provinents de *Cavall Fort*. Juntament amb autors valencians com Telo (que començaria una de les sèries més duradores de la revista, *Ramonell el camell*), Gregori Muro i Ramon Adó apareixent també sèries clàssiques de la publicació catalana com ara *Ot el Bruixot* de Picanyol o *En Camús* de Xots i Mauro, a més d'altres historietes i relats d'aquesta.

Al llarg dels números següents la revista anirà incorporant altres sèries de la seua equivalent catalana com *Sidral Bromeral* de Teresa Durán, etc. Però, a diferència de la publicació catalana, on la contribució nacional és mínima comparada amb els autors francesos, a *Camacuc* les sèries estrangeres es mostren solament d'una manera puntual, com *Iznogoud* de Tabaré, *Perceban* o *Little Nemo in Slumberland*, i augmenten de forma contínua els treballs d'autors valencians amb sèries com *La vasca del 85* del ja anomenat Paco Giménez, Rafa Reinoso que es va incorporar a l'equip de l'editorial Camacuc amb *Les aventures de Pasqualet, rei de la brosta* i també va realitzar per a la mateixa revista *El bosc de Caliu* i *Quatre contes de les mil i una nits*, Joan Gómez amb *Els somnis de l'Anna* o Toni Cabo, il·lustrador que començà el seu aprenentatge amb el famós personatge de la Georgina, una de les historietes de còmic valencià més emblemàtiques publicada durant més de deu anys. Molt coneguda també és la seua sèrie per a *Tretzevents* de *Les aventures de Voro, Moro i Puomoro* i des d'aleshores s'ha dedicat a la il·lustració de llibres de text i de narrativa infantil i juvenil. Altres noms que hi col·laboraren amb portades i il·lustracions foren Manuel Granell, Santi Pasqual, Enrique Talens, Lola Moreno i Marieta Pijoan.

⁴⁹ PORCEL (1992), P. 282.

⁵⁰ VALRIU (1994), p. 208.

Durant el primer any de vida de la revista aniran definint-se les seccions i el seu estil propi, però serà a partir del número disset, que correspon al febrer del 1986, quan rep l'ajuda institucional de la Generalitat Valenciana en forma de publicitat (tal com consta en la impressió: «Amb el recolzament de la Generalitat Valenciana») i que es traduiria en un progressiu augment del tiratge, que arribaria quasi als vint-i-quatre mil exemplars.

4.3.2. LA LENTA CONSOLIDACIÓ DELS LLIBRES INFANTILS IL·LUSTRATS VALENCIANS

LA IL·LUSTRACIÓ ALS LLIBRES INFANTILS VALENCIANS

Tot i que els llibres més antics, per exemple molts llibres medievals, anaven il·lustrats, miniats, el professional de la il·lustració com l'entendem als nostres dies és un fenomen actual. Cal tenir en compte que, com ja he avançat al capítol anterior, fins a les grans invencions tècniques del segle XIX, la il·lustració tenia una funció purament decorativa i, l'il·lustrador com a professional que signa el seu treball, és un artista que al País Valencià tardarà en aparéixer.

Pel que fa a l'existència d'estils o generacions en la història de la il·lustració infantil valenciana aparentment no s'hi troba cap símptoma que ho justifique. A més, els criteris de selecció dels il·lustradors que a continuació vaig a presentar, es centren en el coneixement parcial —degut a la manca d'estudis d'aquesta matèria— que les poques publicacions i referències trobades m'han proporcionat. Tot i això, aquesta primera introducció als il·lustradors infantils valencians atén als que he considerat els exemples més significatius amb una especial atenció a aquelles il·lustracions inserides dins d'una edició escrita en llengua catalana. Aquest recorregut històric, que s'inicia en les primeres publicacions on es pot advertir ja un caràcter infantil, tracta de posar de relleu la necessitat d'estudiar amb major deteniment aquesta parcel·la artística alhora que contextualitza l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud.

Com vinc comentant, a València, el procés de creació de la literatura infantil no es produí plenament fins als començaments del segle XX. Es donà, doncs, amb un retard considerable respecte a Europa. Durant segles, la forma principal de la literatura d'esplai va ser per als infants, i també per a una bona part dels adults, la literatura oral: els contes populars i les llegendes, els jocs i les cançons. A final del XIX i principi del segle XX els contes populars que s'havien estés gradualment per tot Europa, s'introduïren a Espanya i es posaren per escrit. La primera traducció, encara sense nom d'autor, va aparéixer el 1830 a València, realitzada per Mariano Cabrerizo (1785-1868), un editor valencià que s'encarregà de publicar una selecció traduïda de contes de l'escriptor francès Perrault.

Ara bé, probablement, el primer llibre que es publicà a València per a xiquets en català va ser *Breu instrucció de la doctrina cristiana*, de l'any 1922, editat per la Biblioteca Infantil de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana al qual seguiren el 1926 *Cuentos per als meus chiquets*, subtítulat curiosament *Ensayos de novela infantil* de Vicent Pla i Mompó i l'any 1928 el conte *No han passat els reis* de Maximilià Thous i Llorens publicat en la revista *Taula de Lletres Valencianes* número 4.

El cas és que, enfront l'escassetat anterior, a partir de l'any 1930 es produeix un autèntic

esclat d'obres en valencià dirigides a un públic infantil. Durant el període que va del començament de la dècada fins al 1936, augmenta el nombre d'obres degut al interès polític, cultural i educatiu que es produeix durant la Segona República Espanyola en la instrucció pública, l'alfabetització de les classes menys afavorides econòmicament i la recuperació dels trets de identitat dels diversos pobles. Durant aquests anys republicans la literatura infantil valenciana presenta una considerable producció de contes, publicada principalment per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, el Centre d'Actuació Valencianista i l'editorial Artes y Letras. En aquestes col·leccions apareixen contes d'autors com Josep Cebrián i Navarro amb títols com ara *El coixet* o *El xiquet francès* i *Els reis dels pobres* (1933) amb il·lustracions de Juan Marín.

A més, cal tenir en compte l'excepcionalitat de dues obres editades el 1930 que, per la seua qualitat, han sigut reeditades i que es troben accessibles en el present per als lectors actuals. Ens referim a la rondalla *Tombatossals* del castellonenc Josep Pasqual Tirado, una extraordinària història en què, fent ús d'alguns personatges i elements de la cultura popular, l'autor crea el mite de la fundació de la ciutat de Castelló. La primera edició tingué un tiratge de 1036 exemplars amb dibuixos de F. Perez Dolz i vinyetes de l'il·lustrador Lluís Sales i Boli (1908-1981). Al costat d'aquesta es troba *Contes per a infants*, subtitulada *Contes de la tradició nòrdica*, de Joaquim Reig, on l'autor recrea en valencià històries de la tradició europea com *El gegant de la fi del món* o *Ulls-blaus*.

El Centre d'Actuació Valencianista creat el 1931 publicà alguns contes infantils com ara *El flautista encantat*, també de Joaquim Reig, i *La flor del lliri blau* (1940), rondalla popular adaptada a la prosa valenciana d'una poesia original de Víctor Iranzo per Angelí Castanyer i Fons. Tots dos contenen il·lustracions de Ramon Temprado, el qual s'encarregà d'il·lustrar altres llibres per a infants com ara *El violí* (1935) d'Elissa García i Villalba, *¡Remordiment!* (1939) de Josep Cebrián i Navarro així com el llibre per aprendre a llegir *Primer llibre per a infants* (1933), amb il·lustracions de traços esquemàtics i lineals (fig. 3). Anteriorment havia participat amb els seus dibuixos en les obres *La coveta de la seda* (1910), de Josep Pascual Tirado i *El xiquet de pedra* (1920) de Josep Sansabàs i Serrano editats per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana.

Les necessitats derivades de l'intent d'impulsar el valencià en la pràctica escolar comportaren un bon incentiu per a la creació literària. Així, per exemple, el Centre d'Actuació Valenciana va convocar durant aquests anys un concurs de contes per a fomentar la creació narrativa dels xiquets i Gaietà Huguet dotà un premi dins dels Jocs Florals de 1932 per a llibres de lectura infantil. Ara que en parlem, Manuela Ballester fou una de les guanyadores dels LIV Jocs Florals, el 1934, per les seues il·lustracions per a la història *La perla que naixqué en lo fang* (fig.), escrita per Lleó Agulló Puchau. A la portada d'aquest llibre ens trobem amb la representació d'un drac de trets orientals i amb una cua enroscada amb una xiqueta a cavall que ens avança el que anem a trobar al interior: unes il·lustracions madures i d'una gran sensibilitat signades amb el nom de Manolita. Aquesta il·lustradora, va formar part de l'avantguarda artística valenciana dels anys trenta, encapçalada per Josep Renau amb qui acabà casant-se, i la seua creativitat es traslladà a altres àmbits artístics com ara els cartells, la pintura i el fotomuntatge.

3. *La perla que naixqué en lo fang* (1934), il·lustracions de Manuela Ballester

Cal esmentar que, el mateix Renau s'encarregà de la il·lustració d'alguns contes infantils com ara *Doña Semana*, amb textos de Manuel Abril, per a l'editorial Compañía Iberoamericana de Publicaciones cap el 1930. Precisament, els anys anteriors a l'inici de la Guerra Civil foren un moment de conscienciació professional dels il·lustradors que col·laboraven amb les principals publicacions periòdiques i amb les primeres empreses que donaren importància al disseny publicitari i a la il·lustració de llibres. És en aquestes manifestacions on queda palesa la influència del cine i del còmic a banda de l'esperit d'avantguarda dominat per les formes modernistes del moment. Enric Climent, que es va veure forçat a l'exili com tants altres artistes valencians, assoliria a Mèxic el reconeixement com a pintor malgrat algunes experiències prèvies com a il·lustrador infantil. A tall d'exemple, i novament per a CIAP, que publicava unes edicions amb un fort caràcter innovador, destaca *Don Poldito el atrevido*, amb text també de Manuel Abril. Els volums publicats per CIAP constituïren una plataforma per a les noves corrents estètiques. Climent també col·laboraria en la revista *El perro, el ratón y el gato* (1930), que sota la direcció d'Antoni Orrobes publicà CIAP amb unes il·lustracions amb un marcat gust per l'estètica dels anys trenta amb el predomini de línies i formes geomètriques.

En contrast amb aquesta efervescència, a partir de 1936, l'adversitat de la Guerra Civil Espanyola i l'alçament militar contra les llibertats democràtiques va repercutir desfavorablement en l'incipient procés de creació d'una literatura per a infants en valencià. Durant els anys de la guerra, l'Associació Protectora publicà una *Col·lecció d'endevinalles per a xiquets*, preparada per Enric Navarro i Borràs, sense il·lustracions. Amb aquest recull, trobem una significació especial en obres com ara *Càstor i Elèrcia* de Serafí Salort, també sense il·lustracions, publicada el 1936

per la Societat Catellonenca de Cultura i *Si n'era una Treseta*, de Navarro i Borràs novament i que, editada l'any següent, el 1937, està ambientada en les conseqüències bèl·liques del moment. Es presenta amb senzilles il·lustracions en blanc i negre a l'interior i una portada a color, amb un dibuix expressiu, obra tot d'Antoni Ferrer. El mateix Navarro i Borràs s'encarregà d'il·lustrar *Les desventures d'Abel* (1930), alhora escrita per ell.

En el procés de consolidació de la il·lustració valenciana cal destacar dos noms. Un dels seus millors representants el trobem en Josep Segrelles Albert. Aquest artista va obtenir un èxit sense precedents a Espanya com il·lustrador entre els anys 1920 i 1930 i, al mateix temps, un fort renom internacional. Una prova d'aquest prestigi que va aconseguir es troba en la quantitat de publicacions angleses i nord-americanes que es disputaven les seues obres⁵¹.

Els seus treballs de pintor, il·lustrador de llibres, de dibuixant o de cartellista es donen de manera simultània. No obstant això, la seua faceta d'il·lustrador sol eclipsar la resta de les seues obres. Així, en les seues il·lustracions, feia gala d'un profund coneixement de la tècnica de l'aquarel·la però també del tremp i del guaix i de la utilització de tota classe de llapis i tintes, emprades simultàniament o superposades. Des de molt prompte acumulà coneixements tècnics que li van permetre desplegar un estil propi.

L'any 1926, l'editorial Araluce de Barcelona li va encarregar la il·lustració d'una col·lecció de llibres amb la finalitat de posar a l'abast dels xiquets obres mestres de la literatura universal, entre les quals hi havia títols com *La Divina Comèdia*, *Fausto* i *La Odisea*, d'Homer.

Les mil i una nits són un dels exemples més notables del seu art. Es van presentar per primera vegada a Espanya al cercle de Belles Arts de Madrid l'any 1932 amb una antologia d'originals d'*El Quijote*, *La Divina Comèdia* i *L'Atlàntida*. Salvat va encertar a editar aquests contes en un luxós llibre el 1931 en què s'inclouen les il·lustracions que Segrelles va pintar durant la seua estada a Barcelona. El mateix any es van publicar diverses sèries d'aquestes làmines en *The Illustrated London News*.

Tot en aquest llibre és excel·lent, des de la rica enquadernació amb tapes dures de color blau fosc timbrades en or a l'acurada edició la qual cosa possibilita l'afortunada conjunció dels textos i de les il·lustracions. Per a aquesta edició es van triar cinc contes: *Aladín y la lámpara maravillosa* (fig.), *Alí Babá y los cuarenta ladrones*, *Simbad*, *El príncipe diamante* i *Farizada la de sonrisa rosa*. L'obra conté trenta dues il·lustracions. En els anys cinquanta va realitzar d'altres sèries de *Les mil i una nits* que van ser reunides en un nou llibre que isqué al mercat l'any 1956, del qual Salvat també va ser l'editor. La immediatesa d'aquest gènere li permetia desplegar el seu art amb fluïdesa i així ho demostren altres exemples com ara les il·lustracions que faria el 1920 per quatre novel·les de Blasco Ibáñez i *El Quijote*.

Un altre dels pioners de la il·lustració aplicada als llibres fou Artur Ballester qui es va formar en l'Escola d'Arts i Oficis i l'Escola de Sant Carles de València i, a més, fou un assidu de la Joventut Artística Valenciana i gran admirador dels mestres del moment, el pintor Joaquim Sorolla i l'escultor Marià Benlliure. Va començar a publicar dibuixos quan encara estudiava a l'Escola de Sant Carles de València al col·laborar en les revistes valencianes *El Cuento del Diumenche* (1908-1909), *Rondalles Noves* (1912), *La Traca Nova* (1911), *El Guante Blanco* (1908-1913) i *Blanco y Negro* (1917). A més, també realitzà treballs per a l'editorial Cervantes del 1915 a 1936 per a la qual va il·lustrar les portades de *Història de la Revolució Rusa*, de Leon Trotski, *Motivos de Proteo* i *Ariel* ambdues de J.E. Rodó, *Viaje a Oriente* de A. Lamartine i *Flor de carne* de Luís de Val. Aquesta és una enumeració reduïda de les portades que en mostren

⁵¹ VILAPLANA (dir.) (2007) p. 23.

els seus dibuixos i en els quals es pot apreciar l'estil eclèctic d'un artista preocupat per combinar l'estètica dominant de l'època amb les noves possibilitats tipogràfiques⁵².

A banda d'aquests treballs, la seua activitat en el món de la il·lustració continua quan es converteix en el principal col·laborador gràfic de l'editorial Prometeo, propietat de Blasco Ibañez, durant els anys 1923 al 1929. A aquest període corresponen obres com les portades de Jack London, les traduccions al castellà d'autors francesos així com totes les realitzades per a les obres escrites de Blasco Ibañez. Durant els anys trenta realitzaria les portades de les novel·les de fulletó *El cuento amoroso* i *Viajes y aventuras* de l'editorial valenciana Guerri.

En la seua il·lustració es reflecteix la influència de l'obra cartellista, pràctica artística per la qual començaria a interessar-se a partir del 1908. Finalment, a tall d'exemple, es pot citar *Bestioles amigues*, editat el 1920, per l'esmentada Cervantes i on comparteix la il·lustració amb l'artista portuguès Raúl Lino. La il·lustració i la decoració de la coberta són degudes a Artur Ballester i presenta un dibuix precís i detallista, sense estilitzacions, que podria adequar-se a la il·lustració per a infants.

Tot i que ambdós il·lustradors no engloben els seus treballs dins del que, actualment, considerem com a literatura infantil, al món del disseny del llibre són dues personalitats importants que cal tenir en compte i més en un estudi com el que ací es pretén.

Una vegada reivindicades les figures de Segrelles i Ballester com a personalitats importants de la il·lustració, s'ha de reprendre l'assumpte de la consolidació de la literatura per a infants en català al País Valencià. Amb el triomf del franquisme, el procés s'aturà. Durant la dictadura s'entrebancà l'ús públic i literari del valencià i, per això, durant aquest llarg període, que va del 1939 fins 1970, a penes se'n publicaren d'obres. La represa cultural s'encetà, molt lleument encara, als anys cinquanta amb la publicació d'una sèrie d'obres narratives que, tot i no ser estrictament per a infants, trobaren en aquest públic uns consumidors potencials. Ens referim als tres volums de *Rondalles valencianes* (1950-1958), *Rondalles gironines i valencianes* (1951) i *Narracions de la Foia de Castalla* (1953), totes publicades per l'editorial Torre i recopilades i escrites per Enric Valor.

El 1952 aparegué un petit bestiar poètic amb el títol de *Bestioles (ni epigrames ni faules)* d'Enric Soler i Godes, editat per Lletres Valencianes. Aquesta obra mostra una portada elegant, amb un gust exquisit i amb una única tinta roja i a l'interior, uns requadres menuts al inici de cada poema amb un dibuix de l'animal que es correspon amb el poema en blanc i negre. No hi ha constància enlloc del nom de l'il·lustrador. Uns anys després, la mateixa editorial trau a la llum *Joaquim i els seus amics* de Josep Mascarell i, finalment, el 1954, Leopold Martínez Vidal publica la transcripció de la rondalla popular *Pere Patufet*, *Les vacances de Jordiet* (1954) i *Els somnis de Jordiet* (1955).

⁵² AGUILERA (coor.) (1998).

4. *Un món per a infants*, il·lustrat per Andreu Alfaro.

La dècada dels cinquanta finalitzarà amb l'obra de Joan Fuster *Un món per a infants* (fig. 4) (publicada el 1959 i reeditada el 1988 per la Conselleria de Cultura). Es tracta d'una antologia de textos seleccionats pel mateix autor i «presentats —com diu en el pròleg que s'adreça als xiquets— en la vostra mateixa llengua, en la llengua de cada dia i del nostre poble». La singularitat d'aquest llibre es basa en el fet que en aquella època el valencià no podia estudiar-se a les escoles, per tant, el subtítol entre parèntesi d'aquest recull de composicions literàries, *primer llibre de lectura*, fa referència, d'una banda, a la manca de materials bibliogràfics per als més menuts i, d'altra, al desig de promoure el plaer de la lectura més enllà del simple exercici escolar a partir de l'adaptació de textos perquè es puguin entendre amb facilitat de grans escriptors com ara Ramon Llull, sant Vicent Ferrer, Carles Salvador, Josep Palàcios i altres. Aquest recull es presenta amb les il·lustracions d'Andreu Alfaro i amb una portada amb tres xiquets d'esquenes que es caracteritzen pel seu traçat senzill i per l'ús de tintes planes als seus cabells i els seus vestits, amb una estètica molt pop pròpia dels gustos artístics del moment. Les il·lustracions interiors, en canvi, destaquen per l'absència del color i mostren uns dibuixos que es resolen amb la tinta i d'una manera bastant lineal, sense detenir-se en els detalls, com

si d'esbossos es tractés.

Fins a la dècada de 1960 la producció era ben reduïda i únicament hi destaquen uns pocs títols. Les rondalles d'Enric Valor i els treballs de Joan Fuster relacionats amb la infància marcaren ni que siga tímidament la consolidació d'aquest gènere i, amb les obres citades, cal esmentar també el primer volum de *Meravelles i picardies. Rondalles valencianes* (1964) d'Enric Valor i publicades per l'editorial Estel i, ja cap al final de la dècada, Fuster publicà en La Galera l'obreta sobre el cicle de l'arròs titulada *Abans que el sol no creme* (1969).

L'arribada dels anys setanta es constitueix com el principi d'una època amb una actitud social nova a favor de la promoció de la literatura infantil en una llengua diferent del castellà. Els nous corrents pedagògics van assumir la responsabilitat de proveir els xiquets valencians d'una literatura pròpia i aquest paper actiu de les escoles es va dur a terme per l'aparició de nombrosos llibres de text. A més d'aquest tipus d'obres creix la producció del llibre infantil d'esplai en català ampliant-se el ventall d'estils i temes. I així, és dins d'aquest ambient de renovació on es descobreixen els primers testimonis plàstics d'un grup de valors nous que aporten la seua visió artística i que es configuraran com a referents importants en el panorama de la il·lustració infantil valenciana.

És amb l'adveniment d'un context polític nou quan s'inicia una lenta normalització. Des de l'àmbit estatal també és un moment important pel que fa al desenvolupament de la il·lustració de llibres infantils. Els canvis educatius (Llei General d'Educació de 1970) i la progressiva importància que van assolint les editorials té com a conseqüència l'aparició d'un grup d'il·lustradors amb un forta personalitat artística i amb un afany de renovació del llibre infantil il·lustrat. Junt amb noms com Asun Balzola, Miguel Ángel Pacheco, Carme Solé i altres, destaquen els valencians Manuel Boix i Miguel Calatayud. Molts d'aquests autors col·laboraren en projectes que marcaren les línies evolutives posteriors. Posem per cas l'antologia *Veles e vents* (1974), del mestre Ferran Zurriaga amb il·lustracions de Manuel Boix. Aquest és el primer llibre en valencià il·lustrat per Boix, al qual em tornaré a referir més endavant, i un dels primers exemples que intenten trencar amb el realisme de les imatges dinovesques del moment

El 1975 és l'any de la mort de Franco, la fi de la dictadura, i la nova situació serà decisiva per a la introducció del català en la vida social. L'interès per la literatura infantil creix progressivament gràcies a l'escola i a la intensificació de les relacions amb el món internacional i a la creació i consolidació d'organismes com el Consell Català de Llibres per a Infants, adherit a l'IBBY que, entre altres activitats, publicà la primera revista especialitzada, *Faristol*. En bona mesura, les circumstàncies, per poc que siga, varien i es delimita el camp de les obres dirigides a l'aprenentatge de la lectura i de les literàries. La Galera esdevé l'editorial especialitzada en llibre infantil més important de l'època: pel nombre de títols (225 a mitjans dels anys setanta), la diversitat de les col·leccions, l'esperit d'exigència en la producció i la tasca de promoció i incorporació de dibuixants catalans.

Amb aquestes referències, no és d'estranyar que aquests anys s'òbriguen amb noms vinculats a l'educació. A tall d'exemple, Carme Miquel va publicar *Un estiu a la Marina Alta* (1970) amb il·lustracions de Francesc Jarque. Un altra publicació de qualitat que procedeix del món de l'ensenyament és *El llibre de Pau* (1976), una obra entranyable dels mestres Teresa Pitxer, Victòria Navarro i Alfred Ramos, de l'editorial L'Estel. L'estructura intentava ser atractiva per la qual cosa es concebé sota la forma d'un còmic, ajudada pels dibuixos frescos i expressius de Teo Martínez i la cal·ligrafia cursiva feta a mà per Fèlix Navarro. Ha estat reeditat per Denes el 2011 i, aquesta vegada, s'ha pogut publicar amb els colors brillants que va disposar l'il·lustrador i que en el seu moment no hi van poder ser per l'alt cost econòmic que haguera tingut.

Juntament amb els nous autors hi ha d'altres, més veterans, que publiquen obres per a xiquets. És el cas de Maria Mulet (1930-1982) amb els reculls de poemes i cançons *Veus de xiquets* (1971) i *Nadal al cor* (1975) i el llibre de lectures escolars *Pere (Diari d'un xiquet)* (1978). L'autor castellanenc Miquel Peris Segarra (1917-1987) publicà l'obra de teatre infantil *Tríptic casolà (Retaule poètic)* (1978).

Com que la seua aparició marcà una fita autèntica en el naixement de l'actual literatura per a infants i joves al País Valencià, cal ressaltar l'aparició de l'obra d'Empar de Lanuza *El savi rei boig i altres contes* (1979), amb la qual l'autora es convertí en la primera veu valenciana guanyadora del Premi Folch i Torres de l'any 1987. Aquesta obra, publicada a Barcelona, va tenir una gran repercussió i ben prompte fou considerada una referència ineludible.

Amb tot, a València caldrà esperar fins a l'inici dels anys vuitanta amb el suport de les institucions democràtiques i l'aparició d'uns pocs editors animats pel marc legal que comportava l'Estatut d'Autonomia (1982) i la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià (1983) per a poder parlar d'una autèntica revitalització de les edicions dedicades a la infància. El llibre per a infants al País Valencià té una gran importància, ja que, a més de ser un complement de l'escola o una eina de distracció, ha hagut de suplir una funció educativa, la de l'ensenyament del valencià. El llibre infantil, doncs, esdevingué un vehicle de culturització. Un fet important aleshores és la creació de la Federació d'Entitats Culturals del País Valencià, una original plataforma que va dur a terme iniciatives tant interessants com la celebració del Concurs Joanot Martorell per als xiquets valencians amb la consegüent publicació d'obres com ara *Recollim contes populars*, que va ser il·lustrada per Rafael Armengol. La mateixa Federació va ser la responsable de la creació del Premi Enric Valor, destinat a obres de literatura per a infants i iniciatives com la publicació de la primera col·lecció de literatura per a infants «Joanot» l'any 1982.

La Diputació Provincial de València també participarà en aquest auge amb la creació el Premi Tirant lo Blanch de literatura infantil que s'atorgarà per primera vegada el 1981 al llibre *El pardalet sabut i el rei descregut*, un text de Josep Palàcios i il·lustracions, novament, de Manuel Boix. En els anys successius el premi es concedirà a altres il·lustradors consolidats com Enric Solbes o Miguel Calatayud.

La data més emblemàtica d'aquest període és, sens dubte, 1983, any de la publicació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià per la qual s'incorpora el valencià a l'escola. La necessitat de servir-se de materials complementaris en els processos educatius propiciarà l'aparició d'alguns projectes en què col·laboraren de forma conjunta escriptors i dibuixants i que oferiran en poc de temps una proposta editorial destacada. A més, assistim a la creació de la primera editorial —en realitat un grup d'editors— que publica majoritàriament llibre en valencià per a infants i joves, el Consorci d'Editors Valencians —més coneguda per Gregal—, les principals col·leccions del qual van ser «Els Llibres de la Granota» (per a primers lectors), «Gregal Juvenil» i «Gregal Literària». És de destacar el projecte d'adaptació i publicació de les *Rondalles valencianes* d'Enric Valor, que posava a l'abast dels lectors més joves la riquesa lingüística i literària del patrimoni cultural dels valencians. Malauradament, diverses causes van estroncar aquest projecte editorial que feia fallida uns anys més tard.

L'any 1984 és també una data a destacar ja que des del Servei de Publicacions de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana, coordinada amb les tres diputacions valencianes, s'inicia la col·lecció «Biblioteca Infantil». Cal assenyalar que en menys de deu anys es van superar els quaranta títols en tirades que oscil·laven entre els cinc mil i quinze mil exemplars. A més es presentava temàticament i formalment amb un cert eclecticisme i junt amb els contes hi trobem narracions pròximes a l'etnografia, l'ecologia i la

cultura popular, com és el cas de *El món de les bestioles* (1984) i *El món de le eines* (1985) del ja anomenat Miquel Peris i il·lustrats per Pere Rambla.

A partir d'aquest moment molts il·lustradors valencians comencen a ser reconeguts amb diversos premis arreu d'Europa i a ser inclosos en els catàlegs d'editorials franceses i italianes. Miguel Calatayud, Enric Solbes i Manuel Boix solament són alguns noms d'un gran ventall d'autors que en aquella època van contribuir a la consolidació de la il·lustració infantil valenciana.

Manuel Boix i Miguel Calatayud són dos dels il·lustradors valencians més coneguts, tant al nostre territori com internacionalment. Formen part de l'anomenat grup dels 70 i, com la resta d'il·lustradors d'aquest període, les seues creacions comparteixen el gust per l'exploració de camins d'expressió nous. Els primers treballs foren il·lustracions en les quals col·laboraren Boix i Calatayud. Són il·lustracions començades per l'un i acabades per l'altre, o al revés, i on s'introdueixen tant les imatges amb línies perpendiculars i geomètriques més pròpies de Calatayud, com la precisió i les formes més arrodonides de les figures de Boix. *El país de las cosas perdidas* seria un exemple dels seus treballs i, a més, va ser Premi Lazarillo d'il·lustració infantil l'any 1971.

Manuel Boix assoleix l'èxit d'una manera individual l'any 1974 amb *Sóc el foc*, trenta il·lustracions a tinta xina i aquarel·la, que amb una clara estètica pop es publicaren en diferents editorials del món: *I am fire, lo sono il fuoco, Eu son o lume*, etc. Amb aquest llibre i amb *Veles e vents*, també del mateix any, comença a configurar ja un estil molt personal en el qual el detall i la filigrana, el plaer per l'exactitud i les recreacions fantàstiques seran constants de la seua forma de treballar.

EL llibre d'anar anant, amb text d'Empar de Lanuza i *El pardalet sabut i el rei descregut* amb text de Josep Palomero, els dos de l'any 1982, són altres exemples del seu particular univers creatiu. Amb l'últim d'aquests, publicat per la Conselleria de Cultura i reeditat l'any 1991 per l'editorial Tabarca, guanyà el premi nacional de disseny el 1986.

Les seues il·lustracions infantils a més de caracteritzar-se pel detallisme, destaquen també pel fet que passen a ser autèntiques seqüències cinematogràfiques quan té l'oportunitat de incorporar una bona quantitat de dibuixos. Només cal fer una ullada als diversos *Tirants* o a *La serp i el riu* (fig. 5). Aquest últim, amb text de Josep Palàcios i editat l'any 1987, insisteix en aquesta seqüenciació en incorporar dues il·lustracions extremadament llargues (de quasi tres metres en la primera edició i més de quatre en la segona, 2003 i 2006). És tracta d'una impressió en una única pàgina de la mateixa longitud, plegada en disset cossos i enquadernada en acordió o la japonesa. D'aquesta manera, el llibre es pot llegir còmodament en blocs de dues pàgines, perquè les lletres estan integrades en la pell del rèptil, i també estirant-lo en la seua totalitat. Aquesta seqüència fílmica esdevindrà una icona de la seua imatgeria particular, el rèptil i els seus bucles es repetiran cada cert temps en redibuixar-los i reinterpretar-los amb distintes tècniques. *La serp i el riu* va ser premiat com millor llibre espanyol de l'any 1986.

5. *La serp i el riu* (1986), Josep Palàcios i Manuel Boix

Altrament, tampoc no es poden deixar de banda els seus treballs d'il·lustració per *al Tirant lo Blanch*. A partir de 1979 començaria la seua aventura d'il·lustrar el *Tirant* de Martorell amb gravats per a una edició de luxe que s'acabaria el 1986 amb el quart i últim volum. La publicació, editada per Edicions a la Tercera Branca, estava pensada per a bibliòfils i comptava amb grafies actualitzades de Josep Palàcios. Però el *Tirant* encara inspiraria Boix en alguna ocasió més (les edicions d'Algar i Bromera) on realitza una revisió dels seus dibuixos. Les seues il·lustracions del *Tirant* estan a la mateixa altura que el text i crítica, institucions i públic l'aplaudeixen per aquestes produccions.

L'any 1983 la Federació d'Entitats Culturals del País Valencià promou el naixement de la col·lecció «Joanot», la primera publicació literària per a infants editada en català a València. Amb el nom, lògicament, és pretén fer una reivindicació del cèlebre autor del *Tirant lo Blanch* i, la col·lecció, presenta uns llibres molt pràctics en un format allargat no massa gran. Les tapes no són dures i es pot obrir tot el llibre oferint una visió panoràmica amb uns grans dibuixos a dues tintes i poca lletra. Aquesta és gran i sembla feta a mà, amb molta cura. A més, quan acaba el conte hi ha tres o quatre pàgines amb jocs i activitats per a divertir-se. Aquest conjunt de llibres va ser molt important en l'època ja que els més menuts que començaven a llegir no tenien pràcticament cap material en la llengua dels valencians.

Manel Granell, després de treballar diversos anys com a dissenyador de còmics, durant aquest temps es va dedicar a la il·lustració de llibres de text, com ara *Milotxa*, i de llibres infantils i juvenils amb títols per la col·lecció «Joanot», com ara *Ui, ui, ui quins ulls* de Rosa Serrano i *Els números accidentats* d'Empar de Lanuza. També va il·lustrar *Peret i Marieta* (1986) amb un text de Josep Piera on presenta uns dibuixos de contorns marcats amb la tinta i colors brillants. A més del seu treball com a il·lustrador va realitzar tasques editorials i va ser director gràfic de Gregal Llibres.

Carles Ortín va ser l'encarregat de les il·lustracions de *la Bola* (fig.) escrit per Enric Larreula, un altre dels títols de la col·lecció caracteritzat per les grans taques de tinta negra. Junt amb aquest últim, Josep Ferrer i Xelo Garrigós es van encarregar d'il·lustrar *Xe quins peus* de Maria Dolors Pellicer. Tots ells, a més de presentar-se en el format ja descrit s'insereixen en una estètica pop, amb tintes planes, i amb l'elecció d'una gamma cromàtica i una aparença força moderna.

La Federació també va confiar en Paco Santana per a il·lustrar llibres com ara *Recollim contes populars* i *Rondalles Valencianes*. A més d'aquests treballs il·lustrà també per a Gregal Llibres, a partir de l'any 1986, *El corb i la rabosa*, *La vetlla d'en Pere Ruixes*, *Joan Antoni i els torpalls*, *Nabet*, *El ferrer de Bèlgida*, *La fuga d'en Quim Ortolà*, *L'últim guerrer* i *El vaixell de neu*.

Paco Giménez és un altre dels il·lustradors que sorgeix en aquest moment de renovació. Dins del seu univers gràfic la línia serà l'element més destacat. Giménez troba quasi màgic què, amb quatre traços, sense l'ajuda d'altres recursos plàstics, es puga expressar pràcticament qualsevol cosa (un exemple d'aquesta forma de dibuixar és *La vasca del 85*, a la revista *Camacuc*, on sense l'ajuda del color disposa tots els personatges i els elements amb una gran harmonia i domini tècnic).

Des de 1982 ha centrat el seu treball principalment en el sector infantil i juvenil, ha il·lustrat tant llibres de text com contes —són molt habituals les seues col·laboracions amb l'escriptor Carles Cano—, novel·les i historietes. A més, ha participat en nombroses exposicions professionals com ara la Biennal d'Il·lustració de Bratislava dels anys 1989 i 1991 i entre alguns dels reconeixements obtinguts hi ha el Premi Lazarillo d'il·lustració de l'any 1988 per l'obra *Història d'una recepta*.

L'any 1983, amb *Aventures de Potaconill* (fig.), publicat per la Federació, va aconseguir el Premi Enric Valor. Altres de les publicacions d'aquest període són *Mitja dotzena* en edicions Tres i Quatre, i *Gasan i el lleopard*, també a la Federació (els dos de 1984), *La fada pastissera* (una de les seues històries més conegudes) el 1986 en la «Biblioteca Infantil», *Pericot Rodaire Voltamón: al país al Peu de la Lletra*, en Gregal Llibres l'any 1985 i en la mateixa editorial també es troben *L'esclètxa assassina* i *Pericot Rodaire Voltamón*.

El primer llibre que va publicar la «Biblioteca Infantil» va ser *El rossinyol del pou d'avall* de Bernat Capó amb il·lustracions precisament de Miguel Calatayud i els alumnes de Benissa. Aquesta col·lecció a més de comptar amb el treball d'il·lustradors ja coneguts com Manuel Boix (*La serp i el riu*, *El pardalet sabut i el rei descregut*), Miguel Calatayud (*Saïda la reina mora*), Manuel Granell (*Peret i Marieta*) i Paco Giménez (*La fada pastissera*) contribueix a augmentar aquest nombre amb noves incorporacions com Pere Rambla, Daniel Escolano, Moisès Díaz, Eduardo Lastres i Enric Solbes.

Tot i que Enric Solbes (1960-2009) va desplegar la seua activitat en diversos fronts lligats a la pintura i al disseny gràfic és principalment conegut per la seua faceta com il·lustrador. Des de l'any 1992 va estar lligat a l'editorial Bromera per a la qual va realitzar nombroses il·lustracions i dissenys com és el cas de *Rondalles valencianes* (2008) de Josep Franco pel qual va rebre el Premi al Millor Llibre Il·lustrat en valencià atorgat per la Generalitat Valenciana. Altrament, al voltant del 1982, comença la seua tasca com il·lustrador amb obres com ara *El misteri de l'aigua* (1985) o *Criatures minúscules* (1986) entre d'altres.

Des de la Diputació Provincial de València també es va promoure l'edició de llibres per a infants entre els quals cal destacar els publicats pel Premi Tirant lo Blanch. Aquests es presentaven amb un gran format el qual ofería la possibilitat de mostrar les il·lustracions ocupant quasi tota la pàgina i, de vegades, dues alhora. D'una gran espectacularitat és *L'abecedari dels diumenges* d'Empar de Lanuza i il·lustrat per Carme Grau de l'any 1988 o *El bruixot tararot* de Jaume Muñoz amb il·lustracions d'Enric Solbes del 1985.

L'editorial Gregal també va donar a conèixer il·lustradors importants com per exemple Felip Baldó que en aquells anys va realitzar nombrosos treballs entre els quals es poden citar alguns llibres de text com ara *L'ullal 2* publicat per Gregal l'any 1984, i algunes de les rondalles

d'Enric Valor com *La raboseta i el rabosot*, *El jugador de Petrer*, *El xiquet que va nàixer de peus* i *El castell d'entorn i no entorn*.

Incomprensiblement, atesa la situació de demanda favorable, el projecte de Gregal fracassà per problemes empresarials i aquesta circumstància va ser aprofitada per les altres editorials aparegudes a partir de la segona meitat dels vuitanta i que, en l'actualitat, mantenen una producció continuada. M'estic referint a editorials com ara Bromera, Edicions del Bullent, Tàndem i Denes.

Tàndem edicions va ser fundada amb l'arribada dels noranta per Rosa Serrano amb els objectius clars de contribuir a la normalització lingüística del País Valencià oferint llibres de qualitat adreçats als infants i els joves. Així mateix, cal ressaltar la seua especial contribució en l'àmbit dels àlbums il·lustrats i el seu interès per promoure la tasca dels il·lustradors. Els primers títols publicats pertanyien a la col·lecció de «La Rata Marieta», un recull de contes escrits per Fina Masgrau que es caracteritzen per la seua valoració de la rima i la tradició oral. Lourdes Bellver ha estat l'encarregada d'il·lustrar durant vint-i-cinc anys aquests contes amb unes il·lustracions espontànies, directes, tendres i amb un punt d'ingenuïtat.

Per tot això, sóc conscient que —entre els pocs articles i estudis meritoris publicats sobre la qüestió— aquesta és només una aproximació a l'esclat creatiu —i professional— que es va originar aquells anys pioners, ja que hi ha moltes més publicacions que cal rescatar i molts encara els il·lustradors que van participar en aquesta renovació artística i que continuen treballant en l'actualitat en el món del llibre infantil i juvenil.

5. MIGUEL CALATAYUD:

LLIBRES PER A INFANTS

5.1. INTRODUCCIÓ BIOGRÀFICA I TRAJECTÒRIA PROFESSIONAL

Miguel Calatayud nasqué el 26 de gener de 1942 a Asp (Alacant). Tot i que al seu pare, inspector d'Ensenyament Primari, el destinaren a Múrcia, la relació amb Asp no es va trencar completament. Fins la mort dels seus pares conservaren la casa familiar on acudien durant els períodes de vacances mentre que Múrcia fou el lloc on construïren la vida familiar i el cercle d'amistats.

Segons les paraules del mateix Calatayud, l'impuls pel dibuix es despertà en observar com un veí dibuixava amb un guix sobre la superfície fosca d'una paret la figura d'un guerrer. Aquella destresa el va captivar de tal manera que, des d'aleshores, es dedicà a l'exercici d'aquesta pràctica¹. Amb tot, l'aproximació al treball d'il·lustrador també sorgeix del gust pels llibres il·lustrats. A casa no en tenien molts, tot i que qualsevol publicació que tinguera algun dibuix aconseguia despertar el seu interès, com ara els llibres de geografia, de paisatges, etc. Recorda acompanyar sa mare a casa d'una amiga que tenia molts llibres infantils il·lustrats, alguns dels quals encara guarda en la memòria, i tornar a casa i dibuixar guiat per l'impuls de les imatges que havia vist. Durant l'adolescència, però, la seua predilecció foren els còmics. Tot i això, l'interès pels grans il·lustradors com ara Arthur Rackham, Aubrey Beardesley, Junceda o Bartolozzi, del qual posseïa els quaderns de Pinotxo, aniria despertant-se a poc a poc. Actualment, té la seua biblioteca d'àlbums il·lustrats formada per nombroses obres procedents de distints viatges, regals o de la seua inclinació per algun autor en concret².

En un principi, tota aquesta activitat plàstica fou més un joc que una inquietud professional ben definida. No conserva res d'aquells primers treballs de joventut però fa memòria del gust per aportar imatges a un text o fins i tot encetar un guió de còmic que mai no acabava. Aquesta ànsia constant per la imatge i la incessant recerca de referents visuals el portaria, finalment, a involucrar-se professionalment en el món de la imatge. De fet, quan va decidir fer Belles Arts ignorava les característiques d'aquesta carrera i, fins i tot, la seua existència. Fou un professor de dibuix del institut qui l'orientà i l'aconsellà preparar-se per a la prova d'accés, la qual demanava d'una dedicació que, no per tindre una afició al dibuix, anava a ser fàcil de superar³.

Així doncs, a Múrcia, es prepararia per als seus estudis artístics l'any 1960 a l'Escola d'Arts Aplicades i que ampliaria de l'any 1961 fins al 1966 a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Carles de València. Calatayud explica⁴ l'atordiment que va sentir en arribar a Belles Arts: hi havia

¹ CRUZ (1997).

² Arxiu de veu (10-05-2013).

³ Arxiu de veu (10-05-2013).

⁴ Arxiu de veu (10-05-2013).

una manca de informació per part de la Facultat per tal de situar als alumnes en el que estaven fent i en el per què del que feien. El pas inicial consistia en recolzar-se en els companys, entre els quals va connectar d'una manera especial amb Armengol, qui assistia a cursos superiors, i amb Artur Heras i Manuel Boix, tots ells amb una important projecció artística actual i amb els quals mantenia una agradable sintonia i un intercanvi fluid d'impressions. Aquesta relació amb els companys de lliçons la considera d'una gran vàlua: gràcies a aquesta amistat podien avançar tots alhora en les seues tasques creatives i era un influx important per al món artístic que començava a construir.

Malgrat aquesta motivació recíproca, Miguel Calatayud es va veure immers en uns estudis en els quals el que vertaderament li interessava no existia. A més, el plantejament pictòric del moment es centrava en la pintura al oli sobre tela, una branca de l'art que no havia tingut molta evolució durant els últims anys i que no el motivava suficientment. Tanmateix, es mantenia fidel a les seues aficions de dotar d'imatges els textos i va cursar l'especialitat de gravat, disciplina que considerava més propera al dibuix i, per tant, als seus interessos⁵.

Una vegada finalitzada la llicenciatura la previsió era tornar a Múrcia on creia tindre un entorn més adient per desenvolupar-se de manera professional ja que, a València, a banda del seu cercle universitari, no tenia molts més contactes. Malgrat tot, finalment, va decidir restar a València des d'on treballaria en els primers encàrrecs que li arribaven de diverses procedències nacionals. No obstant això, durant aquests anys encara no hi havia una abundant demanda de productes gràfics i il·lustrats. Així, simultàniament amb aquests treballs, va fer unes classes a l'Escola d'Arquitectura de València fins que, convençut per companys que havien optat per aqueixa opció, decidí presentar-se a les oposicions d'Ensenyament Mitjà motivat per la idea de la seguretat laboral que ofería el funcionariat⁶. Calatayud va aconseguir plaça a l'Institut Benlliure de València el 1969, un any després del primer any de funcionament d'aquest centre del carrer Alboraia, en el qual treballaria durant dotze anys però la seua dedicació a l'ensenyament mai fou a temps complet. La seua feina com a docent la compaginava amb els seus treballs com a il·lustrador i cartellista i, durant aquests anys, realitzava portades, cartells, etc. Explica que els anys setanta i vuitanta del segle XX coincideixen amb una València plètòrica des del punt de vista artístic. És el començament d'una etapa preocupada per la imatge i en la qual sorgiren projectes interessants que s'acompanyaven de cartells realitzats per distints artistes com ara *La lluna de València*, entre d'altres⁷.

Una de les seues primeres il·lustracions infantils d'aquella època són les destinades a *Bazar*, una revista infantil ja desapareguda, i alguns encàrrecs per a *El Ballenato*, suplement juvenil de la revista infantil *La Ballena Alegre* amb un format de historieta, que en aquell temps editava Doncel. Cal dir que el seu prestigi i la seua producció artística es van estendre abans per altres ciutats com ara Barcelona o Madrid però, Calatayud, sempre s'ha resistit a abandonar València. Finalment, durant uns anys s'apartà de l'ensenyament per a centrar-se en la tasca creativa i, quan es va veure obligat a reprendre la docència per a no perdre la seua plaça de funcionari, decidiria finalment apostar pel seu treball gràfic.

Són diversos els motius que propiciaren la renúncia definitiva a fer classe. Segons Calatayud⁸, en primer lloc, l'assignatura de dibuix estava sofrint nombrosos canvis que, al seu judici, l'empobrien i dificultaven la introducció d'aportacions més personals a les lliçons. En

⁵ Arxiu de veu (10-05-2013).

⁶ Arxiu de veu (10-05-2013).

⁷ Arxiu de veu (10-05-2013).

⁸ Arxiu de veu (10-05-2013).

segon lloc, estava la consciència personal i l'aferrament al fet que, allò que amb què més gaudia, era amb el dibuix. Per últim, el factor més decisiu fou el del temps. En necessitava més per a complir amb els seus encàrrecs artístics, i així li ho explica a Sergio Albir:

La docència m'agradava molt i l'intercanvi permanent amb alumnes permetia aprendre coses... Era gairebé com un laboratori. Vaig haver de deixar-ho perquè necessitava més temps per a il·lustrar⁹.

Altrament, la ruptura amb la docència no va ser total. En l'actualitat, Calatayud participa en moltes de les trobades d'animació a la lectura que li proposen. Com que el públic dels seus llibres és, sovint, molt jove, les trobades li permeten mantenir el contacte i, així, es troba a prop de nostàlgies. Conseqüentment, és fàcil trobar-lo, per exemple, per l'escola Gençana de València, amb la qual té una estreta relació, i per a la qual confecciona també els cartells per al Carnestoltes Literari, a banda d'altres aportacions que conformen la imatge gràfica d'aquest centre escolar.

Miguel Calatayud també és un reconegut autor de narracions gràfiques i, fins i tot, alguns estudiosos el consideren un dels principals promotors de l'anomenada Escola Valenciana del Còmic o de la «línia clara», la qual va sorgir a principi dels anys setanta a València¹⁰. Amb aquesta denominació s'agrupà a un conjunt d'autors valencians nous com ara Micharmut, Mique Beltrán, Ana Miralles i Calatayud, entre d'altres. Tot i això, els punts comuns entre tots ells no s'han de buscar en les seues obres sinó en les mateixes circumstàncies que els influïren en la formació artística i personal¹¹.

El seu particular enfocament estètic i conceptual prompte es traslladaria a totes les seues produccions. Com ja he avançat, començà realitzant il·lustracions per a editorials de Madrid però, en desaparèixer *La Ballena Alegre*, es produeix una reestructuració de l'editorial que coincideix amb una cerca d'un model de més èxit que culminaria amb la desaparició d'aquesta última i la publicació de la revista *Trinca*, per a la qual també sol·licitaren la seua col·laboració. Aquesta publicació, que a poc a poc esdevindria en un producte d'una gran qualitat, sorgeix amb un format de quadern vertical i amb l'objectiu d'oferir un còmic d'humor intel·ligent seguint el model de la francesa *Pilote*¹², un referent important del còmic a Europa en aquells anys.

⁹ ALBIR (2009).

¹⁰ VILLENA (1981).

¹¹ PORCEL (1992), p.334.

¹² *Pilote* fou una revista de historietes francesa fundada el 1959 i en la qual es publicaren clàssics intemporals com ara *Astèrix* i *Lucky Lucke*.

1. Peter Petrake (1970)

Peter Petrake (1970)¹³ fou una de les aportacions de Calatayud a la revista *Trinca*. Per al títol es va servir del nom, escrit amb la pronunciació del castellà, d'un actor secundari de l'època del primer cine sonor que recordava de quan era menut¹⁴ mentre que la història consistia en una paròdia basada en les històries d'espies, amb un protagonista amb poques qualitats heroiques i que destaca per la seua estètica pop i l'innovador plantejament gràfic (fig. 1). Són molts els que assenyalen en aquesta obra la influència de Heinz Edelmann, l'il·lustrador i dissenyador alemany conegut per ser el creador del film *Yellow Submarine* (1968) on apareixien The Beatles o de la mascota *Curro*, de l'Exposició Universal de Sevilla del 1992. Calatayud no amaga la seua devoció per aquest artista al mateix temps que reivindica el total desconeixement per part del públic de l'obra d'Edelmann, la qual, en la seua opinió, va més enllà de la pel·lícula del famós grup musical de Liverpool¹⁵.

Las doce aventuras de Hércules (1972) fou el segon àlbum de còmic que realitzà per a *Trinca* (fig. 2). Els editors es plantejaren la introducció d'una sèrie més curta, amb menys pàgines i més propera al públic infantil. Calatayud decidí presentar un personatge d'Hèrcules més humanitzat i adoptar la mitologia com a guió per aquesta nova proposta. El resultat fou una obra amb una evident inspiració grega però sense caure en el típic dibuix realista que solien presentar aquests tipus de composicions. Aquests primers treballs de Calatayud són un exemple de la capacitat de creació d'un univers visual inspirat en una certa psicodèlia iconogràfica i en la cultura pop¹⁶. L'aparició d'aquestes dues obres comportava, per tant, una revolucionària

¹³ Calatayud comenta que aquesta historieta no va entusiasmar ni als editors ni al públic. La revista tenia un club de cartes dels lectors i, Peter Petrarke, sempre anava en la darrera posició en l'ordre de les seues preferències. Degut a aquest fet, el director decidí prescindir d'aquesta sèrie però, enlloc d'enviar l'últim exemplar per correu, Calatayud agafà un tren a Madrid i es presentà davant d'ell per a exposar-li l'error que anava a cometre i argumentar-li que l'últim és tan important com el primer i que si ell ja estava consolidat en aquest lloc quina necessitat hi havia d'eliminar-lo. Sembla que aconseguí allargar un poc més la vida d'aquest anti heroi. Recentment el Patito Editorial n'ha fet una reedició.

¹⁴ Arxiu de veu (10-05-2013).

¹⁵ Arxiu de veu (10-05-2013).

¹⁶ BELTRÁN (2011).

innovació en el món del còmic pel que fa a l'ús del color, amb un cromatisme intens i satinat i que continuaria desenvolupant en els seus treballs posteriors.

Tot seguit, realitzaria altres còmics com ara *¡Viva los Cuentos!* (1979), *La energía solar* (1980), *La pista atlántica*, (1984), *El proyecto cíclope* (1990) i *Conquistadores de Yucatán. La desaparición de Gonzalo Guerrero* (1992). Amb *El pie frito* (1997) reivindica novament el paper de la mitologia antiga com a material de creació gràfica en l'actualitat. Aquesta obra, premi al Saló del Còmic de Barcelona del mateix any, narra les aventures d'un bandoler que acovardeix els habitants del Baix Segura a final del segle XVIII i principi del XIX, i en la qual es desplega tot un arsenal d'estratègies gràfiques per a presentar aquesta història, com ara la utilització de l'estructura narrativa de les auques. *La diosa sumergida* (2005) seria la seua última producció dins d'aquest àmbit.

2. *Las doce aventuras de Hércules* (1972).

Cal dir que Calatayud treballa amb guions propis i parteix d'una idea principal que va assolint forma a mesura que va dibuixant. Per aquest autor, el còmic s'erigeix com una narració visual pura en la qual allò més interessant és el desenvolupament argumental. A més, assenyala la condició estàtica del dibuix que il·lustra el text d'una història front el dinamisme dels còmics. Per a ell la historieta és una dramatització, una successió de seqüències que la il·lustració, en canvi, no permet¹⁷.

Malgrat que es tracta d'un artista que compagina diversos tipus de feines sol descartar

¹⁷ CRUZ (1997).

la possibilitat de tornar, encara que siga d'una manera eventual, al tebeo. Al llarg de la seua trajectòria s'ha negat a fer una historieta rere un altra per a evitar caure en la repetició i l'avorriment i, a més, aquest tipus d'encàrrecs comporten hipotecar-se durant una llarga temporada en una única tasca. Tot plegat, el món del còmic l'aclapara tant com l'atrau i confessa que, malgrat que ha tingut diverses ofertes per a realitzar còmics sobre la història de determinades personalitats contemporànies allò que realment li abelliria és confeccionar una història surrealista, pertanyent únicament a la invenció i la imaginació¹⁸.

Del que no hi ha dubte és de la sorprenent continuïtat i coherència dels seus treballs ja siguen àlbums de còmics, cartells o llibres il·lustrats. Totes aquestes categories artístiques entren dins del que l'autor anomena obra gràfica i que diferencia de l'obra plàstica. Calatayud també és un artista que s'interessa per l'art i al voltant del qual reflexiona en nombroses ocasions. Es sent captivat tant per la pràctica com per la teoria. Possiblement, aquesta versatilitat, és una de les claus de la seua originalitat com a artista.

Pel que fa a les diverses col·laboracions en premsa i els treballs realitzats en l'àmbit del cartellisme cal ressaltar els nombrosos cartells, cobertes per a llibres, imatges per a premsa i revistes i les col·laboracions en distintes campanyes institucionals. Ha participat en revistes com ara *Telva*, *Marie Claire*, *El País Semanal*, *Altair*, *Magazine*, *Cambio 16* i *Cartelera Turia*, de la qual fou un col·laborador d'excepció i, fins i tot, l'editorial valenciana Media Vaca ha presentat recentment una publicació amb les portades que Calatayud dissenyà per aquesta última.

Ara que en parlem, cal afegir que en la dècada dels vuitanta fou un dels cartellistes més reconeguts de l'escena cultural valenciana. Posem per cas, un dels seus primers treballs realitzat per al club de jazz Perdido, de la ciutat de València (fig.). Calatayud conta¹⁹ que amb aquest cartell havia d'aconseguir una imatge única que servís per donar publicitat de l'essència del local. Per a solucionar-ho feu servir una fotografia de les lletres de neó situades a la porta d'aquest establiment i les utilitzà per a retolar-ne el cartell i perquè tingués consonància amb allò que s'hi publicitava. Junt amb aquesta tipografia hi apareixia un saxo, instrument clau de la música jazz, en plata i contrastant amb el fons obscur.

Tot i que aquest exemple el resol amb la utilització d'una fotografia cremada, l'ús de la il·lustració és freqüent en altres obres d'aquestes característiques. A tall d'exemple puc citar-ne altres com ara el realitzat el 1981 per a l'obra de teatre *El cortesà* amb el qual anticipa la qualitat festiva d'aquesta peça teatral del segle XVI. El que fa és mostrar una imatge que destaca pel fons roig junt amb la presència de dues figures de tons blaus que apareixen per sobre un paó blau amb la cua ben oberta i que evoca el decorativisme de l'art decó. També s'ha de nomenar el cartell seleccionat per a l'Expo del 1992 amb el protagonisme d'una silueta d'esquenes en primer terme i que contrasta amb el fons negre degut a les taques roges del seu vestit i, més recentment, el de les Festes de Sant Agustí del poble de Bocairant l'any 2009, una composició ordenada, amb el conjunt del poble a la part inferior i en el qual evidencia el seu treball amb l'aquarel·la.

Aquesta és una brevíssima mostra del que seria una ingent quantitat d'obres fetes al llarg de la seua producció de cartells. No s'ha d'oblidar que aquests tipus de feines les compagina encara hui amb la il·lustració infantil i, malgrat que s'han de tenir en compte per a estudiar-ne tota la seua producció, en aquest estudi em detindré només en la faceta d'il·lustrador per a infants.

¹⁸ Arxiu de veu 10-09-2012.

¹⁹ Arxiu de veu 10-09-2012.

Així, Miguel Calatayud és, sense dubte, un dels il·lustradors infantils valencians més importants. No debades, la seua extensa obra ha aconseguit ser admirada i reconeguda com ho demostren diverses exposicions, com ara l'antològica que li preparà el Muvim el 2011, i els nombrosos premis que ha rebut al llarg de la seua trajectòria professional. Convé destacar, entre d'altres, el Premi Lazarillo d'il·lustració del 1974 per *Cuentos del año 2100*, el Premi del Ministeri de Cultura a les millors il·lustracions infantils de llibres infantils i juvenils (1989 i 1991) per *Una de indios y otras historias* i *Libro de las M'Alicias*, també formà part de la llista d'honor Andersen el 1976 amb *Soy el aire* i de la llista d'honor IBBY el 1986 pel *Cavallet de cartó*. El 2009 va rebre el Premi Nacional d'il·lustració pel conjunt de la seua obra d'una manera repetida, ja que l'havia aconseguit anys abans quan el premi era diferent i es concedia a una obra concreta i no a una trajectòria.

Les opinions que Calatayud ha expressat sobre l'ofici d'il·lustrar són també d'allò més suggeridores. Aquest artista ha assenyalat en diferents ocasions el poder de seducció visual ofert pels beats medievals, als quals situa com l'origen de l'art d'il·lustrar textos narratius degut al grafisme lineal, l'ornamentació, el cromatisme, les exploracions que presenten a l'entorn del poder expressiu de la gestualitat i la progressiva humanització de les figures d'aquests llibres il·lustrats.

Una segona reflexió gira a l'entorn dels condicionants que actuen sobre cada il·lustrador i sobre els requisits que han de presentar les il·lustracions dels textos literaris. Respecte als primers, a banda dels factors personals —i en el seu cas, com he assenyalat, una experiència iniciàtica infantil, l'interés per tot allò visual, la necessitat expressiva de transmetre emocions i coneixements mitjançant les imatges, gaudir de les troballes creatives i l'atractiu de la varietat d'aplicacions i de registres al llarg de tot el procés de treball—, Calatayud ha indicat les que considera com les vuit claus principals en la tasca d'il·lustrar: 1) apropiar-se d'un text; 2) realitzar una autodirecció d'art gràcies a una correcta planificació del treball plàstic més adequat per a cada text, 3) l'organització formal d'aquestes imatges; 4) l'organització cromàtica; 5) l'aportació personal de cada artista creant un món propi; 6) els diferents aspectes possibles de la invenció, 7) el disseny de les imatges —sobre les quals adverteix dels perills dels convencionalismes i, per últim, l'interés visual de cada il·lustració per si mateixa.²⁰

Afirma que al començament de la seua carrera professional solia costar-li explicar en què consistia la seua ocupació, ja que sobre els conceptes d'il·lustrador i dibuixant pesaven encara molts prejudicis que els desplaçaven del circuit artístic cap a una activitat més marginal. Als nostres dies, per descomptat, pensa que ja s'ha superat aquesta opinió.²¹

Un fet que no s'ha d'oblidar és que la seua tasca com a dibuixant va unida al seu interès literari. Al llarg de la seua carrera artística es troben diverses narracions pròpies il·lustrades per ell mateix, com ara *El hombre que fabricó un recipiente* (1982), *Lobo Hombre* (1991), *La ballena en la bañera* (1994), *El mundo al revés* (2001) i *Al pie de la letra* (2007). A més, fins fa poc, ha compaginat el seu treball de il·lustrador amb el de director d'art de la ja desapareguda col·lecció d'àlbums il·lustrats «Diálogo Infantil» de l'editorial Diálogo i per a la qual també ha il·lustrat diversos llibres, com ara *El bosque de mi abecedario* (2003), *Tres viajes* (2005) i *Las islas fabulosas* (2011).

L'obra de Calatayud no sols és important per si mateixa, sinó també per la seua significació

²⁰ GARCÍA PADRINO (2004), pp. 16-17.

²¹ VILLALBA (1995).

històrica²². Els factors que confluïren als anys setanta del segle XX i que propiciaren el desenvolupament d'un dels moments més importants de la història de la il·lustració espanyola són molt diversos. Així, des del punt de vista artístic era el moment d'una nova concepció de l'art i de l'inici de l'exploració cap a nous camins d'expressió. A començament dels anys seixanta, en les arts plàstiques, el model avantguardista de l'abstracció començà a decréixer. Hi havia una certa saturació i alguns artistes consideraren que s'havia produït un abisme excessivament gran entre l'art modern i la concepció popular del llenguatge visual de la gent. Com una mena de reacció a l'expressionisme abstracte, nasqué el pop art, un moviment que tractava de retornar la realitat quotidiana a l'art amb la reproducció dels mites consumistes d'una societat que era cada vegada més industrial i tecnològica. Aquest corrent artístic iniciat als anys seixanta del segle XX als Estats Units, es va estendre ràpidament per tot Europa i, malgrat les dificultats culturals del règim de Franco, es va introduir també a Espanya. Amb el pas del temps, aquest nou corrent de revindicació figurativa va culminar en l'hiperrealisme, present en una bona part dels artistes dels anys setanta i que es caracteritzava per un alt coneixement de la tècnica pictòrica així com per un delicat sentit de la minuciositat²³. Tot aquest esdevenir artístic, sense dubte, repercuteix en l'obra il·lustrada de Miguel Calatayud i, per tant, les il·lustracions de l'artista introduiran els elements del seu bagatge pictòric i estètic.

D'altra banda, des de l'àmbit estatal és també un moment significatiu pel que fa al desenvolupament de la il·lustració de llibres infantils. En els anys setanta, i amb l'adveniment de noves circumstàncies polítiques, s'inicia una lenta normalització. Els canvis educatius (Llei General d'Educació de 1970), el gradual creixement que van assolint les editorials i l'obertura cap a l'exterior amb el consegüent intercanvi d'experiències, per exemple, a la coneguda fira d'il·lustració de Bolonya, lloc que s'instaurava com un marc privilegiat per a conèixer altres realitats del món del llibre infantil, té com a resultat l'aparició d'un grup d'il·lustradors amb una forta personalitat artística i amb un afany de renovació del llibre infantil il·lustrat.

Es important explicar que aquest grup d'il·lustradors, entre els quals trobem personalitats com ara Asun Balzola, Miguel Ángel Pacheco, Viví Escrivá, Ulises Wensell, Carmé Solé i els valencians Manuel Boix i Miguel Calatayud, entre d'altres, refusaren aglutinar-se amb el nom de generació o grup dels setanta (alguns d'ells arribaren fins i tot a qüestionar-ne la denominació). El que és cert és que tots ells aconseguiren amb els seus treballs renovar el llibre il·lustrat a l'Estat espanyol al mateix temps que li proporcionaven una gran difusió internacional²⁴.

Certament, Calatayud, el nom del qual es troba estretament lligat a tots aquests il·lustradors que, més bé, s'uneixen per un factor generacional —marcat per les dates de naixement— i per una comunió —més instintiva que no reflexiva— d'inquietuds innovadores i trencadores en l'àmbit de la il·lustració²⁵, s'alça com una figura clau en el procés de renovació de l'art plàstic valencià dirigit als infants i joves que als anys vuitanta del segle XX començava a esclatar.

²² FLUIXÀ (1999), p. 3.

²³ FLUIXÀ (1999), p.3.

²⁴ García Padrino (2004), pp. 260-267. Aquest autor explica com la formulació d'aquest nom de grup dels setanta va provocar en aquells anys polèmiques i discussions importants entre la il·lustradora Asun Balzola i el també il·lustrador Arcadio Lobato. Aquest problema va ser plantejat per Victoria Fernández, directora de la revista *CLIJ* (*Cuadernos de literatura infantil y juvenil*), en proposar un debat sobre l'existència d'una escola espanyola, en el número 39 de maig del 1992. En eixa mateixa revista apareixien dos articles que responien a aquesta proposta: Asun Balzola amb "Escuela de ballenas", pp. 8-15, i Alfonso Ruano amb «Un caso insólito y mucho eclecticismo», pp. 16-20. La participació d'Arcadio Lobato es produiria uns mesos més tard, al mes de desembre d'aquell mateix any, amb l'article «Suspiros de España (condiciones en el debate sobre nuestra ilustración)», *CLIJ*, número 45, desembre 1992, pp. 14-22.

²⁵ GARCÍA PADRINO (2004), p.259.

5.2. IL·LUSTRACIONS INFANTILS: PROPOSTA ARTÍSTICA

«Miguel, es que tu eres el más moderno de todos nosotros».

Carlos Ortín, il·lustrador valencià²⁶

5.2.1. SUPORTS PLÀSTICS I TÈCNIQUES PICTÒRIQUES

Prefiero, aunque haya manejado todo tipo de técnicas, el tema líquido, transparente, porque siempre se ve el papel de fondo y eso es precioso. Finalmente me quedo con lo más sintético, que es un determinado trazado a lápiz o a tinta y manchas transparentes de color que siempre son emocionantes, porque es imposible repetir esa conjunción de intensidad, tonalidad y efecto cromático, el resultado es siempre distinto y eso es lo mágico.²⁷

Les aquarel·les i la tinta xinesa son les dues tècniques que utilitza Miguel Calatayud en la realització de les il·lustracions. A banda d'això, convé destacar que l'il·lustrador concedeix una gran importància a la tria del paper²⁸, un suport plàstic que també en condiona el resultat final de l'obra. Així, d'un temps ençà ha tornat a utilitzar el paper *Caballo*, material que li resulta immillorable però que, durant un temps, es va veure forçat a canviar. Fa uns anys, en il·lustrar, ensopegava amb uns minúsculs components del paper que romanien en la il·lustració final i que creaven uns efectes en el dibuix que no buscava. És per aquest motiu que decidí cercar una nova classe de paper. Finalment, es decidí per un paper italià anomenat *Fabrian*. Aquest tipus de paper oferia distints gramatges, entre ells el conegut com de gra fi, amb un granulat que en el moment de la reproducció apareix, tot i que és una conseqüència que Calatayud busca expressament en la il·lustració final. Malgrat tot, cal dir que, si en alguna ocasió vol prescindir del granulat, amb un escàner cilíndric, actualment, ho pot eliminar. Fa poc temps va haver de fer un treball valent-se'n només per a la confecció de la tinta xinesa²⁹ i, com que feia ja més de deu anys que no utilitzava el paper *Caballo* se li va ocórrer provar-lo novament. El paper, de sobte, havia recuperat la consistència inicial de manera que, hui dia, torna a fer-ne ús.

L'il·lustrador defensa la recuperació dels treballs fets a mà amb la finalitat de reviuire el caràcter artesanal d'aquest ofici³⁰, és per això, que tria aquestes tècniques i aquest procediment creatiu. Així, i abans d'enfrontar-se amb l'aquarel·la, té lloc el traçat amb tinta xinesa, que permet dibuixar d'una forma àgil i ofereix un assecat ràpid. La tinta xinesa és una tinta indeleble que roman inalterable quan es treballa amb l'aigua, aspecte indispensable per a Calatayud degut al desig de l'il·lustrador de conservar el traçat lineal de la composició mitjançant aquesta tinta una vegada es disposa a acolorir amb l'aquarel·la. Segons explica, l'elecció d'una marca de tinta xinesa per a treballar no és massa rellevant ja que el resultat sempre sol ser similar. Amb tot, Pelikan i Talens són les que habitualment empra. D'altra banda, l'aplicació de la tinta es realitza sempre sobre el dibuix a llapis o grafit, ja en el paper definitiu i calibra la intensitat del negre afegint aigua destil·lada. D'aquesta manera pot aconseguir tonalitats més o menys grises

²⁶ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 73.

²⁷ BEA (1995).

²⁸ Arxiu de veu (10-05-2013).

²⁹ Arxiu de veu (25-20-13).

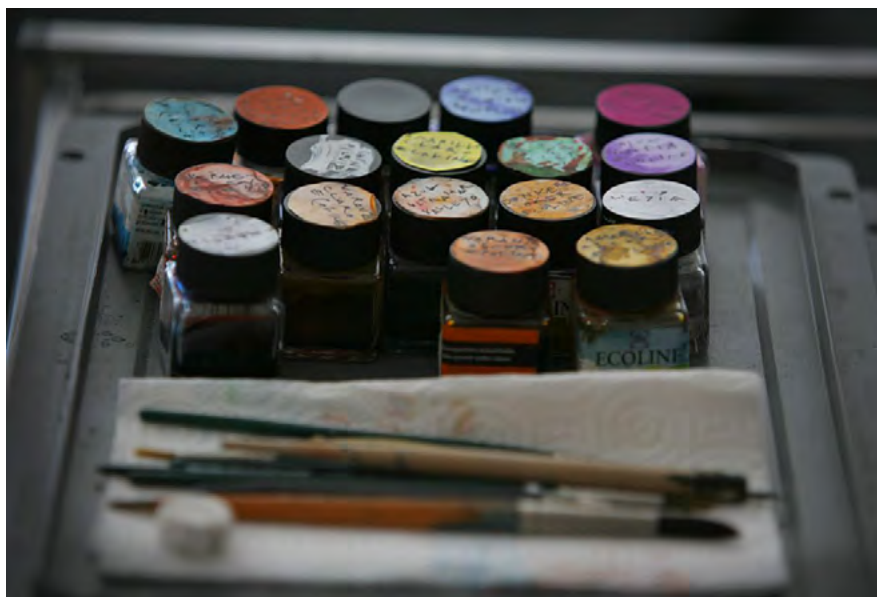
³⁰ MARTÍNEZ (1995).

segons el que més li convinga³¹.

Fins als anys vuitanta del segle XX va utilitzar el ròtring, però, posteriorment, recuperà el gust per la ploma anglesa, amb la qual s'obté un traçat més irregular, menys exacte i molt més del seu gust, és a dir, més espontani i divertit. Calatayud és de l'opinió que, amb la ploma, s'estableix una relació distinta amb la superfície del paper degut a tot el procés que en comporta l'ús i que va des de la pressió de la mà, la inclinació del portaplomes, el sentit i direcció del traç; fins i tot, la quantitat de tinta que la ploma arreplega del tinter és important per al resultat final i origina resultats diferents en cada cas³².

Pel que fa a l'aquarel·la, com el seu nom indica és una varietat de pintura a l'aigua. És la tècnica més antiga i la més universalment difosa abans de l'aparició de la pintura a l'oli. Es distingeix per les seues característiques de la pintura a la cola, de la pintura al tremp, que es tracta d'una emulsió a base d'ou, i del pastel, un procediment contrari en el qual la pols dels colors s'utilitza en sec. El seu suport principal és el paper, el seu instrument el pinzell i el seu material els pigments de colors diluïts amb aigua i fixats mitjançant goma aràbiga, un aglutinant que s'obté de l'acàcia. El principi essencial de l'aquarel·la consisteix, així, en la transparència dels colors i s'oposa, consegüentment, al gouache, una tècnica d'una consistència més espessa i que ofereix uns colors més opacs i densos³³.

Miguel Calatayud usa una classe d'aquarel·la líquida anomenada Ecoline (fig. 3) i aquarel·les Talens però, de vegades, ha de prescindir d'aquestes marques perquè no li ofereixen tots els colors que requereix i es veu obligat a recórrer a d'altres més dolentes, com ara les aquarel·les Vallejo, que les tria, per exemple, pels colors blaus³⁴. Tot i això, fuig dels colors purs i rotunds. En les il·lustracions infantils emergeixen tota una varietat de matisos de blaus pàl·lids, verds, grocs, etc., que es difuminen en gradacions variadíssimes de colors gràcies al domini virtuós que posseeix d'aquesta tècnica.

3. Aquarel·les i pinzells a l'estudi de Miguel Calatayud.(Foto de Jesús Ciscar, *El País*, 28-06-2012).

³¹ Correspondència per correu electrònic (10/09/2014).

³² Correspondència per correu electrònic (10/09/2014).

³³ LEYMARIE (1998), p. 7.

³⁴ Arxiu de veu (25-20-13).

Miguel Calatayud, explica³⁵ que, a l'hora de disposar l'aquarel·la, és necessari que el paper estiga molt humit i per això el mulla abans d'aplicar-la³⁶. Aquest procediment, però, està subjecte a l'efecte que pretenga aconseguir. Realment, el que busca és que la primera pinzellada no es quede fixa sinó que la puga moure i puga buscar ell mateix els límits, acció que no aconsegueix amb totes les marques d'aquarel·la i, per aquest motiu, la rellevància de l'elecció d'unes aquarel·les determinades. El seu treball, per tant, s'assenta en la fluïdesa de l'aquarel·la: si la pinzellada queda subjecta no pot continuar amb la il·lustració, a banda que gaudeix molt de l'efecte sorpresa i de la impossibilitat de repetir la mateixa conjunció d'intensitat, tonalitat i efecte cromàtic que li proporciona aquest sistema i que ell s'atreveix a qualificar com màgic³⁷.

Aquest és un mètode que l'ha conduït a desenvolupar el que alguns estudiosos anomenen «el truc de les taques»³⁸ entès aquest com un procediment que es recolza en l'espontaneïtat, la casualitat i la incontrolabilitat de les taques de l'aquarel·la. Calatayud ha arribat a treballar l'aquarel·la d'una manera més perfecta però d'un temps ençà prefereix aquest efecte sorpresa que li proporciona la taca, que provoca l'aparició de taques distintes, amb unes que li agraden més que altres i que, a banda d'això, requereix molta cura perquè no és fins que no s'assequen que se'n comprova el resultat final³⁹.

L'ús dels pinzells adequats és també molt important en un procés creatiu com aquest i, així, la numeració d'aquests depèn del detall que es vulga assolir: per a aiguades d'entonació general farà servir pinzells més grossos mentre que per als detalls concrets, en canvi, n'emprarà de més fins⁴⁰.

Per últim, un altre punt a tenir em compte és el que fa referència a les il·lustracions en blanc i negre que mostren alguns dels seus llibres com ara *Una de indios y otras historias* (1988), *El llibre de la selva* (1998) i *El cuaderno de Luismi* (1999), entre altres. Aquestes il·lustracions, tot i la seua uniformitat cromàtica, s'han realitzat de la mateixa manera que les il·lustracions a color sols que, a diferència d'aquestes últimes, selecciona els colors blancs i negres i els aigualleix o els obscureix tant com ho necessite fins aconseguir distintes tonalitats de grisos⁴¹. En alguna ocasió ha treballat amb un traçat a tinta i una entonació amb llapis de grafit fins que va arribar a la conclusió que podia mantindre la mateixa tècnica i arribar a un resultat similar amb l'aquarel·la⁴².

5.2.2. PROCÉS D'ELABORACIÓ: DOCUMENTACIÓ, ESBOSSOS I RESULTAT FINAL

En les il·lustracions de Miguel Calatayud es descobreix una concepció teòrica, coherent i meditada amb la qual tracta de dignificar un gènere que parteix d'un text escrit prèviament per un altre autor o, en determinades ocasions, pel mateix il·lustrador. A diferència del pintor o

³⁵ Arxiu de veu (25-20-2013).

³⁶ Posteriorment, utilitza l'assegador de cabells per assecar les taques d'aquarel·la (Arxiu de veu 10/05/2013).

³⁷ BEA (1995).

³⁸ SQUILLONI (2008), p. 15.

³⁹ Arxiu de veu (25-20-13).

⁴⁰ Correspondència per correu electrònic (10/09/2014).

⁴¹ Arxiu de veu (10/05/2013).

⁴² Correspondència per correu electrònic (10/09/2014).

l'escultor que realitza la seua obra impulsat per la voluntat, la tasca del dibuixant sembla estar condicionada per l'encàrrec: hi ha sempre un termini a complir, uns lliuraments i unes condicions alienes al creador. Tot i això, Miguel Calatayud no il·lustra amb presses. Els seus originals són fruit d'una anàlisi prèvia, una documentació específica i una reflexió pausada, activitats que tenen lloc abans d'agafar l'aquarel·la i que li ocupen una part considerable del temps que hi dedica a la tasca de realitzar una il·lustració.

El primer pas d'aquest procés de treball comença amb la lectura del text, en cas d'enfrontar-se amb l'obra d'un altre escriptor i no amb una d'invenció pròpia que ja la coneix d'avant mà. En realitat, i segons les paraules del mateix Calatayud⁴³, és preferible oblidar-se una mica d'aquest una vegada llegit. El que fa és assumir-lo com una cosa seua, se l'apropia i li dona la seua visió personal, sempre des d'una certa distància. A més, la motivació pot arribar a partir de la lectura d'un moment concret del relat, no necessàriament del conjunt del llibre, que li pot resultar més interessant i que planteja diferents capes de percepció alhora que ofereix la possibilitat d'incorporar nous elements que en la història no apareixen. Miguel Calatayud sol acceptar el text sense haver-lo llegit abans, és a dir, assumeix les conseqüències de l'encàrrec editorial i el risc de no satisfer-li l'obra. Considera que la seua feina és, en realitat, una experiència cinematogràfica: parteix d'un guió que ell ha de passar a imatges. Li pot suscitar més o menys atracció però sosté que és incapaç de renunciar a fer les il·lustracions una vegada li ha arribat el text i que, des de la professionalitat, es pot fer tot, sols depèn de la capacitat de cadascú a l'hora de construir un discurs visual captivador⁴⁴.

Altrament, Calatayud afirma que les fases de documentació i esbós són les més interessants i divertides del procés perquè és el moment en què sorgeix tota la creativitat⁴⁵. Pel que fa al treball de documentació prèvia, l'enfocament és distint segons el text de què es partisca, és a dir, hi ha llibres en els quals la fase de documentació no és un treball imprescindible però sí convenient per a la consecució de referents, per a investigar possibilitats, aleshores ha de recórrer a lectures complementaries, consultes a Internet o a la cerca de referents figuratius. Tanmateix, no sempre funciona així. Si el text és una història fantàstica la clau està, inexcusablement, en la imaginació⁴⁶.

Calatayud disposa de diversos materials complementaris a l'estudi. Hi cal nomenar la col·lecció de fotografies, realitzades per ell mateix al llarg de l'època, que, si és el cas, utilitza com a inspiració per a la confecció de determinats elements que apareixen en les il·lustracions. Aquest conjunt gràfic pot suggerir-li una part parcial o total del paisatge a tractar, de la flora, la fauna, l'arquitectura o els tipus humans que l'habitaran. Com si es tractara d'un historiador, ha anat captant amb la seua càmera els elements que han caracteritzat, per exemple, la ciutat i els pobles de València en els quals, s'ha de denunciar, la febre immobiliària ha fet perdre una part sensible i transcendental de les seues senyes d'identitat que l'il·lustrador aprecia i desitja mostrar als seus dibuixos. Es situa ací la sèrie de fotografies que va prendre de les façanes dels comerços del nucli antic de València, del Mercat Central i dels seus voltants, dels símbols que identificaven les diverses botigues, allò que Calatayud anomena gràfica urbana⁴⁷, o de la ceràmica històrica valenciana. D'aquesta última, de fet, en posseeix fins i tot alguns exemplars concrets. A més, amb el temps, ha anat obtenint tot un repertori de fotografies procedents de

⁴³ Arxiu de veu (25-10-13).

⁴⁴ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁴⁵ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p.90,

⁴⁶ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁴⁷ Arxiu de veu (10-09-2012).

distintes activitats i viatges que és susceptible de ser utilitzat en el procés creatiu.

El fet de documentar-se no és per a l'il·lustrador un sofriment. La seua formació en belles arts fa que mantinga una estreta relació amb la història de l'art i, a banda del seu arxiu fotogràfic personal, per a Calatayud, en qualsevol període o etapa artística es poden trobar símptomes de modernitat i, per tant, possibilitats sorprenents de documentació que busca o bé a la seua biblioteca personal o bé a les biblioteques municipals, per les quals sent una gran atracció⁴⁸. La feina d'il·lustrador, de vegades, el porta a enfrontar-se amb històries que pertanyen al passat, és a dir, relats clàssics o històrics que exigeixen una certa investigació però no amb un propòsit de reproducció històrica fidel sinó de recreació inventada a partir de les pistes que et dóna la revisió de documents. Tanmateix, un retaule medieval, per exemple, li pot donar una idea per a realitzar un element més actual, no necessàriament ha de servir per a un relat contextualitzat en aquella època concreta⁴⁹.

Un bon exemple del que comente és *Saïda la reina mora* (1987), on es serví d'una documentació fotogràfica i d'apunts del natural. Aquest últim fet no és habitual, no sol desplaçar-se per a dibuixar a l'aire lliure, però la història es localitza a la ciutat d'Alcoi i, en aquesta ocasió, es va decidir per aquesta fórmula. En *El cavallet de cartó* (1984) també s'hi reconeixen escenaris concrets com ara la plaça Redona de València (fig. 4), però adaptada i transformada per l'imaginari de Calatayud. Al mateix llibre s'hi mostren motius de l'escenari urbà de distints pobles, sobretot de la comarca valenciana de la Ribera⁵⁰, però sense reproduir els escenaris reals, sols pren els detalls que li interessien i els transforma per adaptar-los al seu estil.

Com he plantejat, el treball de documentació sempre depén del llibre i no ha sigut freqüent enfrontar-se a una tasca excessivament àrdua en els llibres que ha il·lustrat fins ara. S'aproxima més a una recerca d'inspiració per a confeccionar els diversos elements que s'il·lustraran. Per a dibuixar una màquina escurabutxaques creïble i gràficament interessant per a *El cavallet de cartó* (1984), per exemple, va fer fotografies a una màquina de veritat durant diversos dies⁵¹. En canvi, *Els Lusíades* (1989), sense dubte, fou una de les obres que més li va exigir en aquest nivell: va viatjar a Portugal on va buscar altres versions d'aquest clàssic portugués, va aconseguir còmics, una carpeta amb treballs de distints artistes i algun llibre infantil; va recórrer llocs històrics i va recollir documents que tingueren alguna implicació, directa o indirecta, per a impregnar-se de l'essència de la història (tot i que comenta que a l'Índia, un altre dels escenaris del text li haguera agradat molt anar-hi, però no va poder). Tot i aquesta feina, el que tenia clar era que no desitjava una reproducció historicista. Efectivament, l'arquitectura que s'hi mostra està documentada però hi ha molta invenció. Pot aparéixer un punyal renaixentista, però no és una reproducció fidel. Es tracta més bé d'una documentació de decoració, una cerca d'informació que quan arriba al paper passa pel filtre de la manera en què ell entén les coses⁵².

En el moment de l'elaboració dels esbossos és quan habitualment l'artista entropessa amb alguna aportació interessant des del punt de vista de la documentació. *Ai Filomena Filomena i altres contes* és un text de Miquel Obiols que es va publicar el 1977 amb les il·lustracions de Miguel Calatayud i que el 2012 reedità l'editorial Kalandraka. Calatayud, per explicar com es documenta a l'hora de confeccionar una il·lustració⁵³ determinada, exposa que per aquesta

⁴⁸ Arxiu de veu (10-05-2013).

⁴⁹ Arxiu de veu (10-09-2012).

⁵⁰ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁵¹ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁵² Arxiu de veu (25-10-2013).

⁵³ Arxiu de veu (25-10-2013).

obra, en dibuixar una taula el que va fer és buscar models de taules antigues, per exemple acudint al mercat dels encants de la ciutat. Si ha de fer una taula vella no es conforma amb la primera taula que sorgeix sinó que busca, prova i, finalment, decideix. És, per tant, una documentació capritxosa, no requerida, però que li permet trobar el camí que el conduirà fins el descobriment del dibuix definitiu.

4. *El cavallet de cartó* (1984).

El treball amb els esbossos és una activitat que es barreja amb la cerca d'informació, de documentació, es podria dir que no hi ha una distinció clara entre l'una i l'altra, existeix una simultaneïtat en aquestes accions. De fet, ambdues es necessiten. Amb tot, si ens centrem ara en els esbossos pròpiament dits, convé destacar primerament que, en aquests, comença per concebre les imatges d'una forma lineal, a continuació treballa amb l'espai i el volum i al final aplica tot açò al codi del color, que per a ell és l'aportació conclusiva⁵⁴.

Per als esbossos utilitza llapis grafit i formats estàndards, normalment DIN A4. Si el treball necessita de més superfície fa servir DIN A3. No sol eixir d'aquests formats. Cal ressaltar que per als esbossos empra una proporció més gran que la reproducció final i després, en la impressió, es redueix per a guanyar en detall⁵⁵. A més, es serveix de fulls solts, li agrada la llibertat que ofereix el paper deslligat i mai no ha aconseguit treballar en un bloc. L'esbós l'inicia sense pensar que vaja a servir per a res, per a ell la invenció arriba d'aquesta manera, amb la troballa sense compromís. Així, en ocasions, amb uns pocs traços ja funciona, però si la cosa està molt assumida perd interès, és a dir, si ja sap com va a ser el resultat definitiu, perquè allò que busca és la pròpia sorpresa. Si no se'n sorprén, té la sensació que fa una recepta, que no és creatiu. Per consegüent, si en el primer traçat ho troba continua sobre això, però al que acostuma és a plantejar diverses opcions⁵⁶.

⁵⁴ SQUILLONI (2008), p. 14.

⁵⁵ Tot i que aquest fet, actualment, amb les noves tecnologies i l'ajuda dels píxels, ja no és tan important com ocorria en les reproduccions dels anys anteriors (Arxiu de veu 25-10-13).

⁵⁶ Arxiu de veu (25-10-2013).

Li complau dibuixar d'una forma poc ajustada al que és el format de la il·lustració en el llibre. Va treballant en el foli i no li importa com el col·loca, en horitzontal o en vertical, no pensa en la il·lustració final i ni tan sols s'acobla al format del paper. No li interessen les limitacions d'espai sinó que la il·lustració sorgisca i, si cospa que hi ha continuïtat, va afegint i pegant folis amb cel·lo per a seguir provant. Hi ha esbossos que acabaren per ser la il·lustració final però el que acostuma és a finalitzar una figura, un paisatge, etc., únicament com una peça concreta de la il·lustració final que l'esbós no reproduceix. Pot donar-se el cas que trenque l'esbós i el llance, tot i que és molt estrany ja que no sol tirar res perquè és de l'opinió que fins i tot un esbós d'una cosa concreta pot servir per a qualsevol altre treball⁵⁷.

5. *La ballena en la bañera* (1994) i *El llibre de les M'Àlicies* (2009), esbossos.

Generalment, a l'hora d'encetar la feina dels esbossos (fig. 5, 6, 7, 8), no sol començar pel principi i acabar pel final de la història, depèn o bé del relat i de la seua predisposició o bé de la visió d'una determinada escena o personatge. A tall d'exemple, en *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2012) l'element base del llibre és el lleó, és el protagonista del conte, així que, centrant-se en aquest animal, començà a jugar amb les seues proporcions, el deformà, etc. Havia d'assegurar-se que el disseny del lleó podia donar-li un repertori com per a resoldre 40 il·lustracions. Calatayud parla d'aquesta fase⁵⁸ com una etapa de familiarització, en definitiva com un avançament de la tasca posterior a la il·lustració resultant. En altres ocasions, en canvi, el que li interessa es centrar-se en una escena determinada per a obtindre la clau i tractar de donar-li unitat al llibre a partir d'una primera imatge.

⁵⁷ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁵⁸ Arxiu de veu (25-10-2013).

6. *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2012), esbós.

És curiós com els esbossos poden arribar a funcionar com una espècie de muntatge. Li entusiasma retallar, fotocopiar, ampliar, reduir, etc., perquè, com aquest treball no està subjecte a la configuració del que serà la il·lustració final pot haver-hi un detall que li interessa i decideix convertir-lo en l'element principal de l'escena. Abans acudia a la fotocopidora i li funcionava molt bé perquè es servia del tempteig de diverses fotocopies per a canviar el que hi havia en el fons a un altre lloc de la composició, per a retallar, etc. Ara, per contra, ho fa amb l'ordinador. També en el llibre de *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2012), explica com va arribar a la il·lustració definitiva de doble pàgina que mostra la representació d'un circ. Es tracta d'un dibuix molt complicat, amb molts elements. Aquest tipus d'il·lustració està resolt com si fóra una escala de figures repetida: no hi ha elements en primer terme, només s'hi insinuen, i quasi totes les figures tenen el mateix valor. Per a confeccionar una il·lustració d'aquestes dimensions, va haver de fer esbossos de cadascuna de les peces i, després, un muntatge final. Finalment realitzà un calc de tot. Efectivament, Calatayud es serveix de la calcadora, una caixa de llum per transferir l'esbós a la il·lustració final. En aquest cas, el muntatge definitiu requeria de la fotocopidora per a unificar les dimensions de tots els personatges i del calc per a matissar traçats i línies: un braç que no encaixava, una figura no acabava d'agradar-li, etc. El resultat previ a la il·lustració final seria un collage amb els esbossos precedents però que no necessitava encara de matisos de composició final, aquests es farien ja en la il·lustració original. D'altra banda, quan són composicions d'una o dues figures, més simples, no exigeixen un muntatge previ tan elaborat.

7. *Tres viajes* (2005), esbós.

Una vegada concebut el collage, muntatge de fotocopies o l'esbós sense més, reforça el dibuix a grafit amb llapis de colors insinuant el que serà la coloració posterior, els colors solen estar pensats per endavant, tot i que no sempre. Es tracta de notes de color per a indicar quin color ha de dominar en la il·lustració. L'entonació li la pot suggerir l'observació d'una foto d'un periòdic o un dia núvol al carrer, pot vindre de l'observació del natural. Calatayud sol retallar fotografies de la premsa perquè les identifica clarament amb un dibuix que pot fer, que no té perquè tindre res a veure amb el que va a dibuixar, és simplement a nivell de color, i ho guarda en una carpeta amb una nota amb una referència. També pot passar amb algun quadre determinat que forme part de la història de l'art, però això no sol ser tan habitual. De fet, potser, el que li interessa és l'alteració de color d'un quadre reproduït en la premsa, que és més exacte que el que està buscant en un moment concret. Aquests retalls funcionen també a nivell de documentació, perquè a l'hora de dibuixar una taula troba un model que té guardat d'una revista de decoració, veu un aparador que li dóna la pota de la taula i el color, etc. De vegades, però, la és idea molt clara i fins i tot sap quins colors demana la composició⁵⁹.

Per a Garcia Herráiz⁶⁰, Miguel Calatayud es comporta, salvant les distàncies, com un improvisador de jazz ja que executa diverses versions i variacions d'un mateix tema i, el fet que finalment se'n trie i se n'edite una d'aquestes en concret, no significa que la resta manquen d'interés. Tractant-se d'un dibuixant conscienciat amb el seu treball com és ell i amb una capacitat sintètica per a plasmar la idea, els successius esbossos il·luminen apropiadament les distintes fases del procés de creació fins arribar al resultat final. A més, cal dir que, al marge dels encàrrecs i els treballs publicats, Calatayud posseeix abundant material d'esbossos i estudis que responen a exercicis personals fets sense preses, sense dates de lliurament i sense preocupacions i que, inevitablement, acaben particularitzant-ne l'obra professional.

⁵⁹ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁶⁰ ALIAGA (1999), pp.9-16, p. 9.

8. *Regalos para el rey del bosque* (2001), esbós.

Pel que fa als llibres il·lustrats amb textos escrits per ell mateix, la visualització gràfica pot ser anterior a l'escripta. Segons Calatayud⁶¹, amb les històries d'altres escriptors, evidentment, la paraula va per davant i és la que s'encarrega de marcar l'itinerari de creació que cal seguir. Al marge d'aquesta consideració, per a l'il·lustrador no hi ha cap diferència entre les paraules pròpies i les alienes a l'hora d'iniciar apunts i esbossos ja que, qui es dedica a il·lustrar el que ha de fer necessàriament és apropiat-se del text provinga de qui provinga.

Com ja he avançat, quan ensopega amb un encert de composició es serveix de la calcadora i, sobre el paper definitiu, treballa ja amb la tinta i l'aquarel·la. Calatayud cuida molt l'esbós últim, quasi exageradament, fins i tot de vegades fa un nou traçat de l'esbós per a estar segur que ho té clar⁶². Amb tot, la tasca final consisteix en un traçat lineal amb tinta xinesa sobre el paper definitiu amb l'ajuda de la calcadora, tot i que de vegades ha utilitzat el mateix traçat de llapis sense passar a tinta xinesa, però no és l'habitual (el calc el fa a llapis). Durant un temps utilitzava rotrins i després va passar al plomí però la imperfecció d'aquests utensilis el va fer decantar-se finalment per la tinta xinesa. Calatayud dilueix la tinta xinesa perquè no done un negre absolut. Es pot calibrar a l'escàner i després en digital tractar també. Depenent de llibres ha diluït més o menys l'espessor de la línia. Cal dir que la qualitat de la tinta xinesa és pel fet que és inalterable amb l'aigua i per això és ideal per a treballar en aquarel·la.

Arriba, finalment, el torn de l'aplicació de l'aquarel·la. Calatayud sempre il·lustra amb un paper de la mateixa qualitat que l'original al costat per anar soltant taques, com si fóra la paleta del pintor, com si fóra una guia de gammes de colors, com un registre en què pot observar com ha funcionat l'entonació d'un color, comprovar quins colors són els apropiats, quines mescles són les més adequades, etc. De vegades, resulten unes fulles de proves amb unes taques abstractes molt interessants i en guarda algunes per si les pot utilitzar per a un estampat d'alguna guarda d'un llibre o per qualsevol altre detall. Aquest full en blanc on prova primer l'aquarel·la li permet obtindre el resultat desitjat en les primeres pinzellades que realitza sobre el paper

⁶¹ Correspondència per correu electrònic (10/09/2014).

⁶² Arxiu de veu (25-10-2013).

definitiu. La coloració de les seues il·lustracions consisteix en un joc de clarobscur, en la cerca d'unes tonalitats que predominen sobre les altres. El que busca és una entonació de colors anomenada harmonia, és a dir, colors pròxims amb una il·luminació i una coloració treballats amb una mateixa gamma, una mateixa harmonia de colors però que pot presentar algun element que ho distorsione. Confessa que no es sent atret per aquells llibres que comencen amb una estridència de colors i acaben també amb una estridència, no li resulta ordenat i, per tant, no busca en absolut aquest efecte. De fet, com a curiositat, li agraden determinades pel·lícules que, tot i no ser bons films, mostren un tractament especial del color, com ara el western *El último hombre*, que destaca pels tons daurats ataronjats. Aquesta és una de les pel·lícules que més l'ha motivat a ell en el tractament del color, quasi exagerat, fet intencionadament perquè l'espectador se n'adone⁶³.

L'aquarel·la és una tècnica que es caracteritza per l'alterabilitat i la tendència a arrugar el paper i, aquest fet, afegeix al procés de creació una dificultat afegida, sobretot a l'hora d'escanejar. Miguel Calatayud és un il·lustrador meticulós però malgrat la propietat resistent dels papers que utilitza, per assegurar-se un bon resultat, una vegada realitzada la il·lustració final, li pega la volta al paper i l'humiteja amb aigua, sense que eixa humitat afecte l'altra cara. Tot seguit, el col·loca entre dos fulls de paper secant, a manera de carpeta i hi col·loca molt de pes. Més tard, depenent del temps que faça i de l'exposició a l'aire, al cap d'un hora o un poc més, l'obre i el paper ha adquirit la consistència inicial com si no haguera dibuixat mai res sobre ell⁶⁴.

El tipus de treball que ell fa és llarg, podria fer-ser etern, així que la il·lustració està acabada quan entén que insistir més és innecessari. Tot i això, abans de donar-la per finalitzada, s'hi dóna encara una última fase de retoc. Abans, però, s'ha d'esborrar el primer dibuix a llapis que ha vorejat amb el traçat lineal a tinta. Anteriorment, solia esborrar-lo abans d'aplicar el color però en introduir després l'aquarel·la es notava per on havia passat la goma ja que aquesta feria el paper i és per això que va decidir esborrar al final del treball, després de l'aquarel·la. Un altra de les complicacions tècniques a les quals s'enfronta és aconseguir que el color no passe la línia de la tinta (aspecte que dins de poc li costarà molt fer i n'està preocupat perquè té un problema d'artritis i, per aquest motiu, està desenvolupant ara el treball amb l'ordinador, del qual n'era molt reticent). Si el color ha passat de la línia el pot retocar amb aigua amb un pinzell menut, amb molta cura remarca el que vol esborrar o dissimular amb aigua i amb un secant esborra la marca d'aigua. Si hi ha sort, pot arribar a dissimular-ho totalment. Afirmar que més val dissimular que passar-se'n. Un altre tipus de retoc que fa és quan utilitza lleixiu per a eliminar el colorant de l'aquarel·la. La intenció és ferir un poc el color (ho va deduir en fer la bugada de roba blanca) i és un recurs molt apropiat per a traure els blancs ja que l'aquarel·la és una capa transparent que no cobreix. Tanmateix, el pinzell en introduir-lo en el lleixiu es desfà de manera que el que usa és un furgadents, un recurs casolà idoni per a aconseguir un blanc perfecte. S'ha d'anar, però, amb molta cura perquè el lleixiu pot estendre's i eixir-se'n de la zona a tractar, aleshores el dilueix en aigua i ho prova en el paper que té de guia. Aquest és un procés de recuperació del blanc del paper al qual només recorre en un cas extrem. Un últim retoc és el que fa amb els llapis de colors, sols quan es tracta d'una cosa molt menuda, per a que no es note. De nou, primer busca un llapis adequat provant en el paper del costat un color pròxim al de l'aquarel·la. Aquests retocs, però, ara els pot fer digitalment⁶⁵.

⁶³ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁶⁴ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁶⁵ Arxiu de veu (25-10-2013).

5.2.3. EL SEU LLENGUATGE VISUAL. INFLUÈNCIES I TRETS FORMALS

Desde hace tiempo estoy convencido que el valenciano Miguel Calatayud también es tan florentino como aquel Giotto del que Bocaccio dijo que «devolvió la luz a un arte que durante muchos siglos había estado sepultado bajo los errores de quienes pintaban para agrandar a los ojos de los ignorantes más que para satisfacer a la inteligencia de los expertos». Cambien arte por historieta e ilustración y me habrán comprendido⁶⁶.

INFLUÈNCIES QUE DETERMINEN EL SEU ESTIL

L'obra infantil il·lustrada de Miguel Calatayud es fonamenta en una concepció teòrica que parteix de l'art popular, de la riquesa gràfica i literària dels plecs de cordell, les auques i els gravats populars dels segles XVIII i XIX, així com de les connexions amb l'art de les avantguardes artístiques. Aquest vincle entre tradició i modernitat constitueix la base del seu art. Per tant, en les seues il·lustracions es poden detectar tant elements procedents del cubisme, de l'expressionisme i del surrealisme com d'altres que remeten a la concepció de les al·lèuies, a les estampes d'Épinal⁶⁷, pintades a mà amb aquarel·la, els gravats de Baltasar de Talamantes (1766-1805), autor de jocs de naips, i la passió de Calatayud per les il·lustracions dels fulletons als qual va tindre accés durant la seua infància⁶⁸.

A tall d'exemple es mostra aquesta il·lustració (fig. 9) que pertany al llibre *Una de indios y otras historias* (1988) en la qual, juntament amb els trets habituals de representació de Calatayud hi apareixen diversos símbols surrealistes que pertanyen a la gramàtica de Joan Miró malgrat que, en aquest cas, la seua presència ve justificada per la història. En rastrejar els seus llibres il·lustrats és fàcil d'entreveure aquests influxos i es troben altres referències visuals més concretes com ara la influència que la pintura romànica exerceix sobre els rostres dels personatge de *Balada de un castellano* (1970), text, no debades, ambientat en l'època medieval.

Miguel Calatayud apel·la al fet d'estar atents tant a les noves propostes artístiques que es presenten en l'actualitat com a tota la història de l'art en general. Gustavo Puerta Leisse⁶⁹, de fet, assenyala la idea que Calatayud observa la tradició amb ulls d'avantguarda. Reafirmant-se en aquesta reflexió, Calatayud explica el cas de Milton Glaser, un il·lustrador, publicista i grafista de referència i de reconeixement mundial, pel qual sent una gran admiració, i parafrasejant-lo, explica que, aquest autor rebia influències que provenien des del ratolí Mickey fins l'obra d'un pintor renaixentista com ara Giotto. Segons Glaser, tot allò que en el seu dia fou una creació pot tornar a ser útil en qualsevol altre moment posterior en el temps. I així ho corrobora Calatayud⁷⁰.

⁶⁶ HERNÁNDEZ CAVA (1995), p. 26.

⁶⁷ Les imatges d'Épinal foren estampes de temàtica popular i colors vius que es produïren a França durant el segle XIX. El seu nom prové de la primera empresa que els va comercialitzar Imagerie d'Épinal, negoci fundat per Jean-Charles Pellerin, un nadiu de la ciutat francesa d'Épinal, el 1796. Cal dir que aquestes tingueren una gran difusió per altres països com ara Espanya, on arrelaren amb una gran força i influïren en l'elaboració autòctona d'auques.

⁶⁸ PÉREZ (2011), pp. 12-13.

⁶⁹ PUERTA LEISSE (2011), p. 28.

⁷⁰ Arxiu de veu (10-09-2012).

9. *Una de indios y otras historias* (1988).

La disposició receptiva cap a la cultura popular, per tant, és assumida per Calatayud amb el mateix entusiasme que les avantguardes històriques o les propostes més actuals. L'il·lustrador contempla allò popular com una categoria àmplia que abraça des dels productes de la cultura de l'oci reproduïts pels mitjans de comunicació de masses com els productes més artesanals. D'aquesta manera, no sols qüestiona les fronteres entre l'art culte i l'art popular sinó que, a més, per mitjà d'aquesta confluència fa, de motius literaris clàssics, imatges cinematogràfiques o històries de caire més tradicional, propostes personals i innovadores. Tot i això, les imatges populars no són sols una font d'inspiració en el treball de Calatayud. El diàleg entre el passat i el present, la preocupació per recuperar la tradició i mostrar-la a les noves generacions constitueix per a ell tant un procés de recerca com una actitud crítica⁷¹.

Al mateix temps, també és un gran admirador del treball dels miniaturistes medievals i, en particular, del Beat de Lièbana, del qual aprecia la minuciositat i la calma amb què els monjos realitzaven la seua tasca:

⁷¹ PUERTA LEISSE (2011), p. 27.

Dispongo de algunas ediciones asequibles, no facsímiles, y siempre que las repaso renuevo mi entusiasmo: la pureza del color, la gracia en las composiciones, los «monstruos», la sencillez, la modernidad... ¡Estamos ante el auténtico origen de la ilustración! Ahora ando interesado en la conexión irlandesa, sobre todo en lo que se refiere a ornamentación de capitulares y trazados decorativos ¡Hay que quitarse el sombrero ante el libro de Kells!⁷²

És curiosa la revelació de Carlos Pérez⁷³ quan comenta que, a Miguel Calatayud, li ha succeït el mateix que a George Grosz. Aquest últim havia decidit dedicar-se al dibuix en descobrir els fascicles setmanals d'*El matadero humano del Soho*, una novel·la il·lustrada amb imatges molt efectistes i realitzades sense ometre'n els elements més cruels. Sembla que, Calatayud, s'havia inclinat pel dibuix per motius idèntics, quan descobrí entre les pàgines d'un fulletí sobre Barba Blava unes làmines litogràfiques en les quals es mostraven amb tots els detalls les víctimes de l'assassí, amb la jugular seccionada i els vestits sagnants. Aquesta coincidència amb Grosz s'amplia en conèixer la gran afició que els dos dibuixants mostren pel cine. Així, Grosz fou un incondicional de les pel·lícules sobre el Far-West de la productora Vitagraph i Calatayud ho ha sigut sempre del cine d'Alfred Hitchcock. Efectivament, en ambdós casos, els plans, les seqüències cinematogràfiques, etc., han estat i són essencials per a elaborar i desenvolupar les seues obres. Felipe Hernández Cava⁷⁴ i Vicente Ferrer⁷⁵ reforcen aquest influx cinematogràfic en els treballs de Miguel Calatayud tot i que Ferrer n'afegeix d'altres, com ara l'afició de Miguel Calatayud per la novel·la negra, amb referències constants a les seues obres. El llibre *Escenarios fantásticos* (1979) conta la història d'un mag caçador de miratges i d'un periodista especialitzat en esdeveniments i fets fantàstics i imaginaris. Aquest text és il·lustrat per Miguel Calatayud amb un conjunt d'il·lustracions en blanc i negre que tracten de reflectir l'essència misteriosa del text i en les quals es mostra l'influx del cine i la novel·la negra al qual m'he referit com, per exemple, aquesta imatge (fig. 10) amb un dels protagonistes, inserit en un paisatge urbà i nocturn i que parla amb sigil·li i cautela des de l'interior d'una cabina telefònica.

A totes les consideracions anteriors Carlos Pérez⁷⁶, novament, n'afegeix un altra: les incursions de Calatayud en el món de la fotografia. Miguel Calatayud capta amb la seua càmera els elements que caracteritzen la ciutat com pot ser, per exemple, la ceràmica històrica valenciana, de la qual posseeix un gran repertori fotogràfic i del que trau profit per a inspirar-se, com ell mateix ha explicat en diverses ocasions⁷⁷. En aquest sentit, l'il·lustrador precisa que sempre s'ha sentit atret per aquesta disciplina artística⁷⁸ i, de fet, una de les cambres de bany del seu vell estudi del carrer Alboràia de València el convertí en un menut laboratori fotogràfic. A banda de la seua vessant documental, és evident que les normes compositives d'aquesta pràctica, traspassen fronteres i arriben fins a les seues il·lustracions, on les aplica en nombroses ocasions.

⁷² PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p.61.

⁷³ PÉREZ (2010), pp. 11-15.

⁷⁴ HERNÁNDEZ CAVA (1995), p.24.

⁷⁵ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 56.

⁷⁶ PÉREZ (2010), p. 14.

⁷⁷ Arxiu de veu (10-09-2012).

⁷⁸ Arxiu de veu (10-09-2012).

10. *Escenarios fantásticos* (1979).

Així doncs, l'univers gràfic de Miguel Calatayud és conseqüència de tot aquest repertori d'influències artístiques per les quals es sent atret i, de les quals, capta l'essència i la transforma a la seua manera fins acabar configurant una obra immensa, en qualitat i en quantitat, d'un alt nivell de perfecció, detall i personalitat:

Hay personas que se encuentran a gusto con el realismo y los resultados que consiguen me maravillan, pero no es el mío; me interesa conectar con determinados movimientos artísticos (que no son precisamente la última moda) como las vanguardias. Me gusta mucho también la iconografía popular por su conexión con cierta ingenuidad. No se trata de imitar un estilo sino de documentarte para reconstruir.⁷⁹

TRETS FORMALS DE LES SEUES IL·LUSTRACIONS

Abans d'exposar el que són singularment les propietats plàstiques que caracteritzen les il·lustracions infantils de Miguel Calatayud, cal esmentar primer un cas particular de la seua producció infantil com són els seus treballs professionals junt amb Manuel Boix. Durant els primers anys com a il·lustrador va fer una sèrie d'obres conjuntament amb Boix com ara *La vida en colores* (1968), de Miguel Buñuel; *Verónica y compañía* (1969), de Carmen Vázquez Vigo, *Balada de un castellano* (1970), d'Isabel Molina i *El país de las cosas perdidas* (1971) de Ángela C. Ionescu. Les il·lustracions que acompanyen aquests textos són imatges començades per l'un i acabades per l'altre, o al revés, i on s'introdueixen tan motius de línies geomètriques més pròpies de Calatayud, com les formes més realistes i precises de les figures de Boix.

Vida juvenil (1967) fou la primera d'aquestes col·laboracions (fig.). Per entendre aquests inicis s'ha de fer referència a l'activitat didàctica de Luis Boix, el germà de Manuel Boix, qui utilitzava en les seues classes un conjunt de diversos materials realitzats per ell fins que va

⁷⁹ SQUILLONI (2008), p. 15.

pensar en donar-los forma de llibre de text. Envià *Vida juvenil* a l'Editorial Doncel i aquesta decidí apostar pel projecte. Luís va pensar en el seu germà com a il·lustrador i Manuel, que coneixia l'interès de Calatayud pels treballs gràfics, li va proposar de participar-hi. Era l'any que acabaven els estudis de Belles Arts i l'encàrrec era un bona pràctica per a introduir-se en el món professional. Boix i Calatayud decidiren treballar sobre els mateixos originals i seleccionar les idees que anaven sorgint a mesura que anaven dibuixant. A més, l'equip es completava amb l'il·lustrador Miguel Fornés, que actuà com ajuda i reforç i s'adaptà a l'estil ja definit per ambdós artistes. El resultat final mostra una combinació de personatges estilitzats inserits en uns ambients que semblen inspirar-se en gravats antics. Les publicacions que seguiren a *Vida juvenil* mantingueren el mateix sistema de treball col·laboratiu entre els dos il·lustradors fins que Boix decidí instal·lar-se a l'Alcúdia. A partir de llavors es repartirien les il·lustracions de cada títol.⁸⁰

11. *Balada de un castellano*, Manuel Boix i Miguel Calatayud (1970).

Cal ressaltar *Balada de un castellano*, una narració inspirada en el naixement de Castella, on aconseguiren una extraordinària conjunció d'estils a l'hora de recrear els ambients i les estructures inspirades en la iconografia medieval i, especialment, de l'art romànic (fig. 11). Així doncs, les il·lustracions es caracteritzen pel seu aire clàssic, és a dir, per moure's dins d'uns paràmetres de tall més tradicional, amb un tractament acurat del color, figures humanes estilitzades i ambients inspirats en la realitat i que res no té a veure amb l'expressivitat dels

⁸⁰ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 47.

personatges, la composició, els espais imaginaris i la sensibilitat en el tractament del color que presentaran les obres posteriors de Calatayud.

Els dos creadors tornaren a treballar junts a les il·lustracions de *El país de las cosas perdidas*, on jugaren amb les possibilitats dels colors brillants per a les il·lustracions dels contes i les imatges amb tinta xinesa per a les portades i les capitulars de cada relat, aquestes últimes de més senzillesa i simplicitat que les imatges a color. El tractament dels personatges mostra formes molt arrodonides, més pròpies de la manera de fer de Manuel Boix, junt amb motius més esquemàtics i rectes en l'ornamentació procedents de la gràfica de Calatayud. En realitat, resulta complicat distingir el que feren l'un i l'altre però ja és possible albirar alguns dels trets que, més tard, configuraran els treballs de Calatayud, com ara els núvols de formes arrodonides, com si fossen esferes de fum, i el detallisme i el gust per l'ornamentació que s'observa en les cadències d'elements decoratius o en els cabells d'alguns personatges, normalment de formes caragolades a partir de la repetició de detalls molt menuts (fig. 12). A partir d'aquest llibre, cadascun d'aquests il·lustradors seguiria camins diferents i molt personals en l'àmbit general de l'art i de la il·lustració.

12. *El país de las cosas perdidas*, Manuel Boix i Miguel Calatayud (1971).

Miguel Calatayud ha esdevingut un dels il·lustradors valencians més importants com n'acredita l'extensió i la qualitat de l'obra. Aquesta, posa de relleu un alt coneixement de la tècnica, una continuïtat d'estil i una forta individualitat artística, fets que, sense dubte, contribueixen a renovar la il·lustració infantil valenciana com a gènere plàstic.

Certament, els artistes es defineixen pel seu sistema de preferències, és a dir, per la

seua manera de seleccionar i veure el món, un aspecte que distingeix els uns dels altres. En aquest sentit, segons Gustavo Puerta Leisse⁸¹, amb Miguel Calatayud ens trobem davant d'un il·lustrador subversiu ja que en els seus llibres tendeix a transgredir les fronteres entre la realitat i la ficció. Per a aquest autor, Calatayud ens presenta una proposta radical la qual es fonamenta en tres característiques que, alhora, s'entremesclen entre elles i que són: l'adopció d'una estètica antinaturalista, des del punt de vista de l'alteració de la realitat visual, el vincle entre la cultura popular i les avantguardes, al qual ja he fet referència i, per últim, l'ús d'un imaginari que transcendeix les fronteres i els gèneres establerts. Puerta Leisse afegeix que aquests trets distintius permeten apreciar una inquietud artística que es manté durant dècades de treball. És per això que, en la seua indagació personal al llarg de tots aquests anys de treball, ha generat un imaginari que es mou al voltant de tot un seguit de idees, valors i motius que aniran repetint-se.

Per a una bona anàlisi de la seua obra infantil, cal tenir en compte, per tant, aquest plantejament estètic. Si es continua amb les aportacions de Puerta Leisse⁸², per a aquest, Calatayud ofereix una proposta molt reconeixible, que es desmarca dels corrents impostats i que destaca per la seua originalitat. En relació amb aquesta concepció artística tan personal, cal remarcar, llavors, en primer lloc dos aspectes importants com són l'ús de la línia com a element delimitador de les formes que conformen la composició i la peculiar utilització del color.

El color en Calatayud no és mai circumstancial. No es tracta d'un element més sinó que és una part de la seua forma de narrar; un element decisiu en la seua manera de contar. Per a Adolf Beltran⁸³, Calatayud planifica meticulosament el color tenint en compte el llibre en el seu conjunt i no pàgina a pàgina. El seu segell inconfusible rau, precisament, en el fet d'escenificar el relat a partir de l'elecció del color, conferint-li a cada escena un estat d'ànim determinat, és a dir, si a la història hi ha un trenc d'alba, un capvespre, un moment d'acció, de melangia o alegria seran els colors freds i càlids els que s'encarreguen d'assenyalar aquestes circumstàncies que reflecteix el text.

L'atenció al to cromàtic del conjunt és un tret que sol estar present des dels seus començaments en les il·lustracions i, fins i tot, de vegades, aquesta percepció dels ambients a partir del color pot arribar a convertir-se en una constant al llarg de tot el relat. D'aquesta manera, es pot observar com el color s'estén per tota la imatge i produeix gammes d'un mateix color que, al mateix temps, va graduant-se en distintes tonalitats; en algunes ocasions, el color és utilitzat per a diferenciar plans en el dibuix i la sensació de proximitat o llunyania s'accentua pel contrast bruscat entre els colors. En canvi, és amb les veladures, la superposició de colors, que obté la transparència dels colors i crea una atmosfera amb una sensació totalment monocroma (fig. 13). La immensa varietat de matisos aconseguida gràcies al domini de la tècnica de l'aquarel·la provoca, per tant, una exuberant riquesa cromàtica en totes les seues il·lustracions.

⁸¹ PUERTA LEISSE (2011), pp. 16-29.

⁸² PUERTA LEISSE (2011), pp. 16-29.

⁸³ BELTRAN (2011), pp. 30-35.

13. *Regalos para el rey del bosque* (2001), *El món inventat* (1990) i *Peter Pan* (1977).

Tot i això, són diversos els llibres en els quals deixa de banda el color i el substitueix pel domini del blanc i negre (fig. 14). A tall d'exemple, l'obra *Escenarios fantásticos* (1979) es presenta amb una tècnica basada en la línia i l'ús de la tinta xinesa i el llapis amb la qual aconseguim una sensació geomètrica i futurista que s'acoba al to de la història. Aquesta elecció tonal i tècnica apareix en altres textos com ara *Datrebil. Siete cuentos y un espejo* (1982) o *Una de indios y otras historias* (1988), entre altres. Aquests es caracteritzen per la presència del ratllat de la tinta i la integració del blanc del paper en el dibuix. Cal afegir que, l'aquarel·la també pot aparèixer en aquest tipus de composicions monocromàtiques en comparèixer mitjançant gradacions de grisos amb els quals tracta d'aconseguir els mateixos efectes que amb el color. *El llibre de la selva* (1998) i *El cuaderno de Luismi* (1999) en són una mostra, així com *Lluna de mel al palau de vidre* (1995) i *Polifemo el cíclope* (1996), aquests dos últims, però, amb una combinació de il·lustracions en blanc i negre i en color.

14. *Datrebil. Siete cuentos y un espejo* (1982) i *El llibre de la selva* (1998).

En reprendre les reflexions de Puerta Leisse⁸⁴ al voltant de l'obra de Miguel Calatayud, s'adverteix com l'il·lustrador centra l'atenció en l'expressió plàstica dels infants, en aquella que encara no ha estat vulnerada pels estereotips dels models adults i que es troba en una època esquemàtica anterior al realisme. En aquest sentit, podem apreciar com diversos aspectes que trobem presents en el dibuix infantil són reinterpretats i incorporats per Calatayud a la seua obra, tot i que sempre respecta el principi de la figuració. D'aquesta manera, la planitud de les superfícies⁸⁵, el geometrisme, el hieratisme, la rigidesa, l'estatisme de les imatges i les modificacions de l'esquema espacial són estratègies compositives dels més menuts que, amb molta freqüència, Calatayud sol assimilar. De fet, ha confessat que quan es tracta d'imatges dirigides als infants cal no desprendre's de la ingenuïtat tot i les connexions que també s'estableixen amb l'art contemporani. Amb tots aquests trets estilístics aconsegueix, per això, una síntesi perfecta entre el pensament infantil, la cultura popular i l'experimentació avantguardista⁸⁶.

Els trets relacionats amb el dibuix infantil conflueixen en un caràcter comú: la deformació de la realitat o l'antinaturalisme. Així doncs, pel que fa a la presentació de l'espai i, enfront la modalitat generalitzada de representació que aspira a plasmar la realitat tal qual aquesta és, la que busca traslladar un món tridimensional a una superfície de dues dimensions i empra la perspectiva, lineal o aèria, per a procurar aquesta il·lusió, Calatayud decideix trencar amb aquest model i ens proposa una opció innovadora a partir d'una estudiada deconstrucció de la composició.

⁸⁴ PUERTA LEISSE (2011), pp. 16-29.

⁸⁵ TEIXIDOR (1995), p.20.

⁸⁶ SQUILLONI (2008), p. 8.

Efectivament, Calatayud no té cap pretensió de convertir la perspectiva en un instrument de representació que reconeix un espai escènic limitat per un quadre en el marge inferior del qual hi ha la línia del terra i que, a més, està condicionat pel punt de vista de l'espectador, que determina l'altura de l'horitzó i la distància dels objectes a representar. La seua obra s'allunya de les convencions tradicionals i descompon els plans mitjançant la presència de rectes i corbes inversemblants per a reproduir escenaris d'una gran singularitat. Per tant, la concepció de l'espai com la representació d'un escenari de ficció mostra bé una manca de perspectiva o bé una vulneració sistemàtica d'aquesta. Així doncs, la perspectiva és acceptada com un sistema de representació que permet establir un espai escènic limitat per un quadre i que consent deformacions i innovacions de qualsevol tipus.

Adolf Beltran⁸⁷ també expressa una aproximació a aquesta noció antinaturalista de l'art de Calatayud i exposa que les seues obres evolucionen cap a un enèrgic i evocador constructivisme geomètric on les figures es fragmenten i els plans es trenquen i es superposen. En aquest intent de trencament amb l'establert en el camp visual, com s'ha vist amb la perspectiva, un altre referent important del seu univers artístic que ha assolit força a mesura que han passat els anys ha estat la geometria, amb la qual arriba a una sorprenent simplificació de les formes i de la qual n'ha fet el codi propi per captar el món. És molt habitual topar-se amb la presència de polígons, ondes, espirals, etc., que assoleixen vida i funcionalitat en les il·lustracions de Calatayud de manera que les dents, nassos, llums, escames de serp, colls i butxaques prenen la forma de triangle; les cues d'alguns animals, les plantes i les serps de corba; un con pot ser un barret; les estrelles són pentàgons menuts o també poden ser grosses i polièdriques; les fulles de palmera i les ones marines són espirals, un cercle pot ser la lluna, el sol o un rellotge i tants altres exemples. Reforçant aquesta concepció, María José Aliaga⁸⁸ arriba a la conclusió que, de vegades, les figures i els objectes de Calatayud ens poden recordar, llunyanament, determinants motius picassians així com certes projeccions i fragmentacions de l'espai que remetent a una utilització moderada de recursos procedents del cubisme i que accentuen, per tant, aquesta geometrització de les formes.

15. *Peter Pan* (1979).

Una obra clau dins la trajectòria artística de Calatayud és *Peter Pan* (1976), un treball que confirma molts dels que seran els trets estilístics que he exposat. L'ús de la línia amb tinta

⁸⁷ BELTRAN (2011), pp. 30-35.

⁸⁸ ALIAGA (1999), p. 12.

xinesa per a delimitar el dibuix i la riquesa expressiva de les seues aquarel·les amb gradacions suaus i transparències són dos dels motius bàsics que ja apareixen en aquestes il·lustracions i que reproduïxen la coneguda història de James M. Barrie. Cal afegir que aquestes també es caracteritzen per la influència del pop-art⁸⁹ com s'observa en les repeticions d'objectes del fons de la il·lustració amb formes geomètriques i en el joc de perspectives planes amb les distintes figures i objectes perfectament encaixats i combinats. El resultat presenta, per tant, un notable equilibri en la composició de les imatges per la combinació entre l'estètica pop i el predomini d'un color determinat que es presenta sempre amb tonalitats suaus i matisat amb diverses veladures.

Una vegada analitzat l'antinaturalisme com un dels elements característics de l'obra de Miguel Calatayud, s'han de considerar altres aspectes que s'apunten de les seues imatges. Són diversos els autors que indiquen l'aspecte lúdic i hedonista⁹⁰ com una prioritat del seu registre, impressió que procedeix d'una reminiscència dels seus records de infantesa i que el dibuixant ha mantingut desperta i sensible al llarg de la seua trajectòria artística. Aquest fet es manifesta i es potencia en el seu art mitjançant l'ús de l'humor, habitualment present en la seua estètica⁹¹.

El *Libro de las M'Alicias* de Miquel Olbiols és un volum publicat el 1990 (reeditat el 2009 per l'editorial Kalandraka) que està inspirat en el personatge d'Àlícia de Lewis Carrow. Es tracta d'una mostra d'avantguarda creativa que va ser guardonat el 1991 amb el Premi Nacional d'Il·lustració de Llibres Infantils i Juvenils. A més, fou seleccionat en el sisé simposi organitzat per la Fundació Germán Sánchez Ruízpérez el juny de l'any 2000 com una de les cent obres de la literatura infantil espanyola més representatives del segle XX. A banda dels reconeixements, aquesta obra exemplifica una sintonia o complicitat entre l'escriptor i l'il·lustrador, fet que des del punt de vista de la il·lustració es tradueix en un dibuix original en tinta per a donar cos als seus personatges, uns colors suaus que li atorguen unitat i un sentit de l'humor i una fantasia que reflecteix amb gràcia i concordança la narració escrita.

Calatayud s'adhereix al to fantàstic de la història per a construir unes imatges amb detalls surrealistes i ficticis, sempre amb el seu estil tan personal. L'il·lustrador respecta el text alhora que introdueix elements que no hi apareixen i que pertanyen al seu univers imaginari. El to irreal que desprenen les il·lustracions s'accentua amb l'esquema compositiu amb què es presenten.

Aquesta il·lustració (fig.) es correspon amb la primera imatge del llibre i es caracteritza pel predomini de tonalitats blaves. Es tracta d'una representació en la qual es barreja un paisatge exterior, on es mostra un cel estrellat i un conjunt d'edificis i arbres, junt amb un espai interior. És aquest últim el que es converteix en un testimoni directe del gust de Calatayud per la modificació del pla, en aquest cas per la lleugera inclinació de la línia del terra, que desestabilitza la imatge alhora que l'allunya d'una representació realista (fig. 15).

⁸⁹ GARCÍA PADRINO (2003), p. 287.

⁹⁰ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 88.

⁹¹ TEIXIDOR (1995), p.13.

Cal assenyalar-ne també la tendència al decorativisme extrem de les imatges. A rel d'aquest assumpte, Felipe Hernández Cava⁹² exposa que Calatayud busca la bellesa en la natura, a la qual tracta com un ornament més de les escenes, com ja ho feren els mestres florentins en el Renaixement. Les seues creacions gràfiques desprenen una impactant riquesa ornamental a partir d'una representació minuciosa de la realitat que allò que pretén és sorprendre. Estretament relacionat amb aquest gust decoratiu Calatayud també sorprén amb uns originals barrocs, complexos, caòtics i d'una intensa expressivitat⁹³ (fig. 17). Els dibuixos de Calatayud són dibuixos que exigeixen l'esforç del lector. El fet d'omplir la il·lustració, de farcir-la d'elements, ofereix un joc de descobriments de cadascun dels detalls existents a partir d'una segona, tercera o, fins i tot, quarta lectura, fet que revela nombroses imatges dins de la imatge mateixa. Miguel Calatayud ho expressa així:

A mi me dicen que soy barroco y que poseo cierto *horror vacui* y lo lleno todo. Creo que estamos transmitiendo imágenes al niño y difícilmente un niño en la realidad ve una escena donde aparece un jarrón y nada más, o un señor sentado en una silla rodeado de blanco. El niño vive inmerso en un conjunto de formas mezcladas y nunca ordenadas, y en su educación visual, es decir, en la percepción de la realidad, tiene que aprender a seleccionar los detalles. Por lo tanto, me gusta que en una imagen, que también puede ser sencilla, la percepción del lector no se agote en una sólo mirada. Lo que pretendo es que la primera mirada no baste para abarcar la imagen, igual que sabemos que hay textos que no se dejan comprender en una sólo lectura⁹⁴.

El gust pel decorativisme i l'acumulació de figures ha d'anar, necessàriament acompanyat d'una llei de composició⁹⁵. La composició casual no funciona en els treballs de Calatayud. En *Kembo, incidente del circo Medrano* (fig.) la composició està basada en el director de la pista, que es mostra amb els braços oberts i emmarcat per dues fileres de cavalls simètrics, en una composició molt geomètrica, amb nombroses figures que construeixen l'escena i li donen profunditat.

Finalment, no s'ha de deixar de banda el tractament de les figures i els objectes en l'obra de Miguel Calatayud. Són elements dinàmics que solen disposar-se modificant la tradicional posició adherida al marc, arribant, fins i tot, a transgredir-lo en algunes ocasions. Amb tot, hi destaquen sobretot per les seues característiques formals, és a dir, per la tendència a l'estilització, l'encartonament d'alguna de les formes i el tractament especial que es dona a determinants trets físics dels personatges, com ara l'engrandiment dels múscles i de la part superior del cos, així com la introducció de deformacions i exageracions tant en les figures humanes com en la resta d'objectes que s'hi mostren⁹⁶. En definitiva, en tota la seua obra s'hi troba una personalitat específica i diferenciada. No és un univers tancat sinó que continua enriquint-se i evolucionant.

⁹² HERNÁNDEZ CAVA (1995), p.25.

⁹³ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), pp.90-94.

⁹⁴ SQUILLONI (2008), p. 15.

⁹⁵ Arxiu de veu (25-10-2013).

⁹⁶ FLUIXÀ (1999), p. 4.

18. *Kembo, incidente del circo Medrano* (2010).

APORTACIONS NOVES A L'ESTUDI FORMAL DE LES IL·LUSTRACIONS

Una vegada exposats i analitzats els trets formals que, d'acord amb els distints autors nomenats, defineixen l'obra il·lustrada de Calatayud se n'han d'afegir d'altres que completen i amplien alguns dels aspectes ja esmentats i que també introdueixen noves aportacions en la descripció del seu imaginari visual.

A) PRESÈNCIA FORMAL DE L'AQUAREL·LA I LA TINTA XINESA EN LA IMATGE

a la predilecció per una planificació minuciosa del color cal afegir-hi la disposició d'aquest en la imatge, és a dir, l'habilitat de Calatayud a l'hora d'utilitzar la tècnica de l'aquarel·la i de convertir-la en un element formal més de la il·lustració. Amb tot, s'ha d'establir una diferenciació clara entre les primeres obres i les realitzades els darrers anys (fig. 18). És en aquestes últimes on conflueixen tot un seguit de taques expressives d'aquarel·la que cerquen fer present en la il·lustració aquesta tècnica basada en el joc entre el color, l'aigua i la rugositat del paper, d'una manera conscientment intencionada i que s'allunyen formalment de la presentació d'unes il·lustracions primerenques amb una tècnica més acurada i amb una aparença més llisa, polida i ben delimitada.

19. *Tres i no res en la boca d'un drac* (1982) i *El bosque de mi abecedario* (2003).

Un altre aspecte interessant resideix en la combinació de l'aquarel·la junt amb l'aplicació de la tinta xinesa. Calatayud fa servir aquesta última per a delimitar els contorns però, en determinades ocasions, també l'usa per a decorar el fons de la imatge i per a ornamentar els elements que s'hi disposen, així com per a indagar en la recerca de textures diferents. Cal dir, però, que aquesta possibilitat tècnica té més presència en les il·lustracions dels primers anys que no en els treballs més recents, ja que aquests estan més centrats en la investigació de les diverses opcions que ofereix l'aquarel·la (fig. 19).

20. *Baíra y el fuego* (1976).

Per exemple, *Baira y el fuego* (1976) és la història d'un poble indígena que no posseïa el foc perquè un monstre molt temut n'era el guardià i no el prestava a ningú, fins que Baíra, el rei del poblat, intentà aconseguir aquest apreciat element. Per a la representació de les il·lustracions d'aquest llibre, Calatayud, s'inspira en les expressions pictòriques de la pintura precolombina. És per això que trobem representacions de frisos decoratius, un gust significatiu per l'ornamentació i el geometrisme, i un gran colorit, suggerit, sense dubte, per aquest tipus d'art. Tots aquests elements participen d'aquest ús de la tinta que ara explique i que es pot observar en il·lustracions com aquesta (fig. 20) on apareix representat Baíra junt amb el monstre que custodia el foc i els seus fills.

Així, el més destacat és l'aparició d'un fons negre, fosc, constituït per tot un entramat ratllat amb la tinta a partir d'una minuciosa disposició de traços molt menuts i molt units entre ells fins a formar una capa perfectament uniforme. La resta d'elements que hi apareixen també participen d'aquest particular ratllat, però d'una manera diferent en cadascuna de les figures: el cos de Baíra es delimita per tot un seguit de línies menudes i horitzontals entre elles, els monstres conformen el plomatge a partir de traços meticulosos de formes diferents i les roques i els núvols es serveixen d'aquest ratllat per a aconseguir la seua pròpia textura matèrica.

Quan es tracta d'il·lustracions en blanc i negre, en les quals predomina la tinta xinesa en la realització, el ratllat encara és més evident, com es pot comprovar en les il·lustracions d'*Una de indios y otras historias* (1988), *Lluna de mel al palau de vidre* (1995) i *Polifemo, el cíclope* (1996), per exemple. Cal remarcar que, el fet d'utilitzar la tinta per la representació dels distints elements que s'hi mostren, provoca una complicació visual objectivament remarcable (fig. 21) d'altra banda, tret característic de l'estil gràfic de Calatayud.

21. *Polifemo, el cíclope* (1996).

B) LA LLUM I L'OMBRA

La llum i l'ombra són dos conceptes fonamentals del dibuix i de la pintura i, així, l'estudi de les il·lustracions infantils de Miguel Calatayud brinda una oportunitat excel·lent per endinsar-se en la varietat d'aplicacions i interpretacions de la llum en les arts visuals i en la manera com cada artista les trasllada a la seua obra. Les figures i les formes dibuixades per Calatayud reben la llum pròpia del color i, per tant, no es pot deduir cap focus extern que il·lumine la imatge, ja que és precisament el color qui s'encarrega d'aquesta funció en la seua cerca d'una llum regular i uns efectes de volum i de profunditat lleus. Aquesta és una propietat extensible a tota la seua obra i recognizable en imatges com aquesta (fig. 22) que pertany al llibre *Cuentos del año 2100* (1973) i que destaca, precisament, per la radiant lluminositat que atorguen els colors.

Hi ha, amb tot, determinades imatges en les quals la llum es converteix en un element formal més de la il·lustració, com ocorre en aquestes tres il·lustracions (fig. 23) que he seleccionat a tall d'exemple per a comprovar la presència d'un focus emissor de llum que il·lumina la imatge artificialment i que s'adapta a la manera d'il·lustrar de Calatayud. En primer lloc, es troba un paisatge nocturn aconseguit mitjançant l'ús de colors grisos i morats amb la presència d'una casa de la qual Calatayud intenta ressaltar l'interior, que es veu a través d'una finestra il·luminada per una llum groga i que contrasta amb l'exterior més fosc. A continuació, una imatge de tonalitats molt més càlides en la qual s'utilitza una gradació de colors que va de més clars a més obscurs i de dalt a baix de la il·lustració per l'efecte de la torxa de foc representada. Aquesta es presenta amb unes flames amb uns raigs que ocupen pràcticament tota la superfície superior de la imatge i amb la seua llum tracten d'envair tota la composició. Finalment, un conjunt vegetal és il·luminat per un focus de llum groc que surt des de la part superior de la imatge i es propaga de manera geomètrica i lineal, en línia recta, en un intent de crear zones il·luminades i altres no.

22. *Cuentos del año 2100* (1973).

23. *Tres i no res en la boca d'un drac* (1982), *Baíra y el fuego* (1976) i *El món inventat* (1990).

C) PREDILECCIÓ PELS ENQUADRAMENTS FOTOGRÀFICS

La composició és un altre aspecte formal important, és a dir, allò que té a veure amb el resultat d'ordenar els elements visuals d'una representació gràfica. Tradicionalment, s'ha considerat que els elements plàstics de qualsevol obra d'art havien d'estar equilibrats i en harmonia però, com ja han avançat alguns dels autors que han reflexionat al voltant de l'obra de Calatayud, el que fa l'il·lustrador és trencar amb el model tradicional de composició fins reemplaçar-lo per un de nou i totalment personal. Aquesta deconstrucció a la qual sotmet la composició, moltes vegades, és veu estimulada per l'ús habitual d'enquadraments fotogràfics que el porten a retallar els distints elements que apareixen en la imatge i a destacar-ne aquells que més li interessin. Aquest efecte provoca que, bé els elements dels marges apareguen intencionadament retallats, pràctica que mostren moltes de les il·lustracions, o bé que compareguen marcs, finestres o altres elements que s'encarreguen d'emmarcar l'escena i d'oferir un toc de teatralitat amb el qual s'aconsegueixen uns resultats visuals d'una gran eloqüència, com ocorre en algunes imatges d'*Una de indios y otras historias* (1988) que transgredeixen el marc en què apareixen enquadrades. En el cas de *Peter Pan* (1977), per exemple, aquesta influència es detecta en la presència continuada de distints elements, com ara portes i finestres, que es disposen d'una manera estratègica amb la finalitat d'emmarcar l'escena representada així com per la presència repetida dels talls provocats pel marc de la imatge en els protagonistes que les ocupen.

Aquesta preferència pels enquadraments fotogràfics estimula l'elaboració de composicions audaces, amb contrapicats i escenes incompletes, que reforcen la sensació d'estendre la imatge més enllà dels límits del marc de la imatge⁹⁷. A banda de traspasar el marc i retallar els elements conformadors de la imatge, un altre dels recursos compositius d'inspiració fotogràfica és aquell que consisteix en el desplaçament del punt d'interès de la imatge cap a un dels laterals, fet que provoca la concurrència de composicions asimètriques, inusuals i excèntriques i és un clar exemple d'enquadrament selectiu que persegueix la superació del domini del punt de vista frontal i centralitzat. Cal advertir, però, que aquestes imatges no són les més comunes

⁹⁷ Tal i com feren els pintors Impressionistes, de fet, que trobaren en les innovacions de la tècnica de la fotografia una eina indispensable per a investigar i cercar noves fórmules de representació per a les seues composicions pictòriques.

tot i que se'n poden trobar exemples clarificadors com aquesta imatge (fig. 24) d'*El món inventat* (1990) que destaca, clarament, per l'asimetria compositiva d'influència fotogràfica.

24. *El món inventat* (1990).

D) ADAPTABILITAT DE LA IMATGE A LA NARRACIÓ I REPETICIONS COMPOSITIVES

Altrament, al llarg de la seua producció, hi ha una sèrie d'escenes compositives que es repeteixen i tendeixen a reproduir el mateix esquema de representació. En primer lloc, les composicions circulars, és a dir, les accions que tenen lloc al voltant d'una plaça o d'una zona circular i on els personatges i els distints elements que hi apareixen s'adapten a aquesta forma. És important subratllar la relació que s'estableix entre la forma de l'espai visual on succeïx l'escena i l'acomodament de tots els elements representats al voltant d'aquest eix circular. És el cas de dues il·lustracions d'*El libro de las M'Alicias* (2009) i d'*El Cavallet de cartó* (1984). En aquest últim apareix una representació de la plaça Redona de València amb tota una galeria de personatges que es situen al voltant de la font del centre a la qual ja he fet referència anteriorment. A més, enllaçant amb la reproducció d'espais reals, shi representa la filera de parades amb les gàbies dels animals i la resta de botigues amb llibres i quadres que es situen per dins del corredor. Es tracta d'un contrapicat que permet descobrir la coberta de fusta pintada així com els escuts de la ciutat de València, coronats i amb les dues eles però sense el rat penat, que es distribueixen repetidament, en una sintonia perfecta, per tota la cornisa de la coberta.

El cavallet de cartó és un dels llibres on també apareix un altre tipus de model compositiu reincident. Es tracta d'escenes caracteritzades per la presència d'aigua i les quals segueixen uns trets característics de representació. Aquestes s'observen també en altres obres com ara *Baíra y el fuego* (1976), *Peter Pan* (1976) *Els Lusíades* (1989), *El món inventat* (1990) i *El cuaderno de Luismi* (1999), tot i que en aquest últim d'una manera més subtil. Aquests tipus d'il·lustracions (fig.) es caracteritzen sobretot per l'estatisme i per la geometria, conseqüència de la representació de la superfície de l'aigua a partir d'un traçat de línies rectes sense cap essència de moviment o de simulació de corrent, fet que ofereix un resultat d'una gran artificiositat visual. De vegades, com ocorre en *Baíra y el fuego*, el corrent de l'aigua s'aconsegueix a partir de la disposició d'una sèrie de franges paral·leles de diverses mesures que, amb les gradacions de

color i el ratllat de la tinta, procuren crear una certa sensació de moviment. Amb tot, la solució final continua sent de bastant immobilitat però, això sí, d'una gran originalitat compositiva. Aquest efecte, per tant, és totalment intencionat i és un dels recursos bàsics que configura l'estil de Calatayud. A més, és habitual que l'il·lustrador permeta contemplar el que hi ha dins l'aigua concedint la mateixa importància a l'exterior i a l'interior diferenciant-hi els dos ambients únicament mitjançant la línia recta de l'aigua (fig. 25).

25. *Peter Pan* (1976), *Baïra y el fuego* (1976), *Els Lusíades* (1989) i *El món inventat* (1990).

En segon lloc, s'ha de fer al·lusió a les escenes de batalles, imatges visualment molt complicades en les quals es representa una contesa, amb un conjunt excessiu de personatges, sense deixar cap zona buida i on tots es mouen en un espai indefinit a causa de la profusió de figures que s'hi mostren i la manca de concreció d'un escenari determinat. Aquest tipus de composició s'identifica en els llibres de *Saïda la reina mora* (1987), que mostra una recreació de l'enfrontament a les festes d'Alcoi dels moros i els cristians, en *Els Lusíades* (1989) que, contràriament, mostra un fet històric com és la lluita entre espanyols i portuguesos per la corona portuguesa i, fins i tot, en *Balada de un castellano* (1970) i en *Peter Pan* (1977), en el moment en què tots els personatges de la novel·la s'espïen els uns als altres. Aquesta última no és una escena de batalla pròpiament però les seues propietats compositives l'acosten en el seu esquema formal.

26. *El libro de las M'Alicias* (2009).

E) GUST PER L'ORNAMENTACIÓ DE LA IMATGE

Pel que fa al decorativisme característic de les il·lustracions de Calatayud que també han comentat diversos autors interessats en l'obra de l'il·lustrador, s'ha d'esmentar també la compareixença d'una sèrie d'imatges d'una gran força expressiva, alhora que realitzades amb una gran minuciositat, les quals s'inclinen cap a un mateix esquema de presentació. En aquesta ocasió, la representació es basa en la presència d'una tinta plana negra sobre la qual es disposen la resta d'elements i personatges que es mostren en aquest espai indefinit amb un gran colorit i que contrasten amb el fons a causa de l'explosió de color. Aquestes, poden ser escenes figuratives, que mostren el que es narra en el text com ara aquesta il·lustració d'*El libro de las M'Alicias* (2009) (fig. 26), i també simples imatges ornamentals, amb un únic pretext decoratiu a partir de la incursió de distints motius que poden aparèixer ordenats en forma de sanefa o no i que demostren la preferència pels detalls i el gust per les escenes decoratives d'aquest il·lustrador. *Cuentos del año 2100* (1973), *Peter Pan* (1997) i *Els Lusíades* (1989) són tres llibres més en els quals s'inclou aquest tipus d'imatges però, també, és possible trobar mostres d'aquestes en altres llibres amb il·lustracions en blanc i negre com ara *Una de indios y otras historias* (1988), on apareix una escena sobre un fons negre i amb una profusió de menuts elements que contribueixen a la decoració de la imatge i la fan aproximar-se a aquest model compositiu.

F) EVOLUCIÓ EN LA REPRESENTACIÓ DE LES FIGURES HUMANES

Cal exposar també la representació tan singular de les figures humanes que apareixen en les il·lustracions de Calatayud les quals són una de les mostres distintives més evidents del seu estil. Així doncs, en les interpretacions que d'aquest tema fan els altres autors, cal afegir que, malgrat que les deformacions i les exageracions són dos dels trets permanents, aquestes sofreixen un procés de canvi, d'evolució formal, que anirà modificant-ne les propietats i variarà la manera de representar-les, això sí, sempre conservant una desfiguració totalment conscient i intencionada (fig. 27).

Durant els primers anys de treball, les figures humanes tendeixen a canviar l'aparença formal i passen per un procés transformador que les condueix des d'uns personatges que es caracteritzen per una lleugera exageració d'algun dels membres del cos, amb una certa inclinació per l'allargament i les formes més arrodonides, fins una desviació rotunda i clara cap al geometrisme i l'esquematisme més sever. Des d'aquesta perspectiva, la diferència entre els personatges d'obres com ara *Baíra y el fuego* (1976), *Peter Pan* (1977) i *Datrebil, siete cuentos y un espejo* (1982) presenten marcades diferències amb els dels llibres posteriors. De fet, en *Datrebil, siete cuentos y un espejo* hi ha un exemple de representació figurativa caracteritzada pel miniaturisme i per formes molt més naturalistes que no té cap continuïtat posterior i que es presenta com un cas aïllat en la producció de Calatayud.

També desperta un interès especial la representació dels rostres, amb una etapa primerenca que destaca per la presència d'uns ulls menuts i redons i uns trets de línies senzilles, sense cap indicatiu de desmesura, enfront la desproporció d'èpoques posteriors d'alguns trets del rostre com ara el nas, la boca, etc., i fins i tot la desmesura del cap amb què es mostraran els distints personatges. Aquestes propietats s'han d'aplicar també als animals i la resta d'éssers vius que apareixen en les imatges de Calatayud als quals sotmet a idèntics criteris de representació. Cal incidir, a més, en la rigidesa, l'encartonament i el geometrisme característics dels cabells dels personatges, sense cap intenció naturalista, que això comença a observar-se a les primeres

obres de l'il·lustrador però és una propietat que es pot fer extensible a la resta de la seua obra il·lustrada.

La desproporció va fent-se més evident encara amb la compareixença de caps enormes, amb nassos exageradament grans, quasi tant com la boca i els ulls, que contrasten amb les mesures de la resta dels cos i extremitats. Aquestes últimes sovint acaben mostrant uns dits de formes quadrades. En realitat, totes les parts del cos són candidates possibles a la deformació, a l'estirament i a l'engrandiment. Tanmateix, com explique, el procés cap a la geometrització absoluta i cap l'angulositat és gradual i fàcilment comprovable mitjançant l'observació atenta de les il·lustracions dels llibres de Calatayud. Els canvis, es donen, per tant, d'una forma subtil, però continua, tal i com s'aprecia a partir del 1982 en obres com ara *Tres i no res en la boca d'un drac* (1982), *El cavallet de cartó* (1984) i *Saïda, la reina mora* (1987) els quals mostren un nou model de figuració dins d'aquesta evolució.

Una de indios y otras historias (1988) marca l'inici de l'aflorament de figures planes, una característica que, en certa mesura, comparteixen amb les anteriors, però que ara, contràriament, avancen inexorablement cap a un predomini de les línies i els angles rectes. Les il·lustracions comencen a mostrar figures poc voluminoses, de cossos angulosos i rígids, amb un fort caràcter geomètric en les quals els rostres participen també d'aquest procés de canvi, representant-se ara amb trets geomètrics i amb unes fortes línies d'expressió marcades amb la tinta. Finalment, les extremitats passen a ser extremadament grans si les comparem amb la resta del cos, evidenciant encara més, si fóra possible, el gust per les desproporcions i les línies rectes com demostren les il·lustracions de llibres com ara *El cuaderno de Luismi* (1999), *El bosque de mi abecedario* (2003), *Tres viatges* (2005), *El libro de las m'Alicias* (2009) i *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2010).

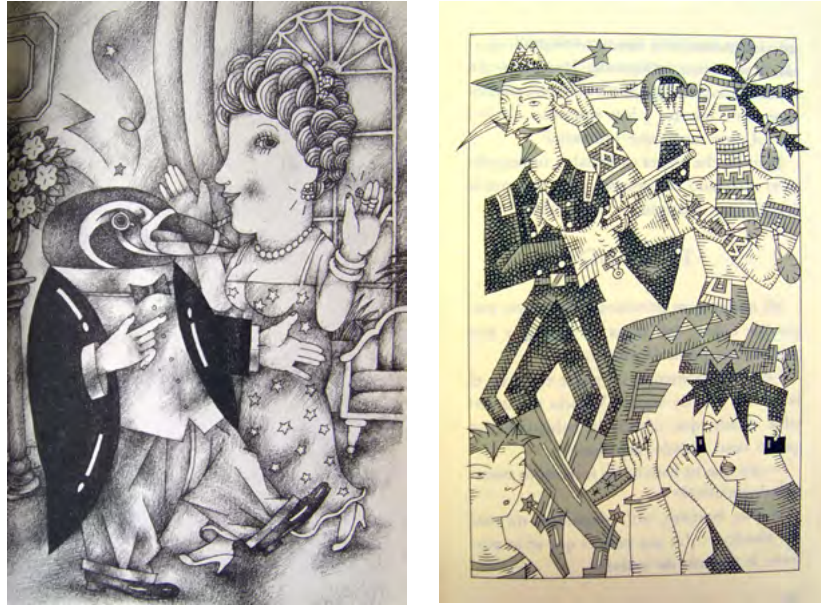
27. *Cuentos del año 2100* (1973) i *Saïda, la reina mora* (1987).

28. *Tres viatges* (2005).

G) INTRODUCCIÓ RECURSOS PROCEDENTS DEL LENGUATGE DEL CÒMIC

Per a concloure, és important ressaltar la utilització dels recursos procedents del món del còmic, un fet que és manifesta amb més evidència en les seues primeres obres tot i que llibres més recents com ara *Lluna de mel al palau de vidre* (1995), *El cuaderno de Luismi* (1999) i *Kembo, incidente en la pista de circo Medrano* (2010) també participen d'aquests efectes gràfics. Així doncs, de vegades, l'il·lustrador assumeix el llenguatge verbal i icònic en incorporar a les seues imatges trets narratius com ara la reproducció de sons, sorolls i colps mitjançant l'ús d'onomatopeies característiques d'aquest gènere narratiu i la substitució de paraules per signes expressius i per metàfores visuals. A ran d'aquest últim, i a tall d'exemple, en *Datrebil. 7 cuentos y un espejo* (fig. 29), es representa en una de les escenes un personatge amb rostre de pingüí que sembla que està confós per la situació. Calatayud aconsegueix expressar aquest sentiment dibuixant unes línies i estrelles sobre el seu cap. De fet, la presència d'aquest signe gràfic és una solució recurrent que pot aparèixer en altres imatges però amb un significat distint com ara el de simbolitzar l'efecte d'un colp tal i com ocorre a la baralla representada en *Una de indios y otras historias* (fig. 30). També en aquesta obra es serveix d'un altre recurs habitual del còmic com és l'ús d'una exclamació, pel seu valor comunicatiu, a l'hora de simbolitzar la sensació de sorpresa (fig. 28).

29. *Datrebil. 7 cuentos y un espejo*, (1988) i *Una de indios y otras historias* (1988).

30. *Una de indios y otras historias* (1988).

Certament, l'adopció d'aquests elements gràfics s'observa en altres llibres i, fins i tot, Calatayud sorprèn en introduir altres recursos diferents dels esmentats anteriorment com ara figures cinètiques, amb la finalitat de reproduir una realitat dinàmica en un espai immòbil, i com es mostra en *Escenarios fantásticos* (fig. 31). De fet, les il·lustracions d'aquest llibre desprenen una gran personalitat estilística i es desmarquen una mica de la resta d'il·lustracions de Calatayud per a acostar-se d'una manera més directa al còmic, com demostren trets com ara la desfragmentació de la imatge per a mostrar distintes seqüències d'una mateixa acció, la generalització dels fons neutres i la reducció en la composició als elements més indispensables juntament amb l'ús dels recursos narratius.

31. *Escenarios fantásticos* (1979).

SÍNTESI

Trets formals de les il·lustracions de Miguel Calatayud	Aportacions noves a l'estudi formal de les il·lustracions de Miguel Calatayud
- Vincle entre cultura popular i avantguarda.	- Evolució de l'aquarel·la: presència conscient de taques.
- Ús de la línia com a element delimitador.	- Recerca de textures distintes mitjançant la tinta xinesa.
- Compromís narratiu amb el color.	- Varietat d'aplicacions i interpretacions de la llum i l'ombra.
- Planificació del to cromàtic del conjunt.	- Adaptació de les il·lustracions a l'ambient narratiu.
- Esquematisme i geometrització de les formes respectant el principi de figuració.	- Ús d'enquadraments fotogràfics.
- Antinaturalisme.	- Gust per la repetició de models compositius: escenes d'aigua, circulars i de batalles.
- Deconstrucció de la composició.	- Decorativisme: presència reiterada de fons negres amb elements ornamentals
- Síntesi entre el pensament infantil i l'experimentació personal.	- Modificació progressiva de la concepció de les figures humanes .
- Registre humorístic.	- Progressió cap a la geometrització i simplificació de les formes.
- Caràcter optimista i alegre.	- Minuciositat en el dibuix.
- Barroquisme i caos.	- Recursos procedents del còmic: incorporació de signes gràfics.
- Deformació i exageració de les figures humanes.	
- Originalitat i coherència.	

5.2.4. IMAGINARI VISUAL

Entre totes les obsessions, més o menys secretes, que van patint l'home i la societat actuals, n'hi ha una profundament tenaç: l'obsessió d'això que s'anomena originalitat⁹⁸.

UNA VISIÓ PARTICULAR DE LA REALITAT

Una vegada identificats i descrits els procediments tècnics, els trets formals i els esquemes compositius de les il·lustracions infantils de Miguel Calatayud és necessari continuar indagant i avançant en l'estudi d'aquestes i centrar-se ara en l'exploració i en l'anàlisi del seu imaginari visual per a confirmar d'una manera fefaent que Calatayud és vertaderament un il·lustrador innovador i original. Per això, a més dels elements expressius gràfics esmentats, la novetat estètica del seu discurs plàstic es manifesta, juntament amb aquests, en el fet de situar les imatges en el context que narra la història tot i que ajustant els escenaris i l'ambientació al seu criteri estilístic, és a dir, adaptant-ho sempre a la seua manera de fer i a la particular visió de la realitat de l'il·lustrador. Per tant, si la narració escrita està basada en un temps i un lloc concret o si aquesta s'inspira en qualsevol llegenda mitològica, històrica, fantàstica, etc., coneguda per la tradició literària i visual, el dibuix pren les particularitats d'aquesta realitat tot i que les sotmet sempre a l'òptica personal de Calatayud. El resultat és d'una personalitat artística exquisida i d'un estil individual i únic.

En ocasions, el text escrit no especifica notòriament l'adhesió a una època històrica concreta o a un indret determinat. No obstant això, Calatayud busca presentar les figures en escenaris que s'adeqüen a la història que es narra en compte d'inserir-los en indrets indeterminats i exhibir-los sense cap aspecte idiosincràtic rellevant, com succeïx en altres obres que no fan referència, ni explícitament ni implícita, a cap lloc ni temps concret. Aquesta reconstrucció singular de la imatge quan la història exigeix un dibuix amb uns condicionants determinats i externs a l'estil de l'il·lustrador queda demostrada en una bona mostra d'exemples com ara es comprovarà. Així doncs, *Baïra y el fuego*, com ja he comentat anteriorment, és un relat sobre un poble indígena. Seguint els preceptes que marca el text, Calatayud sembla recórrer a les manifestacions artístiques del món precolombí tal i com s'observa en la representació dels personatges, la fisonomia dels rostres, els vestits, en les imatges que mostren com viuen, com s'alimenten, etc. L'adaptació personal a l'expressió artística d'aquesta cultura també es percep en la representació a manera de fris amb què apareix en algunes il·lustracions, amb els elements disposats paral·lelament els uns dels altres, formant una filera com en les decoracions d'alguns objectes d'aquesta cultura, en el gust per l'ornamentació detallista i bigarrada, en el geometrisme i en l'explosió de color.

D'altra banda, *La ballena en la bañera* és un llibre amb text i il·lustracions de Miguel Calatayud, a diferència de l'anterior amb una narració provinent d'un escriptor. L'única definició espacial que es troba en la història és la descripció dels protagonistes com els habitants d'una illa tropical, no nomena cap lloc concret, una apreciació que condiona, inevitablement, l'escenari i el vestuari triat per Calatayud. Amb tot, lluny de buscar una reproducció fidel, Calatayud es serveix de l'evocació personal en el moment de dissenyar aquest paisatge illenc i els seus habitants. Les figures es representen amb la pell obscura, una propietat habitualment indígena,

⁹⁸ FUSTER (1956), p. 9.

es vesteixen amb faldellins de colors brillants i apareixen descalços però no s'identifiquen amb cap realitat determinada. Totes les imatges es situen a la vora de la mar, en un paisatge marítim d'arbusts florits i palmeres que no identifiquem amb cap escenari real tangible però que són conseqüència de la rememoració d'un indret tropical indeterminat. De fet, els colors dels vestits, la representació de les figures humanes i el paisatge exhibeixen certes reminiscències amb les pintures que Gauguin va fer durant la seua estada a Tahití, una possible influència d'una personalitat com Calatayud, artista i coneixedor del món de l'art i que, per tant, posseeix tots aquests referents visuals que poden aflorar, conscientment o inconscient, en els seus treballs. Tot i això, aquestes il·lustracions, contràriament al barroquisme i l'acumulació d'elements que presenten altres imatges de l'il·lustrador, es caracteritzen per la presència de fons on sobresurt el blanc del paper, nets i neutres sobre els quals es disposen els distintes elements corresponents al paisatge que es descriu en la història.

En *Lluna de mel al palau de vidre*, els ressons medievals que apareixen en el text per contar el segrest d'una princesa, tot i que no hi ha cap referència d'espai o de temps en la narració escrita, es deu més bé al to que desprén la història, subordinen les il·lustracions a l'inclusió d'un escenari amb ressons d'aquesta època històrica. Així doncs, Calatayud escull la reproducció de certs elements provinents de l'imaginari popular propis dels contes medievals de princeses, castells i prínceps per a les il·lustracions d'aquest llibre com ara la presentació de la princesa a l'interior de la torre més alta del castell, com ocorre en algunes rondalles de cavallers i la representació dels personatges reials tocats de corones i engalanats amb vestits llargs i capes i la resta de figures seguint els preceptes de la moda de l'època medieval. *Polifemo, el cíclope*, de la mateixa col·lecció que l'anterior, és una versió del cíclop Polifem que ha estat construïda, fonamentalment, a partir del poema homèric de l'*Odissea* tot i que en aquesta nova adaptació s'ha procurat oferir més protagonisme al cíclop. Calatayud revisa la representació visual habitual que s'ha fet d'aquests éssers monstruosos tan populars i extensament reproduïts per adaptar-los al seu estil alhora que situa l'acció en un paisatge costaner. El recurs d'acudir a la simbologia clàssica i a buscar referents visuals afavoreix la presència d'alguns dels personatges representats a la manera de guerrers grecs protegits amb escuts circulars decorats per sanefes geomètriques d'evident influència hel·lènica.

Aquesta relació de títols manifesta l'original alhora que personal manera d'il·lustrar de Calatayud quan s'enfronta amb un text escrit al qual ha de posar imatges. Tots aquests exemples comparteixen amb altres obres analitzades per a aquesta investigació, com ara *Regalos para el rey del bosque*, *El món inventat*, *Escenarios fantásticos*, *Kembo. Incidente en la pista del circo medrano*, malgrat que en aquest últim es troben també ressons avantguardistes i la influència dels anys 30 del segle XX, la mateixa construcció d'universos particulars que l'il·lustrador bolca amb un esforç d'individualització en les seues imatges. La diferència rau en el fet que, de vegades, la imaginació creadora de Calatayud ha d'ajustar-se als condicionants externs que provenen del text, però lluny de coartar-ne la llibertat de producció, aquesta conseqüència engrandeix, encara més, la seua personalitat artística en sotmetre, com ja he explicat, la història a la seua manera d'entendre el dibuix, en subordinar la realitat escrita al seu estil. Tot passa pel seu filtre i, així, les il·lustracions dels seus llibres, parlen del que parlen i s'ambienten on s'ambienten, les reconeixem d'un sol colp d'ull.

Un cas diferent, per l'exhaustiu treball de documentació dut a terme abans de dibuixar és el llibre de *Els Lusíades*⁹⁹, al qual ja m'he referit en l'apartat 4.2.2., sobre el procés d'elaboració i documentació. De vegades, com ara, ha de recórrer a un estudi més rigorós de la iconografia,

⁹⁹ Arxiu de veu (25-10-13).

i no tant a l'evocació personal. *Els Lusíades*, de Luis de Camoes (Lisboa, ca. 1524-1580) és una adaptació d'Emili Teixidor que explica el viatge que va portar Vasco de Gama fins a l'Índia per les costes d'Àfrica. Aquest relat ocorre en el segle XV i així ho reflecteixen els interiors i els personatges representats per Calatayud, que es vesteixen seguint els preceptes estilístics de l'època. El mateix succeeix quan apareixen les divinitats clàssiques i les nimfes. Per a la reproducció es recolza en els models clàssics i en els atributs que la iconografia grecoromana els hi ha anat concedint però sempre sota les normes estilístiques de l'il·lustrador.

A tall d'exemple, en aquesta imatge (fig. 32) es mostren alguns dels déus de l'Olimp com ara Júpiter, amb el seu atribut característic que és el llamp, Venus amb Cupid, Bacus, amb una corona de fulles de parra i una copa a la mà, Mart, amb casc i armadura i Mercuri, amb dues ales que li sorgeixen del cap. Tots vestits a la manera medieval i junt amb edificacions gregues clàssiques. A més, cal ressaltar el caràcter ornamental del fons, de color roig i ple d'estrelles a manera de gran tapís medieval. Aquest text basat en un fet històric exigia una cerca iconogràfica rigorosa i així ho demostren la resta d'il·lustracions que componen l'obra, tant les que fan referència als déus de l'Olimp, com les de l'època medieval, així com les que tenen lloc als escenaris de l'Índia. Això sí, tots els elements representats, malgrat basar-se en els models naturals, es sotmeten, com en la resta d'obres, a la imaginació de Calatayud, que acaba transformant-los a fi d'aconseguir unes imatges d'una gran efectivitat plàstica i estilísticament d'una gran personalitat.

32. *Els Lusíades* (1989).

IL·LUSTRACIONS DE LA DÈCADA DELS VUITANTA: UNA REPRESENTACIÓ MEDITERRÀNIA DEL MÓN

Tanmateix, a diferència dels exemples anteriors que es fonamenten en èpoques i paisatges concrets, la traducció de Carmen Bravo-Villasante de *Peter Pan*, en canvi, succeeix en un paisatge urbà. Cal esmentar que, malgrat que segons la versió original d'aquest conte l'acció transcorre a la ciutat de Londres, Calatayud en les il·lustracions es decanta per la representació d'una arquitectura i una decoració més pròximes al modernisme mediterrani enfront la manera tradicional de construir anglesa, un aspecte que aproxima aquesta narració literària universal cap a un entorn molt més proper a la nostra realitat. Contràriament a aquestes, les escenes de paisatges naturals exhibeixen un món fictici, imaginari i fantàstic, que sols es regeix per les regles de la inventiva de Calatayud.

Aquesta particularitat reflecteix que Calatayud és un dibuixant que en les seues obres intenta plasmar una visió mediterrània del món però, sobretot, un gust especial per la iconografia popular i per tot allò que presente una tradició. Precisament, aquesta afecció cultural és fàcilment reconeguda en tres obres editades a València en les quals els lectors es poden sentir identificats pels paisatges d'aquestes històries on es veuen escenaris i objectes quotidians que habitualment els envolten i que s'aproximen no només a l'àmbit mediterrani sinó que són tota una demostració de la incorporació de l'imaginari popular valencià.

Abans, però, és important ressaltar, com s'ha avançat al capítol 4, que a València el procés de creació de la literatura infantil en la nostra llengua no es consolidarà amb certa fermesa fins a l'arribada dels anys vuitanta del segle XX amb l'arribada d'un context polític nou que propiciarà l'aparició d'un grup d'escriptors i il·lustradors que, amb els seus treballs, desenvoluparan un estil narratiu i artístic singular i que ha influït, sense dubte, en les generacions posteriors. Miguel Calatayud és, per tant, un nom clau en la consolidació de la il·lustració infantil valenciana al País Valencià que es va portar a terme en aquells moments. Les seues creacions il·lustraren algunes de les obres més significatives d'aquell període de renaixença de la literatura infantil valenciana amb exemples tan coneguts com són *Tres i no res en la boca d'un drac*, *El cavallet de cartó* i *Saïda, la reina mora*. Totes tres, a més del seu significat cultural i generacional, constitueixen una mostra excel·lent d'aquesta mediterraneïtat que està gairebé sempre present en les il·lustracions infantils de Miguel Calatayud alhora que reflecteixen la forta personalitat artística de l'il·lustrador.

Tres i no res en la boca d'un drac (fig. 33) és un llibre amb text de Marisa Lacuesta, que el 1981 havia obtingut el Premi Enric Valor i va ser publicat per la Federació d'Entitats Culturals del País Valencià l'any 1982. Ací són diverses les il·lustracions que exhibeixen els paisatges d'àmbit mediterrani i que avisen del que es veurà en els llibres posteriors, en els quals la recreació d'aquests elements anirà en augment. Es tracta d'un conjunt de tres històries amb un cert to fantàstic, prologades per Joan Fuster, qui ja alerta tant de les reminiscències de *faula* d'aquesta obra com de l'adopció de la tradició popular. Aquestes virtuts que Fuster atribueix al text també són recognoscibles en les il·lustracions.

33. *Tres i no res a la boca d'un drac* (1982).

Calatayud cerca la reproducció fidedigna d'interiors i exteriors que s'ajusten als referents culturals valencians com es comprova en detalls de l'interior dels habitatges com ara la sanefa de manises tradicionals que ornamenta una llar, les bigues de fusta que s'albiren des d'una finestra, les gerres tradicionals i la decoració dels distints sòls de les cases que s'hi mostren. S'ha de tenir en compte també la representació que en aquestes imatges hi ha dels pobles amb cases que es disposen al voltant d'una església amb la corresponent cúpula de color blau pròpia de l'arquitectura catòlica religiosa valenciana, la plaça principal amb la font i l'empedrat dels carrers i les ermites allunyades del nucli urbà a les quals s'arriba seguint un llarg camí de xiprers. Sense oblidar els camps de tarongers, a més, per on passeja un dels personatges. Tots, per tant, són components característics del paisatge valencià.

Altrament, *El cavallet de cartó* (fig. 34) és una obra que rebé el Premi Tirant lo Blanch el 1982 amb la consegüent publicació de la Diputació Provincial de València l'any 1984. Calatayud també va ser l'encarregat de descriure amb imatges aquesta història amb les quals ofereix una lectura del text bastant personal i encertada. A més, el gran format d'aquest llibre, l'espai disponible per a les il·lustracions i la policromia i lluminositat d'aquestes converteixen el *Cavallet de cartó* en un dels contes més ben considerats de l'època.

A banda d'això, *El cavallet de cartó* és un dels exemples on més clarament es comproven tots aquests referents culturals i on es descobreixen més aspectes singulars de la vida i el paisatge tradicional valencià. Les construccions arquitectòniques, per exemple, presenten elements modernistes com ara els frontons que coronen les cases i l'ornamentació abundant; els balcons es cobreixen amb les persianes de fusta; els protagonistes transiten per la plaça del poble caracteritzada per la presència d'un arbre central i, al fons, l'església amb la cúpula de teules blaves. A més, es representen jugant a jocs populars com ara el sambori o la baldufa. Com és habitual en les il·lustracions de Calatayud, aquests exteriors no reproduïxen cap lloc real concret que puguem identificar amb una localitat determinada però, amb tot, resulta molt atractiva la recreació que fa d'alguns llocs determinats com ara la plaça Redona de València, un escenari molt conegut de la ciutat, esmentada ja en l'apartat 5.2.2.

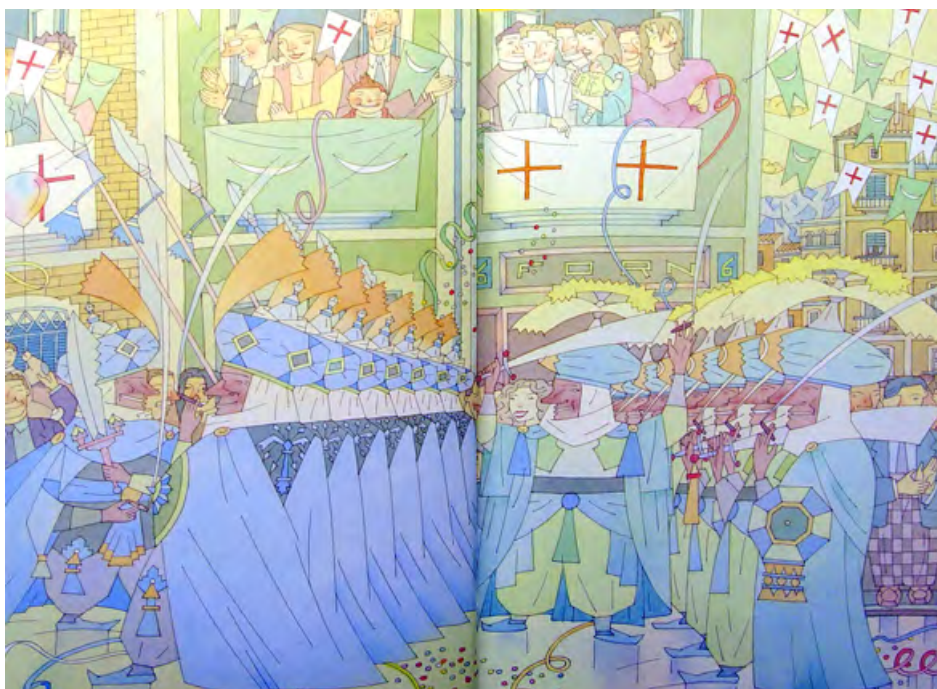
34. *El cavallet de cartó* (1984).

Pel que fa als interiors, aquests són també espais pròpiament valencians en els quals es destaca el paviment de mosaics de colors que mostren la gran la majoria d'aquestes imatges així com els mobles, els llums, els rellotges i altres objectes domèstics quotidians molt reconeixadors i que formen part de la vida domèstica valenciana. Especialment significativa és la presència dels bodegons de flors que solen aparèixer formant part d'aquest escenari i que assoleixen un protagonisme evident. Entre tots aquests, a tall d'exemple, destaca aquesta il·lustració (fig. 35) que es presenta amb un pitxer de flors ocupant el primer pla de la imatge i per tant com a protagonista absolut d'aquesta escena domèstica que es caracteritza pel predomini de les tonalitats càlides, en consonància amb el ramell de flors on s'hi reconeix clarament una rosa, i que com la resta, és una mostra dels elements quotidians de l'entorn mediterrani, potser una mica idealitzat però molt versemblant.

35. *El cavallet de cartó* (1984).

Per últim, *Saïda, la reina mora* (fig. 36) va ser editat per la Conselleria de Cultura per a la col·lecció Biblioteca Infantil l'any 1987, amb text de Joan-Josep Ponsoda Sanmartín i és il·lustrat, novament, per Miguel Calatayud. L'autor es va inspirar en les rondalles i els paisatges alcoians a l'hora d'escriure aquest relat. Aquest és una condensació de tot el que he anat exposant fins ara referent als elements arquitectònics, decoratius i quotidians valencians. S'ha de tindre en compte que és la història d'una xiqueta que desitja poder participar en les festes de moros i cristians de la ciutat d'Alcoi i, per tant, els referents valencians en aquesta obra estan no només justificats sinó que, a més, són necessaris.

36. *Saïda, la reina mora* (1987).

Així doncs, la història pren com a excusa la festa de moros i cristians que es celebra a Alcoi tots els anys en honor de Sant Jordi per a narrar el somni d'una xiqueta, Saïda. És per això que, Calatayud no deixa escapar cap detall de la tradició festera com ara la recreació dels carrers durant la festa, els vestits festers, els arcabussos, la pólvora, el castell, etc., i ho integra tot en unes il·lustracions molt treballades artísticament i iconogràfica, tot i que acaba subordinant-ho a la seua particular manera de fer com ocorre en les seues il·lustracions. La consonància amb les imatges oníriques, les quals representen els somnis de la protagonista, és total i es produeix d'una manera natural i senzilla ja que l'adaptació formal de la il·lustració als condicionants no altera, en absolut, el discurs plàstic de Calatayud, en compte d'això el reforça i l'ompli de sentit i d'individualitat com s'ha pogut comprovar en aquest i en la resta d'obres amb què he tractat d'exemplificar aquesta particularitat expressiva de Calatayud¹⁰⁰.

¹⁰⁰ En el catàleg de llibres il·lustrats de Miguel Calatayud que s'ha realitzat per a aquesta investigació s'aprofundeix més en aquesta exploració ja que s'ha analitzat detalladament cadascuna de les il·lustracions que conformen els llibres.

REPETICIÓ DE MOTIUS PLÀSTICS

Juntament amb l'adaptació dels textos al seu estil i amb el gust per les tradicions i per la familiaritat dels paisatges, també es detecta al discurs artístic de Calatayud la presència continuada d'una sèrie d'elements plàstics que formen part del conjunt de la il·lustració i que tendeixen a aparèixer en tota la seua obra il·lustrada. Es tracta de determinats elements visuals que formen part de la configuració de la personalitat creadora de Calatayud i que apareixen en moltes de les composicions de l'il·lustrador adoptant la mateixa forma reiteradament i mesclats amb la resta d'elements.

Aquests motius plàstics s'han localitzat en moltes de les imatges creades per Calatayud mitjançant l'elaboració del catàleg d'il·lustracions dels distints llibres infantils analitzats per a aquesta investigació. Cal dir que no es tracta d'una simple repetició sinó que aquests constitueixen una mostra de l'originalitat creadora d'aquest il·lustrador. Tot seguit, per tant, s'exposa una relació d'aquests elements formals, amb una imatge de mostra i una llista dels llibres en els quals s'ha trobat una reproducció formal.

NÚVOLS

Aquest és un dels motius plàstics més repetits. Cal dir, però, que en les il·lustracions de *Saïda, la reina mora* i *Els Lusíades* aquesta forma nuvolada s'usa per a representar el fum. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Una de indios y otras historias*.

<i>Saïda, la reina mora (1987)</i>	<i>El llibre de la selva (1998)</i>
<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>	<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>Els Lusíades (1989)</i>	<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>
<i>El món inventat (1990)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>La ballena en la bañera (1994)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>
<i>Lluna de mel al palau de vidre (1995)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>

SOL

Habitualment, Calatayud presenta un sol amb rostre humà i amb uns raigs amb una llargària superior a la resta. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Lluna de mel al palau de vidre*. A més de la repetició d'aquest motiu gràfic, de vegades, el sol es personifica amb un cos humà adoptant la forma de l'astre solar per al rostre com ocorre a l'exemple i altres llibres com ara *Tres viatges*.

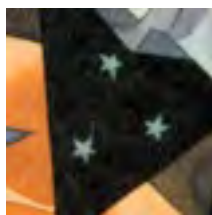
<i>El món inventat (1990)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>Lluna de mel al palau de vidre (1995)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>
<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>

ESTRELLA AMB CUA

Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Polifemo el cíclope*. En les il·lustracions de *Saïda, la reina mora* s'usa per a representar la flama dels dispars.

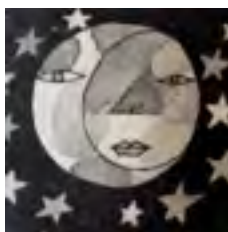
<i>Datrebil, siete cuentos y un espejo (1982)</i>
<i>Saïda, la reina mora (1987)</i>
<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>
<i>El món inventat (1990)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>
<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>

CEL ESTRELLAT

La presència d'una tinta plana negra sobre la qual es disposen tot un seguit d'estrelles com un gran tapís és un recurs habitual a l'hora de representar la nit en les il·lustracions de Calatayud. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Regalos para el rey del bosque*.

<i>Escenarios fantásticos (1979)</i>	<i>Lluna de mel al palau de vidre (1995)</i>
<i>Datrebil, siete cuentos y un espejo (1982)</i>	<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>
<i>Tres i no res en la boca d'un drac (1982)</i>	<i>El llibre de la selva (1998)</i>
<i>El cavallet de cartó (1984)</i>	<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>	<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>
<i>Els Lusíades (1989)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>

LLUNA PLENA

La tendència a representar una lluna plena però que presenta alhora la forma minvant és constant en les il·lustracions de Calatayud. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El cuaderno de Luismi*.

<i>El país de las cosas perdidas (1971)</i>	<i>El llibre de la selva (1998)</i>
<i>Baira y el fuego (1976)</i>	<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>Peter Pan (1977)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>Escenarios fantásticos (1979)</i>	<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>
<i>El cavallet de cartó (1984)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>

FUM

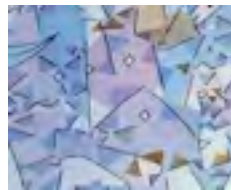
Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El país de las cosas perdidas*, una obra amb il·lustracions de Manuel Boix i Miguel Calatayud. Aquesta forma enroscada es repetirà a altres llibres de l'il·lustrador el que porta a afirmar la seua autoria.

El país de las cosas perdidas (1971)

Baira y el fuego (1976)

Datrebil, siete cuentos y un espejo (1982)

Tres i no res en la boca d'un drac (1982)

SUPERFÍCIES ROCOSAS

Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Els Lusíades* i és una mostra de la representació habitual que Calatayud fa de les superfícies rocoses a partir de la disposició de menudes formes triangulars. Cal dir però que, pel que fa a *El cavallet de cartó*, no s'ha trobat una reproducció exacta a la resta sinó, més bé, una primera aproximació.

El cavallet de cartó (1984)

El cuaderno de Luismi (1999)

Els Lusíades (1989)

Regalos para el rey del bosque (2001)

El món inventat (1990)

El bosque de mi abecedario (2003)

Polifemo, el cíclope (1996)

GOTES I LLÀGRIMES

Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* i és una mostra de la manera de representar Calatayud les llàgrimes i les gotes.

<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>
<i>La ballena en la bañera (1999)</i>	

ONES

Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El món inventat* i és una mostra de la repetició d'estructures triangulars amb què Calatayud sol representar les ones marines.

<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>	<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>Els Lusíades (1989)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>El món inventat (1990)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>
<i>La ballena en la bañera (1994)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>

ESTELS DE MAR I PETXINES MARINES

A l'hora de representar aquests elements marins segueix sempre el mateix esquema i així ho demostren aquestes obres. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El bosque de mi abecedario*.

<i>Tres i no res en la boca d'un drac (1982)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>El cavallet de cartó (1984)</i>	<i>Tres viatges (2005)</i>
<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>	

PLOMATGE AUS I PÉL ANIMALS

Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *La ballena en la bañera* i mostra la representació del plomatge o del pèl dels animals a partir de la disposició de menudes formes triangulars.

<i>El món inventat (1990)</i>	<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>La ballena en la bañera (1994)</i>	<i>Regalos para el rey del bosque (2001)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>El llibre de la selva (1998)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>

MOTIUS VEGETALS 1

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El llibre de la selva*.

<i>Cuentos del año 2100(1973)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>Els Lusíades (1989)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Lluna de mel al palau de vidre (1996)</i>	<i>Kembo, incidente en la pista... (2010)</i>
<i>El llibre de la selva (1998)</i>	

MOTIUS VEGETALS 2

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Una de indios y otras historias*

<i>Datrebil, siete cuentos y un espejo (1982)</i>	<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>
<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Lluna de mel al palau de vidre (1995)</i>	

MOTIUS VEGETALS 3

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El bosque de mi abecedario*.

Cuentos del año 2100 (1973)

Els Lusíades (1989)

El llibre de la selva (1998)

El bosque de mi abecedario (2003)

Libro de las M'Alicias (2009)

MOTIUS VEGETALS 4

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Els Lusíades*.

El país de las cosas perdidas (1971)

Tres viatges (2005)

Els Lusíades (1989)

Libro de las M'Alicias (2009)

Regalos para el rey del bosque (2001)

Kembo, incidente en la pista... (2010)

El bosque de mi abecedario (2003)

MOTIUS VEGETALS 5

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *El llibre de la selva*.

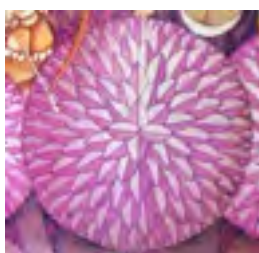
El món inventat (1990)

La ballena en la bañera (1994)

El llibre de la selva (1998)

El bosque de mi abecedario (2003)

Kembo, incidente en la pista del circo Medrano (2010)

MOTIUS VEGETALS 6

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Peter Pan*.

Balada de un castellano (1970)

Peter Pan (1977)

Baira y el fuego (1976)

Escenarios fantásticos (1979)

MOTIUS VEGETALS 7

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Cuentos del año 2100*.

<i>Cuentos del año 2100 (1973)</i>	<i>El món inventat (1990)</i>
<i>Baira y el fuego (1976)</i>	<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>
<i>Peter Pan (1977)</i>	<i>Libro de las M'Alicias (2009)</i>
<i>Els Lusíades (1989)</i>	

MOTIUS VEGETALS 8

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Polifemo el cíclope*.

<i>Una de indios y otras historias (1988)</i>
<i>Lluna de mel al palau de vidre (1996)</i>
<i>Polifemo, el cíclope (1996)</i>
<i>El cuaderno de Luismi (1999)</i>
<i>El bosque de mi abecedario (2003)</i>

MOTIUS VEGETALS 8

A l'hora de representar la vegetació és on més repeticions s'hi troben. Aquesta imatge, presa com a exemple, es correspon amb una de les il·lustracions del llibre *Regalos para el rey del bosque*.

El món inventat (1990)

La ballena en la bañera (1994)

El cuaderno de Luismi (1999)

Regalos para el rey del bosque (2001)

El bosque de mi abecedario (2003)

6. ANÀLISI DE LLIBRES

TÍTOL: Balada de un castellano

AUTOR: María Isabel Molina

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Doncel (col·lecció «La Ballena Alegre»), Madrid, 1970

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 25,5 x 21,2 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 96

DEPÒSIT LEGAL: CS. 289-1970

NOTES: Premi Doncel de novel·la 1969

IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 8 il·lustracions color i 17 b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Presenta, sobre un fons neutre, la figura d'un cavaller amb el cavall blanc. Per a la representació d'aquest guerrer, l'il·lustrador ha decidit organitzar la imatge disposant taques de colors que, amb l'ajuda del ratllat amb la tinta, acaben donant forma als elements que la componen.

El cavaller, de perfil, brandant l'espasa i amb una capa que pren una forma circular a l'esquena, en destaca per les tonalitats càlides i per un escut en forma de llàgrima que el protegeix per la part davantera, amb un dibuix d'un castell al centre, representat com una gran taca roja.

Pel que fa al cavall, es representa a partir de grans taques blanques que es completen amb el ratllat de la tinta per a definir els contorns. El cap, segueix el principi de desproporció que mostren algunes de les figures de Calatayud, amb un cap menut respecte la resta del cos, també de perfil, i amb una cabellera fosca i ondulada. A més, el cavaller s'agafa al cavall a partir d'una cinta ricament decorada amb motius vegetals.

La part superior és ocupada pel títol del llibre i el de l'autora amb una tipografia que imita la clàssica i decorada amb uns detalls vegetals similars als apareguts en la cinta del cavall.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El llibre conta la història d'Assur, un xiquet de deu anys, fill del Comte de Cea, un infant de Castella. A ell, el que realment li agradaria, és ser joglar, llegir, escriure i compondre poemes i cançons però el seu pare vol que lluite contra els moros que desitgen arravatar-los les terres i l'obliga a fer-se cavaller malgrat el seu odi pels combats. Però son pare morirà l'any 950 en la batalla de Talavera i ell haurà d'anar-se'n junt amb el comte Fernando Ansúrez, un cosí. Aquest relat, que es basa en els fets reals de la Reconquesta, s'acompanya d'una estètica que es correspon amb aquest període artístic medieval. Les il·lustracions que hi apareixen participen d'aquest estil. En aquest cas, per a la portada, s'ha triat la figura d'un cavaller amb l'espasa i sobre un cavall blanc com una imatge que reflecteix allò que el lector trobarà en aquest llibre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Utilitza la perspectiva lineal tradicional i la composició es caracteritza per l'acumulació de figures. No hi ha cap espai en blanc i tota la imatge és ocupada per nombrosos personatges que es mouen en un espai desconegut.

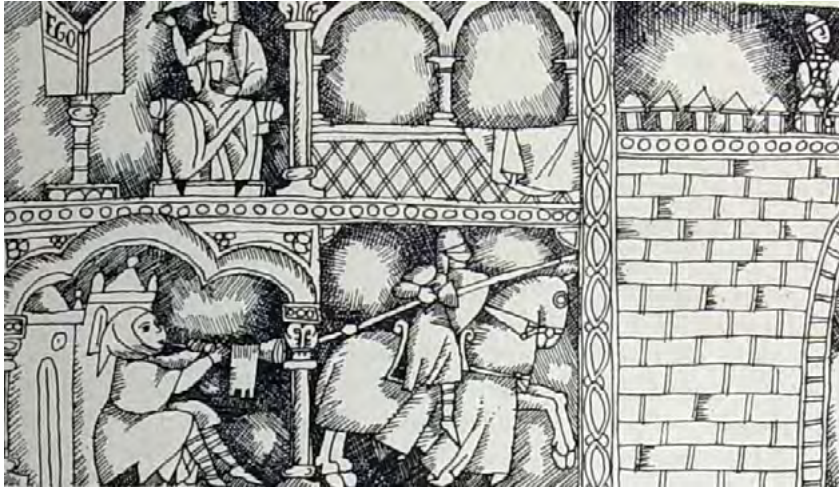
Es tracta d'una batalla entre cristians i moros, als quals distingim per les banderes que apareixen a la part superior de la imatge amb els seus símbols i per les seues diferències en els vestits. Així, els cristians es representen amb armadura i casc i, en canvi, els àrabs apareixen amb turbant amb la mitja lluna i túniques orientals. Aquests contrastes entre els dos grups són palesos també en la representació de les espases i els cavalls, els dels moros més obscurs que els dels cristians. La inspiració en la pintura del gòtic internacional i en obres com ara el retaule del Centenar de la Ploma sembla evident en aspectes com ara el tema o la distribució dels distints elements.

És important remarcar com segueix principis realistes a l'hora de reproduir les figures humanes a diferència de les il·lustracions de llibres posteriors. No hi ha cap exageració o desproporció però no succeeix el mateix en el gust pels detalls i en l'ornamentació tan característica de l'estil de Calatayud: els cavalls, per exemple, es representen amb una cabellera molt acurada a base de línies corbes i ondulants, les teles amb què cobreixen el cos d'aquests animals, les armadures, etc.

Pel que fa a la llum tot s'il·lumina d'una manera homogènia, sense buscar cap joc d'ombres, i l'ambientació s'aconsegueix mitjançant l'utilització de tonalitats ocre i roges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Per a la representació de les il·lustracions d'aquest llibre, Calatayud, segueix les pautes de la iconografia medieval, tant pel que fa a la representació dels personatges i els ambients com a l'estètica de les imatges. En aquest cas, la il·lustració es situa al començament del primer capítol i representaria el moment de la Batalla de Talavera, on el pare d'Assur s'enfronta als moros i acaba morint.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

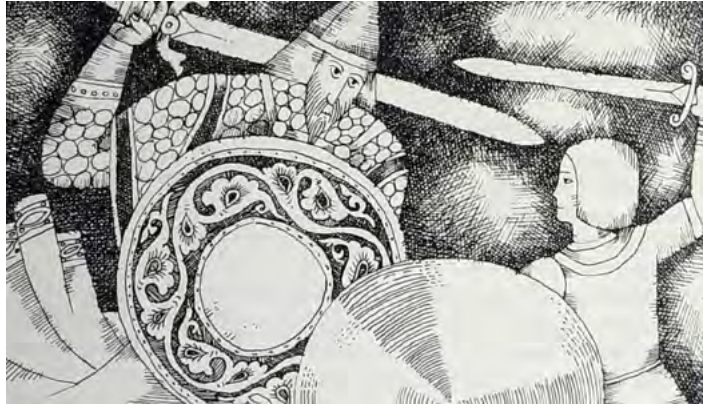
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La imatge es divideix en una sèrie d'escenes que mostren la vida que es feia dins d'un castell medieval. Així, la composició apareix compartimentada en requadres que semblen presentar diferents estàncies d'aquesta construcció.

La part esquerra de la imatge és ocupada per l'enrajolat de la muralla en el qual es pot observar una part de l'arc de mig punt de la porta d'entrada a la fortalesa sobre el qual es representa, en actitud de vigilar, un guerrer vestit amb el casc i l'armadura seguint els convencionalismes de la moda medieval. L'altra part de la composició es separa d'aquest exterior per una sanefa decorada amb motius curvilinis i serveix per a distingir-ne l'interior del castell.

Seguint aquesta divisió mitjançant orles ornamentades, es representa a la part superior el que podria ser un il·luminador de llibres, amb la ploma i el llibre sobre un faristol al costat d'una galeria d'arcs de mig punt sobre columnes. La part inferior, sembla representar el pati d'aquesta fortalesa, amb un joglar sota un arc lobulat que toca un instrument paregut a una trompeta i, enfront aquest, un cavaller, vestit amb l'armadura sobre un cavall engalanat i amb els ulls tapats, sembla preparar-se per a disputar algun torneig. L'absència de color fa de la tinta l'element principal de la composició amb el qual s'aconsegueixen els fons obscurs amb el ratllat de la tinta i les diferents textures i detalls de tots els elements que componen la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració amb tinta xinesa és la primera d'una sèrie d'imatges encarregades d'encapçalar cadascun dels capítols del llibre les quals segueixen les mateixes característiques. Totes elles es presenten amb aquesta estètica medieval, inserides en un requadre horitzontal, a la manera de les escenes d'un llibre il·luminat. En aquest cas, es correspon amb el primer capítol del llibre en el qual es presenta el protagonista sense que es mostre cap moment concret de la història. El que fa es plantejar l'interior i la vida d'un castell d'un noble medieval de Castella i les activitats que hi tenen lloc.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6'8 × 12'2 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas presenta una imatge única de dos personatges, segurament Fernando Ansúrez i Assur, practicant amb les espases i escuts sobre un fons neutre, de color obscur pel ratllat de la tinta. Les diferències entre els dos protagonistes són bastant evidents.

El comte apareix davant amb una espasa més grossa que la del menut i amb un escut decorat amb motius vegetals i que contrasta amb l'escut d'Assur, sense cap tipus de d'ornamentació. A més, aquest personatge més gran es vesteix amb el que sembla una armadura, amb un casc i una capa amb una orla decorativa que en sobrevola per darrere de l'esquena enfront la pobresa i la senzillesa de la roba d'Assur.

Pel que fa a la representació de la figura humana segueix un esquema realista. Tot i això, l'esquematisme es fa palés en la rigidesa dels cabells i els trets dels rostres dels protagonistes de l'escena, amb línies molt senzilles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge no es representa cap moment concret del capítol. L'il·lustrador ha optat per mostrar un moment del que seria la vida quotidiana d'Assur al feu del seu cosí i que es relaciona amb la seua preparació com a futur cavaller fet que comportava oblidar-se de les emocions, la música i els poemes.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Assur, el protagonista de la imatge, es desplaça cap a un lateral, ocupant pràcticament tota la composició els murs de la ciutat de Lleó, a la qual identifiquem per la llegenda amb el nom de la ciutat que apareix.

Assur segueix un esquema realista però és representa amb un traç i unes línies molt senzilles sense prestar cap atenció als detalls. El mateix ocorre amb el seu cavall, que intenta mostrar una certa sensació de moviment amb la posició de les potes i la cabellera.

Pel que fa a la ciutat, es representen les muralles amb les torres i la porta d'entrada de mig punt amb arquivoltes que descansen sobre columnes i tot el conjunt amb un traçat curvilini bastant peculiar. Per sobre d'aquesta porta hi ha una finestra que segueix les mateixes propietats que la porta d'entrada. La resta de finestres que s'hi veuen a les torres de la muralla presenten també aquesta estructura de mig punt però amb les característiques defensives pròpies d'aquest tipus de construccions.

L'arquitectura de l'interior segueix els trets estilístics medievals amb una proliferació de torres i d'esglésies amb arcades de mig punt amb nombroses arquivoltes i patis laterals porticats. Per últim, al fons d'aquest conjunt, s'intueix una representació del cel amb el sol i una espècie de núvols amb línies circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Fernando Ansuérez, cosí d'Assur, es casarà amb una princesa de la cort de Navarra anomenada Toda, neboda de Fernán Gonzalez, comte de Castella i enemic de la família. Toda, ràpidament farà amistat amb Assur degut al mal ambient del castell dels Ansuérez, sempre cridant i amb mal geni. És per aquest motiu que, Toda, pensarà en Assur com a patge del nou rei de Lleó Sancho, segon fill del rei Ramir, idea que serà aprovada pel seu cosí. La imatge mostra el moment en què Assur, després de rebre un correu que sol·licitava la seua presència a Lleó per a formar part del servei personal del rei, es dirigeix cap a aquesta ciutat amb el seu cavall.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El centre de la imatge és ocupat per un gran xiprer cobert de neu que s'encarrega de dividir la imatge en dues parts. A la banda esquerra, apareixen Assur i Lambra Ramírez passejant pels jardins del castell del rei Sancho una vesprada d'hivern després de la presentació oficial del rei.

Els dos personatges es representen amb una gran senzillesa de línies i es vesteixen amb llargues vestidures seguint la moda medieval. Cal destacar els cabells caragolats de la jove aconseguits amb una repetició de formes circulars bastant geomètriques.

La parella s'insereix en un paisatge medieval com observem en elements com ara, darrere d'ells, el pont amb voltes amb petxines i columnes amb capitells corintis i que sosté l'absis d'una església. Aquesta construcció segueix les característiques habituals del període romànic com apreciem a l'absis amb absidioles que s'organitzen a partir d'una distribució de finestres de doble esqueixada amb arcs de mig punt. Altres elements propis d'aquest moment artístic són les columnes adossades al mur que trenquen la verticalitat de l'edifici i la gàrgola que apareix al costat esquerre. A l'altra banda del xiprer, en canvi, la imatge és ocupada per una gran escalinata que desemboca en un ressalt amb dos capitells corintis coberts per la neu.

Finalment, s'ha de destacar el predomini de tonalitats grisenques i blanques per a reproduir l'atmosfera hivernal amb l'excepció de les figures humanes, així com la vegetació que hi ha en primer pla de la il·lustració i que crea un efecte molt fotogràfic.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Lambra Ramírez és una jove rossa amb els ulls verds i filla de Ramiro González, el germà menut de Fernan González, el comte de Castella. A la seua arribada a Lleó, i una vegada ja al castell del rei Sancho, Assur es troba amb ella i, aquesta jove encantadora proposa ensenyar-li els jardins del castell. L'il·lustrador, per tant, ha seguit el text amb precisió a l'hora de representar aquesta escena: és desembre, juguen amb la neu fins que cansats decideixen asseure's a les escales.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Pràcticament tota la imatge és ocupada per la figura del rei Sancho de Lleó que es troba al centre amb un plat de menjar i una copa per a beure.

Aquest presenta un cos exageradament gros, com bé es descriu al text, amb un contorn arrodonit que s'aconsegueix aprofitant-ne la forma i la caiguda del vestit. Per sobre d'aquest, una capa amb un coll amb detalls romboïdals contribueix a crear aquest efecte de grossor. A més, apareix amb la corona i amb uns cabells molt lineals que es caragolen per damunt dels muscles.

Darrere d'ell, un grup de persones de la cort, més menuts marcant la distància amb el personatge principal, n'observen amb atenció els moviments. Alguns dels personatges masculins d'aquest grup s'assemblen en la seua expressió a alguns exemples de la pintura romànica en detalls como ara la simetria i la frontalitat dels rostres. Fins i tot, dos d'ells es representen barbats com el Crist romànic. Entre tots aquests personatges només hi trobem la presència d'una dona que es cobreix el cap, i amb un rostre amb les mateixes propietats que la resta de figures que he comentat.

Un poc més apartat d'aquesta multitud, apareix Assur que ajuda el rei complint amb la seua funció de patge reial. Aquest es representa com un xiquet. A més, els cabells curts d'ell es presenten amb una forma bastant esquemàtica i destaca per la senzillesa de línies de la seua cara. Com la resta de personatges de l'escena, es vesteix seguint les convencions del moment amb llargs vestits adornats amb sanefes de motius geomètrics.

Finalment, per a completar aquesta escena d'aire medieval, l'il·lustrador ha representat, sobre un fons neutre ratllat amb la tinta, una porta de mig punt amb arcades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El llibre descriu el rei Sancho de Lleó com una persona molt grassa. A més era necessari ajudar-lo en moltes coses, fins i tot per a caminar, de manera que, Assur, era a més de patge, mainadera. A més, cada dia estava més gras i el poble se'l estimava menys. Un any després d'arribar a la cort Assur, esclata una revolta per les fronteres amb els castellans i el rei decideix tornar a Pamplona. Els castellans no volien Sancho i Fernán González s'havia rebel·lat. Assur, fent honor a la seua promesa de vassallatge, decideix quedar-se amb el rei i viatjar amb ell. Pel que fa a la il·lustració, aquesta intenta descriure la personalitat del rei Sancho, que sempre estava menjant i descurant les seues responsabilitats com a sobirà, cosa que es mostra en la imatge, i això li va fer perdre la corona.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa. Al centre de la imatge apareixen Sancho Garcés, nebot de la reina Toda de Navarra, i Assur, aquest representat com un xiquet encara.

Sancho Garcés es representa com un home madur amb barba i amb una fisonomia més desenvolupada. Vesteix la túnica habitual que duen en aquest temps, adornada amb una sanefa geomètrica al centre i un barret. Hi cal destacar l'esquematisme de la barba i els cabells representats a partir d'una repetició de línies molt senzilles. Es mostra en una postura un tant inestable, amb el buirac amb les fletxes i l'arc.

Pel que fa Assur, la seua representació és encara més senzilla, sense cap interès pels detalls, amb uns cabells bastant geomètrics i amb un vestit sense cap tipus de definició ni ornamentació. La característica dominant d'aquest personatge és el predomini de la línia. Assur es disposa a disparar la fletxa i per tant el seu braç apareix recte i estirat, acoblant-se a aquesta acció i a la forma de la fletxa.

L'escena transcorre als jardins del palau i, per tant, al fons es veuen un conjunt d'arbres més menuts per a marcar la distància i amb unes formes bastant esquemàtiques. El més destacat, però, és la presència del terra de rajoles decorades pròpies de l'estètica de l'època i de l'arc trilobulat, característic de l'estil musulmà però que també es troba en algunes construccions romàniques per la influència musulmana. L'interior d'aquest arc s'ha deixat en blanc sense representar cap acció o paisatge que es puga visualitzar a través d'ell.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada establerts a Navarra, Assur coneix la reina Toda, mare del rei Sancho i de la dona del seu cosí Fernando Ansúrez. Aquesta volia aliar-se amb el califa Abderramán en contra de Fernán González. És a dir, la reina de Navarra volia aliar-se amb els enemics dels regnes cristians. El motiu principal d'aquesta decisió és que a Còrdova poden trobar els metges (més concretament el metge del califa) que curen l'obesitat del rei Sancho, a canvi d'una aliança i de derrotar Fernán González. Assur s'assabentà d'aquesta notícia per Sancho Garcés, un navarrés nebot de la reina Toda, que arribà a la cort del rei de Lleó com a escorta reial i que havia fet una bona amistat amb ell. Els dos personatges es troben al pati del palau. El príncep Sancho Garcés era jove i li agradaven les lluites i els torneigs. Era un gran guerrer i havia trobat en Assur un bon adversari. Sancho Garcés col·locà la silueta d'un home a cavall al fons del pati i disparava amb l'arc. La il·lustració segueix amb fidelitat el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Es representa a Assur i a Sancho Garcés. Cal destacar la diferència d'edat entre ells dos, es representa Assur com un xiquet respecte el seu amic i, aquest últim, amb gest trist. A més, presenten una gran senzillesa en el traç dels rostres.

Els dos personatges van vestits de cavallers amb el cap cobert per caputxes i subjectant les espases. És interessant fixar-se amb atenció en els teixits de les dues figures, en la manera en què, mitjançant la tinta, s'aconsegueix la textura típica d'aquests vestits. A més, als peus d'Assur, al costat esquerre de la imatge, per sota d'una escultura del que sembla un cavaller i pròxim a un munt de pedres que semblen restes d'altres escultures, apareix el casc i el cos de l'armadura que es col·loca sobre el vestit.

Aquest espai es caracteritza per la foscor i l'expressió anguniosa del cavaller de pedra. Aquesta part de la il·lustració és la més fosca i contrasta amb la resta de l'espai que s'il·lumina amb una llum groguenca. A més, en aquest interior romànic, de pedra i d'estructura voltada amb columnes, es representen altres elements medievals com ara els cavalls vestits i amb els ulls tapats preparats per al torneig. Al fons diverses espases i altres eines que feien servir els cavallers estan penjats de les parets i es deixen sobre terra. Tot aquest ambient, que es correspondria amb el soterrani d'un castell, es completa amb una espècie de tapís llis, decorat només amb una sanefa amb motius vegetals de color roig, darrere del personatge més gran i un altre, que més bé sembla una bandera, amb un escut i que mitjançant dues cordes penja d'un dels pilars del centre de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració és una continuació de l'anterior. Assur és ensenyat per Sancho Garcés a ser un bon cavaller. En aquest cas, en compte de l'exterior, es representen dins del castell i vestits a la manera medieval amb les característiques pròpies dels cavallers. A més, al final d'aquest capítol s'anuncia el nomenament d'Assur com a cavaller perquè acompanye el rei gras a curar-se a Còrdova i del qual, Sancho Garcés serà el seu padrí.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Segons que diu el text, Assur va ser anomenat cavaller a la millor església de Pamplona.

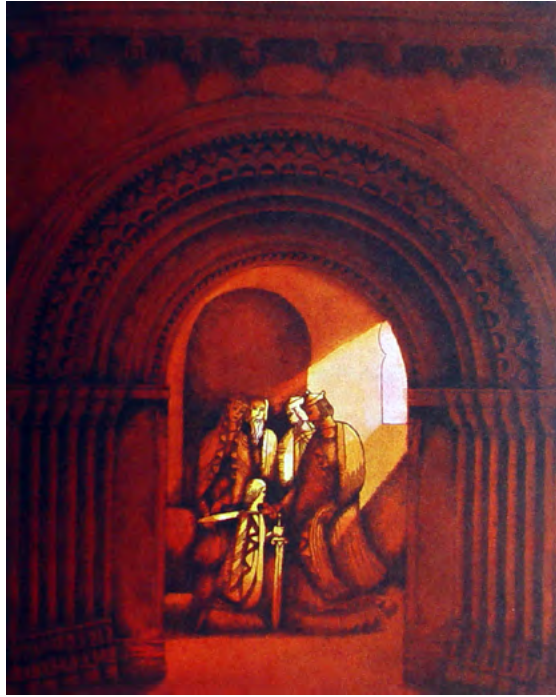
La imatge representa de nou Assur com un jove, dret, amb l'espasa al muscle i amb una expressió trista, aconseguida amb unes línies expressives molt esquemàtiques i vestit d'una manera molt senzilla. Aquest apareix entre dos grups de personatges amb cavalls engalanats i vestits amb armadures i espases.

Malgrat el predomini de la línia, Calatayud es deté en alguns detalls com ara les regnes dels cavalls, ricament adornades i la teulada d'alguna de les cases que s'observa en l'interior de la muralla amb motius geomètrics bastant ornamentals.

La resta d'elements que configuren la imatge presenten una mancança total de detalls però, hi cal destacar, la presència de la tinta en la imatge que s'observa en el ratllat que presenten molts elements i fins i tot el terra, amb un efecte de profunditat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat que aquest capítol comença amb el nomenament d'Assur com a cavaller, aquesta primera imatge no es correspon amb cap moment concret de la història i Calatayud sembla haver decidit representar la tristesa d'Assur una vegada li comuniquen que finalment serà cavaller.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta una composició molt ordenada en la qual els personatges es situen en grup al centre de la il·lustració i en l'interior d'una església.

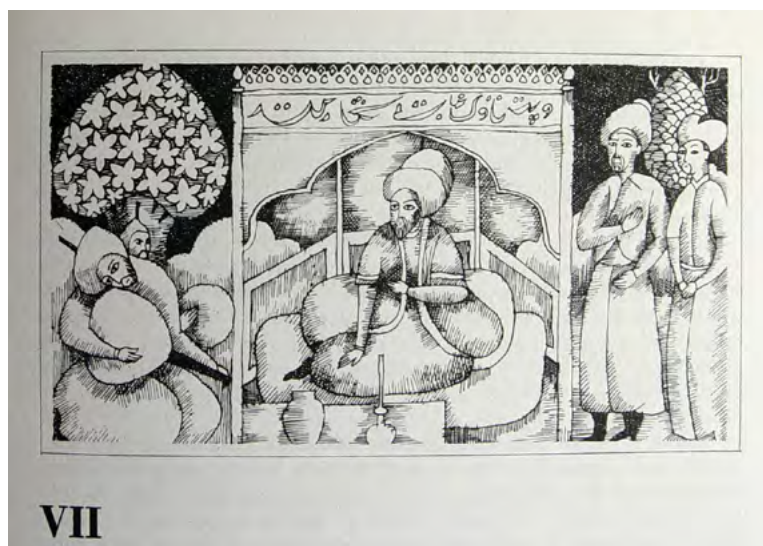
Aquest grup està format per Assur, que apareix de genolls agafant una espasa al mateix temps que el rei Garcia, amb l'ajuda també d'una espasa, li colpeja el muscle. Darrere d'ells, tres personatges més, entre ells Sancho Garcés i la Reina de Navarra, observen amb atenció l'escena. Tots ells segueixen el mateix esquema de representació de la resta d'il·lustracions amb un traçat de línies senzilles i vestits a la manera medieval. Destaquen els cabells, les barbes i els detalls dels seus vestits de formes més corbes i ondulants.

Per aconseguir aquest efecte interior, el punt de vista de l'espectador es troba fora del temple, és a dir, a través d'una gran portada romànica l'il·lustrador permet observar el que ocorre. De manera que, sobre l'arc es representen deu caps que semblen inspirar-se en els de les set parelles de la catedral de València que, segons la llegenda, representen els set matrimonis lleidatans que arribaren per a repoblar la ciutat. A continuació, es representa un arc de mig punt al qual segueixen sis arcs concèntrics que són sostinguts per columnetes amb capitells sense decoració. Pel que fa a les arquivoltes, aquestes mostren una decoració amb motius geomètrics.

Cal comentar també el domini d'una tonalitat càlida, rogenca, i la presència d'un focus de llum que il·lumina directament l'escena principal la qual sembla provenir d'una finestra de l'interior del temple i ajuda a ressaltar l'acció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració ja representa el nomenament d'Assur com a cavaller en la millor església de Pamplona amb el rei de Navarra i el seu amic Sancho Garcés.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La imatge mostra el califa Abderramán al palau de Madinat al-Zahara, al centre de la composició i envoltat pels governadors i els músics.

Tots aquests personatges es disposen a manera de fris sobre un fons obscur ratllat amb la tinta i sobre aquest apareixen una sèrie d'elements àrabs com ara el templet a la manera del tron del califa amb un arc de ferradura i una inscripció amb lletres àrabs.

La resta de figures es representa en una espècie de jardí amb uns arbusts de formes arrodonides que recorren tota la imatge i dos arbres més alts als marges de la il·lustració de línies molt més decoratives i amb fulles estrellades.

Abderramán i els seus homes es representen amb uns ulls grans i ametllats i barbats, en un intent d'aproximació a la fisonomia àrab. A més, els vestits es corresponen amb la moda musulmana, amb turbants i túniques. Per últim, cal destacar el fet que, dos d'ells, apareixen asseguts i tocant un instrument, un llaüt. Aquestes línies circulars es prolonguen a la representació de les extremitats dels músics.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Assur recorre amb els reis de Navarra i tota la seua cort la península fins que, el mes d'octubre, arriben a Còrdova on visitaran el califa Abderramán a Madinat al-Zahra. Aquesta imatge, per tant, representa el moment en el qual els cristians es presenten davant el califa i observen les diferències que els separen. Com bé explica text, i així ho representa l'il·lustrador, el califa els esperava en un gran saló amb columnes i mosaics de colors, assegut en coixins i envoltat pels governadors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas, Assur, la reina Toda de Navarra i el seu net, el rei Sancho, deixen Còrdova i tornen cap a Lleó a cavall. Aquests tres personatges ocupen el centre de la composició però destaca, en primer pla, el rei Sancho, molt més prim degut a l'ajuda dels metges del Califa, amb la corona i les vestimentes medievals, que sembla mantenir una conversa amb la reina. Darrere d'ell, la reina, tocada també amb una corona i una túnica que li cobreix el cap, i Assur, vestit de manera més modesta i molt més jove es manté alié a la conversa dels altres personatges. Tots tres es tornen a caracteritzar per la senzillesa de les seues línies, fet que s'observa sobretot en Assur. Pel que fa als cavalls, de perfil, destaca, d'una banda, la representació dels seus cabells, amb línies ondulants i amb un efecte molt decoratiu i, d'altra, la seua disposició retallada pròpia de la utilització d'un emmarcament fotogràfic.

El fons de la imatge és ocupat per les edificacions de la ciutat entre les quals observem el que podria ser la muralla amb la porta d'entrada amb dues torres i amb una decoració d'arcs de ferradura. Dins de la muralla la cúpula de la mesquita i el minaret apareixen sobre un fons obscur ratllat amb la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada curat el rei de Navarra i signat el tractat, els reis cristians junt amb Assur tornen cap a Lleó. En aquest cas, l'il·lustrador situa als cristians de camí al seu territori i, de fons, ens mostra la ciutat califal de Còrdova, que es disposen a abandonar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per l'abundància de decoració i per la quantitat de personatges que hi apareixen.

El centre de la imatge és ocupat pel califa Abderramán, assegut de front, amb turbant i túnica blancs. El color del vestit i la barba contrasten amb la seua pell obscura i amb el coixí color roig en què s'asseu. Darrere d'ell, també asseguts, un home amb turbant i una dona amb els cabells coberts pel seu vestit i amb les mans amagant el rostre.

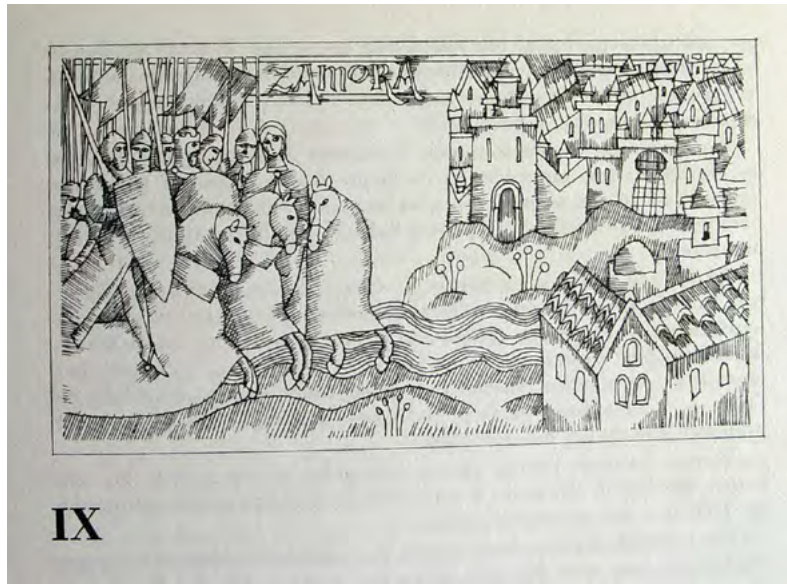
Cal diferenciar dos grups les figures que conformen l'escena. D'una banda, en un costat del califa, hi ha els àrabs, amb la pell més obscura. Llevat de la figura masculina asseguda darrere del califa, la resta són dones vestides amb el tradicional vel musulmà, de tonalitats neutres i amb una línia color roig com a única decoració, que es cobreixen el rostre i, que són, possiblement, les esposes del califa.

A la dreta, hi ha els cristians, és a dir, Assur, que apareix vestit de cavaller amb l'armadura, i la reina Toda i el rei Sancho, amb les respectives corones. Sembla que Assur sosté una bandera que, representada amb un recurs molt fotogràfic degut a la disposició en diagonal, s'interposa per davant de les figures i es situa en un primer pla.

Pel que fa a l'estància on es troben, aquesta es representa decorada amb mosaics àrabs de tonalitats rogenques i ataronjades amb luxoses catifes i grans finestres amb arcs ogivals reflex del gust per l'ornamentació que presenten els palaus àrabs.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La ràpida tornada cap a Lleó durant l'hivern té com a única explicació la por de la reina Toda de Navarra del califa Abderramán. Malgrat que han signat un tractat, la reina no està segura d'allò que desitja el califa i, una vegada curat el rei Sancho, i, tot i la insistència de romandre més temps a Còrdova per part del califa, decideix tornar cap a Lleó per sentir-se més segura. En aquest cas, l'il·lustrador ha preferit mostrar un imatge de l'exuberància de la cort califal, amb els reis cristians encara amb Abderramán, en compte d'una acció referent al viatge de tornada tant dur al qual fa referència tot aquest capítol.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. De la mateixa manera que aquest capítol comença amb l'arribada del rei Sancho a la ciutat de Zamora també la imatge, mitjançant una llegenda, ens remarca aquest fet.

Així, un grup de personatges situat a l'esquerra de la il·lustració es representa a les portes d'aquesta ciutat caracteritzada per la muralla i les seues torres i la porta d'entrada amb un arc de ferradura. En l'interior, tot un seguit de teulades de formes triangulars i allargades representen els habitatges de Zamora. Tot aquest conjunt es veu interromput per una llegenda, sota la qual s'ha deixat un espai en blanc per separar, probablement, les figures humanes de la ciutat.

Aquestes apareixen en un paisatge natural on predominen les línies ondulants i el ratllat amb la tinta oferint un efecte molt esquemàtic. A més, es caracteritzen per la seua barreja i apareixen a cavall. Cal destacar la presència i la verticalitat de les llances que dominen la part superior de la imatge. La majoria són figures masculines, entre elles el rei amb la corona, vestides amb el casc i l'armadura de cavaller, excepte una d'elles que, en una posició poc confortable, es representa també asseguda sobre el cavall. La representació de totes elles segueix els trets habituals de representació d'aquestes il·lustracions amb un predomini de la línia i un traç molt senzill.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquests cas, l'il·lustrador ha triat el moment en què arriben a la ciutat de Zamora Fernando Ansúrez, cosí del rei Sancho, amb la seua esposa i la seua germana i amb la protecció de prop de tres-cents homes a cavall. Teresa Ansúrez, germana del rei, es casarà amb el rei de Lleó però en compte d'aquest fet s'ha triat l'arribada de les tropes d'Ansúrez a la ciutat intentant crear amb la disposició en un costat de la imatge i la barreja de personatges la gran quantitat d'homes que, pel que explica el text, l'acompanyaven.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per la quantitat de personatges que hi apareixen. Així, tota la il·lustració és ocupada per moltes figures les quals no deixen cap espai buit ni ofereixen cap element descriptiu de l'espai on es troben.

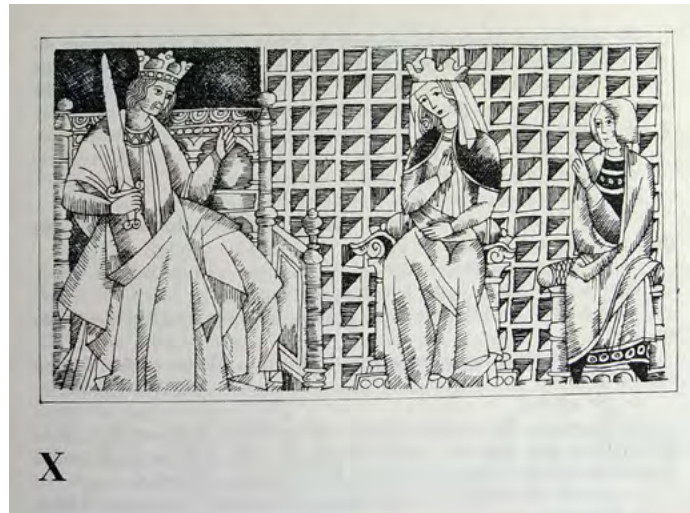
El tema és el casament del rei Sancho i la seua cosina i el moment escollit és l'entrada dels nuvis i tota la comitiva a l'església. De manera que, mitjançant els cavallers que es situen a la part superior dreta i que observen amb atenció l'escena s'ha intentat marcar el camí pel qual passen la resta de personatges. Tots aquests soldats apareixen perfectament ordenats, com un bloc, amb les llances i els escuts i vestits amb l'armadura i casc. Les llances i el predomini d'una tonalitat obscura, verdosa, serveix per reforçar aquesta idea de bloc compacte i per a traçar el camí que han de seguir la resta de figures.

La resta, per tant, es representa amb unes tonalitats més lluminoses per a contrarestar la foscor dels soldats. En primer lloc, el rei, vestit de roig, color que destaca sobre la resta, tocat amb la corona. A continuació del germà de la núvia, Fernando Ansúrez, també amb corona perquè és rei de Castella i amb túnica verda, i Assur, més jove, amb el cabell ros i portant la seua espasa. Caminant junt amb ells, tot un seguici de personatges, entre els quals destaquen dos sacerdots, que es distingeixen per les túniques blanques i daurades i per la tonsura, i en la part esquerra, un àngel, ros i amb els cabells ondulats. Aquest és el banderer i en el filacteri es pot llegir el nom de Teresa, la núvia. Aquesta bandera crea un efecte molt fotogràfic, en primer pla, tapant alguns dels personatges i alhora emmarca l'escena. A més, la seua ondulació contrasta amb la verticalitat i la rectitud de les llances dels soldats. Cal afegir que el fet que la núvia es represente a la part superior de la imatge, perquè és l'última de tot aquest grup de personatges, serveix a l'il·lustrador per a marcar la profunditat de l'escena. Aquesta sembla més bé una estàtua de pedra pel color amb què es representa tant el seu vestit com la seua pell, també cobreix el seu rostre amb un vel.

Per últim, és interessant comprovar com a les il·lustracions a color apareixen més detalls que a les de blanc i negre, molt més menudes que aquestes. També és important la caracterització i la personificació dels distints personatges. En aquest cas, els cabells, les barbes caragolades d'algunes figures i els plecs i els motius decoratius dels vestits prenen més força i contribueixen en la sensació de moviment junt amb el ball dels vestits i les banderes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Fent servir el seu estil, l'il·lustrador ha volgut reflectir el moment del casament del rei Sancho amb la seua cosina Maria Teresa i ho fa seguint el text fidelment. El rei Sancho encapçala el seguici i entra al temple amb un plat d'or amb els anells. Darrere d'ell, tota la comitiva i Maria Teresa, al fons de tot. L'autor descriu el vestit com una túnica blanca i el cap cobert amb un vel, tal i com la presenta l'il·lustrador aconseguint un efecte bastant artificial, com si d'una escultura en pedra es tractara i utilitzant la simbologia del color blanc per a representar la puresa amb què les núvies han d'arribar al matrimoni.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 x 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge, i a manera de fris, l'un al costat de l'altre, es representen tres personatges: el rei Sancho; Maria Teresa Ansúrez, esposa del rei, i Assur. Tots tres es representen asseguts destacant la figura del rei, al costat esquerre, en un tron decorat molt ricament. Cal remarcar el fet que, tant el mobiliari com la resta de decoració de l'estança on es troben segueix amb bastant fidelitat els preceptes de l'època en la qual s'ambienta la història. Especial atenció mereix tota la paret coberta de senzilles manises amb un joc geomètric de dos colors aconseguit amb la tinta que apareix darrere Maria Teresa i Assur. La part del rei, però, presenta un acabat obscur i llis ratllat amb la tinta. El mateix ocorre amb els vestits, amb detalls menuts, i les corones.

Per últim, la representació de les figures segueix les característiques habituals de traços senzills en els rostres i l'ondulació de les línies per als cabells. Cal destacar també l'efecte geomètric dels plecs dels vestits, sobretot del rei i la seua esposa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Assur havia demanat la seua llibertat al rei Sancho però una vegada torna a casa, a Castella, es troba que una gran guerra civil està afectant tot el territori. A més, els àrabs pressionaven les fronteres del sud. A causa d'aquesta situació, i accentuat per la seua amistat amb Fernando Ansúrez, rei de Castella, decideix tornar a Lleó per a parlar amb el rei Sancho i intentar solucionar el conflicte. Aquest moment de la seua arribada a Lleó i la conversa amb el rei Sancho és el triat en aquesta representació.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per la quantitat de personatges que hi apareixen. En aquest cas, compareixen algunes referències espacials com ara les columnes del que sembla ser la portada d'un temple i la vegetació de la part inferior del dibuix.

Pel que fa a les columnes, cal destacar la presència d'una primera amb forma humana, un home barbat, molt estilitzat i amb plecs fortament marcats al seu vestit, i els capitells decorats amb motius vegetals. Tot aquest conjunt es representa en un color gris, imitant la pedra, i tendeixen a confondre's amb el fons obscur. D'altra banda, la presència vegetal és més un pretext decoratiu que no un intent de representació realista de la natura. És tracta de petites branques amb fulles que es mouen sinuosament entre els personatges. Cadascun dels marges superiors és ocupat per una part de l'exèrcit de Navarra, vestit amb l'armadura com podem observar en la minuciosa representació dels vestits, i amb uns escuts rojos, grans taques de colors que contrasten amb la foscor de l'escena. Aquests grup de personatges semblen emmarcar la resta de la imatge. Al centre, s'aprecien tres cavalls. Destaca el cavall de l'esquerra, de cos sencer i d'esquenes. La seua posició inestable i l'escorç contrasta amb la quietud dels altres dos, dels quals només s'hi pot veure el cap. Aquests últims, però, presenten una crinera molt ornamentada aconseguida a partir de la repetició d'unes formes semicirculars de línies corbes. Malgrat que tots tres estan de perfil, hi ha un intent de personalització al presentar cadascun d'ells trets diferents al seu rostre.

Pel que fa a les figures humanes, hi destaca el moviment amb què s'han intentat representar per a escenificar la batalla en la qual s'enfronten. El cavaller que apareix sobre el cavall de cos sencer alça la seua espasa horitzontalment i contrastant amb la verticalitat de les llances i el comte corre a refugiar-se a l'església ràpidament. Assur, al centre de la il·lustració, amb l'espasa, és el més jove de tots els que hi apareixen, i Fernán González, sense espasa, intentant pujar al cavall. Protegit pels seus guerrers, i amb armadura i corona, el rei Sancho trau el cap entre els cavalls.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat les insistències d'Assur per a acabar la guerra i el cansament de Fernán González de lluitar contra els que considera els seus germans, el rei Sancho no té cap intenció de detenir el conflicte. Assur buscarà el recolzament de Maria Teresa a l'hora de convèncer el rei però les coses no aniran com ell esperava. Aquesta explica que el millor és que Fernán González es case amb Urraca Garcés, néta de la reina Toda, i així fer primer les paus amb Navarra. Aquesta seria la solució més encertada i explica Assur que es tornarien a reunir a Cirueña, Navarra amb unes cartes per signar la pau però sota la condició del casament. Assur pensa que tot és una trampa i així li ho fa saber a Fernán González. Aquest, finalment, acudirà a Cirueña on, com sospitava Assur, acabarà enfrontant-se contra l'exèrcit de Navarra com es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

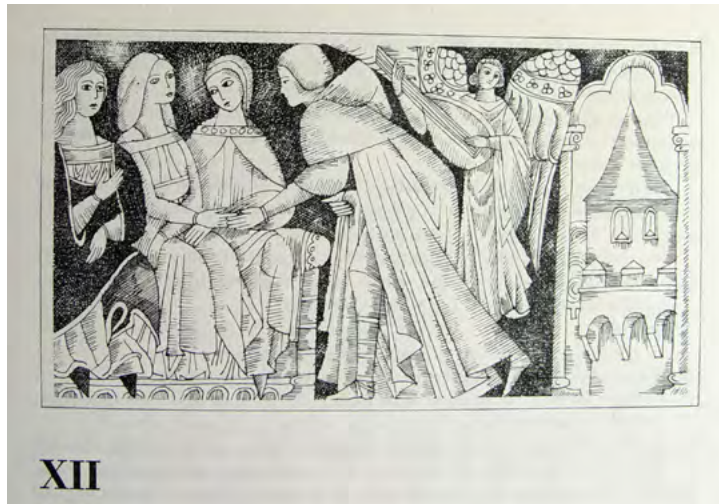
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge presenta un altre moment de l'enfrontament però, a diferència de l'anterior, en aquest cas destaca l'originalitat i el decorativisme de l'escena. Com sol passar en aquest tipus d'il·lustracions en blanc i negre, l'escena es presenta com un fris.

Apareixen quatre guerrers a cavall. Els cavalls són un dels elements que proporcionen moviment a l'escena per la posició de les potes, com si galoparen. Aquests animals es presenten tots mirant cap a la mateixa direcció però no ocorre el mateix amb els soldats, ja que dos dels quals, malgrat la direcció dels seus cavalls, es giren cap a l'altre costat en una composició totalment simètrica. Cal destacar el detallisme a l'hora de representar l'armadura d'aquests cavallers, a partir de la repetició de menuts cercles i les botes de línies més rectes. Els braços de tots ells també reforcen la idea de moviment i s'agiten amb les espases alhora que sostenen els grans escuts.

A més, el gust per l'ornamentació també s'aprecia en la representació de la vegetació caracteritzada per les seues formes rodones i cargolades. Pel que fa al fons, apareix ratllat amb la tinta i juga amb les posicions dels soldats per a crear espais més clars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest cas, en compte d'aparèixer els personatges protagonistes de la història, s'ha triat representar l'anonimat de la batalla mitjançant els cavallers i les armes. El resultat és una escena molt decorativa i fins i tot amable, allunyada del to habitual d'aquestes imatges.

1. ANÀLISI FORMAL:

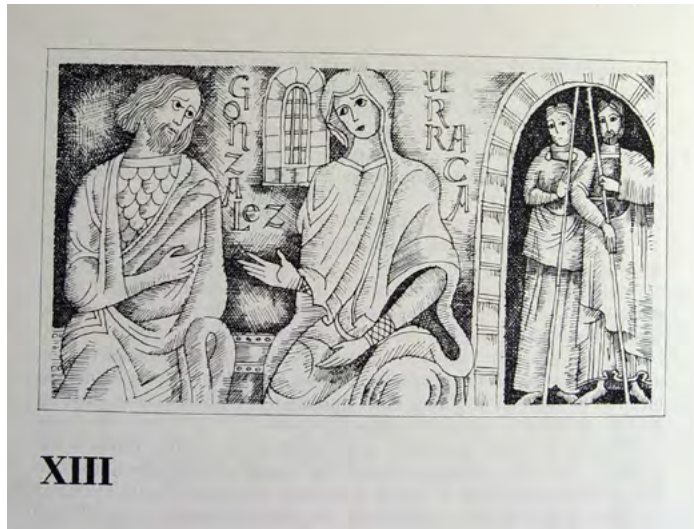
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge es situa en l'interior d'un castell amb la presència d'una finestra d'arc lobulat. Aquesta, situada a l'extrem dret de la composició, està formada per unes columnes amb capitells decorats amb volutes i des de la qual s'observa un paisatge urbà amb la presència destacada d'una torre amb una teulada triangular.

La resta de la il·lustració és ocupada per quatre figures humanes, tres femenines i Assur, més un àngel tocant un llaüt. Tots ells són representats sobre un fons obscur ratllat amb la tinta. Les tres dones assegudes apareixen vestides a la moda medieval, amb túniques i el cap cobert, tret d'una d'elles, amb els cabells ondulats a l'aire. Assur apareix saludant la figura del centre i no va vestit de cavaller. Aquesta vegada es representa amb una espècie de capa. Els plecs d'aquesta mostren les angulositats rígides freqüents en totes les il·lustracions, de la mateixa manera que ocorre amb els vestits dels altres tres protagonistes. Pel que fa a l'àngel, sembla que aquest és una estàtua de pedra que ornamenta la paret del castell. Apareix tocant un instrument de corda i destaca per les seues ales grans i molt ornamentades, els seus cabells acabats en un caragolat molt decoratiu i la túnica, fins els peus, i amb els plecs característics.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de l'emboscada a Cirueña, es reuniren tots els fills de Fernán Gonzalez al castell de Lara. També estaven allí les filles del comte i Lambra Ramírez, l'amiga que Assur va conèixer a Lleó. Lambra ja no era una xiqueta. S'havia fet gran i anava ja vestida amb vel. L'escena, que segueix amb fidelitat el text, representa el moment en el qual Assur, acompanyat d'un fill de Fernán González entra al saló, saluda les filles del comte i, entre elles, es troba Lambra, situada al centre en la composició.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge segueix un esquema compositiu bastant similar a l'anterior. L'escena es desenvolupa en un interior amb la presència d'una porta en forma d'arc de mig punt on apareixen el que semblen dos guàrdies amb les llances i una finestra més menuda, també en forma d'arc de mig punt, amb reixes.

La major part de la composició és ocupada per dos figures assegudes, un home i una dona, que pels seus gestos, mantenen una conversa entre ells. Amb lletres gòtiques, al costat de cadascun d'ells, l'il·lustrador ha escrit el seu nom, González i Urraca. El primer, amb gest de preocupació i amb una capa que li cobreix l'armadura. D'altra banda, Urraca, amb un gest més seré, es vesteix amb una túnica que oculta els cabells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Assur, després de parlar molt amb García Fernández, un dels fills de Fernán Gonzalez, decideix tornar a Navarra per a parlar amb Urraca i així solucionar el conflicte i alliberar Fernán González. De camí parará al monestir de San Millán on coneix el comte Raimundo de Ribagorza amb qui comenta el motiu del seu viatge. El comte també li explica que té una filla, de nom Ava, i li proposa que, pel perill que suposa que Assur arribi a Navarra, parlarà ell amb Urraca i pensa si la seua filla podria casar-se amb el fill de Fernán González. De manera que, Assur torna a Castella on esperarà notícies del comte. Aquest complirà la seua tasca: parlarà amb Urraca i li farà saber que Fernán Gonzalez havia arribat desarmat per a casar-se amb ell i l'havien fet presoner. La imatge, per tant, representa el moment en el qual Urraca, coneixedora ja dels fets, decideix visitar Fernán Gonzalez i en una conversa li explica allò que el comte li havia fet saber i que ella no era la responsable del seu empresonament.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,1 × 17,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una escena que té lloc durant la posta de sol i per això l'elecció de tonalitats fredes, morades i blaves que intenten reflectir la llum del capvespre amb la presència d'un gran sol ataronjat que va amagant-se. Així, al mig d'un paisatge boscos, format per arbres amb uns troncs rectes i prims, i amb unes copes en forma de flor formades a partir d'un conjunt de fulles acabades en punta, apareix un grup de personatges. Aquests arbres serveixen de teló de fons de l'escena que ocorre al davant i, a més, aquest fet s'accentua per la verticalitat provocada pels troncs. Cal destacar també, a banda dels arbres, la presència de vegetació al terra. Es tracta d'una espècie de plantes amb unes fulles molt simples i amb una sèrie de flors circulars molt menudes d'un color morat que apareixen pràcticament esbossades i que creen un efecte molt decoratiu.

Les figures humanes destaquen per uns colors més vius que la vegetació que els envolta. A la part dreta, dos personatges drets i amb les llances criden l'atenció pel hieratisme i el caràcter escultòric. Als seus peus, Assur, de genolls, i amb l'espasa a la mà, saluda de manera honorable la comitiva que arriba amb els cavalls. Es reconeix per la fisonomia jove i per la forma dels cabells. A la part esquerra, en canvi, dos cavalls, encara al galop, apareixen amb Fernán Gonzalez, amb túnica blava i barbat, i Urraca, amb corona i amb un vestit més clar que el del seu acompanyant. Amb ells, García Fernández, jove com Assur i, per tant, amb trets similars, és acompanyant per una jove amb els cabells rosats i ondulats, vestida elegantment i amb una flor roja a la mà. Cal comentar que tots aquests personatges, excepte els dos guàrdies, apareixen de perfil, i la seua representació recorda alguns trets de la pintura romànica com ara la forma dels ulls, menuts però ametllats, i fins i tot la rigidesa dels vestits.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Durant la seua conversa amb Fernán Gonzalez, Urraca ordenarà els guardians que l'alliberen. A l'eixida, els esperava el comte de Ribagorça amb cavalls per fugir. Mentre, García Fernandez lluitava contra els moros i Assur estava impacient de notícies però, en no saber res de Fernán Gonzalez, decidiren començar el viatge cap a Navarra per ajudar-lo. De camí a Navarra es trobaren el comte, el rei de Castella i Urraca. En aquesta imatge l'il·lustrador ha interpretat un poc el text i no ha seguit amb fidelitat la història. Així, el comte de Ribagorça, malgrat que viatja amb Fernán González i Urraca, no es representat en aquesta ocasió mentre que la seua filla, Ava, qui no apareix en aquest moment de la narració sí que hi és. Aquesta es representa agafada de la mà del fill de Fernán Gonzalez, amb qui vol casar-la el seu pare, tot avançant-se una mica als fets posteriors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,8 × 12,2 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge dos personatges a cavall apareixen al centre de la composició envoltats per una estructura arquitectònica de fines columnes amb capitells sense decoració i arcs lobulats. Aquesta construcció no es correspon amb cap edifici en concret ni forma part de les cases que apareixen a la part posterior. Es tracta d'un efecte decoratiu que junt amb la resta d'elements i els arbres que es reparteixen pels extrems de la imatge reforcen el protagonisme del grup de figures del centre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'última il·lustració acompanya el capítol en el qual Assur s'acomiada perquè ha acabat de contar la seua crònica. Malgrat tot, Castella, Lleó i Navarra, una vegada acabada la història, encara no han aconseguit la unitat. Per tant, la il·lustració no reflecteix cap moment concret de la història i l'il·lustrador ha representat Assur, el qual es reconeix pels cabells i el rostre jove amb què ha aparegut al llarg de tota la narració, amb una figura femenina asseguda darrere ell i amb una branca menuda a la mà.

CONSIDERACIONS FINALS:

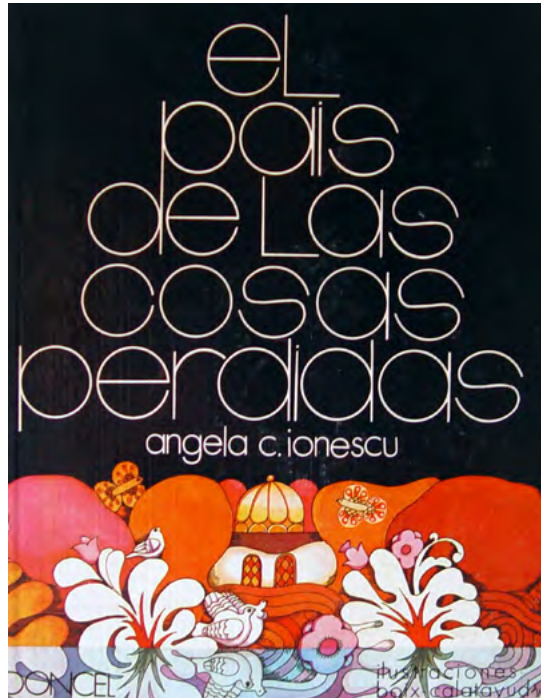
Les il·lustracions d'aquest llibre expliquen la història de la Reconquesta i la unificació dels regnes cristians a partir de l'any 900. És per això que les imatges reflecteixen l'estètica plàstica d'aquella època alhora que participen d'alguns components dels llibres medievals, com ara el fet d'adornar els principis de cada capítol amb una caplletra gòtica emmarcada en un rectangle i decorada normalment amb escenes urbanes i motius arquitectònics.

Dos caplletres il·lustrades de *Balada de un castellano*.

Cal dir que, aquest llibre presenta dos tipus d'imatges, d'una banda, una sèrie d'il·lustracions en blanc i negre en les quals només utilitza la tinta xinesa. Aquestes encapçalan els començaments de cada capítol i apareixen dins d'un requadre horitzontal. L'absència de color fa de la tinta l'element principal de la composició i amb aquesta s'aconsegueixen diferents textures i detalls. D'altra banda, hi ha les il·lustracions a color, amb aquarel·la i tinta xinesa i més grans que les anteriors. A més, aquestes últimes es caracteritzen per l'acumulació de figures i per una composició més complexa.

És interessant també destacar-hi la representació de les figures humanes que, en aquest llibre, presenta certes diferències respecte altres obres de l'il·lustrador. Així, els personatges segueixen principis més realistes i objectius. No hi ha tanta subjectivitat a l'interpretar els trets humans, és a dir, l'exageració i la desproporció que es troba en altres llibres en aquest cas és substituïda per un traç més natural i aconseguit amb línies molt senzilles. Tot i això, conserva trets personals com ara les composicions i les distribucions de l'espai tan personals i el gust pels detalls i l'ornamentació que s'observa en alguns elements, com ara les fulles de les copes dels arbres, que es pot considerar com un esbós del que apareixerà posteriorment en altres llibres. Per últim, alguns elements remetent a una apropiació i utilització de certs principis estètics i compositius de l'època romànica.

TÍTOL: El país de las cosas perdidas.

AUTOR: Angela C. Ionescu.

IL·LUSTRADOR: Manuel Boix- Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Doncel (col·lecció La Ballena Alegre), Madrid, 1971.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 25,6 x 21,3 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 110.

DEPÒSIT LEGAL: CS. 1.019-1971.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 4 il·lustracions color i 8 il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

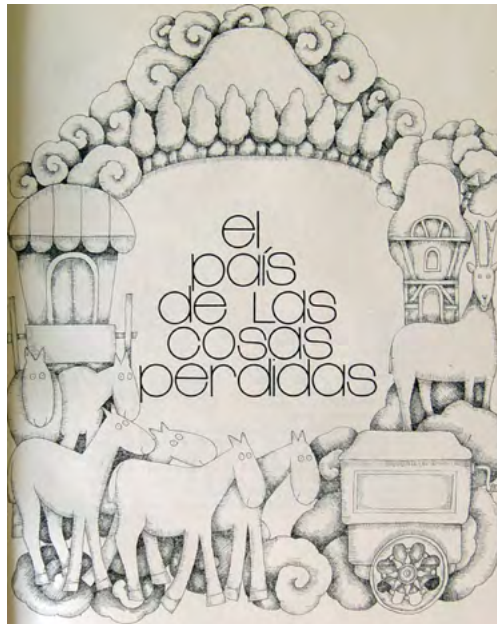
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta portada destaca pel domini d'un fons negre sobre el qual es disposa, amb una tipografia senzilla i en color blanc, el títol del conte. Per últim, la part inferior de la portada, i ocupant una proporció de la composició molt més menuda respecte el títol descrit, apareix un paisatge.

Aquest destaca per un domini de les tonalitats càlides i, així, d'una manera bastant fantàstica, es representa una espècie de paisatge muntanyós, al centre del qual es disposa una casa. Aquestes muntanyes són redones, de color roig, taronja i rosa però pràcticament són de la mateixa mesura que la casa del centre de la imatge, que contrasta amb aquestes pel color més clar. Segueix la mateixa extravagància formal al presentar-se amb un domini de les línies circulars i amb una teulada que en compte de teules semblen ser els gallons d'una taronja, tant pel color com per la forma amb què es representa. A més, al costat de les dues portes amb vidrieres bicolors sorgeix un camí serpentejant realitzat a partir de línies corbes amb les mateixes tonalitats que les muntanyes. Cal dir que, aquest cromatisme, canvia a tonalitats més fredes, com es comprova en la franja de la part inferior de la composició on es situa el nom de l'editorial i dels il·lustradors.

Hi cal fer una menció als animals i les formes vegetals que es mostren en la imatge entre els quals surten les dos grans flors blanques. Les flors, amb un centre en roig i verd són un element més ornamental que una reproducció fidedigna de la natura i es presenten com dues grans taques blanques que ressalten amb les muntanyes del fons. Per darrere d'aquestes, es reparteixen una sèrie de flors més menudes de color rosa i que, en aquest cas, semblen inspirar-se en models naturals, como ara les tulipes i les margarides. Uns ocells blancs amb ales rosades apareixen entre les flors mentre que dues papallones ataronjades es perden entre les muntanyes. És interessant comprovar com aquests animals presenten trets comuns amb alguns dels personatges que apareixeran posteriorment en les il·lustracions de Calatayud, com ara els ulls dels coloms, allargats i amb unes pestanyes llargues i les ales d'aquests i de les papallones, amb línies decoratives que tracten d'imitar el plomall.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El llibre està format per sis contes diferents de manera que, aquesta portada, no representa cap escena ni moment concret d'alguna de les històries i és una creació que prové de la inventiva dels autors. A més, cal assenyalar que totes les il·lustracions són un obra conjunta de Manuel Boix i Miguel Calatayud fet que fa que, junt amb les característiques de Boix, apareguen alguns detalls estilístics concrets que es podran atribuir a Calatayud com ocorre en aquesta primera imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 × 20 cm.

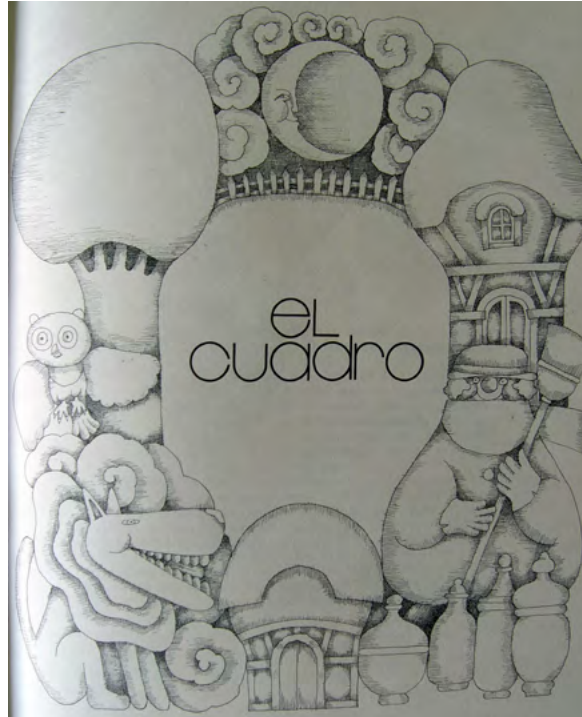
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició sorgeix de la necessitat de presentar el títol d'aquest primer conte, que es presenta en minúscules i amb la mateixa tipografia que apareix en la portada. Es representen una sèrie de figures formant un cercle que, en un primer cop d'ull, semblen no tenir cap connexió entre elles. Tots ells són els diferents personatges i elements amb els quals va trobant-se el protagonista. Sorgeix un cervatell amb les banyes encara molt curtes. De sobte, veurà sortir de la boira un carro amb sis cavalls. Quan encara estaven allunyant-se els cavalls escoltarà el so d'un orgue amb una maneta daurada i rodes. I, per últim, després que totes les seues troballes desaparegueren per la boira, arribarà fins un molí.

Aquests elements no es disposen d'una manera ordenada a mesura que van apareixent sinó que es col·loquen arbitràriament i seguint únicament un criteri estètic. La part superior d'aquesta orla decorativa està formada per una muntanya envoltada de núvols i rodejada per una gran pinada. El que més destaca és el predomini de les formes redones de la muntanya, el contorn arrodonit dels pins però, sobretot, els núvols, amb una estructura que s'enrosca i es caragola oferint un resultat molt ornamental. Cal dir que, aquests núvols també es representen en la part inferior i serveixen de fons per a la resta de figures.

Pel que fa a la resta, cadascun dels extrems de la muntanya és ocupat d'una banda pel carro, amb una vela ratllada i seguit per tres parelles de cavalls. Aquests animals es representen d'una manera simple, que fugi d'interpretacions directes de la realitat. Ressalten pel seu gest alegre, aconseguit amb un senzill traç de línia i pels seus ulls redons. Per últim, en l'altra banda, el molí, representat com una torre amb una teulada semicircular és seguit pels cervatells, de trets similars als cavalls i per l'orgue, amb una roda que presenta un radi en forma de sol molt decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'un xiquet que arriba fins el cim d'una muntanya. Allí es trobarà amb un vell amb un barret de llana que comença a parlar amb ell alhora que s'inicia una gran tempesta. Aquest personatge estrany és el responsable de l'aparició dels trons, els llampecs, la pluja i la boira i, aquest últim element atmosfèric jugarà un paper fonamental, ja que és el responsable de la desaparició de les troballes del protagonista que s'han descrit anteriorment i que els il·lustradors han utilitzat per a presentar la història i el títol del conte que, a més, dona nom al llibre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Com succeïa en la imatge anterior, aquesta composició sorgeix de la necessitat de presentar el títol del segon conte. Així, envoltant-lo, es representen una sèrie de figures relacionades amb la història formant un cercle. Aquesta il·lustració no es correspon amb cap escena concreta sinó que es tracta de la presentació dels diversos elements amb els quals va trobant-se la protagonista.

La part superior està formada per un cel nuvolat amb la lluna. La història comença de nit, per això l'elecció d'aquest motiu. La lluna té la forma redona de la lluna plena però al mateix temps es remarca l'aparença de lluna minvant amb el rostre humà. L'aparició d'aquesta en llibres posteriors, així com la forma de l'ull i el pòmul marcat, fa pensar que aquest motiu en concret siga obra de Calatayud. Sobre un fons negre ratllat amb la tinta i simbolitzant l'obscuritat de la nit, apareixen de nou els núvols caragolats de la imatge anterior i també es representen en la part inferior esquerra.

Baix de la lluna, una tanca circular serveix d'unió amb les figures dels extrems. D'una banda, en la part esquerra, destaca la presència d'un gran arbre amb la copa redona i molt esquemàtica, sense representar les fulles. L'aparició dels núvols es completa amb la representació d'un mussol d'ulls redons i d'un gos. Aquest últim apareix amb una espècie de triple collar de sinuoses corbes potser obra de la mà de Calatayud a causa de la forma allargada del cap, amb la boca oberta i plena de dents així com l'ull i les orelles punxegudes que es tornaran a observar en altres il·lustracions de l'autor.

L'altre extrem és ocupat per una casa en forma de torre, molt similar al molí anterior, un ninot de neu, llicència dels il·lustradors degut a la descripció del fred i la neu que es fa al text, uns pots de melmelada que les dos xiquetes descobreixen a la dispensa i, tancant aquesta composició circular, un altra casa més menuda amb la teulada semicircular.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'una xiqueta que no podia dormir. Cansada d'estar tombada en el llit decideix seure i observar les coses que hi ha en la seua habitació fins que es fixa en un dibuix que havia pintat la seua mare. Malgrat que, en un principi, no li presta molta atenció, de sobte, se n'adona que des d'una de les finestres dibuixades sorgeix una llum i, aleshores, una xiqueta es dirigeix a ella i la convida a entrar-hi. Una vegada dins del dibuix entra en una casa, amb la llar encesa perquè fora està tot nevada, i on es troba amb un gos anomenat *Patás*. Les dues xiquetes començaran un recorregut per la casa i es trobaran amb alguns dels elements que es presenten a la coberta del conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar el títol del conte però, aquesta vegada, la distribució dels diferents elements que conformen la composició es presenta de manera distinta ja que ara s'hi diferencien dues zones. D'una banda, la part superior seria una representació del cel. Tornen a aparèixer els mateixos núvols caragolats de les il·lustracions anteriors amb altres de formes més redones que acaben envoltant el títol dins d'un núvol més gran. A cada costat d'aquests núvols destaca la presència d'una espècie de finestres, concretament tres, formades a partir d'un conjunt d'arcs lobulats i, per últim, un estel triangular travessa tots els núvols. Aquest estel, element principal del conte, torna a representar-se més gran en la part inferior i en cadascun dels laterals apareixen els dos protagonistes de la història. En peu, un home alt amb els cabells arrissats observa amb un somriure el xiquet que està tombat en terra. Tres ocells acaben de completar tot aquest conjunt. Pel que fa a la representació de les figures humanes, cal dir que cadascuna d'elles presenta uns trets formals diferenciats i, per tant, cadascuna d'elles seria obra d'un il·lustrador. L'home adult presenta uns cabells que s'han aconseguit a partir de la repetició de menudes formes semicirculars que ofereixen un resultat molt semblant al que serien uns cabells arrissats a més de ser un recurs d'una gran força ornamental. Aquesta característica està molt pròxima al que serà l'estil particular de Calatayud. A més, la forma de l'ull, el nas gran i el pòmul marcat d'aquest home que es presenta de perfil i contrasta d'una manera evident amb la fisonomia del xiquet de la seua esquerra. Aquest últim es representa amb uns cabells tipus casc i el rostre té una expressió formal totalment distinta, com es pot comprovar en els ulls, amb l'iris negre marcat per la tinta, el nas i la boca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte narra la història d'un xiquet que havia construït un estel de color blau amb una franja roja. Aquesta primera il·lustració serveix per a presentar el títol del conte alhora que introdueix alguns dels elements que configuren la narració.

1. ANÀLISI FORMAL:

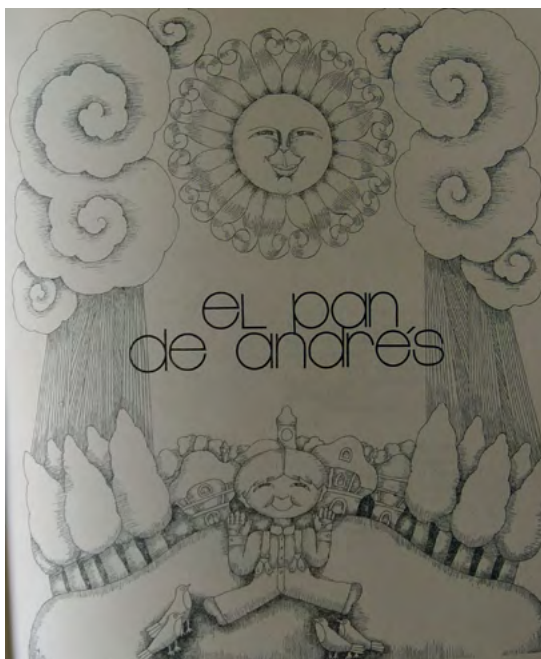
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge forma part també del conte de la il·lustració que s'ha descrit de l'estel blau. En aquesta ocasió, els dos protagonistes principals apareixen sobre un fons negre. La part inferior és ocupada pel xiquet, la figura més gran de tota la composició, que apareix plorant amb una mà alçada. Es representa amb el mateix cabell, com si fóra un casc, ros, i amb uns ulls blaus redons. Darrere d'ell, un ocell color taronja també plora. Aquest destaca pel cos redó i per la presència d'un bec excessivament menut. Aquesta desproporció remet a l'obra de Calatayud en la qual és habitual trobar aquest tipus d'exageracions.

La resta de la composició es construeix a base de línies i formes decoratives en les quals destaca la combinació dels colors morat i groc. Per sobre del cap d'aquest xiquet, apareixen tot un conjunt de línies ondulants i al centre d'aquestes es situa l'home dels cabells caragolats amb l'estel blau, que mostra els mateixos trets d'abans que s'han atribuït a Calatayud. Seguint aquesta tendència decorativa que envaeix la imatge de l'estel sorgeix un llaç que, juganer, serpenteja fins els núvols de la part superior, de color gris i mostrant la mateixa presència ornamental que en la resta de il·lustracions en les quals han aparegut.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest xiquet és el protagonista d'aquest conte i, per això, l'elecció de representar-lo més gran i en el centre de la composició. El motiu del seu plor es que, després d'haver construït ell mateix un estel de color blau amb una franja roja, no aconseguia fer-lo volar. Després d'uns quants intents, inquiet, comença a plorar quan, de sobte, un home el crida per a dir-li que, per fi, el seu estel ha començat a volar. I era veritat. L'estel s'enfilava alt per l'aire i és aquest el moment escollit pels il·lustradors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge torna a servir per a presentar el títol del conte. Al centre apareixen les lletres en negre i, aquesta vegada, s'insereixen dins d'un paisatge, el qual s'emmarca per la presència de dos grans arbres. Aquests arbres de troncs grossos contrasten amb les copes pel fet que aquestes últimes presenten una forma idèntica als núvols del cel, la qual cosa arriba fins i tot a confondre. Per tant, una estructura enroscada i cargolada ressalta davant la verticalitat i la rectitud de les línies del tronc. Entre tots dos, un gran sol, amb rostre humà somriu. En aquest sol s'aprecia d'una manera clara l'estil de Calatayud com mostren alguns trets de la cara, com ara els ulls entornats i allargats, el fet d'utilitzar la mateixa línia per representar les celles i el nas i els pòmuls marcats. A més, els raigs amb puntes corbades delaten també el gust ornamental de Calatayud.

En la part inferior, una línia de pins molt més menuts que els dos arbres anteriors, amb un conjunt de casetes en el centre, serveixen de fons per a presentar el xiquet protagonista, que apareix envoltat per quatre ocellets que el miren amb atenció. Tots aquests elements es situen al voltant d'un turó el que fa que segueixquen la seua disposició corba, a més de presentar un domini de les línies circulars en la seua representació. L'organització i les característiques formals de tots ells remetent a la idea que aquesta il·lustració seria una obra pràcticament sencera de Calatayud. La posició inestable d'aquest xiquet, en el centre de la composició, com si estigués saltant però alhora amb una representació del cos molt estàtica amb els braços alçats però completament pegats al cos i els trets del rostre com els del sol de la part superior, reforcen aquesta hipòtesi.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest cas, es conta la història d'Andrés, un xiquet molt treballador que un dia decideix demanar el seu pare un tros de terra per a poder cultivar-la i sembrar blat. A més, el fet que es presente envoltat d'ocellets no és per un caprici estilístic sinó que segueix amb fidelitat allò que conta el text. Finalment, el seu pare li regala un trosset de terra, un obsequi que farà molt feliç el protagonista.

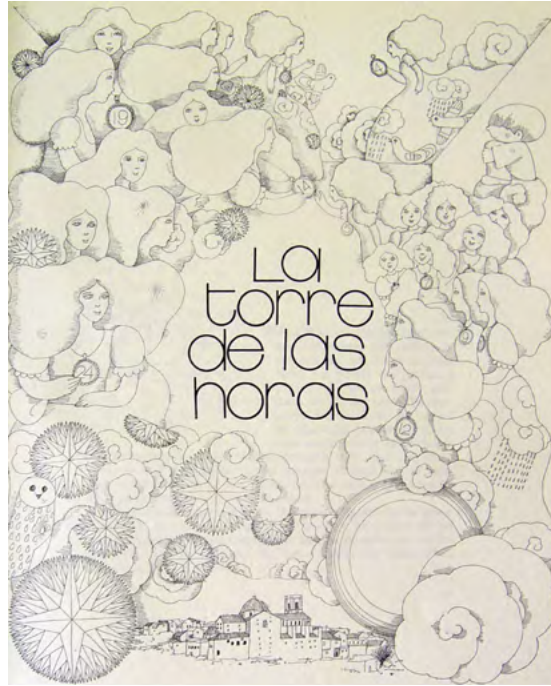
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició sorgeix de la necessitat de presentar el títol del cinquè conte. Envoltant aquest, que es presenta en minúscules i amb la mateixa tipografia que apareix en la portada, es representen una sèrie de figures relacionades amb la història formant un cercle. Aquesta forma circular serà l'encarregada de distribuir la resta d'elements. Una filera de pins i, en el centre, en la part superior, una casa envoltada pel fum negre que surt de la xemeneia segueixen aquest cercle oferint com a resultat una espècie de plaça redona on, a més del títol, es situen els dos protagonistes. En la part inferior, s'observa una filera d'ocells de perfil que volen en perfecta harmonia els uns darrere dels altres. Són ànecs, per això el bec gran i allargat i el plomatge i les ales ratllades. Pel que fa als dos personatges, es representa un home adult vestit amb barret i abric i amb l'escopeta penjada del muscle i un xiquet, també molt abrigat i amb una bufanda ratllada. Els dos es caracteritzen per una representació de línies senzilles i amb un traçat molt simple.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'un xiquet que havia nascut en una família de caçadors però que encara no havia tingut l'oportunitat de provar que era allò de caçar. Una nit, mentre el seu oncle Justo preparava l'escopeta, decideix preguntar-li si podia anar amb ell. La resposta va ser afirmativa i, al matí següent, tots dos sortiran a caçar ànecs.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. A la part inferior d'aquesta composició es troba la representació de l'estructura d'un poble amb un conjunt de cases que envolten la cúpula i la torre del que seria l'església. Aquest presenta un traçat senzill de línies rectes i, a banda i banda, es troben uns elements decoratius de formes més ornamentals i circulars, que s'estenen cap a la part superior de la imatge. La part dreta destaca per la presència d'un gran cercle, a manera de sol, amb una sèrie de cercles concèntrics i envoltat pels núvols, d'estructura enroscada i cargolada que han aparegut en il·lustracions anteriors i que es dispersen per tota la part inferior de la composició. La part esquerra, en canvi, és ocupada per uns elements circulars, molt decorats a causa de l'acumulació i repetició de formes estrellades. Es tracta de la representació de la nit i del dia en una mateixa imatge.

Un grup de figures femenines completa aquesta imatge, distribuïnt-se per tota la il·lustració però deixant un espai en el centre per al títol del conte i, en un lateral, per a situar el xiquet protagonista de la història, que les observa amb atenció, assegut sobre un núvol i amb els cabells que li cobreixen part del rostre. Totes aquestes figures femenines es presenten amb els cabells llargs i moltes d'elles es representen amb un número que els penja del coll a manera de collaret. A més, depenent de la part on es situen, apareixen envoltades bé per les formes estrellades, bé pels núvols, que en ocasions, són núvols de tempesta que descarreguen gotes de pluja. No hi ha cap intenció d'individualització i la majoria d'aquests personatges, de perfil o de front, s'assemblen en els seus trets, en els seus vestits de falces llargues i en l'expressió alegre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

Aquest conte explica la història d'un xiquet que, molt cautelosament, obrirà la porta que donava a l'escala de caragol d'una torre. A continuació, es trobarà amb un altra gran porta de ferro. Poc a poc, la porta s'obrirà i s'escoltaran moltes veus. Eren les Hores, assegudes, que reien i parlaven les unes amb les altres. Aquest xiquet no les havia vistes mai, però les reconeixerà de seguida. N'eren vint-i-tres i totes porten al coll un collaret amb un rellotge que presenta un hora distinta cadascun. Eren les distintes hores del dia i de la nit i aquesta primer il·lustració així les presenta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per l'acumulació de personatges sobre un fons verd. Així, en la part superior es representa a una de les Hores, concretament la sis, que porta al xiquet protagonista de la història assegut en un núvol d'estructura caragolada i del qual surten gotes de pluja. Aquesta figura femenina es distingeix de la resta d'elements pel color blau clar i el rostre rosat. Es representa com si estigués volant pel cel amb els núvols al seu voltant i per una forma circular que sembla ser el sol però que també adopta la mateixa tonalitat blavenca. Apareix de perfil, amb els cabells llargs i un rostre de línies molt senzilles amb els ulls més marcats i obscurs.

A més del xiquet, amb els cabells castanys, apareix un altre personatge, un pallaso de colors més forts, grocs i taronges amb barret i corbata blava molt decorada amb línies de colors blaves i morades i amb el nas redó i rosa. Aquest seria un ninot que l'Hora Sis havia de tornar a un altre xiquet. La resta de la composició seria una representació del parc. Apareixen representats una espècie d'ocells-papallones i de línies ondulants, d'efecte molt ornamental, que combinen distintes tonalitats de verds i que constitueixen una representació molt particular de la vegetació que es pot trobar als parcs. A més, aquests ocells-papallones de color blanc es decoren la cua i les ales amb taques de color blau, rosa i taronja contribuint a reforçar l'efecte decoratiu de la imatge. La gran quantitat de xiquets es representen per grups i jugant a diferents jocs. Tots ells mostren trets molt similars, amb un mateix cabell en forma de casc, que els cobreix part del rostre, i amb un cap molt redó. Per últim, tots aquest xiquets juguen al voltant d'una estranya font en forma de gallina, que treu l'aigua per la boca i que mostra els pollets que acaben d'eixir de l'ou. Aquesta gran gallina es representa amb un cap molt petit, com les ales i la cua, si es compara amb el cos enorme.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

Una vegada el xiquet ha saludat les Hores, se n'adona que només falta les quatre de la vesprada. Aquest fet és perquè era eixa hora i les quatre, per tant, estava treballant. Però, de sobte, les cinc es prepara i totes les Hores a la vegada comencen a tocar música i el xiquet va sentir que l'agafaven de la ma i que baixava les escales de la torre i caminava per la ciutat. El mateix li ocorre quan són les sis. Agafat de la ma de l'Hora sis es dirigeixen cap al parc perquè és l'hora de jugar i, així, el xiquet li explica cadascun dels jocs que entretenen els seus amics com ara perseguir-se els uns als altres i a l'amagatall. A més, aquest parc tenia un font anomenada «La Clueca» perquè era una gran gallina de pedra amb els seus pollets. Així ho representen els il·lustradors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta ocasió un grup de xiquets es disposa al voltant d'un hámster. Aquest animal es situa al centre de la composició i es representa superior a la resta, fet que provoca un efecte de profunditat en la imatge. A més, el hámster apareix sobre una pila de llibres i al costat d'un parell de llapis i tinters, el que fa pensar que la imatge s'emplaça en un ambient escolar. Aquest animal es representa amb uns ulls redons molt obscurs, un musell amb llargs bigots i dues dents afilades. El cos, de formes redones i grosses, acaba en una petita cua i dues potes diminutes. Apareix en peu i és observat amb sorpresa i atenció per tot un seguit de xiquets. Aquests, mostren una uniformitat evident, tots amb el mateix cabell amb una forma de casc i amb serrells que els cobreixen part del front. Els ulls són redons i destaquen els dels dos xiquets més pròxims a l'animal, que es mostren més oberts i amb llargues pestanyes. La resta presenta una forma més allargada però tots amb una boca entreoberta, que deixa veure les dents, amb un mig somriure i amb un curiós recurs per aconseguir les galtes enrojolades a causa de l'allargament de la línia de la boca i el puntejat amb la tinta.

A més de la presència de tots aquest xiquets, sobre un color negre pla i més menut per a continuar marcant la profunditat, es troba, al centre, amb una porta, i a cada costat, dos personatges adults. D'una banda, una figura femenina, amb els cabells llargs i obscurs apareix entre núvols d'estructura cargolada tocant una campaneta. D'altra, un home, de perfil, amb una gorra que amaga uns cabells fets a base de línies paral·leles i un nas gran, també toca una campaneta. Aquest últim personatge, en contrast amb la resta, delata novament alguns trets de l'estil de Calatayud, com ara la forma de la cara, el nas i el pòmul marcat així com la manera de representat els cabells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

El xiquet continua el seu periple amb les Hores però també hi ha certs moments del dia en què s'ha d'anar a l'escola. Aquesta il·lustració és un reflex d'aquest període del dia, concretament de l'hora de botànica en la qual la professora havia portat a classe un hámster amagat en una caixeta perquè els seus alumnes pogueren veure'l. Els dos personatges representats en la part superior de la imatge serien Joaquín, el porter de l'escola que tocava la campana per avisar que era l'hora del pati i l'Hora, la figura femenina, que des del rellotge, també avisa del moment de l'esbarjo.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El més cridaner d'aquesta imatge és la presència imponent del gran arbre que ocupa pràcticament tot l'espai. Als seus peus, un paisatge urbà amb una sèrie de cases de teulades taronja es representen més menudes per a tractar d'aconseguir una certa profunditat. El que més crida l'atenció en aquesta imatge és l'indiscutible protagonisme d'aquest arbre de tronc blau amb una gran quantitat de branques més fines que desemboquen en unes formes redones de color verd i formades alhora per un conjunt de fulles perfectament ordenades que segueixen un mateix esquema i direcció en la seua distribució. És precisament aquest esquema el que evoca l'execució de Calatayud.

D'altra banda, en la part superior d'aquest arbre es troba un gran niu d'ocells que són alimentats per la seua mare. Les potes llargues i fines són perquè el que es representa són cigonyes. Amb tot, aquest ocellets de grans becs i ulls redons, famolencs, són també alimentats pel xiquet protagonista i per l'Hora Sis, que l'agafa pels peus ja que ell no pot volar com ella. Destaca el color morat del cel amb què s'intenta simular la llum de l'eixida del sol i els ocellets més menuts que giren al voltant de l'arbre i del xiquet, de color blanc i amb taques de color blau i rosa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

Malgrat que aquesta il·lustració representa un moment abans de l'arribada a l'escola, en el llibre es situa posteriorment. Aquesta imatge, per tant, mostra l'eixida del sol, a les sis del matí, quan els ocellets es desperten i amb ells el xiquet protagonista qui, els escolta des de la seua finestra i, ajudat per l'Hora Sis, arriba fins la copa de l'arbre i ajuda els ocells pares a alimentar les seues cries.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge un grup de gossos acompanya el xiquet protagonista i l'Hora Deu. Aquesta ocupa pràcticament tota la part superior de la composició i es representa amb les mateixes formes decoratives d'il·lustracions anteriors, és a dir, els cercles amb la repetició d'estrelles en l'interior. Aquest motiu nocturn s'acompanya d'altres, com ara el mussol que vola junt amb ella, ja que aquesta és un hora de la nit. Els cabells són llargs i obscurs i apareix amb un gosset. A més, el vestit mostra una gran falda que s'adorna amb els núvols d'estructura cargolada. Al voltant d'aquesta gran falda apareix el xiquet protagonista i una gran quantitat de gossos que els segueixen. Cal dir que aquests apareixen tots de perfil, amb uns ulls menuts i llargues pestanyes. Malgrat aquests trets comuns, tots ells són diferents i presenten mesures i formes distintes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

Aquesta imatge representa el moment de la història que conta les aventures d'aquest xiquet amb l'Hora Deu. Aquesta era l'hora dels gossos. Així, a les deu en punt, l'Hora Deu espera al xiquet amb un gosset i, a partir d'aquell moment, començaren a trobar gossos que els seguirien allà on anaren, motiu que es representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,7 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Destaca la presència en el centre de la composició de dos xiquets que s'abracen. Aquests es presenten en unes tonalitats clares, com dos grans taques blanques, fet que encara contrasta més amb la resta de la imatge, de colors més ataronjats. Els dos xiquets, amb els mateixos trets com ara el cabell ros, el serrell i els ulls redons, s'entrellacen en una abraçada i somriuen. Destaca la forma de les extremitats, com ara els braços, les cames i els peus grans representades sense cap intenció d'imitar esquemes realistes. A més, les postures semblen bastant inestables.

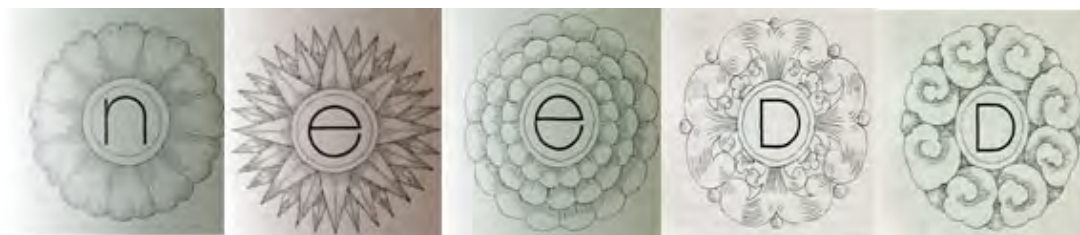
Aquest predomini dels colors càlids fa difícil distingir la resta d'elements que conformen la il·lustració però s'observa clarament com aquests xiquets estan tombats sobre un gran llibre obert. A més, a banda d'aquest llibre sobre el qual s'abracen, n'apareixen d'altres al voltant i oberts també. L'escena es completa amb dos personatges més que apareixen molt menuts al fons, corrents cap als protagonistes principals. Un d'ells és una figura femenina, amb els cabells llargs i una carpeta. L'altre, alça el braç com si volgués saludar els altres dos i apareix vestit amb una camisa de color blau, l'únic color fred de la composició.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA.

Aquesta il·lustració fa referència a un moment de la història en el qual, el xiquet protagonista, continua el seu periple amb les hores. En un d'aquest acompanyaments, una de les Hores, passarà per les cases dels xiquets per comprovar si estan fent els deures fins que arriba a casa d'uns bessons que discuteixen sobre els seus llibres. Aquests bessons són els que estan representats en el centre de la imatge mentre que, els altres dos personatges, serien una representació d'una de les Hores i del xiquet protagonista que observen la baralla sense ser vistos.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre són una obra conjunta de Manuel Boix i Miguel Calatayud que representen els sis contes que conformen aquesta obra. Cal destacar que, a més de les il·lustracions, cada principi de conte es decora amb una caplletra il·lustrada com aquestes. És tracta de senzilles formes decoratives estrellades o en forma de flors que envolten la primera lletra majúscula de la història.

Les il·lustracions són una obra conjunta dels dos il·lustradors pel que és difícil distingir qui ha fet determinades parts o figures o de qui ha estat idea l'elecció de l'escena o el determinat tipus de composició. Amb tot, aquest anàlisi ha permès observar trets estilístics atribuïbles a Calatayud que, posteriorment, repetirà i desenvoluparà en altres obres.

Alguns dels detalls que s'atribueixen a Miguel Calatayud.

És per això que es pot destacar el gust per la personificació de la lluna i el sol. La lluna plena té una forma redona però alhora es remarca la seua aparença de lluna minvant amb el rostre humà. L'aparició d'aquesta en llibres posteriors així com la forma del seu ull i el pòmul marcat fa pensar que aquest motiu en concret siga obra de Calatayud de la mateixa manera que ocorre amb el sol. També molt interessant és el detall dels cabells caragolats del protagonista d'un dels contes. Els cabells s'han aconseguit a partir de la repetició de menudes formes semicirculars que ofereixen un resultat molt semblant al que serien uns cabells arrissats a més de ser un recurs d'una gran força ornamental. Aquesta característica està molt pròxima al que esdevindrà l'estil particular de Calatayud. A més, la forma de l'ull, el nas gran i el pòmul marcat d'aquest home també són trets distintius de la seua obra. També referent a la representació de les figures humanes, és la compareixença d'alguns trets com ara els ulls envoltats de llargues pestanyes dels animals, per exemple, els coloms de la portada i les grans boques allargades i plenes de dents com la que mostra el gos d'una de les històries.

Un altre aspecte que apareixerà en il·lustracions posteriors és la representació de la natura tan personal i ornamental. En aquest cas, es pot observar en un dels arbres d'una de les il·lustracions. Aquest arbre de tronc blau amb quantitat de branques, més fines, que

desemboquen en unes formes redones de color verd i formades al mateix temps per un conjunt de fulles perfectament ordenades que segueixen un mateix esquema i direcció en la seua distribució porta a la conclusió que, potser, l'execució siga conseqüència directa de la ma de Calatayud.

Per últim, la imatge que dóna títol al conte de *El pan de Andrés*, fa pensar que aquesta il·lustració seria una obra completa de Calatayud a causa de l'organització i les característiques formals de tots els elements que hi apareixen així com pel gust per la desproporció i l'exageració dels arbres que contrasta amb la resta d'elements que s'hi mostren.

TÍTOL: Cuentos del año 2100.

AUTOR: Aarón Cupit.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Doncel, Colección la ballena alegre, Madrid, 1973.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 25'5 x 20'5 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 93.

ISBN: 84-325-0479-3.

NOTES: Premio Lazarillo 1972.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 9 il·lustracions b/n. (títols contes) i 8 il·lustracions color (canvi de paper: més satinat).

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. És tracta quasi d'una imatge abstracta pel seu caràcter confús. Com un paisatge urbà, es representa una línia d'edificis en primer pla, construïts amb volums geomètrics com ara formes semicirculars, quadrades i triangulars. Entre totes aquestes construccions, i ocupant el centre de la composició, una gran tulipa roja, que destaca per les proporcions i pel contrast amb la resta del dibuix fet amb tonalitats blaves, abraça amb les fulles que sorgeixen de la tija tots els elements que conformen la composició. La manera de representar les fulles de la planta segueix l'estil particular de Calatayud, presentant unes formes aconseguïdes a partir de la disposició de línies paral·leles que contribueixen en la sinuositat d'aquestes fulles, que es mouen per tota la imatge. Sembla que allò que vol transmetre és la sensació que, aquesta gran planta no deixa de créixer, i ho fa ràpidament, envaint tota la ciutat sense miraments. Per darrere de tot, i en un intent d'aconseguir profunditat, apareix el mar, representat amb unes línies rectes que li atorguen un caràcter molt geomètric. Tota aquesta imatge s'emmarca per una forma semicircular.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Cuentos del año 2100 és un recull de contes que tenen com a únic punt en comú el fet que totes les històries es localitzen l'any 2100. Calatayud ha escollit per a la portada una imatge d'una possible ciutat del futur però que no presenta cap relació amb cap història del llibre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,4 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. A partir de la disposició d'una branca d'arbre es divideix l'escena en dues parts: d'una banda es presenten els dos ocells protagonistes d'aquest primer conte i, d'altra, el títol del conte. Tot sobre un fons negre. Es tracta d'una composició molt estudiada: cadascun dels ocells té la cua cap a una direcció, com ocorre amb les fulles.

Pel que fa a la representació dels animals, Calatayud, no segueix d'una manera fidedigna la realitat aconseguint un resultat molt personal, amb uns pardalets de formes arrodonides amb ales menudes i cues estranyes. Aquestes mateixes formes arrodonides s'usen en la representació de les fulles de l'arbre, però aquestes presenten un final punxerut.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'elecció d'aquests dos ocells com a únics protagonistes de la portada d'aquest conte respon al fet que la història conta el viatge de dos ocells que fugen del bosc per a conèixer que hi ha més enllà del seu entorn natural.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. La composició es centra en una cascada d'animals que ocupa pràcticament tota la imatge. No utilitza la perspectiva lineal tradicional i els elements es disposen sobre un fons pla de color negre. Pel contrari, tots els ocells i insectes es presenten en una escala cromàtica que va des del color taronja, groc, verd fins a acabar en el morat. Aquesta cascada pren força i moviment gràcies a l'acumulació d'aus que la formen amb les ales estirades en posició de començar a volar. Malgrat la quantitat d'ocells, cadascun d'ells és diferent, no hi ha cap igual: alguns d'ells semblen inspirar-se directament del natural però molts d'ells són fruit de la imaginació de l'artista. És tracta d'una il·lustració molt decorativa i, més que una escena de la realitat natural, sembla un tapís ornamental.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest llibre està format per molts contes, per tant, cada il·lustració, tindrà un significat relacionat amb el conte que representa. En aquest cas és el relat del viatge de dos ocells cap a la ciutat. Després d'aquest primer viatge, la segon vegada, són seguits per tots els animals del bosc, papallones, libèl·lules, abelles, etc., però no ho descobreixen fins uns dies després (*parece un arco iris de mil colores que se mueve y se ríe...* exclama un d'ells al donar-se compte de la seua presència). Malgrat que la resta d'animals del bosc també senten curiositat per saber que hi torbaran a la ciutat i decideixen acompanyar als dos ocelllets, és curiós com l'il·lustrador només ha representat animals que volen com ara insectes com ara libèl·lules i escarabats, papallones i tota classe d'ocells.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,4 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La composició s'organitza a partir de la divisió de l'escena en dues parts: la meitat de baix, la gespa i la meitat de dalt, els personatges protagonistes. Aquesta divisió és l'encarregada de crear la sensació de profunditat malgrat que el resultat, intencionadament, és bastant pla i esquemàtic. Tot en la imatge sembla artificial. La gespa es representa amb unes formes punxegudes, més decoratives que naturalistes, i aquestes formes es representen cap a dreta i esquerra arbitràriament. Potser, l'elecció de representar aquestes formes en direccions diferents respon al desig de crear una sensació de moviment, com si foren mogudes pel vent. Aquest fet, junt amb el recurs de ratllar amb més o menys intensitat les formes, aconsegueix crear algunes zones en ombra i contribueix en la impressió d'agitació.

D'altra banda, un xiquet a cavall cavalca sobre la gespa. Destaca com representa el cavall: la cua i el cabell semblen moure's alhora que corre però tot acaba resultant esquemàtic, fins i tot, bastant rígid. No es un cabell suau i no hi ha un moviment natural. Ocorre el mateix amb els cabells del xiquet i, a més, aquest sembla una mica desproporcionat en la seua representació. Per últim, l'efecte del cel amb uns núvols formats per dues línies sinuoses que, malgrat tot, presenten un traç similar al dels cabells i la cua del cavall es constitueixen com una de les poques formes de la il·lustració que presenta un aspecte més arrodonit i un moviment més flexible, menys encartonat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El motiu principal d'aquest conte és el fet que el xiquet protagonista viu en una ciutat del futur, freda i controlada per les màquines, i no ha tingut mai la possibilitat d'anar al camp, desig que demana per a l'aniversari. En aquest cas, per tant, Calatayud remarca la idea del paisatge a l'aire lliure, lluny de la ciutat, concedint una gran importància a elements com ara la gespa, els núvols i la llibertat que aquest tipus d'ambient transmeten, que accentua amb el cavall sobre el qual representa cavalcant al protagonista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. Aquesta imatge presenta una composició molt cuidada. L'escena apareix dividida en cinc franges horitzontals que es formen principalment a partir de dues figures humanes, cadascuna d'elles disposades en una direcció: la femenina sorgeix de la dreta i la masculina de l'esquerra, i tres bandes de gespa que s'encarreguen de separar aquests cossos. Aquesta gespa presenta les mateixes característiques que en la il·lustració anterior però amb dues diferències: ara es troben algunes flors blanques disperses per la gespa i ja no hi ha cap tipus d'efecte d'ombra. El joc de llums i ombres es substitueix per una disposició molt peculiar dels colors verds. Destaca la papallona del costat dret més gran que la resta d'elements de l'escena. Aquest és un recurs habitual per a buscar la sensació de profunditat però, malgrat tot, el conjunt acaba resultant bastant pla.

Pel que fa a la figura humana continua la desproporció i l'exageració: són figures molt allargades amb unes formes poc naturals. Contrasta la representació de la dona molt més realista que la del personatge masculí que apareix en un primer pla i amb uns trets més geomètrics. Per últim, cal destacar la lluminositat dels colors aconseguida mitjançant l'aquarel·la.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest cas es conta la història d'un xiquet que demana per a l'aniversari anar al camp. Conseqüència d'aquest desig, Calatayud, decideix organitzar la composició seguint aquest esquema: submergeix als protagonistes en la gespa envoltats pels animals en un intent de traslladar visualment les sensacions dels personatges. L'il·lustrador, per tant, no ha seguit la història fidelment i, després d'haver representat al xiquet en el títol del conte, ara ha triat representar dos personatges independents a la història. El que l'interessa és la sensació no la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,5 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La composició s'organitza a partir de les lletres que formen el títol del conte. Així, es pren com a excusa el pallasso que fa malabars per a utilitzar aquesta corba provocada pel joc amb les pilotes per a col·locar les lletres seguint aquest moviment. I, a més a més, sobre aquestes, es disposen cinc cavalls que segueixen aquest arc. El més destacat és la mecanització que fa dels éssers vius: el pallasso i els cavalls semblen formar-se a partir de peces metàl·liques enganxades. Fins i tot es pot comprovar el mecanisme interior del pallasso. També el moviment dels cavalls és lent i mecànic, artificial, amb les potes enlairades com si trotaren. No hi cap preocupació per la perspectiva ni per la profunditat. És tracta simplement d'introduir la història.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El fet que es conte la història d'un circ mecànic és remarcat per Calatayud en la representació del pallasso i pels cavalls, que a més del moviment mecànic, semblen formar-se a partir de la conjunció de peces metàl·liques enganxades les unes amb les altres.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 x 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. En aquesta imatge s'observa una certa sensació de profunditat. Per a arribar a aquest efecte disposa diagonalment el tigre del primer pla i situa en un segon pla el domador i, per darrere d'ell, l'altre tigre mentre que, en la part esquerra, apareix un mona. Darrere d'ells es troba un fragment de l'espai circular que separa la pista dels espectadors, continuant en els extrems superiors per dues barres que suporten la carpa que no arriba a veure's i una part del gronxador del que es penja la mona. Finalment, aquesta profunditat és insinuada pel feix de llum que projecta el domador amb la seua tralla.

Aquesta és una escena de circ marcada per un fons obscur i en la qual predominen les tonalitats càlides. A més, és tracta d'una imatge clara i lluminosa on la insinuació de les ombres torna a ser marcada per la gradació tonal. Cal destacar el fet que, malgrat la tralla del domador que crea un efecte lluminós quan la fa esclafir, no la utilitza com un element per a crear una ambientació d'ombres i llum.

Hi destaca l'estranya proporció de les figures. Per exemple, el domador, és presentat amb uns malucs increïblement grans respecte el cos i, a més, aquests s'exageren pel vestit que porta. Pel que fa al rostre, el que més crida l'atenció és la frontalitat, la rigidesa i el geometrisme a l'hora de representar els cabells. Els tigres, però, presenten uns formes més pròximes al natural.

La mona segueix la mecanització comentada. Aquest és el moment de més acció de l'espectacle però resulta una escena molt estàtica i, aquest estatisme, contrasta amb l'aparició d'una sèrie d'elements corbats que s'encarreguen de proporcionar una mica de mobilitat, de sinuositat a la il·lustració. Es detecten, per exemple, en la cua enroscada del tigre, la cua de la mona i, fins i tot, el focus de llum creat per la tralla, que d'altra banda, apareix expressivament decorada amb grans estrelles. Aquest gust per l'ornamentació s'observa també en els detalls dels vestit del domador i de la barana de la pista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Es conta la història d'un circ mecànic. Tots els animals són una espècie de robots però quan el públic se n'adona reclama animals vius i sorgeixen a la pista dos tigres. Els dos únics animals de veritat del circ. El públic torna a entusiasmar-se. Aquest fet és remarcat en la il·lustració per la representació d'una mona totalment mecànica formada a partir de peces metàl·liques amb unes característiques que s'allunyen bastant de la realitat. Els tigres, en canvi, presenten un esquema que s'aproxima més al natural, en un intent de distingir els animals vius dels robots.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24,5 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La tipografia i la il·lustració es fonen en una mateixa línia: el xiquet de la part esquerra llença sabates i la direcció que aquestes segueixen és il·lustrada com un fum de núvols. És una composició dinàmica, marcada pel moviment que es crea al llançar les sabates. Es destaca, novament, la desproporció de la figura humana. Només cal fixar-se en la representació del xiquet protagonista de la imatge: els trets del rostre no són naturals i sembla més l'expressió d'un animal que no pas d'una persona amb uns ulls menuts, els pòmuls marcats i els cabells geomètrics, a més dels braços exageradament grans si es comparen amb les mans tan menudes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta història conta com un dia, de sobte, un xiquet decideix treure's les sabates per a comprovar quina sensació es sentia. Hi cal recordar que el conjunt de tots aquests contes es centra en l'any 2100 i, per tant, es descriu una vida bastant diferent a l'actual. Les sabates d'aquest futur tenien la propietat de moure's i de transportar les persones. En treure-les, el més significatiu és la llibertat, la lleugeresa i el poder fer el que un vertaderament desitja i aquesta il·lustració representa, per tant, aquest moment. Aquest esperit d'independència és representat per Calatayud a través d'aquest moviment i l'estela que les famoses sabates creen en el seu recorregut lluny del xiquet.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. Els protagonistes absoluts de la composició són les figures humanes, el xiquet protagonista de la història i la seua família, així com el moviment que realitzen.

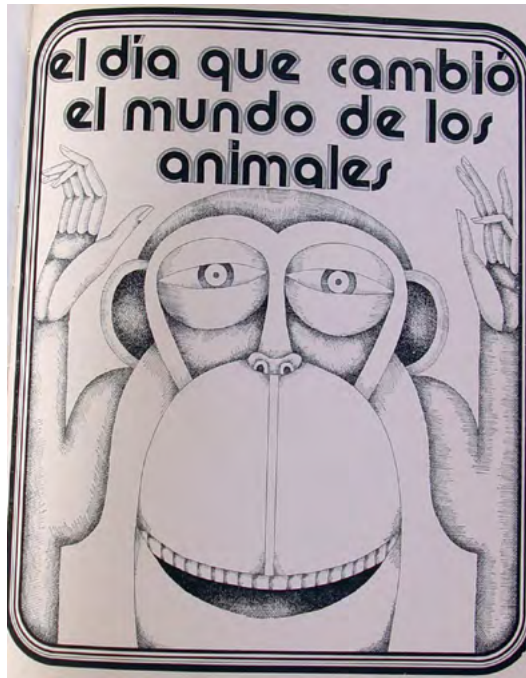
Aquests salten en un espai en el qual es descobreix que, en aquest cas, l'il·lustrador ha col·locat la línia del horitzó més alta del que és habitual, és a dir, s'observa una major proporció de terra que de paret, el que acaba proporcionant aquest efecte: una sensació d'un espai irreal i inestable on els protagonistes semblen flotar. En aquest cas, la sensació de profunditat s'aconsegueix amb la disposició de les figures sense cap referència espacial.

Aquestes figures humanes conjuguen les característiques habituals del Calatayud d'aquests anys: d'una banda cal assenyalar les formes arrodonides del cos, els cabells, els ornaments dels vestits, els llaços, les falces i, fins i tot, el gat que, a més, es representa poc naturalista, però aquesta sinuositat es combina amb alguns elements més lineals, més rectes, com s'aprecia en els cabells dels dos personatges més geomètrics i estàtics que la resta.

Destaca el gust per l'ornamentació, habitual en l'obra de Calatayud, i la tendència a recrear-se en els detalls més menuts com s'observa en l'estora sobre la qual salten els protagonistes ricament decorada a partir d'una successió de línies ondulants i sinuoses aconseguides utilitzant una degradació del color verd. A més, la gama cromàtica d'aquesta il·lustració contrasta amb la resta del llibre pel predomini de colors freds davant les tonalitats càlides que solen aparèixer en les altres imatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta elecció de representar un espai caracteritzat per la inestabilitat i pel desequilibri és conseqüència de l'argument del conte: la decisió d'un xiquet de no posar-se les sabatilles. Tota la família s'uneix en aquesta decisió i comencen a caminar sense sabates i a experimentar sensacions noves: ara no es regien pel mecanisme d'unes sabates que els conduïen com si anaren en un cotxe sinó que el que fan és gaudir del lliscament que suposa anar sense sabates. Per això aquest aspecte d'ingravedesa que presenta la imatge.

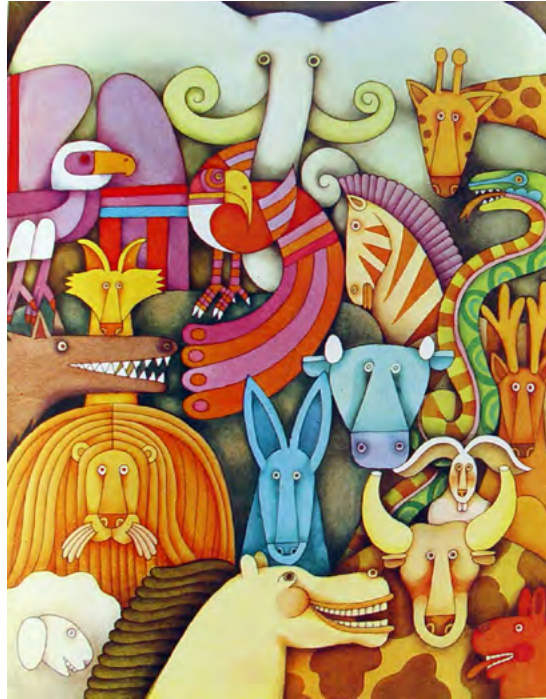
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,4 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El protagonista de la composició és la figura d'una mona, l'únic element de la imatge. Es representa amb el cap exageradament gran així com la boca i els ulls, que contrasten amb les mans tan menudes. Cal indicar que aquesta mona presenta alguns trets que recorden els dibuixos maies i que s'observen sobretot en l'expressió i en les faccions del rostre, com ara els ulls ametllats, el nas menut i estirat i les orelles grans. Amb tot, hi cal insistir en el caràcter somrient i simpàtic d'aquest personatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El conte explica la història d'una mona que decideix escapar del zoo i canviar el seu destí d'animal empresonat. En aquest cas, Calatayud escull com a personatge principal de la portada del relat el protagonista del text sense acompanyar-lo de cap altre element accessori.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. La imatge es centra en un grup d'animals que ocupa pràcticament tot l'espai. No hi ha profunditat, és una imatge pràcticament plana i els elements es disposen sobre un fons de color obscur. Pel contrari, els animals, es presenten amb una gama de colors vius.

La força d'aquesta imatge deriva de l'acumulació i l'amoltonament de personatges disposats arreu de la composició. Malgrat la quantitat d'animals, cadascun d'ells és diferent, no hi ha cap igual i entre tots ells apareixen tant ocells com animals terrestres, tan animals salvatges com domèstics. Així, la part superior és ocupada pel cap enorme d'un elefant. També hi ha un àguila, una zebra, una girafa, una serp, un llop, un conill, un lleó, una vaca, un cérvol, un bou, un gos, un cavall i una ovella. Només trobem la presència de dos ocells, ricament colorits. Malgrat la inspiració evident del natural, tots ells mostren l'estil particular del artista: l'elefant enorme que encapçala la composició amb unes orelles exageradament grans, el gust per l'ornamentació que s'observa en el disseny de la pell d'alguns animals com ara la serp i les plomes dels pardals, etc. A més, destaca el fet que tots ells presenten uns ulls molt menuts i redons. El cavall és l'únic que riu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Contràriament a la portada que només mostrava aquesta mona, en aquesta ocasió es representen tots els animals que decideixen seguir-la en la seua aventura.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,8 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge, el títol no s'integra en la imatge i ocupa un espai independent del dibuix. Els principals protagonistes d'aquesta composició són els personatges que hi apareixen i com aquests són representats: destaquen per la desproporció del cos amb alguns membres, com ara els braços, exageradament grans. Hi ha una pèrdua de les referències espacials reals i continuen algunes de les característiques ja comentades de combinació d'elements rectes i ondulants així com les formes decoratives que apareixen de fons.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El moment que representa la il·lustració és el dia en què el xiquet, que era molt savi des de ben menut, és examinat per un comitè de savis per a determinar quina seria la seua professió d'adult.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. Aquesta imatge destaca per disposar els dos protagonistes entrelaçats al quart central inferior de la composició mentre que la resta és ocupat per un fons estrellat molt complex. Malgrat ser una composició estranya, les dues figures semblen situar-se al principi d'un túnel. La profunditat s'aconsegueix mitjançant la perspectiva lineal tradicional i amb el recurs de disminuir la mesura de les estrelles per aconseguir aquest efecte de profunditat.

Aquest tractament espacial protagonitzat per les formes geomètriques de les estrelles contrasta amb les formes més arrodonides amb què es representen les figures. Per últim, cal ressaltar el predomini de les tonalitats grises que contrasten amb el vestit i els cabells de la xiqueta, molt més vius.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte és la història d'un xiquet molt savi que es passava el dia estudiant fins que un dia decideix començar a comportar-se d'acord amb la seua edat i comença a jugar. La seua felicitat es mostra en aquesta imatge amable i lluminosa.

1. ANÀLISI FORMAL:

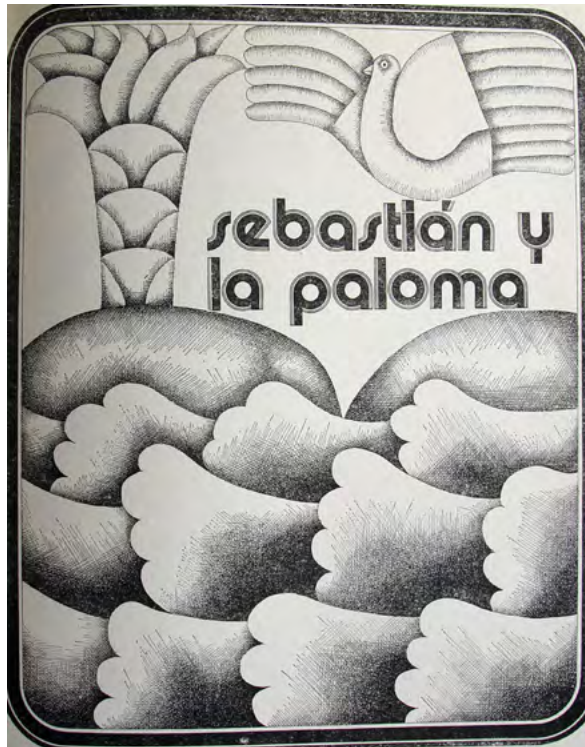
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,8 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Es tracta d'una composició que reuneix moltes de les característiques pròpies de l'estil de Calatayud. És una imatge totalment plana, en la qual no ha utilitzat la perspectiva tradicional i on s'insisteix en l'absència de referències espacials; la il·lustració és ocupada per les dues figures humanes, que no apareixen de cos sencer, entre les quals destaca la mare més gran i amb el fons totalment ornamentat a base de formes circulars i les línies ondulants dels cabells de la mare; la presència de l'esquematisme és patent sobretot en els cabells de la mare i el decorativisme destaca en el vestit i en el fons de la imatge en una combinació perfecta de línies rectes i ondulants.

En aquesta imatge la mare es considerablement més gran que el seu fill i, a més, la representació dels cabells, tan llargs, sembla ser un pretext per a mostrar la protecció que la mare exerceix sobre el xiquet.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'elecció de representar aquest moment d'una mare amb el fill que es disposa a besar-lo coincideix amb aquest relat que explica la discussió dels dos germans i com la mare aconsegueix solucionar finalment els problemes entre els dos.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,8 x 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La línia del horitzó es situa més alta del que és habitual, de manera que destaca, sobretot, l'excessiva presència del mar. Es tracta d'un mar en moviment que es representa a partir de la repetició d'una sèrie de formes ondulants, poc naturalistes, que tracten d'imitar les ones. Aquest intent d'imitar el moviment de l'aigua també es troba a partir del ratllat de més a menys intensitat d'aquestes ones tan personals. Destaca l'exageració de les proporcions de l'ocell i les ales, molt més grans que la palmera. És, per tant, una representació poc realista dels elements naturals i que es regeix pels principis estilístics de l'il·lustrador. En aquest cas, el títol és una part més de la composició que s'integra perfectament i ocupa el centre de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte explica la història de la invenció d'una màquina que pot traduir els sorolls que emeten els animals. Calatayud no ha representat cap moment determinat de la història i ha escollit la representació d'un paisatge natural per a la portada d'aquest relat.

1. ANÀLISI FORMAL:

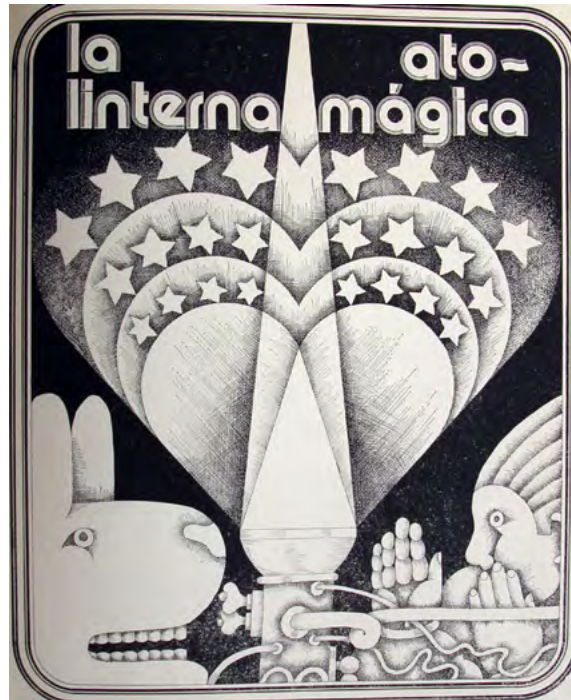
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. En aquesta imatge no utilitza la perspectiva lineal tradicional. Malgrat això, la profunditat s'aconsegueix per la disposició de la palmera al fons de la composició, més gran que la resta d'elements. El resultat és una distribució de l'espai molt personal que destaca per la presència d'un fons neutre.

Cal ressaltar la utilització d'una paleta de colors clars, roses, amb una presència del color blau i el decorativisme de l'escena: com representa les diferents plantes que apareixen arreu de la il·lustració respon més a un desig d'ornamentar la imatge que de copiar la realitat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte relata la història de la invenció d'una màquina que pot traduir els sorolls que emeten els animals. Calatayud no ha utilitzat cap part concreta de la història i ha decidit crear una escena selvàtica, amb un explorador d'esquenes, en un intent d'identificar aquest personatge amb el lector.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,8 x 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge presenta disposats a cada banda d'una gran llanterna, un gos i el savi inventor de l'aparell en qüestió sense cap intent de profunditat. És possible trobar alguns dels trets característics del seu estil com ara l'exageració del cap de l'animal amb uns ulls mols menuts, els cabells rígids de l'inventor i l'estranya manera de representar el focus de llum a partir d'una enorme forma de cor que, alhora, es desintegra en cors molt més menuts.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El relat explica la història d'una llanterna màgica que té el poder de canviar les coses i per aquest motiu el centre de la composició és ocupat per aquesta llanterna i els seu reflexos. A cada costat d'aquesta presenta els personatges de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22,8 × 18,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de la tinta xinesa i l'aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la cuidada i personal composició. En primer pla, i en colors freds, una figura enorme ocupa pràcticament tota la imatge. Aquest personatge es situa en un espai totalment irreal i desconegut. Apareix tocat amb una espècie de barret i presenta els trets habituals de Calatayud: la desproporció de les formes, com s'observa en la cara allargada, amb els ulls molt menuts i redons i la decoració del vestit ple de formes diferents que proporcionen una textura estranya, com si el que representara fóra un camp i no un teixit.

Hi cal comentar la decisió de trencar una norma de composició, com ara la col·locació dels colors freds normalment darrere contràriament al que succeeix en aquesta imatge. Així, el fons de la composició està format per tot un conjunt de personatges de tonalitats càlides que es passegen d'una banda a altra de l'escena i cadascun d'ells diferent dels altres. Aquesta part de la composició destaca també per l'ornamentació.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració no té res a veure amb la història que es conta. Simplement es tracta d'una imatge que respon a la imaginació de l'il·lustrador.

CONSIDERACIONS FINALS:

En primer lloc, cal destacar alguns aspectes referents a la composició de les il·lustracions. Es tracta de composicions estudiades però que responen a l'estil personal de Calatayud. Així, moltes vegades no utilitza la perspectiva lineal tradicional servint-se d'altres recursos com ara la col·locació d'un element més gran en primer terme per aconseguir una sensació de profunditat en la imatge. El resultat, però, solen ser imatges bastant planes i, aquest fet, s'accentua per la predilecció pels fons neutres, d'un color obscur generalment. En altres casos, s'observa com baixa o puja més del que sol ser habitual la línia del horitzó oferint imatges visualment estranyes. El més important és que no hi ha cap element de la composició fet a l'atzar i tot és fruit d'un estudi i d'una planificació prèvia rigorosa.

A més, aquestes imatges es caracteritzen per presentar uns colors vius, d'una gran lluminositat mitjançant la utilització de l'aquarel·la, tècnica que ofereix aquest resultat. No l'interessa crear forts contrastos de llums i ombres i les il·lustracions s'il·luminen artificialment, sense presentar cap focus de llum que provoqui zones en penombra.

D'altra banda, és interessant comprovar com recorre en diverses ocasions al recurs de l'amoltonament de les figures disposant tota una sèrie d'elements que s'acumulen per l'escena i sense deixar cap espai en blanc.

A més, cal destacar la personal representació de les formes dels éssers vius. Durant aquests primers anys de treball, es caracteritzen per l'exageració d'alguns membres dels cos, com ara el cap o les extremitats, però presenten unes formes arrodonides que es combinen amb altres més rectes com s'observa, per exemple, en la representació dels cabells, més esquemàtics i encartonats. Cal destacar també la tendència d'allargar els cossos.

Aquesta unió de formes rectes i corbes també està present en el conjunt de la composició. El gust per la decoració i l'ornamentació apareix en moltes de les il·lustracions, amb detalls ondulants i caragolats que contrasten amb les línies més rectes de l'escena.

TÍTOL: Baíra y el fuego.

AUTOR: Fernando Alonso.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Santillana Preescolar, Serie B, Madrid, 1976.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 22,1 × 18,6 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 26.

ISBN: 84- 294 -1289-1.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 19 il·lustracions color.

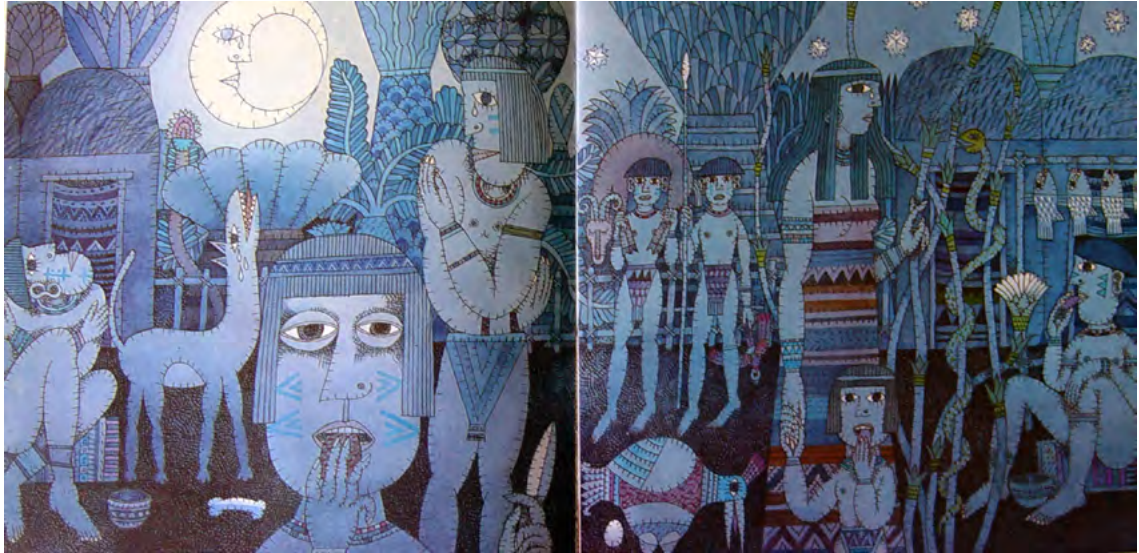
PORTADA

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. La composició s'organitza al voltant d'un fons neutre sobre el qual es disposa, com un fris, el protagonista de la història, Baíra, entre una espècie de sanefa decorativa. En realitat, aquesta orla és la representació de la vegetació de la selva amb unes formes acolorides i geomètriques que responen sobretot a un desig d'ornamentació. El mateix ocorre amb els dos ocells que emmarquen aquesta composició, els quals destaquen per la frontalitat amb què es representen. L'exageració d'algunes parts del cos també està patent en aquest dibuix com s'observa, per exemple, en el cap d'aquests animals, molt més gran que la resta del cos i amb una prolongació del bec que adquireix una llargària una mica desmesurada (fins i tot, les ales són més menudes que aquest últim). A més, com ocorre amb la resta d'elements que conformen la imatge, tot el cos dels ocells es decora amb aquest característic ratllat amb la tinta el que, juntament amb la varietat de colors, ofereix un plomatge bastant artificios. Sota el cap d'aquests ocells, i mitjançant una línia recta que separa les dues parts, es troben dues formes estranyes que semblen coronar aquests animals. Es tracta d'unes representacions geomètriques fetes a partir de línies paral·leles de molts colors que contribueixen en el caràcter decoratiu que domina en tota la composició. Entre aquestes, Baíra, sembla aparèixer d'entre els pètals d'una flor i mostra els trets que van a distingir les figures humanes d'aquest conte: els cabells geomètrics i estàtics, els ulls ametllats i una caracterització pròpia de la cultura maia. Finalment, a la part superior, emmarcat per un requadre verd, apareix el títol d'aquest relat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Baíra i el fuego és la història d'un poble indígena que estava molt trist, passaven fred, no podien cuinar els aliments, etc., perquè no posseïen el foc. Un monstre molt temut era el guardià del foc i no el prestava a ningú fins que, un dia, Baíra, el rei del poblat, cansat d'aquesta injustícia intentà aconseguir aquest apreciat element. Per a la representació de les il·lustracions d'aquest llibre, Calatayud sembla seguir les expressions pictòriques de la pintura maia i fins i tot, a l'hora de representar les figures humanes es fixa en els trets d'aquests pobles. Aquestes característiques ja s'observen en la portada, representada com un fris, amb un gust per l'ornamentació i el geometrisme, i amb un gran colorit, que sembla provenir també de les pintures maies.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,6 × 36,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. No utilitza la perspectiva lineal tradicional i no li preocupa aconseguir cap efecte de profunditat. Situa les figures en un primer pla, més gran que la resta però no amb la intenció d'aconseguir fondària. Es tracta, per tant, d'una composició molt personal que segueix les regles de l'estil de Calatayud. Així, es representa una galeria de personatges que es distribueixen per la il·lustració en un intent de presentació dels protagonistes de la història com si d'un fris es tractara. És una imatge plana i que destaca per l'elecció de tonalitats blaves. Aquesta gama cromàtica és l'encarregada de crear l'ambientació de l'escena que, a més de ser una imatge nocturna com narra el text, presenta els homes d'aquest poble que estaven molt tristos i, aquests colors freds, són els idonis per a transmetre aquest sentiment.

Pel que fa a la representació dels personatges, alguns d'ells es mostren amb una sèrie d'actituds estranyes, com caragolant-se, però el més destacat és la frontalitat que mostren quasi tots ells, que es presenten de perfil excepte quatre figures que apareixen de front. Hi cal ressaltar també el geometrisme dels cabells, vestits i ornaments amb què es presenten. Els animals es presenten també amb aquesta frontalitat i no segueixen cap regla naturalista. Cal destacar la serp que apareix caragolant-se pel bambú i que contrasta amb el predomini de línies rectes, constituint un dels pocs elements sinuosos de la imatge i que contrasta amb altres, com ara la repetició de peixos idèntics que apareixen penjats assecant-se al seu costat. Per últim, cal assenyalar les cases i la vegetació que s'observa per darrere de tots aquests personatges. Aquesta última delata el gust per l'ornamentació de l'il·lustrador al formar-se a partir de la conjunció d'una sèrie d'elements decoratius realitzats amb una gran minuciositat i que ofereixen un resultat molt embellit i ricament adornat. A més, en el cel, apareix una personificació de la lluna creixent però pràcticament redona. No s'ha d'oblidar el recurs de ratllar els diferents elements de l'escena aconseguint un resultat estètic d'una gran qualitat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Per la representació de les il·lustracions d'aquest llibre, Calatayud, sembla seguir les expressions pictòriques de la pintura maia (en aquest cas la il·lustració també es disposa com un fris) i, fins i tot, a l'hora de representar les figures humanes es fixa en els trets d'aquests pobles indígenes. Així, tots els personatges que apareixen a la composició pareixen vestir-se seguint la moda maia tant en els vestits, els homes coberts amb un faldellí i les dones amb vestits llargs molt colorits, com en les cares pintades, els cabells i els ornaments amb què apareixen. A més a més, la fisonomia dels rostres s'inspira també en aquesta realitat presentant uns ulls ametllats i unes orelles grans però sempre sota l'influència de l'estil de Calatayud. D'altra banda, s'observa com la imatge constitueix un exemple de la vida d'aquest poble. Els maies s'agrupaven per famílies i desenvolupaven una economia de subsistència. En la il·lustració, per tant, es presenten alguns homes que venen de caçar, altres que assequen els peixos que han pescat, altres amb un punyal, etc., mentre que les dones s'ocupaven dels fills i de cuinar.

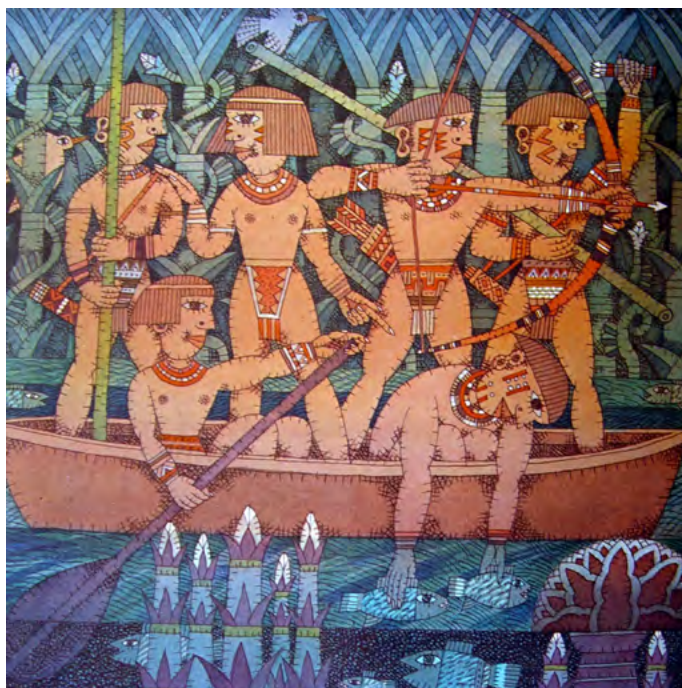
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,6 x 36,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. No utilitza la perspectiva lineal tradicional i no li preocupa aconseguir un efecte de profunditat. Destaca aquesta divinitat-monstre del foc que ocupa tota la composició. Darrere d'ell, un fons neutre obscur en el qual es distribueix el fum i algunes flors. Aquest fum que prové de les torxes que aguanta el monstre a les mans no tracta de reproduir les formes de la realitat sinó que respon a l'estil de l'il·lustrador, com ocorre en la representació del foc, i, per tant, presenta una aparença corbada i sinuosa molt decorativa que acompanya les flors i la vegetació, també de perfils irrealistes i envoltades d'espines que remarquen la violència de l'escena. Es tracta d'una composició caracteritzada per l'acumulació d'elements. A més, l'elecció dels colors càlids també contribueix en aquesta atmosfera de violència i foc. Però, malgrat tots aquests efectes, és sense dubte la figura d'aquest gran monstre allò que més impressiona d'aquesta il·lustració. Aquest es presenta amb un rostre humà però amb forma de gran ocell i amb unes ales que ocupen tot el dibuix. Aquestes ales de color morat es formen a partir de la disposició d'una sèrie de línies que acaben en forma de punta però la resta del cos sembla imitar el plomall dels ocells a partir del rallat amb la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest moment del conte es presenta el corb Urubú, la divinitat que s'encarregava de guardar el foc i que no permetia que ningú més es beneficiaria d'ell. L'il·lustrador segueix la història en la il·lustració (*guardaba el fuego debajo de sus alas para que el viento no lo apagara y para que nadie pudiera robarlo*) presentant un horrible ésser monstruós però, a més, aporta el seu estil personal utilitzant els colors, per exemple, per a crear l'ambientació de l'escena així com el decorativisme habitual de les seues obres.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. En aquest cas el centre de la composició és ocupat per la barca amb els homes que van a pescar. No hi ha cap interès per crear un efecte de profunditat i, així, els protagonistes de la imatge, que destaquen per la frontalitat i l'esquematisme dels cabells i del cos, es situen sobre un fons com un teló format per la vegetació de la selva on predominen les tonalitats verdes que contrasten amb les figures humanes, representats amb colors més càlids. Aquesta verdor, però, no pretén seguir cap esquema naturalista i, pel contrari, s'ordena a partir de la repetició d'uns elements formats per una tija sobre la qual s'enrosquen línies sinuoses recorregudes per fulles que acaben en una espècie de flors blanques i menudes. Finalment, totes aquestes tiges es coronen amb unes fulles rectes i acabades en forma de punta que semblen imitar les palmeres. Entre totes aquestes plantes apareixen un parell d'ocells que humanitzen una mica aquest paisatge selvàtic de fons.

Cal destacar com es representa el riu. La corrent de l'aigua s'aconsegueix a partir de la disposició d'una sèrie de franges paral·leles que, amb les gradacions de color i el ratllat de la tinta, intenten crear una certa sensació de moviment però, malgrat tot, la solució final és bastant estàtica. Aquest geometrisme és totalment intencionat i és un dels recursos que acaba configurant l'estil de Calatayud. A més, l'il·lustrador ha permès contemplar el que hi ha dins de l'aigua i, així, s'observen les plantes que sorgeixen del riu, també amb unes formes molt decoratives, a més dels peixos que hi viuen al riu i com els pesquen amb les mans. I és que, els protagonistes de la imatge, es representen sobre la barca realitzant les seues tasques per a aconseguir l'aliment.

A més, no s'ha d'oblidar que utilitza, com en altres ocasions, el recurs de l'enquadrament fotogràfic ja que no té cap tipus d'inconvenient en tallar alguns elements com ara la llança d'una de les figures masculines o l'arc, de grans dimensions, d'un altre personatge que es disposa a llençar la fletxa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta escena representa el moment de presentació de Baíra, el cap del poblat, i de com aquest va ensenyar els habitants d'aquest territori l'art de la pesca i la caça. Tots els personatges apareixen seguint les característiques maies, amb el faldellí i el rostre pintat. A més, aquesta imatge constitueix, de nou, un exemple de la vida d'aquest poble així com de l'economia de subsistència que practicaven.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició s'ordena a partir d'una distribució en dues parts diferenciades.

La part inferior és ocupada per Baíra, el cap del poblat, que encapçala el grup de personatges que apareix. Aquests tornen a mostrar la frontalitat d'altres imatges del llibre, a més dels cabells geomètrics i els trets habituals maies com ara els ulls ametllats, el rostre pintat i el cos decorat amb collars i polseres. Malgrat aquesta uniformitat, l'il·lustrador ha tractat de representar-los mostrant actituds diverses com es pot veure en alguns gestos, com ara el que estira els braços, els que semblen parlar entre ells i el que recolza la seua mà sobre el muscle d'un company. Tot aquest conjunt apareix sobre un fons neutre i pla, d'un color ataronjat amb el qual s'ha volgut representar el tronc d'un arbre gegantesc.

La part superior de la composició és ocupada per la copa d'aquest arbre formada a partir d'unes branques corbes i menudes que acaben en un fullatge de forma semicircular format a partir de moltes fulles menudes. Per sobre d'aquestes formes geomètriques i molt decoratives, es situen tota una varietat d'ocells de colors vius els quals repeteixen la frontalitat de les figures humanes i es presenten, a més, amb els mateixos ulls ametllats. Tots ells són diferents respecte dels altres i tot i que, segurament, es basen en models d'ocells com ara els lloros, mostren certes propietats que els allunyen del naturalisme, com ara els becs que es dobleguen, les grans cues, que fins i tot es multipliquen en tres cues en alguns d'ells, i els tocats amb què es decoren. Aquests, per tant, segueixen l'estil geomètric de Calatayud i el seu gust per l'ornamentació.

Finalment, tots aquests elements apareixen sobre un fons més obscur, aconseguit a base del ratllat amb la tinta, que tracta de reproduir la frondositat i la foscor de la selva.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Baíra decideix reunir als habitants del poble per a convèncer-los que el foc és bo i que ha de pertànyer a tots. D'aquesta manera, i en un ambient selvàtic, els personatges de la composició apareixen seguint les característiques i la moda maia.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,6 × 36,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra una escena selvàtica i, per aquest motiu, s'han escollit les tonalitats verdoses amb les quals s'intenta aconseguir l'ambient propi de la jungla però, sobre les quals, apareixen alguns elements en colors més càlids que ressalten amb la resta. A més, el caràcter frondós d'aquest tipus d'atmosferes justifica l'acumulació d'elements, un aspecte alhora tan característic de l'estil de Calatayud.

En un fons obscur i ratllat amb la tinta s'exposen una gran quantitat d'arbres, vegetació i distints animals. Molts d'aquests arbres presenten les formes habituals de les palmeres amb un tronc fi i una copa amb fulles acabades en punta. L'antinaturalisme és detectat, però, en el decorativisme d'aquestes fulles aconseguit per la combinació de distintes tonalitats de verds així com pel geometrisme amb què es representen. A més, moltes d'aquestes copes dels arbres es presenten amb una aparença semicircular o prismàtica al voltant de la qual es disposen les fulles que la componen. Cal destacar el tronc del centre de la composició, més gran que la resta i decorat per unes fulles grogues i taronges que s'enrosquen per aquest i per les seues branques oferint un resultat molt ornamental. També s'observa la presència d'un tronc més menut i ricament decorat que acaba en unes grans fulles que segueixen el mateix recorregut que aquestes branques a les quals s'ha fet referència i, sobre les quals, apareixen dos animals.

D'una banda, una serp que enrosca el seu cos per una de les branques. El cap d'aquesta també ofereix la frontalitat que s'ha observat a l'hora de representar les figures humanes així com un ull ametllat i una boca amb una configuració triangular com s'aprecia tant en la seua forma com en les dents que conté i que contrasta amb la llengua que surt preparada per a atacar en un moviment dinàmic. Pel que fa al cos, aquest exhibeix una pell decorada per la part inferior a base de línies horitzontals que juguen amb el color verd mentre que la part superior es representa a partir de la repetició d'una sèrie de motius circulars que també juguen amb el color.

D'altra, la branca de l'altre costat és ocupada per un lleopard que es representa amb unes tonalitats més clares i amb el cos amb les taques característiques d'aquests animals. Malgrat això, els colors no es corresponen amb la realitat ni tampoc la forma del cos, excessivament estirada i amb una cua que es cargola mostrant un gust evident per l'ornamentació. El rostre, a més, mostra també aquests ulls ametllats i uns bigots i una boca bastant esquemàtics.

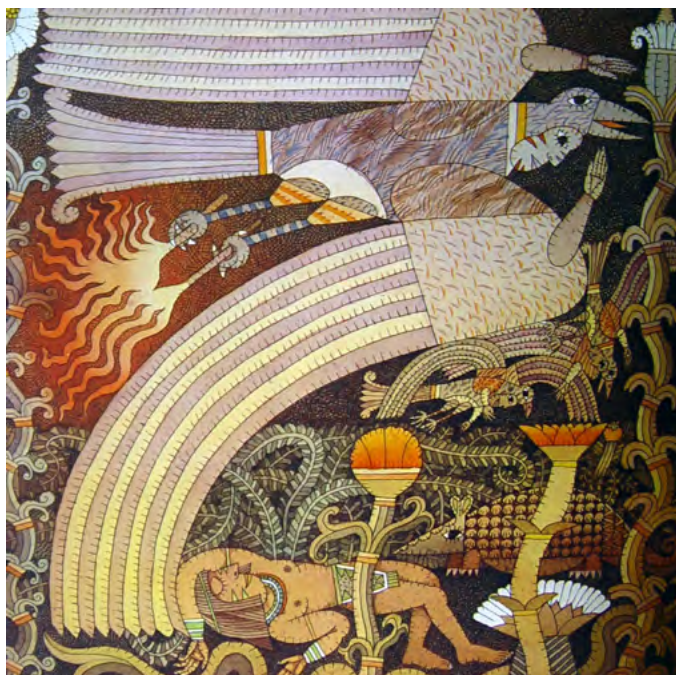
Els altres dos animals de la il·lustració, dos ocells, es representen també amb aquesta frontalitat i els ulls ametllats a més d'unes formes i uns colors que no es corresponen amb exactitud amb el seu model real. Cal mencionar com es disposen els diferents personatges de la composició en aquest espai que es caracteritzen per la inestabilitat. Només cal fixar-se en el lleopard pujat en la branca de l'arbre o en l'ocell de la banda esquerra, els quals més que recolzar-se sobre l'arbre i les fulles sembla que floten sobre elles a causa del caràcter insegur i precari. A més, el fet de representar alguns dels arbres més menuts i, fins i tot, disposar alguns d'ells en un primer pla i amb uns colors més vius, és un recurs per intentar aconseguir l'efecte de profunditat.

Finalment, entre tota aquesta vegetació i sota una gran fulla de palmera, es troba Baíra, que segueix els trets habituals a l'hora de representar els personatges en aquesta història com són la frontalitat, la rigidesa i geometrisme dels cabells, els ulls ametllats i el vestit que segueix la tradició maia. Cal remarcar el to verdós, obscur de la seua pell amb una pretensió d'inserir-lo

en aquest paisatge nocturn i fullat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada Baíra ha convençut el seu poble de les propietats del foc i dels seus avantatges, decideix internar-se en la selva amb el propòsit d'aconseguir el foc. Baíra recorrerà cada racó d'aquesta frondosa selva fins a trobar l'amagatall del corb Urubú, propietari del foc. La il·lustració, per tant, segueix amb fidelitat el text i mostra el moment en el qual Baíra recorre l'interior de la jungla per a aconseguir el seu objectiu.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició presenta una ordenació de l'espai en la qual l'autor ha disposat la línia del horitzó quasi al centre de la imatge. Per tant, en la part inferior del dibuix, es distingeix la figura de Baïra, estirada al terra, en una postura un tant incòmoda, i al costat del qual passeja un animal. Aquest animal es representa a partir de la conjunció de diferents formes geomètriques com s'observa, per exemple, en el seu cap triangular, les potes amb les ungles també reproduint aquesta forma i la decoració de la pell. Al voltant de tots dos, es representa la vegetació de la selva i així, la part del fons torna a ser ocupada per una frondosa verdor com un teló, formada per una gran quantitat de fulles allargades que s'enrosquen entre elles amb una gran sinuositat.

Aquest conjunt de plantes verdes ressalta amb la resta de flors que es distribueixen per la composició, d'uns colors més vius, ataronjats i blancs, amb unes fulles que també s'ondulen per aquesta jungla i que ofereixen una imatge molt ornamentada. Cal destacar, les dues plantes allargades que es mostren als dos laterals de la il·lustració, que es serpentegen de baix cap a dalt i acaben en unes flors blanques, una margarida i una tulipa, i que s'encarreguen d'emmarcar la il·lustració.

Pel que fa a la part superior, sobre un fons rallat amb la tinta i obscur, per tractar-se d'una escena nocturna, compareix el gran corb Urubú, que ocupa pràcticament tot l'espai junt amb la seua família, que sobrevolen el cos de Baïra. Aquest monstre del foc mostra un aspecte espantós a causa de l'aparença d'ocell però amb unes ales grans que es formen a partir de la disposició d'una sèrie de línies paral·leles que acaben en forma de punta, i que arriben fins i tot a tocar el braç de Baïra, de les quals sorgeixen uns braços humans i portant amb les potes les torxes amb el foc. Els altres dos corbs que apareixen són exageradament més menuts i segueixen el mateix esquema de monstre-ocell. Tots tres, a més, semblen precipitar-se contra el terra a causa de les postures que mostren tan inestables i, fins i tot, un d'ells es representa cap per avall.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La il·lustració mostra el moment en el qual Baïra decideix seguir una estratègia per a localitzar el corb Urubú. Així, es tomba i fa el mort, esperant que passe per allí Urubú, qui, en veure Baïra, s'alegra i pensa que ja té el sopar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge l'autor no segueix cap tipus de regla compositiva i disposa els diferents personatges de la història d'una manera totalment arbitrària per aquest espai imprecís. Malgrat que tot sembla desenvolupar-se en un mateix lloc, aquesta manca de perspectiva acaba oferint un resultat bastant incert i equívoc ja que no hi ha cap element descriptiu que facilite alguna dada sobre on es desenvolupa l'escena i tots els elements apareixen sobre un fons obscur rallat amb la tinta. L'únic element que permet identificar aquesta localització com la selva és una planta menuda amb unes flors de color rosa als extrems que separaria d'una la zona de la graella amb Baíra i, d'altra, on es situen els corbs.

La part superior de la composició és ocupada per Baíra, qui capturat per el corb Urubú, està a punt de ser rostit. Baíra continua mostrant les mateixes característiques que a la resta d'il·lustracions del llibre, com ara el geometrisme dels cabells, el faldellí i els ornaments inspirats en els pobles maies. El foc, en el centre de la imatge, d'un color roig quasi fosforescent en un intent d'aconseguir l'efecte real de les flames, crea l'aparició d'un fum, molt decoratiu, que s'aconsegueix amb la repetició d'unes formes grises i ondulants que van reduint les seues proporcions a mesura que s'allunyen del foc.

Tot seguit, el corb Urubú, una de les figures més grans de la imatge, dóna instruccions a la seua família per a cuinar la carn de Baíra. Es tornen a representar amb un aspecte monstruós i amb un cos amb aparença d'ocell però amb rostre i mans humanes. Tot el seu plomatge apareix decorat molt ricament, jugant amb el color i la tinta per a crear distintes textures i amb unes grans ales formades a partir de franges paral·leles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada Urubú i la seua família han trobat el cos de Baíra en la selva, es disposen a cuinar-lo. L'il·lustrador segueix la història i representa aquest moment. A més, el corb Urubú, està donant instruccions perquè ell ha d'anar a buscar la llenya.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El protagonista absolut de la composició és Ba'ira, qui ha aconseguit el foc i escapa a tota velocitat del corb Urubú.

Ba'ira es representa com l'element més gran de la imatge i segueix les mateixes característiques: la frontalitat, sempre de perfil, amb un ull ametllat, el nas punxegut, el geometrisme dels cabells representats amb línies rectes paral·leles, amb el cos descobert i els ornaments inspirats en els pobles maies. A més, apareix la desproporció habitual de les figures humanes de Calatayud, i Ba'ira es mostra amb un cap exageradament gran, fins i tot, els braços són molt llargs, com les mans i les ungles.

Junt amb ell, les altres figures humanes que apareixen són la mona, en la part de baix del costat dret de la imatge i un menut saltamartí, també de perfil i amb l'ull de forma ametllada, que es troba en la part inferior esquerra. Pel que fa a la mona, també presenta aquesta tendència per l'exageració com s'aprecia en les mans i els peus, que s'agafen amb força a les branques d'una planta. A més, les orelles també tenen una mesura considerable com la cua, que s'allarga i s'enrosca per damunt del cap.

Aquests personatges es mouen sobre un fons neutre obscur i ratllat amb la tinta xinesa en el qual, la presència de vegetació proporciona certa informació del lloc on es troben. Aquesta vegetació, en realitat, no és més que una sèrie de plantes menudes que brollen per la imatge amb un gran dinamisme a causa de les tiges llargues i ondulades que acaben en unes fulles grans de formes sinuoses.

Finalment, tota la imatge presenta unes tonalitats molt càlides. S'utilitza una gradació de colors que va dels més clars als més obscurs causada per la presència del foc. Aquest element es representa amb unes flames amb uns raigs que ocupen pràcticament tota la superfície superior de la imatge i amb la seua llum tracten d'envair tota la composició.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aprofitant que el corb Urubú ha marxat per a buscar la llenya, Ba'ira aconsegueix escapar i portar el foc amb ell per oferir-lo al seu poble. Aquesta il·lustració, per tant, mostra aquest moment.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquest cas, el protagonista principal de la història no ocupa el centre de la composició i es desplaça cap al lateral de l'esquerra. Baíra transporta el foc, que es mostra amb unes flames taronja que destaquen sobre la uniformitat cromàtica de la resta de l'escena. Apareix de perfil, amb l'ull ametllat, els cabells geomètrics, el faldellí i la decoració maia amb què habitualment es representa.

En canvi, en el centre de la imatge es troba una espècie d'arbust que abasta pràcticament tota la il·lustració i que presenta unes fulles que augmenten les seues proporcions amb unes formes molt sinuoses i sobre una de les quals s'ha representat una petita sargantana. En la part inferior, s'observa com d'aquestes fulles sorgeixen unes flors semicirculars d'un color més clar. A més, aquesta vegetació es presenta com una immensa taca verda i, tota la resta d'elements de la composició, segueixen aquesta tonalitat verdosa.

En l'altra banda d'aquesta gran planta, el corb Urubú i la seua família persegueixen Baíra. Es representen seguint les característiques amb què havien aparegut abans. Destaquen per la seua aparença d'ocell amb una gran cua i unes ales grans que es formen a partir de la disposició d'una sèrie de línies paral·leles que acaben en forma de punta i de les quals sorgeixen uns braços humans. A més, les potes són llargues i primes i acaben en uns peus amb unes ungles que semblen garfis. El corb Urubú es presenta més gran que els altres dos, exageradament més menuts però que segueixen el mateix esquema de monstre-ocell amb rostre humà i, a més, es representen amb la mateixa frontalitat i els ulls ametllats que la resta dels personatges del conte. Totes aquestes figures es mouen per un espai muntanyós, com s'aprecia en la corba per la qual es desplacen i on apareixen, al fons, dos arbres menuts en un intent d'aconseguir profunditat. Aquests arbres es representen amb unes formes geomètriques molt decoratives i tota la imatge apareix ratllada amb la tinta xinesa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els fills del corb Urubú comencen a cridar el seu pare perquè Baíra s'escapa amb el foc així que tots tres corren darrere d'ell per a evitar-ho. Les flames del foc, el motiu principal pel qual Baíra ha tingut que enfrontar-se amb el monstre, són l'únic element d'un color diferent a la resta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En el centre de la imatge apareix Baíra submergit en un riu. Es presenta de nou de perfil, amb un nas punxegut, l'ull ametllat i el geometrisme característic dels cabells. Va vestit amb el faldellí i es decora el cos amb pintures, collars i polseres. A més, la desproporció torna a aparèixer en les extremitats, amb les mans exageradament grans. L'aigua li arriba fins els turmells i l'efecte aquàtic s'aconsegueix obscurint la part inferior de la imatge per simular el riu. A més, sobre l'aigua es disposen dos nenúfars blancs i s'intenta jugar amb els reflexos dels diferents elements de la il·lustració.

Així, a més de Baíra i els nenúfars, altres elements que s'hi reflecteixen són tota la vegetació de joncs i canyes que apareixen per darrere de Baíra que, com un teló de fons, es formen a partir de la repetició d'unes tiges allargades que desemboquen en unes fulles acabades en punta que es rematen amb una alternança de formes semicirculars i rectes. És curiós com, en una simbiosi perfecta, la meitat del cos de Baíra adopta el mateix color verdós que aquesta vegetació.

A més d'aquesta vegetació, un altre d'aquests reflex equival a la serp, que enrosca el cos al voltant d'una de les dues plantes rosades que sorgeixen de l'aigua i que munten verticalment cap al marge de la il·lustració acabant en unes branques menudes amb fulles. El cos d'aquesta serp s'enrosca per tota la tija de la planta i el seu volum va disminuint a mesura que arriba a l'aigua. El cap d'aquesta també ofereix la frontalitat que s'ha observat a l'hora de representar les figures humanes així com un ull ametllat i una boca amb una configuració triangular com s'aprecia tant en la seua forma com en les dents que conté i que contrasta amb la llengua que surt i que acaba en una doble forma enroscada. Pel que fa al cos, exhibeix una pell decorada a partir de la repetició d'una sèrie de motius triangulars que juguen amb les tonalitats verdes, blaves i taronges.

Per últim, no s'ha d'oblidar el foc que transporta Baíra. Les flames en forma de raig i d'un color taronja creen un fum gris, amb forma de núvol i que apareix quasi al marge de la imatge, emmarcant l'escena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Baíra ha deixat enrere els seus perseguïdors però té por que el troben. De sobte, mentre travessava un riu, apareix un serp, que l'ajudarà a transportar el foc cap el seu poble sense perill que el corb Urubú pogués llevar-li'l.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició s'emmarca pel tronc de dos grans arbres, sobre els quals s'enrosquen plantes sinuoses, que ocupen tota la imatge i que, en la part superior s'uneixen i donen lloc a una espècie de fris vegetal que es representa a partir de la repetició d'uns elements molt ornamentals que consisteixen en unes formes triangulars i semicirculars que intenten imitar la frondositat de les fulles. Fins i tot, tres d'aquestes formes mostren una flor blanca a partir també d'un conjunt de figures triangulars més menudes.

Per sota d'aquesta estructura es troba una imatge que presenta tres franges horitzontals sobre un fons rallat amb la tinta xinesa. En la franja superior s'hi troba una filera del que semblen cabanes d'un color morat i que es representen amb formes geomètriques quadrades amb una teulada semicircular i amb unes portes cobertes per uns cortinatges decorats amb molta cura. Tot seguit, el cos d'una serp es mostra entre els troncs i porta enroscada a la cua la flama, d'un color taronja quasi fosforescent. Aquesta serp presenta les mateixes característiques que s'han observat a la il·lustració anterior, com ara la frontalitat i la presència d'un ull ametllat i una boca amb una configuració triangular tant en la seua forma com en les dents que conté i que contrasta amb la llengua que surt i que acaba en una doble forma enroscada. El seu cos exhibeix una pell decorada amb motius triangulars que juguen amb les tonalitats verdes, blaves i taronges. La serp sembla passejar-se pel costat del riu i, l'última d'aquestes franges, constitueix la representació d'aquest. La corrent de l'aigua s'ha intentat aconseguir mitjançant el recurs de ratllar la superfície amb unes línies molt menudes i amb tonalitats blaves i verdoses que es disposen sobre un fons blau més clar.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta serp a la qual Baíra dona el foc serà l'encarregada de transportar-lo fins l'altra voreta del riu on l'esperarien els habitants del poble de Baíra. Però, segons conta la història, aquesta serp només arribaria fins la meitat del camí.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

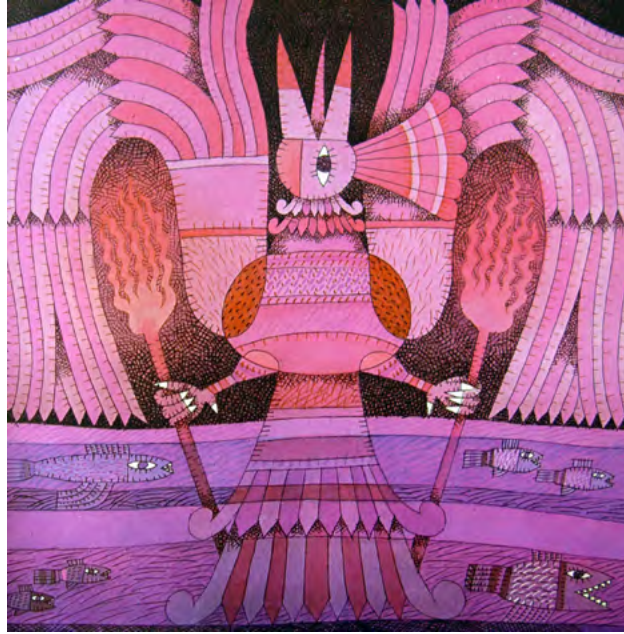
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Apareix un gran cranc de color roig diagonalment, sobre un fons més obscur ratllat amb la tinta i ocupant pràcticament tota la imatge. A més, aquest color roig amb què es presenta envaeix la resta d'elements que formen la il·lustració.

Així, aquest cranc es troba en el riu, que es representa amb un esquematisme molt marcat a partir de la disposició de línies paral·leles horitzontals amb una gradació del color roig, intentant aconseguir la textura de l'aigua amb el ratllat de la tinta. En l'interior d'aquest riu, tres peixos es mouen al voltant de l'enorme cos d'aquest gran cranc. Aquests són exageradament menuts i repeteixen la frontalitat, l'ull ametllat i el geometrisme de la boca i les dents d'il·lustracions anteriors. A més, les aletes i la cua es representen amb el recurs del ratllat de la tinta.

Pel que fa al cranc, es presenta en una postura bastant inestable i sols les seues potes inferiors apareixen dins de l'aigua. Les potes superiors sostenen la flama. El cos, molt allargat, es representa seguint l'esquema d'aquests tipus d'animals de manera que, juntament amb les dues pinces de formes geomètriques, apareixen uns bigots llargs i sinuosos que es caragolen, una gran quantitat de potes que acaben també en una espècie de pinces i una cua amb una aparença més arrodonida. Per últim, les flames del foc, molt menudes, presenten una forma de raig i provoquen l'aparició d'un fum en forma de núvols.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Com que la serp només va poder transportar el foc fins la meitat del riu, Baíra va demanar ajuda a un cranc, que començà a creuar el riu però no va poder suportar el calor.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició presenta al seu centre l'au Saracura, un altre dels personatges que ajudarà Baíra a transportar el foc fins el seu poble.

Així, en aquesta il·lustració hi ha un predomini de les tonalitats morades i roses i es representa sobre un fons més obscur ratllat amb la tinta aquesta espècie d'ocell que sosté amb les potes les dues branques amb el foc, aquest últim d'un color rosa quasi fosforescent i en forma de raigs. Presenta unes ales grans que segueixen una direcció de dalt cap a baix, arribant quasi a entrar en l'aigua i que es formen a partir d'una estructura campaniforme de la qual brollen un conjunt d'estructures més menudes de línies paral·leles acabades en punta que juguen amb les tonalitats roses. El cap, que mira cap a dalt, mostra les característiques habituals de frontalitat, amb un ull ametllat i un bec triangular del qual sorgeix una llengua amb aquesta mateixa forma esquemàtica. Aquest geometrisme contrasta amb altres elements més sinuosos, com ara el plomall que li adorna el cap i que acaba amb una aparença més arrodonida i el doble collar de plomes que li envolta i li adorna el coll. Pel que fa a la cua, es representa amb una doble estructura formada per dos cossos amb plomes amb un final en punta i els laterals amb un acabat més ondulat.

Aquesta apareix submergida en l'aigua del riu, la qual ofereix un imatge amb un esquematisme molt marcat a partir de la disposició de línies paral·leles horitzontals, amb una gradació del color morat i intentant aconseguir la textura de l'aigua amb el ratllat de la tinta. En l'interior d'aquest riu, sis peixos de diferents mesures es mouen al voltant d'aquesta cua. Aquests repeteixen la frontalitat, l'ull ametllat i el geometrisme de la boca i les dents d'il·lustracions anteriors. A més, les aletes i la cua es representen amb el recurs del ratllat de la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Com que la serp i el cranc no van poder transportar el foc, Baíra encarrega aquesta missió a l'au Saracura però tampoc no va poder arribar fins la vorera del riu.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,6 × 36,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge, en la qual hi ha un predomini de les tonalitats verdoses, mostra una panoràmica de la selva on s'observen diversos elements. Allò més destacat és la presència dominant de l'aigua del riu.

En la part superior, ocupada per la zona de terra, s'empra el recurs de la composició fotogràfica, que s'aprecia en les fulles de l'arbre de l'extrem dret, les quals, amb una forma quadrada molt decorativa, no li ha importat retallar. Juntament amb aquest arbre, Baíra es representa amb els trets maies, com ara la fisonomia de la cara amb la presència de l'ull ametllat, el faldellí i els ornaments. Aquest, s'obri pas entre la vegetació, representada amb unes línies paral·leles molt esquemàtiques i jugant amb les distintes tonalitats del color verd. Tots els elements d'aquesta part de la imatge es situen sobre un fons més obscur ratllat amb la tinta i ocupat en la part inferior per tot un conjunt de vegetació, disposat com un tel·le de fons, amb unes plantes representades amb molta cura i que mostren un gust per l'ornamentació, com s'aprecia en les distintes formes geomètriques.

En l'altra banda de Baíra, es presenten entre la vegetació el corb Urubú i la seua família. El corb Urubú mostra unes ales que s'estenen per pràcticament la meitat de la composició i presenta unes proporcions superiors als altres dos, exageradament més menuts.

La resta de la composició és ocupada per l'aigua del riu representada amb un esquema bastant geomètric amb línies horitzontals que juguen amb el ratllat de la tinta i els colors verds i terra. Malgrat que quasi tota la vegetació es concentra en la part superior de la imatge, es representen una sèrie de plantes amb fulles que combinen dues tonalitats de verds, acabades amb forma de punta, que es disposen en el marge de la il·lustració i que també serveixen per a emmarcar l'escena. Dins d'aquest riu i per sobre d'una espècie de muntanyes de fang, apareixen dos cocodrils, i un més que està nadant per l'aigua i que trau el cap a la superfície. Els cocodrils ofereixen una imatge també molt geomètrica i ornamentada, de perfil, amb el mateix ull de forma ametllada que presenten la resta de personatges, amb una gran boca plena de dents triangulars i una llengua roja acabada en punta i amb un cos allargat ple d'escates aconseguides amb estructures triangulars i de color blanc i per petites formes redones que els cobreixen tot el cos fins la cua. A més, les potes són molt curtes i mostren unes ungles blanques triangulars.

Dins de l'aigua s'observen peixos que repeteixen la frontalitat, l'ull ametllat i el geometrisme de la boca i les dents. A més, les aletes i la cua es representen amb el recurs del ratllat de la tinta. Finalment, la granota que salta fora de l'aigua transportant les branques amb les flames del foc, es representa també amb els ulls ametllats i amb un cos amb unes taques de color verd que mostren eixe gust pels detalls i l'ornamentació.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Baíra estava molt preocupat perquè pensava que no aconseguiria portar el foc al seu poble, ja que el corb Urubú el perseguia i cada vegada estava més a prop. Decideix donar-li el foc a la granota Cururú perquè el transporte fins a l'altra vora.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El centre de la imatge és ocupat per la granota Cururú que destaca sobre la resta dels elements de la composició, per les mesures i pel color verdós que es diferencia de la resta.

Aquesta granota mostra el gust per l'exageració d'aquest autor d'algunes parts del cos com s'observa en el cap gran amb uns ulls redons i una boca enorme que s'obri i deixa veure una llengua rosa i triangular. Pel que fa al cos, es decora la pell a partir de la distribució d'unes taques d'un color verd més obscur que la resta i les potes acaben en unes membranes de formes primes i allargades que es rematen amb unes formes més arrodonides. La granota Cururú es representa sobre una espècie de roca sobre el riu que permet veure l'aigua representada amb una estructura esquemàtica, un peix i un arbre que sorgeix del fons de l'aigua i les branques del qual adopten unes formes sinuoses que es mouen al llarg d'aquest riu. A més, l'aigua es cobreix amb unes fulles de color terra amb un efecte molt decoratiu.

En el poblat de Baíra s'observen les cases amb els cortinatges de teles de colors i dibuixos geomètrics i els habitants festegen l'arribada del foc. Dos d'ells, sostenen les dues branques amb les flames, d'un color ataronjat quasi fosforescent, en forma de raigs i que creen un fum de núvols grisos. Així, els personatges del poblat es representen en unes postures un tant inestables, com si estiguessen dansant, i amb una actitud somrient i positiva. Aquestes figures humanes es caracteritzen per la frontalitat, quasi tots ells de perfil, i destaquen pel geometrisme dels cabells, vestits i ornaments amb què es presenten. Tots ells, es mouen sobre un fons obscur, ratllat amb la tinta, sobre el qual apareixen una sèrie d'arbres que semblen palmeres amb unes formes geomètriques molt decoratives.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La granota Cururú va poder arribar fins l'altra voreira i tots la van rebre amb aplaudiments i cançons.

1. ANÀLISI FORMAL:

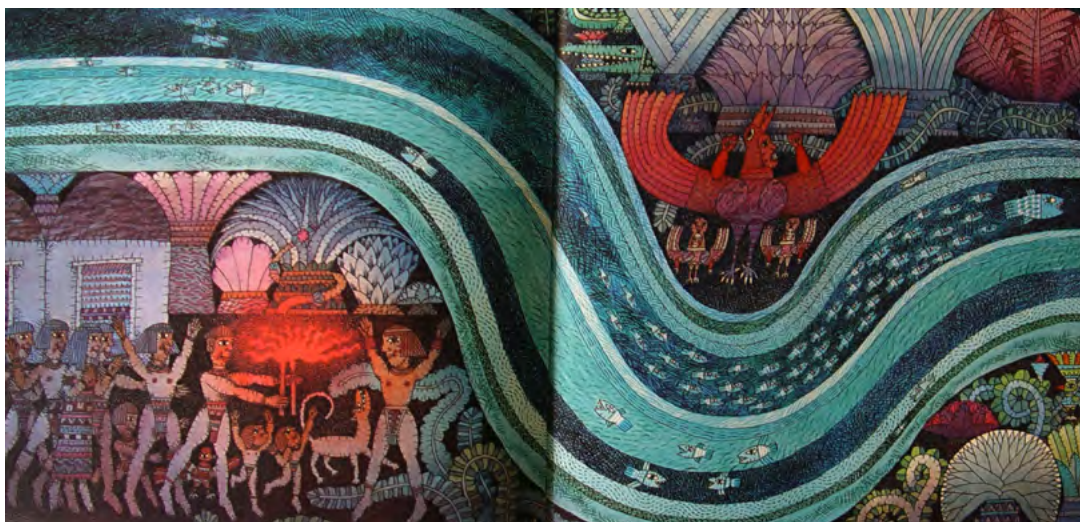
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició mostra una distribució de l'espai bastant particular. D'una banda, la part superior és ocupada per la superfície de fóra de l'aigua que destaca per la presència de vegetació formada a partir de tres estructures amb forma romboïdal que juguen amb dues tonalitats verdes i, per darrere d'aquestes, canyes allargades amb algunes flors d'un color verd més obscur.

D'altra, la resta de la composició mostra l'aigua del riu i el seu interior. Així, aquesta aigua es representa amb unes línies horitzontals i intenta aconseguir la textura aquosa amb el ratllat de la tinta i una gradació de colors blaus. Tots els elements que hi apareixen dins l'aigua es caracteritzen, per tant, per mostrar aquesta tonalitat blavosa. Destaca la presència d'una gran quantitat de peixos. Cal destacar la filera que apareix en la part inferior de la imatge, amb una escala de peixos que va de més gran a més petit i que, amb les boques ben obertes, semblen devorar-se els uns als altres. Amb tot, els peixos que hi apareixen mostren les mateixes propietats de frontalitat, ull ametllat i trets geomètrics. A més, les aletes i la cua es representen amb el recurs del ratllat de la tinta com les escates, que juguen amb l'aquarel·la i la tinta. Baïra nada per l'aigua amb una part del seu rostre en l'exterior per a poder respirar i amb les característiques de representació habituals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre la granota Cururú arriba fins a l'altra voreta amb el foc, Baïra creua el riu nadant per a reunir-se amb el seu poble i celebrar l'arribada del foc.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,6 x 36,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarella. Aquesta composició utilitza el riu com l'element distribuïdor de la imatge dividint-la en dues escenes. El riu presenta una forma ondulada i es mou sinuosament per tota la imatge. És representat a partir d'una sèrie de línies paral·leles que s'adapten al recorregut de l'aigua i, immersos en les tonalitats blaves i els traços de tinta, apareixen una gran quantitat de peixos, de perfil, amb els ulls ametllats i en les mateixes tonalitats blavoses.

En la vorera de l'esquerra es troba el poblat de Baíra amb els seus habitants contents per l'arribada d'aquest últim amb el foc. Tant els adults com els xiquets que hi apareixen es caracteritzen per la frontalitat del rostre i fins i tot els animals que es mouen entre totes aquestes figures, com ara el gos i l'ocell, es mostren amb aquest tret. Tots aquests personatges dansen i mouen els braços en senyal d'alegria sobre un fons obscur aconseguit amb el ratllat de la tinta on es disposen les cabanes del poblat i la vegetació de la selva representada amb tonalitats rosades i verdes i amb una aparença esquemàtica aconseguida a partir de la disposició de formes geomètriques molt ornamentals. Amb tot, Baíra es representa al costat d'una d'aquestes plantes selvàtiques que, davant l'esquematisme de la vegetació anterior, mostra unes fulles allargades i corbes. Destaca el conjunt frondós d'arbres que apareix en la part inferior dreta, amb uns colors més forts, com ara el morat, però amb el mateix gust per l'ornamentació i les formes geomètriques i amb la presència sobre les copes dels arbres d'un ocell de vius colors amb un gran plomall sobre el cap.

Pel que fa a la vorera dreta del riu, el corb Urubú i la seua família maleeixen la victòria de Baíra des d'allà. El corb Urubú, apareix de perfil i els altres, per primer cop, es representen de front. Tots tres, representats amb tonalitats roges i roses, destaquen per l'aparença d'ocell, seguint l'esquema d'il·lustracions anteriors de monstre-ocell amb rostre humà, amb unes ales grans que es formen a partir de la disposició d'una sèrie de línies que acaben en forma de punta i de les quals sorgeixen uns braços humans i amb unes potes llargues i primes. Finalment, apareix la vegetació geomètrica i ornamental, amb la presència d'una sèrie d'arbust de grans fulles de distintes formes i on s'amaguen dos cocodrils.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Baíra creua el riu nedant per reunir-se amb el seu poble i tots celebren l'arribada del foc. Mentre, en l'altra vorera del riu, el corb Urubú i la seua família es lamenten per no haver pogut apressar Baíra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 × 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició es caracteritza per presentar una tonalitat càlida per a transmetre amb el color l'arribada del foc.

Tots els habitants d'aquest poble apareixen al voltant de dues fogueres d'un color taronja quasi fosforescent i fan d'aquest un element imprescindible per a les seues vides: d'una banda un d'ells torra peixos i, d'altra, un grup de personatges s'escalfen al voltant del caliu del foc. Es situen al poblat com es podem identificar en les cabanes del fons, amb les portes cobertes per els cortinatges de tela i la vegetació de la selva, amb les mateixes formes geomètriques i ornamentals d'il·lustracions anteriors però que s'adapten a la tonalitat predominant de la imatge. Tots ells es vesteixen seguint la moda maia, els homes coberts amb un faldellí i les dones amb vestits llargs molt colorits i decorats amb gran detall, amb les cares pintades i els ornaments característics d'aquesta cultura.

Els personatges apareixen sobre un terra ratllat amb la tinta i davant d'un arbre amb un copa semicircular que es forma a partir d'un conjunt de branques amb fulles que es corben i amb unes tulipes blanques que cauen cap avall. L'escena es remata amb unes estrelles blanques de traç esquemàtic que es mostren sobre la vegetació i amb un grup de coloms que sorgeixen de l'arbre central i volen per la part superior de la composició, tots en la mateixa direcció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A partir de l'arribada del foc, tots els homes van poder cuinar els seus aliments i no van passar fred a les nits com mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 17,7 x 18,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per la figura d'un dels habitants del poblat en un primer pla que es desplaça cap a l'esquerra de la composició. Es representa tocant una flauta de fusta i amb les característiques habituals amb què s'han anat representant les figures humanes. Destaca la forma ametllada dels ulls, l'esquematisme dels cabells amb línies rectes, el geometrisme del nas i l'exageració d'alguns membres del cos, com ara la boca i les extremitats.

Es tracta d'una escena nocturna, però l'escena presenta un to ataronjat a causa de la presència d'una foguera, el color de la qual envaeix tots els elements de la composició. Per darrere d'ell, apareixen tres figures que es situen en el poblat de Baíra i gaudeixen de les propietats del foc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb l'arribada del foc, la vida va ser molt més agradable i això és el que vol mostrar aquesta última imatge.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre contenen la història d'un poble indígena que vivia sense gaudir dels beneficis del foc fins que un dia, Baíra, el cap del poblat, decideix aconseguir aquest element natural. D'aquesta manera, a l'hora de representar les figures humanes, les seues actituds i el seu entorn, Calatayud, sembla que ha decidit inspirar-se en el món maia. Així, tots els personatges que apareixen es vesteixen seguint la moda maia tant en els vestits, els homes coberts amb un faldellí i les dones amb vestits llargs molt colorits, com en les cares pintades, els cabells i els ornaments amb què es representen. A més, la fisonomia dels rostres s'inspira també en aquesta realitat presentant, per exemple, uns ulls ametllats. D'altra, les imatges constitueixen un exemple de la vida d'aquests pobles. Els maies s'agrupaven per famílies i varen desenvolupar una economia de subsistència. Algunes de les il·lustracions, per tant, mostren les activitats que desenvolupaven els habitants d'aquest poble i, fins i tot, es situen en un ambient selvàtic i amb uns habitatges en forma de cabanes que cobreixen l'entrada amb cortinatges de teles de colors.

A més, adapta aquestes característiques al que és la pròpia expressió artística com es pot observar en algunes il·lustracions que es representen com un fris, amb un gust per l'ornamentació i el geometrisme, i amb un gran colorit que sembla inspirar-se en les pintures maies. Aquesta tendència decorativa no només s'observa en els diferents elements vegetals que formen les imatges, i que de vegades es disposen com un teló de fons, sinó també, en la representació dels animals. A l'hora d'utilitzar el color continua servint-se d'una uniformitat cromàtica que es caracteritza per representar tots els elements de la imatge amb una mateixa gama de colors.

Cal destacar també l'ús evident de la tinta xinesa que s'observa en els fons ratllats i en les diferents textures dels cossos dels animals.

TÍTOL: Peter Pan.

AUTOR, EDITORIAL, CIUTAT, ANY: J.M. Barrie, traducció Carmen Bravo-Villasante, Doncel (Especial Color), Madrid, 1977.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 24,8 × 17,3 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 207.

ISBN: 84-325-0278-1.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 17 il·lustracions color

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta portada presenta Peter Pan, el personatge protagonista de la història, sobre un fons decoratiu caracteritzat per la repetició d'un mateix motiu floral. Peter Pan apareix en moviment i destaca pel seu to monocromàtic. Mostra les característiques amb les qual apareixerà en la resta d'il·lustracions, com ara la manca de volum i la desproporció de les formes. Junt amb aquesta figura apareix la seua ombra. Aquesta es representa també amb una única tonalitat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Peter Pan vola cada nit a Londres per a sentir els contes que Wendy explica als seus germans fins que, una nit, els proposa d'acompanyar-lo gràcies a a pols de la fada Campaneta que sempre els acompanya. Els germans descobreixen un món amb pirates, sirenes i indis, on passen diversos perills, ja que el Capità Garfi, el líder pirata, vol capturar Peter, perquè el culpa d'haver perdut una mà (menjada per un cocodril). S'aprofita de la gelosia de Campaneta, que veu en Wendy una rival, i l'insta a descobrir l'amagatall de Peter Pan. Aquest, però, aconsegueix alliberar els seus amics i vèncer un cop més el seu enemic. Amb el vaixell pirata com a botí, torna els germans a Londres, per tal que tornen amb la família que enyoraven. Wendy els ofereix quedar-se a casa i que els seus pares els adopten, però Peter Pan i els seus amics prefereixen viure a Mai-més i no créixer.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,8 x 16,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició es centra en un grup de figures que apareixen en postures diferents. Hi destaca la figura central del gos i, malgrat no ser el protagonista principal de l'escena, és l'encarregat de marcar la profunditat de la imatge. Els altres dos personatges apareixen en els dos costats de la imatge. Wendy es representa amb un gest de sorpresa i amb les mans al cap per a mostrar aquest efecte. En la dreta, entrant per la finestra apareix Peter Pan més menut per a aconseguir profunditat. A través de la finestra es pot observar un paisatge principalment urbà amb cases de motius modernistes. D'altra banda, l'habitació està decorada amb un paper pintat amb detalls florals. Es tracta quasi d'una composició fotogràfica per com talla els personatges i els diferents elements que formen la imatge i que li serveixen per a emmarcar l'escena.

Utilitza una gama de colors principalment obscura, de tonalitats blaves i amb alguns verds, amb un propòsit clar de crear un ambient nocturn. Peter Pan és la figura més obscura de totes a causa de la seua posició. El gos destaca pel color rosat que contrasta amb la resta d'elements de l'escena. Aquesta composició presenta un equilibri cromàtic.

Pel que fa a la representació dels personatges, aquests es caracteritzen per presentar els trets habituals de l'estil de Calatayud. Són figures allargades, amb la cara amb uns ulls grans i una desproporció general dels membres del cos. Només s'han d'observar les mans, molt menudes i amb els músculs marcats per a contrastar aquesta diferència. Destaca també la frontalitat i els cabells rígids i encartonats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge representa el moment en què Peter Pan entra en l'habitació dels xiquets per la finestra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,8 × 16,4 cm.

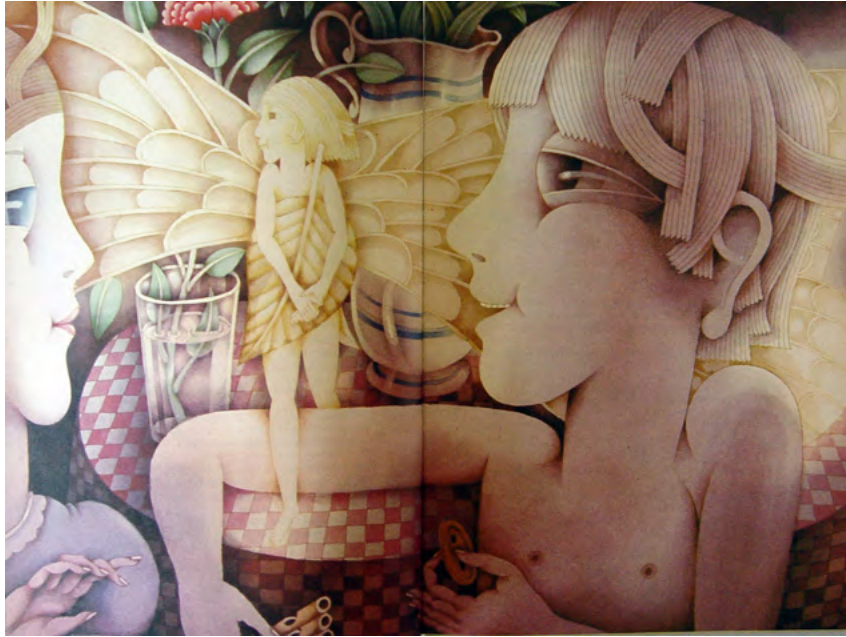
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El personatge del gos es troba en un primer pla i es conduït pel pare de Wendy i els xiquets. Darrere d'ell, i amagats darrere de la porta, apareixen la resta de personatges. Aquest esquema és el que aconsegueix crear l'efecte de profunditat de la imatge. De fet, la porta entornada també remarca aquesta profunditat.

El gos, exageradament més gran que la resta, mostra les característiques habituals a l'hora de representar els animals i les figures humanes de Calatayud, com ara la desproporció, l'exageració d'alguns membres del cos, com ara el cap i el nas i les potes menudes. Els protagonistes de la il·lustració comparteixen aquests trets de representació. És molt curiosa també la representació dels cabells, fets amb un gran detall i amb formes rectes i geomètriques.

Pel que fa a la llum, en aquesta escena no l'interessa crear cap zona en ombra com s'observarà en altres il·lustracions del conte i, per tant, és una imatge bastant plana però que, alhora, desprèn una certa calidesa perquè l'escena es desenvolupa en l'interior de la casa i per això ha triat colors càlids per a transmetre el benestar de la llar.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge es mostra tota la família protagonista del conte en un moment en què el pare s'ha enfadat perquè fan molt de soroll i decideix desfer-se del gos, anomenat Nana.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 33,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició es centra en les figures de Peter Pan i Wendy i Campaneta, que apareixen per darrere d'ells. No fa ús de la perspectiva lineal tradicional i aconsegueix l'efecte de profunditat col·locant els dos protagonistes en un primer pla. El resultat és una composició visualment complicada. Cal destacar també el fet que, la figura de Wendy, apareix pràcticament tallada pel marge, servint com a marc de l'escena i fent ús d'un recurs molt fotogràfic. Per tant, és Peter Pan qui ocupa pràcticament tot l'espai i és desplaçat cap al centre de la imatge.

És interessant ressaltar la il·luminació que s'aconsegueix amb un focus de llum que s'encarrega d'il·luminar la composició però que ofereix un efecte bastant artificial. En aquest cas, és Campaneta l'encarregada d'aquesta funció. El seu caràcter màgic és remarca amb aquesta idea d'element generador de llum. Malgrat tot, no hi cap intenció de crear jocs d'ombres i s'acaba creant un caràcter d'irrealitat. És curiós com representa a la fada, amb unes grans ales formades per una espècie de plomes i sense vestir, cobrint-se només amb una fulla. D'altra banda, com en la il·lustració anterior, Peter Pan apareix vestit amb un faldellí format per fulles, amb la part de dalt del cos sense roba per a marcar el seu caràcter de xiquet salvatge i la seua vida de llibertat en el bosc, que contrasta amb la forma de vestir més civilitzada de Wendy i, per tant, evidencia els contrastos i les diferències entre ambdós personatges. Aquesta il·lustració és una mostra de l'estil habitual del il·lustrador que queda palès en la representació de les figures humanes i l'exageració d'alguns dels seus trets com ara els ulls.

Cal destacar el gust per l'ambientació mediterrània que, en aquest cas, es manifesta en les estovalles de quadres rojos i blancs i el gerro de ceràmica amb unes clavellines i decorat amb una ornamentació de línies blaves.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta il·lustració apareix ja Campaneta, la fada inseparable de Peter Pan, i representa el moment en el qual Wendy i Peter Pan comencen a parlar en l'interior de l'habitació dels xiquets. Peter Pan agafa un botó. És el moment de la història en què Wendy li cosirà l'ombra i, per això, l'aparició d'aquest element.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 33,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La figura de la lluna destaca com a protagonista absoluta de la composició. Es tracta d'una lluna creixent i personificada amb un rostre humà. Malgrat això, continua mostrant de forma evident la seua forma redona de lluna plena. Al voltant d'aquesta es desenvolupa la resta de l'escena.

Així, en la part superior de la lluna, es representa el moment en què Peter Pan, Wendy i els seus germans decideixen fugir. Tot i que els protagonistes estan volant al voltant de la lluna, els seus cossos no es preocupen d'adoptar esta forma redona, no es caragolen al voltant d'aquesta i, contràriament, s'observa un grup de personatges rígids i sense moviment. Són figures inestables que volen pel cel però que més bé sembla que es precipiten cap avall. Els vestits i els cabells tampoc acompanyen els seus moviments. L'estatisme, per tant, és la clau de l'escena i s'aprecia en característiques com ara, els cabellells esquemàtics i sense volum, creats amb línies rectes i els vestits rígids. No hi ha cap intenció de dinamisme i és un efecte totalment intencionat. És una manera molt personal de representar la realitat. Campaneta també acompanya aquest grup de figures. Ara, però, ja no és una fada que irradia llum com en la imatge anterior. Hi destaca per estar envoltada de plomes, que són les encarregades de donar forma a les grans ales.

És una imatge nocturna i, per tant, s'ha triat una gama cromàtica de tonalitats fredes, blavoses, i tots els elements que conformen la il·lustració s'adapten a aquests colors. Pel que fa a la il·luminació, s'observa un tractament de la llum artificial. La lluna irradia llum però només il·lumina les cases de la part de baix de la il·lustració. Hi ha una diferència clara entre la part inferior, més il·luminada i més clara i la part superior, molt més obscura.

Cal ressaltar el gust per l'ornamentació i els detalls, com s'observa en la representació de les estrelles i en el treball minuciós alhora de representar els cabells caragolats d'un dels germans. A més, es troba de nou el gust per l'elecció de la representació de paisatges urbans de característiques modernistes i pel detallisme dels escenaris.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge representa l'instnat en què Wendy i els dos germans decideixen fugir junt amb Peter Pan i sobrevolen el cel camí de la casa de Peter Pan.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 33,8 cm. (cadascuna)

Les dues il·lustracions es realitzen sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Malgrat que es tracta de dues il·lustracions de pàgines diferents, totes dues responen a un mateix tema, és a dir, es tracta d'una seqüència d'imatges amb un mateix fil narratiu. A més, les dues presenten les mateixes característiques estilístiques. Així, el més destacat, és l'acumulació de personatges i la presència abundant de vegetació envoltant totes aquestes figures.

Les dues imatges representen com els xiquets i els amics de Peter Pan són espiats pels pirates alhora que aquests són espiats pels indis que, per últim, són perseguits per un grup d'animals. L'escena té lloc en el bosc. En aquest cas, es pot diferenciar l'elecció de dues gammes de colors diferents. En primer lloc, les tonalitats fredes, blaves sobretot, per als arbres que fan de fons de la composició. Aquesta decisió es relaciona amb el fet que és una escena nocturna. En segon lloc, es disposen els grups de figures, perfectament ordenats, en colors més càlids.

Així, tot i aquesta aparent acumulació, es segueixen unes certes regles compositives i d'ordenació. Tots els personatges es disposen de forma ordenada i respectant les altures per a poder observar correctament totes les figures; cadascun d'ells és diferent de la resta dels seus companys, realitzen moviments distints i es cuida molt la caracterització. A més, pel que fa a la representació humana, es segueix l'estil de Calatayud que s'observa en trets com ara les desproporcions dels caps, els nassos exagerats i les extremitats que no es corresponen amb les dimensions de la resta del cos. Hi cal destacar l'esquematisme a l'hora de representar els cabells com, per exemple els dels indis, amb uns cabells llisos i llargs que s'aconsegueixen amb la utilització de línies rectes. El mateix succeeix amb el grup d'animals, entre els quals destaca el cocodril, un protagonista indispensable del conte. Tots aquests animals, destaquen per presentar una boca enorme amb una gran quantitat de dents, cosa que els identifica amb el seu caràcter ferotge.

El més significatiu d'aquestes il·lustracions és com Calatayud s'influència d'una sèrie d'arquetips visuals ja establerts a l'hora de representar els diferents grups de personatges. Així, els xiquets remarquen el seu caràcter salvatge vestint-se amb les pells dels animals; els pirates apareixen amb grans arracades, barrets amb la calavera típica del símbol dels pirates, garfis, vestits rallats, potes de pal, espases i mostren una actitud violenta mentre que, els indis es representen amb una pell més obscura, la cara pintada i les plomes que els decoren el cap. A més apareixen portant un tòtem.

Cal esmentar també el decorativisme de la imatge i el gust per l'ornamentació de cada element que s'observa, a més de en els detalls de la pell dels animals i els vestits i els objectes que agafen les figures humanes, en la vegetació, que no és una còpia de la realitat i s'allunya d'aquesta al seguir únicament les normes de la imaginació de l'il·lustrador. Es tracta d'arbres amb còpies redones formades a partir de fulles punxegudes i amb forma de fletxa que creen un efecte molt decoratiu i que repetirà en altres il·lustracions.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge és una mostra de tots els habitants que vivien al País dels xiquets perduts i de com passen els seus

dies, és a dir, els xiquets, els pirates i els indis no tenen cap altre entreteniment que perseguir-se els uns als altres. Així ho mostra Calatayud en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. No utilitza la perspectiva lineal tradicional i la profunditat l'aconsegueix a partir de la disposició d'una sèrie d'elements en primer pla, com ara la silueta de Wendy d'esquenes i les copes dels arbres en el fons de la imatge. La il·lustració que resulta és bastant plana, un fet que s'accentua per l'elecció del fons negre, que accentua el caràcter d'irrealitat i inestabilitat.

Així, en aquesta imatge Calatayud no ha volgut representar un espai real concret sinó que es tracta d'un paisatge que forma part de la imaginació de l'il·lustrador. Destaca, novament, pels arbres representats amb copes redones formades a partir d'una espècie de fulles en forma de fletxa que apareixen perfectament ordenades i distribuïdes. Aquestes mostren un efecte com si s'observaren a través d'un prisma, en què es poden veure plans geomètrics a partir de la descomposició de la llum. A més, són significatius els arbres del fons que mostren uns troncs fins i allargats que acaben amb aquestes copes redones de formes decoratives sense cap intenció naturalista. Hi cal ressaltar també l'arbitrarietat a l'hora d'escollir els colors d'aquest paisatge en el qual predominen els liles i taronges.

Pel que fa a les figures humanes, sorprèn la figura de Wendy penjada d'un arbre després d'haver estat segrestada pels pirates. Destaca per la seua inestabilitat. A més, cal fixar-se en la manca de moviment del seu vestit, que es queda rígid, com ocorre també amb les seues trenes, molt esquemàtiques i de línies rectes i llaços desmesuradament grans. Es representa una altra figura en un costat de la imatge que tracta de salvar-la. És un dels xiquets perduts i apareix amb un barret en forma de cap de lléo.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Assabentant-se de l'arribada de Peter Pan, els pirates decideixen tornar a les seues tàctiques per a capturar-lo però, aquesta vegada, serà Wendy la que caurà en la trampa, com es representa a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

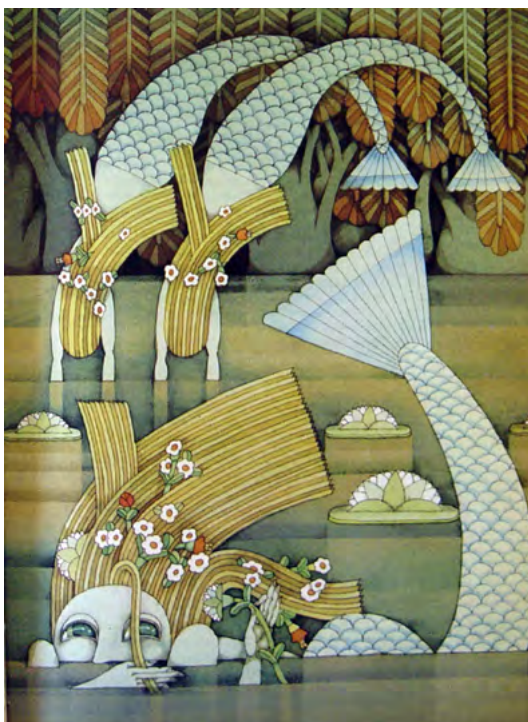
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 33,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una composició visualment complicada. Apareix una espècie de muntanya sobre la qual es representa un gran arbre en un intent d'aconseguir profunditat. La vegetació que la cobreix es representa seguint les mateixes característiques de tendència decorativa. Només cal fixar-se en la cascada de fulles que cobreix la muntanya, amb una arbitrarietat dels colors i sense cap correspondència amb la realitat. De nou, la copa de l'arbre mostra un conjunt de formes redones amb les composicions de fulles en forma de fletxa.

El tractament de la llum també és molt personal. En aquest cas, s'observa en la zona de les arrels de l'arbre, on han establert la casa Peter Pan, i a causa de la llum del fanal que penja, unes zones més obscures que altres. Aquest efecte s'aconsegueix amb el color, mitjançant colors groguencs que il·luminen les figures i altres espais que queden més obscurs, amb els colors blaus. De fet, l'artificialitat és la característica predominant.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El Capità Garfi desitja capturar Peter Pan però mai acaba de localitzar el seu amagatall. Calatayud ha intentat plasmar en la imatge la dificultat d'arribar a aquest indret representant, d'una manera molt personal, la casa dels xiquets perduts en un lloc quasi inaccessible com són les arrels d'un arbre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

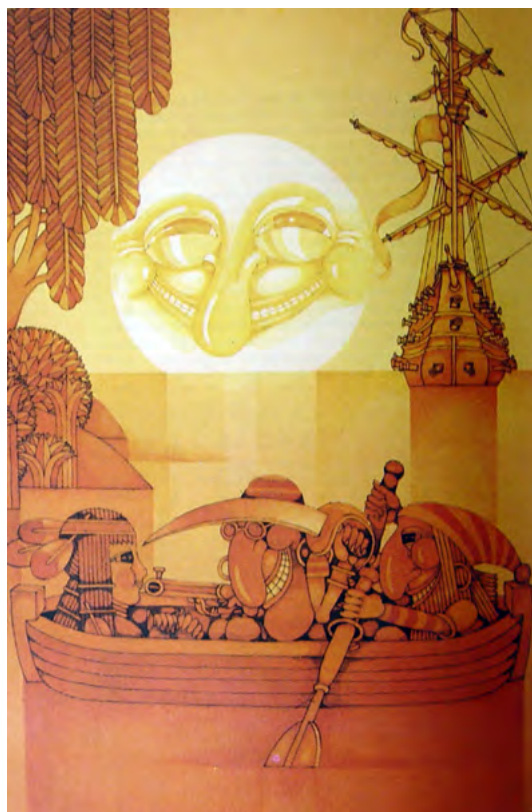
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. No utilitza la perspectiva lineal tradicional i per aconseguir la profunditat torna a utilitzar el recurs de col·locar una figura més gran que la resta en un primer pla de la composició. Així, destaca la figura d'una sirena que centralitza la composició. Tot seguit, apareixen dues sirenes més, representades d'esquenes i en l'instnat de saltar cap a l'aigua.

Aquesta escena destaca per l'estatisme i la geometria. Només cal fixar-se en alguns detalls com ara la representació de l'aigua a partir de línies rectes, sense cap tipus de moviment ni tampoc de simulació de corrent, oferint un resultat d'una gran artificiositat. El mateix ocorre amb els personatges de les sirenes. Els cabells també es formen a partir de línies rectes i, aquesta verticalitat, només es veu trencada per l'aparició d'uns motius florals que els decoren els cabells. A més, cal remarcar el poc interès per a crear moviment que s'observa en els cabells de les dos sirenes que són a punt de submergir-se en l'aigua. La posició dels cabells no acompanya el moviment del cos i tot acaba sent estàtic i artificiós. Malgrat tot, les formes redones del rostre i les extremitats contrasten amb totes aquestes línies rectes. Hi cal afegir que, per a la representació d'aquests éssers fantàstics, es basa en una sèrie d'arquetips visuals ja establerts com ara al cua de peix (tot i que, segons la mitologia, les sirenes serien en realitat dones amb ales d'ocells, Calatayud es serveix de la deformació que ha arribat fins als nostres dies).

A més, la il·lustració reflexa el gust per l'ornamentació que està present en moltes de les imatges d'aquest llibre i que, en aquesta ocasió, queda reflectida en les cues de les sirenes, que acaben amb una forma d'elegant ventall i també en els arbres del fons de la imatge que presenten unes fulles que cauen com una cortina. Pel que fa al color i a lllum, utilitza unes tonalitats fredes, excepte les fulles del fons de color rogenc, i una il·luminació plana.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els xiquets perduts passaven molts dies de l'estiu en la llacuna on vivien les sirenes. Precisament són aquests personatges els que ara presenta Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició s'organitza situant la barca amb els tres personatges en el centre de la composició i en un primer pla. Al fons, es mostra el vaixell dels pirates i, és molt interessant comprovar com Calatayud utilitza novament el recurs de la composició fotogràfica per a emmarcar la il·lustració amb la vegetació que apareix al cotat esquerre, com un cortinatge.

A més, i com ja s'ha observat en altres il·lustracions d'aquest llibre, l'il·lustrador il·lumina l'escena a través d'un focus de llum present en la composició. Així, el sol, personificat amb un rostre humà, és l'encarregat d'aquesta funció i provoca l'aparició d'una sèrie d'ombres de formes rectes per tota la imatge com ara la que reflecteix el vaixell pirata i també el reflex de l'altra barca.

Els colors es corresponen amb el color ataronjat que provoca l'eixida del sol. Tot i això, l'efecte és bastant artificios i, aquest resultat, és producte de la conjunció de molts factors, no només de la il·luminació, com ara la representació estàtica de l'aigua traçada amb una línia recta. És un mar en calma però caracteritzat pels trets geomètrics. Hi cal destacar també la minuciositat a l'hora de representar la vegetació i el gran detallisme.

Pel que fa als personatges, es reproduïxen els arquetips visuals habituals que s'observen en els vestits dels pirates, els rostres agressius i en l'índia, que apareix amb un tocat de plomes que li decora els cabells llisos i rectes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge mostra en un primer pla la barqueta en la qual viatgen dos pirates amb una índia presonera. Li havien nugat les mans i els turmells i pretenien abandonar-la en la roca situada al mig de la llacuna de les sirenes. Darrere, el vaixell dels pirates accentua la temeritat de l'escena que, Calatayud, reproduïx seguint fidelment el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

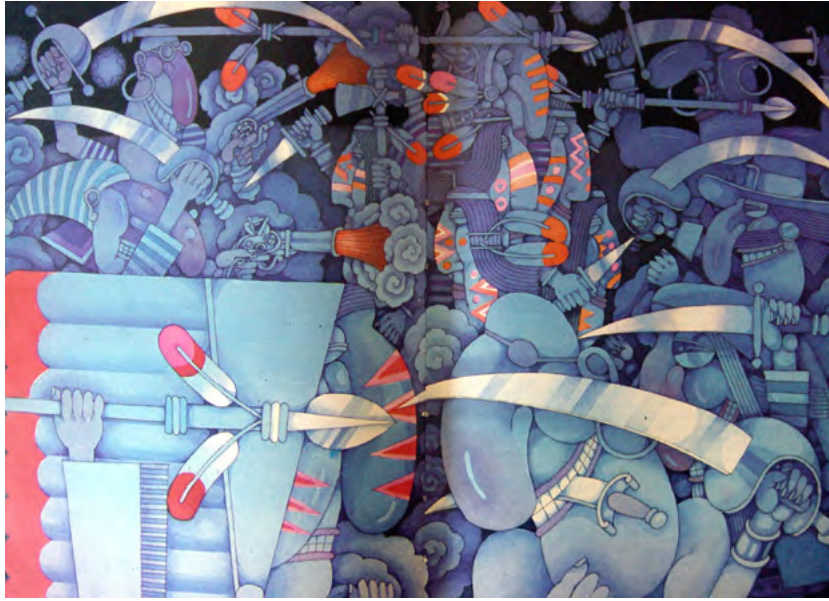
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La composició s'organitza d'una manera molt peculiar i segueix l'estil personal de l'il·lustrador. Destaca la figura del cocodril, situat en el centre de la composició però, malgrat que apareix en un segon pla, és la figura més gran de la imatge, fins i tot més gran que el Capità Garfi que apareix en un primer pla.

El cocodril es representa amb una boca enorme i amb unes grans dents afilades. Hi cal dir que la boca és fins i tot més gran del que és habitual en aquest tipus d'animals, utilitzant aquesta exageració per a marcar el seu caràcter salvatge. Pel que fa al Capità Garfi, segueix els convencionalismes establerts a l'hora de representar un personatge com aquest, com ara el garfí, el barret negre pirata, els binocles, les trenes i l'expressió agressiva. Totes aquestes propietats s'afegeixen a la representació personal de Calatayud com s'aprecia en l'exageració de la boca, amb moltes dents, el nas i les proporcions reduïdes de les extremitats i les mans.

La imatge es compartimenta en una successió de plànols horitzontals. Es tracta d'un recurs amb el qual, a més, es representa l'aigua i ofereix un resultat molt estàtic i geomètric. D'aquesta manera, cadascun d'aquest plànols és ocupat per un element que remarca l'efecte de profunditat de la imatge. El cocodril, per tant, ocupa gran part de l'espai i, com que es representa submergit en l'aigua, cadascuna de les parts del seu cos apareixen per una d'aquestes franges: primer la boca, el cap i, per últim, la cua. L'efecte visual és d'una gran artificiositat. Com en altres il·lustracions, Calatayud no pretén crear un espai copiat de la realitat sinó que les ambientacions creades es regeixen per unes regles d'estil i de composició molt particulars. Cal afegir, a més, la presència de vegetació amb una filera d'arbusts de formes geomètriques, en el fons de la imatge i com un teló.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El Capità Garfi també estava en la llacuna. Anava nadant cap a la barqueta dels seus homes. Els dos pirates no entien que feia allí el Capità fins que ell els explicà que havia decidit que Wendy havia de convertir-se en la mare dels pirates i, a més, tots els xiquets perduts havien de desaparèixer. Calatayud inclou en aquesta imatge la figura del cocodril, a qui tant temia el Capità Garfi, que vivia en la llacuna.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 x 33,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquest cas, es tracta d'una composició formada per dos grups: els indis i els pirates. Aquests dos conjunts de figures, però, no es diferencien entre ells per la gama cromàtica ja que ambdós bandes es representen amb la mateixa tonalitat blavosa. És una composició amb una complicació visual evident, amb la compareixença d'una gran quantitat de personatges, en la qual no s'hi deixa cap zona buida d'elements i on tots es mouen en un espai desconegut i irreal conseqüència del color negre del fons. Es tracta d'una escena nocturna i, per això, l'elecció d'aquest to. Els representats de cada grup apareixen entremesclats i només alguns pocs detalls en un color roig-rosenc destaquen sobre els blaus, com ara les plomes i les pintures dels indis i els dispars dels pirates, que permeten distingir-los.

D'altra banda, en un primer pla, i en el centre de la imatge, compareixen un indi i un pirata de dimensions superiors a la resta dels seus companys. L'indi va abillat amb un gran plomatge format per línies rectes i evidenciant un fort geometrisme, mentre que el pirata es presenta en una actitud salvatge i sostenint un punyal en la boca. A més, tots dos mostren l'exageració i la desproporció habitual dels personatges de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aprofitant l'obscuritat de la nit, els indis es desplacen d'amagat fins on es troben els pirates. L'objectiu d'aquesta acció és rescatar la jove índia. Quan, per fi, els indis i els pirates es troben, comença una lluita sanguinolenta en la qual els pirates guanyarien els indis per la seua forta agressivitat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge el Capità Garfi és el protagonista de la composició. Calatayud es serveix del recurs de la composició fotogràfica i utilitza alguns elements de la imatge per a emmarcar l'escena, com ara la taula i els caixons de la part de l'esquerra.

L'escena es desenvolupa en l'interior del vaixell pirata i, per tant, l'elecció dels colors es correspon amb l'utilització de colors càlids per a reforçar la idea de la llar, en aquest cas, el vaixell pirata. Només el color verd del verí i el barret destaquen sobre aquesta uniformitat cromàtica que caracteritza la imatge.

El Capità Garfi presenta un cap grandíssim, quasi tan gran com el seu nas, i un bigot enorme que s'enrosca oferint un sinuosa corba. Cal fixar-se també en la desproporció de la boca, amb un nombre incalculable de dents i els ulls grans i rodons. Aquesta representació desproporcionada del cap i els seus elements contrasta amb les mans i la resta del cos, molt més menut.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada derrotats els indis, els pirates han aconseguit capturar els xiquets perduts, Wendy i Peter Pan i els han portat presoners fins el vaixell pirata. En aquesta imatge apareix el Capità Garfi preparant un verí per a acabar amb la vida de Peter Pan.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una composició equilibrada que, servint-se de les dues altures que mostra el vaixell dels pirates, representa dues escenes simultànies. A més, aquestes es diferencien entre sí pels colors escollits. Així, l'escena inferior es representa amb colors més groguencs, creant un cert efecte artificial, mentre que, en la imatge superior els colors s'aproximen més a la realitat. Hi cal destacar també la disposició de les cordes del vaixell entrecruades i de la bandera pirata, de grans dimensions i amb un moviment ondulant, que es superposen i aconseguen crear un efecte decoratiu alhora que d'una clara influència fotogràfica pel que fa a la presentació compositiva.

La representació de les figures segueix les mateixes característiques d'il·lustracions anteriors. Hi cal ressaltar la presència de Wendy en la part superior esquerra, de front, nugada al pal, amb un gest de sorpresa i un pentinat d'un gran estatisme. Darrere del pal al qual es troba nugada, sorprèn el cap d'un dels pirates que es caracteritza pel nas exageradament gran. Aquesta exageració també es trasllada al Capità Garfi, que es mostra de perfil i amb unes desproporcions evidents. En direcció contrària a aquests personatges, i en la part inferior, s'ordena el grup de xiquets perduts que són conduïts per un pirata cap a l'esquerra. Es representen amb les disfresses d'animals, excepte un dels germans de Wendy que porta un barret ratllat. Tots ells compareixen perfectament ordenats per altura. El pirata, que els amenaça amb una espasa, mostra un somriure maliciós i ensenya una dentadura formada per una gran quantitat de dents.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El Capità Garfi continua amb el seu pla d'acabar per sempre amb els xiquets perduts. Així, en aquesta imatge els xiquets perduts són conduïts per la coberta del vaixell i custodiats per un pirata, per a ser llençats al mar sota l'atenta mirada de Wendy, que es representa nugada sense poder ajudar-los.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 33,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge Calatayud es serveix del recurs de disposar en un primer pla les figures més grans, pe a aconseguir l'efecte de profunditat, i la resta de personatges es mostren disminuint la grandària a mesura que s'allunyen. L'acumulació de figures i elements és un altra de les constants de l'il·lustrador que també està present en la composició.

Els protagonistes de l'escena són, de fet, Peter Pan i el Capità Garfi i, tot i ser les figures més grans no es troben al centre de la imatge sinó que han estat desplaçades cap a un dels laterals. Es tracta d'una composició que s'organitza diagonalment, de dreta a esquerra. Hi destaca l'espasa del capità ja que la desproporció i l'exageració no només apareix en la representació de les figures humanes sinó també en els elements que els acompanyen. No s'ha d'oblidar el geometrisme i la manca de naturalitat a l'hora de representar, per exemple, els cabells.

Calatayud segueix els convencionalismes que l'imaginari col·lectiu ha proposat per a personatges com ara els pirates i ocorre el mateix en la representació del vaixell pirata, amb canons i bombes repartides per la coberta. Peter Pan i la resta dels xiquets perduts que l'acompanyen van disfressats d'animals per a remarcar el seu caràcter salvatge i ressaltar el fet que viuen allunyats de la civilització.

L'elecció d'una mateixa gama cromàtica groguenca per a tota l'escena crea la complicació visual característica de Calatayud. Finalment, malgrat que és un moment d'acció en el qual els xiquets s'enfronten als pirates, l'estatisme és el tret dominant.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Finalment, amb l'ajuda de Peter Pan, tots els xiquets aconsegueixen enfrontar-se als pirates. Calatayud representa aquesta escena de lluita entre els infants i els adults i utilitza la confusió i la complicació visual per a reforçar el dramatisme del moment.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 x 16,8 cm.

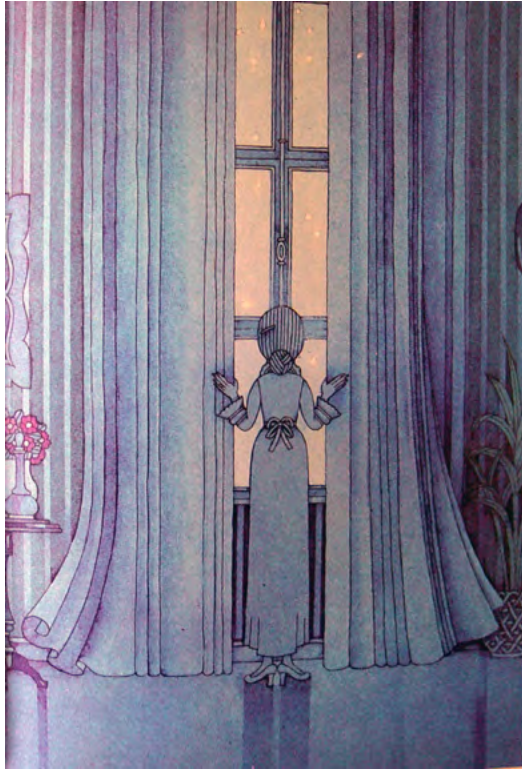
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Es tracta d'una imatge en la qual es representen dues accions de manera simultània i en la qual s'aprecia el gust per les composicions fotogràfiques. Aquest fet es manifesta en trets com ara com ara la manca d'interès per a centrar els elements principals de la imatge i el tall establert pels marges de la il·lustració als diferents elements que es representen.

Així, d'una banda, s'observa a través d'una finestra l'interior de la casa de Wendy i els seus germans que, acabats d'arribar, són rebuts pels pares. Aquesta escena destaca per la utilització del color groc ja que es tracta de la representació d'un interior il·luminat artificialment mentre fora tot és fosc i, per tant, totes les figures també es mostren d'aquest color i segueixen les normes de representació habituals de Calatayud.

D'altra, aquesta escena d'interior és observada amb atenció per Peter Pan i Campaneta. Aquesta última apareix il·luminada i contrasta amb el fons negre. En aquesta il·lustració utilitza la llum com un element imprescindible i com un recurs per a diferenciar les diferents escenes que componen la imatge disposant, a més a més, de dos focus de llum en una mateixa composició. Finalment, el gust per la decoració es detecta en aquesta ocasió en la representació de les fulles de parra amb una sinuositat que contrasta amb altres elements més rectilinis com ara els cabells de Peter Pan.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració marca d'una manera molt clara la diferència entre els dos móns que apareixen en la història: el de Wendy i el Peter Pan. Wendy es representa en el caliu de la llar mentre que Peter Pan, un xiquet salvatge, viu allunyat d'aquesta civilització. Calatayud mostra el moment en què els xiquets tornen a casa i aquest és un motiu de tristesa per Peter Pan.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,9 × 16,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per mostrar una composició ordenada i simètrica. En el centre d'aquesta, apareix Wendy d'esquenes i envoltada per un gran cortinatge. De nou, Calatayud es serveix del recurs de la composició fotogràfica ja que no l'importa tallar els objectes que apareixen al costat del gran finestral, com ara la tauleta amb flors i la planta que, a més, utilitza per a emmarcar l'escena. Pel que fa a la il·luminació, es serveix de la llum que entra a través de la finestra per a crear les ombres rectilínies que s'observen en els diferents elements que formen l'escena i, l'elecció de colors freds, crea una llum tènue, pròpia de l'hora en què s'amaga el sol, alhora que desprèn un sentiment de tristesa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Peter Pan ha marxat i Wendy i els germans ja estan en casa. Calatayud s'ha centrat en la figura de Wendy per a representar aquesta última escena del llibre que explica la tornada a casa dels germans i el retorn de Peter Pan al País dels xiquets perduts.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre es caracteritzen per no seguir fidelment les normes de la perspectiva lineal tradicional a l'hora de confeccionar la composició sinó que, més bé, s'inclinen per la disposició d'elements determinants més grans en un primer pla de la imatge amb la finalitat d'aconseguir un efecte de profunditat. A més d'això, el gust per les composicions fotogràfiques està contínuament present i es manifesta en la utilització habitual dels elements de la imatge per a emmarcar l'escena i en la tendència per retallar els personatges i els objectes intencionadament amb els marges de la imatge. Un altre aspecte interessant de les composicions és l'acumulació de figures i elements a la il·lustració, sense cap espai en blanc. Tota la imatge és ocupada pel dibuix. Pel que fa a la utilització de la llum, resulta curiós comprovar com utilitza un focus de llum present en la imatge com un pretext per a crear una il·luminació concreta de zones d'ombra i de llum. Són freqüents les escenes il·luminades d'aquesta manera tot i, moltes il·lustracions, no presenten cap tipus de joc lumínic i destaquen per presentar una llum plana. A més, cada il·lustració s'identifica amb una gama cromàtica determinada i aquesta és l'encarregada de crear l'ambientació de l'escena.

S'ha de tenir també en compte el gust per l'ornamentació que s'observa, sobretot, en la vegetació que apareix amb unes formes molt decoratives i sense cap intenció naturalista. Els arbres presenten formes diverses i imaginatives com ara unes copes arrodonides formades a partir d'un conjunt de fulles en forma de fletxa. De vegades, aquesta vegetació es concentra al fons de l'escena com una mena de teló decoratiu. A més de la vegetació, aquest decorativisme està present en molt detalls dels objectes i els personatges que apareixen en les il·lustracions no deixant cap element, per menut que siga, a l'atzar.

Pel que fa a la representació de les figures humanes, destaca l'exageració de les formes i la desproporció. Són personatges caracteritzats per l'allargament, la desproporció, la frontalitat i la rigidesa. En aquest cas la desproporció s'evidencia, sobretot, en els caps enormes dels personatges, amb un nas exageradament gran. En els animals, per exemple, és la boca l'element més gran, segurament per a remarcar el seu caràcter salvatge, i el mateix ocorre en les personificacions que apareixen del sol i la lluna. Cal comentar també la rigidesa i el geometrisme característics dels cabells dels personatges d'aquest llibre formats, normalment, a base de línies rectes i sense cap intenció de moviment o naturalisme, com s'observa a les tresses de Wendy, per exemple.

Per últim, les imatges que mostren l'exterior de la ciutat presenten totes una paisatge urbà modernista com es pot observar en la representació dels edificis. Pel contrari, quan es tracta d'escenes de paisatges naturals no segueix cap model i crea un món fictici que es regeix per les regles de la imaginació de Calatayud.

TÍTOL: Escenarios fantásticos.

AUTOR: Joan Manuel Gisbert.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Labor, Bolsillo juvenil, Barcelona, 1979.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 18,2 × 11,4 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 191.

ISBN: 84- 335-8417-0.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 40 il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Totes les il·lustracions d'aquest llibre són en blanc i negre excepte la portada. Aquesta primera imatge es caracteritza per la presència d'un fons verd sobre el qual apareixen tot un seguit de formes blanques. Es tracta d'una representació del cel amb la presència del sol, de color groc i personificat amb un rostre humà, que somriu. A més, el cromatisme contrasta amb la resta d'elements, com ara els núvols que l'envolten. Aquests últims es caracteritzen per l'aparença ondulada però participen del caràcter geomètric de les imatges d'aquest llibre. Finalment, en el centre de l'escena i camuflant-se entre la verdor del cel, compareix un aparell estrany. Aquesta espècie de nau voladora formada per un cos superior del mateix color que el cel però més clar, presenta una forma allargada amb els extrems circulars. Per damunt d'aquesta estructura tot un seguit d'elements que combinen les formes circulars amb d'altres més rectangulars acaben de completar l'aparença d'aquesta espècie de nau. Hi cal destacar la presència del que sembla una gran botzina i altres formes esfèriques al seu voltant, així com el que podrien ser dues ales que sorgeixen del cilíndric central i que acaba en tres formes circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La imatge d'aquesta portada es correspon amb un moment concret d'aquest llibre que explica la història de Demetrius latopec, un mag que tenia la capacitat de fer desaparèixer miratges. A més, el màxim desig d'aquest personatge era inaugurar el gran teatre dels miratges. Finalment, ho aconseguirà però, un antic enemic, estarà a punt d'acabar amb el seu somni. Aquesta primera imatge mostra l'aparell amb què el mag fa desaparèixer els miratges.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta primera imatge acompanya i presenta el títol del primer conte. La composició, que serveix de portada per al títol, s'emmarca dins d'un requadre. Apareix una imatge menuda d'una fàbrica. Aquesta imatge juga amb el ratllat i les tints planes i amb les formes geomètriques. La representació de la fàbrica s'aconsegueix, per tant, amb la superposició de distints volums amb forma de cases amb teulades a dues vessants i finestres redones i semicirculars. L'última d'aquestes estructures, més allargada i rectangular, deixa veure la presència de tres xemeneies cilíndriques que ixen de la teulada. Baix d'aquestes, es mostra una vidriera amb la part superior semicircular més gran que la resta de finestres que hi apareixen. Aquest conjunt arquitectònic combina el blanc del paper amb la tinta negra que també s'utilitza per a projectar l'ombra. El fons és dominat pel blanc del paper però, la part inferior de la imatge, és ocupat per la representació d'un terra de ratlles paral·leles que accentua el caràcter geomètric de la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta primera imatge presenta la fàbrica vella, un edifici que la història descriu com una construcció del segle XIX. Dionisio Leganés, protagonista principal, vivia davant d'aquesta construcció i a causa de l'insomni passava les nits imaginant fantasies nocturnes del que podia ocórrer en l'interior d'aquesta fàbrica. Aquests jocs no l'espantaven sinó que el divertien però, en realitat, no passava res estrany en el vell edifici. L'autèntica incògnita que amagava l'edifici era el seu destí, és a dir, en què es convertiria el solar després de l'enfonsament ja que, de manera inesperada, un matí començà la seua demolició. La conversió de la fàbrica en solar el va fer recordar que, anys enrere, per distraure's, havia construït vaixells en miniatura i reproduccions de monuments famosos així que ara podria entretenir-se de nou amb aquesta activitat però, en aquesta ocasió, construint l'edifici desaparegut. Després de tres setmanes de treball sense descans, va tindre la maqueta ja feta aconseguint una còpia magnífica que imitava amb cura les proporcions, les formes i els colors a una escala reduïda. Dionisio jugava amb la fàbrica i inventava crims i misteris i imaginava arguments policíacs. Fins i tot, construïa ninots que es convertien en personatges de les seues històries. Hi havia un que apareixia sempre: l'inspector Leganés. Amb aquest personatge es representava ell mateix com un heroi que resolva tots els misteris. Mentre, en la realitat, no s'havia produït cap canvi i romania el solar envoltat per una tanca.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca pel fons estrellat amb la figura de Dionisio Leganés, protagonista de la història, representat en el centre. Aquest personatge es representa seguint les característiques de l'estil de Calatayud, amb el cap i el braç que agafa la maqueta exageradament grans. El cap, amb un barret, presenta un rostre allargat, amb uns ulls ametllats, unes ulleres redones i un bigot de línies rectes que li cobreix la boca i que apareix per baix d'un nas de formes més ondulades. La resta del cos, a excepció del braç i les cames, s'amaga per de darrere la maqueta. Aquesta presenta els mateixos trets geomètrics de la imatge anterior i es caracteritza per la presència de les tres xemeneies de formes cilíndriques que surten entre les teulades a dues vessants. En aquesta ocasió, les tintes planes s'han substituït pel ratllat amb la tinta. L'estructura d'aquesta maqueta, curiosament, es reproduïx com una ombra coberta per menudes ratlles amb la tinta per darrere de la figura del protagonista.

Cal destacar la compareixença en la part inferior de la imatge d'una estructura de línies paral·leles molt pròximes entre elles sobre la qual es disposen tot un seguit d'elements, com ara tres palmeres, un detall geomètric de formes triangulars, una lluna minvant amb l'ull cobert per un antifaç però que esbossa la seua forma plena obscurint el ratllat, una mà empenyent un punyal, una pistola amb el fum del dispar i un pont. Tots aquests són els símbols de les històries policiaques que Dionisio inventava cada nit.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge presenta Dionisio Leganés, protagonista de la història, amb la maqueta de la fàbrica i, en la part inferior, una sèrie de signes de caràcter policia per a simbolitzar les històries que el protagonista imaginava. Aquesta il·lustració, per tant, és una presentació del protagonista i de les històries que inventa amb la maqueta de la fàbrica.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

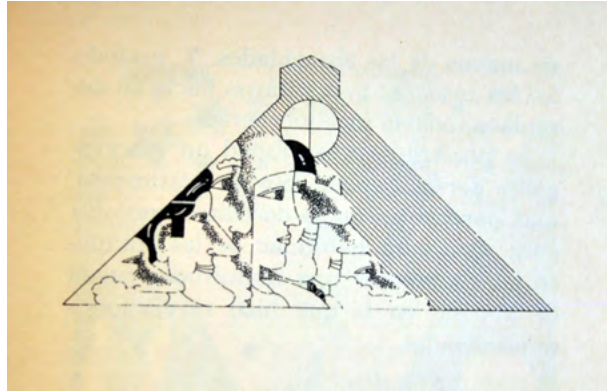
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca pel caràcter geomètric. Sobre un fons blanc, i desviada cap a un dels costats, es representa una part de la fàbrica però, en aquesta ocasió, apareix amb un ratllat amb la tinta que cobreix fins i tot la teulada. Cal remarcar que el lateral mostra un ratllat més obscur que contrasta amb la resta de la construcció així com la presència d'una finestra circular al centre.

Tres personatges semblen travessar aquestes parets ratllades i, cadascun d'ells, es troba en una fase diferent: un d'ells només ha introduït una mà i part de la cama amb què avança cap endins, el següent apareix amb la meitat del cos dins de la construcció mentre que l'últim ja hi és pràcticament dins i només s'observa una part molt reduïda del seu cos i un peu que també es dirigeix cap a l'interior. Tots tres són idèntics entre ells i es representen de perfil i amb la mateixa posició. El cap presenta uns cabells en forma de casc, obscurs i un rostre allargat amb uns ulls ametllats, un nas gran i una boca que es confon amb el gran bigot color negre que l'envolta. Cal destacar el predomini de la línia amb la qual es traça l'estructura de la cara així com els trets, com ara l'orella, la cella o la barbeta. Altres elements, com ara, els cabells, la decoració del vestit i el calçat es presenten amb unes taques blanques que contrasten amb la tinta. Pel que fa a la resta del cos, aquest es mostra en posició de caminar, amb unes cames de formes arrodonides que es mouen una rere l'altra. A més, vesteixen amb una espècie d'uniforme, molt elegant, amb jaquetes decorades per unes muscleres de color negre i amb una decoració de motius circulars. Finalment, es mostra un cinturó i unes botes obscures.

Aquestes tres figures no són les úniques que tracten d'entrar en la fàbrica. Els cascos d'aquests, de color negre i amb la presència novament de les taques blanques que els atorguen un aspecte lluent, es mouen per l'escena, de manera desordenada i tracten d'introduir-s'hi. Com ocorre amb els personatges, els cascos es mostren en diverses posicions, de manera que un d'ells pràcticament ja es troba dins mentre que els altres apareixen amb una part submergida en la paret. Amb tot, la seua disposició per la imatge, aleatòria i sense cap ordre, contribueix, juntament amb els tres personatges que conformen la resta de l'escena, en la creació d'aquesta ambientació estranya que respon als gustos estilístics tan personals de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Dionisio es va cansar d'inventar històries i va decidir fer-li un últim homenatge a la fàbrica enfonsada. Quan va arribar la nit, baixà cap al solar buit amb la maqueta i entrà en el terreny. Es va dirigir cap al centre i començà a cavar per fer un gran forat per introduir-hi la maqueta. Pretenia que fos com un adéu simbòlic. Aquella nit va somiar amb la fàbrica però, quina va ser la seua sorpresa, quan va despertar i, a través de la finestra, va veure que la fàbrica havia tornat a aparèixer i que una gran quantitat de gent l'envoltava. A més, un cotxe de bombers es trobava a prop de la porta principal i diversos bombers es sorprenien al comprovar que al llançar els seus cascos contra els murs aquests no xocaven sinó que els travessaven sense deixar cap senyal. Sorpresos per l'expectació causada per l'efecte dels cascos, sis bombers començaren a caminar cap a la paret i la travessaren també tornant a aparèixer segons més tard. Calatayud, amb un estil molt peculiar, representa aquest moment concret de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,2 × 4,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta il·lustració presenta sobre un fons ratllat que adopta la silueta de la fàbrica tot un seguit de personatges perfectament ordenats. Aquesta construcció es torna a representar amb el ratllat de la tinta. És tracta d'una forma triangular, amb una finestra circular en la part superior que s'estretís per la forma de la teulada a dues vessants i que engloba en l'interior set personatges de perfil.

Aquest grup de figures s'agrupa en un dels laterals del triangle i el primer i l'últim es mostren amb una altura inferior a la resta i són les figures més velles. Tots dos són idèntics, amb un nas allargat i una barba poblada feta amb línies ondulades. La resta presenta alguns trets diferenciadors. A continuació del primer vellet, un home un poc més alt, de cabells ben pentinats i patilles negres somriu i mostra un nas i una barbata exageradament allargats. Al seu costat, i seguint una ordenació per altures, es veu un home calb, de nou amb barba i amb una cella grossa, amb la mateixa forma ondulada que la barba. El centre és ocupat per l'única dona, amb uns cabells llargs i rectes mentre que al seu costat treu el nas, gros i gran, un altre home de cabells negres i gros. Per últim, al costat del vellet encarregat de tancar el grup, s'observa un altre nas d'un rostre semi ocult pel personatge del costat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Dionísio estava meravellat contemplant l'escena de la fàbrica. Aquesta fàbrica només era una visió, una imatge immaterial. La gent que hi havia acudit per a observar l'escena també s'havia adonat d'aquest aspecte. Però Dionísio estava molt espantat. Tenia por que algú l'haguera vist la nit d'abans soterrant la maqueta. Calatayud, en aquesta imatge, ha tractat de representar l'impacte d'aquest miracle i la gent que s'hi amuntegava al voltant per a observar-lo.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca per la presència d'un requadre dins del qual s'insereix un triangle invertit. Aquestes formes geomètriques contenen dues escenes distintes que es narren al text. Pel que fa al triangle, s'observa la representació d'una figura humana sobre un fons blanc amb estrelles negres repartides per un espai neutre. El personatge, de perfil, apareix vestit elegantment i amb un barret de copa excessivament gran. El rostre participa de les característiques habituals de l'estil de Calatayud i es caracteritza pel predomini de la línia. La presència del nas gran i punxerut també és un tret distintiu de l'estil de l'il·lustrador. El bigot, els cabells ondulats i la patilla es ratllen amb la tinta per a aproximar-se al natural. Finalment, un ull ametllat completa aquest rostre. El personatge alça els braços cap amunt, un gest que permet observar la presència d'uns muscles de formes arrodonides que acaben amb uns braços rectes al final dels quals sorgeixen les mànigues ratllades d'una camisa. El gust pels detalls es comprova en l'armilla decorada amb un llacet i amb una cadena d'un rellotge que s'amaga en la butxaca del pantaló.

Aquest triangle descrit es sobreposa a l'escena que es representa en l'interior d'un requadre amb els extrems doblegats. Servint-se del ratllat de la tinta per a representar el cel i, de nou, amb la presència d'estrelles blanques repartides per la composició, apareix en negre la silueta de la fàbrica, amb la teulada a dues vessants i una finestra circular en el centre. Mentre que aquesta construcció ocupa pràcticament tota la imatge, en l'altre extrem, dues figures de perfil, observen el que ocorre. Aquestes es presenten amb unes formes senzilles i sense grans detalls. Totes dues mostren uns cabells negres i un nas d'angles rectes. El primer d'aquests, a més, porta unes ulleres grans i redones.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquell esdeveniment insòlit va commocionar la ciutat i va arribar a la ciutat un personatge extravagant, que es presentà com Demetrius Iatopoc, un mag domador de miratges, que es mostra en aquesta il·lustració mentre és observat pels curiosos que s'aproximaven a la fàbrica misteriosa. Aquest bruixot es comprometé a portar-se lluny el miratge sense cap recompensa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La imatge es caracteritza pel cel ratllat amb la tinta amb uns núvols que es distribueixen per la composició. Destaca un de més gran, en la part inferior de la imatge que presenta en el centre un enfonsament amb unes línies que s'ondulen i que creen una espècie de forma estrellada que uneix el núvol blanc i llis amb el cel ratllat alhora que es constitueix com un marc de la il·lustració. Pel que fa a la resta de núvols, aquests es representen amb les mateixes característiques però més menuts. Es tracta d'estructures de color blanc, d'aparença més corbada però que segueixen mostrant un caràcter geomètric.

Entre dos d'aquests núvols apareix un sol redó, i personificat amb un rostre humà i amb uns ulls lleugerament entornats, nas i una boca que somriu i mostra les dents. Aquest astre s'estableix com el punt d'eixida de tot aquest seguit de línies que conformen el cel i, com si foren els raigs solars, s'allunyen del centre i van ampliant l'espai de separació amb un efecte geomètric i artificios.

Finalment, la part superior presenta un aparell estrany format per un cos superior allargat, d'extrems circulars i ple de ratlles paral·leles, contràriament al fons, que les mostra horitzontals. Per damunt d'aquesta estructura, tot un seguit d'elements que combinen les formes circulars amb d'altres més rectangulars, acaben de completar l'aparença d'aquesta nau. Hi cal destacar la presència del que sembla una gran botzina i altres formes esfèriques al seu voltant així com dues ales que sorgeixen del cilíndric central i que acaba en tres formes circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Les declaracions de Demetrius Iatopec desencadenaren moltes opinions. Mentre el mag esperava el resultat de les deliberacions, Dionisio, es sentia lliure dels seus temors i esperava amb impaciència el moment en el qual Demetrius acabara amb el miratge. Finalment, les autoritats i els veïns de la ciutat decidiren arriscar-se i acceptar l'oferta del domador de miratges i, ràpidament, el mag es va dirigir a l'aeroport per tornar al seu país i aconseguir els materials necessaris alhora que va demanar que ompliren una gran cisterna amb cent mil litres de sabó líquid. Al dia següent, es va escoltar un suau brunzit i tots pogueren veure com s'apropava un dirigible de color platejat en el qual viatjava Demetrius amb els seus ajudants. Aquest aparell, volava en línia recta cap al dipòsit ple de sabó i, al arribar fins ell, va anar perdent altura fins quedar suspès en l'aire i prodigiosament immòbil. És precisament l'arribada d'aquest aparell el que es representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 × 8,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca per la forma circular on es representa la fàbrica. Així, dins d'una forma de medalló envoltat per un doble cercle, la construcció fabril s'adapta a aquesta a causa de la deformació de les distintes estructures que la componen però sobretot per les xemeneies cilíndriques que es dobleguen. Hi cal remarcar l'ús de la tinta per a aconseguir distintes textures i la presència de formes circulars menudes, que es distribueixen per la part inferior i es deixen sense ratllar, servint-se del blanc del paper.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Va sorgir una llarguíssima mànega que es va connectar amb el depòsit del sabó i continuà avançant fins arribar a la fàbrica. Immediatament, començà a eixir el sabó que va formar una bombolla enorme dins de la qual quedà integrada tota la fàbrica. El text ho descriu com un globus immens de cristall on vibraven tots els colors de l'arc de sant Martí i així es representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El centre de la imatge és ocupat pel mag encarregat de fer desaparèixer el miratge de la fàbrica. Aquest es recolza sobre una espècie de finestra circular que, alhora, s'insereix en un cercle més gran. Tot el fons d'aquesta escena es troba ratllat, amb més o menys intensitat. A més, aquesta és una representació de la nau on viatjava Demetrius i que ara fa el camí de tornada. Per tant, la part inferior de la imatge és una representació d'un cel ratllat amb la presència de núvols blancs.

A més d'aquestes línies amb la tinta, hi cal ressaltar les flors que volen per l'escena junt amb el barret del mag. Aquestes flors presenten trets geomètrics a les tiges cilíndriques amb tres fulles allargades a cada costat i uns pètals rígids dels quals surten dos menuts cilindres en forma de llavors. Finalment, el mag, que alça un dels braços per a saludar, apareix vestit elegantment, amb una armilla i una cadena que acaba guardada en una de les seues butxaques. El cap, desproporcionadament gran, també mostra un nas gran i uns bigots estrets i llargs. Somriu i ensenya una dentadura perfecta i amb els ulls de forma ametllada mira de reüll. Cal destacar els cabells, ondulats i les patilles de formes més senzilles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquella bombolla de sabó amb la fàbrica al seu interior va ser arrastrada per la nau estranya que va reprendre la direcció per on havia arribat. Demetrius s'acomiajava i els ajudants llançaven centenars de flors com Calatayud representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,5 × 8,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge torna a mostrar el gust per les composicions amb motius geomètrics. La representació dels elements naturals s'emmarca dins d'una espècie de quadrat que decora els seus extrems superiors amb formes triangulars i que allarga la part inferior amb la presència d'un rectangle més menut. En el centre d'aquest quadrat, s'insereix un semicercle pel qual trau el cap Dionisio, protagonista del conte. Aquest es representa seguint les característiques d'il·lustracions anteriors com ara el barret i el bigot que es ratllen amb la tinta. A més, es representa amb un rostre allargat, amb uns ulls ametllats i unes ulleres redones. Aquest personatge, malgrat que el text explica com gaudia del jardí, es representa com una figura independent del paisatge natural que s'allunya d'aquest al mostrar-se dins d'un quadrat independent a l'espai del personatge. Aquesta vegetació es caracteritza per l'exhibició d'un grup de palmeres, representades amb un puntejat amb la tinta més suau, i amb una palmera més gran que s'envolta per dues més altes i dues molt més menudes.

Aquesta planificació a l'hora d'ordenar els distints elements de la imatge respon al gust de Calatayud per l'ornamentació i també s'observa en la representació de la resta de plantes de la part inferior. Aquestes formen un conjunt de vegetació més frondosa que combina d'una banda, i als extrems, formes més obscures de tintes planes i amb puntets blanc com flors menudes amb d'altres més clares i també puntejades amb la tinta. El gust per la decoració de la imatge es mostra en la representació d'unes estructures circulars, formades per un conjunt de fulles disposades com si fóra la visió a través d'un prisma que ofereix formes estrellades i que envolten la planta del centre, d'estructura més arrodonida i que dibuixa amb la tinta la tija d'unes flors en forma de tulipes que s'entremesclen amb l'efecte puntejat de la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Passades unes setmanes, brollaren plantes i flors en l'antic terreny de la fabrica, conseqüència de les flors i les llavors que el mag havia llançat. A més, s'instal·laren bancs i jocs infantils i es plantaren palmeres i, com es representa en la imatge, Dionisio baixava tots els dies al jardí per a prendre el sol i llegir.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,9 × 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La composició s'emmarca en un requadre amb una prolongació de la part superior per unes formes rectangulars irregulars. Es representa una balena amb trets geomètrics i amb uns núvols que l'envolten com a únics referents paisagístics. Aquesta balena es mostra com una gran taca negra, amb una sèrie de línies blanques repartides pel cos que tracten de mostra la lluentor de la pell i amb un ull redó. La cua es serveix del ratllat de la tinta per a diferenciar-se de la resta del cos. Pel que fa a la resta d'elements, únicament apareix el perfil de dos núvols de línies senzilles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El segon capítol d'aquest llibre presenta a Nathaniel Maris, un periodista especialitzat en temes fantàstics i imaginaris i que servirà per a conèixer amb més profunditat la història del mag latopec i dels miratges. L'elecció d'aquesta balena, per tant, és conseqüència d'un moment concret d'aquest capítol en el qual es conta que aquest mag crearà un gran teatre de miratges en el qual, una balena com aquesta, serà protagonista important de l'espectacle.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge presenta un quadrat dins del qual s'insereix, diagonalment, un altra forma quadrada. Aquests dos contenen escenes distintes. Així, el primer, amb els extrems decorats amb unes formes decoratives en forma d'edifici, representa una vista nocturna d'una ciutat. El fons, puntejat amb la tinta, mostra menudes estrelles i la lluna es personifica amb un rostre humà. A més, servint-se del blanc del paper, apareix l'estructura dels edificis que conformen la ciutat amb menudes finestres. Tot aquest conjunt es caracteritza per la senzillesa de les línies. Per últim, un cap humà, també amb la presència del puntejat de la tinta, treu el cap entre els edificis.

Pel que fa a l'altra escena, aquesta mostra un fons neutre amb un predomini de la tinta sobre el qual es disposa, novament, el mateix rostre humà. Es tracta d'un personatge amb cabells i bigots ondulats i amb un rostre allargat. Apareix vestit amb camisa i jersei i, aquest últim, es decora amb la tinta mitjançant ratlles menudes. Aquest fons obscur sobre el qual es representa contrasta amb el llibre obert que apareix en la part inferior i que li cobreix part del cos. En aquest cas, també destaca per la simplicitat de les línies, servint-se de les línies corbes per a representar les fulles, i per les lletres en negreta amb el nom de la revista que es veuen en la part frontal sobre una decoració ratllada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història conta que Nathaniel Maris venia els seus articles sobre temes fantàstics a la revista internacional *Imagination*, una publicació que li encarregà una investigació per a aclarir els nombrosos interrogants del cas de la fàbrica misteriosa. Aquest personatge tractarà d'esbrinar quina és la finalitat de la col·lecció de miratges de Demetrius Iatopoc i quin és el propòsit de posseir aquesta acumulació d'imatges d'il·lusió òptica. En aquesta il·lustració, Calatayud, presenta aquest periodista amb la revista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Amb la presència destacada de formes geomètriques, aquesta composició presenta el mag latopec. La part superior de la imatge és ocupada per una espècie de rectangle amb els cantons superiors decorats amb formes rectangulars més menudes puntejades amb la tinta. Aquest recurs decoratiu és molt habitual en les il·lustracions d'aquest llibre. El fons d'aquest rectangle és de color negre i sobre aquest apareixen els rostres de perfil de dos conills, d'orelles llargues i formes arrodonides. Els dos animals, de perfil i en direccions oposades, es recolzen sobre les línies que formen un triangle que s'utilitza per a envoltar el nom del mag. Aquesta forma geomètrica també decora els seus vèrtexs amb una estructura de línies paral·leles que reforça el geometrisme de l'escena. Per damunt d'aquest triangle apareix el cercle que envolta la imatge del mag. Aquest apareix sobre un fons blanc amb estrelles. Aquestes estrelles s'ordenen en una escala de més menudes a més grans i, aquestes últimes, tendeixen a amagar-se darrere l'acumulació de línies horitzontals que remata aquesta escena circular. El mag, amb un barret negre, somriu. Aquest es representa vestit elegantment amb una jaqueta obscura i un llacet al coll. El rostre, però, mostra un nas més menut que en imatges anteriors i una forma més arrodonida. Cal fixar-se en la presència de la tinta a l'hora d'elaborar el bigot, els cabells i, fins i tot, l'iris dels ulls, amb un entramat a partir del ratllat de la tinta.

Malgrat que es representa una mateixa escena, aquesta separació amb les distintes formes geomètriques s'utilitza per a desfragmentar la imatge i mostrar distintes seqüències d'una mateixa acció. Per últim, la il·lustració es completa amb la representació de dos conills, idèntics als de la part superior però de cos sencer. Entre aquest dos animals s'observa un barret d'on sorgeixen dos coloms blancs, disparats cap a dalt que es representen sobre la figura del mag.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Nathaniel Maris intentarà esbrinar el gran misteri dels miratges. No obstant, abans d'això, la història conta com, aquest periodista, va aconseguir llegir uns fragments del llibre que el mag latopec estava escrivint quan va ocórrer l'esdeveniment de la fàbrica. Aquest manuscrit explica que el mag, fins feia ben poc, era molt famós per les seues funcions de màgia teatral i havia actuat en els millors escenaris d'Europa i Amèrica amb un gran èxit. Però, de sobte, va rebre una herència molt gran que el va fer suspendre totes les actuacions, desaparèixer del món del teatre i entregar-se a la realització del seu somni: la caça i doma de miratges. Calatayud, en aquesta il·lustració, el que fa es mostrar allò que normalment caracteritza els espectacles d'un mag, com ara treure animals del barret.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es representa una part de la nau del mag Iatopec amb una figura vestida d'uniforme que sembla estar fent-la funcionar amb l'ajuda d'una palanca. El més destacat és la mesura d'aquest dirigible que contrasta amb la menudesa del personatge. L'aparell es representa amb un conjunt de formes cilíndriques que es ratllen amb la tinta i de les quals sorgeixen núvols de línies ondulades molt senzilles.

Hi cal remarcar el fet que, en aquesta imatge, s'ha utilitzat un enquadrament fotogràfic al tallar l'escena per a mostrar únicament allò que li ha interessat a l'il·lustrador i no tot el conjunt de la nau. La figura que apareix es representa fins la cintura, ja que una línia horitzontal molt prima és l'encarregada de marcar el límit de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El manuscrit del mag Iatopec també conta que el més difícil en el seu empeny de domar els miratges va ser aconseguir el dirigible. A més, una vegada el tenia va construir una màquina de fer núvols per a instal·lar-la en el dirigible i poder volar sense ser vist. Aquesta imatge representa una part d'aquesta nau amb un operari del mag fabricant els núvols.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició destaca pel caràcter decoratiu i abstracte. De manera que, sobre un fons blanc, es representen tot un seguit de gotes d'aigua col·locades en fileres de tres en tres. Totes les gotes d'aigua es representen seguint les mateixes característiques, com ara la forma de llàgrima amb el contorn marcat amb la tinta i l'interior en blanc amb un subtil ratllat i un cercle menut amb què es tracta d'aconseguir la textura d'aquest element. També destaquen la presència d'unes ales a banda i banda d'aquestes gotes que es dirigeixen totes cap a una mateixa direcció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un dels aspectes més interessants del manuscrit del mag Iatopec és la part en què conta els distints mètodes d'atraure i transportar miratges. Destaca el mètode de l'aigua voladora que Calatayud representa en aquesta imatge per a dibuixar gotes d'aigua amb ales que ocupen tota la il·lustració.

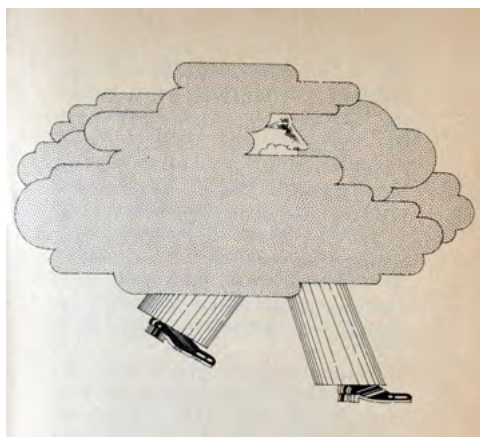
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició es representa enquadrada dins d'un rectangle amb el fons ratllat. La part superior és ocupada per l'estructura d'una construcció àrab i es caracteritza pel domini del blanc i per un traçat de línies senzilles en la seua representació. Aquesta silueta permet reconèixer alguns elements, com ara la cúpula, el minaret i les palmeres i, a més, un conjunt de núvols allargats que sobrevolen aquesta estructura. Baix d'aquesta, i amb la presència encara d'alguns núvols més menuts, dos coloms amb les ales obertes completen aquesta composició. Els dos coloms, d'ídèntiques característiques, es mostren de perfil, amb un cos arrodonit que contrasta amb el geometrisme amb què es representen les seues ales. Cal destacar la senzillesa i l'esquematisme d'aquests animals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Calatayud representa un altre dels mètodes del mag Iatopoc per a transportar miratges. Malgrat que l'escena i el miratge transportat formen part de la imaginació de l'il·lustrador, sí que segueix la descripció fidel d'aquest procediment que es coneix amb el nom del matalàs de plomes vives. Es tractava de disposar d'una sèrie de coloms missatgers i aconseguir que s'agruparen formant una catifa voladora sobre la qual viatjaria el miratge.

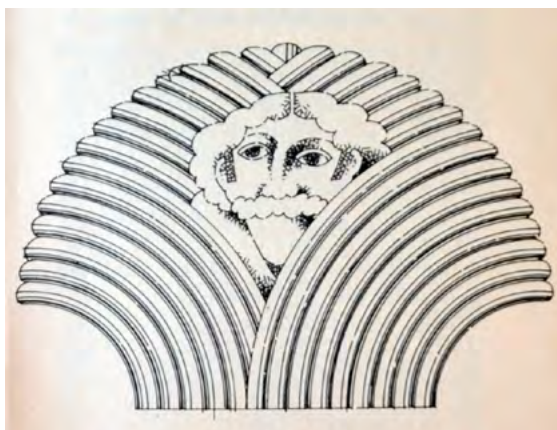
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 11 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge es centra en la representació d'un únic personatge sobre un fons blanc que es camufla entre uns núvols. Els núvols són una gran massa de formes ondulades que s'omplien amb el puntejat de la tinta. Baix d'aquesta estructura nuvolada, treu el cap un personatge. Pel que fa al rostre, s'observa la presència d'un ull ametllat, un nas gran i un bigot ondulat. Per últim, les cames mostren un pantaló ratllat i uns peus calçats amb unes sabates obscures, i es mostren en posició de moviment. Aquest efecte provoca la desproporció d'una d'elles al mostrar-se exageradament més curta que aquella que avança primer. A més, la sensació és bastant estàtica.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest manuscrit descobrirà també la intenció del mag d'inaugurar un gran teatre de miratges. Nathaniel Maris, el periodista, fou un dels pocs afortunats que assistí a aquest espectacle. Es tractava d'un gran teatre a l'aire lliure, entre muntanyes però l'entrada estava molt restringida. Faltava un dia per a la gran estrena quan, una boira densa, cobrí tota la vall on es situava el teatre. Aleshores, el periodista tingué una gran idea. Es disfressaria de boira per a poder burlar la seguretat. Comprà una gran quantitat de cotó en pèl i es cobrí tot el cos fins quedar completament camuflat. Aquesta il·lustració es centra en la representació d'aquesta disfressa.

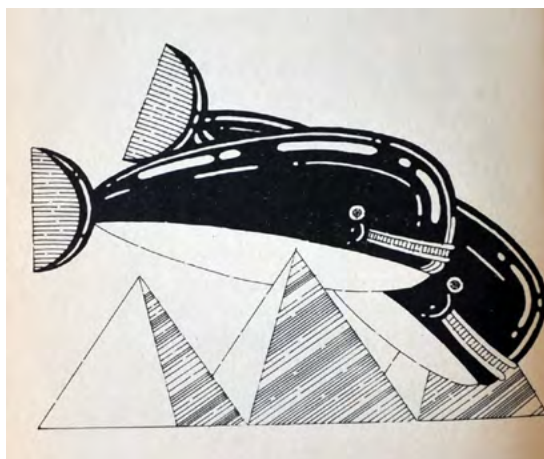
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,5 × 11 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge es centra en la representació d'un únic personatge sobre un fons blanc i amagat entre uns arbusts. Destaca el caràcter geomètric de la vegetació que descansa sobre una línia molt fina traçada amb la tinta i des de la qual arrenca tot un conjunt de fulles que s'ondulen cap als costats. Aquestes fulles s'ordenen de menys a més grans creant un efecte de repetició molt decoratiu. A més, es tracta de dues estructures que es situen en direccions oposades i que s'uneixen al centre. Aquest centre, s'obri per deixar sortir el cap d'un personatge que mira de reüll mentre roman en l'interior d'aquests matolls. A més, es representa amb un rostre allargat i amb uns cabells i un bigot ondulats que contrasten amb la rigidesa i la rectitud de les patilles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan el periodista, camuflat amb la disfressa de núvol havia aconseguit entrar en l'espectacle, es va desprendre del seu camuflatge i es va amagar entre uns arbusts, com representa Calatayud en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,5 × 10,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge apareixen dues balenes sobrevolant unes piràmides. Tots aquests elements apareixen sobre un fons neutre aprofitant el blanc del paper. Les dues balenes negres es mostren amb una sèrie de línies blanques repartides pel cos que intenten mostrar la lluentor de la pell i amb la part inferior del cos també de color blanc diferenciant-se de la resta més obscura. Pel que fa als rostres, destaca l'enorme boca que mostra les dents, la galta marcada per una línia blanca i la presència d'un ull redó. Finalment, la cua, en forma de mig cercle, es serveix del ratllat de la tinta per diferenciar-se de la resta del cos. Les dues balenes apareixen de perfil, l'una al costat de l'altra, sortejant les piràmides representades en la part inferior de la composició. Aquestes es caracteritzen per la senzillesa del traçat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història conta que el teatre de miratges va ser un prodigi d'imatges flotants que es combinaven amb d'altres increïbles i fantàstiques. A més dels miratges, projeccions i objectes reals es sumaven a la riquesa visual de l'espectacle. Per exemple, es destaca la bellesa del ballet de balenes blaves, en el qual l'escena es va poblar d'un paisatge desèrtic amb piràmides, com es mostra en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

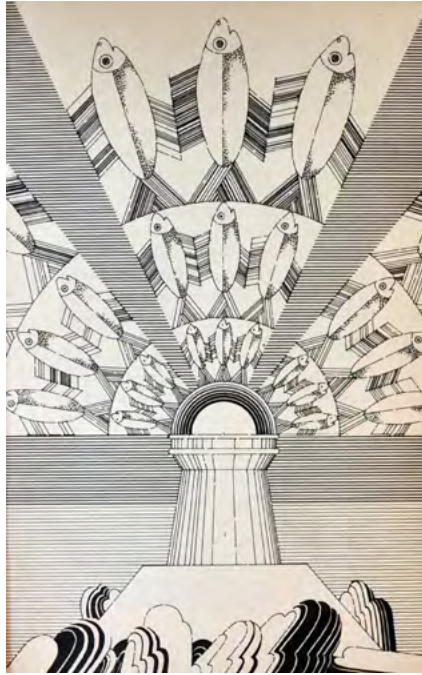
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició es caracteritza per l'efecte decoratiu. La part inferior de la imatge és ocupada per la representació d'un mar a partir d'una estructura geomètrica de línies horitzontals paral·leles. En el centre d'aquesta massa d'aigua sorgeix una illa de palmeres i vegetació. Aquesta illa destaca pel puntejat de la tinta i contrasta amb la rectitud de l'aigua pel seu perfil més ondulat, per a representar l'abundant vegetació i per les palmeres distribuïdes a banda i banda, amb troncs primis i alts i copes de forma estrellada. El seu reflex, en el qual també apareix el puntejat de la tinta, es reproduceix en l'aigua i es camufla amb el ratllat del mar.

En el centre d'aquesta illa, i envoltat per les palmeres, apareix una forma amb la presència de línies corbes més marcades que també presenta el seu reflex en l'aigua. Amb una obertura al centre, deixa sortir una gran quantitat d'ocells que volen cap a la part superior i envaeixen tota la composició. Tots aquests ocells es distribueixen seguint una ordenació molt planificada i encapçalada per un primer ocell, el més menut, que és l'últim en sortir del buit central. A partir d'aquest, van augmentant progressivament les proporcions fins arribar a l'au central que pràcticament resta soles perquè els seus acompanyants només mostren una part del plomatge. A més de l'utilització de l'enquadrament fotogràfic amb què es tallen els distintes elements que apareixen en el marge de l'escena, la presència d'aquest ocell sense acompanyants al costat es deu, en gran part, al fet d'aquest augment constant de la grandària dels ocells. Amb tot, el conjunt de tots els ocells atorga un fort caràcter decoratiu a l'escena ja que, a més, tots es representen amb les mateixes característiques, amb un plomatge marcat per les tints negres i en la mateixa posició. Cal remarcar el fet que, per a la seua representació, no es segueixen els models naturals i es presenten amb una cua recta, les dues ales esteses i un ull redó i gran. Aquesta repetició, tret dominant de la imatge, la presència del fons blanc i el caràcter geomètric del mar és, doncs, una marca de l'estil de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El periodista descriu altres moments com ara el dels icebergs. En aquest espectacle concret, les il·lusions òptiques formaven un paisatge marí. Es tractava d'una mar tropical i, al fons, es veia una costa adornada amb palmeres i vegetació exuberant. De sobte, aparegué una cortina de fum i, a continuació, Demetrius va posar en marxa uns projectors de cine gràcies als quals es va poder contemplar un gran iceberg flotant en les aigües. Aquest, al entrar en contacte amb l'aigua del Tròpic, va anar fonent-se a poc a poc fins que va desaparèixer completament. Instantàniament, del buit provocat pel trencament del iceberg sortiren milers d'aus tropicals i amb els seus plomatges tot el cel s'omplí de colors. Aquesta il·lustració segueix fidelment el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

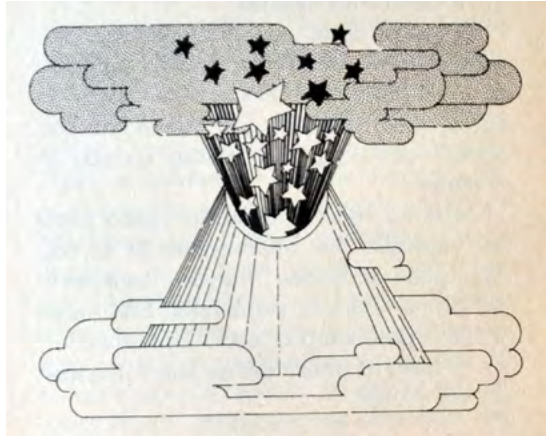
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca pel seu caràcter geomètric. En primer lloc, s'adverteix en primer pla la presència d'una forma rectangular envoltada per línies ondulades amb la presència de tints negres, que s'amunteguen per aconseguir l'efecte rocós desitjat. Damunt d'aquesta, el far, amb forma de columna dòrica presenta un semicercle envoltat de menuts raigs triangulars i del qual sorgeixen dos raigs diagonals més grans que la resta que, amb l'interior ratllat amb la tinta, es desplacen fins als marges de la il·lustració.

L'escena es divideix en dues parts diferenciades i marcades per l'estructura ratllada de la part inferior de la imatge. Aquesta, formada per un conjunt de línies horitzontals paral·leles, que augmenten el seu grossor en la part superior, representaria el mar i, en un intent d'aconseguir la profunditat, es disposa per darrere del far. Finalment, la part superior és envaïda per una repetició de peixos que s'ordenen entre els raigs que sorgeixen del far i es distribueixen per les tres arcades. Cadascuna d'aquestes arcades està formada per una alienació de peixos que s'ordenen els uns al costat dels altres, de perfil i amb les aletes ben esteses. A més, l'única diferència entre aquestes franges és que els peixos que hi contenen augmenten progressivament les proporcions i, per tant, el nombre va disminuint a mesura que s'avança en grandària. Tots aquest peixos es representen idèntics entre ells amb un ulls redó i un cos rígid amb aletes decorades amb el ratllat de la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tot seguit, aparegué el miratge d'una costa rocosa. En el punt més alt del precipici que donava al mar, s'alçava un far amb tanta potència lluminosa que fins i tot durant el dia es percebien els seus centelleigs engegadors. El far emetia feixos de peixos platejats que brillaven al sol i després es llançaven a l'aigua. Aquesta il·lustració reproduïx amb exactitud allò que explica la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7 × 8,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es representa un volcà sobre un fons blanc. El caràcter geomètric present en altres il·lustracions també caracteritza aquesta representació i s'aprecia en detalls com ara la forma prismàtica del volcà i la lava que es representa amb un conjunt de línies paral·leles que s'acoblen a la forma circular de l'orifici. Entre aquesta lava es disposen estrelles de color blanc mentre que la resta, que es mouen entre els núvols de fum del cim, són més menudes i de color negre, contrastant amb el puntejat de la tinta dels núvols. Finalment, més núvols, idèntics en la seua forma allargada i ondulada però de color blanc, envolten el volcà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan l'extraordinari espectacle estava arribant al final sobrevingué un desenllaç inesperat. De sobte, i sense que Demetrius i els seus ajudants ho controlaren, sorgí del terra una muntanya amb el cim retallat d'on començà a brollar lava. Era una muntanya enorme que escopia la lava i desencadenava uns núvols negres per la cúspide. Es tractava d'un volcà i, en l'interior quedaren presoners tots els miratges. Aquest volcà era també un miratge però aquesta vegada era tan gran que ni tan sols el mag podia controlar-ho.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta ocasió es representa sobre un fons abstracte el mag amb el dirigible. El fons, amb un evident caràcter decoratiu, està format per bandes de línies ondulades obscures i blanques repletes d'estrelles que representarien el cel. El personatge es situa sobre una espècie de núvol i amb la repetició de línies ondulades molt senzilles sobre el fons blanc del paper. Cal destacar que, la profusió de decoració d'aquesta imatge, crea certa confusió a l'hora de distingir els distints elements que hi apareixen. Amb tot, per sobre el fons estrellat, i presentant una estructura de línies horitzontals que creua diagonalment la composició, es mostra una part del dirigible. Aquesta estructura s'uneix a la resta de l'aparell que ofereix formes més circulars amb tot un seguit d'elements que combinen aquestes formes redones amb una repetició de tubs i esferes que s'uneixen a un altra més rectangular. Per últim, el personatge que apareix per davant d'aquest aparell estrany, es mostra amb les mans al cap, en senyal de la seua preocupació, i en posició de córrer, amb una de les cames flexionades. A més, el rostre presenta l'exageració habitual dels personatges de Calatayud a causa de a la seua llargària, sense coll, i amb un tronc menut que contrasta amb les cames, molt llargues i amb una representació que no segueix models naturals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest volcà començà a escopir violentament tots els miratges que s'havia engolit. Es tractava d'un volcà de miratges en una erupció de miratges, és a dir, una imatge irreal llançant il·lusions òptiques. Després de l'espectacle organitzat per Demetrius, una nova meravella, que no havia previst, superava totes les seues previsions i en un espai de temps brevíssim sortiren pel cràter tots els miratges reunits per Demetrius al llarg d'anys de viatges i exploracions. Demetrius estava trist i desconcertat. No podia parar la gran potència del miratge del volcà i tots els miratges, lliures de nou, tornaven als seus paisatges d'origen per a tornar a aparèixer quan desitjaren. Demetrius reuní tots els seus col·laboradors per a prendre una decisió. De sobte, el dirigible, que es representa en aquesta il·lustració, sortí d'una cova on s'havien amagat el mag i els seus ajudants, i s'elevà cap al cel soltant dolls de núvols que l'envoltaren. D'aquesta manera, la nau aconseguí fugir sense ser vista i Demetrius no tindria que admetre el seu fracàs en públic.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta ocasió l'escena apareix emmarcada per una forma quadrada amb els extrems enfonsats. S'observa un paisatge urbà caracteritzat per un predomini d'edificis moderns que es perfilen sobre un fons nocturn ple d'estrelles menudes de color blanc. A excepció dels edificis dels marges, que es presenten amb unes formes més corbades, la resta destaca pel geometrisme i per les línies rectes amb les quals es tracen finestres quadrades que es repeteixen i es distribueixen de forma ordenada per tota la construcció. A més, s'aprecia també el gust pels detalls menuts que s'observen en els remats dels edificis, amb formes triangulars, torres i, fins i tot, un frontó ondulat al fons que destaca per l'absència de detalls i el predomini del color blanc. Aquest conjunt d'edificis, els uns al costat dels altres, serveix de fons per al personatge del primer pla. Aquest es troba dins d'una forma circular que destaca pel seu interior ratllat amb la tinta. La figura apareix de perfil i amb unes mans molt menudes agafa l'auricular negre d'un telèfon.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de la fugida de Demetrius, el periodista trobà les fulles del llibre que el mag estava preparant. El desig de contar de seguida la seua crònica era tan gran que va aprofitar la primera cabina telefònica amb què es va trobar per dictar la notícia al periòdic i, així, es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Dins d'un requadre amb els extrems superiors decorats amb detalls geomètrics i els extrems inferiors enfonsats, es presenta amb negreta el títol del següent capítol d'aquest llibre. Baix d'aquest títol, que alhora s'emmarca per un altra forma quadrangular, es representa una il·lustració amb elements distintes. Així, envoltat per una arc, apareixen dues siluetes obscures, una d'elles amb un barret de joglar amb multitud de cascavells de forma circular. Juntament amb aquesta, una altra silueta obscura es mou al seu costat i, al fons, compareix l'estructura d'edificis urbans amb l'interior puntejat amb la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aprofitant la calma de la ciutat, el periodista cridà al director del periòdic per contar-li tot allò que havia vist i així va ser com tot el món va poder conèixer la veritat sobre el gran teatre mundial dels miratges. Passat aquest esdeveniment, res es va saber durant els anys següents del mag fins que, un dia, de sobte, el periodista va rebre una invitació estranya firmada pel professor Apolonius Dragotev, director del parc d'atraccions de l'Arc de Sant Martí. Aquest personatge era Demetrius Iatopec. Aquesta imatge, per tant, es correspon amb el títol i la presentació del següent capítol d'aquest llibre que comença explicant aquest fet. Calatayud es serveix d'alguns dels motius que apareixeran, com ara aquesta espècie de joglar amb el barret de cascavells però sense representar cap acció concreta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Dins d'un requadre amb els extrems superiors escalonats s'emmarca aquesta escena. Destaca en el centre, i en diagonal, la representació d'una avioneta. Aquesta, amb una cabina de formes redones i amb l'interior retallat amb la tinta, contrasta amb la rigidesa i rectitud de les ales i la cua. El cos es decora amb finestres circulars que mostren el gust de Calatayud pels detalls menuts. Pel que fa al fons de la imatge, s'observa la representació d'un cel negre sobre el qual es disposen una sèrie de núvols blancs que s'estiren de banda a banda de la composició. L'espai que resta entre les dues ales de l'avioneta es caracteritza per la presència d'unes línies paral·leles, que segueixen diagonalment l'avioneta, i que simbolitzen la rapidesa del seu moviment.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta invitació venia acompanyada d'una carta breu en la qual s'indicava que el periodista havia de presentar-se al vestíbul de l'aeroport de París al dia següent. A més, per a identificar-se havia de posar-se a la jaqueta una insígnia. Al dia següent, a l'hora indicada, el periodista arribà al lloc suggerit i va ser guiat fins una pista separada de la resta de l'aeròdrom on l'esperava una avioneta amb els motors engegats com la representada en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. L'escena queda emmarcada dins d'un requadre que es decora amb unes formes quadrades més menudes situades en els marges del requadre principal. A més, la confusió torna a estar present en aquesta imatge en la qual no utilitza els esquemes bàsics de representació i organitza l'escena seguint un esquema fragmentat amb formes geomètriques i amb una estètica molt personal. En primer lloc, el fons de la imatge es caracteritza pel domini del puntejat amb la tinta sobre el qual es dibuixen dos personatges que es miren de perfil i es situen cadascun d'ells en un marge del requadre amb un fons nuvolat. Tots dos mostren uns caps grans, amb nassos punxeruts i allargats i uns cabells ondulats. Es diferencien pels bigots, un més ondulat que l'altre, i pels vestits. Un d'ells es presenta amb un jersei estrellat mentre que l'altre es vist amb un jersei amb menuts detalls aconseguits amb la tinta i amb un coll de camisa.

Aquestes dues figures apareixen amb les mateixes característiques, inserides en un triangle que separa els dos perfils anteriors. Els dos personatges es xoquen la mà sobre un fons blanc i amb la representació entre tots dos d'una avioneta al fons de l'escena envoltada per una línia ondulada que sembla un núvol. Cal destacar la representació dels cos humà, amb formes redones als braços de tots dos i als genolls, que no responen a una imitació directa del natural, així com els rostres, amb perfils pronunciats i allargats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El periodista va fer un viatge que el va portar fins un recinte d'atraccions excepcional on l'esperava algú. Efectivament, Demetrius Iatocan va ser l'encarregat de donar-li la benvinguda i així ho mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge, emmarcada dins d'un quadrat amb els marges doblegats i decorats amb formes geomètriques, representa dues escenes distintes que es separen mitjançant una línia diagonal. La diagonal encarregada de separar les dues accions, forma part de la il·lustració de la part inferior de la composició en la qual es representa un full en blanc, que aprofita el blanc del paper i que traça aquesta línia per a marcar els contorns del full. Damunt d'aquest full apareixen els dits d'una mà que amb una ploma escriuen la paraula Mestres.

La part superior, però, presenta sobre un fons de ratlles verticals paral·leles la figura del mag llegint, precisament, aquesta carta en forma de pergamí. Es representa amb les mateixes característiques que a la il·lustració anterior, vestit amb un jersei decorat amb la tinta amb una coll de camisa que es deixa veure a través del coll del jersei. A més, hi cal destacar el cap exageradament allargat, amb un bigot ondulat. Finalment, apareix un rostre de traç senzill amb un ull ametllat i un nas prim i llarg.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan el mag va enviar la invitació no podia imaginar que tindrien complicacions tan alarmants com les que ara presentava el parc d'atraccions que encara no havien inaugurat. La situació era tan perillosa que era necessari que Nathaniel tornés a París i abandonés el parc. Però, el periodista, es va resistir a fugir i s'oferí com ajudant per a solucionar els problemes alhora que va prometre que no mencionaria al reportatge posterior cap cosa que pogués perjudicar el parc. Finalment, el mag accedí i li confessà que hi havia un criminal ocult al parc. Es tractava d'un home molt perillós, adversari del mag des de feia ja molts anys. Aquest havia enviat una carta a Demetrius Iatopoc explicant-li que, per a demostrar-li el mal que podia fer-li, havia narcotitzat un dels seus homes que es trobava inconscient al seu amagatall i que molt prompte rebria noves instruccions del que havia de fer. Aquesta carta la firmava Buenaventura Mestres i, aquest cognom, es el que apareix en la imatge, la qual, és una representació del moment en què el mag llegeix amb preocupació les paraules d'aquest boig que vol acabar amb ell i amb el parc.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9 × 10,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge destaca la presència d'un personatge sobre un fons blanc. En aquesta ocasió, no hi cap requadre que emmarque l'escena i es presenta aquesta figura misteriosa juntament amb un gran caixó com a únic element escenogràfic. El personatge presenta un cap gran amb alguns trets també exagerats, com ara l'orella, el nas i la boca. El front s'arruga en un gest violent que es reforça amb la forma dels ulls, amb la cella i l'ull que mira de reüll i amb ràbia. Els cabells, bastant geomètrics i acabats amb puntes punxerudes s'enganxen amb una barba llarga que comparteix les característiques de rigidesa i que també acaba amb les puntes punxerudes. Pel que fa a la resta del cos, cal dir que, els braços es presenten alçats cap amunt, amb els punys tancats però hi ha una certa confusió a l'inserir el cap en el centre d'una gran taca negra, que fa de cos, però amb una forma estranya que no s'identifica amb una reproducció natural del cos humà. Aquesta taca negra es representa com una forma arrodonida que acaba amb l'altre extrem amb tot un seguit de puntes d'angles marcats que semblen representar la rapidesa de moviments d'aquest personatge. Al seu costat, un gran caixó decorat amb estrelles negres obri una porta i permet veure un interior ratllat amb la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Buenaventura Mestres era un individu cruel i perillós. Durant el temps que Demetrius actuava en els teatres, Mestres era un transformista que enganyava el públic i els crítics. S'anunciava com una actuació individual però en realitat utilitzava els seus germans. El transformista fals vivia obsessionat pel desig d'assolir l'èxit i la fortuna. Es creia un geni de la mentida. Instal·lava a l'escenari, a la vista, de tots, un gran caixó portàtil que feia de vestuari. Durant l'actuació, simulava entrar en el caixó i reapareixia passats uns segons totalment transformat. En realitat, qui sortia era un dels seus germans. Així, de cada tres transformacions, només una vegada era Buenaventura qui apareixia, malgrat que tots pensaven que només hi havia un home. Aquest espectacle és el que Calatayud ha representat en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 × 10,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es presenten quatre personatges sobre un fons blanc. Tots quatre segueixen la figura que encapçala aquesta agrupació i que es mostra amb el dit índex alçat i assenyalant alguna cosa. Es tracta del mag Demetrius Iatopoc que es reconeix per representacions anteriors.

La resta de personatges que hi apareixen es representen amb un pantaló idèntic al del mag i amb la presència d'un tronc menut respecte les cames més llargues i grosses. Per darrere del mag, un personatge amb gorra i vestit d'uniforme, el segueix i acompanya el moviment de les cames amb els braços tirant un d'ells cap enrere. Pel que fa al cap, també destaca per l'exageració, amb uns cabells negres i sense barba però amb una prolongació del rostre que s'allarga fins no deixar espai al coll. Cal destacar a més la presència dels motius ratllats amb la tinta que tracten de marcar algunes zones en ombra i contrasten amb el blanc del paper. Finalment, els altres dos personatges, idèntics entre ells i amb uns cabells negres molt geomètrics, completen aquest conjunt. En realitat, un d'ells s'oculta per la presència del personatge situat davant seu, que mou les cames en posició de caminar i seguint les altres dues figures. Tots dos també presenten un cap gran respecte la resta del cos que s'allarga i amb un nas prominent.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada acabada la funció de Buenaventura Mestres, plegava el gran caixó i els seus germans quedaven ocults en l'interior. D'aquesta manera, entrava i eixia dels teatres i ningú sospitava que Mestres utilitzés els seus germans en unes condicions tan desprietades. Durant un festival de teatre a Londres, un dels germans, després de la funció i mentre Mestres plegava el caixó, no es va col·locar bé i alguns dels dits de la mà quedaren atrapats. Malgrat que va tractar de contindre's, no va poder sufocar els crits de dolor. En escoltar-los, Demetrius i un dels seus ajudants, que també actuaven en aquest festival, desmuntaren ràpidament el caixó i així va ser com, davant les tres mil persones de públic que omplien el teatre, aparegueren els dos germans ocults i tremolant de por. El prestigi de Mestres es va desplomar però aquest va ser suficientment ràpid com per a fugir amb tots els diners i jurar que es venjaria de Demetrius. Aquesta il·lustració representa Demetrius, el seu ajudant i els dos germans de Mestres. Tot i no presentar cap acció concreta d'aquest moment de la història, Calatayud ha escollit presentar aquests quatre personatges als quals es fa referència en aquest moment del relat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 10 x 11 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es mostra, dins d'una forma geomètrica amb el fons amb línies horitzontals, el rostre d'un personatge. A més d'aquests motius ratllats, la part inferior es decora amb la presència de tintes planes negres en els laterals de la forma geomètrica amb la presència d'unes formes circulars que conjuguen les tintes planes amb el puntejat de la tinta i per damunt de les quals es disposa una estructura alada. Tot aquest conjunt no segueix cap indicació de la història. Inserir en aquest marc, apareix un gran cap allargat amb un barret amb grans cascavells representats amb formes circulars. El rostre destaca pels ulls menuts i per un gran somriure. La resta d'elements que conformen la cara, com ara el nas i les galtes, es representen difuminats amb l'ajuda de la tinta. Per últim, s'observa una part del tronc vestit amb un teixit d'estrelles negres.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El periodista va tindre una idea per a trobar Mestres. Ell pensava que si es posaven les atraccions en marxa es veuria obligat a sortir i podrien detenir-lo. Fins i tot, era possible que l'atracció on s'havia ocultat no poguera arrencar al impedir el seu cos posar en moviment les peces. Finalment, les seues paraules convenceren l'equip i es dividiren en grups de vigilància. El periodista va recórrer el parc com un visitant privilegiat i va poder contemplar de prop totes les atraccions. La primera d'aquestes va ser l'anomenada màquina de fabricar contes. Es tractava d'un enorme cap que eixia del terra, que tenia l'aspecte d'un joglar medieval amb un barret amb grans cascavells i un gran somriure. De fet, aquest motiu, és el principal element que s'ha escollit en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,5 x 8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge presenta la figura d'un arlequí sobre el fons blanc. El personatge segueix els trets habituals de representació de Calatayud com s'observa en el cap, exageradament gran. Aquest cap destaca per les formes redones, tant a la seua estructura com a la dels trets distintes que el conformen, com ara les orelles i, fins i tot, la boca, pintada com la d'un pallaso i ben oberta. A més de la boca, els ulls també es decoren amb pintura i un barret decorat amb un sèrie d'esferes decreixents es situa sobre el cap, cobrint-li els cabells. Pel que fa al cos, aquest continua reproduint formes redones i, amb un vestit amb un fons puntejat i decorat amb estrelles negres, es representen uns braços menuts i redons dels quals sorgeixen unes mans també excessivament menudes. Les cames, que també segueixen aquest antinaturalisme, es representen primes i estirades i es separen per a aconseguir una certa sensació de dinamisme.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'atracció de fabricar contes va construir un relat en el qual hi havia com a protagonista un pallaso com el de la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

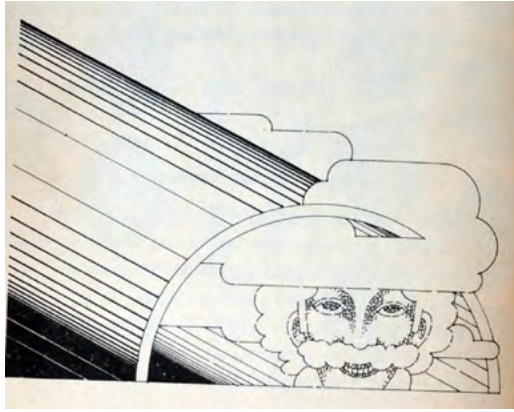
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El més significatiu d'aquesta imatge és l'estètica pop. Es representa una figura nua sobre un fons caracteritzat per una conjunció d'elements geomètrics que atorguen aquesta riquesa gràfica. Cal destacar la diagonalització de la imatge, aspecte que contribueix en la creació d'una certa sensació de profunditat i que s'observa en la disposició del personatge sobre un terra decorat amb ratlles horitzontals paral·leles. Es representen tot un seguit d'esferes amb l'interior negre i una mitja esfera blanca al costat esquerre per aconseguir un cert volum. A més, tots aquests cercles apareixen sobre una superfície blanca, que aprofita el blanc del paper, i que es torna a ratllar, aquesta vegada amb una sèrie de línies verticals que es distribueixen en grups amb més o menys separació entre les línies i que, a més, contribueixen en aquest gust decoratiu.

Apareix una figura amb un traç més suau que contrasta amb les tintes planes de les esferes, completament nua, en peu, i amb un gran somriure. Presenta un cap gran amb un coll excessivament gros si es compara amb el tronc, que comença a disminuir en proporcions com ocorre també amb les cames, que accentuen la desproporció existent entre les distintes parts del cos. Aquest home segueix l'estil representatiu de Calatayud que s'aprecia en els trets del rostre, com ara els ulls allargats que es corben acompanyant el gest del somriure amb una boca gran. A més, el bigot ondulat es representa en consonància amb els cabells que deixen veure unes orelles de formes redones i molt grans entre les quals sorgeixen unes patilles de formes més rectes. El cos, prim, mostra uns braços que s'agafen les mans per cobrir-se subtilment les parts més íntimes però descobreix el perfil redó dels malucs i unes cames entrecruades i menudes que acaben en uns peus grans i descalços. Cal assenyalar la senzillesa del traçat, amb la presència dominant de la línia però s'utilitza el ratllat de la tinta, amb menuts motius en forma de creu, per a crear distintes zones més obscures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El periodista va entrar a inspeccionar la càmera de les cosquerelles. Aquesta atracció consistia en una caseta d'alumini, pintada amb colors molt vius i amb les parets amb forats misteriosos. A l'entrada, hi havia diverses casetes per a despullar-se, ja que es recomanava entrar totalment nu, com va fer el periodista i com mostra la imatge.

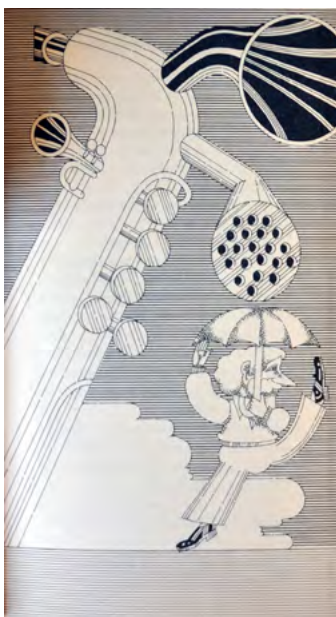
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,2 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge mostra la presència diagonal d'un gran tub sobre un fons blanc. Aquest tub es decora novament utilitzant el ratllat de la tinta, amb una agrupació de línies que va variant de més a menys separació entre elles i amb la part inferior més obscura a causa de una presència de la tinta més acusada. Al final d'aquesta esfera, apareix el rostre d'un home envoltat per un fum blanc d'estructura senzilla i ondulada i que cobreix la part superior del seu cap. Es tracta de la representació del mateix personatge que apareix en l'escena anterior.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un altra de les atraccions que revisaren va ser el túnel dels sentiments. Es tractava d'un gran cilindre dins del qual cabia perfectament una persona en peu. Estava buit i pel que semblava no hi havia ningú ocult en el seu interior. El periodista també va provar aquesta atracció i, només entrar-hi, va comprovar com una massa de gas inundava tot el tub. Aquest, precisament, és el moment escollit en aquesta il·lustració.

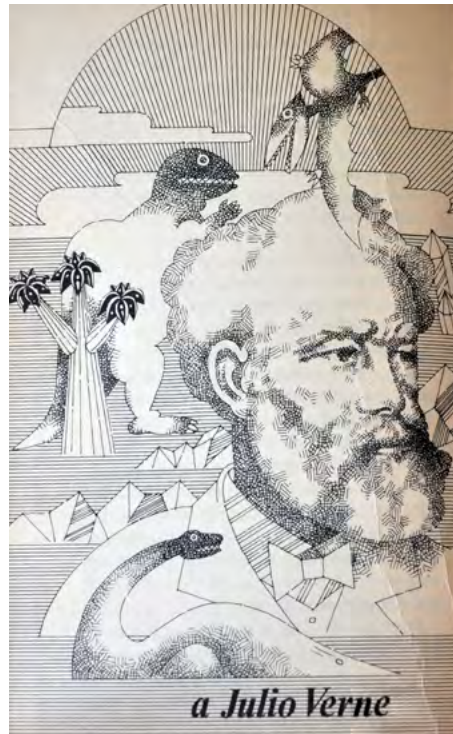
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca pel fons completament ratllat amb la tinta i per la repetició de línies horitzontals paral·leles amb una mínima separació entre elles. Aquesta seqüenciació es veu interrompuda per la presència, en la part inferior, d'una gran taca blanca en forma de núvol. A més, s'ha marcat una separació entre el cel i la terra al representar aquesta última amb línies horitzontals, un tant més separades, i amb un traçat més clar que les que s'observen en la part superior de l'escena. Apareix també una espècie de regadora gegant en forma de saxo. Aquest aparell presenta un cos allargat que mostra tot un seguit d'elements, com ara les tecles circulars del que podria ser qualsevol instrument de vent. Allò més destacat és la compareixença, a l'altra banda de les tecles, de l'acabament d'una possible trompeta així com la presència dominant del braç final d'una regadora amb els forats perquè pugui sortir l'aigua i, per dalt d'aquesta, l'altaveu d'un gramòfon representat en color negre i contrastant amb el color blanc amb què es mostra la resta d'aquesta màquina tan curiosa. Malgrat que al llarg de l'estructura d'aquest aparell és possible trobar una decoració realitzada amb línies que s'adaptin a la seua forma, la manca de color fa que aquest aparell ressalti sobre el fons ratllat. Finalment, es representa la figura del periodista cobrint-se amb un paraigües.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de provar l'atracció del túnel i comprovar que la resta de grups de vigilància no havien detectat tampoc la presència de Mestres, es disposaren a reconèixer una atracció nova. Una vegada més, el periodista va ser l'encarregat de comprovar el funcionament extern mentre un dels ajudants del mag registrava els circuits i dispositius exteriors. En aquesta ocasió es tractava d'una regadora gegant inclinada cap al terra per derramar l'aigua però alguna cosa en la seua forma recordava un gramòfon i, fins i tot, un saxo. El periodista començà a girar al voltant d'ella i, així, ho interpreta Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 × 11,4 cm.

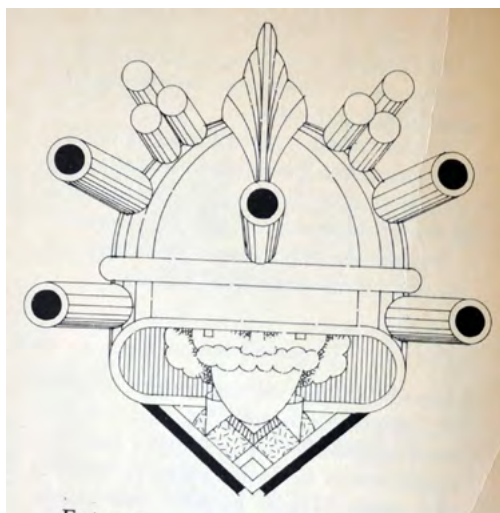
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge l'escena s'organitza enquadrant-la dins d'una forma rematada per un semicercle que el fa semblar-se a l'estructura d'un arc de mig punt. En l'interior es desenvolupa l'escena. Aquesta il·lustració no presenta cap història concreta sinó que apareixen tot un seguit d'elements que no interactuen entre ells però que tenen un fil connector. La figura més gran és una representació de l'escriptor Julio Verne, que es pot llegir a més en les lletres en negreta disposades en la part inferior de la imatge. Hi cal distingir el traç més realista del rostre, amb l'ajuda de la tinta per a crear ombres i l'intent naturalista a l'hora de representar els seus trets.

Junt amb aquest escriptor, tres dinosaures es distribueixen per l'escena. En primer lloc, i per davant del personatge, es presenta la primera d'aquestes bèsties. Es tractaria d'un diplodocus amb el característic coll llarg, el cap menut i la presència d'una llarga cua. Aquest animal s'entremescla amb el ratllat de la tinta ocultant aquest fons part del seu cos i responen al gust tan personal de Calatayud de presentar i ordenar les seues composicions. D'altra banda, en la part superior es representa un segon dinosaure. Es tracta d'un arqueòpterix, un dinosaure que semblava un ocell pel bec i les ales que posseïa. En la imatge, apareix amb les ales esteses. Un tercer dinosaure, un tiranosau, es representa per darrere del personatge. Aquest es mostra amb un cap gran i en peu.

Per últim, aquesta escena es completa amb altres elements com ara les formacions rocoses, caracteritzades pel geometrisme, que es distribueixen formant fileres per la imatge i per l'únic element vegetal que hi apareix, una espècie de palmera. Aquesta, però, és menuda i s'ordena en un tronc central del qual sorgeixen tres branques grosses que desemboquen en aquestes copes comentades. A més, en general, és excessivament menuda respecte del dinosaure del darrere i, per tant, apareix més com un element decoratiu que com un element d'un escenari natural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La vigilància i els registres es continuaven per tot el recinte sense trobar cap resultat. Però aquest rastreig no es va detenir així que el periodista i un ajudant del mag examinarien el tobogan que arribava al centre de la terra. Aquesta atracció no era més que un homenatge que el parc li rendia a Julio Verne.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,4 × 8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La imatge presenta sobre un fons blanc el rostre d'un personatge amb un gran casc. Aquesta imatge no apareix emmarcada per cap requadre però el personatge es retalla pel vèrtex d'un triangle que s'enganxa amb la forma d'aquest casc. Es tracta d'una representació del periodista que repeteix les característiques amb què ha anat apareixent. La resta del cap roman oculta pel casc. Pel que fa a l'exterior, es representa amb una estructura de semicercle però un poc apuntada i que s'envolta per tot un seguit d'elements en forma de tub. A més, al centre, i recolzant-se sobre un d'aquests tubs es presenta una espècie de remat en forma de ploma envoltat a banda i banda per una formació de tres tubs amb els centres blancs en contrast amb la resta, que es mostren d'un en un i amb els centres negres.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Ara era el torn de l'anomenada pantalla mental. En l'interior d'una caseta pintada de colors hi havia una pantalla de televisió quasi tan gran com la d'un cine i diverses butaques amb uns cascos. Una vegada et posaves el casc apareixien en la pantalla les imatges del que estava pensant-se. Calatayud representa el periodista amb aquest casc posat per a provar l'atracció.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6 × 8,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. La imatge presenta sobre un fons blanc la figura d'un home i la seua ombra. Es tracta d'una nova representació del periodista. Cal destacar les formes del cos amb un tronc menut i unes cames llargues i rectes que sorgeixen d'una forma més arrodonida. Apareix en posició de córrer, amb una cama avançant cap endavant mentre que l'altra es doblega. Amb les mateixes característiques i en una posició idèntica, la seua ombra es presenta amb l'ús d'una tinta plana negra.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Encara eren moltes les meravelles del parc que calia revisar. Una de tantes era aquella en la qual uns reflectors de llum aconseguien separar l'ombra del cos i fer-la córrer per una pista plena d'obstacles mentre el visitant havia de perseguir-la. Precisament, aquesta acció és el que es representa en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,4 × 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El gust pel geometrisme torna a ser evident en aquesta imatge com es comprova en trets com ara el gran tub situat en diagonal sobre un fons blanc i recorregut per les línies paral·leles que el decoren. A més d'aquestes línies, se'n troben més en la representació del fum, que sorgeix d'aquest tub i el qual combina el ratllat amb les tintes planes i forma una espècie de núvols d'estructura arrodonida. Aquest fum es representa per damunt del cap d'un dels dos personatges que hi apareixen. A més, aquesta figura es mostra amb unes orelles excessivament grans i amb un bigot llarg i tes. Pel que fa a l'altra figura, apareix en un lateral de la imatge i ambdues són tallades per la línia que serveix de marge a la il·lustració. Aquesta última, de perfil, es mostra amb un traçat senzill.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El reconeixement de barracons, atraccions i mecanismes no havia donat cap fruit. A més, un nou esdeveniment agreujà la situació. Es va descobrir un missatge que penjava d'una atracció que advertia que mai trobarien Mestre. Ningú sabia que fer i el mag estava a punt de rendir-se però, de sobte, mentre parlava amb el periodista va passar per l'atracció del túnel, que es posà en marxa i va permetre el periodista descobrir l'enigma. El fum que sorgia de l'atracció era de color obscur el que rebel·lava que els sentiments de l'atopec es corresponien amb l'odi i la venjança. Aquest moment és el que es representa en la il·lustració i serà la clau per a esbrinar el final de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,4 × 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge no utilitza els esquemes bàsics de representació i organitza l'escena seguint un esquema fragmentat en formes geomètriques i amb una estètica molt personal. Sembla que les escenes estiguen superposades, el que provoca aquesta confusió. Així, es diferencien dos personatges en una discussió. A més, aquestes dues figures es troben en un paisatge decorat únicament per la presència al terra de línies horitzontals paral·leles i per sobre d'un fons blanc que presenta com a únic element un arc de Sant Martí que envolta el personatge de la dreta. De manera que, el personatge de l'esquerra, d'esquenes, es precipita contra el terra. Unes estrelles simbolitzen la força del colp, un recurs molt habitual en l'estètica del còmic. Totes les extremitats, i fins tot el rostre d'un d'ells, es multipliquen i contribueixen en aquesta confusió causada per la peculiar ordenació de la imatge. A més, són dos dels protagonistes principals de la història que ja s'han representat en altres imatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Demetrius havia eixit del túnel del fum i es dirigia cap els seu homes per indicar-los el que havien de fer quan, sense pensar-ho, el periodista colpejà el cap del mag com mostra aquesta escena.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,2 x 11,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es representen de nou dues escenes simultànies en una mateixa il·lustració. D'una banda, en la part inferior de la imatge, s'observa la presència d'una figura uniformada fent funcionar la palanca d'una de les atraccions del parc. Aquest apareix sobre un fons replet de formes geomètriques que es combinen les unes amb les altres i que tracten de representar la maquinaria d'aquesta atracció. Pel que fa al personatge, es mostra de perfil i el cos participa dels trets habituals de les figures de Calatayud, com ara la presència d'un cap gros amb un rostre allargat que contrasta amb un cos més menut. Aquest cos, amb una aspecte quadrat, també mostra el gust per les exageracions com s'observa en els braços, grossos i desproporcionats, que s'alcen cap amunt per tal d'accionar la gran palanca.

Per darrere d'aquesta escena, en un segon pla, un grup de personatges amuntegats i entre els quals es reconeix el periodista en actitud de sorpresa miren cap amunt i apunten amb el dit cap al cel. Aquests formen part d'un moment posterior de la història en el qual s'explica que el mag es trobava amagat en el cel. Així es mostra en la imatge ja que, allò que assenyalen, és Demetrius que vola pel cel esperant ser rescatat. A més, es vesteix amb el jersei estrellat i destaca pels cabells i bigot ondulats i ratllats amb la tinta per a aconseguir un efecte cargolat. El grup es presenta sobre un terra decorat amb línies horitzontals paral·leles i sobre un fons blanc amb uns pocs núvols repartits al cel. L'ombra de l'atracció del rostre de joglar, amb un puntejat amb la tinta, es mostra en un extrem com a únic referent espacial de la imatge i, a més, es representa més menut que la resta d'elements.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tot va succeir molt ràpid però, finalment, descobriren el conflicte. Un dels ajudants del mag resultà ser Buenaventura Mestres. Alterades les seues faccions perquè ningú poguera reconèixer-lo, aconseguí ser admès en el parc. Va treballar alguns anys allí esperant que l'atracció de l'arc de sant Martí estiguera acabada per poder destruir-ho tot. Arribat el moment clau, colpejà Demetrius i el va suplantar mentre amagà el cos del mag i l'elevà a més de tres-cents metres d'altura gràcies a un dels canyons d'una de les atraccions. A més, col·locà un silenciador per a evitar el soroll de la potent columna d'aire que el mantenia al cel. Així, com que l'aire era invisible i no produïa cap soroll, ningú no es va adonar que aquell canó estava funcionant. Aquesta última il·lustració, per tant, mostra el moment en el qual es descobreix tot l'embolic.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús del blanc i negre. Aquestes es reparteixen pel llibre per a representar escenes distintes de la història i presenten una sèrie de trets comuns que les relacionen.

En primer lloc, cal destacar la forta personalitat estilística de Calatayud que mostra imatges singulars i d'una gran expressivitat. Hi destaca el fet de presentar moltes il·lustracions inserides en formes geomètriques amb els marges decorats per a emmarcar les escenes. A més, en ocasions, tot i que es representa una mateixa escena, s'estableix una separació amb les distintes formes geomètriques. Aquest recurs s'utilitza per a desfragmentar la imatge i per a poder mostrar distintes seqüències d'una mateixa acció. A més, participa d'una estètica característica dels còmics que Calatayud coneix bé. Aquest gust pel llenguatge del còmic, també s'observa en altres detalls com ara la generalització dels fons neutres, la reducció als elements més indispensables de la composició i, fins i tot, l'aparició de motius com, per exemple, la presència d'estrelles per a simbolitzar l'efecte d'un colp.

Les il·lustracions d'aquesta obra mostren un sentit geomètric molt marcat, tant pel que fa a l'ordenació de les composicions com la representació i la forma dels distintes elements que hi apareixen. És molt destacable també l'estètica pop que desprenen moltes de les il·lustracions, aspecte que s'aprecia, sobretot, en les decoracions (per exemple, la imatge amb la paret plena d'esferes). A més, el predomini de l'ús de línies paral·leles amb què es solucionen moltes representacions de l'espai en què es mouen les figures i atorguen a les imatges provoca un efecte molt personal.

Cal considerar també la utilització dels enquadrament fotogràfics així com el gust per les repeticions, de les quals es serveix per a accentuar el caràcter ornamental que ofereixen moltes de les escenes. Només cal fixar-se en il·lustracions com ara la dels ocells i la dels peixos, imatges que mostren una gran força decorativa.

Pel que fa als personatges, també segueixen les línies de representació habitual del seu estil al presentar tots ells una evident exageració dels membres del cos. És habitual trobar figures de cap gran, amb un nas prominent i uns troncs menuts que contrasten amb extremitats molt més grans. A més, cal remarcar el fet que, els rostres presenten un traç de línies senzilles amb les quals es representen trets com ara les celles, les orelles, etc., però, això sí, aquest aspecte geomètric que desprenen les escenes d'aquesta història també es trasllada als personatges amb cossos de formes quadrades i rígides i rostres prominents. Tot i això, no s'ha d'oblidar l'estudi de la realitat del qual es serveix per a representar distintes figures com ara els dinosaures d'una de les il·lustracions. Malgrat aquesta observació dels models naturals, però, el resultat final sempre va en consonància amb l'estil de Calatayud.

TÍTOL: Datrebil. 7cuentos y un espejo.

AUTOR: Miquel Obiols.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Editorial Planeta-De Agostini. Austral juvenil. Barcelona. 1988.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 18,5 × 12,4 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 141.

ISBN: 84-395-0820-4.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 40 il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Totes les il·lustracions d'aquest llibre són en blanc i negre excepte la portada que és a color. Aquesta primera imatge segueix l'estil habitual amb què es presenten les novel·les juvenils d'aquesta col·lecció. Tota la composició s'emmarca per dues franges color taronja amb les dades de l'editorial i la col·lecció. Tot seguit, el títol del llibre es presenta sobre un quadre verd amb una tipografia color blanc. Per últim, en la part inferior de la composició i, dins d'un requadre envoltat per unes línies negres, es situa la il·lustració. Aquesta última mostra un conjunt d'elements que aniran apareixent al llarg de la història, però no representa cap escena en concret. En primer terme, es representa un ocell, volant de perfil, amb les ales esteses i un cap molt gran que contrasta amb l'ull i el bec, més menuts. Aquest ocell, apareix mirant-se en un espill, objecte que es nomena en el títol i un element important d'un dels contes. Juntament amb aquest, es representen dos ocells més volant per darrere d'ell i amb les mateixes característiques de cap gran i trets menuts. Tots tres s'insereixen en un paisatge natural. Es tracta d'una escena nocturna com s'observa en el cel obscur amb les estrelles i la lluna.

Apareix també el mar i es representen una sèrie d'arbres de fulles grogues entre els quals, destaca, el de la part dreta de la imatge. Aquest és part d'una il·lustració de l'interior i està format per unes arrels que, en realitat, són cadascuna de les lletres que componen la paraula «cuento». D'aquestes surten uns troncs prims, cadascun d'ells amb el mateix color de la lletra, i les branques s'envolten de lletres més menudes en forma de fulles. Malgrat que la imatge segueix les normes de composició tradicionals al situar l'ocell més gran en primer pla i la resta més menut per aconseguir un efecte de profunditat, l'arbitrarietat dels colors així com les formes de representació de cadascun dels elements que hi apareixen responen a l'estil personal de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta història està formada per set contes diferents. Aquesta primera il·lustració desvela alguns dels elements del llibre però no representa cap escena concreta. L'espill, a més, és un element important del llibre ja que, l'últim conte, es presenta amb uns espills per poder llegir-lo ja que el text es mostra del revés i, per tant, només amb l'ajuda d'aquest es podrà llegir. A més, hi cal destacar el fet que, una de les històries està formada únicament per il·lustracions. No hi ha text i totes les imatges tenen com a únic nexa d'unió la presència de les paraules com a elements claus de la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició serveix de portada per al títol del primer conte. Destaca per la presència, en el centre de la imatge, dels dos protagonistes del relat, un gos i el seu amo. En aquests personatges ja es poden apreciar les característiques habituals de l'estil de Calatayud com ara el gust per la desproporció i l'exageració d'algunes parts del cos. La figura masculina apareix amb el cap molt gran i lleugerament de perfil. Aquest home es representa amb ulleres redones, un bigot llarg, un nas bastant gran i una boca entreoberta que permet veure la filera de dents. A més, el mentó és la part del rostre més desmesurada, amb una forma arrodonida que va de la barbeta fins l'orella i tot amb un traç molt senzill i d'una sola línia. La representació dels cabells es presenta amb un serrell d'estructura punxeguda com s'observa als extrems del bigot. Pel que fa al cos, aquest contrasta amb el cap i el coll i, aquest fet, es remarca sobretot en les cames i els peus, excessivament menuts respecte la resta. Apareix vestit amb camisa i una armilla decorada per una forma triangular i els gestos de les mans, una d'elles assenyalant cap amunt amb un dit també molt llarg, semblen acompanyar allò que està dient quan es dirigeix al gos. Aquest últim, també participa d'aquest desequilibri i es representa amb el cap de perfil, amb un musell allargat que contrasta amb el cos, més menut. Es representa amb la pell coberta de taques redones negres, assegut sobre dos de les seues potes i atenent les explicacions de l'amo amb una expressió pensativa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge forma part del primer conte. Aquest gos no sabia lladrar i, per això, apareix l'onomatopeia «guau» que surt de la boca del protagonista, el qual, preocupat per la seua mascota, però sense saber ben bé el motiu del seu silenci, decideix, un bon dia, ensenyar-lo a lladrar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta composició destaca sobretot pel caràcter decoratiu. Així, en un cel negre ple d'estrelles blanques com un gran tapís, apareix la lluna plena. Aquesta es personifica i, per tant, es representa amb uns ulls amb les parpelles entornades, mirant cap avall i amb uns llavis fins. Es caracteritza per la seua elegància i, aquest tret, s'aconsegueix per l'ús de línies molt senzilles que s'observen en altres elements del rostre, com ara les celles i el nas. En canvi, la part inferior de la imatge, és ocupada pel gos protagonista del conte. Aquest apareix en un balcó que es disposa en un costat i amb el qual s'aconsegueix crear un efecte de profunditat. Aquest balcó es decora amb unes manises amb els cantons decorats amb unes formes triangulars que, al ajuntar-se amb les altres manises, acaben formant una estructura romboïdal molt ornamental. Presenta una barana amb barrots senzills però amb unes formes redones en cadascun dels seus extrems i dos tests. El més gran d'aquests apareix amb una planta de branques més llargues de les quals sorgeixen un conjunt de fulles que cauen per sobre de la barana mentre que, la més menuda, presenta la forma clara d'un cactus. Per últim, el gos, de perfil, amb el cos tacat i mirant cap a la lluna, torna a aparèixer amb l'exageració habitual de les formes, amb un cap enorme però, sobretot, amb una llengua exageradament llarga i envoltada per totes les dents.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest gos no sabia lladrar i, a més, passava la nit sencera tancat en el balcó com es ressalta a la imatge. Així, poc a poc, es descobrirà que el motiu principal de passar la nit fora era perquè el gos i la lluna s'havien enamorat i el fet d'estirar el coll era per la impossibilitat de lladrar i, per tant, de comunicar-se amb ella.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas la imatge destaca sobretot pel seu enquadrament fotogràfic. Així, sobre la silueta d'una gran lluna retallada, apareix una escala amb el gos protagonista que puja decidit cap amunt. Aquesta escala, a més, no sorgeix de cap edifici concret sinó que prové de la panoràmica de la ciutat en la qual apareixen l'esfera d'un rellotge que marca les dotze i quart i una sèrie de lletres amb tipografies distintes que simulen ser els cartells lluminosos que mostren alguns establiments de la ciutat. Cal dir que, el fet de ser una escena nocturna fa que tots aquest edificis es representen amb un color obscur en el qual destaquen la multitud de finestretes de color blanc per simular les llums enceses dels interiors de les cases i ressaltar amb l'obscuritat exterior. A més, aquest marc fotogràfic s'accentua en observar construccions com la del primer terme més obscura que la resta i de la qual només s'ha representat una part. Amb tot, hi cal remarcar l'acabament ondulat i els pinacles acabats en formes redones que delaten una decoració modernista. Finalment, el gos també presenta aquest color obscur dels edificis i no mostra cap preocupació pels detalls. Es representa amb un traç senzill i ràpid i amb unes orelles grans.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest gos, com tota la resta de gossos, el que volia era lladrar però mai ho havia fet i ara li resultava molt difícil. A partir del descobriment del seu caprici amb la lluna el que farà l'amo serà intentar ensenyar-li a lladrar i, per això, passarà nits senceres amb ell al balcó. Es posava a quatre potes i lladrava com si fóra un gos amb l'objectiu que l'imitara. Semblava que no ho aconseguiria mai fins que una nit, de sobte, el gos va llançar el seu primer lladruc. Estava molt content i, a més, la lluna s'engronsava cada vegada més amb cada lladruc. Però, al dia següent, tots els veïns es queixaven per no haver pogut dormir amb tant de soroll. Preocupat, finalment, l'amo del gos arribarà a una solució molt millor que la d'ensenyar a lladrar el seu gos: construiria unes escales molt llargues perquè pugés fins la lluna que és el que es representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix de portada per al títol del segon conte i mostra un homenet amb un sac al centre de la imatge i sobre un fons totalment blanc. Aquest personatge, protagonista del relat, és un ancià que es representa amb un cap molt gran pel que fa a la resta del seu cos. Està calb, amb el front arrugat i porta unes ulleres redones però, allò més destacat, és la presència d'una gran barba, que li arriba pràcticament fins als peus. Aquesta barba, a més, s'uneix amb els pocs cabells que li queden pel voltant de l'orella i, tot el conjunt, es caracteritza per formar-se a partir d'unes estructures acabades en punta, molt geomètriques, però en les quals dominen unes línies ondulants que li atorguen un caràcter molt decoratiu. A més, presenta una esquena corbada i va vestit amb un abric llarg. Finalment, una de les seues mans s'amaga en aquest abric mentre que l'altra agafa un sac quasi de les mateixes dimensions.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest és un conte que explica la història de l'home del sac. José, nom amb què és conegut el protagonista, sap que les coses a la feina ja no van bé. Abans, les habitacions eren plenes de xiquets que, degut al seu ofici, anava recollint i transportava en el seu sac, un sac que, a més, era massa gran per a la seua esquena geperuda i per als seus anys que tenia.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas, l'escena té lloc en l'interior d'una casa. L'autor aconsegueix crear un efecte de profunditat al disposar la taula redona en primer pla mentre que, al fons, es representa un aparador. A més, aquest recurs és remarcant per la presència de les bigues del sostre. Tots aquests elements transmeten una sensació de saló molt acollidor. El matrimoni protagonista s'asseu al voltant d'una taula de faldes per sopar. L'home del sac es representa amb les mateixes característiques de la il·lustració anterior, amb un cap gran, calb amb ulleres, un nas enorme i una barba força poblada. A més, amb una de les mans agafa un tovalló, que s'ondula sobre la superfície de la taula i que contrasta també amb la ma més menuda.

D'altra banda, la seua dona també participa d'aquesta exageració de les formes amb un cap molt gran. Apareix de perfil, amb unes ulleres redones molt semblants a les del company. El traçat del rostre es resol amb una línia continua molt senzilla com ocorre amb els cabells, recollits i decorats amb una agulla. Malgrat que es cobreix amb les faldes de la taula, es vesteix amb una toqueta i, als peus de la cadira, un gatet, somrient, espera que li donen alguna cosa per a menjar. Aquest gat, d'expressió simpàtica, es representa amb una cara redona, ulleres punxegudes i bigots llargs i amb les dos potes davanteres recolzades sobre la cadira.

Pel que fa als objectes de la taula, a més de la cistella amb el pa i els utensilis necessaris per a menjar, cal destacar la font del centre de la qual sorgeix una filera de núvols de fum d'estructura caragolada amb un efecte molt decoratiu. Aquests pugen fins la llum, formada per quatre tulipes que envolten les perilles i que contribueixen a reforçar aquest sentit ornamental. Aquest gust pels detalls és visible en altres elements de l'estància com ara la planta que apareix a l'ampit de la finestra, la cura en la representació de l'aparador del fons, amb un primer cos amb dos portes decorades amb formes quadrades com gelosies, el gerro amb flors i el plat de la part superior i tota la resta d'objectes del centre entre els quals s'hi troba, fins i tot, un recipient amb llana que és travessada per unes agulles. La part inferior, però, presenta dos caixons i dues portes, aquesta vegada llises, i unes potes que la separen del terra i que conjuguen una forma romboïdal amb altra circular. Per últim, el terra, de manises decorades amb formes geomètriques acaba de decorar aquest interior.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

José, l'home del sac, viu amb la seua dona Trudis. Una nit d'hivern, asseguts al voltant de la taula per sopar, aquest comença a contar-li les seues preocupacions. José pensa que els xiquets d'ara ja no són tan entremaliats o, pot ser, és que ja no els causa tanta por. Aquesta il·lustració intenta reproduir aquest moment del conte. Es tracta d'una imatge amable, d'un matrimoni que sopa al caliu del brasero en un ambient acollidor que dista molt de l'habitual representació d'aquests personatges que s'utilitzen per espantar els més menuts.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El primer que cal destacar és l'enquadrament fotogràfic i la inclinació compositiva que mostra aquesta imatge. Així, sobre un fons obscur propi d'una escena nocturna es representa un conjunt de cases que es disposen sobre una línia corba en compte d'aparèixer rectes. El mateix ocorre amb la filera d'arbres sense fulles als peus d'aquestes. Totes les cases es caracteritzen per un gust pels detalls que s'aprecia en els trets modernistes i, d'altra banda, distintius alhora de l'arquitectura tradicional valenciana. Moltes d'aquestes es rematen amb frontons circulars o rectangulars, decorats per pinacles de formes redones. A més, les finestres es decoren amb motlures i, fins i tot, algunes s'envolten amb columnes de capitells senzills. El mateix efecte s'observa en les portes d'entrada, ornamentades profusament. La claredat d'aquestes cases contrasta amb l'abundància de les branques dels arbres del davant, totes elles representades amb tinta negra. Finalment, cal remarcar la personalitat estilística de Calatayud que s'evidencia en composicions com aquesta. Malgrat que plou, les gotes de pluja únicament apareixen en la part superior de la imatge mentre que en la part inferior són els bassals els que delaten aquest fenomen.

En el centre de la il·lustració, i en primer pla, l'home del sac, amb un paraigües i amb el sac carregat a l'esquena, camina sortejant els bassals. Fins i tot, s'ha representat el moment en el qual passa per un d'aquest.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat tot, José decideix anar a treballar. Però és una nit freda i plou. Camina arrastrant els peus sense que cap pare demane la seua ajuda. Cansat de caminar i gelat, decideix descansar un poc abans de continuar i s'asseu en l'entrada d'una casa senyorial fins aconseguir recuperar-se un poc.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta composició destaquen dues figures que es situen en l'interior d'una casa. En primer lloc, la figura de la dreta, més alta que el seu company, és una dona que es representa de perfil amb un vestit llarg decorat amb estrelles i amb un escot considerable. El pentinat, amb una combinació de línies semicirculars, també participa d'aquesta elegància i s'arplega amb una espècie de diadema rematada per un brillant. Les arracades i l'anell, que a més són remarcades per l'il·lustrador amb una símbol, també es representen amb un diamant i, juntament amb el collar de perles, delaten la posició social elevada. Pel que fa a la representació del cos, es pot comprovar el gust per l'exageració i la desproporció amb un cap gran que contrasta amb la resta del cos però sobretot amb els peus menuts. A més, al rostre destaca la presència d'un ull amb llargues pestanyes, uns llavis més obscurs com si estiguessen pintats amb carmí i una galta enrojolada. Per últim, els braços, malgrat que apareixen apegats al cos, s'alcen amb les mans cap amunt.

D'altra banda, el personatge de l'esquerra es representa amb el rostre d'un pingüí i de perfil també. En aquest cas, totes les parts del cos semblen estar en consonància i reforcen el seu caràcter gros i de poca altura. Així, el cap de pingüí s'uneix al cos directament, sense cap transició. Apareix amb un vestit d'etiqueta i amb una corbata de llacet. Les mans semblen sortir directament de la jaqueta negra oferint un resultat un tant artificios. Amb tot, els dos personatges es representen com si estiguessen caminant per l'estància, amb certa rapidesa i en direcció contrària. A més, el personatge amb rostre de pingüí sembla tenir certa confusió com ha volgut mostrar l'il·lustrador amb les línies i les estrelles que apareixen al costat del cap, un recurs, d'altra banda, bastant utilitzat en els còmics. Finalment, l'elegància dels vestits també s'observa en aquest interior. Per darrere dels dos personatges s'entreveu un cortinatge i un gran finestral i, a l'altra banda, una columna sosté un gerro amb un ramell de flors. Tots aquests objectes contrasten amb l'interior de la casa de l'home del sac, de característiques més humils.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada assegut escoltarà una conversa que venia de l'interior d'una casa. Es tractava d'uns pares que intentaven que la seua filla, Milena, sopara, sense cap èxit. És curiós com, en aquesta ocasió, l'il·lustrador interpreta el text a la seua manera a l'hora de representar aquests pares. El text conta que aquests anaven vestits de manera molt elegant perquè anaven a l'òpera i es descriu el pare com un home baixet, gros i calb i vestit de pingüí. Malgrat que aquesta expressió fa referència a la forma del vestit, Calatayud, el que ha fet ha sigut representar directament un pingüí amb vestit d'etiqueta oferint un resultat molt divertit.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 × 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar un personatge nou del conte. És tracta d'un cangur i apareix com una figura aïllada, sense cap acompanyament. Destaca la seua expressió simpàtica i els gestos de les mans, com si estiguera saludant. Aquest animal, es recolza sobre les seues potes de darrere i deixa caure la seua cua llarga. El rostre, mirant cap a un costat, es caracteritza per unes orelles menudes i punxegudes i uns ulls molt redons que contrasten amb un nas allargat i gran i uns bigots.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre aquests pares intenten donar, sense cap èxit, el sopar a la seua filla, entra en escena un altre personatge. És tracta d'un cangur que havien contractat per cuidar Milena, la seua filla. Aquest cangur, no parava de donar salts alhora que menjava pipes, buscava a la bossa marsupial i cantava una cançó de bressol perquè la menuda s'adormira.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca per l'enquadrament fotogràfic. Així, una taula parada, amb els coberts, les tovalloles, els plats i les copes, es disposa en primer terme i en diagonal, marcant la profunditat. Al seu costat, la xiqueta protagonista del conte, asseguda en una cadira, es cobreix el rostre amb una expressió d'enuig. Aquesta xiqueta, de cap gran com la resta dels personatges d'aquest llibre, es representa amb dues coletes i amb la tovallola enganxada al coll com un pitet per no tacar-se. Darrere d'ella, la resta de protagonistes s'amuntonen observant-la amb atenció. Tots ells semblen estar ordenats per altures. Per davant de tots ells, el pare-pingüí, molt enfadat, estreny un dels seus punys, símbol del seu disgust, mentre que amb l'altra mà assenyala amb el dit la seua filla perquè comence a sopar. En aquesta ocasió, ja no es vesteix amb la jaqueta i s'observa els tirants i els botons de puny, en forma de flor, que porta a la camisa. Aquests botons de puny tan elegants van en consonància amb els complements luxosos que vesteix la mare i que apareix darrere del pare. Aquesta torna a representar-se de perfil, amb el cap un poc cap a baix per estar mirant la seua filla, amb un vestit llarg decorat amb estrelles i amb un escot i els pits marcats. A més del vestit, el seu pentinat, amb una combinació de línies semicirculars, també participa d'aquest refinament i s'arplega amb una diadema rematada per un brillant. Les arracades es tornen a remarcar per l'il·lustrador amb l'ajuda d'una senyal. Pel que fa a la representació del cos, en aquesta il·lustració el que més crida l'atenció són les proporcions de les mans que es mostren entrecruades.

Altres personatges de la composició són els avis de la xiqueta. L'avi, calb i amb barba fuma un puro del qual sorgeix un fum que es representa amb l'habitual forma caragolada. També mira cap a la seua neta i arruga un poc el front. L'avia, es vesteix i pentina també amb molta distinció, amb un monyo alt decorat amb agulles amb diamants. Arruga el front com l'avi i porta uns binocles redons que sosté amb la ma esquerra. L'anell de la ma també s'assenyala per demostrar el seu valor. Finalment, el cangur, amb el coll llarg i estirat, treu el cap per a poder observar també l'escena. El marc on es desenvolupa l'acció es representa seguint amb aquestes característiques de refinament, amb la presència del finestral amb el cortinatge i una banya d'ivori, objecte d'un gran valor adquisitiu, per darrere del grup i d'una pintura amb un angelet.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Milena, la xiqueta que no volia sopar, estava molt enfadada i continuava sense voler menjar. Tota la família estava pendent d'ella: els pares, el cangur i els avis. Però, cap d'ells, aconseguia fer-la canviar d'idea.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 x 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge mostra l'home del sac i a Milena, la xiqueta protagonista del conte, que no volia menjar, sobre un fons blanc. D'una banda, es troba l'home del sac amb les mateixes característiques amb què ja s'ha representat. Aquest personatge és un ancià que es representa amb un cap molt gran pel que fa a la resta del cos. Està calb, amb el front arrugat i porta unes ulleres redones però allò més destacat és la presència d'una gran barba, que li arriba pràcticament fins als peus i un nas exageradament gran. A més, presenta una esquena corbada i va vestit amb una abric llarg i portant un paraigües. Finalment, Milena, està entrant dins del sac, amb actitud somrient i apareix amb una bufanda que li envolta el coll i amb un pentinat amb dues coletes d'acord amb l'edat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tota la família es troba al voltant de Milena i cap d'ells sap com convèncer-la perquè acabe de sopar. El pare, molt enfadat, fins i tot l'amenaça amb una bufetada i comença a posar-se violent a causa de l'actitud de la seua filla. Però res no la fa reaccionar. Fins que, de sobte, per darrere l'oncle de la xiqueta apareix l'homenet del sac creant un gran silenci al saló. Milena comença a cridar. L'ha reconegut i vol anar-se'n amb ell. D'altra, l'homenet del sac també somriu. L'ha recordada perquè fa uns mesos ja va estar a sa casa quan restava a casa del seu oncle i es portava mal. Tots estan contents. Milena es posa la bufanda i l'abric i es prepara per a entrar al sac mentre que els pares, per fi, podran marxar a l'òpera.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar el títol del següent conte i mostra, en la part superior, un joc de lletres. A partir de la paraula «Abracadabra», es disposen tot un seguit de paraules que van eliminant l'última síl·laba fins quedar-ne només una, la «a». Per sota d'aquesta estructura triangular, es representa el protagonista de la història. Aquest segueix les característiques habituals de representació de Calatayud com ara la presència d'un cap gros i gran. Aquest personatge es mostra amb un gest de preocupació com es comprova en el gest de la boca i de les mans, cobrint-se el rostre. A més, sembla estar corrents. Aquest fet es recolza pels traços que l'il·lustrador ha representat vora els seus peus per remarcar aquesta sensació de moviment. Amb tot, allò que més crida l'atenció és el cap, obert en la part superior i d'on surten tot un seguit de núvols i estrelles i la paraula «boom».

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest personatge no tenia gens de memòria. No podia recordar res i sempre havia d'anar carregat de papers per no oblidar-se de coses tant elementals com ara el seu nom. No aconseguia recordar quan havia perdut la memòria. Només recorda que, quan tenia cap, se li calfava molt. Segons ell, un dia, t'esclata el cap i et quedes sense ell. Calatayud, en aquesta presentació del protagonista, ha representat aquest esclat del cap servint-se dels núvols i les estrelles i amb l'ajuda de la paraula «boom» per a remarcar la força d'aquesta explosió.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas, Titus, el protagonista del conte, apareix en l'interior d'una casa i en el centre de la imatge. Així, seguint amb l'habitual exageració dels trets del cos, es representa amb un cap molt gran. Es presenta amb una expressió d'angúnia, amb la boca oberta i les mans cap amunt reforçant aquesta idea de desesperació. La part superior del cap té forma de cuc gros. Aquest cuc fa referència al fet que associa la memòria amb un cuc i pensa que ell l'ha perduda i, per això, està sofrint aquesta pèrdua de memòria. Aquest cuc es representa amb un cap amb unes banyes acabades en cercle, uns ulls redons i una boca que somriu i ensenya les dents. El cos gros està format per quatre fileres decorades amb taques negres i acaba amb una cua menuda i semicircular. A més, d'aquests sorgeixen, a través d'una sèrie d'orificis, una espècie de flames i tot un seguit de llampecs, estrelles i fins i tot, un planeta. Tots aquests elements es representen amb un color negre pla i es caracteritzen pel caràcter decoratiu.

Finalment, hi cal destacar l'estància on es desenvolupa l'acció. Es tracta de l'interior d'una casa, un saló familiar on l'il·lustrador ha representat tots els detalls com ara el moble del darrere del protagonista amb els prestatges amb llibres, la planta amb les fulles que cauen i la televisió així com la finestra amb les vistes a la ciutat. A més, és important assenyalar que, amb la representació d'aquesta habitació, Calatayud ha aconseguit crear l'efecte de profunditat utilitzant, en aquesta ocasió, les normes de perspectiva tradicionals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest personatge anomenat Titus es lamenta que tots el miren. La gent veu un home pel carrer que camina sense cap i s'espanta. A més, Titus no pot fer res perquè no recorda cap cosa i es passa els dies repetint-se que no recorda res amb tristor per la seua situació. Aquest estat dramàtic es representa a la imatge amb aquest llamps i estrelles que li surten del cap.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar el títol del quart conte. En aquest cas, cal destacar l'ús de l'enquadrament fotogràfic a l'hora d'organitzar la composició. Apareixen quatre fileres de cotxes que circulen en la mateixa direcció però, els vehicles dels extrems, es tallen sense cap preocupació. Cadascun d'aquests cotxes intenten singularitzar-se amb formes distintes, és a dir, en alguns s'observa una estructura més redona i esportiva, com el cotxe del centre de la imatge i, altres, en canvi, són de forma més quadrada i amb una imatge de vehicle més familiar, com ara el del primer terme.

En l'interior dels vehicles, compareixen els seus ocupants i, depenent del model d'aquest, es troba un tipus determinat de conductor. De manera que, el cotxe esportiu és conduït per un jove amb ulleres de sol, un altre dels vehicles, més senzill, per un home major, calb, que viatja amb el seu gos, al seient del darrere i que treu el cap per la finestra i, per últim, una família, que segurament és la família protagonista d'aquesta història. El sentit decoratiu de la il·lustració es reforça amb el fum que surt dels tubs d'escapament. Aquest fum es representa amb una forma de núvol, amb una estructura enroscada i una sensació molt ornamental pròpia de l'estètica d'aquest artista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'una família que viatja per l'autopista 17. Aquesta carretera presentarà elements molt peculiars, però, a primera vista, s'assembla a qualsevol autovia amb milers de cotxes que formen llarguíssimes cues.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 x 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar un personatge nou del conte. Es tracta d'un dels policies que s'encarreguen de la vigilància d'aquesta carretera. Aquest es presenta amb una gorra amb una visera que li cobreix part de l'ull i segueix les característiques estilístiques dels personatges de Calatayud, amb un cap gros i gran. En aquest cas, no s'han representat els peus però el cos menut, amb l'esquena una mica corbada, i els braços i les cames tan curtes, contrasten de forma evident amb el seu cap. Allò que més crida l'atenció són els trets del rostre. El policia es representa amb quatre boques grans que ensenyen les seues corresponents fileres de dents, perfectament ordenades i amb la mateixa forma quadrada i mostra també un poblat bigot de color negre i un nas gros i gran. Els cabells segueixen el mateix esquema del bigot, de color obscur i acaben amb una patilla recta. A més, les mans no tenen dits sinó un bolígraf i una pistola i, l'altra, una gran boca somrient. Finalment, en la jaqueta, s'observa un escut redó amb una «a» i un «17», per assenyalar que treballa en l'autovia-17.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta autopista és controlada per uns personatges anomenats «polipstía». La representació que Calatayud fa d'aquest peculiar policia segueix el que conta el text i, aquesta imatge, així ho mostra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge, mostra molts dels trets estilístics que presenten les obres de Calatayud. L'escena es desenvolupa en l'interior d'un cotxe dins del qual la família protagonista es distribueix d'una manera molt personal. A més, cal recordar el gust pels enquadraments fotogràfics. Destaquen els dos pares en primera posició. Tots dos es caracteritzen per la desproporció dels caps. Pel que fa a la mare, es representa amb el cinturó i amb uns cabells ondulats. El gest del rostre delata una expressió de sorpresa i els trets s'aconsegueixen amb línies senzilles com es pot observar en la forma del l'ull, amb llargues pestanyes i el nas.

Al seu costat, el pare es representa de cos sencer. Aquest apareix conduint i amb les mans al volant mentre que, a través d'aquest, s'entreveuen les cames i el peu esquerre. Resulta molt significativa la mesura tan menuda de les extremitats i del cos amb el cap que presenta tan gran. És tracta d'un home amb semblant seriós i amb un bigot i uns cabells en els quals es troba un predomini de línies marcades que acaben formant estructures acabades amb punta.

Al seient del darrere, compareixen dues xiquetes. Aquestes semblen estar en peu, en compte de d'assegudes. Es representen l'una al costat de l'altra, molt juntes entre elles, perquè puguin aparèixer les dues en l'escena i, malgrat que també mostren aquest gust per la desproporció, en el seu cas, no és tan exagerat com en els altres dos personatges. Una d'elles es mostra amb els cabells llisos i replegats en una cua mentre que l'altra, que assenjala amb el dit l'exterior del cotxe, es representa amb uns cabells més llargs i amb un gran moviment a causa de la velocitat del vehicle i l'aire que entra a través de la finestra. Aquests, a més, són molt semblants als del pare, amb una sèrie de línies que s'uneixen en estructures acabades amb punta. Ambdues, es presenten amb un gest simpàtic, somrient, amb uns trets senzills, i atentes al que ocorre a l'exterior.

Per últim, cal destacar l'atenció que es presta als detalls de l'interior del cotxe, com ara el sostre i la porta del pare que apareixen folrades seguint les tendències dels cotxes més antics i creant distintes formes com ara les taques rodones del sostre i l'ondulació de la porta. De la mateixa manera, el volant, no és del tot llis, i presenta també una fluctuació al radi interior i la finestra del conductor, amb una part fixa del cristall que no s'obri i permetent veure el retrovisor exterior.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un d'aquest «polipstia» ha parat aquesta família per preguntar-los el lloc al qual es dirigien. L'il·lustrador ha representat el moment posterior en el qual, tots els personatges que viatgen al vehicle comenten les seues reaccions cap a aquest policies i la carretera per la qual circulen. Era una vesprada molt calorosa i per això havien d'anar amb les finestres obertes com ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge destaca la presència d'una parella jove que fa autoestop i que es situa pràcticament en el centre de la composició. Aquests segueixen mostrant aquest gust per la desproporció però, en aquest cas, l'exageració no és tan evident com en altres il·lustracions. L'home es representa amb els cabells pentinats i formats a partir de nombroses línies paral·leles que acaben en una estructura en punta. El seu cap, de perfil i allargat, presenta un ull redó i un gran nas. Cal comentar la senzillesa de línies a l'hora de representar el rostre. Apareix vestit d'una manera informal, amb una camisa amb l'últim botó descordat i amb uns texans. Els peus menuts contrasten amb el cap, més gran. Aquest personatge envolta amb el seu braç una dona. La jove, es representa amb uns cabells arreplegats en una trena i amb un cabell que s'escapa i li cau sobre el rostre. Apareix de perfil, amb un ull amb pestanyes llargues, i també vestida de manera informal amb pitet vaquer. Al seu costat, dos ocellets de formes redones i potes molt primes, semblen picotejar el terra buscant quelcom per menjar. A l'altre costat, descansa una motxilla. Els dos personatges s'insereixen en un paisatge natural. Cal dir, però, que allò més destacat en aquesta imatge seria la neteja i la puresa d'elements. El cel i el terra no presenten cap detall mentre que al centre de la composició, de fons a la parella que s'abraça, apareixen tot un seguit d'arbres, pujols i camins que completen l'escena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els estranys policies no seran els únics elements sorprenents amb què es trobaran a l'autovia-17. De sobte, el pare s'adonarà que no pot controlar el cotxe i serà l'autovia l'encarregada de córrer. En aquest viatge estrany i sense cap tipus de control sobre el vehicle aniran trobant-se amb més cotxes però, el més curiós és que, tots aquests vehicles que van trobant no són més que una representació d'allò que van ser ells en el passat. Es a dir, primer es troben amb un cotxe amb ells dos dins molt més joves i amb les xiquetes quan eren menudes i, poc després, apareixen ells dos, de nuvis, fent autoestop com mostr aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 × 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge destaca la presència de dos xiquets jugant. Primerament, es representa un xiquet amb el cap gran. Cal destacar el fet que, molts dels trets de la cara es resolten amb un traçat lineal molt senzill. Apareix de perfil i els cabells presenten un aspecte geomètric i rígid i va vestit amb un pitet amb tirants. A més, està jugant amb una pilota amb uns dibuixos de sols i de llunes. A més de la posició de les cames, l'il·lustrador remarca l'efecte de moviment amb unes línies lleugerament en ombra que segueixen el joc dels xiquets. Per últim, una xiqueta treu el cap per darrere del xiquet. Aquesta es representa amb un vestit i xancletes i, de la mateixa manera que el xiquet, es representa en una posició de joc i de moviment.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Finalment, el cotxe acaba aturant-se en la casa on resideix la família però quina és la sorpresa dels pares quan s'adonen que, aquest procés de visualització del seu passat no s'ha aturat amb el cotxe sinó que continua. Així, a la porta de casa es trobaran amb dos xiquets que juguen al baló i que són ells dos de menuts.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge serveix per a presentar el títol del següent conte i, amb un fons blanc, s'observa la presència del braç del que sembla ser una xiqueta amb un vestit clapejat de llunes amb una ploma en la mà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte es, en realitat, un conjunt d'històries que una àvia explica els seus nets. El primer d'aquests relats és la història d'una xiqueta que s'ensenyava a volar quan una fada arriba al poble. Quan aquesta comença a volar li apareix al bescoll una ploma de gavina i, per això, aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 × 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas destaca la presència d'una xiqueta envoltada d'ocells. Aquesta xiqueta es representa amb un cap gran i molt redó i amb unes trenes llargues acabades amb un llacet i que li arriben quasi fins als peus. Apareix amb un vestit d'estiu, de tirants i amb un estampat amb formes geomètriques. A més, la seua postura inestable fa pensar que està jugant amb els ocells que es troben amb ella. Aquests ocells presenten les mateixes formes arrodonides i es mostren de perfil amb les ales cap enrere.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una de les primeres històries que conta aquesta àvia és la de la fada que donava classes de vol i que va arribar al poble on vivia l'àvia quan era menuda. L'àvia començaria a volar fins que, un dia, de sobte, li va sortir una ploma de gavina en el bescoll. Des d'aleshores la coneixerien amb el nom de «Gavina Margota».

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas destaca la presència d'una xiqueta. Aquesta apareix a la vora de la mar. Al fons, es representa, prop d'unes barques situades en la sorra, la silueta d'un poble. Aquest està format per les cases, una església i una torre medieval que formaria part d'una antiga muralla o castell. La vista d'aquest conjunt s'encarrega de crear l'efecte de profunditat de la imatge.

Aquesta xiqueta es representa amb un cap gran. Els cabells semblen moure's per l'acció de la brisa del mar i es caracteritzen per la profusió de línies que acaben formant estructures acabades amb punta. Al rostre, dos ulls amb llargues pestanyes acompanyen el gest de sorpresa de la boca entreoberta i la forma d'uns llavis es dibuixa en les galtes. Pel que fa al cos, aquest es mostra com un bloc, amb les cames i els peus junts i amb una forma bastant rotunda. Els braços, són els únics que es separen del cos per portar-se una de les mans a la boca per a reforçar la idea de sorpresa mentre que, amb l'altra, s'aparta els cabells de la cara. Va vestida amb un vestit decorat amb formes geomètriques que es mou com els seus cabells a causa de l'acció del vent.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La següent història de l'àvia explica que, un estiu, aquesta es va fer molt amiga d'un xiquet anomenat Juanito. Un dia, mentre jugaven, començà a ploure i tingueren que amagar-se. Va ser en aquell amagatall on Juanito li va donar una besada molt forta en la galta i la va abraçar. L'àvia, es va quedar tan sorpresa, que es va espantar i va fugir cap a casa. Una vegada allí, es va adonar que Juanito s'havia enamorat d'ella i que aquella besada s'havia quedat fortament marcada en la cara com si es tractés d'una pintura com s'observa en la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge utilitza el punt de fuga per aconseguir un efecte de profunditat. Primerament, i una mica desplaçat cap a la dreta, apareix la figura d'un xiquet amb una regadora de la qual surten una sèrie de gotes d'aigua. Aquest xiquet es representa de perfil i seguint les característiques habituals de cap gran i desproporcionat. Cal remarcar el fet que, la seua representació s'efectua amb un traç senzill, de línies simples com s'observa en el rostre i els trets que el formen com ara el nas, la boca i l'orella. A més, l'ull i la galta s'envolten d'una ombra més obscura en un intent d'oferir diverses textures al rostre. Pel que fa als cabells, aquests es resolen també amb un procediment senzill i amb un resultat bastant estàtic. Per darrere d'ell, una gran finestral, amb forma d'arc de mig punt, presenta sobre el seu ampit tres tests amb geranis. Aquestes flors es representen el model natural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta ocasió, la imatge reflexa un moment del conte en el qual s'explica que, un dia d'estiu, l'àvia Margot, després d'haver estat molt malalta, finalment va morir. Els seus nets, després d'aquest esdeveniment, s'encarregaren d'anar-hi tots els dies per a regar els geranis de l'àvia.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge l'estil de la il·lustració sembla haver variat un poc respecte d'altres il·lustracions del llibre. En aquest cas es tracta d'una imatge general d'un paisatge de platja el qual s'emmarca amb un enquadrament fotogràfic. No hi ha cap protagonista principal de l'escena i, el que interessa ara, és mostrar una panoràmica general. Així, en primer pla, i disposada com un recurs per aconseguir la profunditat de la imatge, es troba la representació d'una caseta de platja envoltada per un jardí. El gust pel detall d'aquest il·lustrador es demostra, de nou, en imatges com aquesta. La vegetació del jardí és plenament mediterrània i s'aprecia, quasi al centre i en primer pla, les fulles del que sembla una planta de figues de pala. Pel contrari, per un dels laterals, s'entreveu el que serien les fulles d'una figuera i un cactus i una palmera al fons. Ja a la casa, unes fulles de parra comencen a enfilar-se per les parets del patí exterior. Aquesta apareix envoltada per una tanca de pedres que la separen de la platja, per tant, per darrere d'ella, s'estén l'arena de la platja i, finalment, el mar. És ací on s'adverteix un altra possible diferència amb altres imatges del llibre. Tots els personatges que s'hi representen mostren característiques distintes a les anteriors. Són figures menudes, molt senzilles, només cal detenir-se en els trets dels rostres dibuixats amb punts i línies de traçat molt simple que no mostren les exageracions d'altres personatges. Aquestes figures es mouen per la platja mostrant actituds diverses, com ara pescant i ensenyant els peixos que han aconseguit, jugant amb un gosset, amb una pilota dins de l'aigua i, fins i tot, un d'ells apareix amb un barret i sobre un vaixell molt menut que trau fum per la xemeneia.

És tracta d'una escena amable on predominen els detalls menuts i les actituds simpàtiques dels personatges. Per últim, el mar, es representa amb unes línies ondulades color blanc simulant les ones que arriben fins l'arena mentre que, més al fons, una espècie de taques blanques menudes amb forma de núvol s'encarreguen d'esbossar el moviment de l'aigua.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan l'àvia Margot ja no està, són els seus nets els que comencen a recordar la seua vida i les històries que els contava. Així, aquesta il·lustració descriu el moment en el qual els xiquets recorden la casa que l'àvia tenia en la platja i les hores que hi passaven allí escoltant els seus contes.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL-LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge continua l'estil de la il·lustració anterior. En aquesta ocasió, es tracta d'una escena nocturna. De manera que, utilitzant de nou un enquadrament fotogràfic, mostra la vista d'un poble una nit de tempesta. La part superior de la imatge, i sobre un fons negre que simula la nit, destaca per la presència d'uns núvols grans i grisos, d'estructura enroscada i dels quals surten llampecs en forma de zig-zag que cauen sobre el mar. Contràriament a la tranquil·litat de l'aigua de la imatge anterior ara, pels efectes de la tempesta, apareix una mar embravida amb grans ones que trenquen contra l'escullera de roques. Malgrat tot, aquestes ones, de forma triangular i envoltades per unes línies més ondulades de color blanc que representen la bromera de l'aigua, ofereixen un resultat bastant quiet i estàtic.

La part inferior de la imatge és ocupada per un poble, destacant en el centre l'església amb un frontó circular rematat per un pinacle i amb una entrada amb un entaulament corbat. També es representa el campanar, acabat en una cúpula, i que mostra la campana que sembla estar sonant en aquest moment a causa de la posició amb què es presenta. Al voltant d'aquesta església es disposen la resta de construccions del poble observant en l'extrem dret la presència d'una torre medieval que formaria part d'una antiga muralla. Aquest enquadrament fotogràfic provoca l'aparició de motius curiosos, com ara la compareixença d'un altre campanar tallat pel marc de la il·lustració, com si d'una fotografia es tractara. Finalment, cal nomenar els nombrosos personatges que apareixen en la composició en actituds diferents. És precisament en aquesta diversitat d'actituds on es troben el gust pels detalls de Calatayud. Així, molts d'ells corren d'un lloc a l'altre amb els braços amunt i espantats per la tempesta, excepte l'únic xiquet que apareix, que sembla gaudir d'aquesta situació pel seu somriure. Especial atenció desperta una de les dones, vestida de negre i amb mocador cobrint-li els cabells, que es representa mirant el cel i amb un rosari així com també l'avi que mira per la finestra cap al cel i que fuma una pipa mentre observa el que ocorre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els xiquets continuen recordant la vida i les històries de l'àvia com la que els contava d'un dia que les campanes de l'església començaren a sonar avisant que hi hauria tempesta, fet que es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. El centre de la composició és ocupat per una xiqueta que plora. Aquesta apareix asseguda al mig del mar, en una roca. Es representa amb un cap gran i gros que contrasta amb el cap més menut. S'arplega els cabells amb dues trenes. Aquestes mostren un efecte bastant geomètric. La xiqueta, presenta els ulls entornats, un gest que s'acompanya amb la posició de les selles i la boca entreoberta i ensenyant les dents. A més, les llàgrimes que li surten dels ulls es fan més grans a mesura que arriben a l'aigua. Torna a representar-se amb el vestit de tirants fins i decorat amb formes geomètriques. Pel que fa a la roca sobre la qual s'asseu, aquesta s'acompanya d'una sèrie de cargols de mar i estrelles marines, de formes caragolades i molt decoratives. S'intenta aconseguir l'efecte del moviment de l'aigua del mar disposant una sèrie de formes de color blanc que semblen núvols i, entre aquestes, cinc peixos formant un cercle s'amaguen i surten de l'aigua observant els plors de la xiqueta però amb un efecte rígid i sense sensació de moviment. Finalment, l'elecció de situar la roca al mig de la composició i la línia de l'horitzó en el centre de la imatge aconsegueix crear un l'efecte de profunditat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Continuant amb les històries que els contava l'àvia Margot, els xiquets recordaren una de quan l'àvia era menuda. Margot els va contar que quan tenia quatre anys els ulls li canviaren de color. Aquella temporada les coses no anaven bé per casa perquè la mar s'assecà de sobte i, com el seu pare era pescador es va quedar sense feina. De tant de veure plorar els seus pares per la manca de feina, ella comença a plorar també un dia i no va poder parar de fer-ho en molt de temps. El llibre conta que, fins que l'àvia es va adonar que els seus plors tornaven a omplir la mar d'aigua no va parar, com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta ocasió la imatge destaca per presentar un personatge que reuneix moltes de les característiques de les figures de Calatayud d'aquests anys. Es tracta d'un mariner de cap gran i gros. El rostre, de perfil, mostra un nas gran i allargat amb un ull molt menut i un mentó bastant pronunciat. Els cabells, arrissats com descriu el text, s'aconsegueixen amb línies ondulades i es vist amb un barret ratllat a conjunt amb la samarreta la qual, a més, presenta un àncora dibuixada. El cos és molt menut si es compara amb el cap, exageradament gran, així com les mans i els peus. Amb tot, a causa de la narració, l'il·lustrador ha volgut reforçar l'atenció en el braç dret representant-lo més gran i musculat. L'exageració també envaeix aquesta part del cos que, a més, mostra un tatuatge d'un cor travessat per quatre fletxes i escrita la paraula «Ras».

Aquest mariner apareix en la barca i amb dues caixes plenes fins a dalt de peixos, amb uns ulls molt redons i unes aletes menudes. Finalment, tres gavines, de perfil, amb els ulls redons i amb les ales ben esteses, volen al voltant d'ell i vora una mar que també intenta mostrar el moviment de l'aigua amb una sèrie de formes de color blanc que semblen núvols.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un altra de les històries que els contava l'àvia Margot era la de l'enamorament de la fada que havia arribat al poble amb un mariner. El text descriu amb detall com era aquest personatge i així el representa Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 x 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Es representa un grup de tres figures format per una dona, al centre, i dos homes que sostenen, cadascun d'ells i amb les dues mans, un rem. Tots tres, de perfil i dirigint-se a una mateixa direcció, segueixen l'estil habitual de caps grossos i desproporcionats respecte la resta del cos i de les seues extremitats. Pel que fa a la dona, embarassada i amb una panxa enorme, apareix vestida molt elegant, amb un vestit ple de piquetes i puntetes al coll, les manegues i la vora de la falda. A més, porta també una arracada en consonància amb el seu vestit i, els cabells curts destaquen pel caràcter geomètric. Aquesta dona es situa per davant dels altres dos homes que l'acompanyen. Un d'aquests apareix amb un barret de mariner i amb botes mentre que l'altre es vesteix de manera més humil i descalç i porta una cinta als cabells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'última de les històries que contava l'àvia Margot, i que representa la il·lustració, era la de quan la seua mare estava embarassada. Com què estava tan grossa tots començaren a conèixer-la amb el nom de «Bomba». Però, la seua panxa era tan desmesuradament gran que, va arribar un dia, que el seu pare i un amic tingueren que anar al costat d'ella i, quan parava, apuntalar-li la panxa amb els remes de les barques per ajudar-la a sostenir tant de pes.

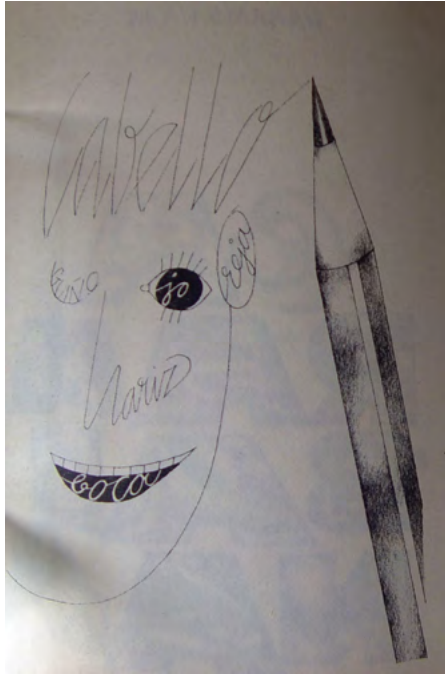
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge acompanya el títol d'un altre dels contes que formen aquest llibre. En aquest cas, a més del títol, format per una sola paraula, que apareix en la part superior de la composició, la il·lustració reproduceix la mateixa paraula i es distribueix en quatre fileres de lletres que es corresponen amb les quatre síl·labes. Cadascuna d'aquestes lletres es representa amb un animal en el seu interior que adopta la forma de la lletra que el conté. De manera que, la primera, la «g», té en el seu interior un tauró, amb uns ulls redons i una boca entreoberta que ensenya les dents. Malgrat el caràcter ferotge d'aquest animal presenta una expressió simpàtica. La «a», s'ha convertit en un lleó i la melena es representa amb unes formes enroscades que semblen banyes i la seua expressió seriosa sembla indicar que està preparat per a l'atac. A continuació, la «r», conté un lloro, de perfil i amb una de les ales reproduint la forma de la lletra mentre que la «a» següent es presenta com un drac enfurit amb el cap al centre de la lletra i la boca oberta ensenyant les dents i una llengua llarga. La «m», en canvi, compren dos tucans que es situen en la mateixa direcció. Un dels dos, amb el bec gran i allargat és l'encarregat de marcar el piquet central de la lletra. La «b» conté una serp amb la pell tacada que adapta el seu cos a les corbes d'aquesta lletra i amb la seua cua enroscada una branqueta. Un gran polp mou els tentacles per un altra «a». El cap d'aquest animal es situa en un extrem mentre que, amb un dels tentacles dibuixa el centre de la lletra i la resta els amuntona a l'altre extrem. La «i» és el cap d'un simpàtic ós. D'altra banda, la «n» és una rabosa que presenta el cap al primer palet de la lletra mentre que la cua cau per l'altre extrem. Finalment, la següent «a» inclou un grapat de peixos amuntegats i un d'ells es situa de manera horitzontal per reforçar el centre de la lletra. I ja per últim, la «s» final és un ocelllet amb les ales esteses seguint el traçat d'aquesta lletra.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte, a diferència de la resta que inclou el llibre, no presenta cap text i està format per un conjunt d'il·lustracions que no segueixen cap ordre ni expliquen cap història unitària sinó que tenen en comú el fet que totes elles utilitzen les paraules com una part integrant de la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

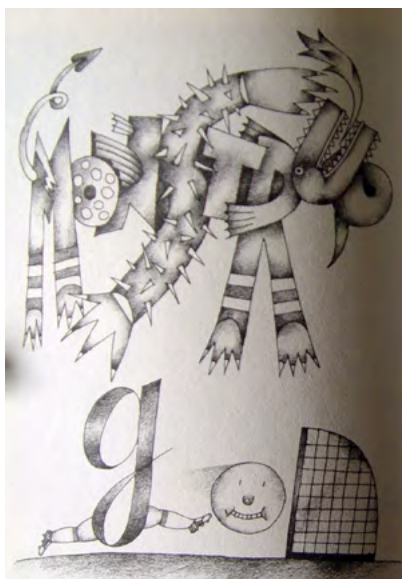
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta primera il·lustració forma part de tot un conjunt d'imatges sense text i que apareixen al final del llibre. Representa sobre un fons blanc la imatge d'un llapis que dibuixa el traçat d'una cara humana. Aquest rostre, per tant, es fa amb un traçat lineal molt senzill i, amb aquest mateixa línia, s'escriu el nom de cadascuna de les parts del rostre però imitant la forma real d'aquestes com s'observa en l'ull, el nas i la boca. A més, els cabells, es representen amb la paraula «cabello» amb una tipografia allargada per a imitar l'aspecte real d'aquest i sembla que és la paraula que el llapis està acabant d'escriure o l'orella que aprofita la «o» primera per a representar la forma. En l'interior inclou les lletres que resten per a completar la paraula. A més, un gest simpàtic és el fet de tancar un ull amb una línia corbada i, en l'interior, i seguint aquesta forma, escriure la paraula «guiño» per a reforçar aquest gest.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

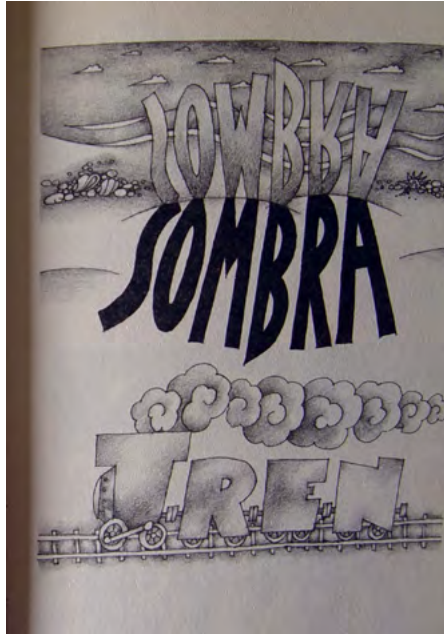
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta ocasió sobre un fons obscur ple d'estrelles menudes i blanques i amb la lluna en un lateral es representen un conjunt d'arbres. El més significatiu d'aquesta imatge és que aquests arbres estan formats per tot un conjunt de lletres. Així, els arbres naixen de la paraula «cuento» i, en la part superior d'uns troncs molt fins amb branquetes menudes es situen un munt de lletres que formen les copes d'aquest arbres fantàstics. Cada copa, però, està formada per una lletra que es correspon amb la situada en les seues arrels, és a dir, en el primer, aquest sols conté la lletra «C», i així successivament amb totes les lletres que formen la paraula conte. Per últim, cal dir que algunes d'aquestes lletres semblen moure's per l'acció del vent i es representen bé caient, bé ja en terra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

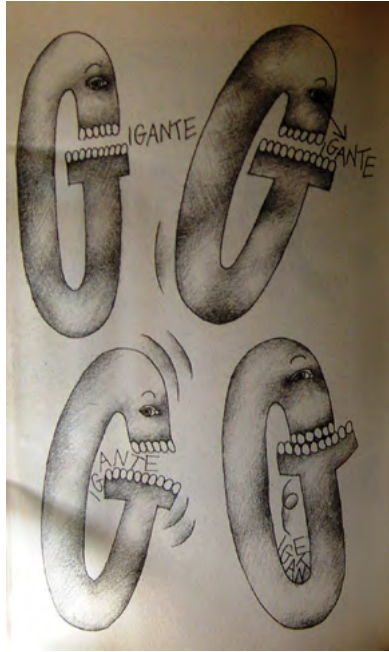
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge està formada per dues paraules. La part superior, la paraula «monstre» es forma adoptant una aparença espantosa cadascuna de les lletres que la componen. Així, la «m» es presenta amb una cua acabada en punta com la d'un dimoni i amb unes urpes amb llargues ungles. També la «s» del centre és superior a la resta, amb urpes a cadascun dels extrems i amb una superfície plena de punxes. El cap d'aquest terrible animal es forma amb la lletra «u», i apareix mirant cap amunt. Aquest rostre presenta algunes de les característiques habituals d'aquest il·lustrador, com ara el caràcter geomètric d'alguns dels seus detalls com ara les dents i les punxes triangulars que li envolten el cap o el foc que treu per la boca. La part inferior, en canvi, mostra una escena esportiva. Així, s'observa una porteria en la qual, una lletra «g», de gol, amb uns peus calçats amb esportives de futbol tracta de xutar el baló i fer, per tant, un gol.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

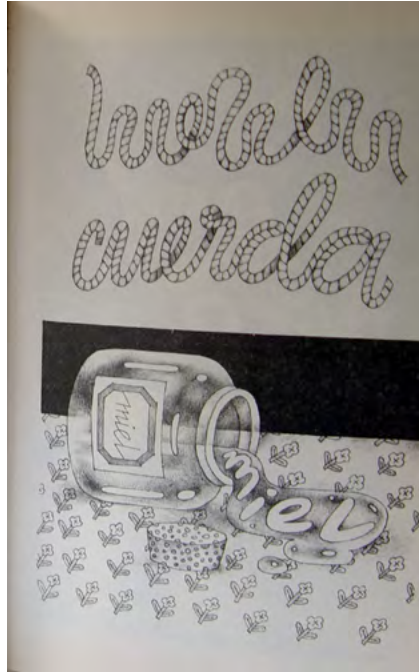
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta il·lustració també s'hi mostren dues parts diferenciades. D'una banda, la part superior representa mitjançant la paraula «sombra» l'efecte creat per aquest fenomen ajudant-se d'una tinta més obscura i invertint les lletres. A més, aquestes es representen a la vora de la mar. D'altra banda, la part inferior és ocupada per la presència d'un tren molt especial i és que els vagons d'aquest estan formats per cadascuna de les lletres que componen aquesta paraula. El primer vagó, la lletra «t», encapçala tota la resta i d'aquest surt el fum en forma de núvols cargolats tant del gust de Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquest cas la composició s'organitza a partir de la distribució de quatre lletres «g» que s'ordenen de manera simètrica per la imatge. Aquestes lletres són el principi de la paraula «gigante» i totes elles es personifiquen amb un ull i una boca plena de dents. A més, la resta de lletres que componen la paraula es distribueixen de manera diferent. Es tracta, en realitat, d'una seqüència que mostra com aquesta «g» acaba menjant-se la resta de lletres. Per exemple, en la primera apareixen perfectament ordenades al seu costat. Pel que fa a la segona, aquesta es representa com si estiguera movent-se i amb una fletxa menuda que surt del seu ull per marcar que observa amb atenció les lletres que componen la paraula. Posteriorment, totes les lletres són rosegades per aquella que es representa amb unes línies que tracten d'indicar el moviment de la boca d'aquesta al menjar-se lletres mentre que a l'última, aquesta ja se les ha engolit i romanen amuntegades al que seria la seua panxa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge torna a repetir-se la presència de dues il·lustracions independents. A la part superior es representa una corda que s'ondula sobre un fons blanc i, sota d'aquesta, una nova corda que, en aquesta ocasió, amb la seua ondulació escriu la paraula «cuerda». Pel que fa a la part inferior, apareix un pot amb la mel vessada. En aquesta ocasió la paraula «miel» compareix dues vegades: escrita en l'etiqueta del pot i en la mel que s'ha vessat sobre la taula.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

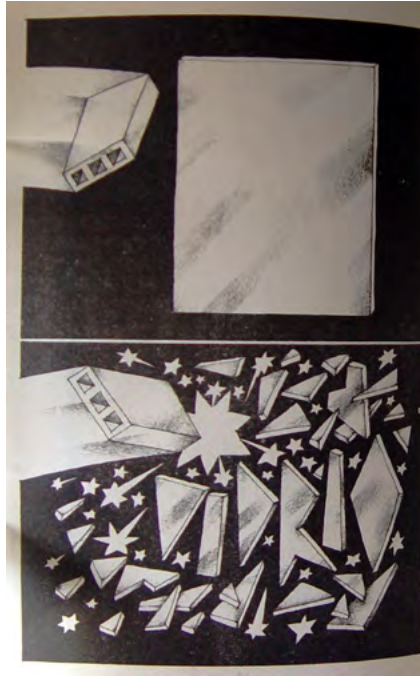
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge torna a repetir-se la presència de dues il·lustracions independents. En primer lloc, sobre un fons obscur, apareixen tot un seguit de sabates amb els cordons descordats movent-se per la imatge com si foren serpentes. Malgrat que no es segueix cap ordre, cadascuna d'aquestes sabates conté una lletra de la paraula «zapato». En segon lloc, en la imatge inferior, es mostra el cap d'un home. La representació d'aquesta figura s'identifica clarament amb l'estil de Calatayud a causa de l'exageració del cap i d'alguna de les seues parts, com ara el front i el nas. Amb tot, aquest home es pentina amb una pinta també molt gran de la qual surt un cabell fi amb el qual s'escriu la paraula «pelo».

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

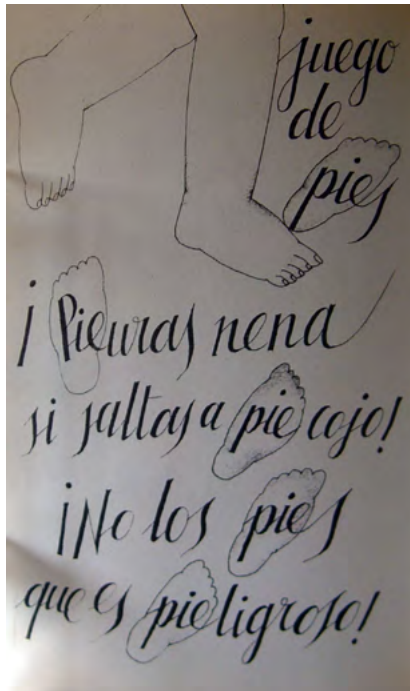
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta il·lustració s'ajuda de la paraula «ceniza» per a crear una composició. En la part superior, grans lletres amb aquesta paraula comencen a calar foc. Davant la superfície llisa i blanca de totes elles, la part de dalt es fa més negra com a conseqüència de les flames, representades amb un traçat molt senzill. Baix d'aquesta, es representa de nou la paraula «cenizas» però en aquesta ocasió les flames han cremat una bona part de les lletres i, en la part inferior, un grapat de cendra descansa en el marge de la imatge i un fum en forma de núvol caragolat surt d'aquestes en senyal de la calor que desprenen.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge és una seqüència que representa l'efecte que causa trencar un vidre. En primer lloc, apareix un rectangle que simula ser un espill i amb una rajola que es dirigeix amb força, com marca l'ombra més clara del seu darrere, cap a ell. En segon lloc, aquesta rajola ja ha trencat l'espill i milers de vidres de formes triangulars es dispersen per la composició alhora que componen la paraula «vidrio».

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. L'última de les composicions d'aquest conte es caracteritza pel predomini de la tipografia escrita. En la part superior, apareixen unes cames amb els peus en posició de caminar. Aquest es realitzen amb l'ajuda d'un traçat lineal molt senzill i suau que contrasta amb la tipografia que envaeix la resta de la imatge amb la tinta més marcada i per sota la qual s'hi distribueixen una sèrie de petjades d'una tonalitat més clara.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 × 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Amb aquesta il·lustració es presenta el títol de l'últim dels contes d'aquest llibre i mostra una foguera amb uns llibres cremant-se. Aquesta imatge destaca per la senzillesa de línies i per l'economia dels seus recursos estilístics amb l'única presència de les flames centrals i uns llibres molt esquemàtics al seu voltant.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'últim dels contes d'aquest llibre es presenta d'una manera una mica especial. Apareix una llegenda que conta que aquesta història és com un secret i que, per tant, cal llegir-la amb un espill. De manera que, entre les pàgines del conte apareixen una sèrie d'espills per a poder llegir-lo, ja que els textos s'han editat del revés.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18,5 x 12,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta última imatge destaca per la presència d'uns teuladins en primer pla d'un color negre fortament marcat per la tinta. Aquests teuladins es mostren centrats i per darrere d'ells s'observa un paisatge amb pujols i arbres a un costat. Les fulles d'aquests arbres semblen moure's per l'efecte del vent i, moltes d'elles, ja apareixen volant per l'aire com a conseqüència d'aquest fenomen. Destaca la presència d'una espècie de fulles de paper amb el nom *Datrebil* escrit. Finalment, un grup de teuladins volen pel fons de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest últim text és la història de set germans contes que tenien por del foc. Aquests contes es dediquen a anar pel món contant les seues històries i fugint dels perills amb què es poden trobar però, un dia, després d'haver contat una de les seues històries, una tragèdia acabarà amb tots ells. Només un sobreviurà i fugirà lluny d'aquell lloc i una llegenda el recordarà amb el nom de *Datrebil, siete cuentos y un espejo* que, a més, és el títol d'aquest llibre.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús del blanc i negre. Aquestes es reparteixen pel llibre per a representar escenes distintes de cadascuna de les set històries que formen aquesta obra. Són molts els trets en comú que les relacionen i que anuncien algunes de les característiques que configuren l'estil d'aquest il·lustrador.

En primer lloc, cal destacar la forta personalitat estilística de Calatayud que mostra imatges singulars i d'una gran expressivitat. Per exemple, el fet de presentar les il·lustracions ajudant-se dels enquadraments fotogràfics el porta a retallar distints elements que apareixen en la imatge. Cal fer referència al fet que no és un artista que segueix amb fidelitat les normes tradicionals de composició sinó que, tot i que no les oblida, la majoria de les vegades fa un ús molt personal dels espais i de la col·locació dels diferents personatges oferint uns resultats molt originals.

A banda d'això, per l'ús del blanc i negre, moltes de les il·lustracions d'aquest llibre es presenten sobre un fons neutre que integra el blanc del paper en la imatge. Cal destacar el gust pels fons decoratius com ara les escenes nocturnes que es mostren envoltades per un cel obscur ple d'estrelles a manera de gran tapís. Sobre aquests fons s'hi trobem els personatges humans. Aquests es representen a partir d'un traçat de línies senzilles, és a dir, que amb l'ús d'una mateixa línia es dibuixa el rostre, el nas, l'orella, etc. Tot i això, s'observa l'exageració i la desproporció d'algunes parts del cos, com ara els caps grans.

La influència de la tradició valenciana compareix als paisatges i escenaris on es mouen els personatges. Els interiors també participen d'aquesta tradició en menuts detalls de la decoració i els mobles com es pot observar en algunes de les il·lustracions del conte de l'home del sac. Un altre aspecte cridaner d'aquest llibre és l'ús de recursos procedents del llenguatge del còmic i que s'aprecia, per exemple, al personatge amb rostre de pingüí d'una de les imatges del llibre que sembla tenir certa confusió i que l'il·lustrador aconsegueix expressar mitjançant unes línies i estrelles sobre el seu cap. També, molt habitual, és l'atenció pels detalls i per l'ornamentació de la imatge.

TÍTOL: Tres i no res en la boca d'un drac.

AUTOR: Marisa Lacuesta i Contreras.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Edicions de la Federació d'Entitats Culturals del País Valencià, València, 1982.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 16,5 x 23,5 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 51.

ISBN: 84-300-8237-9.

NOTES: Premi "Enric Valor" 1981.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 11 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Destaca, en un paisatge nocturn, la presència dominant d'un personatge vestit de drac que ocupa pràcticament tota la composició. Aquesta figura es representa de perfil, amb el cap en posició cap al cel i traient foc per la boca. A més, agafa una fusta, una canya i la pota d'una cadira.

Cal destacar, d'una banda, l'exageració del cap, respecte, per exemple, les ales i les mans. A més, el rostre es representa amb línies senzilles, amb un ull blau de forma allargada, la boca entre oberta perquè pugui sortir el foc, deixant veure les dents, i la cella i el nas amb un traçat molt simple. Finalment, una caputxa li cobreix els cabells i d'aquesta surten unes banyes verdes enroscades i unes ales molt menudes de color rosa.

La resta del cos, d'aparença redona i amb les mans que sorgeixen directament d'aquest i sense braços, es representa com la caputxa descrita, és a dir, de color blau i amb unes estrelles verdes. Aquesta decisió, que ofereix un resultat molt decoratiu, s'utilitza per aconseguir la textura i l'aspecte de la pell d'un drac, però en aquest cas, aquesta pell s'ajusta als desitjos estètics de l'il·lustrador dissenyant-la amb un aire molt personal. A més d'això, apareixen també unes ales de l'esquena, bastant menudes i de color rosa decorades amb uns cercles de diferents colors, els punys, de la mateixa tonalitat que les estrelles i amb formes triangulars, per on apareixen les mans i, per últim, la cua, llarga que munta cap amunt enroscant-se i acabada amb una estructura de cor allargat. Per últim, el foc que tira per la boca, el qual intenta aconseguir l'efecte de les flames mitjançant l'aquarel·la i les distintes tonalitats taronja, té un caràcter bastant geomètric que contrasta amb l'arredoniment dels núvols de fum gris dels seus costats.

Aquest personatge es presenta en un paisatge natural amb la presència de la lluna minvant i les estrelles, i format al fons per una filera d'arbres i per un rierol travessat per un pont. És interessant comprovar com alguns trets que apareixeran en obres posteriors de Calatayud comencen a esbossar-se en aquestes primeres obres, com ara l'estatisme de l'aigua representada més com un bloc de gel que com un riu que flueix. Completant aquesta il·lustració, en la part dreta es troba una casa amagada darrere d'un dels arbres i en la part esquerra, un mussol, volant de perfil, ressalta entre tot aquesta vista nocturna pel fort color taronja.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest llibre és un conjunt de tres històries que, amb el pretext d'una llar i els diversos trossos de fusta que van apareixent al costat d'aquesta per a ser cremats, s'estableix una relació entre els dos elements que fa sorgir tot un seguit de contes distints. Precisament allò que porta aquest drac de la portada, la fusta, la canya i la pota de cadira, són els objectes que contaràn a la llar la seua història i, la casa del fons, amb una xemeneia per on surt el fum, és el lloc on acudeixen vora la llar tots ells. A més, la frase que dona nom al llibre serà integrada en el text dels tres contes i per això l'elecció d'aquest personatge vestit de drac al centre de la composició.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 x 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició destaca per l'elecció de les seues tonalitats. Així, emmarcada per un paisatge nocturn aconseguit pels colors gris i morats, s'observa la presència d'una casa de la qual es vol ressaltar l'interior que s'aprecia a través d'una finestra il·luminada per una llum groga que contrasta amb l'exterior més obscur. De manera que, contràriament a l'entorn nocturn, amb una lluna i les estrelles i una sèrie d'arbres, compareix la finestra d'aquesta casa disposada d'una manera inclinada a causa de l'estructura de la teulada, i seguint un enquadrament bastant fotogràfic al tallar els elements de la composició que, a més, contrasta per la calidesa i la llum que transmet. Juntament amb aquesta, i seguint amb l'emmarcament fotogràfic, el cap redó d'un gat mira fixament cap al front.

L'existència d'una llar encesa és la responsable de l'elecció del color. La llar s'emmarca dins d'un ambient que es pot qualificar de típicament valencià per característiques com ara les bigues de fusta del sostre però, sobretot, la sanefa de manises tradicionals amb motius vegetals sobre la llar. A més, aquesta, destaca de la resta d'elements pels colors verd i taronja davant del domini del groc de la resta de l'estància. Cal comentar el gust pels detalls que presenta aquest il·lustrador i que apareix en elements como ara el rellotge de paret, adornat amb flors. Seguint amb aquesta estela decorativa, no s'ha de deixar de banda el tapís de vegetació que cobreix tota la paret exterior i que envolta la finestra. D'aquesta manera, una gran quantitat de fulles en forma de tulipa i flors menudes s'escampen per la paret oferint un efecte molt decoratiu. La branca des de la qual sorgeixen també destaca per la sensació ornamental al estendre's per la superfície amb un traçat força ondulant.

Aquesta atenció pels detalls també està present en l'exterior a l'hora de representar la vegetació amb un gust per les coses menudes, com ara totes les fulles dels arbres, perfectament dissenyades amb una forma redona, i la resta de fulles que es distribueixen al llarg de la composició pels distints arbusts.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge forma part del primer conte en el qual ja es presenta, a través d'una finestra, la llar protagonista de les tres històries que formen el llibre. A més, al primer paràgraf, en el qual es descriu aquesta llar, ja apareix la frase que dona títol al conjunt de l'obra i que, en aquest cas, serveix per a descriure mitjançant una metàfora la llar encesa (*Lluïen en ella les flames roges i blaves d'un foc, es convertia en un tres i no res en la bocassa d'un drac*).

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,5 x 23,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició es marca la profunditat mitjançant el camí de la part dreta i de l'esquerra de la imatge.

Es mostra la figura d'un ancià que passeja per un paisatge en el qual destaca, d'una banda, una casa al final del camí i, d'un altra, i més al fons, un poble. El protagonista de la il·lustració es situa en un camí amb pedres als costats i amb la presència de quatre ocellets d'ulls gran i redons, tots representats de perfil però amb colors distintes. Aquest vellet posa de relleu el gust d'aquest artista per les exageracions i les desproporcions del cos. El cap és extremadament gran i allargat respecte el cos. Es mostra de perfil, amb un ull bastant menut, de color blau, i un nas molt gran sota el qual es representa una barba molt llarga, de color blanc que apareix unida als cabells. A més, aquests últims, presenten un acabament en punta que dona una sensació de descuit i despentinat. Aquesta desmesura també es veu al parell de llibres que porta a la mà, i a aquesta mà que els subjecta, molt més gran que per exemple els peus.

L'entorn en el qual es mou aquest personatge es caracteritza per l'atmosfera valenciana que s'observa en motius com ara la silueta del poble, amb l'església amb la cúpula tradicional blava dels temples valencians, el campanar com l'element més alt i el camp de taronges. A més, entre tota la vegetació apareix una construcció d'estil modernista amb decoració pintada en blau i rematada per un frontó corbat.

Cal diferenciar les distintes tonalitats usades per a les plantes i els arbres que hi apareixen. Els arbres es mostren amb un color un poc més apagat i amb uns troncs allargats dels quals surten unes branques amb unes fulles marrons. A més, aquestes branques semblen moure's pel vent, sobretot aquelles que es situen en la part superior de la imatge, un fet que fa que algunes de les fulles comencen a caure com succeeix quan arriba la tardor.

La resta de vegetació, arbusts sense tanta altura i, fins i tot, els tarongers, són d'un color molt més verd i presenten tots el mateix tipus de fulla, acabades amb una forma arrodonida i perfectament ordenades en la seua distribució. Destaca un conjunt de fulles de parra, d'un color verd més pujat que la resta, que tendeix més cap al blau, i que comença a enfilar-se pel tronc d'un arbre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge s'ha volgut presentar el protagonista d'aquesta història, un vellet tan vell que ningú del poble sabia des de quan hi era i com hi havia arribat. El text el descriu com un home estrany, amb unes barbes blanques que li arribaven fins al genolls i uns cabells embolicats i, és precisament així, com el presenta l'il·lustrador. A més, el text continua explicant que vivia en una casa al mig dels arbres, com també se'ns mostra a la imatge i plena de llibres. Aquest fet fa que mostre a les mans els dos llibres.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 × 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, la imatge destaca per la verticalitat aconseguida per la torre que fan els quatre xiquets, els uns damunt dels altres. Destaca la inclinació cap a la dreta de la casa en la qual intenten observar el que ocorre en el seu interior per la finestra, aspecte que remarca, en certa mesura, la inestabilitat d'aquest grup. A més, l'ambient exterior de nit, amb la presència en un lateral d'un cel ple de menudes estrelles blanques com si d'un tapís decoratiu es tractés, justifica el focus de llum que surt de l'interior a través de la finestra il·luminada. Aquest raig de llum s'aconsegueix amb l'ús més clars dels colors i amb la creació d'una franja més nítida molt marcada, un fet que provoca un efecte bastant artificial. Aquests xiquets tracten d'esbrinar el que ocorre en l'interior de la casa com s'observa en la decoració del voltant de la finestra.

A més, apareixen envoltats per la vegetació exterior representada amb un efecte bastant fotogràfic pels talls evidents amb què es mostra. Aquesta també presenta un resultat molt ornamental al seguir la mateixa disposició vertical dels xiquets i una combinació de fulles allargades que surten d'unes branques rectes i primes i que juguen amb distintes tonalitats de verds, amb unes flors menudes de color rosa i blanc i de forma més arrodonada i marcant el centre amb una sèrie de línies curtes.

Pel que fa a la representació dels xiquets, aquests també participen de la desproporció de les formes amb un cap gran i gros que contrasta amb el cos i les extremitats, molts més menudes. Tots ells apareixen de perfil però cal destacar l'expressió i la individualització dels gestos, de sorpresa, impaciència i de por així com per l'estatisme i l'artificialitat de les postures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest grup de xiquets decideix anar a investigar pel seu compte una nit a la casa del vell. Travessaren el bosc i esperaren un temps amagats entre les branques dels arbres però la llum de la casa no s'apagava de manera que, decidiren apropar-se fins una de les finestres i, com que no arribaven a veure el que hi passava com mostra aquesta il·lustració, es posaren l'un damunt de l'altre i el de dalt els ho contava a la resta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,5 x 23,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició tan complexa allò que més crida l'atenció és la quantitat d'elements que apareixen en l'escena i que no deixen pràcticament cap espai buit. A més, tota la imatge és envaïda per una tonalitat morada.

S'observa que l'acció es desenvolupa en la casa del vell per les bigues de fusta i la finestra de la casa. Tot seguit, multitud de llibres apilats, es reparteixen pels dos costats de la imatge i, amb aquests, s'aprecia el fullatge espès dels arbres que també fan de fons d'aquesta composició. Es distingeixen els cabells blancs i despentinats i el rostre de l'ancià que assegut en una cadira, de la qual només s'hi pot veure el respall de fusta, sosté un llibre molt gran que contrasta amb les mans menudes.

És precisament d'aquest llibre que està llegint, d'on surten tota la resta de personatges que completen l'escena. Tots aquests es disposen sense cap ordre per la imatge i, així, d'una banda, compareix un grup de nans i, fins i tot, a un d'ells, utilitzant novament un enquadrament fotogràfic, no l'importa tallar-lo per meitat del rostre. Aquest homenet, que semblen moure's amb descontrol, es caracteritzen, a més dels barrets i les ales, pel cap molt gran, amb una barba que cobreix la resta del cos i de la qual sorgeixen directament les cames i per l'exageració de les dimensions de les mans. Un drac, amb una cua acabada en forma de cor i unes banyes enroscades trau foc per la boca alhora que un pinzell acaba de dibuixar l'arc de Sant Martí, l'element de més color de tota la il·lustració.

Aquest arc de Sant Martí apareix també en la part esquerra però, aquesta vegada, és una figura femenina nua amb una vareta màgica qui s'encarrega de dibuixar-lo. Aquesta dona és el personatge més gran de tota la composició i la representa en peu, amb ales i els cabells decorats amb flors. Cal destacar la representació d'aquests cabells, amb línies rectes, i amb un efecte molt geomètric i ornamental. A més, aquesta figura també es veu afectada per l'enquadrament fotogràfic al tallar una de les cames.

Per últim, un pirata surt d'entre la vegetació. Els cabells i la barba presenten una forma molt similar a la de la fada i destaca pel somriure amable que, alhora, deixa veure unes dents blanques. A més, va vestit amb una armilla, sense camisa i amb uns pantalons ratllats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada un dels xiquets de la il·lustració anterior ha aconseguit mirar a través de la finestra, observa com el vell estava assegut vora una taula i al seu voltant s'amuntonaven milers i milers de llibres. En tenia un obert i, d'entre les seues pàgines, eixien monstres, fades i homenets que es passejaven per l'habitació i es ficaven en les pàgines d'algun llibre per a tornar a eixir-ne un poc després. Tot aquest món màgic que forma part de la fantasia dels contes és interpretat per Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 x 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició destaca per l'elecció de tonalitats roses, taronges i morades que contrasten amb el verd dels arbres.

Els protagonistes d'aquesta imatge són, sense dubte, els quatre homes que apareixen amb gest d'atordiment i de por. Aquestes figures es caracteritzen per l'exageració i la desproporció d'algunes parts del cos com ara el cap. Tots ells es mostren de perfil, amb els ulls i la boca molt menuts. Cal comentar que tant el nas com les celles es representen amb un traç de línia simple i senzill. A més, el cos, molt menut, es representa amb uns braços llargs i uns peus molt menuts. No hi ha una preocupació per individualitzar-los i únicament un d'ells apareix calb i amb bigot. A més, aquest últim ha sofert les conseqüències de l'enquadrament fotogràfic i ha estat tallat per la meitat del cos. A banda d'això, també és l'únic que sosté un bastó i que apareix vestit amb una armilla. La resta de personatges no mostren cap diferència respecte els vestits ni els cabells i només les distintes actituds i postures són els trets que els distingeixen.

Tots ells es situen al centre del que sembla ser una plaça d'un poble, amb les cases al fons, la font i els arbres entre els quals hi apareixen. A més, l'empedrat, de distints colors, roses, rojos i morats, és d'una gran força decorativa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'ancià s'adonarà de la presència dels xiquets en la finestra i tot seguit apareixerà a la porta de la casa mentre aquests fugien. Passaren uns dies i els xiquets havien contat pel poble el que els havia passat i el més menut, sense saber ben bé el que havia vist i el que havia somiat, contava que el vell menjava llibres i que allà dins tenia amagats els seus presoners que eixien de nit. Aquestes paraules van espantar la gent del poble i, és aquesta por, la que ha tractat de transmetre l'il·lustrador en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 × 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El protagonista de la imatge és aquest gos, l'únic personatge que apareix i que es situa vora el mar. En primer lloc, allò que més crida l'atenció és la manera de dibuixar el pèl de l'animal. Així, l'il·lustrador mitjançant unes formes aconseguides amb la unió de tres línies acabades en semicercle i repetides al llarg del cos capta la textura dels cabells grisos. Aquest gos, destaca per la postura inestable. En les potes, Calatayud ha volgut simular que corre, intentant transmetre aquesta sensació amb l'efecte de moviment de l'aigua al tocar-la. Malgrat tot, el resultat és bastant antinatural.

El mateix ocorre amb l'aigua, estàtica i sense moviment, amb menudes línies ondulants que semblen imitar les ones. Finalment, es representa la vora del mar, amb la sorra i aquesta tota plena de pedretes, petxines i botzines de tonalitats suaus. D'entre tots aquests elements marins destaca una fusta de roure, la protagonista del segon conte.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb aquesta imatge es presenta el segon dels contes que té com a protagonista una fusta de roure que és qui conta la seua història. Aquesta fusta, en un principi, era part d'una branca d'un roure fins que un bon dia, de sobte, la van tallar i la feren a trossos quedant la fusta sola i abandonada al mig d'un camí. Un dia, aparegué un gos menut de pèl negre i arrissat amb una taca blanca en el nas. Aquest gos, s'acostà a la fusta i, des d'aleshores, ja no es separarien jugant el gos amb ella i llançant-la pels aires una i altra vegada, fins i tot, a la platja, on la llançava a l'aigua perquè la bressolaren les ones.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,5 x 23,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge crida l'atenció per la inclinació compositiva. Malgrat representar el terra d'una casa, no és un pla horitzontal i aquest fet atorga confusió. Només cal fixar-se en la representació de la porta i del terra per adonar-se'n que Calatayud no segueix les normes tradicionals de composició. En aquest cas, l'elecció d'aquest efecte és conseqüència del desig d'expressar els jocs i els moviments del gos protagonista, que apareix en el lateral dret de la imatge amb les potes davanteres alçades.

Un grup de nines de l'habitació on es troba, acaben balancejant-se i caient rodolant per terra a causa dels moviments bruscos del gos. D'aquesta manera, cadascuna d'aquestes nines, malgrat que totes apareixen estàtiques, amb els braços pegats al cos i sense cap tipus d'expressió, s'intenta individualitzar i distingir de la resta de les seues companyes. Únicament una d'elles es representa amb els cabells llargs i amb un barret decorat amb flors. A més, va vestida amb un vestit groc, clapejat de llunes d'un groc més obscur i baix la falda 'hi distingeixen les enagües. Hi cal destacar el gust pels detalls en elements com ara el llaç del vestit, que serpenteja per l'aire pel moviment de caure i, fins i tot, els cabells, amb línies ondulades que tracten d'assemblar-se als cabells naturals.

Una altra nina amb dues cues amb llaços rosa cau cap avall mantenint les mans en les butxaques com si res no passés. Continuant amb aquesta cura pels detalls, crida l'atenció la manera com ha acabat les cues d'aquesta segona nina, amb unes formes punxegudes i la roba, amb un jersei ratllat i un pitet verd, tot perfectament conjuntat.

Apareixen dues nines més. Una d'elles, amb pantalons, brusa amb detalls triangulars i cabells curts obscurs, també cau, aquest cop horitzontalment. L'última d'elles, presenta els cabells rosa. Aquests es representen amb un traç ondulat com si volgués imitar els cabells arrissats alhora que es decoren amb un llaç verd. A més, mostra un vestit amb un coll amb un volant en blau i una falda prisada estil anys vint. Porta un collar de perles blanques que s'enrosca pel cos per l'acció de caure. Destaca també la compareixença de la fusta de roure, protagonista d'aquest segon conte i un test amb flors roses.

Finalment, l'escena es caracteritza per les tonalitats suaus i verdoses, excepte el pèl del gos negre. Aquests colors s'expandeixen també per la paret, representada com un paper pintat amb un motius de flors verdes més obscures, i unes manises amb detalls geomètrics. La porta també participa d'aquest estil amb motlures verdes que contrasten amb la resta de la porta més clara.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La fusta es traslladarà a viure a la casa on vivia el gos i una xiqueta. Un dia, quan no hi havia ningú, el gos la llançà a un prestatge llarg on seien una filera de nines. El colp va ser tan fort que una de les nines es balancejà i caigué arrastrant la resta de nines amb ella.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 × 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició destaca l'ús de l'enquadrament fotogràfic. Els diferents elements que conformen la imatge, els vestits i les sabates, apareixen retallats pels extrems.

Al centre d'aquesta imatge, es presenta el gos mirant de front i amb un semblant trist. Es representa envoltat per una successió d'abrics i vestits, cadascun d'ells amb uns colors i estampats diferents: flors, repeticions geomètriques, etc. En primer terme, apareixen les sabates. La presència de totes aquestes sabates serveix per aconseguir marcar la profunditat. El costat dret és ocupat per unes botes de taló alt decorades amb uns botons redons i blaus mentre que tota la resta es distribueixen per davant del gos amb el seu parell corresponent i amb les cordones descordades, les quals utilitza com un recurs decoratiu al mostrar-les amb uns colors forts que contrasten amb el terra obscur i serpentejant per la imatge. Pel que fa a la fusta de roure, es situa al costat esquerre, sota una capsa ratllada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan la xiqueta arribà a casa i veié el desastre i totes les nines per terra, va decidir amagar el gos perquè la seua mare no el castigues. De manera que, el va agafar a ell i a la fusta de roure i el va ficar dins d'un armari. I allà dins, envoltats de vestits i sabates, com mostra la imatge, es quedaren quietos, procurant no fer cap soroll.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,5 x 23,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquest cas, es tracta d'una escena exterior amb la presència de la lluna minvant i les estrelles. Fins i tot, és possible trobar una estrella fugaç. A més, destaca de nou la inclinació d'alguns dels elements que conformen la composició, com ara la casa del costat esquerre així com el gust pels enquadraments fotogràfics.

A banda d'això, la imatge es desenvolupa en un paisatge en el qual s'observa la presència d'un poble amb un conjunt de cases amuntegades, amb les teulades amb unes teules perfectament col·locades. Entre totes aquestes cases destaca, més alt, el campanar de l'església amb una finestra amb un arc de mig punt, l'esfera del rellotge i una cúpula amb teules blaves que segueix la tradició constructiva valenciana. Aquest conjunt s'insereix dins d'un paisatge natural, ple d'arbres i pujols però, al fons, sobresurt un camí de xiprers que condueix a una ermita de cúpula blava. Hi cal remarcar el fet que, aquest conjunt, també segueix part de la tradició valenciana ja que constitueix un camí de «viacrucis».

L'escena principal és emmarcada per la casa que es representa amb una certa inclinació i amb un gran forat a la paret i per un arbre, més gran que la resta dels que hi apareixen, amb un tronc de color gris, molt gros i amb distintes branques envoltades per un fullatge perfectament ordenat de fulles de cantons redons. Al centre de tot, el gos protagonista vola per la composició amb la fusta de roure i, al voltant d'ells, les sabates que es guardaven dins l'armari on hi estaven amagats. En aquesta ocasió, totes apareixen desparellades però amb els cordons descordats i caragolant-se com serpentina pels aires.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada el gos i la fusta de roure estan dins l'armari passaran hores i hores fins que tornen a eixir. Però, de sobte, descobriran que aquest armari donava a la paret del jardí i, així, amb l'ajuda de les sabates picaran fort per a fer un forat i fugir. El gos protagonista va agafar la fusta i d'un bot va eixir. Totes les sabates eixiren l'una darrere de l'altra. L'il·lustrador representa aquest fragment de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 x 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Un espantaocells és el protagonista principal d'aquesta imatge i es representa envoltat d'ocells que ocupen tot el cel.

Aquest espantaocells, fet de palla i canyes, es representa amb una camisa botonada a la part superior de color gris i amb un barret que li cobreix part dels ulls i decorat amb un ramell de fulles verdes. El rostre, amb un nas fet amb un tronc rodó i allargat i un gran somriure, es completa amb uns cabells que es caracteritzen per l'aspecte geomètric per la successió de línies verticals, com ocorre a les mans i el coll, nugat aquest últim per una corda blanca que s'ondula al voltant d'ell. Excepte dos dels ocells, tots volen pel cel amb les ales ben obertes i sense detenir-se en l'espantaocells. Els dos primers destaquen per les potes, llargues, primes i ratllades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb aquesta il·lustració comença l'últim dels contes d'aquest llibre i, en aquesta ocasió, és una canya que formava part del cos d'un espantaocells l'encarregada de contar a la llar la seua història. Per tant, amb aquesta imatge es presenta d'on provenia el tercer element que apareix, de sobte, pròxim a la xemeneia, amb la resta de troncs.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 x 16,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, l'espantaocells s'ha desplaçat a un costat de la il·lustració, destacant el paisatge de blat en el qual es troba i, a l'altra banda, una gran lluna plena. A més, tota la imatge presenta un to engroguit i suau sobre un fons obscur per a representar el cel quan es fa fosc.

Pel que fa a l'espantaocells torna a reproduir les mateixes característiques amb el barret decorat amb un ramell de fulles seques i vestit amb una camisola botonada però que s'obri per la part inferior. Ara, representat de cos sencer, s'observen els pantalons i els peus que es representen amb una repetició de menudes estructures quadrades formades per línies verticals.

Aquest caràcter geomètric també s'aprecia en les espigues que es presenten com una successió de quatre plànols ondulants que simulen ser els camps de blat. Amb aquesta ondulació es tracta de reflectir el moviment de les espigues causat pel vent però el resultat és bastant estàtic. Aquestes, en realitat es componen d'una repetició de línies verticals molt primes que desemboquen en una forma de flor allargada.

Finalment, hi cal destacar les flors roges que es distribueixen al llarg d'aquest camp i que contrasten tant pel color com per l'aparença més redona amb la verticalitat del blat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El tercer protagonista d'aquest llibre és una canya que formava part d'un espantaocells i que conta la seua història a la llar. Explica que l'espantaocells va veure com unes espigues començaven a créixer molt a prop d'ell i, alhora, va nàixer l'esperança que aquelles espigues, com ell, estaven fixades a la terra i no se'n anirien ni fugirien com els ocells. Des d'aquell moment, es va sentir molt feliç, almenys durant el temps que romangueren amb ell.

CONSIDERACIONS FINALS:

Abans de començar amb el resum de les característiques d'aquest llibre, és necessari advertir de la presència d'unes menudes il·lustracions que apareixen juntament amb els textos. La primera d'aquestes imatges representa un dels homes del poble que vol acabar amb l'ancià i amb tots els llibres una vegada s'assabenta de la història que contenen els xiquets que l'han espiat per la finestra. Per aquest motiu, es representa, cridant, amb uns gestos exagerats, amb les mans amunt i llançant els llibres. En la segona, l'ancià dels cabells i la barba blanca es representa desapareixent dins d'un llibre en una imatge que pertany al final del conte.

En el segon conte també apareixen aquest tipus d'imatges. Es tracta de tres il·lustracions menudes que fan referència a tres elements principals de la història com són la fusta de roure, el gos negre amb la taca blanca al front i una de les sabates amb què es trobaran a l'armari. Es representen acompanyats d'alguns elements. Per exemple, la fusta amb unes flames i el fum en forma de núvols, el gos corrents entre papallones i, la sabata, amb estrelles que intenten reflectir els cops i el soroll de la sabata al caminar i al pegar contra la paret de l'armari del qual volen escapar.

Una vegada analitzades totes les il·lustracions, es pot afirmar que, en aquest llibre, ja comencen a veure's alguns dels trets que van a caracteritzar l'estil posterior de Calatayud. Pel que fa a les composicions, cal destacar l'ús de l'enquadrament fotogràfic i el gust per presentar cadascuna de les imatges amb una tonalitat determinada amb la qual es representen tots els elements que hi apareixen. Cal dir que, de vegades, i seguint amb l'estil compositiu, utilitza punts de vista baixos, com ocorre, per exemple, en la imatge dels gos que es troba dins de l'armari.

També és interessant comprovar com comença a utilitzar estructures geomètriques a l'hora de donar forma als diferents objectes de la imatge. Aquest recurs tan personal ofereix uns resultats sorprenents, a més de destacar per la gran força decorativa que atorga a la il·lustració.

A banda d'això, aquestes formes rectes es combinen amb d'altres redones i ondulants, que serpentegen per la imatge i que també contribueixen en la càrrega ornamental. En aquest cas concret, crida l'atenció la forma dels núvols i del fum, que es caragolen en les seues formes i que apareixeran posteriorment en altres obres.

També cal nomenar peculiaritats com ara l'exageració i la desproporció d'alguns membres del cos dels personatges representats, per exemple els caps, normalment més grans que la resta del cos, amb el nas també més gran i els braços i les cames d'una grandària superior a les cames i els peus.

Per últim, no es pot oblidar la influència de la tradició valenciana a la seua obra. Aquesta característica s'aprecia en els paisatges i els escenari on es mouen els personatges que mostren abundants referències arquitectòniques com ara les cúpules de teula blava de les esglésies, els campanars, les ermites i fins i tot, l'arquitectura tradicional de les cases, amb les façanes decorades i d'un estil modernista. Els interiors també participen d'aquesta tradició com s'observa en detalls menuts, com ara la presència de manises de motius vegetals que apareixen decorant la llar de la primera il·lustració.

TÍTOL: El cavallet de cartó.

AUTOR: Josep Lozano.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Diputació de València, València, 1984.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 35 x 25,5 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 46.

ISBN: 84-505-0580-1.

NOTES: Premi "Tirant lo Blanc", 1982.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.
- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 28 il·lustracions color.
- NOTES: Presència de lletres il·lustrades.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta portada, i també la contraportada, representa un moment concret de la història en el qual els dos xiquets protagonistes del conte, Neus i Blai, treuen el cap pels vidres de la porta del bar del poble i, a través d'aquesta, observen la presència d'un home vestit d'una manera estranya i que està al costat d'una màquina escurabutxaques i una gramola americana.

Aquesta escena de l'interior del bar es representa sobre un fons negre. De manera que, al centre de la imatge apareix un home vestit d'una manera molt elegant, amb un vestit jaqueta de lluentons aconseguits amb formes d'estrelles de color rosa, amb un llacet a conjunt i uns guants blancs. A més, una agulla en forma de sol reforça el vestuari. A banda d'això, al cap calb mostra un got de granadina amb una gota que brolla cap a fora. El rostre, de perfil, combina d'una banda, un tros de cara pintat de blanc, com un pallasso, i una altra sense pintar. Aquestes dues parts s'uneixen mitjançant una estrella pintada meitat de color verd i meitat blava. Cal destacar alguns trets de la cara com ara els ulls, de forma allargada i corbada però amb unes parpelles color blau i unes celles acabades en punta del mateix color i forma que els pocs cabells que li queden. També presenta algunes exageracions, com ara el nas enrojolat i gran, característica dels personatges de Calatayud, així com la barbeta tan pronunciada.

Aquest personatge es situa entre dues màquines i en una posició un poc més avançada que aquestes. Amb una vareta de colors en una mà, d'on surten tres estrelles blanques per a reforçar el seu caràcter màgic, assenyalant l'escurabutxaques mentre que, amb l'altra mà, ensenya la moneda que es disposa a introduir. Aquesta màquina, d'estructura quadrada, es representa amb una barreja de colors rosa, taronja, groc i blau. En la part superior, s'observa la pantalla amb la ruleta mentre que la resta es decora amb diferents combinacions de formes i colors. La part inferior, però, sembla mostrar la maquinària i és d'un color gris que contrasta amb la riquesa cromàtica anterior. Pel que fa a la gramola, aquesta exhibeix unes formes més arrodonides i destaca pels colors més càlids i per intentar reproduir d'una manera fidel l'estructura externa d'aquests tipus d'aparells. Finalment, unes formes quadrades menudes i de color morat decorades amb una franja ondulada en marrons sobrevolen pel fons negre com confeti i dues llums en forma de bola es situen en els extrems de la imatge i emmarquen l'escena.

D'altra banda, la contraportada, és una representació correlativa del que ocorre a la portada. Així, a través d'una gran porta que ocupa pràcticament tota l'escena es dividen les figures dels dos xiquets protagonistes. Aquesta porta, de color verd, presenta un gran vidre en el qual s'ha jugat amb traços de color més fort i rectes per aconseguir la textura d'aquest material i sobre el qual apareix també un mànec daurat. A més, en la part superior i sobre un fons rosa, compareixen les lletres que componen el nom del bar invertides perquè puguin ser llegides des de l'exterior.

Els dos germans treuen el cap per aquesta obertura i el xiquet, amb les mans en les butxaques, somriu i observa l'interior mentre que la xiqueta es recolza amb una mà sobre els vidres per veure bé allò que passa. Els dos es caracteritzen per un predomini del color blau, tonalitat amb què es representa la resta de la imatge i conseqüència de la visió a través del vidre. Aquests presenten ja les característiques amb què apareixeran a la resta d'il·lustracions de la història, com ara el sentit geomètric dels cabells i el traçat senzill dels trets que componen els rostres. A més, el xiquet presenta una cara pigosa i els

dos germans tenen el nas i les galtes enrojolades, un fet que s'accentua per l'aparició d'unes menudes formes quadrades color blanc que tracten de simbolitzar la brillantor dels rostres infantils amb un recurs poc naturalista.

Pel que fa al paisatge del fons, s'observa la vista de la plaça d'un poble amb cases a cadascun dels costats i al fons de la imatge. Aquestes cases destaquen per les particularitats pròximes a l'arquitectura popular valenciana amb elements com ara la presència i la forma de les reixes de les finestres i l'ornamentació mural amb els detalls pintats que decoren els marcs de les portes i finestres i els frontons semicirculars amb pinacles als laterals de gust modernista d'una de les cases. A més, no s'ha de deixar de banda els taulells quadrats, perfectament ordenades i combinant un color més fort i altre més clar amb què es presenta una d'aquestes cases i que segueix l'estètica valenciana.

Finalment, un seguit d'arbres es reparteixen per la composició com el que es situa per darrere del xiquet i al costat d'una de les cases i les palmeres que s'observen més lluny. La contraportada es completa amb la presència del fons negre amb el confeti i que, en aquest ocasió, també es fa servir com a fons.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Neus i Blai són els dos germans protagonistes d'aquest conte. Aquesta història comença explicant com un dia, de sobte, quan els dos xiquets tornaven de l'escola observaren al bar del poble la presència d'un personatge estrany i al qual mai havien vist abans. Aquest moment és important per a la continuació del relat ja que serà gràcies a aquest personatge que Neus començarà a desitjar tenir un cavallet de cartó, un capritx que es convertirà en un dels desencadenants principals de la història. Aquestes primeres imatges de la portada serveixen per a presentar d'una banda, l'home que els xiquets troben a l'interior del bar i, d'altra, els dos germans que en aquell moment tornaven junts de l'escola i, per aquest motiu, es representen amb les motxilles a l'esquena. A més, la compareixença d'aquest home que els germans observen des de la porta al costat de la màquina escurabutxaques i una gramola no és casual ja que, aquests aparells seran una de les claus per a la continuació del fil principal de la història.

GUARDES

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la. Les guardes d'aquest llibre s'han il·lustrat amb un dels motius que, més endavant, es trobarà en l'interior. En aquest cas, però, cal destacar la utilització d'una mateixa tonalitat per a la representació del conjunt d'aquesta imatge. Per tant, amb un predomini del color taronja, es representen tres cavalls que es mouen per una composició acabada amb una tanca menuda i amb un fons estrellat i per una lluna minvant personificada amb un rostre humà i situada en un extrem.

Destaca la presència d'un cavall de proporcions superiors als altres dos. Aquests tres animals són idèntics entre ells amb l'única diferència de la distinta grandària amb què es mostren. Tots tres es caracteritzen pel predomini de la línia mitjançant la qual es perfila la seua forma. Apareixen de perfil i aquesta utilització de la línia en la seua representació s'observa en els trets encadenats del rostre el qual, a més, presenta una boca entreoberta que deixa veure unes dents perfectament ordenades. Hi cal destacar el geometrisme dels cabells i les cues, el que provoca una sensació de rigidesa i estaticisme davant del moviment de les potes cabriolades.

Aquest intent de dinamisme s'accentua per la presència d'una estrella fugaç que cau amb força cap avall i per les llargues banderoles que s'ondulen i serpentejen per la il·lustració alhora que atorguen aquest efecte ornamental.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge representa un moment concret de la història que, més endavant, s'analitzarà amb més atenció.

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge de l'interior del llibre mostra el títol del conte dins d'una estructura rectangular amb la presència del personatge del vestit de lluentons en forma d'estrella, amb la vareta màgica amb una mà i amb l'altra traient-se el barret per a saludar.

Aquest requadre apareix sobre una composició que tracta de presentar elements i personatges distintes que van a tindre una importància concreta en el desenvolupament del conte. Així, fent ús d'un recurs força fotogràfic, amb un contrapicat que mostra l'interior d'una estància amb un terra de manises de colors i una paret taronja amb formes triangulars que la decoren, es disposen aquests elements. A més, tota l'escena és envaïda per uns colors càlids entre els quals dominen els taronges i els roses.

En primer lloc, un gran cavall de joguet amb la pell tacada i sobre una plataforma de fusta amb rodetes ocupa una part important de la imatge. Al voltant d'aquest, i molt més menut, tot un seguit de personatges de la història es mouen a prop d'ell, com ara el caragol i la cadenera que apareixen als peus i Neus, la xiqueta protagonista, que sembla botar sobre el seu tronc.

L'altra part de la imatge mostra els tres Reis Mags. Estan ordenats per altura, vestits elegantment amb teles ricament decorades i projecten un ombra obscura per darrere d'ells. Baltasar, el rei negre, vesteix un turbant amb plomalls de colors i estructura triangular com ocorre amb la pereta, acabada en formes punxerudes. Els ulls són redons, ben oberts, com els que mostra el seu company Gaspar, amb una corona gran, amb un cilindre al centre envoltat per unes estructures en forma de torres i decorat amb formes geomètriques. Aquest apareix amb unes celles grosses i una gran barba obscura amb uns bigots exageradament llargs. Tant les celles com els cabells destaquen pel geometrisme i les formes quadrades que s'allunyen del natural. Per últim, Melcior, presenta una corona més senzilla i menuda i una cara més grossa que els altres dos reis, amb una barba blanca i un bigot a base de línies acabades en punta. A través de la barba, s'observa com somriu i mira de reüll els seus companys. Cal dir que els tres reis, malgrat ser nomenats en la història, únicament es representaran en aquesta ocasió.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge, un grup dels personatges que apareixeran durant la història es disposen per la imatge. A més, tots aquests giren al voltant d'allò que Neus, la protagonista, desitja.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició destaca la presència dels dos xiquets protagonistes del conte i, per darrere d'aquests, un paisatge de cases disposades l'una al costat de l'altra. Aquesta il·lustració es caracteritza per ser una mostra clara de l'estil de Calatayud.

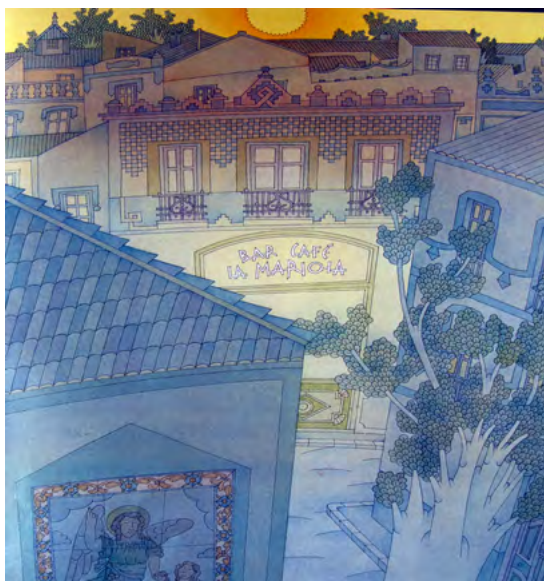
En primer lloc, les dues figures apareixen amb unes dimensions superiors a la resta d'elements per a marcar la profunditat de la imatge. Tot i això, Calatayud no segueix les normes de composició tradicionals i el tractament espacial és molt personal. A més, la seua representació respon al gust habitual d'aquest il·lustrador per la presència de l'exageració i la desproporció dels cossos humans. Tots dos revelen un cap gran si es compara amb altres parts del cos, com ara les cames i els peus. Aquest cap presenta un rostre amb uns ulls de forma allargada.

En el cas de la xiqueta, destaca per les pestanyes llargues. Apareix de perfil, amb uns cabells replegats en dues coletes. L'aparència dels cabells i de la cara és bastant geomètrica a causa del domini de línies rectes com ocorre amb l'altre personatge. El xiquet conjuga aquest sentit geomètric als cabells i a les línies del rostre amb altres detalls més corbats, com ara la forma del nas i els trets d'expressió de les galtes. A més, la cara es caracteritza pel predomini de pigues que li envolten el nas. Els dos xiquets s'agafen de la mà i es representen caminant junts en la mateixa direcció.

En segon lloc, cal destacar l'escenari en el qual es desenvolupa aquesta acció. Per darrere d'aquests personatges, s'observen un sèrie de cases familiars l'una al costat de l'altra i, darrere d'aquestes, s'aprecien les fulles verdes d'un arbre. Aquestes cases es caracteritzen per les tonalitats blaves i per les particularitats d'arquitectura popular valenciana que mostren amb elements com ara les persianes de les finestres, l'ornamentació i la forma de les reixes de les portes principals i els detalls pintats que decoren els marcs de les portes i finestres. A més, el caràcter geomètric que mostraven els personatges també es trasllada a la representació d'altres elements com ara la vegetació dels balcons amb fulles de formes estrellades. Finalment, cal fer referència a la utilització d'una mateixa gama cromàtica per al fons de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge es representa el moment en el qual els dos germans, Neus i Blai, tornen de l'escola, amb les motxilles i parlant entre ells camí de casa. La utilització del color obscur per a representar les cases i la grogor del cel s'empra per representar el moment en què, poc a poc, va arribant la nit. Neus s'agafa de la mà del seu germà i rient es deixa portar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 × 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta el poble on viuen els dos germans protagonistes del conte. La il·lustració destaca per l'ús de tonalitats clares amb una combinació dels colors blaus per a la representació de les cases i un cel ataronjat amb la presència d'un sol de raigs punxeguts i curts que comença a amagar-se. A més, la composició es caracteritza per l'enquadrament fotogràfic disposant una part d'una casa i un arbre a cadascun dels extrems que deixen veure la resta del carrer i, al fons, un bar i la resta del poble. El cel ocupa un espai molt menut de la composició.

Aquest conjunt presenta característiques representatives de l'arquitectura tradicional valenciana. Destaca, en primer terme, el mosaic de manises amb la presència d'un sant amb un xiquet agafat de la mà. Per les ales, es podria dir que es tracta de Sant Miquel i aquesta escena s'emmarca per una sanefa de manises de motius vegetals amb unes flors blaves. La resta de cases decoren les finestres amb una ornamentació pintada i, la casa del centre, és la més elegant. Així, al pis inferior, una gran porta mostra el nom del bar amb una tipografia en blanc. Tot seguit, baix d'aquest, un espai neutre simula ser la finestra a través de la qual trauran el cap els protagonistes per observar el seu interior i, per últim, la part inferior també es decora amb una combinació de motius geomètrics que semblen estar tallats en la fusta. Aquesta ornamentació, de gran força modernista, està en perfecta consonància amb la part superior d'aquesta construcció.

Els tres balcons que ocupen aquest últim pis es representen cadascun amb unes reixes amb una decoració corbada. A més de la decoració del marc pintat que les emmarca, s'observa una proliferació dels elements ornamentals, com ara els motius geomètrics que apareixen entre els balcons, així com la part de dalt d'aquests envoltada per un mosaic de menudes manises quadrades amb una combinació de colors blau i clars. Per acabar tot aquest conjunt, un remat en forma triangular al centre i envoltat de pinacles que combinen formes quadrades i circulars remarca la importància d'aquest edifici.

Per darrere d'aquest, s'agrupen la resta de cases del poble observant, al fons, les branques més altes dels arbres. Cal dir, per últim, que les fulles d'aquests i les de l'arbre del primer terme de la imatge, destaquen per les fulles menudes i redones que es distribueixen per unes branques de color clar formant masses de fulles perfectament ordenades en la mateixa direcció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El text continua explicant com els dos germans marxen cap a casa en acabar l'escola. Camí de casa es trobaran amb una bar nou que han obert al poble anomenat «Bar-Cafè La Mariola» i que apareix representat en aquesta imatge en la qual, en compte de representar els dos xiquets, l'il·lustrador ha optat per mostrar una imatge del conjunt del poble on viuen així com d'aquest bar, l'interior del qual observaran a través dels vidres de la porta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per la presència d'un fons negre sobre el qual es disposa una figura humana, que ja ha aparegut en la portada, i una màquina escurabutxaques. Aquesta il·lustració es diferencia de les anteriors per diversos motius, com ara la disposició de les figures, en aquest cas de manera inclinada i inestable, i per l'ús de colors més forts. Tots aquests trets confereixen un to fantàstic que contrasta amb la resta d'imatges.

La màquina escurabutxaques destaca pels colors rosa, blau i groc que s'encarreguen d'organitzar la decoració a partir de formes geomètriques diverses. La part inferior, escup un grapat de monedes que semblen caure amb força cap avall a causa de la representació d'un focus de color més clar.

Al costat d'aquesta, treu el cap un home estrany amb un abric de lluentons representats amb formes d'estrelles de color rosa per la jaqueta. Per la seua disposició inclinada, només s'observa la mà, amb un guant blanc assenyalant les monedes, i el cap amb un got de granadina amb una sèrie de gotes que brollen a doll degut al seu moviment. El rostre, a més, combina d'una banda, un tros de cara pintat de blanc, com un pallaso i, d'altra, sense pintar. Aquestes dues parts s'uneixen mitjançant una estrella meitat verda i meitat blava. Hi cal destacar els trets del rostre com ara els ulls, de forma allargada i corbada però amb unes parpelles color blau, unes celles punxegudes del mateix color i forma que els cabells i el nas exageradament gran. Finalment, uns quadrats menuts de color morat decorats amb una franja ondulada sobrevolen pel fons negre imitant el confeti.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els llegidors observaran aquest bar a través dels vidres de la porta. En l'interior d'aquest, entre la porta i la barra hi havia una màquina escurabutxaques i una vella gramola americana. Un dels homes que bevia al peu de la barra anava vestit d'una manera molt estrambòtica amb un abric de lluentons i, de sobte, es posarà un got de granadina sobre el seu cap. Amb aquesta imatge, Calatayud, que segueix amb fidelitat el text, presenta aquest personatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca novament per la presència d'un fons negre sobre el qual es disposa la figura d'aquest personatge estrany i una gramola americana. En aquesta ocasió la inclinació anterior ja no apareix, de manera que, un costat de la imatge és ocupat per la màquina de música mentre que, en l'altre, es representa el protagonista de la il·lustració. Tots dos elements són tallats pel marge de la imatge d'una manera totalment conscient i amb un efecte bastant fotogràfic.

En la part superior de la gramola es presenta una pantalla de forma el·líptica que mostra un paisatge nocturn amb el cel amb la lluna, un cometa i l'arc dels set colors i, baix d'aquests elements, hi ha muntanyes i arbres.

El protagonista segueix les característiques enumerades en la imatge anterior i, amb una mà amb un guant blanc aguanta una vareta màgica de la qual surten una filera d'estrelles de color blau claret que es distribueixen en línia per la imatge i, fins i tot, es disposen sobre la cara del protagonista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Calatayud, que segueix amb fidelitat el text, continua amb la representació d'aquest personatge que els xiquets observen a l'interior del bar i segueix les indicacions formals amb les quals el presenta la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició destaca el pla circular sobre el qual es disposen els tres cavalls amb els seus genets.

Els tres genets són idèntics entres ells, de perfil, en la mateixa posició i vestits amb gorra, camisa i corbata de llacet. Cal remarcar que, la representació del rostre i del cos, segueix els preceptes habituals de l'estil de Calatayud, com ara l'exageració d'algunes parts del cos. Aquesta desproporció no és tant evident com en altres imatges i, més bé, és una manera personal de representar el cos humà que no s'atén a les normes ni a la imitació del natural, només cal fixar-se en les cames de formes redones dels genets.

Aquesta representació tan personal del cos humà també es trasllada als cavalls. Malgrat que l'objectiu és mostrar moviment amb aquests animals, el resultat és una imatge estàtica i plana. Aquest resultat és conseqüència intencionada de l'il·lustrador i un altre dels trets particulars del seu estil. Els cavalls es presenten els uns al costat dels altres, perfectament ordenats i amb un joc repetitiu de potes i cues. Els cavalls cabriolats es mostren amb les potes davanteres alçades, establint una composició perfecta de cames paral·leles i aconseguint representar la forma del moviment circular d'una sènia mentre que, les de darrere, es dobleguen per aconseguir aquest efecte d'agitació. A més, una espècie de fum en forma de núvol caragolat s'uneix a les potes mitjançant una estructura de línies més rectes que serveix per a reforçar aquest efecte de rapidesa. Aquest joc amb les potes, de formes rectes, contrasta amb l'arredoniment dels cossos, de línies més corbades. Finalment, cal destacar els cabells i la cua d'aquests cavalls que segueixen una representació basada en el predomini de les formes geomètriques i estàtiques com s'observa en detalls com ara els acabaments punxeguts i l'estatisme amb què es mostren.

Totes aquestes figures s'insereixen en un paisatge nocturn i un cel blau replet d'estrelles menudes de color blanc delata aquest fet. Aquest cel destaca pel caràcter decoratiu, sembla un gran tapís, i en un dels extrems apareix la lluna minvant, personificada amb un rostre humà, seguint la forma circular de quan és lluna plena i un arc de Sant Martí de tonalitats fredes. La resta del fons d'aquesta imatge es completa amb una cadena muntanyosa baix qual es situen tot un seguit d'arbres, pujols i camins.

Aquestes muntanyes es representen marcant el seu caràcter rocós, jugant amb distintes tonalitats de blaus i amb una sèrie de línies que s'ondulen per oferir aquesta sensació pedregosa. El resultat final, com és habitual, respon més a l'estil de Calatayud i al gust pels motius decoratius que a una imitació fidel de les formes naturals.

Aquest paisatge segueix un pla circular que es completa amb l'aparició d'una tanca que també prossegueix aquesta ondulació. Aquesta és l'encarregada de separar l'acció principal de l'escenari vegetal del fons on es poden contemplar tot un seguit d'arbres i arbusts de fulles menudes i redones que s'amunteguen en una composició bastant ordenada. Finalment, les banderoles disposades en la pista on competeixen els cavalls es mouen serpentejant pel cel i contrasten amb altres elements més rectes d'aquesta composició.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'estrany personatge amb un got per barret es trobava al costat de la màquina escurabutxaques i de la gramola americana. Una vegada totes les monedes havien eixit a doll de la màquina, la gramola es posà en marxa. Aleshores, en la pantalla semicircular, la lluna i el cometa començaren a balancejar-se al ritme dels primers acords de la música i, per la banda dreta de la pantalla, aparegueren tres cavallets mecànics: un daurat, un negre i un d'un color argentat, tots tres amb els seus genets. En aquesta ocasió, Calatayud representa aquesta escena en concret que els xiquets observen a través de la pantalla de la gramola, i per això l'elecció del pla circular que imita la forma de la pantalla i on es disposen les figures.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,1 × 19,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Els dos xiquets protagonistes del conte es representen en una composició que destaca per l'enquadrament fotogràfic. Aquestes dues figures serveixen per a emmarcar l'acció que ocorre en el centre de la imatge i que s'aprecia perquè la porta de l'habitació es troba entreoberta. El xiquet, que es situa a la dreta, observa amb atenció el que li explica la seua germana. Els dos personatges són tallats pel marc de la imatge i es representen seguint les mateixes característiques d'il·lustracions anteriors.

L'interior que es mostra a través de la porta oberta per darrere dels dos protagonistes, ensenya una habitació on es troba un xiquet elegantment vestit, amb corbata i assegut sobre un cavall blanc. Aquest xiquet a cavall també es representa amb el geometrisme característic als cabells, de perfil i mirant cap amunt en una posició un tant artificiosa. Pel que fa al cavall, el rostre sembla seguir els trets habituals que apareixen als personatges humans, com ara els ulls allargats i corbats i la cabellera rígida i amb formes triangulars.

Cal fer referència a aquest interior d'aire valencià amb un terra cobert de manises i un aparador amb un espill en un lateral sobre la paret coberta amb un paper decoratiu. Aquesta atenció pels detalls i la reproducció d'un ambient pròxim a la realitat també es deixa veure en la porta i el pati del fons, espai tradicional de les cases valencianes, i que es mostra replet de tests amb plantes d'aparença geomètrica. A més, el fet de ser un espai que permet l'entrada de llum a la casa fa que es represente d'un to més càlid i lluminós davant del predomini de colors blaus de la resta de l'escena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de veure els cavalls de la pantalla de la gramola, Neus s'adormí pensant en el cavallet de color negre. El diumenge següent, quan anaven a fer la visita a l'àvia Carmeta, passaren per davant de la porta de la casa de l'alcalde. Al seu interior, els dos germans observaren la presència d'un xiquet amb una joguina que els va cridar molt l'atenció: un cavallet blanc de gran alçada. És precisament aquest moment de la història el que reproduceix aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20 × 15,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza pel caràcter irreal i per la presència de colors forts que contrasten amb la foscor del fons negre. A més, cal destacar el fort decorativisme d'aquesta il·lustració que s'accentua per la presència de nombroses serpentines de colors que es caragolen per la imatge.

Compareixen una sèrie d'objectes com ara el camió central de color rosa, morat i taronja i del qual sorgeix a doll el confeti de colors que es mescla amb les serpentines i forma part d'aquest gust per ornamentar la imatge. A més, globus de colors i caramels també surten d'aquest transport i s'entremesclen amb la resta de joguines. En un dels costats del camió es situa una nina. Aquesta es presenta amb els ulls tancats i amb llargues pestanyes. Crida l'atenció la forma dels cabells arreplegats i el vestit amb una falda semblant als tutús de ballarina. A més, els braços s'obren per abraçar mentre que la resta del cos resta immòbil. Al costat d'ella, una pistola color morat i també una gran capsa de colors s'obri i deixa veure els llapis de colors del seu interior que sorgeixen amb força cap a l'exterior i es barregen amb la resta d'elements de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb aquesta il·lustració, Calatayud, tracta de reflectir la gran quantitat de joguines que els xiquets reben la nit de reis. Els Reis Mags deixaren a Blai unes pistoles de plàstic i un estoig de dibuix i a Neus un camionet de fusta carregat de caramels i de serpentines i una nina. Tots aquests elements sorgeixen a la imatge però es representen sobre un fons neutre i sense formar part de cap història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició destaca, en primer lloc, per l'elecció d'una mateixa gamma cromàtica per a representar tots els elements que componen la imatge. Tota l'escena és envaïda per un color clar i càlid amb un predomini dels rosats i dels ataronjats.

En segon lloc, cal remarcar el fet de la presència, en primer terme i en el centre de la composició, d'un gerro amb un ramell de flors. Aquest búcar presenta flors com ara la rosa més gran que la resta, amb una tija amb marcades espines i fulles amb cantons serrats. A més, per sota de les fulles del roser, surt un capoll de rosa a punt d'obrir-se. Al costat d'aquestes es troben altres flors blanques, que semblen margarides al costat d'una flor taronja, que apareix girada i per darrere d'aquesta més capolls rodejats de fulles d'aquest mateix tipus de flor. Per últim, flors silvestres més menudes completen aquest bodegó floral que, en aquest cas, sí que sembla basar-se en una observació directa del natural.

Continuant amb la resta de l'escena, cal dir que la composició segueix les normes de perspectiva tradicional. Per darrere d'aquest pitxer amb flors que es disposa sobre una taula redona amb una tovalla de rombes, es presenta Neus, recolzada sobre la taula, i al seu costat, la seua mare amb gest d'estar explicant-li alguna cosa. La xiqueta es representa seguint les característiques habituals amb què ha anat apareixent en la resta d'il·lustracions.

Aquests dos personatges no mostren el gust per les exageracions i desproporcions tot i que, els seus trets sí que delaten l'estil distintiu d'aquest il·lustrador. La mare es descobreix com una dona d'expressió amable i vestida amb una brusa de motius geomètrics i amb un davantal a quadres. La roba que vesteix no desentona amb la resta de l'escena i es presenta amb les mateixes tonalitats càlides. A més, el rostre, allargat i amb les galtes i el nas enrojolats es dibuixa a partir d'un traçat senzill de línies amb uns ulls allargats, de color clar i amb pestanyes llargues i que miren de reüll la seua filla. Finalment, els cabells curts es solucionen amb una sèrie de corbes que acaben amb les puntes punxerudes i una d'aquestes és l'encarregada de donar forma al seu serrell. El resultat, però, és bastant artificiós i estàtic.

La calidesa de l'escena, a més de per l'elecció tonal, també és conseqüència de l'ambient en el qual apareixen aquestes figures. La mare i la xiqueta es troben en l'interior d'una casa, al menjador. Aquesta estància acollidora deixa veure algunes característiques i elements que s'hi troben a les cases tradicionals, com ara l'aparador que es situa darrere de la mare amb una part superior d'armaris envidrats i, en el buit central, sobre una superfície de marbre gris, un fruiter sobre un tapet de ganxet blanc amb pomes roges. Una paret es decora amb un rellotge i, en un extrem, el marc d'una porta oberta permet observar la resta de la casa i la presència d'un terra de manises de formes geomètriques així com els peus d'una escala que pujaria a un segon pis. Una gran finestra al fons completa l'escena amb un moble que sosté dos tests i en aquest s'observa un motiu floral tallat en la fusta i que torna a evidenciar el gust de Calatayud pels detalls menuts. El cortinatge replegat que roman junt a la finestra i la llum central formada per una estructura de formes circulars completen aquest interior familiar. Aquesta finestra, però, no és utilitzada com un focus de llum destacant la imatge per la seua il·luminació plana.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El dia de Reis, Neus i Blai es passaren el matí passejant-se i mostrant les juguines als seus familiars. Però, al passar de nou per la porta de casa de l'alcalde, Neus va pensar que ja sabia el que demanaria els reis el pròxim any. Neus volia un cavallet com el que havia vist un dia en aquella casa. Però el que ella demanaria seria especial. Ella volia un cavallet de pèl negre amb un crinera de plomall ben llarg estreps niquelats i brides de corretja ben fortes. Set mesos va estar demanant aquest cavallet i insistint-li a la mare sobre aquest tema. De vegades, la xiqueta també anava al bar per a contemplar el cavallet de la gramola i, en tornar de l'establiment, començava la tirallonga de preguntes a la seua mare sobre com seria el seu cavallet. Aquest moment és el que ha triat Calatayud en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la composició diagonal i per l'enquadrament fotogràfic, com s'observa als dos llits on dormen els xiquets que s'utilitzen per a emmarcar la composició i per a donar una certa profunditat a l'escena. A més, cal remarcar la il·luminació d'aquesta il·lustració, una llum que s'aconsegueix mitjançant la presència d'una de les portes de la finestra oberta que permet entrar un focus de llum exterior i que es reflecta a l'habitació com es comprova en l'ombra dels dos tests que es situen a l'ampit de la finestra i que es plasmen al terra de l'estància. Aquest focus segueix la tendència geomètrica tant del gust de Calatayud i es projecta com un focus de llum recte i estàtic que no afecta a la resta de la il·luminació de l'habitació. D'altra banda, cal dir que l'ús de tonalitats fredes, amb un predomini de blaus, ajuda a aconseguir aquest efecte nocturn.

Aquest interior segueix les característiques dels ambients tradicionals valencians d'altres il·lustracions i que ací s'adverteix en elements com ara el terra de manises de motius geomètrics molt decoratius i els llits dels xiquets, amb cobrellits decorat amb flors de formes quadrades i recorregut per unes borles però, sobretot, els capçals de ferro que conjuguen diverses formes i amb un frontó decorat amb un dibuix de flors. A més, aquest gust per l'ornamentació també és visible en altres detalls, com ara el cel estrellat a manera de tapís amb la lluna plena que es veu a través de la finestra i el dos tests. Un d'ells, més menut, es mostra amb una estructura acabada en formes punxerudes i amb unes flors rosa amb aquesta mateixa aparença i, l'altre, amb una forta presència vertical a causa de la tija allargada i recorreguda per unes fulles de línies rectes i acabada en una flor en forma d'estrella. Tots aquests elements i les ombres projectades contribueixen a atorgar el to d'embelliment i ornamentació de l'escena.

No s'ha d'oblidar la presència dels dos germans, cadascun d'ells al seu llit, que conversen entre ells. Així, mentre que Neus, amb les coletes, observa amb atenció allò que diu el seu germà, aquest, amb la boca entreoberta per assenyalar l'acte de parlar, es mostra amb una expressió més enfadada i amb el serrell deixat caure entre els dos ulls.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua contant que Blai i Neus una nit dormiren a la mateixa habitació. La xiqueta començà a fer preguntes al seu germà sobre si els reis li portarien el cavallet. Blai, no n'estava cert, però ell sempre tenia un gran respecte davant les il·lusions dels altres i, a més, com que ja tenia molta son, li va respondre que segur que li'l regalaven. Calatayud representa aquest moment del conte i juga amb les expressions dels personatges per a representar amb fidelitat allò que narra el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició destaca per l'estructura semicircular. Aquesta elecció és conseqüència de la representació d'un espai concret de la ciutat de València: la Plaça Redona.

Així, utilitzant un enquadrament fotogràfic, la galeria de personatges que apareixen es situen al voltant de la font redona del centre. A més, dos coloms sobrevolen aquesta font situant-se en un primer pla de la composició mentre que altres dos emprenen el vol un poc més amunt. Abans de continuar, cal dir que el to predominant en aquesta il·lustració és el verd, color que envaeix l'escena i que només es substituït en alguns elements, com ara el sostre del corredor que envolta la plaça, d'un color blau, i els animals, que es representen amb colors més vius. Es pot observar aquesta font redona amb una columna decorativa al centre i de la qual sorgeixen les aixetes de bronze i el terra romboïdal.

Tot seguit compareix l'anell de parades amb les gàbies dels animals i la resta de parades amb llibres i quadres que es situen per dins del corredor. Aquest picat també permet veure la coberta de fusta pintada i els escuts de la ciutat de València, coronat i amb les dues eles però sense el rat penat, que es distribueix repetidament per la cornisa de la coberta.

Aquest espai de la ciutat és conegut per ser un lloc on els diumenges es poden comprar tot tipus d'ocells. Tots aquests ocells es presenten en gàbies de diferents formes i tots en grup excepte una cadenera que es troba sola i dins d'una de les gàbies més elegants. Pel que fa a la resta, apareixen coloms, perdius, aneguets, lloros i cacatues. Aquests ocells es representen sempre de perfil i tots ells mostren un ulls molt redons però cadascun exhibeix el plomall i aspecte característic com s'observa, per exemple, als lloros i les cacatues, de vius colors i amb cues més llargues i els aneguets de color groc i amb un bec aplanat i ample i unes potes amb uns dits proveïts amb la membrana interdigital que els proporciona el típic aspecte palmat. També les perdius mostren el plomall marró amb les taques taronja i els coloms, de color gris i rosat. Per últim, les cadeneres són menudes i conjuguen els colors obscurs amb ales clapejades amb colors més clars i una cua, generalment, negra.

Juntament amb aquests ocells també apareixen altres animals com ara els gats de la cistella. Tots mostren ulls redons i les orelles ben plantades a banda d'una expressió molt simpàtica. Baix de les gàbies apareix una peixera amb tres peixos color taronja nadant dins d'aquesta.

Pel que fa a la representació de les figures humanes, els pares dels xiquets protagonistes del conte figuren a la part dreta de la imatge, al costat de la font, i assenyalant el pare amb el dit una de les gàbies. La mare, darrere d'aquest, es recolza amb una mà sobre el seu muscle alhora que observa amb atenció el seu marit. Aquests dos personatges segueixen les característiques habituals de les figures de Calatayud. En primer lloc, el pare, vestit elegantment amb un vestit de jaqueta i corbata i amb ulleres i bigot, destaca per l'exageració i desproporció del cap i, sobretot, dels braços i mans. La mare, que ja havia aparegut en la il·lustració anterior, no mostra aquesta desproporció d'una manera tan evident tot i la superioritat de la mà. A més, aquesta repeteix els trets amb els quals ja s'ha representat, com ara el rostre, allargat i amb les galtes i el nas enrojolats i el dibuix a partir d'un traçat senzill de línies amb uns ulls allargats. Els cabells curts es solucionen amb una sèrie de corbes que acaben amb les puntes punxerudes i una d'aquestes, és l'encarregada de donar forma al serrell de la mare mentre que el pare té uns cabells de formes més ondulades.

La resta de personatges que surten segueixen aquest tipus de representació malgrat que tots s'individualitzen i compareixen en actituds diferents. Per exemple, a l'altra banda dels pares, el venedor dels ocells també presenta aquesta desproporció de les extremitats superiors, que en aquest cas és realment exagerada a causa del gest d'agafar la gàbia que es troba en l'altra banda. El cos presenta uns múscles amples que contrasten amb la cintura, més estreta, que remarquen la possessió d'un cos força musculat. A més, en la cara també apareix un nas gran i uns cabells d'aspecte rígid i geomètric. En consonància amb aquest sentit geomètric, destaca la presència d'una dona que apareix per darrere de la gàbia de la cadenera que els pares es disposen a comprar. Aquesta figura femenina és un dels personatges que més acusa aquest marcat gust per les formes geomètriques com s'observa als cabells de línies quadrades i als ulls, molt allargats i amb pestanyes llarguíssimes, que acaben d'oferir aquest aparença tan peculiar.

Tot un conjunt de personatges recorren la plaça observant el que allà es ven, llegint el periòdic i parlant entre ells com el grup de l'esquerra format per un home amb corbata, un avi, que sosté un gosset i un garrot, amb el seu net i un personatge jove amb ulleres amb un llibre a les mans. Cal dir que tots participen d'aquest gust per l'exageració i els cabells rígids i geomètrics.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La mare de Neus, a poc a poc, prengué consciència de la importància que tenia aquella joguina per la seua filla. El mes de juliol Neus fou operada d'angines i el seu pare, abans de la intervenció quirúrgica, li va dir que tractaria de fer tot el possible perquè els Reis li deixaren el cavallet i, a més a més, el pare també li va prometre que, després de tot, li regalaria una cadenera. El diumenge després de l'operació, els pares de Neus anaren a València i li compraren a la Plaça Rodona, com reproduïx Calatayud, una cadenera.

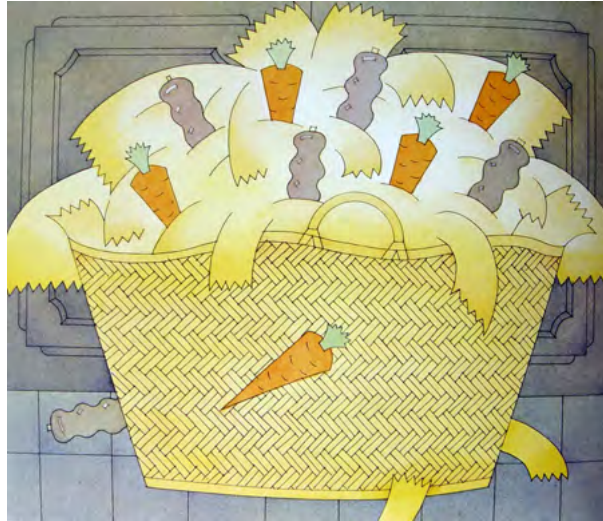
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 x 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge, amb un predomini de tonalitats càlides, destaca la presència de Neus i de la cadenera que li havien regalat els seus pares. L'acció de volar és remarcada amb un traçat recte, més clar que el fons ataronjat, que segueix la direcció del seu vol. La composició en diagonal accentua la inestabilitat de la imatge i és conseqüència del joc entre els dos personatges. Neus, compareix amb els trets característics de representació de les figures humanes, com ara la desproporció i l'exageració d'alguns membres del seu cos, com ara el cap i les extremitats superiors. En aquesta ocasió, aquest recurs val per a intensificar el seu moviment i amb el cap i els braços cap amunt. Les formes més arrodonides del rostre, els trets del qual s'aconsegueixen amb un traçat de línies senzilles que dona forma als ulls, les celles, el nas i l'orella, contrasten amb la rigidesa i el geometrisme d'altres, com ara els cabells, amb dues cues ben rígides i amb un serrell amb puntes punxerudes. Els braços són llargs i es mostren en direcció cap amunt però amb una posició un tant artificiosa, sense cap naturalisme. A més, les mans, amb les palmes obertes, també són grans. La xiqueta es representa en casa i, és en l'estància en la qual es troba, on de nou apareix el gust pels detalls i per la quotidianitat així com pels interiors tradicionals valencians. La inclinació de la imatge permet veure un terra compost per un mosaic de manises de colors amb diversos motius estrellats i un sostre amb les bigues de fusta. A més, en un dels extrems, una calaixera amb un espill penjat en la part superior i una gàbia oberta en l'altre extrem serveixen de marc per aquesta composició. Resulta sorprenent com, Calatayud, intenta reproduir amb fidelitat els objectes que formen part de la decoració de la casa com per exemple, al marbre disposat sobre la còmoda, intentant aconseguir amb la línia i el color la seua aparença i textura real. Finalment, i continuant amb aquest interès pels detalls, el fons de la imatge és ocupat per una finestra, amb unes reixes exteriors i amb uns tests situats en l'ampit. Un d'aquests mostra un conjunt de fulles entre les quals sorgeixen dues tiges allargades i acabades en forma de palmera.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La xiqueta posà a l'ocellet que li havia regalat el seu pare el nom de Xiu-xiu i quan estava avorrida o una miqueta malenconiosa se l'enduia a la seua habitació i el deixava volar lliurement per la cambra. Amb el pas del temps, l'ocellet li perdé la por fins al punt que la cadenera acceptava el menjar de la seua mà. Aquest moment de complicitat entre la xiqueta i l'ocell és el que representa l'il·lustrador en aquesta imatge.

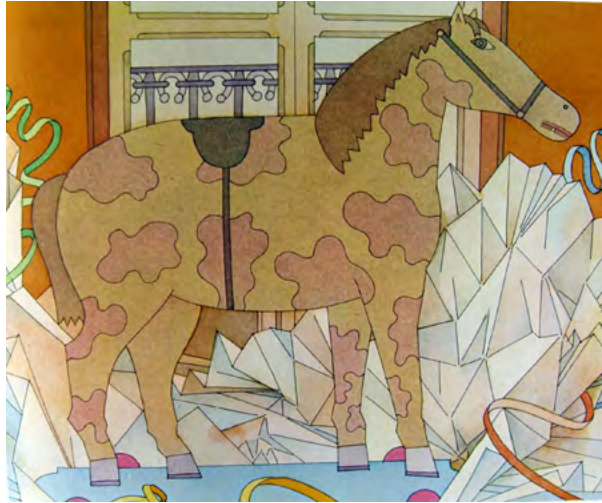
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20 x 16,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una gran cistella d'esparg plena d'herba, garrofes i safanòries. Aquest objecte, que es disposa en la imatge com una gran taca groga amb motius més menuts de color taronja i gris, es situa en un interior en el qual predomina el color gris mentre que el terra i el que correspondria amb les portes d'una balconada es representen amb un color obscur que contrasta amb força amb aquest cistell protagonista de la imatge. Hi cal ressaltar que l'herba adquireix el to geomètric característic de l'estil de Calatayud al mostrar-se com un tot format per unes estructures corbades i acabades en formes punxerudes en les quals la línia s'encarrega de la configuració. A més, disposades sobre aquesta herba s'hi representen tot un seguit d'hortalisses. Són safanòries, de formes més rectes i rematades per unes fulles acabades amb forma d'estrella i garrofes, amb un contorn més arrodonit. Una d'aquestes safanòries es precipita cap avall. El resultat de tot és bastant estàtic, amb una manca de naturalisme, però sempre buscant aquest recurs d'una manera intencionada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història va avançant i, estimant la cadenera i esperant el cavallet que li durien els Reis, passaren els dies fins que arribà el cinc de gener. A les set de la vesprada Neus posà al balcó un cabàs d'esparg amb herba, garrofes i safanòries, objecte que es mostra en aquesta il·lustració, i se'n va anar a dormir esperant la vinguda dels Reis Mags.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,1 × 16,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició pren protagonisme el cavallet de cartó sobre la plataforma de fusta amb rodetes que els Reis Mags han regalat Neus. Es tracta d'un cavallet amb el cos tacat i amb la muntura. Els cabells i la cua participen d'aquest geometrisme habitual però allò que més crida l'atenció en aquesta imatge és el paper d'estrassa de color blanc que envolta el cavallet. Aquest paper es caracteritza per les formes rígides i els plecs angulosos, oferint un resultat bastant geomètric i artificial. A més, llaços de colors diferents serpentegen sobre aquest paper amb un efecte molt decoratiu. Tots aquests elements apareixen en l'interior d'una habitació, amb les parets taronja i al fons, una balconada que deixa veure les reixes amb detalls semicirculars de la barana.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Al matí següent, la mare dels xiquets els despertà perquè anaren al balcó a veure que els havien deixat els Reis. Neus s'alçà d'un bot del llit i es va dirigir a la balconada que, en la imatge, es representa al fons. La primera cosa amb què els seus ulls ensopagaren va ser un embolic de paper d'estrassa. Neus, contenta, va escorcollar el paquet i, només destapar-lo, va descobrir dues joguines: un cavallet de cartó, com el de la il·lustració, i una trompa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20 x 21,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió torna a utilitzar el recurs de la composició diagonal disposant en primer terme i a l'esquerra el rostre del cavallet que s'envolta, parcialment, pel paper d'estrassa. Aquest cavallet destaca pel rostre allargat, de formes arrodonides que conjuguen amb el cos tacat, i per la seua expressió trista, que es delata als ulls i la boca. La cabellera es deixa amb unes orelles menudes de forma triangular i, aquesta, presenta els mateixos trets geomètrics que a les altres il·lustracions. Pel que fa al paper, aquest es mostra amb les mateixes angulositats que a la imatge anterior i serveix de fons al cavall. A més, els llaços de colors que formarien part d'aquest paquet serpentegen per la imatge i es confonen amb la corda de la trompa. Un d'aquests llaços és agafat per Neus, que plora al fons de la imatge. La xiqueta es representa de perfil amb els cabells arreplegats en dues cues i amb un serrell de puntes triangulars. Cal destacar d'una banda les dimensions exagerades dels braços, molt llargs, i que contrasten amb la resta del cos a més de la postura inestable, el que fa que el camisó es desplace cap al fons de l'habitació. Neus plora desconsoladament i grans llàgrimes brollen dels ulls i cauen cap al terra formant bassals menuts. En la gàbia, la cadenera observa amb atenció els plors de Neus. Aquesta gàbia, molt elegant, sembla estar penjada de la paret però l'ocellet pareix estar fora d'aquesta ja que el cos no es representa envoltat per les reixes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada descobert el seu regal a Neus se li va fer un nus en la gola i començà a plorar cara a la paret. Ella volia un cavall real i Calatayud representa aquest moment de tristesa de la xiqueta.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20 × 21,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició destaca per la presència de la xiqueta protagonista del conte ocupant pràcticament tota la imatge i en un primer pla de la imatge. Apareix amb un gran rostre enquadrat per un serrell de puntes triangulars i amb els cabells arreplegats en dues cues molt rectes. Aquestes formes més rectilínies, que s'observen també en la boca i les dents, contrasten amb el predomini de línies corbes amb què es representen els trets de la cara, com ara les orelles menudes i semicirculars, el nas, les galtes i sobretot els ulls, allargats i envoltats de pestanyes. És significativa també la manera d'enrojolar les galtes i el nas amb taques suaus de color il·luminades per una forma quadrada de color blanc. En un atrevit escorç, la mà de Neus s'obri per a mostrar la cadenera que mou les potes i les ales. Aquest ocell destaca per la seua elegància, amb unes potes llargues i pel predomini de colors obscurs amb ales clapejades amb color groc i una cua negra acabada amb un color més clar. Amb l'altra mà, Neus es recolza sobre el llit. A l'altre costat, al fons, i continuant amb aquest gust pels enquadraments fotogràfics, el cavallet de cartó es representa de perfil, amb un ull redó ben obert i observa amb semblant seriós el joc de Neus amb l'ocell.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La xiqueta mai no va voler jugar amb el cavallet de cartó i preferia fer altres coses, com ara passar el temps amb la seua cadenera com ha mostrat l'il·lustrador.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca, d'una banda, pel predomini del blau, que envaeix tots els elements de l'escena i, d'altra, pel gust pels enquadraments fotogràfics amb els qual s'utilitzen diferents elements de la imatge com a marc de la il·lustració, com ara l'edifici tallat de l'esquerra i la xiqueta que corre agafada de la mà d'un altre xiquet a la dreta de la composició. En aquesta il·lustració, per tant, s'observa un paisatge rural on s'amunteguen un conjunt de cases familiars i al fons el campanar i la cúpula de l'església. Aquestes cases es caracteritzen per les particularitats d'arquitectura popular valenciana amb elements com ara la formes ondulades de les reixes de les finestres, els detalls pintats que decoren els marcs de les portes i els frontons rectangulars i corbats amb què es rematen algunes façanes. A més, l'església també segueix aquesta reproducció fidel amb un cos rematat per un frontó triangular i amb pinacles que acaben en una forma circular i que també es distribueixen pel campanar. No s'ha d'oblidar la presència del cablejat de la llum que apareix entre les teulades i la vegetació. Aquesta última es deixa veure al fons del poble en el conjunt de fulles menudes que brollen per dalt de les teulades del fons i en el primer pla de la composició. En la plaça d'aquest poble i desplaçat cap a un dels laterals, aflora un arbre que insereix les arrels en un espai de terra envoltat per unes rajoles que formen un cercle al seu voltant com un gran test. De la terra naixen una sèrie de plantes enfiladisses que s'estenen pel tronc i d'aquest sorgeixen branques primes i allargades que s'estiren cap al cel i que acaben en un conjunt de fulles de formes arrodonides. L'arbre serveix per a dividir l'escena en dues parts. En la part esquerra, es troben dos xiquets que juguen al sambori i un altre que llança una trompa. Aquests tres es representen més menuts que la resta de personatges per aconseguir un efecte de profunditat i llunyania. Destaca el xiquet ros amb ulleres i amb uns pantalons de color taronja que contrasten amb la tonalitat blavenca de la imatge. Aquest, que apareix amb les mans en les butxaques, comparteix amb els companys les mateixes característiques de representació, uns trets que fugen dels models naturals i són un exemple clar de l'estil habitual de Calatayud. Els cabells també segueixen aquest tractament de formes rígides i geomètriques, amb serrells punxerut o les trenes de la xiqueta, que es mouen cap amunt pel moviment causat pel seu joc però que, amb tot, destaquen pel seu caràcter estàtic i antinatural. L'altre costat de l'arbre, en canvi, és ocupat per un grup de quatre xiquets que es distribueixen per parelles, amb un xiquet més gran i, de la mà, una xiqueta d'edat més menuda. Aquests quatre es representen superiors a la resta d'elements amb l'objectiu de situar-los al primer pla de la composició i marcar la profunditat. Malgrat tot, no es recolzen en un punt fix del terra. Aquests personatges compareixen amb els mateixos trets que la resta i en ells s'observa d'una manera més clara l'exageració del cap i dels braços. Continuen amb la rigidesa de les formes i amb el geometrisme dels cabells. Cal fer una referència als vestits, com els de les xiquetes, decorats amb distints motius que delaten el gust per l'ornamentació de Calatayud i les espartenyas d'un dels xiquets, típiques valencianes amb els llaços negres per a nugar-les. Els dos xiquets sostenen una branca amb tres fulles de la qual sorgeix un fanal redó on apareixen una sèrie d'elements dibuixats, com ara una balena al centre, un sol, una lluna i estrelles al voltant. D'aquest fanal surt una llum groguenca que il·lumina a través d'aquestes formes dibuixades aquesta part de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Des del dia de Reis el cavallet de cartó havia estat darrere de la porta del balcó. Un dia, Neus va nugar un cordell al coll

del cavallet i se'n anà a passejar-lo pel carrer. Ja era de nit i la xiqueta s'aturà en un rogle d'infants que jugaven al sambori. Per l'altre extrem del carrer, venia una colla de xiquets agafats de les mans. Entre els dos del mig portaven un fanal que havien fet ells amb un meló. Aquestes paraules que recull el text i que expliquen el que es va trobar la xiqueta en eixir de casa són les escollides per Calatayud a l'hora de representar aquest moment de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 x 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca la presència del cavallet de cartó. Aquest es representa superior a la resta d'elements del paisatge en el qual s'insereix per a marcar la profunditat. A més, l'espai que ocupa i la seua figura es mostren en color blau, una tonalitat freda amb la qual es vol remarcar la tristesa del cavall i ressaltar la seua influència diferenciant-lo de la resta de l'escena. El cavallet es representa en la plataforma de fusta amb rodets i amb el cos tacat. A més, el cos, de formes arrodonides, és molt gran i presenta un rostre més menut i allargat. Mostra unes celles i uns ulls entornats, en senyal del seu lament, i dels quals brollen dues llàgrimes allargades. El traç de la boca també acompanya aquest sentiment d'afflicció. D'altra banda, a través de les orelles menudes i triangulars es mostra un serrell acabat en formes punxerudes, com la resta de la cabellera, que li ofereix un aspecte bastant rígid i geomètric. Pel que fa a la resta de la imatge, destaca la presència d'un fons arquitectònic disposat circularment. A més, cal ressaltar el gust per l'enquadrament fotogràfic que retalla algunes d'aquestes edificacions. Aquestes cases, representades amb una tonalitat més càlida que el cavall, presenten característiques de l'arquitectura valenciana modernista, com ara el gust per la decoració i els frontons circulars amb pinacles. A més, cal destacar el gust pels detalls d'aquest il·lustrador que s'observa en les sanefes de motius geomètrics que recorren les façanes i adornen els cantons de les finestres i els murs. A més, les fulles menudes i de formes arrodonides que surten de les branques dels arbres es reparteixen per l'arquitectura i formen part d'aquesta ornamentació. Finalment, núvols de color blanc apareixen pel cel que s'entreveu entre les cases i es formen amb unes línies ondulades en la part superior però amb una estructura més recta en la part inferior, fet que els atorga aquest caliu decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En veure l'escena anterior, la xiqueta no s'adonà que el cavallet es quedava sol al mig de la calçada mentre ella observava tot el que feien els xiquets. Neus es va girar i va veure el cavallet molt afligit. Li va entrar tanta llàstima que, aquell mateix dia, després de sopar duqué el cavallet a la seua cambra perquè passés la nit amb ella. És aquest moment de tristesa el que ha triat Calatayud en aquesta representació.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,1 × 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge apareix la xiqueta protagonista en un primer pla i, com es tracta d'una escena de nit, un to morat envaeix tots els elements per aconseguir els colors de l'obscuritat. En aquesta ocasió, Neus apareix al llit que es situa en un costat de la il·lustració utilitzant un recurs fotogràfic pel que fa a l'enquadrament. Aquesta disposició del llit permet observar una part del fons de l'habitació on es troba el cavallet de cartó, que observa amb atenció la xiqueta, i una finestra oberta a través de la qual s'aprecia un cel nocturn. Precisament, aquest cel destaca per la presència d'estrelles blanques que li atorguen aquesta sensació de tapís decoratiu. Una panoràmica de cases i uns tests amb flors amb trets geomètrics completen aquest escenari. Pel que fa a la protagonista, es representa seguint amb les característiques habituals. Es mostra tombada de costat i somriu a la cadenera. Aquests dos personatges s'insereixen entre el cobrellit i els llençols del llit.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquell mateix dia després de sopar, Neus dugué el cavallet a la cambra perquè passés la nit amb ella. Quan entraren a l'habitació, la cadenera dormia en la gàbia, que tenia la porta oberta. Només apagar el llum, succeí un fet insòlit, perquè la xiqueta va escoltar una veu que la cridava. Era el seu ocelllet, que volia saber qui era aquell cavallet que ara els feia companyia a l'habitació i si el fet de tenir-lo a prop significava que ja se l'estimava. La presència del cavallet al fons, observant l'escena, i la conversa entre Neus i la cadenera és correspon amb l'acció que es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,1 × 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Apareixen els peus de la xiqueta protagonista del conte situats sobre una roca. Es tracta d'una imatge que mostra una part molt reduïda del cos de Neus. Cal destacar el predomini de les tonalitats verdes i el gust per l'ornamentació i la disposició simètrica dels diferents elements de la composició. La part central, per tant, és ocupada pels peus de Neus que es recolzen sobre una roca de perfil triangular i amb taques menudes de colors que, conjuntament amb les línies, intenten aconseguir la textura rocosa. La cadenera, mostrant les ales ben obertes, apareix en la sorra, repleta d'estrelles de mar, pedres i petxines. L'ocell segueix les característiques de representació habituals i, a més, en l'extrem d'una de les seues ales apareix, d'una manera un poc inestable, una boleta color verd, que potser, simbolitze el fet d'estar en el mar de la Menta. Pel que fa als diferents elements marins que apareixen, hi cal dir que conjuguen colors i formes distintes per a remarcar el fort caràcter decoratiu amb què es mostren. Aquesta ornamentació continua. Unes ones, de formes triangulars i d'aspecte un tant rígid, trenquen amb força al arribar a la roca central i, a continuació, tot un seguit de peixos, color blau, de perfil i amb ulls redons, semblen moure's en una coreografia perfectament assajada, tres d'ells direcció cap a la dreta i quatre cap a l'esquerra, amb una d'aquestes boletes verdes a la boca. El mar, representat com una gran massa color verd és recorregut per unes formes de color blanc i acabades amb una punta estrellada que imiten la corrent de l'aigua. Un cel nocturn, com un gran tapís d'estrelles menudes, completa l'escena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En la conversa que mantindran la xiqueta i la cadenera, Neus, li contarà que el que ella volia era un cavallet de veritat perquè moltes vegades havia somiat participar en una cursa de cavalls com a genet. L'ocell, després d'escoltar-la amb atenció li proposarà un viatge molt especial en què primer arribarien a la mar de la Menta i la travessarien fins arribar a l'Illa de la Granadina. En aquell paratge hi havia un vell volcà extingit i anomenat el Mariola. Dins del cràter apagat hi havia l'Hipòdrom de la Música on podria córrer amb el seu cavallet. Per arribar-hi només hauria de fer cas de la cadenera. A partir d'aquest moment, comença un viatge màgic. En aquesta il·lustració, la cadenera i Neus, després d'haver pronunciat les paraules màgiques, arriben fins la mar de la Menta. Aquest paisatge marítim que es mostra en la imatge respon a la capacitat inventiva de Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 x 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Un gran caragol apareix envoltat per un paisatge marítim. Aquest simpàtic personatge es representa amb una closca daurada amb una forma d'espiral que s'aconsegueix amb la combinació de tonalitats fortes i clares d'un mateix color. Calatayud ha volgut remarcar la brillantor de la closca amb unes menudes estrelles de color blanc que simbolitzen aquesta lluentor. La molla del cos es representa a partir d'unes línies ondulades que assenyalen el seu moviment i desemboca en un coll llarg que fa, alhora, de rostre amb un nas gran i una boca somrient i envoltada per unes galtes enrojolades. Pel que fa als ulls, aquests apareixen al final de dues banyes i presenten una forma redona. La resta de la imatge es caracteritza per l'ambient marí i, així, d'una banda, aquest caragol es mou sobre la sorra de la vora del mar que es mostra plena de roques, petxines i closques de caragols de mar. La sorra, representada a partir de línies corbes, contrasta amb tots aquests elements que es reparteixen per la composició i es representen amb colors forts. El gust pels detalls d'aquest il·lustrador s'observa en la intenció d'imitar les diferents formes i textures dels caragols i de les closques de mol·luscs envoltades de pedres punxerudes. És molt curiosa, a més, la utilització del color en les pedres, que es ratllen amb distintes tonalitats d'un mateix color o es representen amb una repetició de cercles per a aproximar-se al natural. A mesura que s'apropen al mar, la quantitat de pedres i closques augmenta fins arribar a la vora on construeixen una autèntica barrera i en la qual es mostren tots aquests elements amuntegats mostrant una gran varietat de tonalitats i formes i textures diverses. I, al fons, la mar de color verdós, que s'ondula en un intent de simular el moviment de les ones, amb unes corbes de color blanc, que reproduïen la bromera causada per aquest moviment, i deixant veure a través de l'aigua les pedres que també es poden trobar al fons d'aquesta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada arriben a la mar de la Menta es trobaren amb un caragolet que duia, marcada en or, una espiral sobre la caseta i que s'anomenava *Marieta la Dormilega* i que, a més, tenia poders especials. De seguida, Neus prengué el caragolet, se'l posà sobre el palmell de la dreta, i amb l'ungla li va fer dos cops sobre la closca. Aleshores el caragol tragué la molla, desplegà les banyes i començà a parlar en la xiqueta i la cadenera. Calatayud ha triat representar aquest caragol sense la presència de cap altra figura per a presentar aquest personatge nou.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició apareixen dues parts diferenciades. La separació es fa a partir de l'ús d'una línia recta, però amb una lleugera ondulació, traçada amb la presència de color verd de l'aigua, que diferencia dos ambients però amb un resultat un tant geomètric. Així, en la part superior compareix la personificació del vent, com una figura masculina representada com una escultura de marbre, recolzada sobre un conjunt de núvols que bufa amb força perquè el vaixell pugui arribar al seu destí i presenta les mans en la boca per aconseguir més força. Al costat d'aquest, un vaixell molt especial navega pel mar. Aquest, en realitat, s'aconsegueix a partir del cos de la cadenera com s'observa al mascaró de proa que presenta el cabot de l'ocell i la vela que és una de les seues ales. Una banderola color blanc surt d'aquest vaixell i serpenteja pel cel entremesclant-se amb el vent amb forma de núvol i amb la presència d'un arc de Sant Martí, que recorre la imatge fins l'extrem contrari, i la lluna. Aquesta última, personificada amb rostre humà, malgrat el seu aspecte circular dibuixa amb la línia la seua forma minvant i, d'ella sorgeix una estrella fugaç amb els raigs de línies rectes i rígides que puguen cap al cel. A més, una filera de dofins entra i surt de l'aigua en una coreografia ordenada i que els atorga un caràcter de sanefa decorativa. L'altra banda és ocupada per un conjunt rocós, color roig i amb marcades línies negres fetes amb la tinta per aconseguir l'aspecte de la roca, amb un volcà i un únic arbre de color verd que contrasta amb la resta. Aquest arbre és un magraner.

Pel que fa a la part inferior, aquesta és una representació del fons del mar, motiu pel qual tots els elements que s'hi representen apareixen tintats d'aquest color verd. Cal destacar la sirena que ocupa gairebé tot l'espai. Es mostra amb els cabells curts, els quals presenten un predomini geomètric com s'aprecia en les puntes punxerudes i l'estatisme i la rigidesa dels cabells que es queden fora del llaç amb què els adorna. El rostre allargat presenta els mateixos trets de la resta de personatges que han aparegut en la història, com ara els ulls entornats i allargats, envoltats de pestanyes, i la representació amb unes línies senzilles de la resta dels elements que conformen la cara. Es recolza l'esquena sobre una balustrada i sosté un grapat de closques de caragols marins. El cos nu serpenteja per l'aigua i acaba en una gran cua de peix. Aquesta cua s'embolica entre una filera de columnes dòriques que formen part d'unes runes marines. Per darrere d'aquestes, s'aprecia una gran escala amb una balustrada i uns arcs de mig punt. La resta de l'escena s'omple de vegetació sense deixar cap espai buit. Aquesta presència d'arbres i plantes no es correspon amb cap element marí ja que es troben palmeres, flors i altres plantes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb unes paraules màgiques que la cadenera revelà Neus, el caragol, en escoltar-les començà a giravoltar i a despendre un fumet color rosa. Tot seguit, Neus va descobrir que la cadenera havia esdevingut una petita nau, que tenia com a mascaró de proa el cabot de l'ocell i per veles les dues ales. A més, de sobte, Neus es va encongir fins fer-se tres vegades més menuda que la cadenera per a poder embarcar sense cap problema al vaixell i salpar vers l'Illa de la Granadina, el seu destí final.

Calatayud, reproduceix la descripció del text però, el fons de la mar, és obra de la seua imaginació.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 x 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge el tronc d'un magraner serpenteja per la composició de baix cap a dalt fins acabar en les fulles i les branques en què broten les magranes de formes redones amb el centre obert per veure el seu fruit roig. A més de l'ondulació del tronc, d'aquest sorgeixen branques més menudes i fines que també es mouen per la imatge sinuosament. Aquest arbre, es situa al centre de la composició i en primer pla, per tant, la resta de personatges i elements, apareixen per darrere d'aquestes branques, excepte la xiqueta. El personatge del vestit de lluentons es treu el barret alhora que Neus alça el cap per a observar-lo amb atenció. Aquesta figura es representa també amb les característiques d'imatges anteriors.

Ambdues figures es troben en un paisatge fantàstic en el qual predominen les tonalitats rogenques i verdes. Una extensió rocosa, amb una presència destacada de la tinta que s'utilitza per marcar la textura d'aquest paisatge, s'estén fins arribar al cràter d'un volcà. S'aprecia també la presència del mar i un arc de sant Martí que es reflecteix en l'aigua. Per últim cal remarcar l'excessiu sentit geomètric tant de l'arc dels set colors com d'altres detalls que apareixen per la imatge, com ara la vegetació que es mostra al terra rogenç i amb unes puntes estrellades i rígides que s'allunyen de qualsevol aproximació al natural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A mesura que anaven aproximant-se a l'illa, Neus va veure que sota l'arbre hi havia un home que era aquell personatge que al bar del seu poble havia fet funcionar la màquina escurabutxaques i la vella gramola. Calatayud, en aquesta imatge, representa el moment en què Neus arriba davant d'ell i els dos personatges enceten una conversa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició s'ha situat al centre un gran barret color morat amb menudes estrelles blanques i, una més gran, del mateix color que el barret, al centre. A més, sobre aquest balla una gran trompa color clar decorada amb sanefes amb distints motius geomètrics. Per aconseguir l'efecte de moviments, amb l'ajuda de la tinta i la presència del blanc es marca el traçat d'aquesta.

A banda i banda del barret apareixen dos personatges. A la dreta, l'home del vestit de lluentons assenyala amb una vareta màgica el barret. A l'esquerra, Neus, de perfil, observa amb atenció el que ocorre.

Tots es representen en un paisatge rocós i rogenc en el qual destaca el tronc menut i verd del magraner i les magranes. Al fons, s'observa el cràter del volcà i un cel estrellat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En arribar davant d'aquest personatge, Neus li preguntà com podia arribar a l'hipòdrom. Aquest li explicà que, l'únic mitjà d'arribar al hipòdrom, era remuntar la Mariola en globus. De manera que, li proposa ballar la trompa per damunt de l'ala del barret, i amb un poc de màgia, aquest es tornà un preciós globus. Aquesta acció és l'escollida per l'il·lustrador en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21 × 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició és ocupada per un primer pla del personatge del vestit de lluentons que es representa superior a la resta d'elements que hi apareixen. Cal dir que, a excepció dels elements naturals que s'hi representen, la resta es caracteritza pel predomini de les tonalitats rosades. Destaca aquest personatge de cap gran i amb les característiques habituals i que ara es tapa el nas. Aquest gest és el causant de la sortida del fum per les orelles. Cal remarcar el fort caràcter decoratiu d'aquestes fileres de fum em forma de núvol i amb un estel recte que els uneix amb les orelles.

A més, la representació del cos no respon a una imitació de la realitat com es pot comprovar a la mà amb què es tapa el nas, en una posició un tant artificiosa i el braç apareix recte per davant del cos. A banda d'això, el cos, segueix la mateixa forma que la cistella semicircular del globus en el qual es troba. Aquesta cistella, del mateix color que el vestit, es mostra amb uns detalls ratllats amb la tinta que creen la textura d'aquest tipus d'objecte i, d'aquest, sorgeixen les cordes que enganxen el globus.

El globus es representa més menut per a marcar la profunditat i, a més, es situa per darrere del personatge principal creant un efecte un tant confús. El gust ornamental continua en la resta de la imatge, com ara en el paisatge rocós i rogenc, amb una forta presència del ratllat de la tinta, el mar al fons, amb l'horitzó arredonit i amb unes ones acabades amb una forma estrellada i la presència dominant del cel ple d'estrelles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge representa el moment en el qual, una vegada el barret s'ha convertit en globus, aquest estrany personatge es prem el nas i, traient fum per les orelles, ajuda a elevar-se el globus. Calatayud ha centrat el seu interès en el gest que el personatge del vestit de lluentons realitza per moure el globus.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 35 x 25,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició cal destacar l'ús de tonalitats pastels i el gran decorativisme de l'escena. Els dos personatges es situen en la cistella del globus. Neus, d'esquenes, es recolza en la cistella i observa amb atenció la davallada mentre que, el personatge amb el vestit de lluentons, la mira de reüll. Tots dos es presenten amb les característiques habituals però, en aquesta ocasió, destaquen les proporcions dels braços d'aquest personatge.

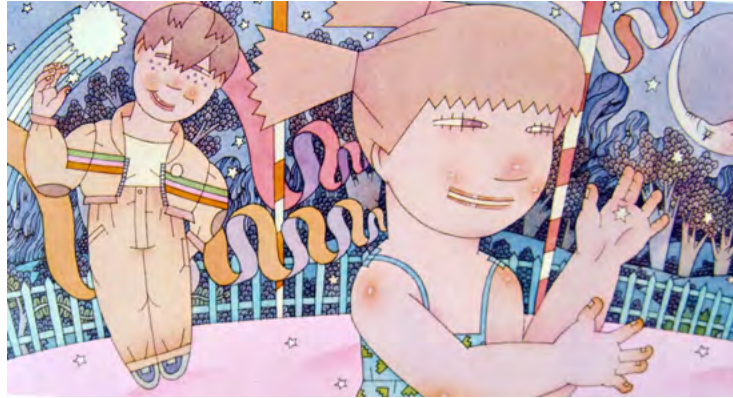
Mostra unes mans amb uns dits exageradament llargs i prims i, tot i que molts d'ells es dobleguen, es presenten amb la palma de la mà oberta, sense agafar els pals. Cadascun d'aquests molinets es mostra amb un pal color morat i amb unes fulles ratllades amb un centre circular.

Aquest caràcter ornamental que presenten els dos grans molinets es trasllada als llaços que envolten i decoren la cistella del globus que, a més, serpentegen per la imatge. Cal destacar els detalls geomètrics que adornen el globus amb una sèrie de formes que semblen imitar siluetes d'edificis, amb la part superior escalonada, i que es combinen amb d'altres semicirculars i quadrades.

Per últim, es mostra la lluna, personificada amb rostre humà i malgrat el seu aspecte circular dibuixa amb la línia la seua forma minvant mentre que, en l'altra banda del globus, un cometa amb els raigs de línies rectes i rígides es reflecteix en l'aigua com ho fa la lluna a l'altre costat. Un cel color morat i amb estrelles serveix de teló de fons per aquesta imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El globus va passar l'altura del volcà però només un parell de metres. I en aquesta posició va restar immòbil. Aleshores, Neus s'adonà que a la dreta de la Mariola, hi havia la lluna i, a l'altra banda, un cometa. Un poc més enllà, es divisava l'hipòdrom. El personatge del vestit de lluentons es tragué de l'abric dos molinets de vent i els va situar a la cistella de passatgers per a començar a bufar-los i iniciar la davallada. Calatayud, segueix el conte i, en aquesta imatge, situa el globus sobre el cràter del volcà i representa els distints elements que es descriuen al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 10,8 x 21 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge apareixen els dos protagonistes del conte. Neus, més gran que el seu germà, es representa amb pressa, com s'observa en la posició i el moviment dels braços i les dues cues cap enrere, conseqüència de la rapidesa de l'acció. Presenta un cap exageradament gran respecte la resta del cos i les característiques habituals. Per darrere d'ella, Blai, de cos sencer, i vestit amb un color clar i amb una jaqueta esportiva decorada amb unes ratlles de colors, es presenta més tranquil amb una mà en la butxaca i amb l'altra intentant agafar una estrelleta blanca. Cal dir que, en aquesta ocasió, les estrelles no només apareixen al cel sinó que s'entremesclen entre tots els elements que conformen la imatge. La representació del xiquet mostra la desproporció característica d'alguns dels personatges de Calatayud i que ací es mostra en l'aparició d'un cos quadrat, com un bloc, amb les cames juntes i uns peus menuts i arrodonits. A més, els cabells també participen dels trets geomètrics i presenten un serrell punxerut semblant al de la germana.

La resta de la pista és ocupada per uns pals ratllats que sostenen les banderoles i que, ressaltant aquest gust per l'ornamentació, serpentejen i s'ondulen per la imatge envoltant els dos personatges. Destaca la presència d'un paisatge muntanyós amb una successió de muntanyes de formes redones i amb la tinta marcant el seu caràcter rocós i un conjunt d'arbres i turons que completen l'escena. Finalment el cometa, en forma d'estrella i amb un estel format per línies rectes i la lluna, amb la forma de lluna plena però reforçant el seu aspecte de lluna minvant, es mostren al cel estrellat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada el globus va finalitzar la davallada el germà de Neus l'estava esperant per a conduir-la fins la carrera de cavalls. En aquesta imatge es representen els dos germans.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 70 x 51 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta il·lustració és l'última de les imatges a doble pàgina del llibre i en aquesta es troba un resum de totes les característiques estilístiques que l'il·lustrador ha mostrat en aquesta història. Cal remarcar, abans de continuar, la manca d'espais buits i el gust pels elements decoratius que mostra la composició. Els tres cavalls amb els seus corresponents genets són els protagonistes principals de l'escena i ocupen pràcticament tota la imatge. Tots tres es representen l'un darrere l'altre competint en una carrera. Neus apareix la primera, sobre un cavall negre amb el número tres. La xiqueta, de perfil, es reconeix pels trets habituals de representació, es vesteix amb el camisó blau amb motius geomètrics i, s'agafa amb força a les cordes del cavall mentre somriu.

Pel que fa als altres dos personatges, aquests són idèntics entre ells, de perfil, en la mateixa posició i vestits amb una gorra ratllada, camisa i corbata de llacet. Cal remarcar que, la representació del rostre i el cos, segueix els preceptes de l'estil de Calatayud, com ara l'exageració d'algunes parts del cos com per exemple el nas. Amb tot, aquesta desproporció, és fa més evident en les cames dels genets de formes arrodonides i llarguíssimes que acaben en un peu que es doblega i fins i tot, es deforma, per acoblar-se amb força a la muntura.

Aquesta representació tan personal del cos humà també es trasllada als cavalls, cadascun d'un color, i que es presenten els uns rere els altres i amb les potes i les cues que creen un joc de repetició que, a més, s'encarrega de crear una sensació de dinamisme. Els cavalls cabriolats es mostren amb les potes doblegades assenyalant l'acció de córrer i estableixen una composició perfecta de cames paral·leles i ordenades. A més, una espècie de fum en forma de núvol caragolat s'uneix a les potes mitjançant una espècie d'estela. Aquest fum serveix per a reforçar l'efecte de rapidesa i sembla confondre's amb el terra rosat a causa de la utilització d'una tonalitat semblant. És necessari nomenar l'arrodoniment dels cossos dels cavalls, de línies més corbades i redones i també cal destacar els cabells i la cua d'aquests cavalls que segueixen una representació basada en el predomini de les formes geomètriques com s'observa en detalls com ara la forma quadrada de la cua, els acabaments punxeguts i l'estatisme dels cabells.

Cal destacar també l'ús de l'emmarcament fotogràfic que es comprova en detalls com ara la disposició diagonal del cavall de l'esquerra i el tall en la imatge. Les banderoles de la pista on competeixen els cavalls serpentejen i decoren la imatge reforçant el gust decoratiu de les il·lustracions de Calatayud. Neus ha arribat la primera en aquesta carrera perquè la xiqueta ha travessat la línia de meta marcada pels dos pals que es situen en diagonal i que sostenen entre els dos una tela estirada i, a cadascun dels costats, banderetes triangulars de colors. A més, aquesta filera de banderetes més menudes es subjecten als pals per uns llaços que acaben en unes llaçades ondulades i que contribueixen en aquest joc ornamental.

L'escena es situa en un paisatge nocturn compost per un cel estrellat, com un gran tapís, i per un escenari rocós aconseguit per l'ús de la tinta. A més, per darrere de la tanca que envolta la pista tot un seguit d'arbres de fulles menudes i redones i d'un color groguenc formen un paisatge frondós que s'estén fins arribar a les muntanyes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història explica que en la pista només hi havia tres cavalls, un daurat, un argentat i el cavallet de cartó de Neus. Quan la xiqueta va muntar al seu, aquest es va convertir en un corser de veritat. Neus donà li una besada al cavall i començà a córrer situant-se el capdavanter i arribant la xiqueta la primera a la meta. Aquesta victòria de la xiqueta és el moment concret que Calatayud ha escollit.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 26 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició final es representa la xiqueta protagonista del conte despertant-se en la seua habitació. Destaca novament per l'ús dels emmarcaments fotogràfics, la diagonalització de la composició i per la calidesa dels colors, conseqüència de la llum pròpia de l'eixida del sol. Així, a través de la finestra oberta es comprova com, al fons, un gran sol rosat i amb els raigs menuts i triangulars marca el començament d'un nou dia. Al seu voltant, un grup d'oronetes, de color obscur i les ales primes i estirades, volen en la mateixa direcció i a prop dels núvols. Aquest últims, com ocorre amb el sol, també participen del gust geomètric i es rematen amb una línia recta que contrasta amb les ondulacions de la part superior. Destaca un paisatge amb una filera de muntanyes i el poble.

La representació d'aquest poble es caracteritza pel detallisme. Una de les muntanyes mostra una ermita a la qual s'arriba a partir d'un camí envoltat de xiprers. Aquesta presència d'elements característics del paisatge valencià es completa per la presència de palmeres, bastant esquemàtiques i de formes geomètriques, distribuïdes per la imatge, i per l'hort, amb una alqueria. Aquest hort es mostra amb un conjunt de plantes de formes punxerudes i estrellades sobre les quals, la incidència del sol, s'ha marcat amb l'aparició d'uns núvols de fum. La resta d'aquest paisatge es completa amb la presència de les teulades fins dividir una terrassa, propera a la finestra de l'habitació, on apareix un gall que anuncia que ja és l'hora de despertar-se.

Pel que fa a l'interior, aquest destaca pel terra de manises que forma mosaics de colors i les bigues de fusta del sostre. El llit, amb un capçal de ferro, es decora amb una forma semicircular sobre la qual es dibuixa una cistella amb flors. El cobrellit també mostra aquesta ornamentació floral però amb formes més quadrades i artificials. La cadenera, el cavallet de cartó i Neus es mostren en l'habitació i presenten actituds diferents. Així, la cadenera observa de perfil els moviments de la xiqueta que, en un primer pla, es frega l'ull i badalla amb la mà en la boca. Per últim, el cavallet de cartó, amb el cos tacat, somriu per darrere de la protagonista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tota aquesta història amb el personatge del vestit de lluentons i la carrera de cavalls havia estat un somni i, quan anava a descavalcar, va sentir el cant d'un gall, va obrir els ulls i va observar com, ja en la seua habitació i amb la llum del dia, el cavallet de cartó somreia al seu costat.

CONSIDERACIONS FINALS:

Abans de començar amb el resum de les característiques d'aquest llibre, cal comentar encara la presència d'una sèrie de caplletres il·lustrades. Com es pot observar, tots els elements que es representen, la gramola, el cometa, el cavallet, la lluna, la trompa, la cadenera i el caragol, són motius bastants representatius de la història que ja han aparegut en l'anàlisi de les il·lustracions.

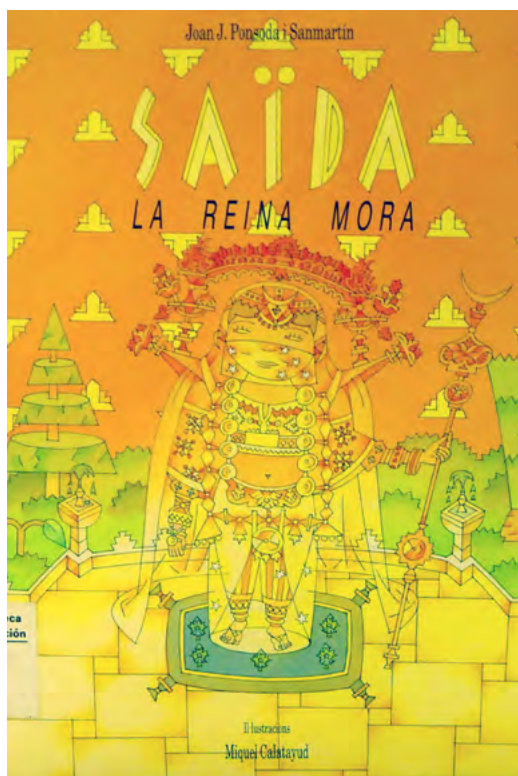
Caplletres il·lustrades que apareixen al llibre

Pel que fa a la representació de les il·lustracions, s'ha utilitzat l'aquarel·la i la tinta xinesa. Aquesta última, a més de marcar els contorns dels distints elements i dels personatges que apareixen, també s'empra per a aconseguir textures diferents. En definitiva, les imatges destaquen per l'equilibri entre la línia i el color. La línia, marca els contorns i contribueix a reforçar alguns detalls mentre que, amb el color, s'aconsegueix l'ambientació de l'escena.

Cal destacar l'ús d'un esquema compositiu molt particular. Les il·lustracions de Calatayud no mostren un tractament de l'espai tradicional. En canvi, en moltes ocasions, són composicions molt innovadores, caracteritzades pel desequilibri i pels plans inclinats, amb una disposició dels distints elements molt personal i, de vegades, sense volum. Cal remarcar també el gust pels emmarcaments fotogràfics.

Pel que fa als escenaris, és molt significativa l'ambientació valenciana que mostren totes les il·lustracions del llibre i que es delata en la reproducció de detalls com ara la cúpula blava de les esglésies valencianes, les façanes i els interiors de les cases. Aquest desig per mostrar una localització concreta, un escenari conegut, es trasllada a la vegetació amb la presència de distints arbres com ara palmeres i xiprers i fins i tot, horts i el bodegó de flors que apareix en una de les il·lustracions. A més, cal ressaltar la reproducció fidedigna que fa de la Plaça Redona de València, un lloc molt conegut de la ciutat.

Per últim, la representació de les figures humanes es caracteritza per l'exageració de les formes i per la desproporció. Els personatges d'aquest llibre mostren caps grans tot i que hi ha moments en què, l'exageració, es trasllada a altres parts del cos com per exemple les cames, com és el cas dels genets. També s'ha d'esmentar el sentit geomètric dels cabells com un tret característic de les figures d'aquesta història.

TÍTOL: Saïda, la reina mora.

AUTOR, EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Joan Ponsoda, Conselleria de Cultura, Generalitat Valenciana (Biblioteca Infantil), València, 1987.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 23 x 16 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 41 pag.

ISBN: 84- 7579 208 1.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 19 il·lustracions color.

PORTADA

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. En aquesta composició hi ha un predomini de tonalitats taronges que acaben envaint tota la imatge oferint un resultat final visualment complicat. Sembla que amb aquesta elecció tonal, l'il·lustrador ha volgut transmetre la sensació lumínica de la posta de sol que produeix aquest esclat de colors càlids, malgrat que ha evitat qualsevol tipus d'ombra.

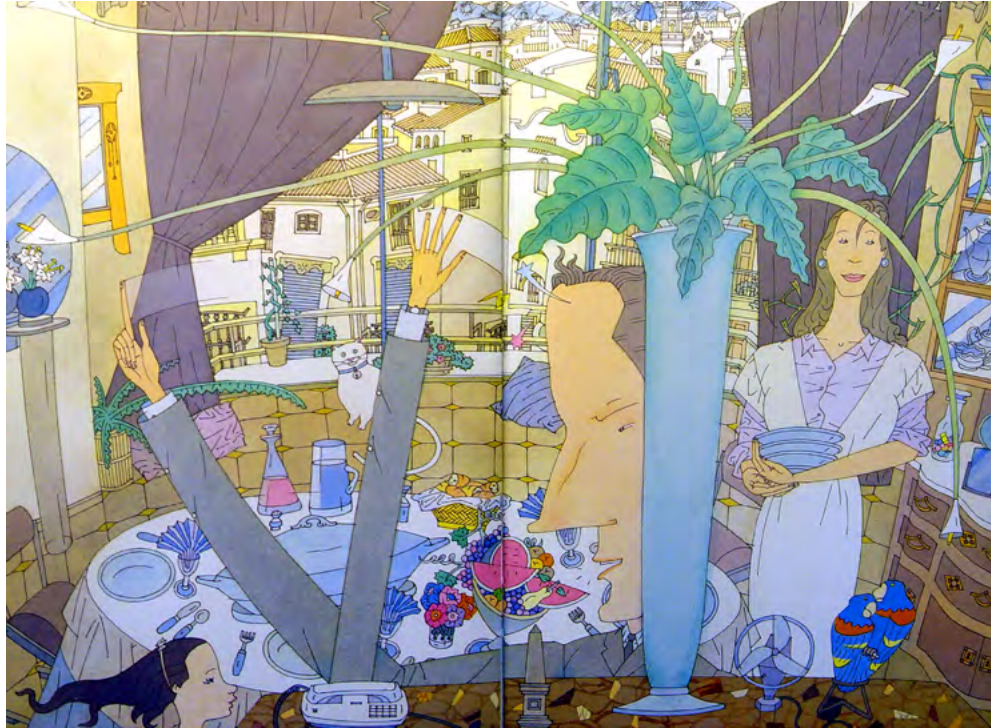
Al centre de la il·lustració, apareix Saïda, la xiqueta protagonista d'aquest conte, vestida a la moda oriental però amb un abillament una mica exagerat com s'observa en el gran tocat, el vel que li cobreix la part del rostre, la capa i tots els ornaments amb què s'ha decorat el vestit i els complements que vesteix. A més, Saïda es presenta sobre una catifa que sembla imitar els estampats de les catifes perses. L'escenari que l'envolta es correspon també amb l'arquitectura i el paisatge oriental, ja que apareix en una espècie de terrassa d'un palau musulmà decorat amb les fonts típiques d'aquest tipus de construcció i des del qual s'observa un jardí amb xiprers, pins i abundant vegetació.

El fons de la composició presenta un color pla sobre el qual es disposa una repetició del mateix motiu decoratiu. Hi cal comentar el gust per les formes geomètriques que s'observa en la representació de la naturalesa que, tot i que s'inspira en formes reals, acaba oferint un estil molt personal.

Per últim, la figura de la xiqueta en el centre de la composició i d'unes dimensions més grans que la resta d'elements, que disminueixen la seua grandària a mesura que van allunyant-se, és el recurs que s'ha utilitzat per aconseguir aquest efecte de profunditat que s'observa a la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Saïda la reina mora conta la història d'una xiqueta que volia participar en les festes de moros i cristians d'Alcoi, Les dones no poden formar part de la festa i, l'autor, reprén aquest argument i el transforma en forma de conte a partir de la il·lusió d'una xiqueta per vestir-se de mora. Calatayud ha col·locat en el centre de la imatge Saïda, la xiqueta protagonista i l'ha vestida seguint la moda oriental però amb un vestit molt pompós i opulent per a donar força a la idea de convertir-se en princesa mora amb què somia la protagonista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 46 × 32 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. La composició és molt complexa ja que està formada per un gran nombre d'elements. En primer pla, apareix un aparador amb un telèfon, un objecte de decoració amb forma piramidal, un gerro molt gran amb lliris d'aigua, un ventilador i una figura de dos lloros. Per darrere d'aquest moble, s'aprecia el cap d'una xiqueta, de perfil, i el pare, amb un cap enorme i els braços disposats d'una manera bastant estranya. El següent pla l'ocupen les cadires i la taula del menjador, aquesta última preparada amb els plats, els coberts, les tovalloles, les copes, botelles, una cistella amb pa, un fruiter i un menut gerro amb flors de colors. En la part dreta, compareix la figura d'una dona, amb uns plats i una còmoda al costat. Tot seguit, el següent pla de profunditat està marcat per les manises del terra que adopten una seqüència semicircular. A l'esquerra, apareix una peanya amb un altre gerro i un espill circular. Més cap al centre, el gat i el seu coixí i entre ells un segment de paret amb un altre espill d'estil modernista. Finalment, un gran finestral en el fons de la imatge permet observar una panoràmica del poble.

No utilitza la perspectiva lineal tradicional. Així, el pare és la figura més gran i, per davant d'ell, l'aparador emmarca l'escena oferint un enquadrament molt fotogràfic. El que s'intenta és captar el moment en el qual el pare raona amb la seua filla i mou els braços enèrgicament per convèncer-la que ell té raó. En l'altre costat, la mare, para taula sense entrar en la discussió. Un altre factor a destacar són les formes del cos humà. Mentre la mare i la filla presenten un esquema bastant realista, tot i mostrar les característiques típiques de Calatayud com ara les figures rígides, amb el coll llarg i l'esquena ampla, és el pare el que crida l'atenció pel cap exageradament gran i uns braços molt llargs amb unes mans menudes i desproporcionades. D'altra banda, la representació de les cales, és naturalista però alhora segueix aquests principis de desproporció a l'exagerar les dimensions de les tiges, que acaben ocupant pràcticament tota la composició. Pel que fa als colors, utilitza una gama de colors clara. No hi cap color estrident i el resultat és una escena molt lluminosa.

A més, la imatge presenta un gran finestral a través del qual s'observa la ciutat d'Alcoi. És tracta d'una representació realista de la part vella d'aquest poble amb la presència de l'arquitectura tradicional, la cúpula blava de l'església, etc. Aquesta ambientació mediterrània es trasllada també a l'interior.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte és la història de Saïda, una xiqueta que volia participar en les festes de moros i cristians d'Alcoi. Calatayud, fixant-se en els escenaris reals tant d'Alcoi com dels interiors de les cases de la comarca, situa la família principal de la història a l'hora de dinar i en el moment en què Saïda planteja aquesta situació al seu pare qui li respon, com era d'esperar, amb un no.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. La composició s'organitza en dues parts distintes, un fet que evidencia un clar desequilibri compositiu: en la part inferior dreta, Saïda es troba a la seua habitació actual. La resta de l'escena, en canvi, representa el somni de la xiqueta. Sembla com si la princesa del somni retirara un cortinatge, un gest que permet veure una part de l'habitació. A més, s'observa un canvi d'il·luminació i el cromatisme és l'encarregat de diferenciar el món real, amb una il·luminació més càlida, de tonalitats ataronjades, del somni, on domina el blau.

La representació de les figures no és tan desproporcionada com altres vegades però conserven l'estil de Calatayud com s'observa a la princesa amb els braços prim i llargs, la cintura, molt estreta, i els cabells sinuosos de la princesa i, fins i tot els de Saïda. La xiqueta, però, segueix un esquema més realista en les seues formes, sense cap exageració ni desproporció. És significatiu el gust pels detalls, sobretot a l'hora de plasmar la princesa mora i el seu entorn. Tot aquest món somiat es representa en un ambient nocturn i luxós amb un encís especial aconseguit pel detallisme i l'ornamentació cuidada del vestit, la catifa i el palau.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena representa el somni de Saïda de participar en la festa de moros i cristians d'Alcoi. No es tracta d'una escena real de la festa. La xiqueta fantasieja amb la idea de ser reina mora i, per això, el somni està carregat del tòpic de la tradició oriental: catifa voladora, palmera, mitja lluna, vestimenta princesa àrab amb mocador que li cobreix la boca, luxe, font, palau, etc. Malgrat que el conte es localitza en l'època actual, amb aquest somni s'intenta recrear el luxe musulmà de segles passats per a aconseguir l'aspecte exòtic de l'escena.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. La composició la protagonitza la princesa mora a cavall, personatge principal de l'escena que apareix acompanyada per dos soldats.

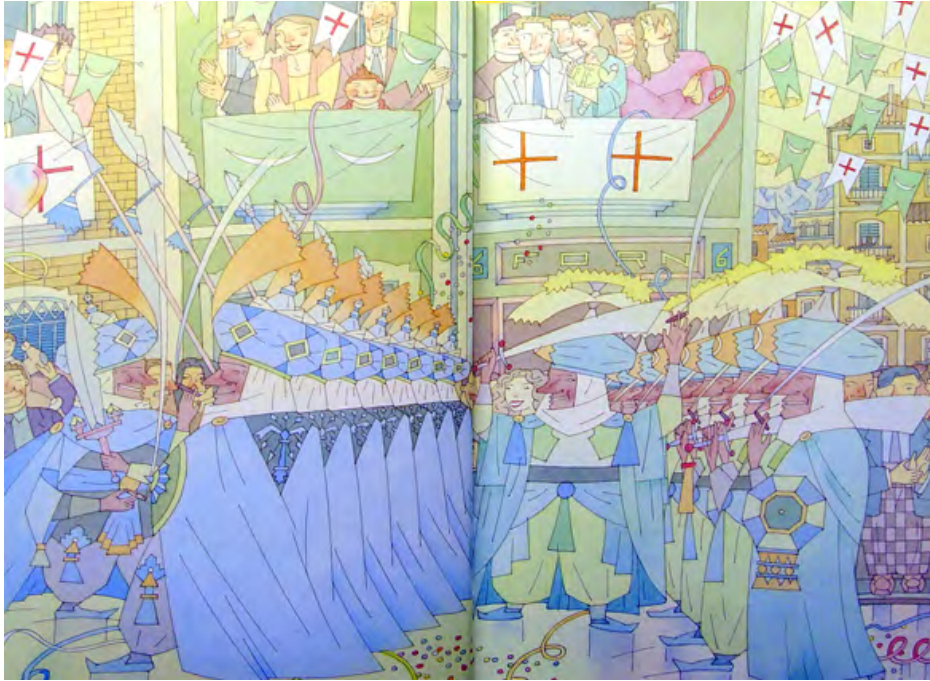
La representació de les formes humanes no segueix patrons realistes i sempre es troben alguns elements del cos humà desproporcionats. La princesa es presenta amb un cos menut que contrasta amb el cap, les mans i els peus. D'altra banda, els soldats, els dos pràcticament idèntics, com si foren bessons, apareixen amb un gran nas i una barba bastant esquemàtica.

És habitual la presència d'algun element vertical, com succeeix en aquest cas amb els estàndards dels soldats, que divideixen l'escena. És una composició complicada a causa de la gran varietat de detalls que apareixen, com ara el vestit de la princesa ricament decorat, els ornaments del cavall, els soldats abillats com a autèntics guerrers àrabs amb uns turbants dels quals sorgeixen grans plomes que ocupen pràcticament tota la composició, les capes que vesteixen i les espases que subjecten.

A més, és una escena molt decorativa. Només cal advertir la representació del cel, de nit, amb estrelles però que més bé sembla un gran tapís decoratiu. També s'aprecia una certa rigidesa en la representació d'alguns elements com ara la gran ploma del cavall que més bé sembla un focus de llum. Pel que fa a les tonalitats, l'ambientació nocturna el porta a utilitzar una gama cromàtica en la qual predominen els colors freds.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena és una continuació del somni de Saïda. Ara ella ja és la princesa mora i s'imagina desfilant a la gran cavalcada de moros i cristians. No escatima en luxe a l'hora de representar els vestits que, a més, es corresponen amb la moda oriental però amb les incorporacions provinents de la imaginació de l'il·lustrador.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 46 x 32 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. És tracta d'una composició equilibrada, que destaca per la profunditat aconseguida per la disposició de les dues fileres de moros que desfilen, i que es divideix en dos grups fonamentals: la part inferior, es centra en la desfilada mora, amb els caps i esquadres desfilant per la ciutat i, per darrere d'ells, es representa el públic en diferents actituds. En la part superior també apareix públic en els balcons de les cases.

Es tracta d'una perfecta ambientació de la festa amb el confeti per terra, les banderes dels moros i dels cristians, els roda balcons i les serpentines. A més, cal assenyalar la representació de l'arquitectura tradicional amb la compareixença de cases familiars amb les façanes pintades de colors o bé cobertes amb manises i grans finestres enreixades ornamentalment en la part de baix. Per últim, al fons s'observa un paisatge muntanyós.

Cal assenyalar la rigidesa d'alguns detalls representats com ara les plomes dels turbants, els llaços de les faixes i les capes, a penes sense moviment, així com la confusió visual provocada per l'acumulament de figures i d'elements. Pel que fa a la representació de la figura humana, segueix l'esquema habitual amb la compareixença de caps exageradament grans.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena és una representació fidedigna de l'entrada mora que es celebra a Alcoi cada any durant el mes d'Abril. S'observa la participació exclusiva dels homes el que porta a entendre els sentiments de Saïda, qui desitja participar en aquesta desfilada.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

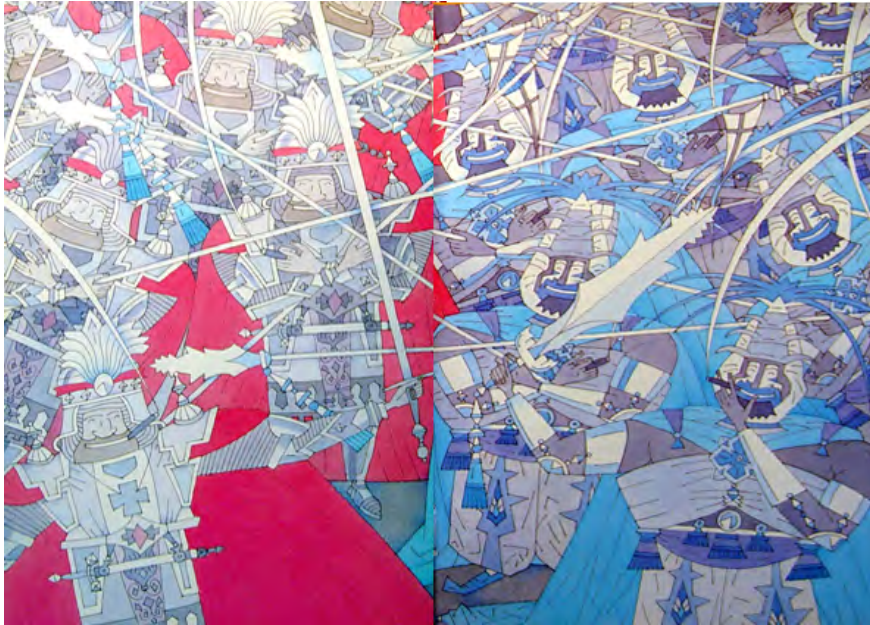
La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. En aquest cas, la composició es divideix en dues parts. En primer lloc, i representat més gran que la resta de personatges, apareix el capità moro. La seua figura pràcticament ocupa tota l'escena. Per darrere d'ell, i a una altura superior a causa de la carrossa sobre la qual es disposa, apareix l'abanderada mora i la resta de l'esquadra que desfila per darrere de la carrossa.

Tota l'escena presenta una disposició diagonal i destaca pel gust pels detalls i la proliferació d'elements. Només cal fixar-se en la profusió de confeti pel terra, el vestit moro representat molt luxós, amb la capa amb brodats, el vestit de la princesa, els estàndards, els turbants, les sabates, etc. A més, el fum que sorgeix del puro del protagonista masculí és una demostració d'aquesta atenció i predilecció per l'ornamentació degut al seu traçat decoratiu.

Destaca la representació del cos amb les exageracions i desproporcions habituals del seu estil. Així, el personatge principal es representa amb unes mans menudes, que contrasten amb les proporcions del cos i, fins i tot, amb un nas molt gran. Cal esmentar, la manca d'individualisme que s'aprecia en aquesta composició com s'observa en els rostres dels personatges masculins, pràcticament iguals, sense a penes diferències entre ells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena és una representació fidedigna de l'entrada mora que es celebra a Alcoi cada any durant el mes d'Abril. Es tracta del moment en què apareix el capità moro.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 46 x 32 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. La composició s'organitza al voltant de dos grups diferenciats, els moros i els cristians. Malgrat el fet de ser una batalla, els dos grups apareixen somrient ja que es tracta de la representació d'una acte més de les festes de moros i cristians d'Alcoi. Tots dos bàndols, a més de pels vestits, es distingeixen entre ells per la gama cromàtica utilitzada en les capes, els cristians de roig i els moros de blau i que contrasta amb les tonalitats més apagades de la resta de la composició.

Aquesta és una composició visualment complicada degut a l'acumulació de personatges i l'elecció d'una gamma cromàtica mol neutra i que tendeix a provocar una certa confusió. Les figures representades, a més, es mouen en un espai indefinit ja que el fons és ocupat per les capes dels vestits que no permeten l'aparició de cap element localitzador. Aquestes capes es presenten molt rígides i encartonades però proporcionen un cert dinamisme a la il·lustració. D'altra banda, les llances dels cristians ocupen tota la composició i la divideixen en tot un seguit de línies verticals que van d'un extrem a l'altre contribuint en aquest desordre visual.

Pel que fa als personatges, al capità dels cristians mostra la creu de Sant Jordi al pit i es distingeix diferències entre els vestits dels moros i del cristians. A més, els moros apareixen amb la cara pintada. Els cristians lluiten amb llances llargues amb una bandera amb la creu de Sant Jordi i els moros, en canvi, ho fan amb espases. Una curiositat és que els dos bàndols apareixen fumant puros, un fet que recalca el caràcter lúdic i festiu de l'escena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena és una recreació de l'enfrontament entre els moros i els cristians durant les festes que celebra aquesta localitat valenciana.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 × 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. En aquesta imatge tot gira al voltant del castell en què apareixen els moros lluitant amb els arcabussos. La presència de la mitja lluna en els cascs d'aquests permet reconèixer-los i, novament, apareixen fumant. El castell es representa amb elements característics de l'arquitectura islàmica, com ara la porta amb l'arc de ferradura, la forma de les finestres i la decoració de les torres.

La intenció de Calatayud no és recrear un lloc real amb unes proporcions equivalents a la realitat. Els seus escenaris pertanyen a la seua imaginació. A més, és una imatge molt decorativa com s'aprecia en alguns detalls, com ara el fum dels dispars dels arcabussos, que es representen amb un núvol de fum per acabar en una forma d'estrella o bé els banderins de les torres del castell, que s'enrosquen fins al cel donant lloc a multitud de línies ondulants i sinuoses que atorguen a la composició un caràcter dinàmic i ornamental. Cal destacar també la representació de la roca de la muntanya que presenta una aparença de cartó-pedra, artificial, totalment intencionada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

L'escena és una representació del combat entre els moros i els cristians. Un dels actes de les festes d'Alcoi consisteix en aquesta batalla entre els moros i cristians amb els arcabussos, davant d'un castell de fusta construït, expressament, per a les festes.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 46 x 32 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb aquarel·la i tinta xinesa. En aquesta imatge es situa, d'una banda, Saïda, en el llit i dormint i, d'altra, un Sant Jordi xiquet, amb el cavall i el drac, tots dos elements pertanyents a la iconografia amb què tradicionalment es representa aquest sant, com ara l'armadura amb la creu al pit, la capa roja, el casc, l'escut, el cavall blanc, el drac i la rosa.

Tot torna a ser complicat i els personatges es mouen en un espai que no s'acaba de regir per les regles de la perspectiva tradicional i que presenta unes tonalitats clares que contribueixen en la confusió visual. Només cal fixar-se en la disposició del llit i de la tauleta de nit, que es representen inclinades així com tots els joguets del terra, que semblen flotar ingràvids per l'habitació. En definitiva, no hi ha una sensació d'estabilitat. De nou, destaca la rigidesa en la representació d'elements, com ara els cabells de la xiqueta, el plomall del casc de San Jordi, els llençols del llit i la melena esquemàtica del cavall. A més d'aquests aspectes, la representació del cos humà no segueix l'esquema natural. San Jordi apareix amb un cos molt gros i ample, uns peus allargats i, fins i tot, la postura és estranya, sembla com si estiguera ballant o volant, com si no tocara el terra, com ocorre amb la resta d'elements. Per últim, en la finestra del fons s'aprecia un paisatge urbà amb les muntanyes representades amb colors més obscurs per a remarcar la nocturnitat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

Aquesta imatge es correspon amb un altre somni de la protagonista però representat d'una manera distinta, oferint una certa confusió entre la realitat i la fantasia. L'aparició de Sant Jordi xiquet es justifica perquè el patró d'Alcoi i de les festes de moros i cristians és Sant Jordi i aquest s'apareix als somnis de Saïda per donar-li ànims en el seu desig de participar en la festa.

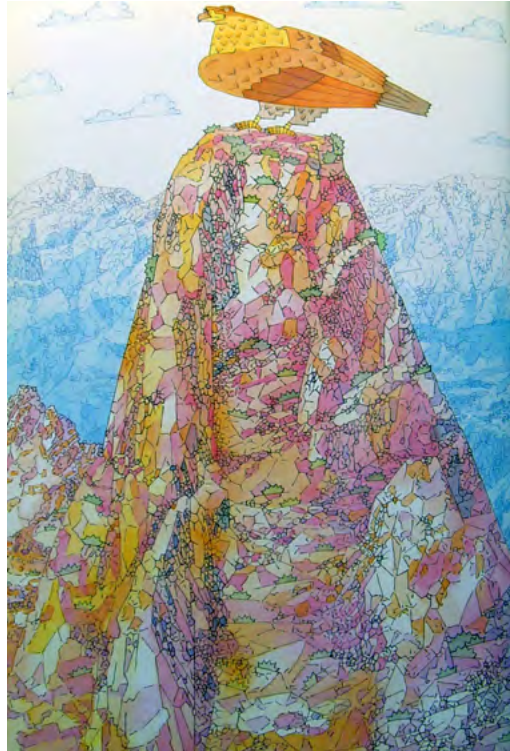
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 × 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. En aquesta imatge compareixen al centre de la composició quatre conills, amb orelles llargues i ben plantades, envoltats de vegetació i, entre la qual, s'aprecien les flors rosenques que brollen entre les argelagues. Al fons, es descobreix Alcoi i un paisatge proper en la seua representació a la serra de Mariola, espai natural d'aquesta localitat. Cal destacar la representació particular de les textures dels diferents elements vegetals que hi apareixen com es pot comprovar en les punxes molt marcades de la vegetació central i en les roques del primer pla, fetes amb minuciositat a partir de gradacions de colors. El resultat és molt decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

En aquesta il·lustració, Calatayud no recrea cap moment concret de la història i ha optat per una representació de la Serra de Mariola amb Alcoi al fons, escenari on es desenvolupa el conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i tinta xinesa. La composició s'organitza al voltant de la figura d'un voltor situat sobre el cim d'una muntanya. En aquest cas, si s'exceptuen les mesures, l'animal segueix amb bastant fidelitat el model natural i, fins i tot, l'expressió violenta i el gest observador s'ajusta a les característiques d'aquests ocells. Cal, però, destacar la manera tan personal de representar les textures de les plomes i de les muntanyes que, de fet, anuncien ja una particularitat formal que repetirà en moltes de les obres posteriors.

Així, la forma del plomatge s'aconsegueix a partir d'una sèrie de ratlles molt menudes aconseguides amb la tinta xinesa, que es distribueixen pel cos alhora que la falda de la muntanya ofereix un gran detallisme en la representació de les roques i la vegetació. A més, juga amb les diferents games cromàtiques per aconseguir la profunditat, amb les gradacions tonals i disposa en un primer pla els colors vius i més càlids mentre que la resta s'acolorix amb una intensitat menor i una gama de colors més freda.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

Aquesta imatge no es correspon amb cap moment concret de la història però l'il·lustrador ha optat per representar un paisatge de la Serra de Mariola, entorn natural on es desenvolupa la narració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 × 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i la tinta xinesa. En aquest cas, la composició s'organitza sobre un fons negre sobre el qual es disposen els moros que apareixen disparant els seus arcabussos i que es representen amb unes tonalitats clares, suaus, que ressalten sobre aquest fons obscur.

Aquest grup de figures es mou en un espai irreal degut a la manca d'elements que faciliten la identificació. Aquesta característica s'accentua pel fum que es representa als peus dels personatges, format amb la repetició de núvols grisos, i que es conseqüència dels disparats dels arcabussos i de la pólvora. Malgrat que aquest fum és un fenomen real causat per les seues accions, proporciona a l'escena un efecte d'imprecisió. A més, presenta una composició bastant fotogràfica tal i com s'observa no només en el disseny de captar un moment concret de la realitat sinó en altres elements compositius, com ara la figura de primer pla de la qual únicament es representa la meitat del cap perquè la resta està tallat pel marge de la imatge.

Calatayud torna a utilitzar el recurs de l'exageració i la desproporció de les figures humanes en aquesta imatge presentant uns personatges amb els caps grans respecte a la resta del cos molt més menut. Aquesta exageració d'algunes parts del cos, en ocasions, respon al fet que tendeix a exagerar aquells trets que són més importants per a entendre l'acció que fa un personatge com, per exemple, ocorre en la figura de la dreta que està a punt de disparar amb una mà enorme que, precisament, reforça aquesta idea del dispar.

La profunditat s'aconsegueix per l'acumulació de figures humanes i la representació d'algunes més grans en un primer pla i de la disminució de la resta a mesura que s'allunyen. Per últim, hi cal destacar el gust per l'ornamentació característic d'aquest il·lustrador i que en aquesta imatge s'aprecia en la compareixença del fum sinuós del tabac i en els disparats, que sorgeixen com un llamp de llum dels arcabussos i acaben en forma d'estrella envoltats per un fum blanc en forma de núvol i que s'arriben a confondre amb les borles dels moros que es mouen al voltant dels barrets.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

La imatge representa un moment concret de la batalla amb arcabussos que es celebra a Alcoi durant les festes de moros i cristians i és un exemple del treball de documentació que fa Calatayud abans d'executar les il·lustracions. Els moros es vesteixen amb els barrets, es cobreixen les mans amb guants per protegir-se de la pólvora. Tota l'escena, per tant, presenta trets que s'observen durant la celebració d'aquestes festes.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i de la tinta xinesa. Aquesta és una imatge amb una composició inestable. Saïda, enfadada per no poder participar en la festa, comença a regirar totes les seues coses i al final acaba tot vola pels aires: samarretes, jerseis, pantalons, cinturons, ulleres de sol, collars, barrets, guants, etc. Fins i tot el gat. L'il·lustrador no ofereix cap element identificador i situa la protagonista en un espai neutre que presenta un fons clar. A més, aquest espai es representa amb la línia del terra bastant desnivellada el que accentua el caràcter de desequilibri i d'alterabilitat. S'aprecia, com a la resta de composicions del llibre, la desproporció del cos humà. La protagonista de l'escena s'ha representat amb un cap amb un front allargat, el cos més gros i llarg del que és habitual, amb un tronc que adopta quasi una forma quadrada i les extremitats menudes. A més, la forma de representar els cabells també és habitual en les il·lustracions d'aquest període. Són cabells rígids ja que, malgrat l'intent de moviment, el resultat final es bastant estàtic, sense una agitació natural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

Saïda està molt enfada perquè no ha aconseguit convèncer el pare per a poder vestir-se de mora i participar de la festa dels moros i cristians. Tancada en l'habitació, enrabada, desordena i llança les seues coses en senyal de desacord. Calatayud ha decidit presentar un il·lustració caracteritzada per aquesta inestabilitat per a transmetre el sentiment de la protagonista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 x 16 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i de la tinta xinesa. Aquesta composició la protagonitzen la mare i la filla, totes dues situades en el centre de la imatge. Tots els objectes que abans volaven per l'habitació ara es disposen sobre un terra de manises però, amb tot, continuen presentant aquesta alterabilitat per com es situen per sobre d'aquest.

Succeeix el mateix amb les figures humanes, que apareixen en postures inestables, sobretot la mare. A més, s'aprecia la preferència per la composició fotogràfica que es comprova a l'observar els marges de la composició i la utilització dels elements que formen part de la imatge per a enquadrar-la, com ocorre amb la mare, la cadira i, fins i tot, amb l'armari, elements que no té cap inconvenient en no mostrar-los sencers. També destaca la desproporció de les figures humanes, palés sobretot en la mare, qui presenta un rostre exageradament allargat així com els braços tan llargs que contrasten amb les cames i els peus, molt més menuts. Per últim, la composició presenta un predomini de tonalitats groguenques i projecta una sèrie d'ombres sobre la mare i la filla i altres elements de la imatge, però sempre d'una manera molt artificiosa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

La mare intenta calmar Saïda del disgust per no poder participar en la festa de moros i cristians.

1. ANÀLISI FORMAL:

Les il·lustracions es realitzen sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i de la tinta xinesa. Aquesta és una sèrie de varies il·lustracions molt més menudes que la resta i que apareixen al final de la història. Totes elles representen distints motius de la festa de moros i cristians. Les quatre il·lustracions coincideixen en la presentació de fons neutres, colors plans i en elles no es descriu cap espai concret.

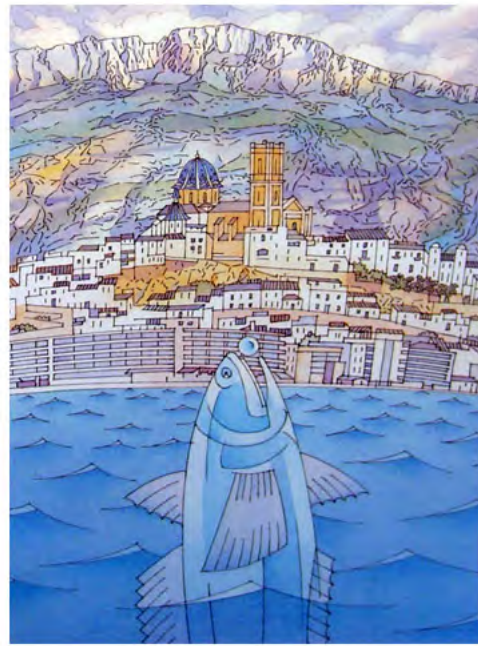
Per una banda, les escenes dels músics que encara no havien aparegut en cap imatge tot i ser un dels elements fonamentals d'aquestes festes. Així, en la primera il·lustració s'han representat junts un fester i un music d'esquenes. De la mateixa manera que al llarg del llibre, s'opta per els enquadres fotogràfics com s'observa en elements com ara la figura de la dreia, que no té cap inconvenient en no mostrar-la sencera i la manera en que està disposada la trompa com a protagonista de la segon imatge oferint una gran importància al instrument ja que ocupa quasi tota la composició i desplaça la figura del music cap a un lateral.

D'altra, la següent escena torna a centrar-se en el tema del somni de Saïda. Així, encara que només siga possible en la seua imaginació, la protagonista es vesteix de mora i apareix cavalcant sobre un cavall blanc alhora que li llencen roses roges.

Per últim, apareix una representació del capità moro, figura real de les festes d'Alcoi. Aquest sembla representar-se amb un cavall de cartró ja que mostra les cames del capità per sota del cos de l'animal.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

Saïda la reina mora conta la història d'una xiqueta que volia participar en les festes de moros i cristians d'Alcoi i aquesta és una sèrie de motius festers però que no representen cap episodi concret del conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

Les il·lustracions es realitzen sobre paper amb la tècnica de l'aquarel·la i de la tinta xinesa. Aquesta també és una sèrie d'il·lustracions menudes que apareixen al final de la història amb representacions de la localitat d'Alcoi.

La primera d'aquestes il·lustracions es caracteritza per la compareixença d'una vista de la ciutat des d'un campanar de la localitat tal i com es comprova a la campana que apareix en primer pla. Altrament, la segona il·lustració, destaca per la presència en la llunyania d'un campanar blau característic de les esglésies valencianes. Destaca la figura d'un gran peix que sorgeix de l'aigua. Aquest peix és l'encarregat de marcar la profunditat a cause de les seues proporcions, més grans que les de la resta d'elements que apareixen en la composició, i al fons, el campanar s'inserix en un casc urbà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA::

Saïda la reina mora és una història que es localitza a la ciutat d'Alcoi. Aquestes il·lustracions, per tant, es corresponen amb aquesta localització malgrat que no representen cap episodi concret del conte.

CONSIDERACIONS FINALS:

El més significatiu d'aquesta història és l'ambientació mediterrània que mostren totes les il·lustracions del llibre. Aquest fet queda demostrat en dues constants: l'intent de reproduir les formes dels edificis de la ciutat d'Alcoi i el fet d'integrar aquesta en la serra. Així, d'una banda, les representacions de la ciutat d'Alcoi reproduïxen l'arquitectura tradicional i, d'altra, Alcoi és un municipi que està envoltat per la Serra de Mariola i, aquest fet, fa que l'element urbà i la muntanya estiguen en total connexió com mostren les il·lustracions de Calatayud. A més d'aquesta descripció fidedigna de l'entorn i la ciutat, és molt significatiu també com fa el possible per reproduir detalls, com ara la cúpula blava de les esglésies valencianes i l'interior de les cases d'aquesta comarca amb la reproducció dels mobles, el terra, etc., fàcilment reconeixedors per qui ha viscut o a passejat per aquella zona. Les escenes de tradició oriental es regeixen pels tòpics habituals a l'hora de representar-les.

La història pren com a excusa la festa de Moros i Cristians que es celebra a Alcoi tots els anys en honor a Sant Jordi per a contar el somni d'una xiqueta, Saïda. Calatayud s'inspira aquest fet per a realitzar les il·lustracions i no deixa escapar cap detall de la tradició festera: la recreació dels carrers durant la festa, els vestits festers, els arcabussos, la pólvora, el castell, etc. i ho integra tot en unes il·lustracions molt treballades artística i iconogràficament.

A més d'aquesta preocupació per reproduir la localització de la història no renuncia a un estil molt personal i que s'observa en característiques com ara l'ús d'un sistema compositiu molt personal que ofereix un resultat bastant complicat visualment. A més, destaca la compareixença de composicions fotogràfiques en les quals moltes vegades talla els personatges intencionadament amb els marges de la imatge i utilitza mobles i altres elements per a emmarcar l'escena. Un altre aspecte rellevant és la inestabilitat d'algunes il·lustracions que semblen espais irrealment i on els elements es disposen d'una manera arbitrària, sense cap consistència. Pel que fa a la utilització del color, aquest és un element indispensable de la composició i s'usa en moltes ocasions per a separar diferents ambients.

La representació de les figures humanes destaca per la desproporció del cos humà i per la rigidesa, l'encartonament i la manca de moviment dels cabells. Per últim, cal esmentar el decorativisme i el gust pels detalls present en els cels que semblen tapissos, les banderes que s'allarguen formant una estela decorativa, el fum dels dispars que acaba en forma de estrella, etc.

TÍTOL: Una de indios y otras historias.

AUTOR: Miquel Obiols

IL·LUSTRADOR: Miquel Calatayud

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Edicions SM, Madrid (Catamarán), 1988.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 17,3 x 11,2 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 119.

ISBN: 84-348-2530-9.

DEPÒSIT LEGAL: M-35286-1988.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa

- NÚM.IL·LUSTRACIONS: 10 il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada es representa un dels personatges del primer conte. Es tracta d'un indi a cavall i es situa sobre una gespa, de formes triangulars.

Aquest indi apareix amb un gran tocat de plomes que destaca pel geometrisme. Es pinta el rostre, de nas gran i punxerut, amb tot un seguit de línies de colors i aquesta ornamentació continua per tot el cos amb el collar i les distintes polseres que llueix, les quals es caracteritzen per una combinació de menudes formes geomètriques i colors diferents. El tors musculat contrasta amb una cintura més estreta així com les cames i els peus, molt menuts respecte a la resta del cos, un fet que evidencia el gust de Calatayud per les desproporcions. Cobreix les extremitats amb un pantaló decorat també amb un cinturó de colors que segueix la iconografia popular característica amb què habitualment es representen aquests tipus de personatges. Finalment, es presenta amb uns braços de formes redones per a marcar la musculatura que es preparen per a disparar una fletxa amb l'arc ja flexionat.

Pel que fa al cavall, aquest animal també destaca per la desproporció de les formes com es comprova en el cap menut amb el musell decorat amb una cinta de motius triangulars i rematada per dues plomes. A més, presenta unes potes grosses i robustes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest llibre és un conjunt de sis històries independents. En aquest cas, per a il·lustrar la portada Calatayud ha escollit un dels personatges del primer conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 × 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta és una imatge del primer conte i s'insereix dins d'un marc rectangular. Es representen dos indis sobre un fons ratllat amb la tinta. Aquest escenari del fons mostra el saló d'una casa amb tots els elements que habitualment es troben en aquest tipus d'estàncies, com ara la butaca de l'esquerra, amb un entapissat abstracte, un llibre obert sobre el seient i al costat una tauleta menuda amb un cendrer. També apareix una finestra amb la cortina mig arplegada i un prestatgeria que arriba fins el sostre, amb els prestatges decorats amb gerres. En un primer pla, a l'extrem dret, i tallat pel marc de la il·lustració, sobre una tauleta es recolza el peu d'un flexo amb un cos llarg i prim que es doblega. Darrere d'aquest llum, un moble estret, amb rodes i format per tres prestatges, sosté en l'últim d'aquest un televisor. Convé remarcar el fet que, tota aquesta escenografia, destaca pel color gris més obscur que la resta de figures que hi apareixen i pel ratllat de la tinta que ho inunda tot i provoca una certa complicació a l'hora de distingir els objectes.

Finalment, els dos indis aprofiten el blanc del paper per a la seua representació i contrasten amb el fons més obscur. Un d'ells, el més gran, es mostra en l'instant en què salta del televisor a l'habitació i, per això, només mostra el cos fins la cintura, ja que la resta encara es troba dins de l'aparell del qual es separa mitjançant l'ús de les línies rectes. Aquesta figura es decora el rostre amb unes bandes pintades i els braços amb polseres i braçalets amb sanefes geomètriques. Apareix de perfil, amb uns cabells ratllats amb la tinta i sobre els quals es disposen tot un seguit de plomes, algunes a punt de caure, i una cinta en el front. Presenta un rostre de formes anguloses, amb un nas punxerut i amb els signes d'expressió marcats en el front, un coll llarg i robust i uns braços exageradament llargs. Precisament, un d'aquests, amb una dextral decorada amb plomes a la mà, travessa el marc de la imatge. Amb l'altra, en canvi, agafa un punyal.

El segon d'aquests indis apareix per baix del primer i, com aquest, destaca per una posició inestable i es mostra lleugerament inclinat cap al terra. És molt més menut i participa del gust de Calatayud per la desproporció de determinades parts del cos, com ara un cap menut, decorat amb plomes que s'enganxen directament als cabells, un cos vestit amb un faldellí i unes cames curtes amb uns peus, també molt menuts. Aquesta menudesa contrasta amb els braços, grossos i grans, decorats amb braçalets amb plomes i polseres de sanefes geomètriques. Aquest indi es prepara per a disparar una fletxa amb l'arc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història explica que després de sopar, el xiquet protagonista es va quedar a veure una pel·lícula d'indis a la televisió. Els seus pares, dormien al sofà i ell, ben despert, es mirava emocionat el que ocorria. Però, de sobte, un dels indis saltà fora del televisor per salvar-se d'un grup de vaquers que el perseguien. Uns segons més tard, tot el saló era ple d'indis que havien eixit del televisor i corrien de punta a punta de l'habitació agitant els arcs, fletxes i plomes. Calatayud, representa dos d'aquests indis.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge mostra sobre un fons blanc i enquadrat per un marc rectangular quatre personatges importants d'aquest moment de la història. Destaca la presència, en el marge superior i ocupant una gran part de la composició, d'un vaquer i d'un indi, de cos sencer. Els dos personatges apareixen lluitant entre ells i es representen seguint els trets habituals amb què aquests tipus de figures es solen descriure en l'imaginari col·lectiu. Així, el vaquer es representa, amb el barret, el mocador nugat al coll, la jaqueta amb els botons al pit i les muscleres decorades, guants i, per últim, unes botes rematades per unes estrelles. El rostre, amb un bigot i una barba acabada en punta, es caracteritza per l'angulositat dels trets i per marcar les línies d'expressió amb la tinta. Per darrere d'aquest, observa l'espasa que agafa amb una de les mans. Convé remarcar que el braç d'aquesta mà és més llarg que l'altre ja que es doblega i es prepara per l'atac. Amb l'altre, però, apunta amb una pistola l'enemic.

Pel que fa a l'indi, es mostra amb el cos descobert i caracteritza pel predomini de l'arredoniment de les formes que contrasten amb la rectitud de les mans i els dits. Apareix decorat amb un gran collar i uns braçalets i polseres de motius geomètrics i plomes. Vesteix uns pantalons llargs, també decorats amb formes geomètriques i doblega una de les cames per a mostrar moviment. Cal dir que els dos personatges no es recolzen sobre cap lloc i destaquen per la inestabilitat i per la sensació d'estar flotant en un espai indefinit per la manca d'elements definitoris de l'espai on es troben. Com el vaquer, agafa un punyal i colpeja el rostre de l'altra figura.

La part inferior és ocupada pel xiquet protagonista i la seua mare, que són tallats pel marc de la imatge. Tots dos es caracteritzen pel geometrisme dels cabells i pels rostres de línies senzilles. A més, la mare, que es mostra amb els punys tancats preparada per a atacar, destaca per les arracades quadrades i per la polsera, uns elements que mostren el gust de Calatayud pels detalls menuts. A més, la forma triangular dels llavis i el pit s'encarrega d'evidenciar-ne el caràcter femení.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els indis estaven molt cansats de fer sempre el paper de dolents en les pel·lícules i pensaven que era necessari canviar la situació. La mare del xiquet protagonista, que s'havia despertat amb tant de soroll, decideix ajudar-los també (i fins i tot els deixa el seu maquillatge perquè es pinten la cara). Finalment, l'estratègia a seguir és que, uns quants tornen a entrar en la pel·lícula mentre que la resta espera fora i construeix una trinxera. Així, Calatayud, representa en la imatge, d'una banda un vaquer i un indi enfrontant-se i, d'altra, la mare i el xiquet preparant-se per si havien d'intervenir.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 × 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge mostra sobre un fons neutre de color gris un grup de personatges que es caracteritzen per la presència de la lletra formant part de cadascun d'ells. Així, al marge inferior, es presenta un forçut calb que, amb una sola mà, sosté unes peses que es componen per dues grans lletres «h» en negreta. Aquesta figura destaca pel rostre de línies senzilles, amb una expressió de concentració i per la desproporció del cos com s'observa en el tronc fort i robust amb uns braços musculats però que acaben en uns canells estrets i en una de les cames, més gran que l'altra i lleugerament flexionada per acompanyar el moviment del braç.

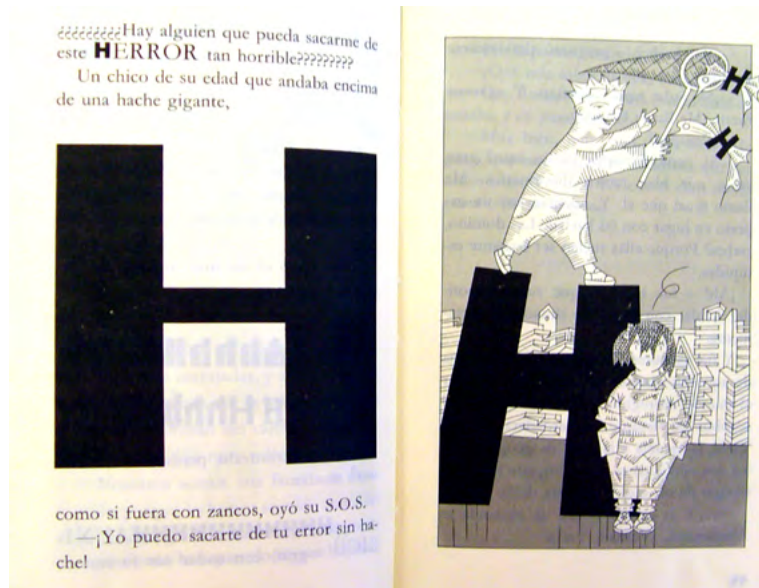
Al costat del forçut, una lletra «h» estreta utilitza els dos pals per simbolitzar el tronc de dues palmeres mentre que un gos, recolzat sobre dues potes, treu el cap entre un altra «h». Aquest animal, es representa de perfil i mostra un ull ametllat i una boca plena de dents triangulars. Finalment, una serp, s'enfila cap amunt i mostra un cos decorat amb lletres «h» que s'acoblen a l'ondulació del cos.

Per damunt d'aquests personatges, un drac trau el cap per un altra «h», de la qual es serveix per a representar les potes que acaben en dues peüngles d'ungles llargues i triangulars. Les potes davanteres sorgeixen dels pals superiors de la «h» i mostren unes ales menudes. El rostre, redó i amb unes banyes, presenta un musell llarg amb una boca de dents triangulars per la qual treu dues geomètriques flames de foc. Per últim, mostra una cua acabada en forma de fletxa i recorreguda per espines.

Tot seguit, una figura femenina, de cabells geomètrics acabats en punta i ratllats amb la tinta, es serveix de la lletra «h» com si fóra uns tirants sobre la samarreta. Aquest personatge també evidència la desproporció d'alguns membres del cos, com ara els peus, calçats amb unes sabates de taló i exageradament menuts. Aquesta, dirigeix la mirada cap a un ocellot que estén les ales entre l'última d'aquestes lletres «h».

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El segon dels contes explica la història de Viola, una xiqueta que va cometre un error molt menut però que, va anar creixent i creixent, fins convertir-se en un error immens. I tot això per culpa de la lletra «h». Tot va començar el dia en què a l'escola explicaven geografia i, més concretament, el país d'Holanda. Viola, convençuda dels seus coneixements, va demanar la paraula per a respondre sobre la capital d'aquest país. I així, va contestar, desconcertant la mestra, que s'anomenava Hamsterdam, perquè era la ciutat on hi vivien els hámsters. És per això que, a la classe de llengua, la mestra li va dictar un text per a solucionar els seus problemes amb aquesta lletra. En aquesta imatge Calatayud interpreta les paraules d'aquest dictat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge es caracteritza per la presència d'una filera d'edificis urbans, delimitats amb la tinta i utilitzant el blanc del paper, que es situen sobre un terra gris un poc més obscur que la part superior.

Una gran «h» apareix per davant d'aquestes construccions i per ella camina un xiquet que recolza els peus sobre els extrems dels pals que formen la lletra. A més, porta a les mans un caçapapallones per a atrapar les dues que volen i fugen d'ell. Aquestes papallones es representen amb un cos en forma de «h» amb dues ales a cadascun dels costats.

A la part inferior, una xiqueta, amb un gest de confusió que s'acompanya d'un recurs provinent del món del còmic per a accentuar aquesta expressió, es representa amb les mans a les butxaques.

Convé remarcar que aquests dos personatges destaquen pel domini de la línia, que s'encarrega de marcar els contorns i els trets del rostre. A més, la xiqueta, mostra els cabells ratllats amb la tinta, decorats amb un llacet i amb una jaqueta amb unes mànigues de formes més anguloses que la roba del xiquet.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La mestra estava molt enfadada amb Viola. La xiqueta havia escrit totes les paraules del dictat amb la lletra «h» i decideix enviar-la a parlar amb el director de l'escola. Però, parlar amb ell no soluciona les coses i Viola es dirigeix cap a casa per explicar els pares tot l'embolic. I, quina és la seua sorpresa quan comprova que, com ella no ha volgut seguir les regles ortogràfiques ara la conseqüència directa és que la seua família és falsa i apareix en un món ple d'errors conseqüència dels infinits errors ortogràfics. Espantada, ara només li queda demanar auxili i, així, de sobte, es troba amb un xiquet que caminava una gran «h» que l'ajudarà a corregir-ne els errors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 × 8,6 cm.

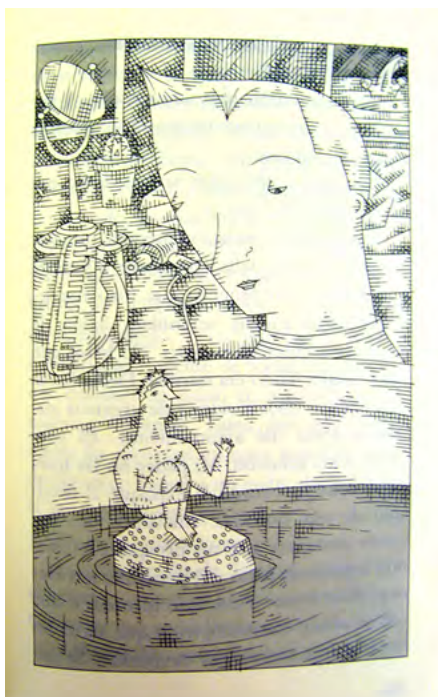
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En el centre de la imatge es representen els dos protagonistes del tercer conte. En primer lloc, destaca la figura del pare que es caracteritza per la desproporció evident del seu cos. Presenta un cap gran, de perfil, amb uns cabells acabats en punta i un nas punxerut i gran que contrasta amb l'ull i l'orella, més menuts i de traç senzill. Es mostra amb un coll exageradament llarg com ocorre amb els braços que contrasten amb la resta del cos més menut com s'observa, per exemple, en els peus. Hi cal ressaltar l'angulositat de la roba sobretot de les mànigues arromangades de la camisa. A més, va vestit amb un corbata ratllada, uns pantalons amb un estampat geomètric i un rellotge.

Al seu costat, el xiquet es representa amb les mateixes característiques de desproporció com s'observa en el braç amb què assenyala el got, exageradament més llarg que l'altre amb què el sosté. El rostre es caracteritza per la senzillesa del traç i pels cabells geomètrics i va vestit amb un peto amb butxaques. Al costat d'ell, un gosset, amb un musell allargat i un nas marcat en negre observa amb atenció l'escena.

Tots dos estan en una cuina. Així, observa el mobiliari d'aquest tipus d'habitacions amb un forn sobre la calaixera que es mostra tallat pel marge de la il·lustració i al costat del qual s'aprecia un extractor sobre el foguer. Cal remarcar el cantó amb el gerro amb tres flors que s'encarrega d'aconseguir l'efecte de profunditat en la imatge i que, a més, és una continuació de la bancada fins arribar a la pica amb l'aixeta, enfront la qual es situen els dos personatges. A més, a la part superior, i remarcant també aquest cantó, es mostren tot un seguit de portes d'armaris i un prestatge. Finalment, a més del terra, on es marquen els quadrats de les manises, també es pot veure una part del sostre amb un llum. Tots aquests elements que formen part del fons de l'escena es ratllen amb la tinta, fet que atorga un efecte estètic d'una gran singularitat. Per últim, s'ha de ressaltar el doll d'aigua que surt de l'aixeta i que, amb una forma de tub, s'enrosca per les dos figures. Per a reforçar-ne la materialitat aquosa es representen unes gotes d'aigua triangulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La tercera de les històries d'aquest llibre explica que un xiquet que tornava de jugar amb els seus amics, va entrar a la cuina assedegat. Disposat a refrescar-se, obrí l'aixeta i, de sobte, començà a sortir un doll d'aigua estrany. La història conta que semblava una serp, un tub de plàstic que es retorçava per l'habitació, per les parets i pel sostre fent impossible omplir cap got d'aigua i, així, ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 x 8'6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge destaca la presència del cap del xiquet que ocupa el centre de la composició. El protagonista es troba al bany com s'observa en la representació, al fons, de la pila amb l'aixeta i, més endavant, per sota d'un espill de paret i un calaix, una bancada on es disposen tot un seguit d'objectes com ara un espill de peu, un cactus i un eixugacabells. Tots aquests elements es superposen els uns amb els altres i, amb el ratllat amb la tinta, ofereixen una complicació visual que dificulta una correcta distinció.

També es representen a l'esquerra una pinta guardada en un recinte circular i transparent i un recipient de sabó. El primer pla de la imatge, es correspon amb una part de l'interior de la banyera, a mig omplir d'aigua. Aquesta aigua es mostra amb un color gris i es marca amb la tinta el moviment que sembla realitzar l'esponja sobre la qual navega el pare del xiquet. Aquest, totalment nu, apareix assegut sobre aquesta, amb les cames doblegades i amb el braç esquerre subjectant-les mentre que amb l'altre tracta de cridar l'atenció del seu fill.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Al matí següent, el xiquet es despertà encara un poc espantat per l'episodi de la nit anterior. Però encara hi havien més sorpreses. Quan estava al bany, de sobte, escoltà una veu que repetia el seu nom. Era son pare que flotava a la banyera sobre una esponja com representa Calatayud en la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 × 19 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge destaca el fons negre sobre el qual es disposen tres figures. Aquest fons es decora amb tot un seguit d'elements que n'accentuen l'efecte decoratiu. Hi destaquen estrelles de mesures diferents, notes musicals i altres elements abstractes en forma d'ales. També hi apareixen l'astre solar rodejat de raigs triangulars i formes esfèriques per a representar els planetes, com ara la terra que s'envolta de núvols. Es tracta d'una representació de l'univers que segueix els preceptes ornamentals característics de les il·lustracions de Calatayud.

Disposats en un conjunt de núvols més grans, apareixen els personatges principals de l'escena. A la dreta, enfront d'una porta de característiques clàssiques com s'observa en el frontó triangular i en les columnes dòriques es representa un àngel, més menut que els altres dos personatges. L'àngel, amb dues ales a l'esquena, porta una carpeta i es vesteix amb una jaqueta llarga, decorada amb una estrella en la solapa i amb un llacet al coll. El cap, amb un coll gros i llarg, és menut i el rostre es resol amb traços senzills i ràpids. A més, mostra uns cabells punxeruts.

Tot seguit, Sant Pere es representa amb les claus i amb l'aurèola símbol del seu caràcter sagrat. Aquesta propietat es reforça remarcant l'aurèola amb una sèrie de línies molt expressives. Sant Pere, mostra un cap gros amb un rostre barbat que li oculta coll. Com l'àngel, presenta unes ales en l'esquena i es vesteix amb la mateixa jaqueta amb l'estrella en la solapa i un llacet al coll. Cal ressaltar la robustesa del cos, de formes quadrades, i l'allargament exagerat d'un dels braços.

Per últim, destaca la representació d'un dels components dels Beatles John Lennon, representant amb els cabells llargs, el nas gran, unes ulleres redones i una barba. Com els altres dos personatges, apareix amb dues ales a l'esquena i es vesteix amb una jaqueta llarga, una samarreta ratllada i unes esportives, a diferència del calçat dels altres dos. Hi destaca la desproporció d'algunes parts del cos, com ara el tronc, d'aparença quadrada i més gran que les extremitats inferiors. Aquesta exageració també es comprova en el coll tan llarg. Amaga una de les mans en la butxaca i amb l'altra agafa una guitarra elèctrica. El gest de sorpresa amb què es representa s'acompanya mitjançant una bafarada amb una exclamació, un recurs habitual dels còmics.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El següent dels contes d'aquest llibre es presenta amb el títol *Les claus de Lennon* i, per això, apareix una representació de John Lennon en la imatge. La història explica que des que va morir, Lennon anava sempre com ànima en pena i passejava pel cel trist i vestit de blanc amb unes ales de seda. Sant Pere estava molt preocupat i sempre li deia que havia de tornar a compondre cançons i tocar la guitarra. Un dia, per intentar d'animar-lo, va agafar una clau que obria una porta molt menuda que comunicava amb el món dels mortals i la va amagar sota d'un núvol. A continuació, s'acostà fins on es trobava Lennon i li digué que havia de buscar-la però ho havia de fer amb molt de compte, sense que cap àngel ho descobriera.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Sobre un fons gris es representa un personatge d'esquenes que agafa una tralla. Aquesta figura destaca pel cap menut, de cabells punxeruts, que contrasta amb un cos gran i de formes redones. A més, presenta unes mans amb dits quadrats i un braç més llarg.

Es tracta d'una representació del pintor Joan Miró, que es situa davant d'un paisatge natural. La figura s'enmarca entre les roques d'un penya-segat que es tallen pels marcs de la il·lustració. Aquestes roques escarpades, es ratllen amb la tinta i, en un dels extrems, s'observa la presència d'un tronc de branques menudes amb unes poques fulles triangulars i de color negre. Al fons, apareix el mar d'un gris més obscur que el cel i amb unes ones esquemàtiques, de forma triangular, que tracten de marcar el moviment de l'aigua malgrat que el resultat final és bastant estàtic. El que més crida l'atenció són els símbols que hi apareixen en el cel i que reproduïxen els grafismes de les pintures de Miró.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El cinquè dels contes d'aquesta obra es centra en el pintor Joan Miró de manera que, la història comença explicant que aquest pintor volia pintar el quadre més bonic del món. Així, l'autor conta que Miró tenia tancat al seu estudi cinc taques de pintura, la groga, la blava, la roja, la negra i la verda, i amb una tralla, com observem a la il·lustració, el pintor actua amb elles com un domador per confeccionar una obra d'art. Amb tot, el text el situa a l'interior del seu estudi mallorquí mentre que, Calatayud, el dibuixa a l'aire lliure, front al mar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 × 19 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es representa un escenari urbà en el qual es distingeixen alguns dels edificis més emblemàtics que Gaudí va construir a Barcelona. Així, a la part esquerra, es reconeix la Pedrera, amb uns arbres al davant i la seua façana ondulada i rematada per xemeneies de formes orgàniques. A continuació, tot un seguit de construccions modernes, d'estructures més geomètriques, s'estenen fins arribar al temple de la Sagrada Família.

És en aquesta escenografia barcelonina on situa un grup de personatges que volen pel cel i persegueixen els símbols, d'un color més obscur que la resta d'elements, que hi apareixen a les pintures de Miró a qui, a més, es representa en el centre de la imatge. Apareix amb un barret, vestit molt elegant i amb una corbata i un maletí. Convé remarcar la desproporció d'una de les cames, que es representa flexionada i cap enrere per marcar el moviment pel cel.

La resta de personatges es caracteritzen també per les seues posicions, en moviment, assenyalant els grafismes i com si volaren. Fins i tot, un d'ells, es representa totalment horitzontal, com si fóra un ocell, amb els braços estesos a manera d'ales i dirigint-se cap un d'aquests elements de la pintura de Miró. Tots ells destaquen pel predomini de la línia i pel seu traçat senzill. A més, comparteixen amb el pintor el gust per la desproporció de les formes amb la presència de braços llargs, tronc grossos i de formes quadrades.

Únicament una d'aquestes figures està en terra. Aquest personatge destaca per la cresta amb què es presenta així com pels tatuatges que li decoren els braços grossos. A més, cadascuna de les butxaques també mostra algun detall, com ara l'agulla de pit que s'enganxa en l'altra butxaca. Tota aquesta ornamentació el fa diferenciar-se de la resta, que no mostra tanta atenció pels detalls en la seua representació.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat tot, les taques acaben fugint i, Joan Miró ha de seguir-les. Però les taques de pintura arriben abans que ell a Barcelona i s'escampen pintant tots els edificis, monuments, i fins i tot, els habitants de la ciutat. Així, ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 14 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Sobre un fons negre es representa aquesta escena amorosa entre un ordinador i una màquina d'escriure. Aquests dos aparells es personifiquen amb unes mans humanes, una d'home i una de dona com es comprova en la fisonomia i en la presència de la polsera. A més, d'ambdues màquines surt una bafarada amb un cor.

A l'esquerra, sobre una taula més moderna, amb un peu central, es situa l'ordinador. Aquest destaca per la pantalla rectangular i per un teclat molt menut que s'enganxa a la pantalla per un cable ondulat. A la dreta, sobre una taula amb quatre potes molt fines, es troba la màquina d'escriure amb el paper preparat però amb les tecles trencades i fóra del seu lloc per a expressar confusió i el nerviosisme pels seus sentiments. Així, cadascuna de les lletres de la màquina es mostren amb uns cables, uns més llargs que altres, que serpentejen per l'aparell.

Malgrat que la història parla que tots dos es troben a l'interior d'una oficina, en la il·lustració apareixen sobre un terra de manises quadrades que decoren els extrems amb formes triangulars. La resta de la composició, destaca pel fons obscurs decorat amb tot un seguit d'estrelles i per la presència, al fons, d'un arbre amb unes branques menudes i envoltades de fulles de tres puntes.

A més, un Cupido amb dues ales i amb els ulls embenats sobrevola els dos aparells. Aquest personatge, símbol de l'amor i, per tant, responsable directe de la passió que acaba de nàixer entre els dos protagonistes, es representa agafant amb una mà l'arc i la fletxa i amb una butxaca amb més fletxes. Amb l'altra mà es retira la bena i es descobreix un ull per observar el que ocorre entre la màquina i l'ordinador.

Un músic amb violí i situat sobre una mitja lluna completa l'escena. Aquest últim personatge, molt més menut que Cupido, destaca per la desproporció del cos, amb un tronc llarg i quadrat que contrasta amb la menudesa de les extremitats. Els braços, a més, són exageradament llargs i es vist elegantment amb corbata i barret. Finalment, dues notes musicals sorgeixen del violí.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'últim dels contes d'aquest llibre explica la història d'Olivia, una màquina d'escriure que s'enamora d'un ordinador anomenat Max. Aquesta màquina conta que, des de que va arribar l'ordinador ja no té molt de treball i només li queda contemplar el nou aparell que ara la substitueix. En aquesta il·lustració, Calatayud, representa els dos protagonistes del conte, personificant-los amb unes mans humanes que s'agafen i interpreta aquesta història amorosa representant el personatge de Cupido amb els ulls embenats i l'homenet que toca un violí per a ambientar amb música l'escena amorosa.

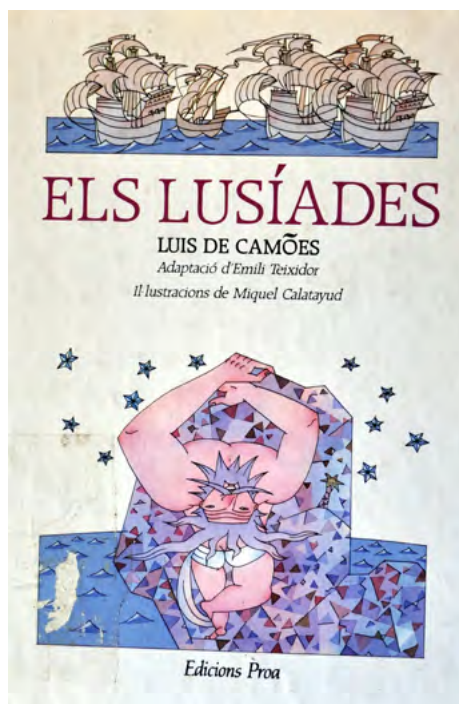
CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús del blanc i negre i per estar enquadrades dins d'un marc rectangular (que en ocasions, és sobrepassat per alguns elements). Aquestes imatges representen escenes diferents de cadascuna de les sis històries que formen l'obra. A més, són molts els trets en comú que les relacionen.

En primer lloc, hi cal destacar el domini del dibuix com s'observa, per exemple, en els distints personatges que hi apareixen. Tots ells es caracteritzen per una presència de la línia i els rostres es resolen amb trets senzills. Jutament amb aquesta senzillesa estructural, cal comentar el geometrisme dels cabells i el gust per la desproporció de les formes del cos. Així, es presenten amb un cap menut i, normalment, amb colls exageradament llargs, com ocorre amb els braços que contrasten amb la resta del cos.

Pel que fa a la resta d'elements que hi apareixen, cal ressaltar el gust per l'ornamentació i la decoració de les escenes. Aquest detallisme ornamental es reflexa en motius com ara els distints fons obscurs plens d'estrelles i en altres elements que es mostren com si foren tapissos. També s'observa en la representació dels distints espais domèstics amb tots els elements que habitualment formen part d'aquests interiors així com en els detalls amb què es decoren, com ara la presència de plantes i gerros amb flors. Amb tot, no hem de deixar de banda que, moltes d'aquestes imatges es caracteritzen per l'acumulació d'elements i, a més, es ratllen amb la tinta, fet que confereix un efecte estètic d'una gran singularitat.

Finalment, també s'aprecia la utilització de recursos procedents de l'àmbit del còmic com ara les bafarades i les estrelles per a simbolitzar els colps, uns elements que es repeteixen en moltes de les il·lustracions de Calatayud.

TÍTOL: Els Lusíades.

AUTOR: adaptació d'Emili Teixidor.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Proa, Barcelona, 1989.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 25 x 19 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 82.

ISBN: 84- 7588-025-8.

DEPÒSIT LEGAL: B 26.490-1989.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM.IL·LUSTRACIONS: 36 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta portada es divideix en dues parts. En primer lloc, es troba una representació de quatre velers navegant pel mar. Aquest mar presenta un esquema molt geomètric i estàtic amb unes ones de forma triangular. Pel que fa als velers, reproduïen l'esquema clàssic d'aquests tipus de vaixells i l'últim és més menut, per a assenyalar la llunyania. Tots quatre mostren veles quadrades que s'ondulen pel vent per a desplaçar el vaixell. A més de les veles, apareixen unes banderoles allargades amb un moviment molt sinuós que serpenteja pel cel.

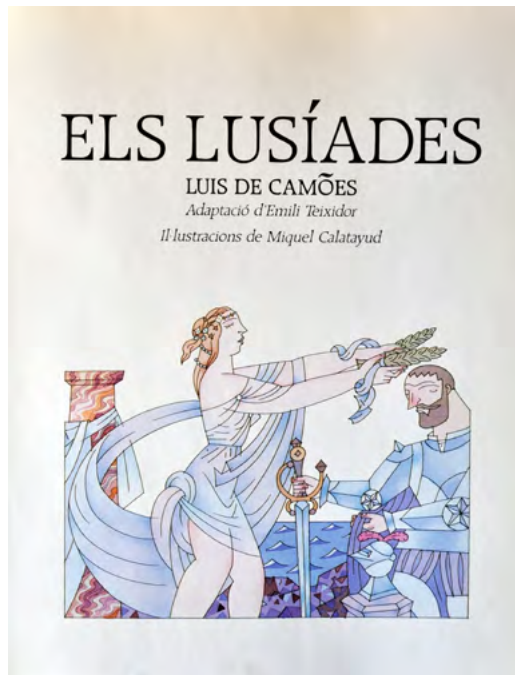
En la part inferior, es torna a trobar una representació d'aquest mar d'ones triangulars amb el contorn marcat per la tinta però ara destaca la presència d'estrelles repartides per un fons neutre. Al centre de la composició, i en un primer pla, es situa una gran roca amb un personatge masculí. Cal ressaltar, a més del detallisme de les estrelles que apareixen amb dues tonalitats de blau, la representació d'aquesta roca. Es representa amb un perfil angulós i es decora amb tot un seguit de menudes formes triangulars de distints colors. L'ús d'aquestes formes geomètriques s'utilitza per a aproximar-se al caràcter rocós d'aquest element alhora que delata el gust de Calatayud per l'ornamentació de les composicions. A més, en un dels costats d'aquesta gran roca naix una palmera bastant menuda amb una copa de forma estrellada.

Finalment, el personatge enganxat a la roca apareix en una posició inestable i amb el cap desplaçat cap enrere. A més, mostra les desproporcions habituals de les figures de Calatayud, com s'observa en el tronc, robust, fort i molt gran si es compara amb les cames, excessivament menudes. Mostra uns braços grossos i musculats i unes mans grans que es subjecten amb força a la roca. Es cobreix el cos únicament amb un faldellí blanc. Hi cal destacar els cabells i la barba, amb un bigot punxerut formats a partir de formes geomètriques acabades en punta. Els cabells, més agitats, s'ondulen per la posició amb què es presenten. Per últim, presenta un rostre de trets senzills i amb les línies d'expressió marcades al front.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els Lusíades explica el viatge que, a les acaballes del segle XV, va portar Vasco de Gama fins l'Índia per les costes de l'Àfrica. Els descobriments de l'expedició, les llegendes i els mites sobre l'origen del poble portuguès i la seua història s'entrellacen en aquest poema èpic. La força dels seus cants en versos decasíl·labs que componen l'obra ha fet merèixer el seu autor, Luís de Camões (Lisboa, *ca.* 1524-1580) la consideració de poeta nacional del seu país.

Emili Teixidor el que fa és adaptar aquesta gran obra de la literatura perquè tots puguem conèixer la història, de manera que, a la portada, a més de representar l'expedició marítima amb el conjunt de vaixells, hi apareix la figura d'un gegant que apareixerà a la història i dificultarà el viatge de Vasco de Gama.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 10,2 × 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta la deessa Venus coronant l'explorador i navegant portuguès Vasco de Gama (Ca. 1469-1524). Així, sobre un fons neutre, apareixen aquestes figures al costat d'una una mar d'ones triangulars i amb la presència d'unes roques decorades amb motius geomètrics de colors.

A la part esquerra, al costat d'una columna clàssica amb unes ondulacions de color que tracten d'imitar la textura del marbre, apareix Venus. Aquesta, de perfil i amb un ull entornat amb llargues pestanyes, es disposa a coronar amb una corona de llorer Vasco de Gama. La deessa té un rostre amb un nas punxerut i uns llavis femenins que es conjuguen amb uns cabells rossos de formes ondulades i arreplegats per tot un seguit de motius decoratius que arriben, fins i tot, a envoltar-li el front. Es vesteix amb un vestit de teles vaporoses, com les deesses clàssiques gregues, que deixa al descobert els múscles i que s'ondula per la composició fins enrocar-se al voltant de la columna. Hi cal fer esment a les desproporcions del cos, com ara la llargària desmesurada dels braços i la robustesa de les cames.

Vasco de Gama apareix retallat pel marge de la il·lustració. Davant d'ell, es troba un pedestal sobre el qual descansa el casc de la seua armadura decorat amb un plomall de color rosa. Es vesteix de cavaller, amb l'armadura cobrint-li el tronc. A més, amb una de les mans agafa la capa, mentre que amb l'altra agafa amb força l'espasa. Pel que fa al cap, conjuga un rostre de trets de línies senzilles amb el geometrisme dels cabells, amb un serrell punxerut i una barba llisa amb un bigot.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Vasco de Gama surt de Lisboa per a descobrir l'Índia. Ell fou qui descobrí l'anomenada "ruta de les espècies" que envoltava el continent africà fins assolir l'Índia. Porta amb ell el record de tot el poble portuguès i l'amistat de la deessa Venus. Aquesta imatge mostra la deessa que corona Vasco després d'haver finalitzat amb èxit el viatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un mapa emmarcat dins d'un requadre rectangular. Calatayud imita l'estil del segle XV a l'hora de representar-lo. L'il·lustrador escriu fent ús d'una tipografia manual, els enclavaments més importants de la història, com ara Lisboa, Àfrica o l'Índia, així com la línia de l'Equador al costat de la línia que delimita aquest al mapa. És significatiu trobar l'aparició en l'oceà Índic d'un tauró amb una banya d'unicorn i una gran boca dentada i les tres brúixoles antigues amb el centre estrellat, de color roig i blau.

Per a la representació dels continents usa una tonalitat clara i per l'Àfrica i l'Índia distribueix tot un seguit de formes triangulars amb la tinta. A més, al continent africà es troba la representació d'un lleó i un conjunt de palmeres que assenyalen alguns dels elements del paisatge africà. La representació de l'aigua, en canvi, apareix amb un color més grisós i amb moltes línies. Des de Lisboa, surt una línia que arriba fins un veler que es situa prop de la costa africana i, bordejant aquest continent arriba fins un altre veler que es troba pròxim a l'Índia. Cal fixar-se amb atenció fins descobrir els punts de la ruta d'aquest explorador que s'assenyalen al mapa mitjançant menuts punts blancs entrellaçats per la línia i amb dues banderoles blaves amb els extrems enroscats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta primera imatge mostra el viatge que realitzaria Vasco de Gama. Així, els portuguesos sortiren de Lisboa el juliol del 1497 amb quatre vaixells i uns dos-cents homes i navegaren fins l'oceà Índic passant abans per Moçambic. Mostra les parades que anaren realitzant fins arribar al continent africà.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Luís de Comaès es presenta en aquesta imatge desplaçat cap a la dreta. L'escriptor es situa en un interior renaixentista, com es comprova en elements com ara la finestra amb un arc de mig punt amb cassetons i les columnes de línies senzilles i sense a penes ornamentació. A través d'aquesta finestra es divisa una mar d'ones triangulars i un cel nocturn, sense la presència d'estrelles, amb una lluna plena.

Pel que fa l'interior, cal comentar també l'aparició d'un terra de manises quadrades de dos colors. A més, es reprenta una cortina retirada cap a l'esquerra i que es deixa caure per sobre d'una espècie d'escriptori darrere del qual es troba Luís de Comaès. Aquest escriptori es caracteritza pel domini de les formes rectes i es mostra sobre una plataforma. EN aquesta plataforma es troba la representació d'un gosset, menut i de color blanc. Aquesta és una llicència que s'ha pres Calatayud, ja que no es nomena al text, i ens remet als retrats renaixentistes en què solien aparèixer animals amb els retrats. Convé ressaltar també la presència dels fulls en blanc, el tinter, el pergamí i el gerro situats sobre la taula. L'escriptor, amb una ploma a la mà, presenta un rostre amb un serrell punxerut i una barba dentada i trets angulosos. El coll, robust, dona pas a un cos amb braços llargs. Cal destacar el geometrisme de les formes d'aquest personatge, amb un predomini de la línia que s'encarrega de marcar els contorns. Aquest geometrisme també apareix en les mans, amb dits quadrats. Es vesteix amb una camisa envoltada per un coll blanc de formes triangulars com el detall dels punys de les mànigues i els braços, que destaquen per les seues desproporcionades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El llibre comença amb una breu introducció sobre Luís de Comaès que explica que el 1572 va publicar el llibre dels *Lusíades* amb el qual vol pregonar per tot arreu els perills i les guerres que van haver de passar els portuguesos per edificar un nou regne. La il·lustració, per tant, presenta l'escriptor escrivint aquesta obra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 10,2 x 13,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons blanc, i amb una mar de formes rectes i d'ones triangulars al fons, es troba la representació d'una part del vaixell de Vasco de Gama com s'observa a la balustrada i la brúixola que apareix junt al costat del personatge.

Vasco de Gama presenta un rostre barbat i un nas punxerut. Les línies d'expressió i els trets es marquen amb la tinta. Mostra un barret decorat amb dues plomes i el cap és bastant menut si es compara amb la resta del cos. Així, un coll ample i llarg, dona pas a un cos que destaca per la desproporció i l'exageració d'algunes parts del cos com ara el tronc, que contrasta amb les cames més curtes i els braços. Un d'aquests, a més, es doblega sobre el pit i és més llarg que l'altre, amb què agafa l'espasa. Es amb un gran capell de mànigues redones, amb una camisa decorada al centre amb una creu i als peus unes botes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luís de Camoes explica que Vasco de Gama seria l'il·lustre navegant encarregat d'aquesta expedició i la il·lustració mostra, per tant, aquest personatge històric.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 37,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En primer lloc, cal destacar el caràcter ornamental d'aquesta imatge que representa l'Olimp. S'hi mostra un cel roig ple d'estrelles grogues a manera de gran tapís. A més, un paisatge natural format per una gran turó color verd que contrasta amb el roig del fons, acull els protagonistes de l'escena.

Aquest escenari s'enquadra per unes roques grises adornades amb formes triangulars de colors situades en cadascun dels cantons. Per darrere d'una d'aquestes, al costat dret, es troba un conjunt d'arbres més menuts per a assenyalar profunditat. La resta de la imatge, s'omple de vegetació amb plantes repartides arreu de la superfície de la gespa, de formes geomètriques i punxerudes o amb tiges més llargues que s'ondulen entre les figures. Cal destacar la presència al centre de la imatge, d'un temple de teulada triangular i columnes clàssiques que s'envolta d'arbusts de formes estrellades. A més, una planta enfiladissa envolta una d'aquestes columnes i unes branques amb fulles en forma de diamant deixen observar unes taronges.

A la part superior d'aquesta escena, apareix Júpiter per sota d'un cortinatge sustentat per dues columnes i assegut en un tron sobre una plataforma de núvols grisos. A banda i banda d'aquest déu, apareixen dos cavalls. Pegàs, amb un cap menut i una desproporció evident a les seues potes destaca sobretot per les dues ales mentre que, el de l'altra banda, un unicorn, mostra una banya al cap. Júpiter, barbat, i al qual es reconeix per la corona i pel llamp, presenta un cap molt menut respecte la resta del cos. Es vesteix amb una capa amb un gran coll en forma de ventall i amb unes mànigues redones decorades amb motius florals. A més, recolza els peus sobre un coixí decorat amb unes borles als extrems i una de les cames es mostra més gran que l'altra.

Tot seguit, la resta de déus es disposen baix de Júpiter. Així, a l'esquerra, es troba Mart, el déu de la guerra. Pel seu caràcter guerrer, i seguint la iconografia amb què es representa tradicionalment, apareix vestit amb casc i armadura, amb una gran llança i amb un escut llis i de forma circular que resta als peus, amb la vestimenta romana i amb una gran capa roja enroscada. L'angulositat dels trets del rostre combina amb la deformació d'algunes parts del cos, com ara un dels braços que es doblega per a agafar la llança.

Al seu costat, Mercuri, el missatger dels déus, apareix en una postura un tan inestable com es comprova en els peus, entrecruats, i el cap, lleugerament girat cap enrere. Aquest presenta uns cabells rossos dels quals sorgeixen dues ales, també als turmells. A més, es vesteix seguint els preceptes renaixentistes, a diferència del déu Mart, amb jupetí, jaqueta amb coll estrellat i mànigues decorades i un pantaló ratllat.

Bacus, al centre, és el déu més baixet i més gros. El déu del vi, del desordre i la disbauxa, segueix la iconografia tradicional i mostra una corona de fulles de parra i una copa daurada a la mà. Com el seu company, es vesteix com a l'època renaixentista, amb una gran capa amb un coll en forma de ventall que li atorga a la resta del cos aquesta aparença redona. S'aprecia també la presència d'una gran espasa enganxada a la cintura.

Venus, la deessa de l'amor, com si d'una princesa es tractara, descansa sobre un banc allargat i de formes rectes amb els peus descalços. Mostra uns cabells llargs i ondulats, decorats amb una corona i pedres precioses i un vestit llarg, de plecs rígids i amb un gran escot que deixa veure els múscles i el collar que porta sobre el pit. Cal ressaltar que, per l'esquena el vestit

es decora amb una forma de ventall exageradament gran. Algunes taronges cauen a terra prop d'aquesta figura i ella n'agafa una. Una d'aquestes taronges fa al·lusió al judici de Paris en el qual resultà victoriosa i fou proclamada la més bella.

Finalment, Cupid, relacionat amb Venus, també apareix en aquesta escena prop d'una font de forma triangular, amb un sol al centre i de la boca del qual brolla un doll d'aigua. Aquest es representa menut, com un xiquet, amb dues ales i amb un faldellí blanc. A més, cobreix un dels seus ulls amb un mocador nugat i porta les fletxes i l'arc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El cant primer comença explicant que els portuguesos sortiren de Lisboa el juliol del 1497 amb quatre vaixells i uns dos-cents homes. Quan estaven a punt d'arribar a Moçambic, els déus de l'Olimp es reuniren en una assemblea per a tractar aquest viatge i el destí del seu capità, Vasco de Gama. El text explica que els déus s'asseien en uns seients ben guarnits d'or i perles i que Júpiter, el pare, es dirigia a la resta i els contava que era just que els déus ajudaren els lusitans en aquesta aventura. També hi eren Bacus, que per enveja i despit s'oposava a ajudar-los, Venus, qui apreciava molt el poble portuguès, i Mart, qui feia costat a la seua amiga Venus i proposava que Mercuri, missatger dels déus, els mostrara el camí a l'Índia. Així, ho representa Calatayud en aquesta imatge. La introducció a la imatge de Pegàs i l'unicorn és una aportació personal de Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

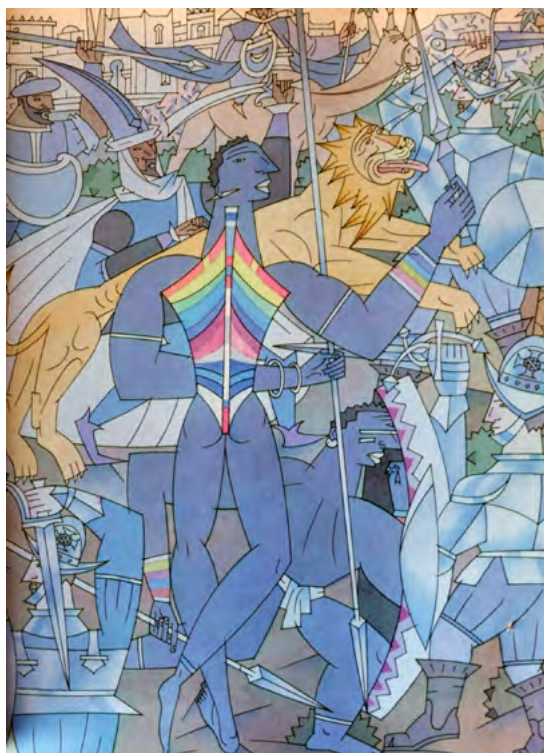
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un emmarcament fotogràfic i un ús de la perspectiva tradicional. En un primer pla s'hi presenten dos personatges, en un lleuger contrapicat, en un vaixell del qual només s'aprecia la barana i una de les veles, que serveix per enquadrar la composició. Es tracta de Vasco de Gama i un dels seus mariners. Pel que fa al primer, es mostra amb les mateixes característiques amb què havia aparegut a la il·lustració anterior. En aquesta ocasió, no obstant, la desproporció d'alguns membres del cos s'observa en la mà amb què acarona la creu del pit, amb un braç exageradament llarg i una mà gran amb uns dits quadrats i excessivament llargs. Al costat d'ell, un altra figura, amb un vestit més humil, observa el que ocorre. Cal ressaltar el geometrisme dels cabells i l'angulositat dels trets del rostre, amb un nas punxerut i uns ulls ametllats. El cap menut contrasta amb el grossor del coll. A més, presenta també uns dits quadrats i la desproporció es fa evident en membres com ara les cames, un d'elles més prima i més llarga, ja que es troba lleugerament flexionada cap enrere. Cal afegir la deformació d'una de les mans, fet que demostra que Calatayud no segueix amb fidelitat els models reals i presenta uns personatge amb unes formes molt personals. Els contorns amb la tinta presenten angles molt marcats i amb una tendència cap al geometrisme de les formes.

Aquest vaixell navega per una mar agitada de grans ones triangulars. També hi apareix un vaixell més menut, amb una única vela i amb un grup de quatre figures al seu interior. Els quatre personatges presenten idèntics trets entre ells: es vesteixen amb turbants blancs i amb un faldellí que deixa el tors i les cames al descobert. Es decoren els braços amb braçalets daurats i porten arracades en les dues orelles. Allò que més crida l'atenció és com, per a ressaltar-ne la musculatura, s'exageren els braços, que fins i tot s'allarguen excessivament, i el tronc, molt més ample que la resta del cos, tendeix a fer-se més estret. L'únic tret distintiu entre ells és el fet que mostren peretes distintes, de formes més rectes o bé triangulars, mentre que un d'ells mostra una barba i, un altre, apareix sense barba ni pereta. Els trets del rostre es solucionen amb línies molt senzilles.

Finalment, al fons, prop d'una cadena de muntanyes rocoses es representa la silueta d'un poble de colors clars. Hi destaca per la presència d'esquemàtiques palmeres i vegetació de formes estrellades al costat de construccions en les quals s'hi reconeixen elements de l'arquitectura àrab, com ara les cúpules i les portes de ferradura.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre discutien els déus, la flota de Vasco de Gama arribà fins una illa on van poder veure un escamot de vaixells de menudes veles amb gent vestida amb faldellins, amb turbants nugats al front i armats amb dagues afilades. Ells els expliquen que són moros i que la seua terra es diu Moçambic, els ofereixen queviures i es comprometen a que el Regent els reba i els proporcione notícies de l'Índia. Calatayud mostra aquesta conversa que mantenen de vaixell a vaixell.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Al fons d'aquesta composició s'hi troben una sèrie de construccions àrabs i palmeres. Aquesta ciutat es representa més menuda per a marcar distància amb l'escena que ocorre en un primer pla. Aquest recurs també afecta a la resta de palmeres i vegetació de contorns punxeruts, que es disposa al lateral dret de la imatge.

La composició destaca per la gran quantitat d'elements que s'hi mostren, fet provoca una certa confusió visual. Així, al fons del grup de figures que inunden l'escena, es troba el Regent moro protegint-se amb un escut amb la mitja lluna i assegut en un camell. Amb l'altra mà, i amb un braç exageradament llarg, sosté una llança. Tot seguit, dos guerrers àrabs es disposen a lluitar contra el cristià que es troba al seu davant. Els dos guerrers àrabs mostren una pell obscura i barba i es diferencien pels vestits. Un d'ells, porta un turbant menut i una camisa decorada amb unes línies rectes i amb les mànigues doblades per damunt del colze. A més, porta un escut de formes ondulades i es troba en posició de llançar la llança cap on es troba l'enemic. L'altre, es cobreix el cap amb un barret gran i acabat en punta que es completa amb un vel que li amaga els cabells i el coll. Un dels braços s'allarga i l'altre, més prim, sembla tocar l'esquena del lleó que es troba davant seu. Aquest lleó, que destaca sobre la resta de la imatge més monocroma pel color groc, mostra un allargament exagerat del cos amb una finalitat de mostrar-lo en moviment i saltant cap al cristià. Aquesta posició fa que es presenti amb la part de darrere del cos molt estreta i amb un cap menut respecte a la resta de cos. A més mostra una melena d'un gran geometrisme i estaticisme. Pel que fa al cristià, es defensa del lleó amb l'espasa i es protegeix amb una armadura i un escut. El cap també és molt menut i s'exageren alguns trets del cos com ara la llargària del braç i la mà amb què agafa l'espasa per a reforçar aquest gest.

Cal ressaltar la gran figura que ocupa l'espai central. Es tracta d'un africà, molt més gran que la resta, que es cobreix el cos amb una espècie d'escut de colors quasi fosforescent. El colorit d'aquest escut es combina amb el braçilet del braç dret. Amb aquest, polseres més senzilles li decoren els braços i una arracada l'orella. El rostre participa dels trets de la fisonomia africana, amb uns llavis grossos, un nas gran i els cabells negres. Els braços també s'allarguen desmesuradament i mostren unes mans grans i de dits quadrats. Una d'elles, agafa una llança que divideix verticalment la imatge. Mostra els peus creuats i un d'ells es recolza de puntetes sobre el terra.

Apareixen dues figures més menudes. Un altre africà amb una braçilet com el que mostrava l'anterior, es protegeix amb un gran escut semicircular decorat amb formes triangulars i l'altre braç es desplaça cap enrere i s'allarga desmesuradament agafant la llança. Enfront d'aquest, un cristià amb l'armadura i un escut més menut, alça el braç i intenta clavar-li l'espasa. Calatayud, tendeix a deformar i allargar els braços amb què agafen les espases i les llances per a reforçar la lluita. Finalment, un últim cavaller cristià oculta d'una manera un tan artificiosa un braç i l'altre es disposa a atacar amb l'espasa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després d'aquest primer contacte, els moros se'n tornen a terra i l'endemà el Regent surt a conèixer aquelles gents

arribades de Portugal. El capità Vasco de Gama enraona amb el Regent moro i li ofereix teles riques. El moro, observa totes les armes que porten i li naix un odi i una mala voluntat. A més, Bacus, disfressat de vell conseller moro, va a veure el Regent i li diu que aquells cristians són gent sacsejadora que han vingut només a matar-los i a robar-los i li aconsella de parar-los una emboscada quan baixen a terra. Però, Vasco de Gama, desconfiant del Regent, baixa del vaixell previngut amb els seus soldats i comença l'atac com mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel color ataronjat amb el qual es mostra l'efecte de les flames. Així, fent ús de la perspectiva tradicional, apareixen en un primer pla dues figures fugint del foc. Totes dues, vesteixen a la manera àrab, amb babutxes, pantalons bombatxos, armilla i un punyal amagat al cinturó. El personatge més menut, a diferència del seu company, apareix tocat per un turbant i amb braçalets i polseres. Mostra un rostre de perfil, amb un bigot estret, una pereta i un nas gran. La desproporció es fa evident en les extremitats. Els braços s'allarguen exageradament per agafar-se al seu company i, fins i tot, amb un d'ells li envolta la cintura. Pel que fa a les cames, una d'elles es doblega i s'allarga per a reforçar la rapidesa dels seus moviments. L'altra figura, més expressiva, es cobreix el rostre amb les mans, que sembla estar sagnant. Un dels braços s'allarga i la mà es doblega per a reforçar el dolor. Aquest últim, a més, es presenta amb una capa que acaba enrocant-se-li en una de les cames. Aquestes figures corren entre runes i columnes i intenten avançar cap a una porta de ferradura que es troba al marge de la imatge.

Un poc més allunyada d'aquestes figures, un altre personatge, vestit amb túnica i turbant, corre prop d'una muralla amb els braços alçats. La resta de la composició es completa per tot un seguit de construccions d'estil àrab, de les quals brollen grans flames triangulars i una gran quantitat de fum que apareix cargolant-se entre aquestes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els portuguesos bombardegen la ciutat i la cremen com representa Calatayud en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,3 × 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió es representa sobre un fons blanc i envoltat per núvols blaus de formes cargolades una figura humana que representa el vent. Es presenta amb el cos nu i amb uns cabells agitats. Mostra uns braços molt llargs i amb les mans agafa dos d'aquests núvols. A més, el rostre, amb un nas punxerut i la galta marcada amb la línia, es mostra bufant i de la boca li sorgeixen línies ondulades que simbolitzen el vent.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El Regent moro fingeix concertar la pau amb els vencedors i, com a mostra de la pau, els envia el pilot que els portarà a l'Índia. Els portuguesos confien en el pilot moro ensinistrat per Bacus i així, el fals timoner, els diu que els portarà a una illa plena de cristians com ells ocultant-los que, en realitat, és plena de musulmans. Malgrat tot, Venus, quan se n'adona que les naus perdien el bon rumb i anaven directes cap a les mans enemigues, no consent que els portuguesos es perden i fa bufar uns vents contraris, imatge que escull Calatayud, perquè els desvien del camí fals.

1. ANÀLISI FORMAL:

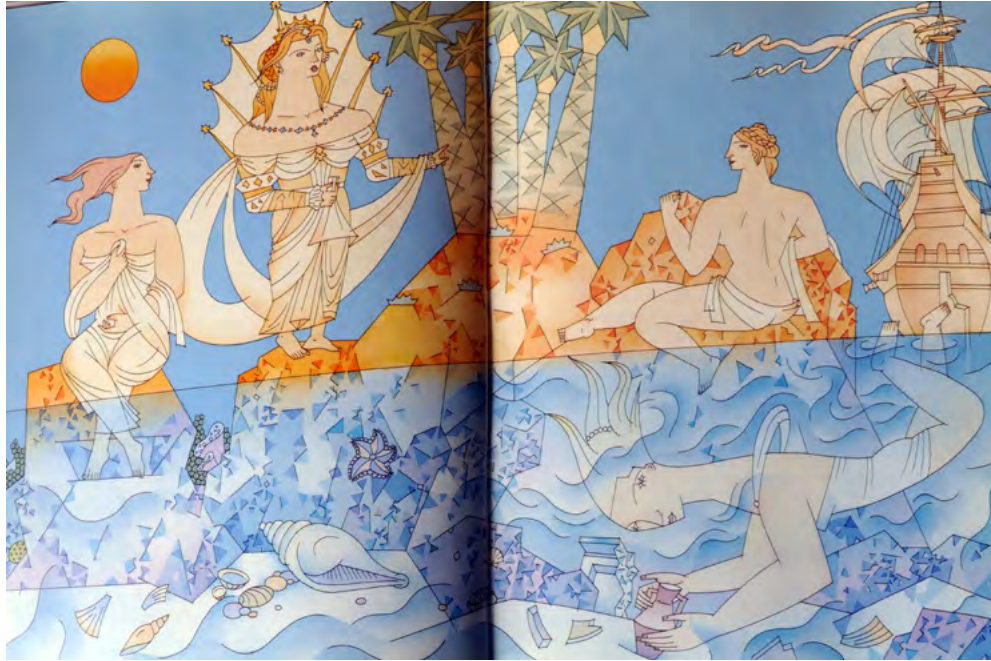
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,3 × 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Apareix el déu Bacus en actitud alegre i en moviment, com es comprova en la posició de les cames i els seus braços en alt.

Es representa sobre una gespa de perfil triangular i vestit seguint els preceptes de vestimenta de l'època, amb una gran cap amb un coll en forma de ventall. Mostra la corona amb fulles de parra, els fruits de raïm i la copa de vi a la mà, com ja havia aparegut anteriorment.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El fals pilot, però, pensa un altra malifeta: els diu que aquells vents els porten per força a una altra illa on la gent són cristians i moros juntament. Vasco de Gama se'n fia i, malgrat els esforços de Venus per allunyar-los, recalca a l'illa de Mombasa. De terra s'acosten llanxes amb una ambaixada del rei de Mombasa que diu que rebrà els navegants com amics. Vasco de Gama està content. Bacus, però, a qui es representa en aquesta imatge, ja havia advertit abans al rei de Mombasa qui eren els viatgers i què era el que havien de fer amb ells.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 37,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta composició apareixen dues parts diferenciades i la separació es fa amb l'ús d'una línia inclinada que serveix de separació entre els dos ambients però amb un resultat una mica geomètric. Així, a la part superior, a la dreta, es representa un veler amb les veles i les banderoles serpentejant pel cel i, al centre, un conjunt de roques, de color ataronjat i de perfils angulosos. De les roques del centre brollen cinc palmeres menudes i esquemàtiques, amb les copes en forma d'estrella.

Al costat d'aquestes, es situa la deessa Venus. Aquesta figura destaca per les desproporcions del cos, com es comprova en l'amplària dels múscles que contrasten amb la resta del cos que tendeix a estretir-se a partir de la cintura. L'amplària dels múscles provoca l'aparició d'uns braços amb la part superior molt grossa però que també van estretint-se a mesura que van aproximant-se a les mans. El cap s'uneix al cos mitjançant un coll molt gros també. El rostre es caracteritza per la senzillesa dels trets i pels cabells rossos, ondulats i ricament decorats per joies i una corona. Aquesta exageració de les formes es trasllada al seu vestit, amb un gran coll rere l'esquena en forma de ventall. Com sol ser habitual en la resta d'aparicions d'aquesta deessa, el seu vestit es correspon amb l'època de la narració i, enganxat d'un dels seus braços, mostra un vel que serpenteja i s'ondula per darrere d'aquesta.

A banda i banda de Venus, recolzades sobre les roques, dues figures femenines, les Nereides, dirigeixen la mirada cap a aquesta deessa. Una d'elles es mostra d'esquenes i s'asseu sobre la roca amb un dels peus submergit en l'aigua, mentre que l'altra roman en la superfície. Es presenta amb els cabells replegats i amb una trena en forma de corona. El seu cap, amb el rostre de perfil contrasta amb el seu cos, amb una esquena ampla i la cintura molt marcada. Només es vesteix amb un pany blanc que deixa part del cos al descobert i amb la qual també s'envolta el braç dret. L'altra Nereida, s'asseu i gira el cap per a veure la deessa. Mostra els peus creuats i dins l'aigua i es cobreix el cos amb una túnica que es nuga a la part del pit i que s'agafa amb una mà. A diferència de la seua companya, presenta els cabells solts i agitats.

La part inferior de la composició es correspon amb la mar, de manera que tots els elements que s'hi representen en aquesta zona són de color blau. Així, les roques de l'exterior s'insereixen en l'aigua. Al voltant d'aquestes, tot un seguit d'algues, de formes circulars i els únics elements de color verd, estelles de mar i altres éssers marins s'amunteguen prop de la superfície rocosa. Les roques descansen sobre l'arena, representada amb línies ondulades, on es troben més elements marins, com ara caragols de mar i, fins i tot, objectes com ara un gerro, provinents d'algun naufragi. Cal destacar també la presència d'un altra figura femenina que apareix nadant i es disposa a agafar aquest gerro. Aquesta s'envolta per tot un seguit de línies ondulades per assenyalar el moviment de l'aigua al seu pas i es caracteritza per un cos estret amb un coll i uns braços exageradament llargs.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els infidels s'aproximen a les naus ancorades i un d'ells diu que el rei que regeix l'illa vol veure Vasco de Gama i

homenatjar-lo. El capità li respon que l'endemà s'hi podran trobar i, mentrestant, envia dos missatgers a terra ferma per espiar si la ciutat i el rei són efectivament cristians. Així, els dos missatgers porten presents al rei i després observen la vila, on veuen una llar amb un altar ple de sants i un home devot, que no és un altre que Bacus, que es fingeix cristià per fer caure els lusitans en una nova emboscada.

Els dos homes porten les bones noves del que han vist i Vasco de Gama ja es disposava a llevar àncores quan Venus, que no deixa de vetllar mai per ells, torna a salvar la flota. La deessa, que havia nascut de l'escuma del mar, demana a les seues amigues les Nereides que l'ajuden amb totes les forces marines a torçar el rumb de les naus i allunyar-les del port enemic. Calatayud ha escollit aquest moment en què Venus parla amb les Nereides.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,5 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta, sobre un fons blanc i sense a penes cap referència espacial, a Júpiter i Venus. Júpiter, apareix en un segon pla i es reconeix per la corona i pel llamp. Presenta un cos comprimit en el qual no hi ha distinció entre les distintes parts del cos. Cal ressaltar-ne vestimenta, amb una capa amb un gran coll en forma de ventall i amb unes mànigues redones decorades amb motius florals de les quals sorgeixen uns braços llargs. A més, una cama es mostra més gran que l'altra, per a assenyalar que avança. Cal fixar-se en els extrems de la capa on, d'una manera un tant artificiosa, apareixen dos buiracs per a amagar el llamp i l'espasa.

Venus es representa més gran. Es mostra amb uns cabells llargs i ondulats, decorats amb una corona i pedres precioses i un vestit llarg, amb un gran escot que deixa veure els muscles i el collar. Finalment, per l'esquena, sorgeix una decoració en forma de ventall i exageradament gran.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El pilot fals, en comprovar que la nau no l'obeeix, creu que han conegut el seu engany, es tira a l'aigua i fuig. Vasco de Gama, al veure'l, comprèn els plans d'aquella mala gent i pensa que és un miracle que el vaixell no pugui avançar cap al port. Aleshores, Venus, acut a suplicar davant Júpiter pel poble portuguès i, el déu, commogut li promet que aquests aconseguiran arribar a les terres d'Orient. A la imatge apareixen les dues divinitats.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,5 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Apareix Vasco de Gama dormint al llit i Mercuri. La complicació visual, en aquest cas, prové de la representació d'aquest llit en el qual es combina una forma horitzontal que es correspon amb el llit amb un altra més alta que seria el capçal. Aquestes dues estructures s'entrellacen entre elles originant confusió. Totes dues mostren un color daurat i sobre el capçal es deixa caure una tela per a decorar-lo. El llit, amb els extrems ornamentats amb flors i unes potes daurades amb motius geomètrics, apareix amb un llençol desordenat i de plecs angulosos i un coixí amb borles als extrems.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Júpiter envia el seu missatger Mercuri a la terra amb dos encàrrecs: el primer és convèncer en somnis Vasco de Gama, com mostra aquesta imatge, que continue el viatge i abandone Mombasa, i el segon és anar a Malindi a demanar el rei i al seu poble que acullin bé els portuguesos i els proporcionen un pilot segur.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge representa un grup de personatges en la coberta d'un vaixell. Es tracta de l'embarcació del rei de Malindi i, per això, apareixen tot un seguit de cortinatges, coixins i catifes decorats amb rics colors i amb motius geomètrics i florals característics de l'ornamentació àrab.

Entre aquestes catifes, i amb l'esquena recolzada sobre un coixí amb borles decorant els extrems, es representa el rei de Malindi. Es tracta d'una figura plana i amb un cos de forma redona. Apareix tocat per un gran turbant decorat amb un plumall que destaca sobre un cap menut, amb un rostre on predomina l'ús de la tinta per a traçar els trets i les línies d'expressió i amb una barba grisa i geomètrica. Es vesteix a la manera oriental, amb un capell roig decorat amb figures romboïdals daurades que li cobreix la jaqueta, ricament decorada, la faixa, que amaga un punyal, i els pantalons llisos.

Darrere del rei, i en peu es representa una altra figura, que l'observa amb atenció. Aquest personatge també va vestit seguint la moda oriental, amb un turbant més humil. Tot i això, es presenta amb una capa amb elegants muscleres i amb una espècie de casaca bicolor amb un cinturó sobre el qual descansa una espasa. Per últim, uns pantalons bombatxos mostren unes cames curtes i una babutxa acabada en punta. Aquesta figura destaca pel geometrisme i la rigidesa de les seues formes amb una presència dominant de les línies rectes.

Finalment, i afectats per l'emmarcament fotogràfic, en la part inferior de la composició, apareixen Vasco de Gama i un dels seus ajudants. Vasco de Gama mostra un rostre barbat i un nas punxerut. A diferència del regent àrab, mostra un barret decorat amb dues plomes, una jaqueta de mànigues redones i una camisa decorada al centre amb una creu. Per darrere d'ell, treu el cap una última figura, amb un serrell de puntes punxerudes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El rei de Malindi es trasllada amb una gran nau, acompanyat de nobles i senyors, a rebre el lusità. I Vasco de Gama, tan ben guarnit i acompanyat com el rei, surt a trobar-lo. El rei entra en el vaixell del capità i tots dos s'abracen amb alegria i sorpresa. Després de l'entrevista, el rei demana Vasco de Gama que li conte la història del seu país i del seu viatge. I així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra diversos grups de personatges que no tenen relació entre ells i es distribueixen per la composició d'una manera independent. Tots ells apareixen en aquest escenari caracteritzat pels colors ataronjats de la tardor amb una sèrie d'arbusts de formes triangulars al fons. Hi cal destacar la presència d'uns arbres de tronc gros amb branques molt menudes envoltades per esquemàtiques fulles. Algunes d'aquestes branques s'han trencat i han caigut en terra, també de color taronja i amb menuts arbusts groguencs que contribueixen en accentuar el gust per la decoració dels ambients.

El centre de la imatge Inés de Castro, l'única figura femenina, apareix envoltada per un grup d'homes. Es vesteix com una princesa medieval amb una cinta daurada en el front, els cabells solts i un vestit blanc de mànigues amples. S'agafa el vestit provocant l'ondulació de la tela però amb un efecte bastant esquemàtic i deixant al descobert les cames nues i uns peus menuts calçats amb senzilles sabates. Cal ressaltar el cap menut, de trets senzills i un coll llarg que contrasta amb uns múscles molt amples i uns braços llargs.

A la seua esquerra, un home de perfil, amb els cabells rossos i bigot, li agafa el braç i es disposa a degollar-la amb un punyal, mentre que, darrere d'ella, un altre personatge barbat i amb túnica i caputxa observa l'acció del seu company i s'hi treu del buirac un altre punyal. Aquestes dues figures, vesteixen idèntiques vestimentes amb túniques llargues. Les expressions dels rostres s'aconsegueixen amb l'ús d'unes línies ondulades en les celles que marquen el seu caràcter violent. Finalment, als peus de la princesa, i amb una altura molt reduïda, un últim personatge, també amb túnica i amb el front arrugat i la mateixa expressió que els seus companys, s'agafa a una de les mànigues d'aquesta i amb l'altra mà ensenya un punyal.

A la part superior, es representa més menuda que la resta la figura d'un rei que gira el cap per a observar la lluita entre dos ocells. Es tracta d'un àguila que amb les urpes ferís un colom de plomes blanques. És el rei de Castella, Alfons VI, amb una túnica de capes superposades decorada amb diferents colors i de manegues llargues.

Un poc més enrere, es troba el pastor Viriat, amb una llarga llança al muscle i amb un gos enganxat d'una cadena. Aquest mostra uns cabells esquemàtics amb les puntes dentades i amb una vestimenta més humil que el rei. Pel que fa al gos, cal destacar la desproporció que s'observa en el cap, exageradament menut. Aquesta menudesa del cap s'accentua per l'aparició d'un gran collar decorat amb formes romboïdals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Vasco de Gamma explica la geografia d'Europa i els orígens de Portugal. Parla també del pastor Viriat, que va vèncer la poderosa Roma quan intentava dominar el seu país. Segles més tard, un rei de Castella, Alfons VI, per lluitar contra els moros que havien envaït tota la Península Ibèrica, va demanar ajut a cavallers de diferents països que van acudir a fer-li costat. El capità també explica la llegendària fundació de Lisboa per Ulisses i la fundació de la Universitat de Coïmbra pel rei Dionís, un dels millors poetes de Portugal, i fa un elogi de la seua dona, la reina Isabel de Portugal. Així mateix, també explica la tràgica

història d'amor d'Inés de Castro, que només va ser reina després de morir. Inés de Castro, filla d'un noble gallec, era una xica molt bella que va anar a Portugal per acompanyar la infanta Constança que acudia a casar-se amb el fill del rei, el príncep Pere. Així que va veure Inés, el príncep va enamorar-se de tal manera que, quan la seua dona Constança va morir, no es va voler tornar a casar amb ningú que no fóra Inés. Però, el seu pare, el rei Alfons, no volia que s'hi casés i va fer degollar Inés en presència seua durant una cacera. Aquesta imatge, per tant, és un compendi de totes aquestes històries que Vasco de Gama explica.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra un paisatge rocós amb la presència de dues figures femenines. Aquestes es caracteritzen per la desproporció de les formes del cos com es comprova a la part superior d'aquest amb uns múscles amples i un tronc gran si es compara amb la resta del cos. A més, els caps també són excessivament menuts, amb uns rostres amb un nas punxerut i trets senzills. Cal ressaltar, el geometrisme dels dits de les mans i els peus i, fins i tot, el contorn del pits d'una d'elles. Ambdues apareixen vestides a la manera grega, amb uns vestits blancs de plecs ondulats que marquen la seua silueta. Els seus cabells, rossos, s'adornen amb motius florals i vegetals molt esquemàtics i una d'elles, la que apareix amb els peus en l'aigua, mostra un collaret. La seua companya, en canvi, roman fora de la font i mostra un arpa menuda.

Pel que fa a la resta del paisatge, s'hi mostren vora les roques tot un seguit de formes vegetals esquemàtiques, així com un estanc al centre amb un doll d'aigua que brolla de les roques.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Al lloc on va morir Inés, diu la llegenda que les nimfes del riu Mondego amb els seus plors van fer nàixer una font. Aquestes nimfes són les que es representen a la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 37,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de les tonalitats grogues per a representar una escena de batalla. Molts personatges inunden l'escena i mostren una il·lustració que es caracteritza per la quantitat d'elements representats. Es pot observar la presència d'unes roques representades amb menudes formes triangulars que creen un efecte molt decoratiu. Primer de tot, cal destacar l'aparició a la dreta de la imatge, i en un primer pla, d'un soldat. Es mostra de perfil amb el casc i l'armadura. El casc s'adorna amb unes plomes que s'estenen pel fons i de mesures diferents.

Per darrere d'aquesta figura es troba un següent pla on es representa un primer nivell de l'escena de la batalla. Així, entre les roques es disposen un conjunt de soldats, amb els cascs i les cuirasses, que han estat ferits i s'amunteguen els uns damunt dels altres. Un d'aquests soldats es precipita cap al terra doblegant el cos i amb la llança de fusta partida en dues meitats. El terra és ple d'altres llances de fusta partides, espases i, fins i tot, tallat pel marc de la il·lustració, es troba un cavall amb el cos mort del seu genet al cotat. Aquest cavall destaca pel predomini de les formes redones i pel cap menut. Aquesta desproporció també es pot observar en una de les potes, més llarga que l'altra. Pel que fa al soldat, el casc de l'armadura s'obre i permet veure un nas aguilenc mentre que, l'armadura, ha estat travessada per dues fletxes.

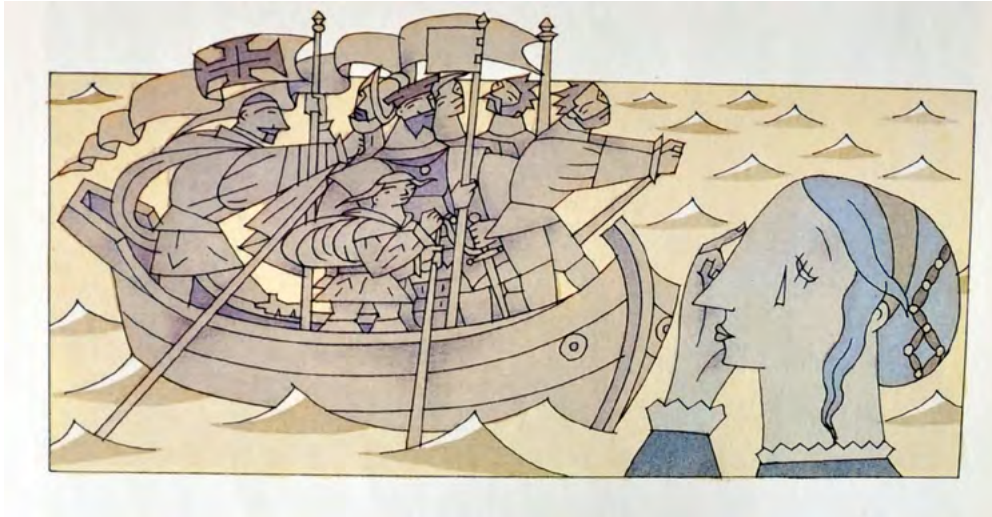
Aquest conjunt de cossos morts és conseqüència de l'atac de dos soldats situats en l'altra banda. Aquestes figures també es vesteixen amb armadures, les quals es caracteritzen per la seua ornamentació ratllada i de menuts detalls geomètrics que apareixen al pit. El casc, retirat una mica cap enrere, deixa veure uns rostres de trets senzills. El més menut, a més, completa el vestuari amb unes genolleres i amb un plomall geomètric i de color roig al casc. Tots dos es preparen, tensen les cordes dels arcs i es disposen a disparar més fletxes, mostrant unes mans de dits quadrats. Cal ressaltar que, un d'ells, el de més altura, allarga exageradament el seu braç per darrere de l'armadura del primer pla fins que deixa veure un arc de grans dimensions.

Tot seguit, s'observa un segon pla de la batalla. Els guerrers apareixen amb els cavalls i s'hi diferencien dos bàndols. A l'esquerra, els castellans, com es comprova a l'escut. Aquest grup mostra uns cavalls vestits amb elegants teles. Apareixen ordenats els uns al costat dels altres, cabriolats, i amb les potes ordenades paral·lelament. Els soldats, molt menuts, porten unes llances molt llargues que s'estenen per la composició i s'entremesclen amb les fletxes i els trossos trencats de llances que sobrevolen el cel. Cal destacar la capa, ataronjada, d'un d'aquests soldats, que s'agita pel moviment però que mostra uns plecs molt angulosos. Aquest primer grup que encapçala els cavallers castellans és seguit per més soldats amb cavalls que els segueixen i treuen horitzontalment les puntes de les llances i serpentejen les banderoles dels seus estàndards.

Enfront aquests, els portuguesos, amb la seua bandera, es mostren més desordenats però presenten les mateixes característiques que els seus rivals castellans: amb els cavalls, decorats, les armadures i portant llances i espases. Llevat de les banderes identificatives de cada regne no hi ha cap intenció d'individualitzar els distints grups i l'interès es centra en presentar una escena de batalla.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Vasco de Gama continua explicant al rei de Malindi els moments més importants de la història del seu país. Així, li conta que els fills d'Inés de Castro i del rei Pere aspiraren al tron portuguès en morir sense fills un fill del primer matrimoni del rei Pere amb Constança. Una de les filles d'aquest matrimoni s'havia casat amb el rei de Castella Joan I, qui també reivindicava el tron de la mateixa manera que ho feia un altre fill bastard de Pere I i d'una dona gallega, que acabarà manant. Aprofitant-se de les revoltes internes entre els partidaris dels diferents pretendents, els castellans preparen una guerra contra els seus veïns portuguesos. Per als portuguesos aquesta fou la batalla més important de la seua història i aquest fet és el que es representa a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,5 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra, inserits dins d'un marc rectangular, un vaixell que s'allunya i el rostre d'una dona que plora. Cal dir que la tonalitat predominant d'aquesta composició és el blau.

A la dreta de la composició, i en un primer pla, apareix de perfil aquesta figura femenina amb els cabells arreplegats i adornats amb cintes. Es presenta amb un rostre de trets senzills, amb un ull entornat per a reforçar el sentiment de tristesa i amb una llàgrima que li esvara per la galta. No s'ha de deixar de banda el geometrisme del nas, de formes rectes i punxerut.

Més allunyada, es troba una embarcació massa menuda per a la quantitat de figures que transporta. Cal ressaltar que aquest grup, format per homes, es caracteritza per la senzillesa dels traçats i pel domini de les formes rectes i geomètriques. Només un d'ells es vesteix amb el casc i la cuirassa i en un primer terme es troba la figura d'un xiquet amb el capell enlairat pel vent i amb un rem. Als extrems del vaixell, dos homes més estiren els braços i corben l'esquena per a remar amb força. La resta de personatges, en canvi, sostenen banderins que serpentegen pel cel i surten del marc de la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els viatges dels navegants comencen amb Joan II, que tramet missatgers a l'interior d'Àfrica i a l'Orient. Mentre, al rei Manuel I se li apareixen en somnis els rius Ganges i Indo, com un anunci de les gestes que esperen els portuguesos a l'Orient, i encarrega a Vasco de Gama l'empresa de descobrir la ruta marítima de l'Índia. Arriba el moment que Vasco de Gama i els expedicionaris surten de la riba de Belem, a Lisboa, acomiadats per tota la ciutat. Mare, mullers, germanes, totes sospiren i donen per perduts els viatgers, com tracta de mostrar aquesta imatge. Calatayud només representa una d'aquestes dones.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es troba un fons amb una representació de tres velers navegant pel mar i amb un predomini de les tonalitats blaves. Aquest mar presenta un esquema molt geomètric i estàtic amb ones de forma triangular. Pel que fa als velers, aquest reproduïxen l'esquema clàssic d'aquests tipus de vaixells i es presenten amb mesures diferents per a assenyalar la llunyania. Es rematen amb unes banderoles allargades que en un moviment molt sinuós serpentejen pel cel.

En un primer terme de la imatge, a la vora del mar, hi apareixen tres figures. A l'esquerra, una parella de dones es mostra amb una expressió trista. Totes dues es cobreixen el cap amb un mant amb el qual oculten també els múscles i els braços. Presenten un rostre amb mentons triangulars i trets senzills traçats amb la línia. El coll resulta excessivament gros mentre que la forma dels cossos queda amagada pel vestits, de colls adornats amb puntes triangulars i falces llargues.

A la dreta, i assegut sobre una roca de menuts motius triangulars de colors, es troba un ancià. Aquest personatge destaca per les desproporcions del cos, com s'observa al cap menut. És tracta d'un home calb, amb les línies d'expressió traçades amb la tinta i amb uns pocs cabells punxeruts rere les orelles i una barba blanca i acabada en pronunciades puntes. Mostra un coll molt llarg i un tronc amb una esquena ampla i uns braços llargs. Un d'ells, a més, s'allarga desmesuradament. Creua els peus l'un per davant de l'altre però l'efecte és bastant artificios.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre les dones ploraven, un vell, el qual es representa en aquesta imatge, es preguntava quins perills els esperarien a tots aquests homes

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

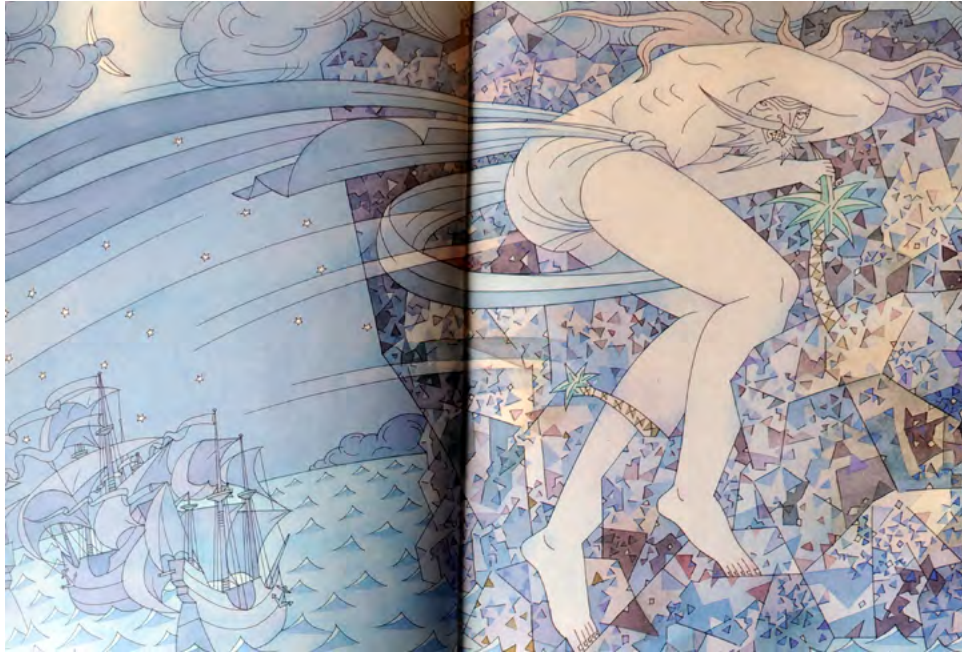
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini del color blau. Pràcticament tota la composició és ocupada per la presència d'una nau que navega per un mar de grans ones de forma triangular i un cel estrellat. Cal fixar-se com reduint-hi les mesures d'aquestes ones, Calatayud, aconsegueix crear un efecte de profunditat. La nau es presenta amb l'hèlix, les àncores enganxades a un costat del vaixell i amb els compartiments dels canons oberts i disposats en una filera. La part superior és ocupada per tot l'aparell de veles i pals. Cal ressaltar, a més, les veles que s'ondulen per la força del vent que s'encarrega de guiar l'embarcació. A més, una bandera amb una creu al centre serpenteja en un dels marges de la imatge.

A la part del darrere, es troba un personatge que assenyalava una estrella nocturna formada per una gran estrella al centre i altres quatre més petites situades al final de cadascun dels braços. Aquesta figura destaca pel cos gran però sobretot per l'exageració del braç que assenyalava l'estrella i que toca amb el dit índex. Aquest braç mostra un múscle arrodonit i gros i contrasta amb l'altre braç de formes més naturals. La seua posició també és un tant artificiosa, perquè apareix d'esquenes, amb el cap girat i mirant cap al cel.

Continuant amb aquesta deformació i exageració de les formes del cos humà, es troba un grup de figures que es situen al centre de la coberta i s'envolten de les balustrades de les baranes. Aquest grup, presenta unes mesures exageradament grans. Al centre de tots ells es reconeix Vasco de Gama, molt més gran que la resta, amb un cos de formes redones i amb un braç d'una manera un poc artificiosa. Per darrere d'ell, s'amunteguen la resta de personatges. Un d'ells, treu el braç i assenyalava un dels canons mentre que el de l'altre costat el doblega cap al cel.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El viatge de Vasco de Gama s'iniciava l'any 1497. Passen la línia de l'Equador i descobreixen la creu del Sud, la nova estrella del nou hemisferi austral, formada per quatre estels molt brillants com es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de les tonalitats blaves i per la distribució dels elements. La part dreta es caracteritza per l'aparició d'una gran roca composta per tot un seguit de menudes formes triangulars que intenten aconseguir la textura de les roques formades a partir de diversos materials i minerals. A més, amb l'ajuda de la tinta, es tracen distintes línies amb les quals es mostren perfils apuntats. Cal ressaltar l'aparició de dues palmeres molt menudes i esquemàtiques enganxades en aquesta superfície rocosa.

Escalant aquesta gran roca es troba un gegant que intenta cobrir-se el rostre amb un dels braços, mentre que amb l'altre es subjecta amb força d'una de les fulles de la copa de la palmera. Aquest gegant, de gran estatura, mostra uns cabells llargs i agitats i una barba amb uns bigots acabats amb punta. El seu rostre presenta uns trets senzills amb unes línies al front per a mostrar un gest d'enuig. Apareix nu, i únicament cobreix el cos amb una espècie de faldellí que es nuga a la cintura. Hi cal reforçar la desproporció de les cames, exageradament més grans que la resta del cos. Finalment, els peus, amb uns dits de formes quadrades, s'adapten a les formes rectes amb la intenció de mostrar el seu moviment ascendent a través dels cantons rocósos.

Aquesta gran roca sorgeix d'un mar d'ones triangulars que es separa del cel mitjançant l'ús d'una línia lleugerament inclinada sobre la qual descansa un núvol gris. A la part superior, prop de les menudes estrelles, apareixen núvols grisos i de formes ondulades que es mostren al voltant d'una lluna minvant i s'amaguen rere la roca.

Per últim, tres vaixells naveguen per aquest mar. Un d'ells es veu afectat pel marc de la il·lustració però, malgrat aquest fet, tots tres presenten les mateixes característiques i es rematen amb unes banderoles allargades que en un moviment molt sinuós serpentegen pel cel.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En arribar els portuguesos al Cap de Bona Esperança, se'ls apareix un Gegant que els va parlar amb una veu de to tan terrible que va dreçar els cabells dels navegants. Calatayud interpreta el text amb aquesta il·lustració en què la força expressiva recau sobre la figura d'aquest gegant.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es troba en un primer pla i desplaçat cap al costat dret, el rostre del gegant encallat en la roca. Aquest es presenta amb el rostre de perfil, amb els cabells blancs i agitats i amb un bigot que s'allarga i acaba en punta. A continuació, s'observa el coll i una part del cos, fins els múscles, perquè la resta queda tot inserit dins la roca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El monstre horrible prediu els finals desastrosos de molts companys de Vasco de Gama. Els navegants, espantats, li pregunten qui és i el gegant els explica que és Adamastor, un dels gegants fills de la Terra, que enamorat de la princesa de l'aigua, la nimfa Tetis, va decidir conquerir el seu amor, amb armes si calia, ja que li era impossible d'abastar-la per la lletgesa del seu gest. Però Tetis es riu d'ell i l'enganya i els déus l'han escarmentat, per haver gosat esperar l'amor de la nimfa i l'han convertit en una roca com mostra Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es troba una representació de Tritó, fill del déu Neptú. Aquest es mostra amb la part superior del cos fóra de l'aigua mentre que la resta queda submergit dins l'oceà. Així, sobre un fons blanc, apareix el cap de Tritó envoltat per dos capitells corintis, amb fulles d'acant que pertanyen a dues columnes que sorgeixen també del mar. Aquest déu es mostra bufant el seu caragol marí que agafa amb una de les mans. Presenta un cap menut, amb els cabells grisos i agitats i es decoren amb una cinta daurada que li envolta el front. La resta dels trets són senzills, traçats amb la línia i amb un nas punxerut. Pel que fa al coll, aquest destaca pel grossor. Decorant-lo, es troba una espècie de collar de tela que s'allarga per baix dels braços i que s'enganxa amb dos sivelles daurades.

La resta del cos es contempla a través de l'aigua del mar i, per tant, es mostra d'un color blau. Les cames desapareixen i són substituïdes per dues cues de peix que s'obrin per a deixar passar una figura amb el cos de dona i amb una única cua de peix. Aquesta presenta uns cabells llargs que acarona amb una mà mentre que, amb l'altra, recolza el cap. Presenta uns trets molt femenins com s'observa en uns ulls de llargues pestanyes i uns llavis rojos i carnosos. Deixa els pits al descobert.

Acompanyant aquests dos personatges, es troben dos peixos, que es situen l'un al costat de l'altre i es dirigeixen cap a la superfície. Presenten una forma allargada amb una aleta dorsal gran i el cos recorregut per unes línies rosades. A més, obrin la boca i, per damunt d'aquesta, apareix una bombolla d'aigua. Finalment, el fons del mar es completa amb la presència de tot un seguit de roques sobre les que es disposen les dues figures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El rei obsequia el lusitans fins que Vasco de Gama pensa que ja s'ha aturat en aquell port més temps del que li cal i es decideix a partir cap a les terres d'Orient. Navegaren fins els mars de l'Índia, però el malèvol Bacus baixà de l'Olimp al palau de Neptú, el déu dels oceans, per mirar de posar-lo en contra dels navegants. Aquest, el va rebre amb el cor de les nimfes Nereides i altres déus marins com Tritó, el seu fill. Tritó, segons explica la història, era mig home mig peix i portava un caragol de mar en la boca, com mostra en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representen dos grups de personatges que es situen al voltant de la torre d'una muralla decorada amb dos estendards llisos de color groc. El mur d'aquesta muralla, format per carreus de pedra, es decora amb un arc apuntat sostingut per un parell de columnes i una torre central rematada amb merlets. Al fons, s'observa la presència de més torres i d'un conjunt de teulades a dues vessants que pertanyen al conjunt d'un poble.

Pels murs de la fortalesa treuen el cap dotze donzelles. Calatayud personalitza i individualitza cadascuna d'aquestes figures amb vestits de diferents colors i detalls diferents. Les que estan situades en primera fila permeten observar els vestits d'escots quadrats i triangulars, decorats amb bandes, amb les mànigues acampanades i amb mantons envoltant-los els braços. Moltes d'elles mostren els cabells llargs i decorats amb turbants i cintes amb pedres ornamentals al centre. Algunes d'elles es recullen els cabells amb trenes i arreplegats. Totes aquestes dones, presenten rostres amb trets senzills, traçats amb la línia i dirigeixen la mirada cap al que ocorre a l'exterior. A més, dos d'elles es miren i es relacionen entre elles. La figura dels cabells llargs i rossos de la dreta estira el braç per a llançar un clavell roig mentre que, la del seu costat, se'l guarda a la mà.

A la part inferior, es troba un grup de soldats a cavall. Aquests es caracteritzen per les armadures platejades i els cascos. Al centre de tots ells, es troba un personatge més menut que la resta que, a diferència dels seus companys que porten llances, mostra una espasa. El seu cavall es presenta amb un cos de formes arrodonides i amb una deformació que es fa evident en la menudesa del cap. A més, les cames es presenten doblegant-se i en moviment. Com la resta de cavalls, el cos es cobreix amb mants decorats amb bandes així com el cap, amb dos borles vora la boca i únicament amb els ulls al descobert. Malgrat la uniformitat del conjunt, es troben una sèrie de trets distintius com ara el plomall roig que mostra el casc del cavaller del marge dret o bé alguns cavalls que, a diferència de la resta de color platejat, exhibeixen un color més pròxim al natural i es decoren amb mants de color roig o morat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat tot, la flota prossegueix tranquil·la la seua ruta. I els soldats de la guàrdia nocturna, per fer fugir la son, es posen a contar històries. Un d'ells conta la llegenda cavalleresca dels Dotze d'Anglaterra. Explica que a la cort d'Anglaterra, un dia, uns nobles cortesans van pronunciar unes paraules molt greus contra les dames del palau, dient que no mereixien ser dames i que, si algú acudia a defensar el seu bon nom li donarien mort. Aquells cortesans eren tan poderosos a la cort que ni els parents ni els amics de les dames ofeses no s'atrevien a defensar-les com devien. Aleshores, elles acudiren a un home important, el duc de Lancaster, casat amb la filla del rei de Castella, que havia lluitat amb els portuguesos. El duc no pot ajudar-les per no encendre una guerra civil però els aconsella de demanar auxili als lusitans. En arribar la notícia a Portugal, tota la cort vol acudir a defensar l'honor de les dotze dames, però al final elegeixen dotze cavallers. Després de molts cops durs i cruels estocades, els anglesos són derrotats i els portuguesos restitueixen l'honor a les seues dames. Calatayud, reproduïx el moment de la història en què els portuguesos arriben per a defensar les dames i introdueix alguns detalls personals com ara els clavells rojos

que llancen dues de les dames des de la fortalesa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca l'ús predominant de les tonalitats blaves. Es representa un dels extrems del vaixell amb dos mariners sobre un dels pals i un últim sobre una plataforma amb una barana que es situa en un nivell superior als seus companys.

L'elecció del color blau s'explica perquè es tracta d'una escena de tempesta. Així, es troba un cel amb grans núvols de formes cargolades sobre els quals apareixen tot un seguit de raigs que zigzaguegen per la imatge, buscant un impacte visual. Amb aquest cel embravit es mostra també un mar amb ones grans i de marcada forma triangular que xoquen amb l'embarcació i que provoquen l'aparició d'una bromera de formes circulars. Pel que fa al vaixell, només s'observa una part de la coberta amb l'àncora i les cordes i els pals de les veles. Aquests elements ressalten pel traçat recte que contrasta amb les veles, que s'ondulen i es corben per marcar la força de la tempesta. En un primer pla, caminant per damunt d'un dels pals, es representen dos personatges que intenten subjectar amb força les cordes. Un d'ells, més gran per a marcar la profunditat, presenta uns cabells punxeruts decorats amb una cinta nugada a un costat. Hi cal destacar el geometrisme del cos, amb un tronc de formes quadrades i unes cames exageradament llargues que es rematen amb uns peus arrodonits. Els braços també s'allarguen per a mostrar la força que ha de fer amb les cordes i deixen veure unes mànigues ornamentades amb una filera de botons. Darrere seu, un altre mariner presenta la mateixa desproporció de formes però, en aquest cas, cal destacar les muscleres de la seua jaqueta, enormes i amb una forma triangular. El cos també mostra unes cames llargues, i, sobretot, un dels braços, el de l'esquerra, s'allarga desmesuradament per a agafar una de les cordes, oferint un efecte un tan artificial.

Per últim, al fons, es troba la presència d'un altre mariner, amagat rere una barana. Es representa amb uns cabells geomètrics i cal afegir l'exagerada llargària dels braços.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre explicaven la història de les donzelles, el contramestre tocà el xiulet i manà que els mariners arriaren els trinquets, ja que el vent començava a bufar amb força i la tempesta obligava a acabar la història dels Dotze d'Anglaterra. Calatayud en aquesta imatge mostra aquest moment de tempesta al qual s'han d'enfrontar els mariners.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 13 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un paisatge de l'Índia emmarcat dins d'un requadre rectangular. Cal diferenciar-hi dues zones en aquesta il·lustració.

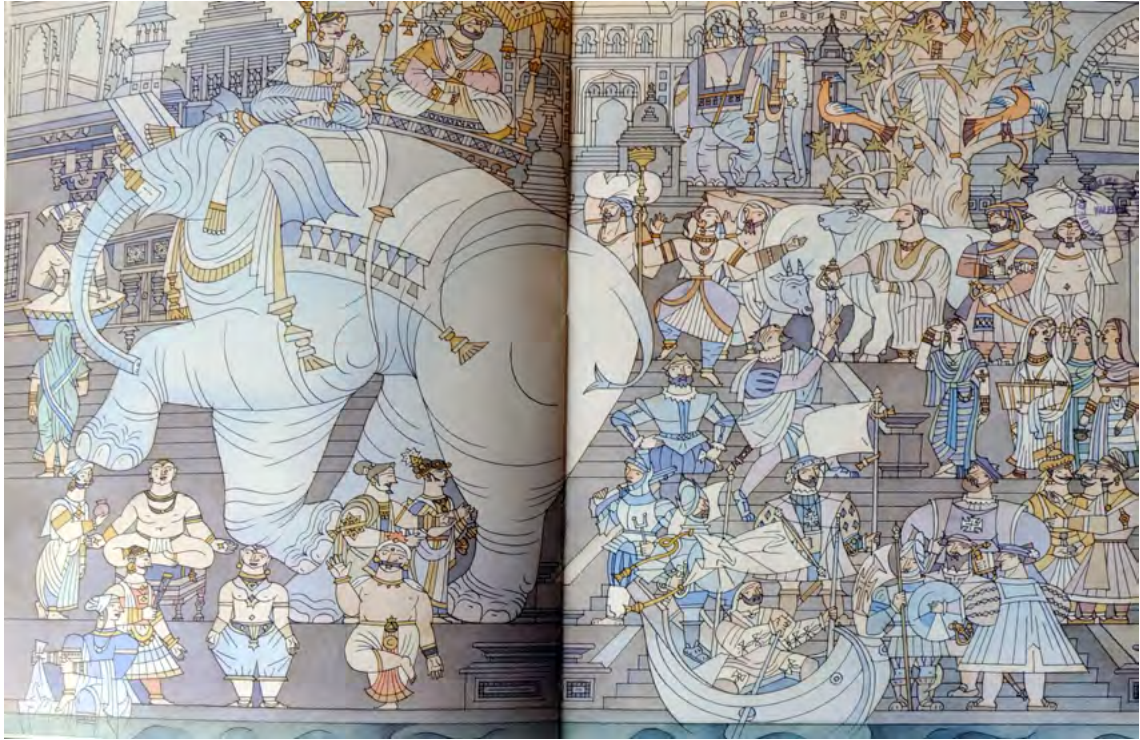
En primer lloc, es troba el mar, al fons, amb les ones de formes triangulars i amb el vaixell de Vasco de Gama navegant-hi. Tots aquests elements es representen fent ús del color blau i diferenciant-los de l'escena que apareix en un primer terme.

Es presenta també un escenari natural, amb tot un seguit de vegetació en forma d'arbusts de perfils dentats amb altres arbres, com ara palmeres de troncs prims i copes estrellades i altres plantes de fulles en forma de fletxes. Camuflada entre aquest paisatge, al costat esquerre, es troba una construcció oriental a la vora del mar. Aquesta edificació mostra una torre formada per tres pilars amb una cúpula escalonada i decorada amb pinacles. Al voltant d'aquesta torre central n'apareixen altres de menor altura i de formes més allargades. Cal ressaltar la quantitat de línies amb què es representa aquesta construcció.

Finalment, als peus de les palmeres, un tigre espanta una figura femenina. El tigre presenta una deformació evident i mostra el pelatge ratllat d'aquest tipus d'animals, amb un cap exageradament gran si el comparem amb la resta del cos. Al cap presenta una gran boca oberta per evidenciar el seu caràcter ferotge i les potes davanteres, amb unes urpes geomètriques. Enfront ell, una dona mostra trets orientals, com ara cabells obscurs i arreplegats, amb moltes joies i amb una camisa que deixa el melic al descobert i una faldilla llarga decorada amb un cinturó. Aquesta corre descalça amb els braços amunt per poder apartar les fulles amb què entropessa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Cessa la tempesta i al matí els mariners descobreixen terra ferma. És l'Índia. Calatayud ofereix aquesta imatge amb el vaixell al fons i amb una representació personal del paisatge de l'Índia.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es troba la representació d'un paisatge urbà de l'Índia en el qual es disposen una gran quantitat de figures. Es tracta de la reproducció de les escales que van a parar al riu Ganges i, al fons, tot un seguit d'arquitectures orientals completa aquest escenari. Cal reforçar el fet que es tracta de construccions de temples i palaus com es pot observar en els seus elements constructius. Així, és fàcil trobar cúpules, arcs de ferradura apuntats sobre columnes que es reproduïxen també a les finestres, arcs lobulats i tot un conjunt de decoració a base de columnes i motius geomètrics i estrellats als murs.

En primer lloc, cal centrar-se en la descripció de la part esquerra. Hi destaca la presència dominant d'un gran elefant de color gris. Aquest animal es decora amb teles rematades amb borles i amb un barret de motius daurats. El cap, amb uns ulls ametllats i molt junts, presenta unes mesures molt menudes si el comparem amb la resta del cos però, sobretot, amb les cames i les peüngles. Fins i tot la trompa sembla menuda al costat d'aquestes cames tan robustes. Els plecs de la pell es tracen amb la tinta.

Assegut a l'interior d'una espècie de templet amb una catifa persa a manera de tendal sostingut per columnetes, es presenta el que sembla ser el rei de l'Índia. Aquest, va elegantment vestit, amb un turbant i un símbol circular al front i mostra un cos de formes redones. Es vesteix a la manera oriental, amb les robes decorades amb bandes ornamentals i amb una gran quantitat de joies per a ostentar el seu poder. Al seu costat, però fóra del templet, apareix un altra figura, amb les cames creuades i els peus descalços. Aquest, amb un senzill barret i uns bigots punxeruts, es vesteix amb uns pantalons i un gran collar i polseres. Un dels seus muscles es cobreix amb una tela i amb una mà subjecta un bàcul daurat. Per darrere d'ell, apareix un bàcul més gran acabat en forma de flor.

Baix de l'elefant, i al voltant de les escales, s'hi troben més personatges. Així, un poc desplaçats de la multitud del primer pla, un home amb turbant i collars toca un tambor decorat amb una banda geomètrica davant d'una dona d'esquenes. Aquesta apareix amb el tradicional sari amb què cobreix també els cabells. Va descalça i decora els turmells amb una polsera daurada. Per baix d'aquesta parella, en una segona filera de figures es troba un home que ofereix un recipient a un altre que s'asseu sobre una banqueta amb les cames creuades i es vesteix amb un menut faldellí. Aquest, amb els cabells rapats, presenta un motiu romboïdal a les palmes de les mans que es mostren en una posició budista. Prop de les potes de l'elefant, una última parella, vestida amb robes ricament decorades i molt elegants es dirigeix cap als portuguesos. Finalment, a l'últim escaló, un home s'asseu i introdueix una de les seues cames en l'aigua, mentre l'altra es doblega per recolzar el peu sobre el graó. Amb la mà subjecta també el seu mant. Tres personatges més, en filera, es mostren en distintes actituds. El primer es vesteix elegantment mentre que els altres dos es vesteixen amb pantalons i faldellins que deixen els tors al descobert. Malgrat això, no renuncien a la decoració del cos amb joies, collars i arracades. L'últim d'aquest, a més, apareix en una posició un tant inestable, recolzat només amb un peu. Cal afegir-hi que totes aquestes figures s'individualitzen presentant-les en posicions i vestits diferents però totes elles es caracteritzen per la senzillesa dels seus trets.

A la banda de la dreta, torna a aparèixer un elefant amb un templet sobre les seues esquenes que transporta dos homes. En aquest cas, però, es representa més menut per a reforçar l'efecte de llunyania. A continuació, un arbre amb multitud

de branques recorregudes per fulles de forma estrellada sorgeix de les escales. Mirant cap a direccions oposades, i enganxats a les branques, dos titots, de plomatge ataronjat i amb ales i cresta blaves, envolten la figura d'un home que es disposa a trepar per aquest arbre. Als peus de l'arbre, un seguici d'homes carregant sacs a les esquenes i als muscles es presenten amb la companyia d'unes vaques, l'animal sagrat de l'Índia. Al centre d'aquest conjunt, un personatge amb els cabells arreplegats i amb una túnica roman quiet amb una espasa en la mà. En un nivell inferior, una comitiva de dones orientals, vestides amb saris i amb la forma circular al centre, es dirigeixen cap al grup de portuguesos, que comencen a pujar les escales, com s'observa en un primer personatge, vestit ja de manera occidental i que assenyala amb els dits l'home de l'espasa.

Aquest últim grup apareix al voltant de la figura de Vasco de Gama, representat més gran que la resta i amb un altra figura vestida com ell amb un banderí a les mans. Quasi tots ells es mostren amb les armadures platejades, amb escuts, llances, escopetes i banderoles. Una figura, amb una capa de mànigues redones es presenta d'esquenes i assenyala la menuda embarcació que sembla haver-los acostat fins a les escales amb el remer que s'encarrega de conduir-la. Tot el conjunt és observat atentament per tres homes orientals amb llargs bigots i vestits amb faldes i turbants que es mostren retirats en un cantó.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La flota portuguesa recalca a Calicut el 20 de maig de 1498. Finalment, els Lusíades han arribat a les terres compreses entre els rius Indo i Ganges, on la llegenda situava el paradís terrenal. Calatayud presenta aquesta il·lustració que situa els portuguesos i Vasco de Gama a la vora del riu Ganges.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per la profusió d'elements i decoració. Calatayud tracta de reproduir l'interior d'un palau oriental i, per aquest motiu, presenta una composició on predominen les tonalitats grogues que, amb l'ornamentació i la il·luminació, provoquen una certa complicació visual.

Cal destacar en primer lloc l'aparició d'un marc lobulat sostingut per columnes i, a través del qual, es contempla l'encontre dels dos personatges. Aquest arc s'adorna amb tot un seguit de sanefes de formes geomètriques que recorren tota aquesta estructura. A més, a banda i banda de l'arc, i sobre el fust de les columnes, s'hi troben dos parells de figures. Una d'elles, es presenta sobre una espècie de capitell molt menut i sosté, a manera d'atlant, el que seria el capitell de la columna mentre que l'altra roman en un nivell inferior. Es tracta de la representació de ballarines orientals, com es comprova en la sinuositat dels cossos. Mostren el cap cobert amb un casc i moltes joies, grans arracades i polseres als turmells. Per sota d'aquestes ballarines, apareixen les columnes esmentades amb uns capitells senzills i un fust format per un conjunt d'estructures decorades amb motius geomètrics i que desemboquen en una gran basament quadrat. Al costa d'aquest gran arc, que s'encarrega d'emmarcar la composició, es troba un fons caracteritzat també per tota aquesta decoració de sanefes que combinen formes circulars amb creus inserides al seu interior amb d'altres més quadrades i lineals. En aquest fons, i d'una manera molt suau, pràcticament esbossats, també es troben elements arquitectònics, com ara columnes i, fins i tot, fornícules que contenen divinitats orientals.

Monçaid, el rei, es troba sobre una plataforma decorada amb un panell amb el relleu d'un animal. A més, està assegut sobre una banqueta amb la forma d'un elefant i recolza els peus sobre un coixí amb borles als extrems. Aquesta figura es vesteix elegantment i mostra una corona rematada per un plomall i envoltada de pedres precioses. El rostre mostra un nas gran i aguilenc davant la resta de trets més senzills i una barba curta però amb una bigots allargats. Pel que fa al cos, es cobreix amb un vestit ricament decorat però que evidencia un tronc i uns múscles amples que contrasten amb les cames. A més, els braços també s'allarguen i ensenyen unes mans menudes amb els dits plens d'anells. Amb una mà subjecta un ceptre.

Per últim, el missatger es mostra en peu i vestit occidentalment, amb barret i un capell de mànigues voluminoses. Alça el cap i deixa veure un nas punxerut i un rostre barbat amb un coll llarg i ample. Agafa el mànec de l'espasa i un dels peus puja un dels escalons del tron.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Vasco de Gama envia un missatger per a anunciar al rei d'aquells indrets la seua arribada. El missatger es troba amb un moro de Tunis que havia estat a Portugal i parlava la seua llengua. El lusità li explica les angoixes passades i el moro, que es diu Monçaid, li ofereix repòs a la seua llar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta sobre un fons blanc tres personatges. Al centre, es troba Vasco de Gama, vestit amb el capell, amb la jaqueta decorada i amb l'espasa.

El personatge del costat és d'una estatura molt menuda. Presenta un cap menut i calb, amb un nas punxerut i un bigot. Vesteix a la manera oriental amb un mant creuat al coll i adornat amb grans collars, amb pantalons bombatxos i descalç. Finalment, mostra uns braços força musculats, amb braçalet i polseres i amb una de les mans aguanta el mànec de l'espasa.

Un últim personatge apareix a les esquenes de Vasco de Gama, vigilant els seus moviments. Es vesteix també a la manera oriental, amb un turbant que deixa veure uns cabells rossos i caragolats. El rostre presenta una barba esquemàtica i de color gris. Cal destacar la seua casaca, ricament decorada amb motius geomètrics i agafa amb força un punyal.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentrestant, els arúspex, que eren els bruixots dels moros, feien sacrificis animals per mirar d'endevinar si aquella gent estranya era un perill. Els senyals que troben a les entranyes de les víctimes mostren que els portuguesos els faran presoners i els destruiran. El rei, dubtós, fa que se li presente Vasco de Gama però, finalment, queda convençut i permet que el Capità torne a l'estol i que, sense témer res, pugui desembarcar i vendre mercaderies o canviar-les per espècies. Amb tot, com es representa a aquesta imatge, Vasco de Gama es segrestat per el regidor encarregat de retornar-lo a les seues naus i ha de vendre tots els seus béns per a comprar la seua llibertat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta les figures de Venus i Cupido que apareixen al centre de la composició i s'envolten d'un paisatge natural format per arbusts i palmeres de copes de forma estrellada. El banc de marbre sobre el qual s'asseu Venus i la presència al costat d'aquest d'una espècie de rosella amb una tija llarga i ondulada que es recorreguda per menudes fulles en forma de fletxa, delata el gust de Calatayud pels menuts detalls. La rosa és la flor de Venus. Hi cal ressaltar la figura de Venus que ocupa un lloc preponderant a la imatge. Aquesta, mostra uns cabells llargs i ondulats, decorats amb una corona i pedres precioses i un vestit amb un gran escot que deixa veure els múscles i el collar. Per l'esquena, sorgeix una decoració del vestit, en forma de ventall. Cal ressaltar també el detallisme del vestit i els vels de tela blanca que sorgeixen del centre del cinturó daurat i que cauen per terra mostrant uns plecs angulosos.

Cupido apareix per darrere del banc i es representa menut, com un xiquet, amb dues ales a l'esquena. A més, es cobreix un dels ulls amb un mocador nugat i mostra els atributs característics, com ara les fletxes, l'arc i una flauta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Vasco de Gama ja tenia ganes de dir-los als homes que tornen a les naus. Però quan la ciutat de Calicut s'assabenta de la seua marxa, els fa presoners. Aleshores, el Capità pren represàlies contra uns mercaders moros molt rics i coneguts que es troben als seus vaixells. Finalment, hi ha un intercanvi de presoners i Vasco de Gama salpa de pressa cap a Portugal enduent-se mostres del que havia descobert en aquell país: pebre picant, nou moscada i clavell i canyella.

Venus, representada en la imatge, està orgullosa dels guanys i de la fama aconseguida pels seus protegits i vol recompensar-los amb un premi. Per això decideix anar amb el seu carro a demanar ajuda al seu fill, també a la imatge, Cupido, que amb el seu poder és capaç de fer baixar els déus enamorats a la terra i d'eleva els homes enamorats fins el cel.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel to decoratiu, conseqüència de la utilització d'un fons negre al centre del qual brolla un arbre. Aquest arbre presenta un tronc de línies rectes que va estretint-se a mesura que va augmentant en altura. A la part superior, apareixen tot un seguit de branques primes amb una gran quantitat de fruites diferents. Entre les pinyes, taronges, plàtans, raïm, meló, etc., també s'observa la presència de flors blanques en forma d'estrella, així com conjunts de fulles verdes en forma de fletxa. Cal ressaltar el colorit de totes aquestes fruites que contrasta amb el fons obscur i ofereix una gran expressivitat visual.

Als peus de l'arbre, dues nimfes apareixen tocant instruments. A l'esquerra, una d'aquestes figures es presenta amb els cabells llargs i rossos, agitats pel vent i decorats per una diadema de flors. Hi destaca l'exagerada grandària dels múscles així com el grossor dels braços. Es vesteix amb un vestit blanc, amb un escot pronunciat que deixa els múscles al descobert i que s'ornamenta amb un cinturó floral, com la diadema. Aquest vestit, a més, mostra unes mànigues acampanades i remarca el contorn de la silueta femenina. Apareix tocant una flauta.

A l'altre costat, un altra nimfa es mostra amb trets molt similars. Es representa amb uns cabells rossos també i amb una corona de flors. Aquesta, en canvi, es decora el coll amb un collaret de formes romboïdals i, amb un vestit que també deixa els múscles al descobert. Presenta unes mànigues més curtes i un llaç i, a més del collaret, dues polseres li decoren els turmells. Apareix tocant un menut tamboret que s'enganxa amb una polsera i una flauta. Totes dues van descalces.

L'arbre es disposa sobre una espècie d'illa. Al fons, s'observa la presència d'un mar blau i d'ones triangulars mentre que els marges de la composició són ocupats per uns penya-segats de forta pendent i escarpats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Venus explica que ara vol oferir als lusitans un premi. La seua intenció és fer sorgir una illa en la superfície del mar on puguen reposar. Una illa que Flora, la deessa del món vegetal, i Zèfir, el seu marit, el vent suau de ponent que porta la primavera, han endreçat. Venus també volia que Cupido aconseguira que les Nereides s'enamoraren dels portuguesos i els esperaren a l'illa dels amors que es representa en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra un grup de personatges situats en un entorn natural. Es tracta d'una escena bucòlica caracteritzada per la presència d'una gran quantitat d'arbres i vegetació amb el mar al fons.

En primer lloc, cal fer referència al gran arbre que es troba al centre de la composició i al voltant del qual s'organitza la resta de vegetació. Aquest arbre posseeix un tronc exageradament gros de color morat i pel qual s'enfilen tot un seguit de menudes fulles de formes estrellades i romboïdals. Aquesta presentació de les fulles dels arbres, amb formes esquemàtiques, amuntegades i sense la presència de branques, es repeteix a la resta d'arbres, de troncs més primos. Amb ells, arbusts de perfils triangulars s'entremesclen amb esquemàtiques palmeres de copes estrellades i amb altres plantes més menudes de tiges primes i fulles de distintes formes geomètriques que apareixen repartides per l'escena. Fins i tot, podem veure alguns arbusts amb flors de colors vius i tres flors a la gespa, entre els peus dels personatges. Aquest paisatge, per tant, es representa seguint els principis estilístics de Calatayud que, malgrat inspirar-se en les formes naturals, ofereix un resultat molt personal.

Als dos costats de la imatge, i amagats per darrere dels arbusts, apareixen dues parelles d'enamorats. A l'esquerra, un home amb els cabells pèl-rojos és besat per una nimfa amb una corona de flors als cabells i els múscles descoberts. Aquest home mostra un braç que sorgeix d'un tronc arrodonit i que s'allarga fins el muscle de la seua estimada que li acarona el cap. A l'altra banda, es besa un altre home amb una nimfa, també amb corona de flors i coll llarg i nu. En aquesta ocasió, l'home presenta una barba curta i uns cabells curts i punxeruts. També presenta un coll llarg i gros.

El centre de la imatge és ocupat per un grup de cinc personatges, tres dones i dos homes, que s'agafen de les mans i dansen en cercle. Cal ressaltar l'home que es troba al centre, amb una gran cap. Les cames, molt separades, mostren uns peus de mesures diferents. Aquesta reproducció tan personal del cos humà es completa amb un coll molt llarg i un cap menut, que es gira de perfil i deixa veure un nas aguilenc i una orelleta menuda. A més, porta un barret decorat amb un plomall.

A banda i banda d'aquest, s'hi troben dues nimfes que s'agafen de les seues mans. Cal afegir que no hi ha una preocupació per la reproducció fidel de les formes i aquest fet es deixa veure en la manera en com s'agafen les mans, amb dits de formes quadrades. Continuant, amb les nimfes, la de la dreta es presenta de front però amb el cap girat de costat. Es representa amb les cabells arreplegats en una cua i una corona de flors. El rostre mostra trets femenins, com ara les pestanyes llargues de l'ull o uns llavis grossos, mentre que el nas és gran i apareix lleugerament enrojolat. Al voltant del coll se li enrosquen alguns cabells de la cua i aquest és molt llarg i prim. El vestit deixa els múscles al descobert. La desproporció de les formes s'evidencia en l'exageració dels múscles, els braços i, fins i tot, d'una de les cames, que es deixa veure entre el tall del vestit i presenta una aparença molt grossa que contrasta amb la resta del cos. Amb una mà trenca al cercle i sosté una pandereta. La del costat esquerre, presenta característiques similars a la seua companya encara que mostra una altura més reduïda. Els cabells es cargolen en una trena i també es decoren amb una corona de flors. El vestit també deixa al descobert els múscles, redons i amples. Aquesta nimfa s'agafa de la mà d'un altre home, de front i amb els cabells punxeruts, barba i rostre de trets angulosos que alhora s'agafa d'una última nimfa. Aquesta es representa amb els cabells solts i clars. Porta un instrument a l'altra mà i destaca l'amplària dels múscles respecte la resta del cos. A més, presenta un cos amb una cintura estreta i amb un

domini de les formes rectes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'illa de Venus es presenta molt alegre per als lusitans. Com explica el text, els portuguesos prenen terra en aquest lloc plaent i troben les nimfes belles tocant la lira, l'arpa i la flauta. Els homes es posen a perseguir les Nereides i, entre la vegetació les besen i riuen com en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 x 13 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta en un primer pla Vasco de Gama agafat de la mà d'una nimfa. Apareix vestit amb una armadura coberta de motius decoratius i amb unes colzeres en forma de fulla. L'espasa es recolza sobre un dels extrems de la casaca però no apareix cap cinturó on subjectar-la. Cal afegir que, seguint amb les desproporcions de les formes, apareix la mà dreta que doblega artificialment. Pel que fa a la nimfa, es representa amb els cabells rossos i ondulats i decorats amb formes florals i vegetals. A més de l'amplària dels múscles, hi cal destacar el predomini de formes rectes, com es comprova als pits, punxeruts i als genolls. Aquest vestit, a més, presenta una cua llarga que s'ondula per la imatge i que s'enrosca al voltant dels braços.

La parella es representa en un paisatge natural, caminant sobre la gespa, que es presenta amb menudes formes triangulars de color verd obscur i arbusts al fons. Allò més significatiu és la presència d'un conjunt palatí format per una estructura amb un arc que envolta els dos personatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una de les nimfes, Tetis, rep Vasco de Gama i el porta cap al cim d'un pujol on té el seu palau de cristall. Així ho representa Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 19,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Els elements que apareixen en aquesta imatge s'insereixen en un paisatge a l'aire lliure caracteritzat per la presència d'una estructura cupulada de la qual només s'aprecia l'arrencament de les cúpules que són sostingudes per primes columnes. Al fons, i entre aquestes columnes, es troba un conjunt d'arbres, de troncs estrets, amb dues branques que s'ondulen a banda i banda del tronc i que s'envolten per tot un seguit de fulles, perfectament ordenades les unes al costat de les altres, en forma de fletxa, amb la punta cap a baix, i enganxades per tiges molt fines. Per darrere d'aquests arbres, un fons verd amb una sèrie d'arbusts de perfils triangulars mostra la frondositat vegetal.

Es tracta d'una composició que destaca per un emmarcament fotogràfic. A la part inferior, en cadascun dels cantons de la imatge, apareix el bust de dos personatges que treuen el cap i observen la resta de l'escena. Aquestes dues figures formen part del conjunt de personatges que es situa al voltant de la taula. Es tracta de dos homes, de perfil, amb un nas punxerut i un rostre de trets senzills traçats amb la línia.

El centre de la imatge és ocupat per una de les nimfes, que s'asseu sobre una banqueteta i toca una espècie de guitarra decorada amb motius florals de color groc i un pal que es doblega a la part superior. Aquesta és la figura més gran de la composició i es representa amb els cabells llargs i amb una corona floral. El cap es mostra lleugerament inclinat cap a dalt i deixa veure un coll llarg i prim i uns múscles d'una gran amplària, el que provoca l'aparició d'uns braços d'unes dimensions exagerades. Es vesteix amb un vestit blanc que s'adorna amb motius daurats i amb un escot quadrat que deixa els múscles al descobert.

Per darrere d'aquesta nimfa s'aprecia una taula decorada amb unes estovalles llises de color verd, tonalitat predominant a la imatge. Sobre aquesta, es troben fruiters amb distintes fruites, com ara meló, raïm o plàtans, així com una vaixel·la decorada amb motius romboïdals i formada per copes, gerres i plats. Al voltant de la taula s'asseuen dues parelles de personatges.

D'una banda, apareix la parella de l'esquerra, amb un home que mira al front i mostra les mans creuades sobre la taula. Aquest es vesteix amb una barret obscur i presenta un cap menut, amb un rostre amb una barba punxeruda i trets senzills. Es vesteix amb la tradicional casaca de les mànigues arrodonides i decorades per franges de colors i amb una camisa amb un coll blanc i de formes triangulars, decorada per bandes de colors diferents. Per darrere d'ell es mostra el rostre d'una nimfa amb cabells castanys i arreplegats mitjançant els ornaments florals, que el mira amb una mà recolzant-se el cap i amb una poma roja en l'altra.

L'altra parella es mostra en una actitud diferent, interactuant entre ells. La nimfa es representa amb els cabells rossos, arreplegats en una cua i amb un serrell punxerut. Com les seues companyes, mostra un vestit que deixa els múscles al descobert i permet comprovar l'exagerada amplària d'aquests. A diferència de la resta de nimfes, però, el seu vestit es de color blau. La desproporció de les formes del cos també s'evidencia en el braç, que s'allarga excessivament per donar-li raïm a l'home que es troba al seu costat. L'altre braç apareix per darrere del cap de la figura masculina i agafa el raïm. Per últim, la seua parella apareix de perfil, obrint la boca per a rebre el fruit, amb els ulls tancats i uns cabells curts i punxeruts.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Les nimfes ofereixen un banquet als portuguesos. Pugen al palau de Tetis on troben taules abundants de menjars i una nimfa, inspirada per la musa Cal·líope, es posa a cantar com representa Calatayud en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 x 31,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per presentar sobre un fons negre tots els elements de la imatge, que apareixen amb una mateixa tonalitat blava. A més, es tracta d'una representació de l'univers, fet que provoca l'aparició d'estrelles i planetes que acaben per crear un efecte de gran tapís decoratiu. Una gran part d'aquestes estrelles presenten la mateixa forma però s'hi troben d'altres diferents, com ara les que presenten una forma circular de la qual sorgeix una o diverses cues en forma d'estrella fugaç. És possible, fins i tot, observar la presència d'un caragol marí camuflat entre aquesta multitud d'estrelles. Amb les estrelles també apareix tot un seguit de línies circulars paral·leles al voltant de les quals es distribueixen la resta dels elements del cel.

Les estrelles que representen les constel·lacions del zodíac es representen amb una iconografia tradicional, malgrat que no apareixen els dotze. Per tant, s'observa un animal amb el cap d'un carner, amb les banyes al qual Calatayud li afegeix dues potes i un cos de peix. Es correspondria amb el signe d'àries. Tot seguit, una figura amb rostre i tronc d'home i cos de cavall amb un arc i una fletxa representaria sagitari i amb ells també es mostra un escorpió, una balança, els peixos i, per últim, un bou.

Els planetes que es coneixien en l'antiguitat apareixen entre els símbols del zodíac. D'esquerra a dreta es troba en primer lloc el Sol, considerat un planeta pels grecs. Es representa de color groguenc, amb un centre circular i uns raigs en forma de fletxa molt decoratius. Per damunt d'aquest, Saturn, un dels més grans, de color rosa i envoltat per un anell. A continuació, la resta es mostren tots amb les mateixes característiques, amb una esfera decorada per una mitja esfera a l'interior. La Lluna també a ser interpretada com un planeta, i es representa en forma de lluna plena, reforçant a l'interior de l'esfera la seua forma minvant i envoltada per raigs triangulars. Finalment apareix la Terra, amb una sèrie de línies verticals i horitzontals i amb l'hemisferi sud marcat. Aquest últim apareix tallat pels marges de la il·lustració.

En la part inferior, i al centre de la composició, es troba la nimfa Tetis amb Vasco de Gama sobre un turó decorat amb vegetació. La nimfa Tetis es representa amb els cabells llargs i ondulats, decorats amb motius florals i amb un vestit drapejat i decorat amb motius daurats. Hi cal destacar les desproporcions de les formes del cos com es comprova en el coll llarg i els braços, exageradament llargs. Amb una de les seues mans assenjala una mitja lluna mentre que amb l'altra agafa la mà de Vasco de Gama. Les desproporcions de les formes s'observen en el cap, molt menut, i els braços, sobretot en el que assenjala la Terra.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tetis va portar el Capità dalt d'un cim. Ell creia que la Terra era el centre de l'Univers, amb onze esferes concèntriques que representaven el cel dels set planetes que aleshores coneixien: Saturn, Júpiter, Mart, el Sol, Venus, Mercuri i la Lluna. Tetis li mostra la imatge del món perquè tinga present els seus camins i així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 24 × 19,5 cm.

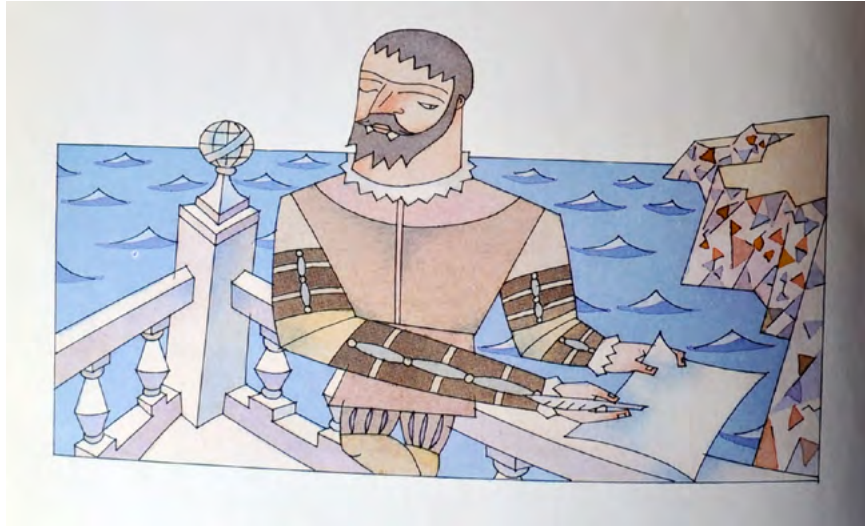
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per l'ús de tonalitats blaves i per la presentació d'una composició perfectament ordenada. Així, al fons de la imatge es troba una representació de Lisboa sobre una colina i que s'observa a través dels vaixells del primer pla.

Els vaixells mostren les veles ja amagades i, per damunt d'aquestes, unes banderoles allargades que en un moviment molt sinuós serpentejen pel cel. És important ressaltar el contrast que s'estableix entre la presència de les línies rectes, ordenades i verticals dels pals dels vaixells amb el serpenteig i el desordre compositiu de les banderoles.

Finalment, amb el mar de fons, apareix un grup de mariners amb Vasco de Gama, que es reconeix per la vestimenta, situat a l'extrem dret. Aquest grup de personatges mostren trets comuns com ara els rostres de línies senzilles i la representació de múscles amples. Cal ressaltar l'aparició de dues figures vestides amb el casc i l'armadura. La resta es mostra amb vestits més humils i, un d'ells, amb el tors nu i musculat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tetis acomiada Vasco de Gama i els seus homes i, després d'un viatge tranquil, arriben a Portugal el 9 de setembre de 1499. Calatayud mostra l'arribada al port de les naus amb els mariners.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,5 x 14 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta l'escriptor Luís de Camoes recolzat sobre una balustrada de marbre amb el mar al fons i un penya segat al costat dret.

Es presenta amb una ploma en la mà i un rostre amb un serrell punxerut i una barba dentada i de trets angulosos. El coll, robust, dona pas a un cos amb uns braços llargs. Cal destacar el geometrisme i el predomini de la línia, que s'encarrega de marcar els contorns. Es vesteix amb una camisa envoltada per un coll blanc de formes triangulars com el detall dels punys de les mànigues.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'última il·lustració del llibre mostra Luís de Camoes, a la vora del mar i amb una ploma, escrivint aquesta història.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les imatges d'aquest llibre es caracteritzen per l'ús de la tinta xinesa, amb la qual es delimiten els contorns, i l'aquarel·la, tècnica que ofereix una brillantor i una gran força cromàtica. Cal ressaltar que, a més de delimitar-ne els contorns, l'ús de la tinta serveix també per a traçar els trets dels rostres, caracteritzats pel predomini de la línia i per la senzillesa de les formes.

Convé destacar l'ambientació de les imatges del llibre. Aquesta història ocorre en el segle XV i així ho reflecteixen els interiors i els personatges representats per Calatayud que es vesteixen seguint els preceptes estilístics de l'època. Els déus clàssics i les nimfes també segueixen en la seua presentació en els models clàssics i els atributs que la iconografia tradicional els atribueix.

Es troben dues classes d'il·lustracions. D'una banda, solen aparèixer un tipus d'il·lustracions més menudes, amb pocs elements i representades normalment sobre un fons blanc. D'altra, les imatges més grans es caracteritzen per una complicació visual, amb la presència d'un gran nombre d'elements i personatges. Aquestes imatges, presenten una mateixa tonalitat. Es pot comprovar el gust de Calatayud per l'ornamentació de les seues il·lustracions, les quals s'omplin de detalls i d'un rica i variada ornamentació. L'ús de la línia també està present en aquestes escenes decoratives i amb ella s'aconsegueix crear determinades textures i decoracions. No s'ha d'oblidar l'aparició d'il·lustració amb el fons negre i amb una gran quantitat d'elements que creen un efecte d'una gran expressivitat i que també s'observen en altres llibres del autor.

Tots els elements representats, malgrat basar-se en els models naturals, es sotmeten a les normes de la imaginació de Calatayud que acaba transformant-los fins aconseguir unes imatges d'una gran efectivitat plàstica. Aquestes transformacions també s'apliquen a les figures humanes, les quals es mostren amb una deformació de les parts del cos totalment intencionada i amb l'exageració d'alguns dels seus trets. A més, cal destacar la manca de volum d'aquestes així com el sentit geomètric. Aquestes deformacions i allargaments, de vegades, es mostren per a ressaltar algun moviment o gest dels personatges.

TÍTOL: El món inventat.

AUTOR: Joles Sennell.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 24,5 × 19,3 cm.

NÚM. DE PÀGINES:28.

ISBN: 84- 7826-108-7.

DIPÒSIT LEGAL: B. 3.148-1990.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.
- NÚM.IL·LUSTRACIONS: 12 il·lustracions color.

PORTADA

1. ANÀLISI FORMAL:

Aquesta imatge es correspon amb la portada i la contraportada del llibre, que queden unides per la il·lustració, i es mostren amb un fons color cru. La portada és ocupada per un dels protagonistes de la història, l'avi. Aquest personatge apareix flotant per la composició i s'agafa als distints elements que es representen.

En primer lloc, cal ressaltar que es tracta d'una figura plana, sense volum i que destaca pel predomini de línies i angles rectes. El rostre es caracteritza per l'aparició d'un gran nas que s'uneix amb la barba mitjançant una línia recta que s'allarga fins la patilla i els cabells blancs. Cal dir que aquesta barba mostra una aparença molt geomètrica amb unes formes punxerudes i triangulars que es reproduïen també en els cabells. Aquest geometrisme també és patent a la cella sota la qual apareix un ull blau i ametllat. Destaquen les línies d'expressió marcades amb la tinta i que apareixen al front, vora l'ull i pròximes a la boca, que es representa entreoberta com si estigués parlant. Pel que fa a la resta del cos, cal dir que aquest contrasta amb el cap ja que tendeix a reduir-se a mesura que hi anem descendint. Allò que més ens crida l'atenció és la compareixença d'uns braços extremadament grans si es comparen amb les extremitats inferiors com ocorre amb les mans, molt més gran que els peus. A banda d'això, l'avi es vesteix elegantment amb barret, armilla, camisa ratllada i corbata a més del jaqué. Tot en tonalitats blaves. Precisament, és en la roba on més s'evidencia la presència de les línies rectes del cos, com s'observa als múscles, els colzes i els genolls, amb un acabament en punta. A més, la jaqueta s'agita amb el moviment però d'una manera artificiosa doblegant-se una punta per sobre les cames mentre que l'altra s'estira cap enrere.

A continuació, tot el fons d'aquesta imatge és ple d'estrelles de color blau que estiren i ondulen els braços creant un efecte molt ornamental. L'avi s'agafa d'una mitja lluna blava i d'un sol. L'astre solar està format per un centre circular groc al voltant del qual es disposen dues estructures estrellades ataronjades. El fet que s'agafe de l'astre solar i el lunar respon a que la col·lecció s'anomena llibres del sol i la lluna i, per això, els insereix Calatayud a la composició.

La part inferior de la imatge, en canvi, presenta al centre, i unint la portada i la contraportada, una forma esfèrica envoltada de núvols de perfils ondulats. Aquest planeta, que es correspondria amb la Terra, és de color blau i mostra les línies dels paral·lels i els meridians. En aquesta esfera es descobreixen formes triangulars que simbolitzen les aigües dels mars i dels oceans i, a la part superior, hi creixen tot un seguit d'arbres i plantes que creixen i pugen verticalment per la composició. Aquest conjunt vegetal és l'encarregat de contribuir en l'ornamentació de la imatge. Així, començant per la dreta compareixen una sèrie de flors formades per tulipes geomètriques de color rosa amb d'altres flors més menudes i romboïdals. Cal ressaltar que, al centre, es situa una planta amb una tija que s'ondula i s'allarga fins l'extrem contrari de la imatge, constituint-se com la de més altura. Aquesta tija, a més, és recorreguda per tot un seguit de fulles de forma estrellada. Es representen més flors i plantes i, fins i tot, una palmera que completen aquesta seqüència. Finalment, tanca aquest conjunt un tronc color marró i més gros del qual sorgeixen unes branques primes que s'estenen amb un entramat de branques més primes perfectament ordenades i que s'envolten per fulles en forma de fletxa que s'enganxen a les branques mitjançant una tija molt prima i atorgant un efecte molt esquemàtic.

Aquesta vegetació és observada a la part superior pel nét de l'avi. Aquest xiquet s'asseu sobre la cua d'una estrella fugaç i subjecta amb una mà un altra estrella. Es representa amb uns cabells de puntes despentinades i punxerudes i amb un floc dels cabells que li cau entre els ulls. Els trets del rostre es solucionen mitjançant un traçat senzill i la boca, molt menuda, es presenta també com si estigués dient alguna cosa. Exhibeix un tronc reduït i com l'avi mostra un predomini de línies rectes i uns braços llargs que contrasten amb les cames, fet que ocorre també amb les mans si es comparen amb els peus. Tot i això, cal destacar la manca de còpia dels models naturals que es delata en l'esquematisme de les mans i la manera en què s'asseu. Per últim, un colom morat amb triangles menuts repartits pel cos per aconseguir el plomatge i amb una ala més gran que l'altra vola per la imatge en direcció cap a baix.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El dia que Daniel va complir set anys, el seu avi el va dur a veure el metro. Abans d'aquell dia, l'indret més allunyat de casa on el xiquet havia anat era la piscina del terrat del bloc on vivia. De fet, mai havia sortit d'aquest bloc i, per tant, s'ho mirava tot molt admirat i estava molt content de passar pel túnel de sortida cap al metro en companyia del seu avi.

L'avi de Daniel era un home molt vell. El dia de l'aniversari del seu nét havia decidit ensenyar-li el metro i durant el seu periple baix terra li explicarà tot el que no coneix i tot el que ell havia conegut quan era jove i anava a passejar amb el seu avi pels parcs i pels carrers de la ciutat. Aquesta portada, per tant, presenta l'avi i el seu nét flotant per la imatge i envoltats d'estrelles i vegetació. Aquests elements són algunes de les coses que el xiquet mai havia vist i que l'avi assegurava que existien quan ell era menut.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 14,9 cm.

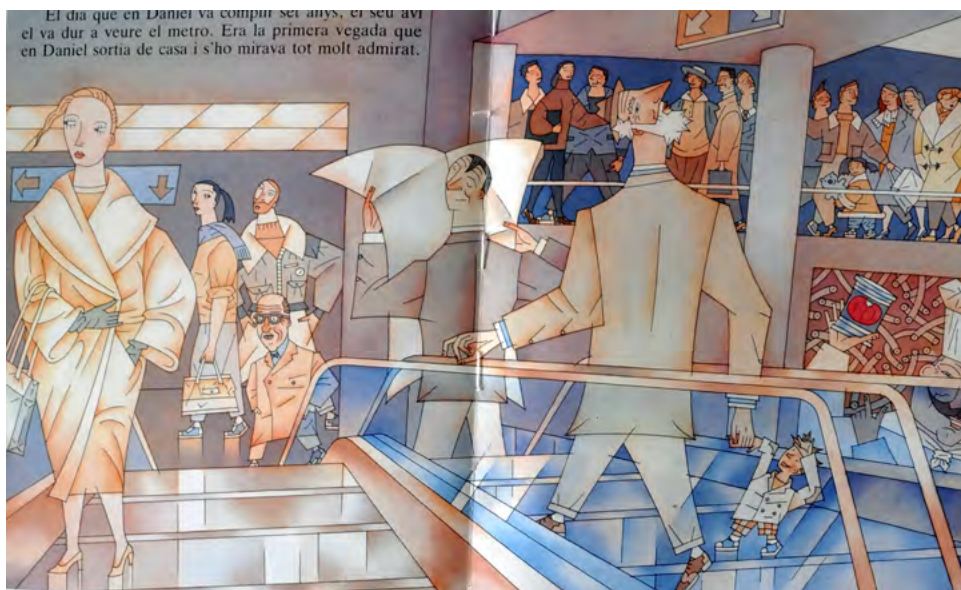
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es presenta amb unes tonalitats rosades i morades que envaeixen tots els elements de la composició. Cal destacar l'ús d'un enquadrament fotogràfic que es comprova en el gat que apareix en un primer terme i que es talla pels marges de la il·lustració. També ocorre amb la finestra. Aquest efecte permet veure fins i tot una part del sostre de l'habitació. Junt aquest enquadrament ressalta l'ús de la perspectiva tradicional al disposar d'un punt de fuga que dirigeix la mirada cap als edificis que es veuen a través de la finestra.

En primer lloc, l'interior d'aquesta imatge mostra un terra de manises quadrades que combinen tonalitats morades clares i obscures. Precisament sobre aquestes es situa el xiquet protagonista. Aquest es presenta de perfil i mostra uns cabells despentinats i de puntes punxerudes amb un floc de cabell més llarg que li cau sobre el front. El rostre s'ompli de pigues rodones que apareixen al voltant del nas enrojolat i, a banda d'això, es caracteritza per la senzillesa dels trets traçats amb la línia. Aquesta senzillesa lineal es trasllada a la representació del cos que es vesteix amb una samarreta de màniga curta i un peto que s'arromanga els camals i deixa veure uns peus menuts calçats amb esportives. Un dels braços apareix pegat al cos i amb la mà amagada en una de les butxaques. Prop dels peus, un gat treu el cap pel marge de la imatge i mostra un cos ratllat, com la cua que també es deixa veure, i uns ulls menuts i redons amb uns bigots llargs que li surten del musell.

El xiquet es situa davant d'una gran finestra rectangular dividida en quadrats més menuts que deixa veure una panoràmica d'una ciutat. Abans de tot, però, cal dir que, la part superior d'aquest finestral, es decora a manera de vidriera per un conjunt de formes florals, geomètriques i ornamentals. Així, es troben des de dues fletxes fins cilindres, triangles i altres formes que accentuen la decoració de la imatge. A continuació, dos blocs de cases es mostren a l'exterior. El de l'esquerra exhibeix fileres de menudes finestres rectangulars mentre que el que es troba de front al xiquet està format per finestres que s'allarguen per tota l'estructura de l'edifici i s'interrompen per una espècie de columnes quadrades que trenca aquest ritme de continuïtat. La part superior es remata per un cos més menut i de formes més corbades que es recolza sobre una columna més cilíndrica.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta primera imatge del llibre és fruit de la imaginació de Calatayud ja que la història comença amb una breu introducció en la qual conta que hi ha coses que s'expliquen perquè mai no han passat, n'hi ha d'altres que s'expliquen perquè van passar o passaran però també n'hi ha que s'expliquen perquè mai no pugen passar. De manera que, el que fa l'il·lustrador és presentar el xiquet protagonista del conte que mira a través de la finestra.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 30,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra l'interior d'una estació de metro i allò més destacat és la gran quantitat de gent i de corredors. A més, la il·lustració es presenta amb un predomini de tonalitats blaves i ocres i amb una gran lluminositat.

Cal destacar, en primer lloc, l'ordenació de les figures. L'escena mostra un enquadrament fotogràfic que s'observa al disposar en un primer pla una sèrie d'elements més grans com ara les escales mecàniques que pugen al costat de les que baixen amb la gent que les està usant. Les escales es divideixen mitjançant baranes de vidre transparent, representades amb una tonalitat blava, i es diferencien pel color distint. Així, mentre la de baixar és de color blau la de pujar presenta un color marró. Tot i això, les dues mostren una brillantor i unes zones blanques i amb contorns amb la tinta que delimiten els reflexes i les ombres.

A la dreta, l'avi i el seu net es situen sobre les escales de baixada. L'avi, d'esquenes, presenta una altura considerable, fins i tot exagerada, respecte el seu net. Apareix amb el cap mirant cap a dalt, fixant-se en la senyalització del metro i es vesteix amb una jaqueta llarga que provoca l'aparició d'unes cames bastant curtes. Les desproporcions, però, són evidents a l'observar el coll llarg i els braços i les mans. Aquestes últimes superiors als peus, molt més reduïts. Amb tot, s'ha de remarcar l'ús de les línies i els angles rectes a l'hora de traçar el contorn del cos. Aquesta figura està baixant les escales i col·loca un peu en cada graó mentre que, pel que fa al seu nét, exageradament menut malgrat ser un nen, ocupa sols un graó i es gira per parlar amb l'avi. El xiquet també es representa amb els cabells punxeruts, els trets senzills del rostre, la jaqueta amb colzeres i els pantalons de quadres. A banda d'això, com el seu avi, destaca per les formes rectes i per la llargària dels braços. A més, s'ha de ressaltar l'estranya posició del braç esquerre, amb el que s'agafa de la mà, amb una avantbraç considerablement més llarg que la resta.

Per davant de la parella de protagonistes, un altre home també es troba baixant per les escales mecàniques alhora que llegeix un gran periòdic. Es representa amb el cap lleugerament de costat per llegir i amb uns cabells negres i amb un floc que li cau al centre del front. Mostra un rostre amb uns trets senzills i amb les línies d'expressió marcades amb la tinta al front i a la boca. El nas destaca també per les línies rectes i es corba al final per enganxar-se amb la cella esquerra. Com és habitual en algunes de les figures de Calatayud, presenta el nas, la galta i les orelles enrojolades. A més, es troba amb els ulls entornats i amb un mig somriure. El cos comparteix el gust per les formes rectes amb uns braços llargs i unes mans grans.

Cal afegir que, aprofitant un buit de la paret al costat de la columna, s'obri una finestra a través de la qual treu el cap un altra figura. Aquest personatge, destaca pel cap gros, desproporcionat si el comparem amb la resta, i es vesteix amb un barret blanc de cuiner, mocador nugat al cap i samarreta blanca. A més, al rostre s'hi veu un gran bigot sota el nas punxerut. Amb una de les mans ensenya un pot de conserves amb el dibuix d'una tomaca mentre que el fons s'ompli d'una espècie de cilindres molt prims que semblen espaguetis i que sobrevolen per aquest espai.

En aquesta banda dreta, i a la part superior, apareix un corredor ple de gent. Aquestes figures, menudes per aconseguir la profunditat, s'ordenen unes rere les altres i es troben dones, homes i una xiqueta amb un peluix. Cal ressaltar el fet que, malgrat que es busca una individualització amb els cabells i els vestits, totes elles segueixen els mateixos paràmetres de

representació com ara mostrar la mateixa altura i rostres amb trets esquemàtics. Pel que fa al cos, cal destacar l'ús de la línia per traçar els contorns i els plecs de les robes. Es tracta de figures senzilles però no per això allunyades del detallisme de l'il·lustrador.

D'altra banda, en les escales de pujar, apareix una dona desplaçada cap al marge de la imatge. Es tracta d'una figura molt elegant. Mostra uns cabells rossos i arreplegats al darrere malgrat el floc que se li escapa i s'ondula fruit del seu moviment. Es presenta mirant de reüll i ens deixa veure un rostre amb uns ulls ametllats i amb esquemàtiques pestanyes. Un d'ells es situa un poc més avall que l'altre i més menut. El nas, també participa de les línies senzilles mentre que la boca es pinta de roig. Calatayud es deté en els menuts detalls com ara els vestits, amb un gust especial per individualitzar els personatges i vestir-los segons la moda del moment. De manera que, aquesta dona es cobreix amb un abric color cru, amb un coll gran i que es subjecta amb estil amb una mà mentre que l'altra la fica a la butxaca. A més, exhibeix uns guants llargs i obscurs, sabates de taló i amb una bossa de mà rectangular i amb anses llargues i que penja del braç esquerre.

Seguint els seus passos, i a punt de pujar-hi a les escales, apareix un homenet amb gavardina i llacet al coll. El fet de vestir aquesta gavardina provoca la forma quadrada del cos. A més, aquesta figura d'estatura reduïda es representa calb i amb unes ulleres de pasta obscures i, amb l'enrojolament del nas, també és important assenyalar les línies d'expressió marcades amb la tinta que el presenten com una persona d'una edat avançada.

Tot seguit, per darrere d'ell, s'obri un marc quadrat que dona pas a un corredor amb un sostre format per quadrats grocs que simbolitzen les llums interiors del passadís. A més, a la paret del fons ens trobem amb una placa de senyalització amb dues fletxes i davall d'aquesta un altra parella de personatges. En primer lloc, una figura femenina apareix mirant de perfil cap a les escales. Té els cabells negres i se'ls recull amb una cua. Com la dona de les escales, mostra uns ulls ametllats i amb esquemàtiques pestanyes, un nas senzill i els llavis pintats de roig. El coll llarg es tapa amb una bufanda blava i vesteix amb un estil esportiu. Cal destacar els trets geomètrics del cos, amb plecs angulosos, i la llargària del tronc respecte les cames. Tot i això, el braç també s'allarga per subjectar una bossa.

Per últim, rere d'ella, i atent a la senyalització, es situa un xic pèl-roig, amb una barba que s'enganxa directament als cabells i a través de la qual deixa veure un nas llarg i punxerut. Es presenta amb un coll molt llarg i una caçadora tipus aviador que augmenta la grossor dels braços. A més, apareix amb les mans a les butxaques i les cames lleugerament separades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El dia que Daniel, el xiquet protagonista, va complir set anys, el seu avi el va dur al metro. Era la primera vegada que Daniel sortia de casa i s'ho mirava tot amb admiració. Precisament, aquesta imatge mostra aquest moment concret que s'explica al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per l'enquadrament fotogràfic. El motiu principal de l'escena és una piscina que es representa mitjançant un contrapicat per ressaltar-ne la importància en aquest moment de la narració. A banda d'això, s'ha d'afegir que la il·lustració fa ús de la perspectiva tradicional amb un punt de fuga que condueix la mirada cap al fons de la imatge, on apareixen tot un seguit d'edificis moderns.

A més a més, cal ressaltar el predomini de tonalitats blaves que es relaciona amb el color habitual de les piscines. Aquestes es conjuguen amb d'altres com ara els marrons i ocre que s'utilitzen per als banyadors dels personatges o la tinta plana taronja que es mostra en un dels marges de la imatge. De manera que, apareix una piscina situada en un espai interior, coberta per un sostre de dos vessants i format per plaques de vidre quadrades amb un espai rectangular obert directament a l'exterior i representat amb una tinta grisa sense cap detall. Als costats d'aquests finestrals es col·loquen dues llums circulars. A banda i banda de la imatge es representen dues entrades amb escales i, en una d'aquestes, és on s'observa la tinta taronja. El fons, és ocupat per una gran finestra que s'acobla al sostre de dos vessants mitjançant la forma triangular del centre. A través d'aquesta es pot observar la panoràmica d'una ciutat plena d'edificis moderns, de gran altura i aspecte geomètric.

Pel que fa a les figures humanes cal destacar que, totes elles, excepte una, es troben submergides en l'aigua. El fet d'estar dins la piscina provoca l'aparició de tot un seguit de línies ondulades amb la tinta que marquen els seus moviments i l'efecte en l'aigua. En un primer pla, i més gran, apareix bussejant pel fons de la piscina un home amb una banyador amb un estampat de flors. Es representa amb un cap amb uns cabells punxeruts i retirats cap enrere a causa del moviment i amb un rostre de nas punxerut i enrojolat i uns ulls ametllats. De la boca li sorgeixen tota una filera de bombolles per simbolitzar la seua respiració. Allò més cridaner són les desproporcions del cos com s'observa en l'aparició d'uns braços grans i musculosos i exageradament llargs amb un tronc de muscles i esquena ampla però que tendeix a anar estretint-se segons descendeix cap a les extremitats inferiors. A més de ser una de les particularitats de Calatayud a l'hora de representar les figures humanes, en aquest cas, aquest fet es podria justificar-se per l'acció de nadar i per la seua disposició lleugerament en diagonal.

Immediatament al costat, un altra figura es representa en el moment en què es tira de cap a l'aigua i, per tant, només els braços i el cap es troben submergits. La resta del cos resta encara fóra i crea un efecte una mica artificios i estàtic. La desproporció no és tan evident en aquesta figura que mostra un cos robust i musculat amb unes cames grosses. Destaquen els peus, amb uns dits quadrats que reforça els gust pels trets geomètrics d'aquest il·lustrador. El cap, però, sí que és bastant menut contrastant amb la resta del cos i la llargària del coll. Com el seu company, treu unes bombolles de la boca a causa de la seua respiració i vesteix un banyador d'estampat geomètric.

Dues figures més es representen dins de l'aigua. Aquestes apareixen a la part esquerra i agafades d'una barra del que serien les escales per sortir. Són molt més menudes que les altres descrites. En primer lloc, està Daniel, el xiquet protagonista, que mou els braços i les cames per mantenir-se flotant com mostren les línies ondulades junt amb les extremitats i que expressen gràficament els moviments. El xiquet dirigeix la mirada cap al personatge del costat. Aquest es troba plantat, amb els peus creuats al fons de la piscina. Com la resta de personatges, vesteix un banyador estampat amb motius decoratius i uns braços llargs. Els cabells, però, es componen de línies més rectes.

Finalment, una dona, corre per la vora de la piscina i completa aquesta composició. En aquesta figura també s'evidencien les desproporcions del cos humà com es comprova a les cames, exageradament més grans que la resta de membres. Amb tot, els braços també són una mica llargs si es comparen amb el tronc, cobert per un banyador llis, i el cap menut, de trets senzills, i amb una mitja melena obscura. Potser, en aquest personatge, aquesta grandària de determinades parts del cos es justifique per l'acció de córrer.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Des que havia nascut, Daniel havia viscut sempre al seu bloc de pisos. Aquest era un dels més alts de la zona, tenia cent dotze pisos d'alçada i hi havia al voltant de quatre mil habitatges unifamiliars, a més de sales de reunions i d'esbarjo, cinemes tridimensionals, pistes d'esport, etc. Els pares de Daniel li deien sovint que havia tingut sort de nàixer en un lloc on hi havia de tot i molt.

El text continua explicant que, abans del dia que el seu avi el va dur a veure el metro, l'indret més allunyat de sa casa on havia estat era la piscina del terrat, al capdamunt dels cent dotze pisos. És aquest moment el que es representa a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El primer que destaca d'aquesta imatge és el predomini de tonalitats càlides. El fons s'inunda d'una tinta plana color taronja sobre la qual es disposen tots els elements que conformen aquesta il·lustració caracteritzada pel seu caràcter fantàstic.

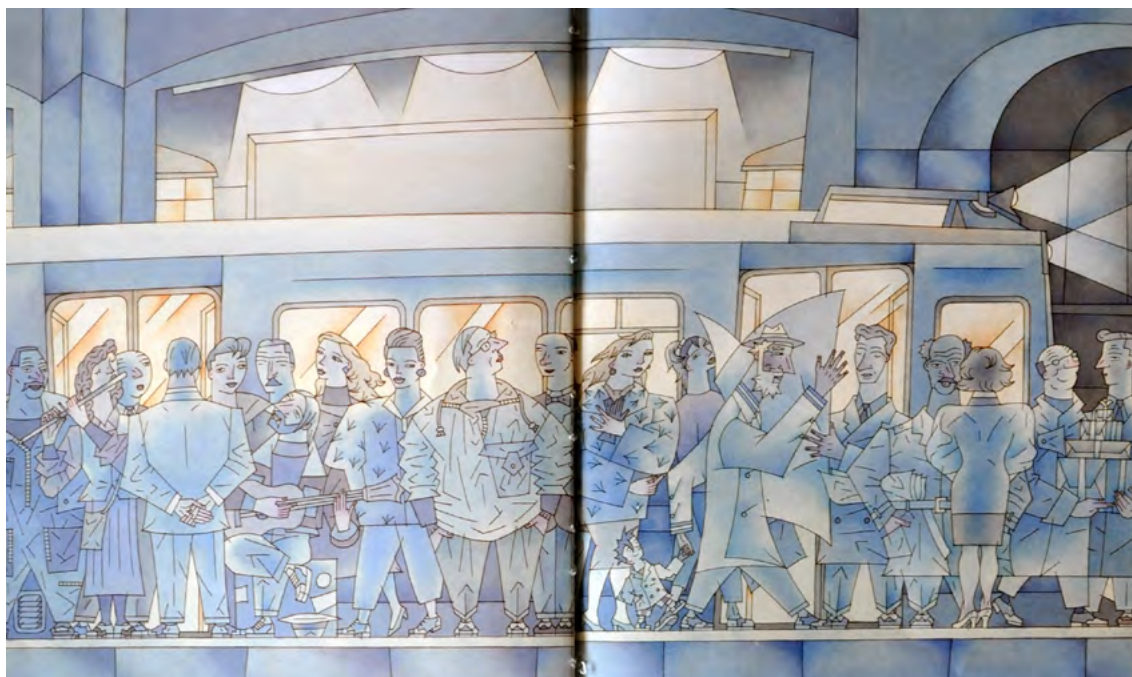
Daniel, el xiquet protagonista de la història, apareix al costat esquerre. Es reconeix pels cabells despentinats i punxeruts amb un floc que li cau entre els dos ulls i per l'abundància de pigues a les galtes. Es representa amb les mans amagades a les butxaques i es troba front un tumult de vegetació al qual observa somrient.

En efecte, sobre una base que es disposa en diagonal, s'alcen un conjunt de plantes i flors rematades per un sol. Tota aquesta plantació s'il·lumina per un focus de llum groc que surt des dalt però no procedeix del sol. Cal ressaltar, al centre, i destacant sobre la resta, una gran flor amb una tija rectangular recorreguda per unes fulles que s'estenen pel focus de llum fins arribar als pètals en forma d'estrella. Com bé es descriu al text, aquest no és un parc de plantes naturals i, per aquest motiu, Calatayud ha representat totes les plantes amb una tendència geomètrica i amb un predomini de les línies que caracteritzen les tulipes, les tiges les fulles acabades amb forma de fletxa i, fins i tot, les espines triangulars de la rosa de la dreta.

Per damunt d'aquest entramat, l'astre solar també presenta una sèrie de particularitats que evidencien l'artificialitat, com ara l'esfera central amb unes formes punxerudes i envoltada per uns raigs que s'ondulen i acaben fugint del focus de llum. El començament dels raigs, però, mostra una primera amb unes menudes formes circulars a manera de claus que li atorguen una aparença metàl·lica.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Per les vesprades, solia anar a jugar a la secció d'esplai dels pisos trenta-tres i trenta-quatre o bé al parc de sol artificial i vegetació sintètica del pis trenta-dos. La imatge mostra aquest parc interpretat des de la sensibilitat artística de Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 30,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta, amb l'ús de tonalitats blaves, una composició molt ordenada. Es tracta de la reproducció d'una andana de l'estació del tren on tots els passatgers es situen uns al costat dels altres a la via i darrere del metro, que està arribant en aquest instant.

Es tracta d'una representació d'una estació d'elements elegants que es divideix en dos espais separats per un arc rectangular que permet veure el que hi ha a l'altra banda. De manera que, entre dos grans finestrals, hi apareixen tres llums semicirculars que projecten esquemàtics focus de llum blanca cap a baix. A continuació, la zona on es troba el metro es compon d'una columna dividida en distintes franges i per un mur a la dreta decorat amb una ornamentació d'arcs concèntrics més obscurs. En el centre d'aquest espai, irromp el metro, entrant per l'esquerra de la imatge i il·luminant amb els llums aquesta decoració mural. Cal dir que, aquest focus de llum es projecta amb una forma triangular de color blanc. Pel que fa al metro, és necessari destacar les finestres i les portes tancades dels vagons, que apareixen també il·luminades amb un color més clar però que no mostren cap detall de l'interior.

Pel que fa al grup de gent que es situa sobre l'andana es compon d'homes i dones en distintes actituds. Malgrat que tots ells s'individualitzen mitjançant els gestos, els cabells i els vestits, es presenten amb la mateixa altura i posseeixen altres característiques comunes com ara el gust pels cossos amb els múscles amples i les cintures estretes. A més, els rostres solen mostrar ulls ametllats, amb les dones habitualment amb esquemàtiques pestanyes i una senzillesa a l'hora de traçar la resta dels seus trets.

Començant per l'esquerra, apareix una figura masculina, amb bigot i un mono ple de butxaques. De fet, la vestimenta es caracteritza pels plecs marcats amb línies menudes i pel geometrisme del cos. Per davant d'ell, una dona amb els cabells llargs i ondulats toca amb els ulls entornats la flauta dolça. Es vesteix amb una armilla que deixa veure les mànigues de la camisa i una faldilla llarga i prisada. Completa el vestuari amb una bossa creuada. A causa de la seua acció de tocar un instrument, els braços s'allarguen més del compte per agafar la flauta. Al seu costat, un home vestit amb les mans creuades al darrere es situa d'esquenes i mirant cap al metro mentre que, entre tots dos, trau el cap un altre personatge calb i amb corbata. Assegut sobre una maleta amb una cama doblegada i recolzada sobre l'altra, una figura masculina amb els cabells llargs i barba toca una guitarra i espera que qualsevol viatger li llance una moneda al barret que ha deixat al terra. Darrere d'ell, una dona amb els cabells curts, un home amb bigot i els ulls entornats i una jove amb els cabells llargs, rossos i ondulats i amb unes arracades romboïdals resten d'esquenes al vagó. La següent, és una dona amb els cabells llargs, rossos i ondulats i amb unes arracades grans i circulars. Es vesteix amb un abric replet de menudes formes triangulars que simbolitzarien el pèl amb què estaria confeccionat. Cal afegir que, aquest abric, a més li atorga uns múscles amples i un cos més gran que contrasta amb les seues cames i els peus menuts. El mateix ocorre amb l'home d'ulleres que espera al seu costat amb una espècie d'impermeable de plecs angulosos i amb una gran butxaca vora el pit. Un altre home calb i amb llacet al coll el mira mentre que una dona de cabells llargs i rossos sembla moure's cap a la dreta subjectant-se l'abric de pell i agafant els guants a la mà. Rere d'ella, i pròxima a la porta mig oberta del metro, una jove amb els cabells arplegats en una cua adornada amb un llacet mira cap on es troben l'avi i el seu nét. Els dos protagonistes caminen cap a la dreta de la imatge i els reconeixem pels seus trets habituals de representació. És important assenyalar la menudesa de Daniel que, malgrat ser un xiquet, presenta una estatura

excessivament reduïda que contrasta amb la resta de gent. Per darrere d'ells, un home amb gavardina, que ja havíem vist a il·lustracions anteriors, llig un periòdic compost per dos grans fulls. En canvi, al seu costat, un home amb trets orientals, amb uns pocs cabells negres i bigot, subjecta baix el braç un periòdic enrotllat mentre conversa amb una dona d'esquenes. Aquesta destaca per la sinuositat del seu cos, amb una cintura molt marcada i amb un traçat de línies més ondulades que la resta de personatges. Finalment, dues figures més completen aquesta escena. Es tracta d'un home major, calb i amb unes menudes ulleres redones que, en companyia d'un altre personatge més jove transporta una pila de regals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant totes les coses que feia Daniel però sempre sense eixir del seu bloc d'edificis. Per això estava tan content en passar pel túnel de sortida cap al metro, en companyia del seu avi.

El xiquet, tenia moltes coses per mirar. Tot li feia gràcia, els ascensors automàtics, les escales mecàniques, els llargs passadissos mòbils, les andanes i les estacions, etc. Però el que més l'admirava era la gent. Mai no havia vist tanta gent junta. Per això, aquesta imatge reproduïx la quantitat de gent que habitualment es situa a l'andana, esperant el metro, amb l'avi i el xiquet recurrent-lo.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de les tonalitats blaves que envaeixen tota la composició. Cal ressaltar que els protagonistes principals de la història ocupen un lloc destacat a la il·lustració, disposats al centre i de grans proporcions. A més, l'escena es localitza a l'interior del vagó del metro.

L'avi i el nét segueixen els trets habituals de representació. En primer lloc, el xiquet es mostra en peu, amb les mans a les butxaques i mirant el seu avi amb un gest de sorpresa. Presenta els cabells despentinats i amb puntes punxerudes i el rostre s'ompli de pigues grosses i rodones que apareixen al voltant del nas enrojolat. La resta del cos es vesteix amb una jaqueta amb colzeres i uns pantalons curts de quadres. Amb la seua roba es reforça el traçat de formes rectes amb què es conforma el seu cos. Per últim, es calça amb unes esportives que es reflecteixen lleugerament al terra del vagó.

En canvi, l'avi, s'asseu en un dels seients del metro i doblega el seu coll perquè pugui cabre-hi el cap. Aquesta deformació de les formes del cos es perllonga a la resta de la figura. El rostre, de perfil, es caracteritza per l'aparició d'un gran nas que s'uneix amb la barba mitjançant una línia recta que s'allarga fins la patilla i els cabells blancs. Cal dir que aquesta barba mostra una aparença molt geomètrica amb unes formes punxerudes i triangulars que es reproduïxen també als cabells. Aquest geometrisme també és patent a la cella sota la qual apareix un ull blau i ametllat. Destaquen les línies d'expressió marcades amb la tinta i que apareixen al front, vora l'ull i pròximes a la boca. Pel que fa a la resta del cos allò que més crida l'atenció és la compareixença d'uns braços extremadament grans i grossos si es comparen amb les extremitats inferiors com ocorre amb les mans, molt més gran que els seus peus. A banda d'això, l'avi vesteix elegantment.

La deformació d'aquest personatge, a més del gust de Calatayud per exagerar i allargar certes parts del cos dels seus personatges, es deu al fet que, aquesta figura, ha d'acoblarse a la forma arquejada de l'espai on es situa. De manera que, l'interior d'aquest vagó destaca per aquest arquejat que es delata al marc de la finestra i que provoca una ondulació a la imatge i que també es deixa veure al terra. Per últim, és important assenyalar el reflex de les figures i els seients amb unes línies rectes com si d'un mirall es tractara.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'avi continua explicant-li que amb el metro es pot anar a tot arreu. Sense el metro els habitants de la ciutat no podrien anar enlloc. Una vegada pugen al vagó, en el qual es representen a la imatge, Daniel ho volia veure i tocar tot i l'avi amb prou feines si el podia fer estar quiet al seu costat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra en un primer pla i al centre de la composició la figura d'un ocell mort, estès al terra i amb les potes cap amunt. Cal esmentar el color ataronjat de les plomes que contrasta amb les tonalitats grises del fons. Aquestes plomes es representen mitjançant menudes formes triangulars que es reparteixen pel cos.

L'ocell apareix sobre una espècie de plataforma i, rere d'aquesta, es troba un paisatge urbà gris i d'aspecte trist. Aquesta ciutat està formada per un conjunt d'edificacions modernes de línies i angles rectes. Amb aquestes construccions apareixen també un parell de xemeneies. És precisament d'aquestes xemeneies d'on sorgeix un fum enroscat i de color verd que es disposa en la part superior de la imatge i que constitueix la part més ornamental de la composició.

Aquest fum verdós, en realitat, està format per fulles i plantes d'aparença geomètrica. Així, s'aprecien des de menudes formes romboïdals o de gotes d'aigua fins a tiges que serpentejen per aquesta vegetació i desemboquen en forma de fletxa. El resultat final és una gran núvol verd replet de formes ornamentals i que delaten el gust per la decoració de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Daniel volia saber-ho tot i el seu avi provava de fer-li-ho entendre. Però, Daniel tenia tantes coses per preguntar que, a cada cosa que veia, se li ocorrien noves preguntes. Finalment, va fer la pregunta que l'avi havia estat esperant des del començament: *¿I per què serveix el metro?* L'avi començà explicant-li que totes les ciutats de la terra van anar creixent sense parar i, cada cop, hi havia més cases i més cotxes. I més fum i més brutícia. I una dia la gent ja no va poder eixir a l'aire lliure. Aquesta imatge desoladora tracta de representar, sota el punt de vista de Calatayud, el que conta el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la divisió en dues parts de la composició mitjançant l'ús del color. De manera que, aquesta separació es fa tintant el costat esquerre amb un color blau i disposant-lo amb una diagonal molt marcada creant un efecte d'un gran geometrisme. L'ús de la tonalitat blava, a més, s'usa amb la intenció de remarcar la representació de la nit front el dia de l'altre costat.

Es tracta, per tant, d'una mateixa escena diferenciada només per aquest ús del color. En un primer pla, a l'extrem esquerre, i una mica en diagonal, apareix un primer personatge. Aquesta figura, molt més gran que la resta per aconseguir la profunditat de la imatge, mostra els trets habituals dels personatges de Calatayud com ara el cap gran. Aquest cap, per tant, mostra una forma allargada amb un mentó més marcat per diferenciar el rostre del coll. Aquest últim també s'allarga exageradament respecte la resta del cos. Cal ressaltar el nas gran i punxerut i els cabells i la mà, que també augmenta considerablement les seues dimensions i li cobreix una part del rostre. Precisament, amb els dits allargats d'aquesta mà, assenyalen la mitja lluna que apareix sobre el seu cap, quasi tocant-lo. L'astre lunar justifica les tonalitats blaves que divideixen la imatge. A més, és en aquest personatge on es troba aquesta separació. Continuant amb la descripció, la resta del cos es caracteritza per les línies rectes i pel tronc menut si el comparem amb les cames més llargues. No s'ha d'oblidar, l'allargament dels braços i l'artificiosa posició de la mà dreta que ensenya la palma i amb la qual intenta agafar una estrella fugaç.

Aquesta figura s'insereix en un paisatge natural compost per una sèrie de turons replets de vegetació. Només cal observar la planta que s'enreda per la cama esquerra d'aquest personatge. Com la resta d'elements naturals, s'ha de ressaltar els trets geomètrics visibles en la tija corbada i de la qual sorgeixen a cada costat dues branques estretes envoltades per una sèrie perfectament ordenada de fulles en forma de fletxa. Amb aquesta, nombrosos arbusts de perfils triangulars i amb flors quadrades apareixen entre roques formades per menuts triangles de colors i componen aquest escenari a l'aire lliure. A més, les menudes estructures punxerudes que es reparteixen pels turons simbolitzen la gespa.

Un poc més allunyada de la figura del primer pla, es troba un altre personatge. En aquesta ocasió, és una dona amb el rostre de perfil i els cabells curts. Aquesta també mostra l'exageració d'alguns membres del seu cos com ara els múscles amples i grans respecte la resta del cos que tendeix a estretir-se. Amb això, cal esmentar també l'allargament dels braços i d'una de les seues cames que es retira un poc cap enrere. Per últim, subjecta amb la mà esquerra una flor roja amb una llarguíssima tija recorreguda per fulles triangulars.

Per darrere d'ella, i pròximes a les branques d'un arbre, es representen unes roques de perfil escarpat i que deixen veure al fons de la imatge la presència d'una mar d'ones triangulars i un cel estrellat. Totes aquestes estrelles únicament apareixen en la part de la imatge que es correspon amb la nit i en la qual predominen les tonalitats blaves.

La part diürna, en canvi, presenta una major lluminositat cromàtica i un predomini de tonalitats càlides. L'astre solar, amb un centre circular envoltat per estructures ondulades a manera de raigs, és l'encarregat de marcar aquesta distinció entre les dues parts del dia. Com ocorre a la part nocturna, continua reproduint-se el paisatge natural de turons però, en aquesta ocasió, la vegetació és distinta i hi apareixen palmeres i, fins i tot, una vinya amb raïm en la part inferior. Destaca també la casa amb una arc i teulada ataronjada que es deixa veure pel marge dret i que es veu afectada per l'emmarcament fotogràfic que

mostra la imatge.

Dos últims personatges completen la composició. En primer lloc, apareix una figura masculina d'esquenes i més menuda que el primer personatge per reforçar aquesta idea de profunditat. Com els seus companys, presenta un cap menut que es gira per poder veure-li el rostre amb un bigot obscur. Destaca l'aparença quadrada del seu cos i la llargària exagerada dels braços. Un d'ells, s'estira fins tocar un dels raigs solars.

Finalment, en el marge inferior, i assegut en un banc, es representa una última figura. Aquesta, també es presenta amb unes proporcions menudes per marcar la distància amb el personatge de primer pla, i es mostra mirant cap al cel, fet que ressalta el nas punxerut i enrojolat. Com succeïx amb la resta de figures d'aquesta imatge, cal destacar el geometrisme del cos i el predomini de les línies rectes que ofereixen un tronc quadrat. No s'ha d'oblidar, però, l'allargament desproporcionat del braç que descansa sobre el banc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'avi va continuar fent entendre el seu nét que l'aire lliure era tot el que hi havia fóra dels passadissos i túnels, el que hi havia fóra dels blocs i dels edificis on vivien. La gent sortia cada dia a l'aire lliure a veure el sol i la lluna, o a veure el mar, o a passejar sota els arbres, a córrer pels prats, etc. Però Daniel no sabia que era el sol, la lluna, el mar i l'avi havia de contar la seua història molt pausadament. A la imatge es troba una representació del que l'avi parla amb el seu nét.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El primer que cal ressaltar d'aquesta imatge és el decorativisme a causa de l'extensa presència d'una branca florit sobre un fons verd. Malgrat l'aparició dominant d'aquesta vegetació, al marge de l'esquerra es troba l'avi del xiquet. Aquest apareix de perfil i segueix les característiques habituals de representació com ara un gran nas que s'uneix amb la barba mitjançant una línia recta que s'allarga fins la patilla i els cabells blancs. Cal dir que aquesta barba mostra una aparença molt geomètrica amb unes formes punxerudes i triangulars que es reproduïxen també als seus cabells. Aquest geometrisme també és patent a la cella sota la qual apareix un ull blau i ametllat. Pel que fa a la resta del cos, allò que més ens crida l'atenció és la compareixença d'un braç gran, si es compara amb la resta del cos, i d'una mà gran i de dits llargs amb els quals acarona una de les branques. Amb tot, allò més cridaner és el fet que, tot aquest fullatge naix directament de la seua boca. Aquesta és una llicència interpretativa de Calatayud amb la qual expressa gràficament el que l'avi està contant.

En aquest conglomerat de branques que serpentejen i s'estenen per tota la superfície de la imatge, les flors s'organitzen formant conjunts. Així, d'esquerra a dreta s'aprecia, en primer lloc, amb un grup de flors menudes i d'aparença estrellada de color blanc. Junt aquestes també hi apareixen tot un seguit de fulles verdes en forma de fletxa. A continuació, aquestes flors estrellades canvien per una espècie de tulipes de color obscur i amb un centre filiforme de color ataronjat. L'únic element animal de la il·lustració es presenta al costat d'aquestes flors. Es tracta d'un ocell, de tonalitats marrons, que es situa amb les dues potes ben estirades sobre una branca. Seguidament, fulles de perfil serrat i més grans que la resta, es presenten amb unes flors en forma de raïm i de color morat, mateixa tonalitat que l'altre grup de flors representat a la vora d'aquestes i al marge dret.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Llavor l'avi va començar a explicar al seu nét el que significaven o com eren totes aquelles coses que el noi no havia vist mai. Feia molts anys que tot allò que l'avi li descrivia no ho veia ningú, perquè l'aire s'havia tornat tan verinós que va matar plantes, animals i tots els éssers vius de la superfície de la terra. I mentre ho anava explicant, semblava que de la seua boca sortien arbres de fulles verdíssimes amb les branques carregades de fruita i de flors. Calatayud representa el que es descriu al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 30,5 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Cal afegir que, a cadascun dels extrems de la imatge, per emmarcar la composició, es troben dues superfícies rocoses formades per triangles de colors que tracten d'imitar la textura d'aquests elements naturals.

En primer lloc, destaca la vegetació que inunda tota la imatge i s'estén per la il·lustració evidenciant el gust pel barroquisme de Calatayud. Així, al costat de la palmera de la dreta de superposades fulles estrellades, de la gespa brollen tot un seguit de flors que s'enfilen cap a la part superior i que ressalten pels trets geomètrics i decoratius. Les tiges de totes elles, molt primes i de color verd ressaltant amb el blanc del fons, serpentegen per tota la superfície i s'ondulen contribuint en l'ornamentació de la imatge mentre que, cadascuna d'aquestes flors presenta una forma i uns colors distintes a la resta. S'observen des de flors roges amb pètals geomètrics, tulipes blaves o roselles i altres més menudes en forma de sacs blaus i amuntegades verticalment en torn una tija estreta. Entre totes elles, nombroses fulles de formes també distintes completen aquest paisatge. A més, al centre de la composició, amagat rere les flors i les fulles i per davant d'una roca, es troba un tronc grisenc envoltat per una planta enfiladissa de menudes fulles i amb les branques tallades. Per últim, junt amb aquest arbre, apareix un altra flor gran i blava i, a la dreta, un cactus punxerut i amb un grup de sis flors blanques a la part superior per sobre les punxes que envolten aquesta planta.

Tot un seguit d'animals es reparteixen entre aquest conglomerat vegetal. Cal destacar l'esquirol situat sobre una de les branques de l'arbre que acabem de descriure així com l'ànec que els sobrevola i la espècie de llúrdia que s'abraça al tronc i ens mostra unes urpes llargues i afilades a les quatre potes i una pell en la qual es ressalta la textura del seu pèl mitjançant un puntejat amb la tinta. A banda d'aquests dos animals, una tortuga camina al costat de la roca situada darrere del tronc i una mona amb els trets del rostre característics d'aquests animals i amb colors rojos i blaus descansa als peus d'aquest mentre es menja un plàtan.

Cal fixar-se amb atenció per descobrir altres animals que es reparteixen per l'entramat vegetal. A l'esquerra, una cabra de color gris i amb enormes banyes ondulades que es confonen entre les plantes davalla per les roques, un caragol avança verticalment per la tija d'una tulipa morada i, al terra, una granota, en peu, s'impulsa amb les seues llargues potes del darrere mentre apareixen al seu costat una sargantana, que es talla pel marc de la imatge com succeeix amb un menut ratolí que es mou en direcció contrària, i un eriçó amb espines triangulars. Juntament amb tots aquests, es revela la presència d'unes potes primes i allargades que també tendeixen a amagar-se entre les tiges. Es tracta d'una garsa de potes exagerades i un bec també llarg i ondulat que destaca pel seu color roig i que contrasta amb el seu plomatge grisenc. Una papallona i un pelicà de bec gran i colorit i recolzat sobre una branca completen aquesta part de la imatge.

Finalment, el centre de la composició es ocupat per un conjunt de fruites entre les quals destaca la presència de magranes, melons, peres, raïm, etc. Cal nomenar les dimensions de la pera, exageradament gran si la comparem amb la pinya i el meló. Un altre ocell de bec estirat, picoteja aquestes fruites. Més cap a la dreta, una granota estranya de color roig i blau es representa amb la boca oberta, amb escames punxerudes i triangulars i amb el cap lleugerament girat cap enrere. Al seu costat s'obri un estany menut i de cantons geomètrics i angulosos on, entre les plantes rectilínies que brollen de l'aigua, nada un peix.

Sorprenentment, per sobre un caragol marí, i ja en la superfície terrestre es troba amb un altre peix. Aquest, a diferència del seu company, es presenta molt gran, amb un color rogenc, grans aletes i un aspecte una mica ferotge. Un altra sargantana, amb el cos tacat amb un puntejat color verd, i una papallona de colors ocres són els últims animals que es mostren en aquesta il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A banda de les plantes amb flors semblava que sorgiren també platges molt llargues, ocells i papallones de colors. Aquesta il·lustració, per tant, reproduïx aquesta descripció del text però incorpora elements que no es nomenen a la història i que pertanyen a la imaginació de Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 × 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un grup de personatges que ocupa el primer pla de la composició i que s'amuntega al voltant de l'avi i el xiquet protagonistes del llibre. L'avi és la figura més gran de la il·lustració i es col·loca al centre de tots ells. Ressaltar l'exageració d'alguns dels membres del seu cos com ara el braç que irromp pel marge de la imatge i que augmenta considerablement les dimensions respecte la resta del cos alhora que s'allarga desmesuradament cap a la part superior amb el dit índex en posició d'assenyalar. Juntament amb aquest, el seu nét també participa de la desproporció de les formes.

Pel que fa a la resta, d'esquerra a dreta es presenten un home de cos arrodonit i amb una llarga barba punxeruda i d'estatura més baixeta que la figura del darrere. Cal afegir que, aquest, es representa amb un cos de traçat molt senzill, sense cap intenció naturalista, i amb evidents trets geomètrics. Rere aquest, un altra figura masculina de rostre amb trets angulosos i un bigot obscur sota el gran nas i lleugerament de perfil observa amb atenció allò que assenyala l'avi. A continuació, un altre home treu el cap per rere la figura principal i dirigeix també la seua mirada cap a la part superior. Finalment, una única dona tanca aquest grup de figures i es mostra amb els cabells llargs i amb un coll molt llarg que desemboca en uns muscles amples. Totes aquestes figures es disposen d'una manera circular per reforçar aquesta idea d'observació i atenció cap el que el protagonista els està explicant.

Perllongant aquesta forma circular es representen els elements de la part superior i que es corresponen amb la història que els està contant l'avi. De manera que, per sobre un espai buit i blau, apareix una filera de núvols blancs i cargolats sobre la qual es disposa un paisatge més menut per marcar la profunditat de la imatge. Aquest està format per una cadena muntanyosa de perfil punxerut rere la qual apareixen una sèrie d'arbres amb branques envoltades per esquemàtiques fulles de formes distintes i al fons un mar d'ones triangulars. Per últim, la presència d'un cel rogenç amb una gran quantitat d'estrelles, algunes d'elles amb la cua pròpia d'una estrella fugaç, i amb una gran lluna minvant situada al costat esquerre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Continuant amb els efectes de la conversa, damunt dels caps de la gent del metro semblava que apareixen estels i muntanyes altíssimes. S'hauria dit que les parets i els túnels del metro desapareixien per deixar pas a aquell món bigarrat i ple de meravelles. Servint-se de recursos i elements personals Calatayud reproduceix el que es narra al text en aquesta nova imatge del llibre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,5 x 15 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra una de les andanes de l'estació del metro amb aquest mitjà de transport al fons i es caracteritza per les tonalitats càlides. Cal ressaltar l'ús de les desproporcions de les formes les qual s'utilitzen en aquesta ocasió per reforçar la profunditat dels distints elements que formen part de la composició. El vagó del metro es caracteritza per la menudesa respecte els dos personatges situats en un primer pla que, a més, es tallen pel marge esquerre.

A més de les dimensions, el metro destaca per la seua forma estreta i estirada i pels llums que projecten una lluminositat de línies rectes. La representació de l'estació es caracteritza per un sostre en forma de volta i compartimentat en formes rectangulars.

Pel que fa als dos personatges es representen amb els trets habituals i amb la mateixa desproporció que han mostrat a la resta d'il·lustracions.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La gent del vagó on viatjaven s'havien anat congregant al voltant del vell i l'escoltaven embadalits, en un gran silenci. I quan l'avi callava només se sentien les rodes colpejant les vies. Aquesta imatge, per tant, mostra el moment en què el metro es para i baixen els dos personatges i finalitza la història de l'avi.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús de l'aquarel·la amb les quals es representen escenes de colors brillants i plans. A més, totes elles presenten una sèrie de trets comuns.

En primer lloc, cal comentar l'elecció d'una mateixa gama cromàtica a l'hora de representar algunes de les il·lustracions. És el cas, per exemple, de la primera escena, amb un interior amb un predomini dels colors morats i les escenes del metro en les quals es troba una presència destacada del blau.

A banda d'aquest ús del color, és significativa la presència de composicions amb molts personatges i fins i tot imatges repletes d'elements. De vegades, aquestes imatges es presenten com escenes perfectament ordenades però, en ocasions, el decorativisme s'apodera de la imatge i ho inunda tot. Aquestes il·lustracions, per tant, es caracteritzen per la gran quantitat d'elements que hi apareixen i per la presència d'elements vegetals que, a manera d'ornamentació, s'estenen per la composició.

La representació de les figures humanes segueix els trets habituals de l'estil de Calatayud. Apareixen figures planes, sense volum i que destaquen per un predomini de línies i angles rectes. A més, els rostres mostren trets geomètrics i solen aparèixer les línies d'expressió marcades amb la tinta i que apareixen al front, vora l'ull i pròximes a la boca. Allò que més crida l'atenció és la compareixença d'extremitats extremadament grans si les comparem amb la resta del cos i que evidencien el gust per les desproporcions.

Finalment, destaca la representació d'alguns motius iconogràfics que es repeteixen en altres il·lustracions de Calatayud com ara els arbres amb dues branques cobertes d'esquemàtiques fulles triangulars, les estrelles amb un braç més allargat, les palmeres de copes estrellades i la forma les mans dels personatges amb una forma circular central de la qual sorgeixen dits rectilinis.

TÍTOL: La ballena en la bañera.

AUTOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: El barco de Vapor, Madrid, 1994.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 19,8 x 15,5 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 32.

ISBN: 84-348-6047-3.

DIPÒSIT LEGAL: M-944-1998.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM.IL·LUSTRACIONS: 15 il·lustracions color.

PORTADA

1. ANÀLISI FORMAL:

Aquesta portada presenta una il·lustració amb una balena en la banyera. En primer lloc, cal destacar que aquesta balena mostra un cos arrodonit que finalitza en una cua estreta i una aleta triangular que sobresurt pel marge de la banyera. Una aleta més menuda i triangular també apareix en el centre del cos i contrasta amb la resta per les línies rectes amb què es traça. Pel que fa als trets del rostre cal dir que aquests també es caracteritzen per la senzillesa del dibuix. Per últim, un doble doll d'aigua esquemàtic brolla del cap, representant com respiren aquests animals, amb l'expulsió de vapor d'aigua a través dels orificis nasals.

El cos s'acolorix amb taques d'aquarel·la que combinen distintes tonalitats que contrasten amb la resta d'elements de la imatge, amb tints més planes. Així, en segon lloc cal mencionar la banyera en la qual es troba aquest gran animal representada de color blau, com l'aigua de l'interior que vessa fins a dalt del recinte. Aquest fet provoca una certa confusió entre els dos elements, ja que no hi cap tipus de transició ni diferenciació. Tot i això, en l'aigua apareixen formes triangulars marcades amb la tinta que simulen ser ones. Completant aquesta composició, la banyera es situa sobre una menuda muntanya. Aquesta es presenta de color verd i com una superfície llisa sobre la qual apareixen, des d'estructures de perfils dentats a manera d'arbust, fins unes petites palmeres envoltades de fullatge que creixen molt menudes a la dreta. Finalment, es mostren dos núvols menuts i de formes cargolades al costat de la balena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els habitants de l'illa tropical de Papuré un dia, de bon matí, troben una balena ferida a la platja. Està sagnant tant que el mar es fa roig i no saben què fer per ajudar-la fins que, treballant junts i amb una mica d'enginy, totes les dificultats seran vençudes i salvaran la balena. A la portada, per tant, es representa la balena protagonista del conte dins d'una banyera, la solució perquè l'animal es recupere.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra un paisatge amb elements marítims sobre el fons blanc del paper. Cal destacar el fet que tant el mar com l'embarcació es disposen d'una manera inclinada al pla horitzontal de la imatge, un intent d'aconseguir el moviment i la inestabilitat causat per la força de l'aigua.

Juntament amb aquesta propietat, és interessant ressaltar l'enquadrament fotogràfic que provoca el tall dels distintes elements que queden als marges de la il·lustració, com ara un dels pals de fusta que apareix retallat a l'esquerra. Un altre recurs d'influència fotogràfica consisteix en la col·locació d'un objecte en un primer pla de la imatge com succeeix en el lloro que es recolza sobre una gran anella al centre de la composició i a través de la qual es divisa part de l'escena. A més, pel que fa al lloro cal ressaltar les proporcions del cap respecte la resta del cos amb què es presenta. Així, malgrat inspirar-se en formes naturals com s'observa al bec corbat, les potes fortes i amb urpes i els colors brillants, la imatge final es sotmet a la imaginació de Calatayud, oferint un resultat final molt personal.

Aquesta és una història que es localitza en una illa tropical i, per tant, aquesta decisió condiciona l'aparició de certs motius decoratius. Per exemple, el que semblen dos pals més de les veles del vaixell prenen la forma d'escultures de fusta amb geomètrics rostres humans. Aquests tòtems es decoren també amb tot un seguit de detalls ornamentals que envolten tota aquesta estructura i, a més a més, una vela rectangular amb un entapissat de flors es deixa caure per darrere de l'únic personatge que s'hi mostra i s'enrotlla en un extrem al voltant de dues formes cilíndriques. Es presenta amb un estampat característic estampat tropical de grans flors blanques. La resta del vaixell també mostra aquest gust per l'ornamentació. La cabina, que es pot endevinar al fons i amb una finestra quadrada, es presenta amb una sanefa superior confeccionada per formes triangulars més grans i de color blau que es combinen amb d'altres més estretes roges, morades i blanques i amb una banda inferior amb una estructura trenada que simula la fusta. Completant l'escena, sobre la barana blanca es disposen caragols de mar amb closques decorades amb detalls de suaus tonalitats.

El príncep Pipo és un dels protagonistes del conte. Apareix també en pendent i, fins i tot, la precària postura fa l'efecte com si el personatge estigués flotant. Tot i això, cal mencionar primer la compareixença d'un cap gran respecte la resta del cos. Aquest es mostra amb una pell obscura, que es resol amb un color morat i uns cabells negres curts i de traçat molt geomètric. Els trets del rostre es caracteritzen per la senzillesa del traçat com s'observa a l'orella i els ulls menuts i circulars envoltats per unes celles corbades i molt fines. Es decora el coll amb un collaret amb dues franges, una roja i una blava. El tronc, contràriament al que ocorre amb el cap, és molt menut i mostra un faldellí amb un estampat decorat amb formes de vius colors i una espècie de cinturó taronja. Cal dir que va descalç i deixa veure uns peus de dits quadrats amb el dit gros més llarg. Pel que fa als braços, un d'ells es recolza sobre la barana, mentre que amb l'altre es porta la mà a la boca per aconseguir un gest de sorpresa. La figura destaca per la manca de volum i per l'ús de línies rectes que l'allunyen del naturalisme.

Finalment, al fons es pot observar la presència del mar. Aquest és un mar de línies rectes i ones triangulars que es mostra de color roig. A la banda esquerra, s'aprecien les palmeres d'una illa de color verd tacada amb l'aquarel·la. Aquest espai de terra es representa més menut per aconseguir un efecte de llunyania.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta història comença quan el príncep Pipo de Papuré va descobrir que el mar estava de color roig com ens mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es situa al vaixell anterior però es representa des d'una perspectiva diferent. La popa de l'embarcació es decora amb una escultura de fusta formada per dos ocells units. Malgrat que aquests dos animals s'adopten a la forma quadrada d'aquesta espècie de tòtem, es distingeixen dos becs grans i allargats de color groc decorats per una franja roja amb la qual també s'envolten els ulls. La resta es decora amb una orla blanca ornamental i amb una forma estrellada amb un centre roig que es repeteix simètricament pel cos d'ambdós ocells.

En la part esquerra, es mostra una cadira de fusta amb un entapissat tropical amb un fons blau i flors blanques i una taula menuda amb una franja decorativa que combina les formes circulars i quadrades. Sobre aquesta tauleta es disposa un centre floral de vímet amb una orquídia rosa tropical més gran envoltada de fulles verdes i altres flors més menudes amb forma d'estrella i de color roig.

Davant d'aquesta taula es situa una nova figura femenina. La reina de Papuré, i per tant mare del príncep Pipó, és una dona amb evidents desproporcions al cos. Mostra un cap menut, lleugerament de perfil i amb uns cabells geomètrics que recull en una cua que acaba oferint un aspecte més ondulat que el començament dels cabells. Una corona i un tocat de flors els ornamenten. A diferència dels personatges masculins, es presenta amb uns ulls ametllats i amb unes esquemàtiques pestanyes. Les parpelles i el nas són de color morat molt suau i mostra uns llavis ben delimitats. Com s'ha avançat, l'amplària dels múscles contrasta amb les dimensions del cap, així com els braços llargs i musculosos. Es vesteix amb un vestit que deixa al descobert els múscles i que també participa del gust pels estampats decoratius. La forma de tub del vestit reforça la desproporció dels membres del cos. Un collaret daurat amb una successió de motius en forma de plàtans i un braçalet de menudes formes romboïdals junt amb un altra polsera circular n'accentuen la coqueteria i la feminitat d'aquest personatge que agafa un ramell de tres flors estrellades i de color blanc.

Per darrere d'aquesta figura i perllongant-se per la resta de la imatge, es representa una paret que destaca també pel decorativisme. En l'extrem apareix una sanefa composta per la repetició de rectangles verds i amb un fons blanc sobre el qual apareixen uns mig cercles de color marró amb una línia de triangles més menuts i d'un color més clar. Tot seguit, un únic tros de paret llisa color salmó dona pas a un cortinatge arrellegat en un llaç. Pel que fa a l'estampat de la cortina, es caracteritza pels colors vius, junt amb un entramat de formes quadrades i romboïdals de color roig que s'uneixen entre elles per cercles verds. Per darrere del cortinatge, la paret es decora amb una orla més gran formada per una filera d'animals entre dues franges de colors. Aquests animals destaquen per la simetria, així com per la frontalitat amb què es presenten. Apareixen de perfil, amb un musell allargat i un coll gran i amb el cos decorat per distintes motius i ratllat amb la tinta. Es representen panxa en amunt, amb les potes doblegades i unides a les del company per accentuar l'ornamentació de l'escena. Per sota d'aquests, més franges de colors completen la paret.

Finalment, per davant d'aquesta paret profusament decorada es situen el rei Papo i el fill. Cal remarcar el fet que, el príncep Pipó, malgrat ser un xiquet, es representa excessivament menut si es compara amb el pare. Tot i això, segueix les característiques de representació ja descrites. El rei es caracteritza per l'aparició d'una esquemàtica barba, amb una forma

dentada i uns bigots caragolats. A més, els trets són molt senzills. El coll gros mostra un doble collar de vius colors i dona pas a uns muscles molt amples sobre els quals apareixen els tatuatges d'una lluna i una estrella. El tronc és més menut per la faldilla amb què es vesteix, que es col·loca immediatament per sota del pit. Aquesta presenta un teixit de flors tropicals i arriba quasi fins els turmells, deixant al descobert els peus descalços. És interessant ressaltar la introducció d'alguns elements, com ara el barret de copa alta, el rellotge i el paraigües que contrasten amb el to primitiu d'aquesta escena. Per últim, es destaca la presència del mar roig al fons i la representació d'un turó amb dues palmeres de color verd i tacat amb l'aquarel·la.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El rei de Papuré, pare del príncep Pipo, estava molt preocupat. La història explica que, quan se'n adonà que el mar s'havia tintat de roig, va decidir parlar amb els seus ministres per a veure que s'hi podia fer. El rei volia que el mar tornara a ser blau perquè els turistes no se'n anaren. Al ser un text de l'il·lustrador, representa personatges en la imatge que no es nomenen en la història, completant visualment allò que li interessa i afegint-hi noves aportacions.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es representa sobre un fons blanc i mostra una escena de la balena ferida a la vora del mar junt amb el rei, el príncep i els ministres.

Aquest conjunt de personatges es situa al costat esquerre de la composició i es veuen afectats pel marc de la imatge, que els retalla part de les extremitats. Les figures es disposen al voltant del rei Papo i el príncep Pipo, que es representen amb les mateixes propietats amb què han anat apareixent en les altres il·lustracions. El rei, fins i tot, agafa un paraigües i vesteix un barret de copa alta i un rellotge en la mà dreta. Es presenta de perfil, prestant atenció a allò que li diu un dels ministres, mentre que amb l'altra mà agafa la del fill, qui li assenyala amb un gest de preocupació cap on es troba la balena.

Per darrere del pare i del fill, treuen el cap dos figures més. El personatge de l'esquerra alça lleugerament el cap per a observar també cap on es troba la balena i apareix tocant-se la barba amb una actitud pensativa. Cal ressaltar el fet que, amb uns traços molt senzills Calatayud aconsegueix exterioritzar les distintes expressions i actituds dels personatges. Mostra uns cabells curts i caragolats, deixa el tronc al descobert i al coll es col·loca un collar de tres cintes de colors. La resta es cobreix amb una faldilla amb un estampat amb serps que treuen la llengua sobre un fons verd i, com que és un ministre, agafa una cartera. El company es vesteix amb un barret elegant i també porta una cartera. Treu el braç per darrere de l'esquena del rei per a assenyalar la ferida de la balena i, com la resta de figures, es decora el coll amb una collaret de formes estrellades i vesteix una faldilla amb un estampat geomètric.

Tots quatre es situen a la vora del mar, que es representa de color groc. A més, es troben tot un seguit de menuts caragols de mar i petxines repartides per la sorra. A continuació, l'aigua rogenca del mar, amb les ones triangulars, es mostra fins que es perd al fons de la composició. Pràcticament tota la superfície de l'aigua és ocupada per la gran balena ferida. Aquest animal es caracteritza pel cap arrodonit que s'enganxa a un cos allargat i que va estretint-se al arribar a la cua, la qual finalitza amb una forma triangular. Pel que fa als trets del rostre, cal dir que també es caracteritzen per la senzillesa del dibuix per l'aparició d'una línia corbada a la boca, recurs gràfic amb el qual aconsegueix comunicar la tristesa de l'animal. Per últim, un menut doble doll d'aigua brolla del cap i el colp de l'aigua contra la pell provoca l'aparició d'un conjunt de gotes en forma de llàgrima. És important assenyalar que el cos s'acolorix amb taques d'aquarel·la blaves que contrasten amb altres elements de la imatge que es representen amb tints més planes, com ara el roig del mar. Finalment, es representa la sang que vessa d'un dels costats del cos.

El paisatge es completa amb la presència al costat esquerre de la composició, i afectat pel marge de la il·lustració, d'una porció de terra muntanyosa que destaca pel perfil ondulat i pel color verd. A més de les palmeres, aquest conjunt es completa per a presència de vegetació en forma d'arbusts caragolats i roques formades per menuts detalls triangulars de colors per aconseguir la textura i amb estrelles de mar enganxades. Aquests elements reforcen el gust per l'ornamentació dels espais que solen presentar les il·lustracions de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El rei explica els ministres que una balena havia aparegut en la platja amb una ferida i estava tacant tota l'aigua del mar amb el doll de sang que li brollava del costat. A la imatge, per tant, es representa aquest moment amb el rei i el príncep junt amb els ministres.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es serveix novament d'un enquadrament fotogràfic com s'observa en la presència dels dos ministres, els quals es reconeixen per la il·lustració anterior, que apareixen retallats pel marc de la imatge.

Darrere d'ells, i situat entre els dos caps, es troba el príncep Pipo que plora desconsoladament. Apareix amb la boca oberta i es porta les mans als ulls, dels quals brollen una gran quantitat de llàgrimes que, fins i tot, produeixen bassals de llàgrimes als peus del xiquet. Al costat, els pares observen aquesta reacció. La mare es situa per davant del marit, que es representa amb el barret de copa alta, el rellotge i el paraigua. es mostra amb els braços doblegats i les mans en la cintura, mentre que la mare alça els braços per a expressar la seua preocupació. Aquesta posició accentua l'exageració de l'amplària dels múscles i evidencia el caràcter pla de la figura. A més, mentre els peus apareixen junts els del rei es separen deixant espai als d'aquesta. A més, el peu dret del pare es presenta amb el dit gros lleugerament separat i totes les figures de la composició exhibeixen una pell obscura que s'aconsegueix utilitzant el color morat.

L'escenari en el qual s'emplacen mostra novament una sorra groguenca, de línies ondulants i amb tot un seguit de caragols de mar, petxines i eriçons repartits per la superfície. Sobre un muntó de sorra s'assenta un mussol amb un bec molt gran format per franges de distintes colors i formes triangulars més menudes per aconseguir la textura del plomatge.

Junt amb aquests elements marins, cal destacar la presència d'un conjunt de vegetació amb unes propietats decoratives evidents. Es tracta d'una espècie de palmeres amb troncs molts menuts i dels quals arranquen verticalment unes branques molt primes. És des d'aquestes branques que sorgeixen unes fulles de forma estrellada que s'ordenen en altures diferents. Per últim al fons, al mar roig d'ones triangulars i, tallada pel marc de la imatge, la balena doblega la cua i amb una expressió de tristesa, mostra que encara continua sagnant.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre el rei i els ministres decidien què fer, el príncep Pipo sentí molta pena i no va poder contenir les llàgrimes com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

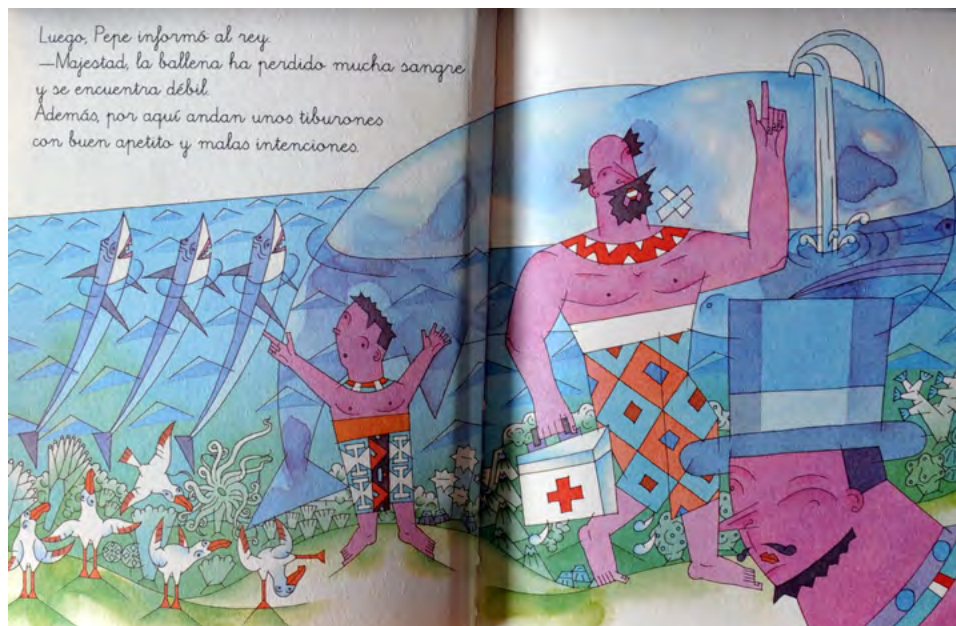
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge la balena ocupa pràcticament tota la composició. L'animal apareix de nou al mar de color roig i d'ones triangulars i mostra una pell tacada amb l'aquarel·la. Doblega la cua cap amunt i els dolls d'aigua que brollen del cap li cauen per davant del rostre. Cal afegir que, malgrat estar en l'aigua, la balena no es mostra submergida ni eixint del mitjà aquàtic, sinó que es representa sobre la superfície de l'aigua com si es tractés d'un vaixell que hi navega.

Contràriament, el ministre que es troba sanant-li la ferida sí que apareix submergit en l'aigua. Es representa d'esquenes i amb un maletí amb una creu roja. Les línies circulars amb la tinta que l'envolten simbolitzen el moviment de l'aigua. Aquesta figura mostra un cap menut amb un rostre de trets senzills i, tot i estar calb, a banda i banda del cap encara mostra uns pocs cabells de la mateixa forma punxeruda que la barba. Com la resta de personatges, es decora el coll amb una collaret i es vesteix amb un faldellí de vius colors. Es representa col·locant dues tiretes per a tancar la ferida de la balena.

Tot i la presència dominant de la balena en la imatge cal recordar l'ús de l'emmarcament fotogràfic. Així, en la part inferior dreta apareix un tros de sorra amb una petxina, mentre que al fons esquerre es poden observar dues palmeres sobre un turó verd amb vegetació de forma estrellada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història introdueix un nou personatge: Pepe, el ministre de sanitat. Com es representa en aquesta imatge aquest ministre fou l'encarregat de curar la ferida de la balena.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Seguint amb el gust per les composicions fotogràfiques, en aquesta imatge treu el cap el rei, situant-se en un primer pla de l'escena. Irromp en la imatge per l'angle inferior dret amb un gest pensatiu. Es reconeixes pel barret de copa alta.

El ministre de sanitat li explica el problema amb la balena. Aquesta figura es presenta de cos sencer, un recurs amb què aconsegueix la profunditat de l'escena. Es representa amb uns pocs cabells i una barba de formes punxerudes. A més, decora el coll amb una sanefa geomètrica i es vesteix amb un faldellí de colors vius i estampat romboïdal que li arriba fins el pit, mostrant un tronc molt menut. Mentre alça el braç dret i assenyala amb el dit cap a la balena, amb la mà esquerra agafa el maletí.

Al costat del ministre, el príncep Pipo, amb els dos braços alçats, també assenyala cap a l'aigua. Cal afegir que aquests dos personatges es situen sobre la sorra ondulada, en aquesta ocasió apareix amb un color verdós. Als peus del xiquet, a més, apareixen cinc ocellets idèntics que mostren unes potes llargues i acabades amb una forma triangular de color taronja. Precisament, aquest mateix color s'usa al bec i a l'extrem de les ales i la cua mentre que la resta es deixa de color blanc amb un lleuger toc de blau. Tot i això, allò que els diferencia entre ells són les distintes postures amb què apareixen: quatre d'ells es col·loquen sobre la sorra recolzats sobre les dues potes mentre que l'últim doblega el cap. Un cinquè ocell vola amb les ales ben esteses.

El fons de la composició és ocupat pel mar però, en aquesta imatge, l'il·lustrador opta per descobrir el fons del mar i els éssers vius que l'habiten. Així doncs, es crea un efecte d'una gran artificiositat que complica visualment la composició, un fet que es complica encara més perquè el xiquet assenyala amb el dit els taurons però es mostra tan a prop que pràcticament sembla estar tocant-los.

Hi cal ressaltar la presència al fons de tot un conjunt de vegetació marina. Tots els elements que es troben dins l'aigua es representen amb un color blau però, en aquest cas, aquesta vegetació tendeix a prolongar el color verd de la sorra. Aquest conjunt destaca pels trets decoratius com es comprova en la varietat de formes que hi apareixen: des de més rectes i geomètriques fins altres que s'ondulen i serpentegen per l'aigua. Fins i tot algunes mostren formes estrellades. En la part de l'esquerra, es troba una filera perfectament simètrica de tres taurons. Tots aquests són idèntics entre ells, amb el cos amb el ventre més clar, i apareixen amb el cap fora de l'aigua i de perfil. Cal comentar les proporcions menudes i el cos allargat, que tendeix a estretir-se a mesura que va descendint. Finalment, presenten un musell acabat en punta i amb una boca rosa que mostra unes dents punxerudes. Com ocorre amb les figures humanes, el rostre es caracteritza pels trets senzills amb unes línies per sobre els ulls per a marcar les expressions.

Finalment, apareix la balena amb el cos tacat amb l'aquarel·la i el mateix gest de tristesa deixa una part del cos submergida, mentre que la part superior es queda a la superfície i és observada de prop pels taurons.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A continuació, Pepe, el ministre de sanitat, informà al rei: la balena havia perdut molta sang i es trobava molt dèbil. A més, calia prevenir-la dels atacs dels taurons que es trobaven molt prop de la costa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra una filera de personatges disposats en primera fila sobre la sorra i la balena al fons.

La mare del príncep Pipo apareix amb els ulls entornats. Mostra un cap de perfil i uns cabells recollits en una cua i decorats per una corona i un tocat de flors. Pel que fa a l'amplària dels múscles contrasta amb el tel cap i els braços, molt llargs i units per les mans. Es mostra amb un vestit d'estampat decoratiu. Un collaret daurat amb una successió de motius en forma de plàtans i un braçalet de menudes formes romboïdals junt amb una altra polsera circular accentuen la coqueteria i la feminitat d'aquest personatge.

Tot seguit, es presenten els tres ministres de perfil. El primer d'ells apareix amb un barret i un collar d'estrelles i es porta una mà cap al rostre. El company es presenta una altura inferior. Hi cal destacar l'estampat de serps de la faldilla. L'últim d'aquests tres, situat entre els dos anteriors i de front, és un personatge que apareix per primer cop en aquesta imatge. Aquest ministre es caracteritza per la barba blanca i llarguíssima que acaba en punta. A més, porta unes ulleres redones i cal destacar la presència d'una lent més menuda que l'altra. A banda d'això, també vesteix barret i una faldilla de colors vius i formes geomètriques. Finalment, agafa uns papers i un llapis.

Aquesta filera de figures és tancada pel rei que mostra els atributs habituals, com ara el barret de copa alta, els tatuatges, el rellotge i el paraigües. Al costat, el príncep Pipo plora desconsoladament al costat dels bassals produïts per les seues llàgrimes.

Totes aquestes figures es col·loquen sobre una sorra groguenca formada per línies ondulades i sobre la qual apareixen alguns caragols de mar i petxines. Al fons, apareix un mar blau i d'ones triangulars sobre la superfície del qual descansa la balena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El príncep Pipo de Papuré s'espantà moltíssim i plorà encara més fort que abans. Per evitar la tristesa del fill, rei Pipo va ordenar els ministres que buscaren la solució al problema i salvaren la balena.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

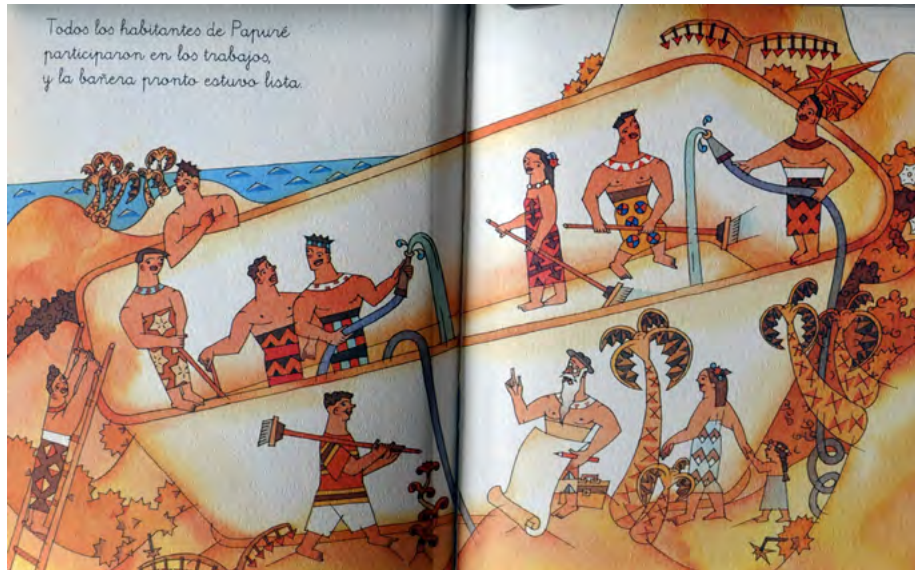
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta el rei Papo i el fill junt amb un grup de tres ministres. Tots aquests personatges es situen sobre una sorra ataronjada amb unes taques morades. Cal destacar el fet que cadascun d'ells es situa sobre menudes elevacions d'aquest terreny marcades amb la tinta. La il·lustració es divideix en dues parts. D'una banda, a l'esquerra, es representa el rei assegut sobre una cadira amb un entapissat color taronja i amb els braços i les potes de fusta. Aquest personatge mostra els trets habituals de representació, com ara el barret, el rellotge i el paraigües. Al costat, en peu i amb els braços creuats per darrere l'esquena, apareix el fill somrient.

Aquestes dues figures s'emplacen davant d'un panel decoratiu amb la part superior formada per una filera de parelles de pollastres, mentre que la resta s'estructura a partir de franges decoratives de colors diferents. Hi cal dir que els colors predominants són el roig, el taronja i el morat. Així, els pollastres, units entre ells pel bec en una ordenació molt simètrica i sobre formes semicirculars, mostren crestes roges que combinen amb la resta del plomatge morat i taronja. A més, la cua que presenta tres franges i un final ondulat. Tot seguit, una línia blava separa aquests animals de la resta de l'ornamentació, de formes circulars i rectangulars de colors llisos.

D'altra banda, el grup de ministres es presenta sobre un fons blanc i envoltats en la zona inferior per tot un seguit de vegetació en forma d'arbusts. Aquesta vegetació continua amb el colorit taronja predominant de la composició i es mostra amb unes formes punxerudes i unes flors geomètriques. Aquestes flors evidencien el gust ornamental de Calatayud. Davant dels arbusts, dos elements més contribueixen en aquesta decoració. Es tracta d'una planta amb tronc de palmera i un ocell de potes molt primes i amb un bec llarg. Els ministres es presenten amb les característiques habituals i amb les maletes i es distribueixen ordenadament amb el ministre enginyer en el centre i més menut que la resta. Cal destacar el fet que aquest últim apareix carregat de fulls enrotllats i dibuixos amb els projectes, així com un llapis roig i una calculadora.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Popo, el ministre enginyer va fer un projecte per a instal·lar la balena en una banyera fins que es recupere. En la imatge, per tant, es representa aquest moment en què el ministre comunica la idea al rei.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca d'una banda per la presència d'una banyera al centre de la composició com l'element més gran i, d'altra, pel predomini de les tonalitats càlides. La banyera es disposa sobre la sorra i envoltada d'elevacions i vegetació. Cal dir que totes les plantes i els arbres que apareixen comparteixen aquesta tonalitat. S'observen palmeres, arbres de formes esquemàtiques amb dues branques envoltades amb fulles amb forma de fletxa, estrelles de mar i arbusts de perfils ondulats i amb flors blanques que apareixen entre els monticles de sorra.

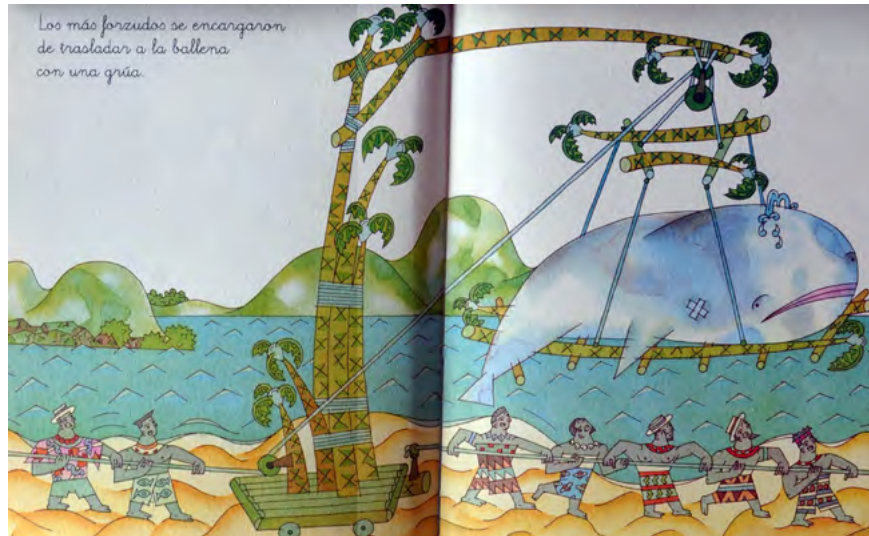
Junt amb aquesta vegetació, la banyera presenta una forma inclinada amb la part superior més alta perquè es puguin observar els personatges que es troben dins d'aquesta. En l'interior apareixen sis figures. Començant des de l'esquerra, un primer personatge es situa a la vora de la banyera en peu i agafant el pal d'una escombra que queda oculta. Tot seguit, i ja inserits dins, dos personatges masculins més, semblen conversar amigablement mentre un es recolza sobre una altra pal i l'altre posa en funcionament una mànega de la qual brolla un doll d'aigua. Aquesta mànega s'ondula per sobre la vora de la banyera fins arribar a un monticle de terra en el qual queda inserida. Una única figura femenina es mostra de perfil i en peu amb una escombra. Com el company que es troba al costat, tots dos netegen el fons, arrastrant amb l'escombra l'aigua que un últim personatge els llança amb un altra mànega. Per a representar aquest acció, al final de l'escombra apareix una forma rectangular de color blau que representa l'aigua. Un altre personatge puja per una escala fins la banyera i un últim treu el cap i es recolza amb els braços. Per darrere aquest es pot observar la presència del mar al fons de la composició.

Finalment, es representen tres figures més. Apareix un únic personatge amb samarreta i, al costat, el ministre enginyer amb la barba blanca, les ulleres i un plànol en forma de pergamí on es trobarien les indicacions per a construir aquesta gran banyera. Una mare amb una xiqueta de la mà acaben de completar aquest elenc de personatges.

Cal afegir que les figures que es representen a aquesta imatge comparteixen una sèrie de característiques comunes. Totes elles mostren unes proporcions reduïdes per a accentuar el protagonisme de la gran banyera i es presenten amb un contorn delimitat per la tinta amb la qual també es tracen els trets tan senzills del rostre. Com la resta de personatges del llibre, presenten uns múscles amb una amplitud que contrasta amb el cos que tendeix a estretir-se a partir de la cintura. Les dues dones i la xiqueta presenten un cos de formes més rectes. Tots vesteixen la faldilla i els vestits de vius colors i estampats geomètrics i, mentre que els homes apareixen amb el pit descobert i un collar decorant el coll, les dones vesteixen vestits llargs i flors als cabells. La xiqueta, a diferència de la resta, es recull els cabells en una trena i porta una corona de flors circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tots els habitants de l'illa de Papuré participaren en l'elaboració de la banyera per la balena com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra en un primer pla de la composició una filera de personatges, disposats en la part inferior de la il·lustració i al voltant d'una grua que s'alça verticalment i que sosté a la balena. Aquest grup de figures es situen sobre la sorra caracteritzada per l'ondulació i els monticles que origina i sobre els quals es situen els personatges. Al fons, apareix un mar blau d'ones triangulars i una sèrie de muntanyes de color verd tacades amb l'aquarel·la. Aquestes destaquen per la rodonesa dels cims i pels arbusts de formes triangulars i ondulades que apareixen. L'ordenació de tots aquests elements ofereix una composició més ordenada davant la complicació visual d'altres imatges de l'il·lustrador.

Totes les figures mostren les mateixes característiques. Es mostren agafats de la corda que creua horitzontalment la composició i que s'enganxa a la grua per a arrossegar-la. Són de la mateixa altura i destaquen pel entit geomètric dels cossos. Aquest geometrisme es trasllada als vestits en els quals predominen les línies rectes. S'aprecia també tres personatges tocats amb un barret i, com a curiositat, hi cal ressaltar l'estampat amb planetes de la figura femenina.

Pel que fa a la grua feta amb troncs de palmeres. Aquesta està formada per una plataforma feta de canyes verdes amb rodes. A la palmera més alta se li afegeix un últim tronc en l'extrem del qual i, mitjançant una politja, s'uneixen amb cordes més palmeres que sostenen la superfície sobre la qual apareix la balena, encara amb expressió trista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre els uns s'encarregaven de preparar la banyera els altres traslladaven la balena amb una grua com mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta en un primer pla de la composició una filera de personatges. Aquests s'ordenen en dos grups compostos en primer lloc per dos dones i, a continuació, per tres homes.

La parella de dones es situa davant de la gran banyera. Una d'elles apareix agenollada i amb les mans juntes i recolzades sobre les cames. Al costat, una altra dona, en peu, entrecreu els braços. Ambdues es mostren de front, amb un rostre de trets senzills i llavis grossos i uns cabells llargs i obscurs. A més, aquests es decoren amb motius florals: mentre la de dreta exhibeix unes flors redones blanques amb un centre ataronjat, la a companya descobreix una corona de flors de formes geomètriques blanques i roges junt amb fulles en forma de fletxa. Finalment, vesteixen uns vestits de colors vius i amb estampats molt originals, amb closques de caragols de mar i fulles taronja en forma de fletxa i unides entre elles mitjançant cercles.

Els tres homes es representen més menuts que les figures femenines i presenten unes formes més quadrades conseqüència de l'amplària dels múscles. Com les dones, es mostren de front i amb uns rostres senzills i uns llavis grossos, però en actituds diferents. El primer d'ells, es troba bevent amb una palleta i agafa amb les dues mans el got i la pinya. Els cabells punxeruts es decoren amb una cinta i també vesteix faldellí estampat i collar de formes estrellades. Per davant dels companys, un altra figura es mostra amb les mans per darrere de l'esquena. Com el company, es nuga una cinta al cap i deixa veure uns cabells caragolats. Es vesteix amb la faldilla i un cinturó de colors blaus. Un últim home amb cabells punxeruts i una corona de flors roges toca una guitarra molt menuda. Calatayud ha col·locat al costat d'aquesta una nota musical per a representar el seu so. A diferència de la resta, vesteix camisa blanca oberta, amb una samarreta i pantalons.

Aquest conjunt de personatges es representa sobre un terreny ondulat, tacat amb l'aquarel·la i amb la presència de vegetació, com es comprova en els arbusts de perfils punxeruts amb menudes branques que sobresurten i mostren fulles estrellades. Aquests es distribueixen al llarg dels plecs de la superfície junt amb altres de formes més caragolades. Hi destaquen les palmeres, molt menudes.

Finalment, desplaçada cap a l'esquerra de la composició i rere les figures humanes, apareix la banyera on salta la balena, que es representa somrient, amb la cua enlairada i amb el cap a punt de submergir-s'hi. Cal destacar el fet que, malgrat tot, l'efecte visual és que la banyera és un poc menuda per a gran les proporcions de l'animal.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aconseguiren que la balena entrara en la banyera i el príncep Pipo deixà de plorar. EN la imatge, per tant, es mostra la balena en la banyera i els habitants de Papurú al voltant d'aquesta. El príncep, en aquesta ocasió, no apareix.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta com a element protagonista de la composició la gran banyera amb la balena dins i al voltant d'aquesta la resta de figures. El fons de la imatge és ocupat pel mar blau amb ones triangulars i el cel blanc, sense núvols. Cal destacar l'exageració del cap de la balena respecte la resta del cos i la cua. El cos novament es taca amb l'aquarel·la i ara ja està feliç i apareix amb un gran somriure.

Al costat d'ella i també dins de la banyera, apareix el príncep Pipo. La resta dels personatges es situen al voltant de la banyera. L'ocell que es situa sobre la banyera destaca pel llarg bec color taronja i pel cos arrodonit, amb un plomatge clar i de menudes formes triangulars per a representar la textura del plomatge. A la dreta, i recolzant-se també sobre la vora de la banyera, apareix un ancià amb cabells i barba blanca i amb un coll molt llarg. Aquest personatge també es representa amb un collar i amb el tors nu, vestit només amb una faldilla amb un estampat de colors vius.

A la dreta de la imatge, retallats per l'enquadrament fotogràfic, els pares del príncep Pipo observen amb atenció com es diverteixen el xiquet i la balena. Es reconeixen pels atributs habituals. Per darrere d'ells, un últim personatge de que es mostra amb un peix que ha pescat amb una rudimentària canya i es disposa a dipositar-lo junt amb la resta de peixos situats als seus peus. Es representa amb els cabells obscurs i caragolats i es decora el coll amb una garlanda de flors roges i verdes. El cos mostra uns múscles amples i unes formes musculades i, com la resta de figures, vesteix un faldellí de colors vius i amb un estampat de formes geomètriques.

Totes les figures es situen en un entorn natural caracteritzat per la presència d'un terreny ondulat i per una proliferació vegetal. Hi cal ressaltar l'aparició d'unes palmeres amb uns troncs molt menuts i amb una forma geomètrica junt amb altres fulles soltes i amb un contorn punxerut.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Pipo va passar molts bons moments amb la balena durant tot el temps que va estar recuperant-se en la banyera. Es van fer bons amics, com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per les tonalitats càlides amb què es representen tots els elements de la composició. Pel que fa a la distribució dels personatges cal dir que, a l'esquerra, i en un primer pla, es troba el rei i el seu fill i, un poc més endarrerida, la mare. Tots tres es disposen davant d'una decoració composta per dues columnes amb sanefes idèntiques amb un fons roig sobre el qual s'exhibeix una filera de formes geomètriques unides mitjançant esferes més obscures. Les dues sanefes subjecten horitzontalment una tela de colors rojos i estampat geomètric amb un repetició de formes rectangulars que es disposa com un cortinatge. La mare es representa per davant de la sanefa de l'esquerra i, junt amb les característiques habituals amb què sol aparèixer, en aquesta imatge agafa una branqueta amb dues fulles en forma de fletxa i saluda el marit i el fill. El rei és la figura més gran d'aquesta composició i destaca per l'amplària dels múscles que provoquen l'aparició d'un cos amb una aparença molt quadrada. El mateix ocorre amb els braços, que es mostren robustos i llargs. Aquest personatge, junt amb el seu fill, segueixen els trets usuals de representació.

Totes les figures de la composició es situen sobre un terreny ondulant i amb una cadena de muntanyes al fons. Cal ressaltar també la presència de vegetació al llarg de tota aquesta superfície en forma d'arbust de puntes punxerudes i de formes més cargolades. Junt amb els arbusts, es troben altre tipus de plantes amb flors geomètriques.

Els elements que es representen en la part dreta són més menuts per a reforçar la profunditat de la imatge. En primer lloc cal ressaltar la presència d'una parella de dones que apareixen retallen pels marges de la imatge. A més, s'introdueix un canvi en la indumentària. La primera d'aquestes figures mostra un vestit que s'enrosca i es nuga per darrere del coll. A més, es recull els cabells amb dues trenes que decora amb unes flors i porta un braçalet en cada braç. La seua companya, amb els cabells caragolats i ornamentats amb dues flors, mostra un vestit ratllat que li cobreix només un dels múscles i que, alhora, es decora amb un llaç. Per últim, es representa la balena en la banyera.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un dia, Pepo de Papuré li va dir al seu fill: «Pipo, la balena ja està curada i no pot quedar-se per a sempre en la banyera. Haurà de tornar al mar». Aquesta imatge, per tant, representa aquest moment concret entre el rei i el fill alhora que incorpora alguns elements que no figuren al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 × 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de tonalitats fredes. A més, es mostra una composició dividida en dues parts diferenciades: d'una banda, la balena ja al mar i, d'altra, els personatges que es situen a la vora de l'aigua observant com s'allunya el cetaci. Així, a la dreta, apareix una representació d'un mar blau i d'ones triangulars en el qual es troba submergida la balena. Aquesta trau el cap de l'aigua per a acomiadar-se dels habitants de la illa de Papuré. La balena presenta les característiques formals descrites en les il·lustracions anteriors, com ara un cos allargat, un rostre amb els ulls menuts i la boca més gran i amb una gran somriure. A més, els dolls d'aigua que brollen del cap cauen cap al mar originant cercles concèntrics per la força de la caiguda i la formació de diverses gotes en forma de llàgrimes. S'aprecien també tres estrelles, amb un centre circular més obscur, situades sobre un fons blanc i al voltant del cap de la balena.

A l'esquerra, en canvi, tot un seguit de figures es situen sobre l'ondulació del terreny i observen la balena. Cal destacar l'ús de l'enquadrament fotogràfic, com es comprova en detalls com ara els talls que s'originen en la vegetació situada als marges de la imatge. Hi cal nomenar, en primer lloc, el personatge masculí que apareix amb un telescopi mirant les estrelles. Es tracta d'un home assegut sobre el turó més alt i sobre una pedra. Es representa amb uns cabells ondulats i vesteix el faldellí d'estampat geomètric, collar i polseres. Aquest no s'esmenta en la història però Calatayud l'incorpora a la composició. Finalment, es representen la mare, el xiquet i el pare. Aquest últim, apareix al centre, en un primer pla i tallat pels marges de la imatge. Com el personatge del fons, el rei sembla també més entretingut en les estrelles que en la balena. No ocorre el mateix amb la mare i el príncep, que apareix darrere d'ella. Tots dos es situen sobre turons menuts de sorra i somriuen a la balena.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquella nit van decidir deixar la balena en llibertat i, a l'hora del comiat, Pipo es sentia molt content perquè la seua amiga era feliç. Calatayud mostra en aquesta imatge la família de Pipo observant la balena però introdueix elements nous que no s'esmenten al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 19,1 x 30 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta última imatge és la més senzilla de totes les d'aquest llibre i destaca pels pocs elements que hi apareixen.

Hi cal ressaltar l'aparició, sobre una elevació de sorra, del príncep Pipo d'esquenes i acomiadant-se del amic amb una mà rere l'esquena i l'altra dient-li adéu. En aquesta ocasió, els cabells punxeruts del xiquet es mostren amb les puntes cap enrere per a assenyalar l'efecte de la brisa del mar. En aquesta ocasió, el semblant de la balena és de tristesa i, aquesta expressió s'acompanya per la posició amb la cua doblegada. La imatge es completa amb un conjunt de núvols de formes caragolades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La imatge final mostra el xiquet acomiadant-se de la balena.

CONSIDERACIONS FINALS:

És important assenyalar que tant el text com les il·lustracions del llibre són una obra exclusiva de Miguel Calatayud. Al ser un text de l'il·lustrador, aquest posseïx una llibertat absoluta en les representacions alhora d'introduir personatges en la imatge que no s'esmenten en la història, completant i ampliant visualment allò que més li interessa i afegint-hi noves aportacions.

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús de l'aquarel·la i la tinta xinesa i per presentar-se amb les mateixes dimensions. A més, hi cal ressaltar el fet que, el blanc del paper s'integra en la imatge i s'usa tant per al cel com per qualsevol altre objecte i superfície de les composicions. Destaca també la presència de colors forts i brillants que mostren unes imatges amb una gran riquesa cromàtica. Algunes il·lustracions del final del llibre, però, tendeixen a mostrar una mateixa tonalitat per a tota la composició, un aspecte que s'observa en altres llibres de Calatayud. Continuant amb aquest ús del color, també s'aprecia la combinació de tintes planes juntament amb l'efecte causat per les taques de l'aquarel·la, fet que crea un contrast de textures molt interessant.

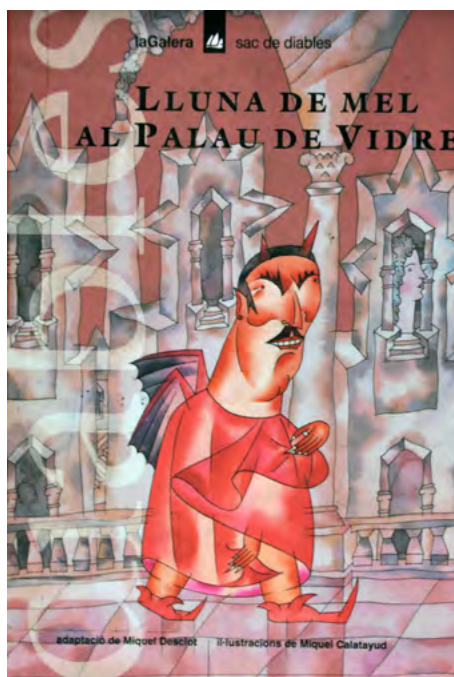
Pel que fa a les composicions, es caracteritzen per mostrar una col·locació dels elements molt reflexionada. No són composicions complexes amb una gran quantitat d'objectes i figures, sinó imatges bastant ordenades. Junt amb aquest tret, també s'ha d'afegir el gust per l'ús dels enquadraments fotogràfics que provoca els talls dels elements que resten en els marges de la imatge, com ocorre amb les figures situades en un primer pla i amb les quals s'aconsegueix crear un efecte de profunditat.

En la representació dels personatges, cal ressaltar en primer lloc el fet que aquesta història es localitza en una illa tropical, el que condiciona els ambients i el vestuari. Així, les figures solen representar-se amb una pell obscura, representada amb un color morat, i vesteixen vestits de colors vius i estampats geomètrics. A més, completen el vestuari amb collars, polseres i flors als cabells. Els homes es cobreixen amb una faldilla amb el cos descobert i les dones amb vestits més llargs. Tots dos, a més, van descalços. Un detall curiós és la introducció de distints anacronismes que contrasten amb aquest vestuari, com ara el paraigües, el barret de copa alta i el rellotge del rei, les carteres de ministre i el telescopi de les últimes il·lustracions.

Continuant amb la representació dels personatges, cal comentar que es tracta de figures planes, sense cap preocupació pel volum. A més, solen presentar algunes desproporcions, com ara caps menuts, i uns rostres de trets senzills i lineals marcats amb la tinta. A diferència dels personatges masculins, les dones apareixen amb uns ulls ametllats. Malgrat la senzillesa dels trets del rostre, un aspecte que també crida l'atenció és la capacitat d'aconseguir les expressions dels distints personatges mitjançant les línies amb la tinta i les posicions dels personatges. Les desproporcions també apareixen en l'amplària dels múscles i en els braços, llargs i musculosos. És important ressaltar també la presència de dits quadrats a les mans i els peus així com l'allargament evident del dit gros del peu.

Els ambients també participen d'aquesta ambientació tropical. A excepció de les primeres escenes del vaixell, les imatges es situen en la vora del mar, en una paisatge natural caracteritzat per l'ondulació del terreny i la vegetació. Les dues localitzacions participen del gust de Calatayud per l'ornamentació. Així, al vaixell es troben les veles, parets i mobles ornamentats amb estampats tropicals, sanefes decoratives i de vius colors, i en l'exterior tot un conjunt d'arbusts, plantes i arbres que delaten aquests trets ornamentals. A més, es reconeixen

repeticions formals que formen part de l'estil de l'il·lustrador, com ara el mar d'ones triangulars, els arbusts punxeruts i ondulats i les roques amb motius triangulars de distints colors.

TÍTOL: Lluna de mel al Palau de vidre.

AUTOR: adaptació de Miquel Desclot.

IL·LUSTRADOR: Miquel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: La Galera, Barcelona, 1995.

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 21,7 × 16 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 31.

ISBN: 84-246-4208-2.

DEPÒSIT LEGAL: B 37.910-1995.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la

- NÚM.IL·LUSTRACIONS: 7 il·lustracions color i 7 il·lustracions b/n

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada es presenta el dimoni, un dels protagonistes principals de la història. Aquest dimoni mostra els símbols recurrents amb què solen aparèixer aquest tipus de personatges, com ara les banyes del cap i les ales obscures. Es cobreix el cos amb una gran capa roja i unes sabates acabades en punta. El més destacat en la seua representació és la desproporció d'alguns membres del cos com ara el cap, exageradament gran i un coll gros que contrasta amb la resta del cos. A més, no s'ha d'oblidar la posició de les mans, una d'elles sorgint entre la capa i amb l'altra subjectant-la, i que no es corresponen amb la forma del cos.

Aquest personatge passeja per un terra de manises amb una balustrada i al fons apareix una arquitectura palatina de formes geomètriques i d'un color clar que imita el marbre. A través d'una finestra, i de perfil, treu el cap l'altra protagonista principal del conte, la princesa, amb els seus característics cabells caragolats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una de les característiques del diable és la de ser un gran seductor. Quan vol ser-ho, no li val l'aparença tradicional dels dimonis lletjos, vermells, banyuts i amb cua, sinó que li cal un aspecte molt més impressionant: bell, ben plantat i amb alguna cosa que no tinguen els vulgars mortals. En aquest conte el diable té els llavis de plata i les dents d'or, rep el nom de Mestre Mosca i viu en un palau de vidre.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 × 20,8 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per l'emmarcament fotogràfic amb el qual es retallen amb els marges els elements que configuren aquest paisatge urbà. Convé ressaltar que el centre de la composició és ocupat per la torre d'un palau on es situa una princesa que treu el cap per la finestra. És precisament aquesta torre la que estableix una divisió de la imatge, una divisió que, a més, és reforça per l'ús de tonalitats diferents.

En primer lloc, la torre s'uneix per l'esquerra a tot un seguit d'estructures arquitectòniques i de torres de menor altura formades per formes geomètriques i enllaçades per escales amb balustrades. Així, junt amb els remats triangulars i romboïdals, apareixen també detalls d'inspiració més clàssica, com ara la portada amb columnes dòriques, frontó triangular i cornisa decorada amb volutes. Malgrat aquesta influència clàssica, el conjunt palatí respon més a la imaginació de Calatayud que a una còpia directa d'un exemple concret. Pel que fa a la torre central, es mostra més gran que la resta amb el propòsit d'aconseguir un efecte de profunditat. Presenta un cos central estret amb una finestra amb un arc de forma estrellada i columnes amb volutes senzilles. Una jove, es recolza sobre l'ampit i mira cap al cel. Aquesta figura destaca pels cabells llargs i caragolats, que semblen moure's per l'efecte del vent, pel rostre de trets senzills i per un coll llarg. A més, va vestida seguint els preceptes de la moda medieval i creua els braços agafant-se amb les mans el cos. Finalment, per sobre de la finestra, un cos més estret decorat amb dos motius de forma ondulada als cantons, remata aquesta torre.

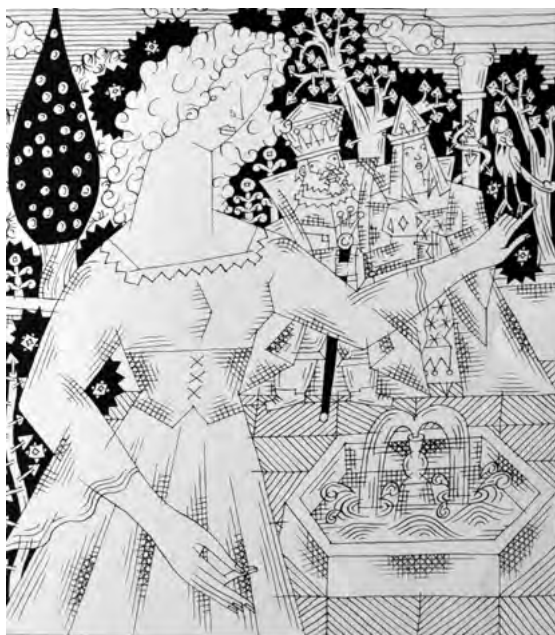
Aquesta part esquerra es caracteritza per l'ús de tonalitats fredes, característiques de la foscor de la nit. Aquestes construccions que hem comentat s'insereixen en una ambientació nocturna amb la presència d'un cel estrellat a manera de tapís decoratiu i amb una lluna humanitzada en una figura femenina. La lluna es representa de perfil i amb el cap envoltat per la forma redona de la lluna plena però remarcant el seu caràcter minvant. El rostre femení mostra uns trets senzills, amb l'ull entornat, un nas punxerut i uns llavis marcats. Convé ressaltar el grossor exagerat del coll, que contrasta amb les proporcions més menudes del cap. Pel que fa al cos, es vesteix amb un vestit vaporós, com si fóra una deessa grega, amb unes mànigues grans, una estrella que decora cadascun dels múscles i un cinturó. Va descalça i, amb una mà s'agafa el vestit mentre que, amb l'altra, que destaca per la llargària del braç, llança més estrelles cap al cel.

Contràriament, la part dreta de la imatge es correspon amb un paisatge diürn amb la presència del sol i, per tant, s'utilitzen tonalitats rogenques i càlides davant del domini dels blaus de l'altra banda. Aquest canvi tonal s'observa en la torre central en la qual, amb l'ajuda de l'aquarel·la i servint-se de les taques de color, s'aconsegueix aquesta transició del blau al roig, passant abans per les tonalitats morades conseqüència de la barreja de colors i com s'observa, sobretot, en l'interior que s'entreveu per darrere de la figura femenina. Aquesta part de la imatge també presenta una escenografia arquitectònica amb una presència destacada d'una cúpula sobre una estructura romboïdal, envoltada per un anell de finestres arquejades i rematada per una forma cilíndrica a manera de llanterna. Es situa sobre un terra de mosaics quadrats i s'envolta per tot un seguit de construccions més menudes de marcat caràcter geomètric i fantàstic. Finalment, al cel, i entre núvols de perfils ondulats i al costat d'un ocell més petit i més clar, es troba un sol humanitzat com un home que recolza els peus sobre dos núvols. Es representa amb un rostre amb una expressió d'enuig i envoltat de raigs de formes triangulars que són sobrepassats per d'altres més llargs i ondulats que s'estenen pel cel. El cos, amb una evident forma quadrada, es cobreix amb un vestit elegant de jaqueta i pantaló. La jaqueta mostra uns llaços centrals i es remata amb un cinturó amb un centre daurat mentre

que els pantalons es nuguen per sota dels genolls amb una espècie de botons i deixen al descobert uns mitjons ratllats. Hi cal destacar la desproporció d'algunes parts del cos com ara els peus calçats amb unes sabates que segueixen la moda medieval i un d'ells més gran. Aquest fet, podria justificar-se per l'intent de mostrar el moviment de la figura que avança d'un núvol cap a l'altre. Per últim, en la mà dreta agafa un bàcul.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença explicant que una princesa vivia en un gran palau de marbre i era tan bonica que enlluernava el sol i feia avergonyir la lluna. Calatayud, segueix amb fidelitat allò que conta el text i ho presenta servint-se d'un peculiar ús del color.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 × 10,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta la princesa protagonista del conte i els seus pares en el jardí del palau. Aquest jardí es caracteritza per la presència d'un conjunt d'arbres de formes diferents, amb les copes representades amb una tinta plana negra i decorades amb menudes formes geomètriques de color blanc que representen les flors i les fulles. Els grans arbusts que apareixen per darrere d'alguns dels arbres també mostren aquest color negre, així com un perfil d'extrems retallats. La vegetació destaca pel fort caràcter ornamental i conjuga amb el cel ratllat i els núvols menuts de formes caragolades. Es mostra també un entaulament sostingut per una columna clàssica de volutes esquemàtiques que apareix en el costat dret com l'únic referent arquitectònic de la composició.

En un primer pla i lleugerament desplaçada cap a l'esquerra es disposa la princesa. Aquesta apareix al costa d'una font de forma hexagonal, del centre de la qual brolla un doll d'aigua. La força amb què cau provoca l'ondulació de l'aigua que conté la font i l'aparició d'unes gotes d'extrems corbats. A més, aquesta es situa en un terra de manises quadrades i decorades amb el ratllat de la tinta. La princesa, es representa amb les mateixes característiques de la il·lustració anterior, com ara els cabells llargs i caragolats i el rostre de trets senzills. Hi cal destacar l'allargament exagerat del coll i la robustesa del tronc que mostra uns braços i unes mans també bastant grans. Un d'ells, s'estira i amb la mà agafa un ocell que es confon amb la vegetació del fons. Finalment, es presenta amb un vestit de coll quadrat i mànigues vaporoses i amb un cinturó.

L'angulositat de les formes del cos d'aquesta princesa és compartida pels reis, les dues figures representades al seu darrere i més menudes per a reforçar la profunditat de la imatge. Presenten el cos ratllat amb la tinta, un fet que accentua la complicació visual. El rei, es vesteix elegantment, amb una gran corona, una barba de formes punxerudes que oculta part del rostre, de trets molt senzills i esquemàtics, i es vesteix amb una capa amb un coll molt exagerat. Porta un bàcul a la mà, símbol del seu poder reial. Al seu costat, la reina, també amb una corona rematada amb una forma triangular, mostra un vestit ple de detalls i presenta una capa com la del seu marit, que destaca pel sentit geomètric i la rigidesa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant que, com massa sovint passa amb les princeses, també era malcriada, capritxosa i consentida. Els seus pares estaven molt amoïnats.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 × 15,9 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un grup de personatges inserits en un jardí. La composició destaca pel colorit tan brillant. Tots aquests personatges es troben en un paisatge que destaca per l'ús predominant del color verd amb què es representa la vegetació. A l'esquerra, destaca el tronc gros d'un arbre del qual sorgeixen tot un seguit de branques corbades i de llargàries distintes i que s'envolten de fulles en forma de cor i de color roig. A més d'aquest arbre, una sèrie d'arbusts de perfil ondulat i amb flors redones de color blanc es reparteixen pel fons de la composició i contribueixen en aquest gust ornamental que presenta la imatge. A més, turons menuts d'on sorgeixen branques esquemàtiques amb fulles triangulars, es reparteixen per la composició i apareixen entre les figures així com conjunts de minúsculs triangles de tonalitats diferents de verds que representarien la textura de la gespa.

Un dels pretendents de la princesa es disposa al costat d'aquesta amb una cama flexionada mentre que amb una mà agafa una de les fulles en forma de cor de l'arbre. Aquesta figura presenta les desproporcions habituals de l'estil de Calatayud i, així, mostra un cap exageradament menut i un coll ample i robust. A més, vesteix un barret de forma triangular amb un plomatge roig i es representa amb uns cabells ondulats i una cara amb uns trets fets amb línies senzilles. Com he avançat, el cos es caracteritza per la robustesa i la forma quadrada del tronc del qual sorgeixen uns braços exageradament llargs. Pel que fa a les cames, aquestes extremitats també en delaten les desproporcions. Es vesteix com un cavaller medieval, amb una capa roja nugada amb un llaç i el vestit decorat per un escut. A més, al cinturó es descobreix un punyal.

Junt amb aquest, la princesa apareix en aquesta ocasió d'una manera molt més refinada i elegant. Els seus cabells caragolats es decoren amb una diadema i el coll, ample i robust, s'envolta per un collaret de formes redones. Es cobreix amb un exuberant abric, de color blau que destaca pels plecs angulosos i geomètrics. Tant el coll com les mànigues d'aquest abric es decoren amb formes geomètriques que es repeteixen i s'uneixen amb altres motius ornamentals que mostren el gust pels detalls d'aquest il·lustrador. A més, aquest vestit, remarca la feminitat de la figura amb l'escot quadrat i la cintura estreta i deixa veure unes sabates de taló decorades amb motius romboïdals.

Tot seguit, es representen dos personatges més. A l'esquerra i més menuda apareix una figura tocada amb un turbant amb un gran plomatge. El color més obscur de la pell i la barba així com el seu vestit, amb pantalons bombatxos i una lluna decorant-li el pit, fa pensar en la seua procedència oriental i contrasta amb el del seu costat, molt més alt i prim. Aquest últim, es troba de perfil i es caracteritza també per l'exagerada llargària del coll. Va tocat amb un barret menut i el vestit s'assembla més al personatge de la capa roja, com es comprova en el coll blanc amb motius triangulars del jupetí i l'escut amb què es decora. Els braços també evidencien les desproporcions, com s'observa en la llargària d'un d'ells.

Finalment, al fons de tots aquests, situat en la part superior de la composició, el rei observa tota aquesta escena amb atenció. Es tracta d'un personatge menut, tocat amb la corona i amb una mitja melena recta i bigot. Es representa amb unes tonalitats obscures, marrons i morades, i cal ressaltar-ne l'aparença quadrada del cos, conseqüència de la gran capa amb què es cobreix. Es presenta amb una de les cames més llarga, per a remarcar el seu desplaçament cap i amb un bàcul.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta ocasió la imatge presenta la princesa en el moment en què es troba amb els seus pretendents als quals, i com explica la història, descartava per tenir caspa, ser camatorts i arrossegar-ne els peus. Calatayud representa tots aquests personatges en el jardí del palau i sota l'atenta mirada del rei, que roman allunyat de tots ells.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,6 × 6,2 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge apareix un personatge nou de la història. Es representa sobre un fons negre en el centre del qual ressalta una gran flama. Al voltant d'aquesta, apareixen tot un seguit de flames més menudes, que es reparteixen pel fons, i nuvolets de fum de formes caragolades.

Es tracta d'una representació del infern on el dimoni es situa sobre un terra ratllat amb la tinta i amb una barana de formes cilíndriques que el separa del foc. Aquest dimoni es presenta d'esquenes i mostra els símbols recurrents amb que solen aparèixer aquest tipus de personatges, com ara les banyes del cap, les orelles punxerudes i el trident. A més, destaca la gran capa amb què es vesteix i que li oculta el cos.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La princesa, un dia, farta de mirar i remirar aquella rastrera de pretendents de sang blava que li proposaven els seus pares, va exclamar de cop que no es casaria fins que no trobaren un príncep que tinguera els llavis de plata i les dents d'or. Els reis es van desesperar davant la sortida de la seua filla però, el Mestre Mosca, que s'ho escoltava des de l'infern es va posar ben content i va decidir presentar-s'hi a l'endemà al palau disfressat de Príncep de la Fosca per a casar-se amb la princesa. En aquesta il·lustració, Calatayud presenta aquest personatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

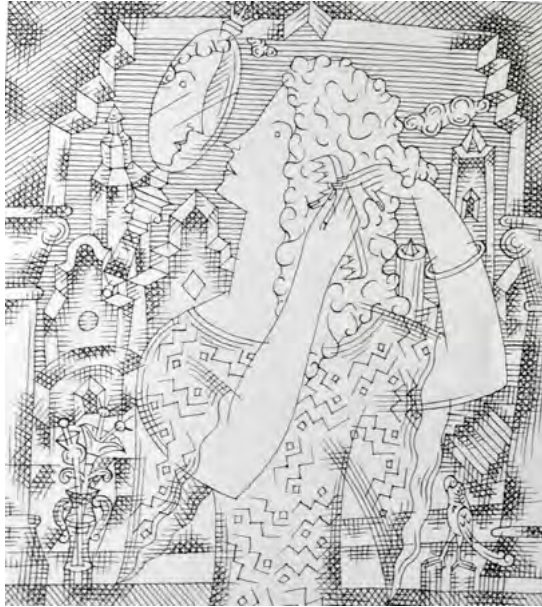
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un fons decorat per formes entrelaçades que es disposen ordenades en dues fileres sobre un fons marró i que destaquen tant pel seu caràcter ornamental com per les taques d'aquarel·la amb què es presenten. A més, la composició s'emmarca per dues gran columnes disposades en els marges de la imatge.

En aquesta escenografia, i retallat pel marc de la imatge, apareix el Mestre Mosca, disfressat ja de príncep i usant en la seua representació el mateix color marró del fons. Aquest es situa en el centre de la composició, i en un primer pla. Calatayud remarca la idea dels llavis de plata i les dents d'or que s'explica en el text mitjançant la presència de recursos expressius procedents del llenguatge del còmic, com ara les estrelles blaves, per a la plata, i grogues, per a l'or. A més, apareix amb un tocat que li cobreix el cap fins les orelles decorat amb un plomall i mostra un rostre allargat amb uns ulls menuts, una cella arquejada i de formes punxerudes i bigot. Va vestit molt elegant, amb guants i amb un bastó i cobreix part del seu cos amb una capa llarga que és subjectada al fons per un dimoni més menut, representat de color roig, amb orelles punxerudes i vestit amb una jaqueta amb un coll blanc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El Mestre Mosca, per tant, va anar a visitar els pares de la princesa disfressat de Príncep de la Fosca amb els llavis de plata i les dents d'or com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11'5 x 10'3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge la princesa apareix en el centre de la il·lustració, emmarcada pel marc estrellat de la finestra. Així, per darrere d'ella, i ratllades amb la tinta, es representen tot un seguit de construccions i de torres de formes geomètriques. A més, l'arc de la finestra es recolza sobre dues columnes clàssiques amb capitells de senzilles volutes. Sobre l'ampit es situa un gerro amb dues flors i l'ocell de la princesa. Convé ressaltar la presència predominant del ratllat de la tinta, que omple tota la composició i crea una certa complicació visual.

La princesa es mira en un espill de mà, decorat amb una corona en la part superior, que flota en l'aire i, malgrat situar-se de front, gira el cap i el rostre apareix reflectit en l'espill. Aquesta segueix les característiques de representació habituals amb un coll molt llarg i un rostre de trets senzills, així com uns cabells llargs i caragolats que es pentina amb una pinta. El vestit es decora amb una gran quantitat de formes geomètriques i presenta unes mànigues vaporoses i ondulades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En el palau, tots estaven molt contents però, l'ocell era l'únic que no ho veia tan clar com la resta de la cort i no s'estava de cantar que aquest príncep de la Fosca més bé semblava el Mestre Mosca. Però la princesa, mentre es pentinava els cabells, pensava que l'ocell estava gelós i no li feia cas de les advertències com es representa en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 12 x 10 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca la parella del dimoni i la princesa en el moment del seu casament sobre un fons blanc.

En primer lloc, el Mestre Mosca, disfressat de Príncep de la Fosca, es representa en les característiques habituals que ja han aparegut en altres imatges, com ara la presència d'un cap allargat, amb un rostre angulós, celles ondulades i punxerudes, nas aguilenc i bigot. A més, es reforça visualment la descripció dels seus llavis de plata i les dents d'or al utilitzar el color blau i groc per aquests elements i servint-se d'unes estrelles que es col·loquen al voltant de la boca. Es vesteix amb un tocat elegant amb un plomall roig i un altre en forma d'estrella a l'altra banda i amb tot un seguit de motius ornamentals que es reproduïxen també en el jaqué que mostra per sota de la capa. Es presenta en l'instant en què li posa l'anell a la seua esposa. Convé destacar el dimoni més menut que apareix sobre el seu muscle.

Finalment, la princesa, amb els cabells caragolats decorats amb perles i amb una corona, apareix amb un vestit molt elegant i joies exuberants, com ara les arracades i el collar de formes triangulars i circulars. A més, el vestit mostra un escot geomètric i es cobreix amb un abric. Cal ressaltar el caràcter geomètric i rígid que Calatayud, intencionadament, atorga al vestit sense cap intenció naturalista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Al cap d'un mes, el Mestre Mosca es va presentar al palau de marbre vestit amb el millor jaqué de l'armari acompanyat per tota una cort de dimonis disfressats. Els pares de la princesa no s'acabaven de creure que, finalment, havien aconseguit casar la seua filla. Calatayud ha decidit centrar-se en la parella d'esposos.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 × 10,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Aquesta imatge destaca pel caràcter decoratiu com s'observa en la presència d'un cel negre estrellat amb una lluna plena al centre i per la gran quantitat d'elements que s'hi mostren. Així, a més d'aquest tapís d'estrelles, es troba una construcció, que representa el complex palatí de la princesa i que es presenta mitjançant una torre de forma estrellada, amb una finestra romboïdal, amb una estructura amb una teulada a dues vessants i amb una portada formada per arcs de mig punt recolzats sobre columnes formades per volutes esquemàtiques. Aquests edificis s'envolten per una balustrada que desemboca en una gran escalinata. A l'altra banda, construccions més menudes completen aquesta escenografia.

Allò més destacat és l'aparició al centre de la composició, d'un trineu espentat per un cavall i guiat pel dimoni acompanyat per la princesa convertida ja en la seua esposa. En primer lloc, el cavall és la figura més gran i convé ressaltar la desproporció del seu cos, exageradament més gran, si es compara amb el cap. Es tracta d'un animal amb un cos de formes arrodonides. Les potes es dobleguen per a marcar el moviment del seu trot per l'aire i, fins i tot, una d'elles, s'allarga desmesuradament. El cap, en canvi, molt menut, es presenta girat cap enrere, amb una cabellera de marcat caràcter geomètric, com s'aprecia en la forma triangular dels cabells que li recorren el coll amb un certa rigidesa i estatisme. A més, mostra una banya.

El trineu destaca per l'estructura arrodonida. Al seu interior, la princesa està asseguda i alça els braços en senyal de sorpresa mentre que el dimoni controla el cavall amb dues llargues tralles que serpentegen per la imatge i creen un efecte molt decoratiu. Tant els cabells caragolats de la princesa com la capa i el plomall del barret del dimoni es representen cap enrere per a reforçar la idea de moviment del trineu.

Finalment, hi cal destacar el ratllat amb la tinta amb què es representen tots els elements que apareixen en la imatge. Es tracta d'un recurs tècnic habitual d'aquest il·lustrador que es basa en completar l'interior de les figures i els objectes amb un grafisme de diferents textures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després del cafè, el Príncep de la Fosca ja va fer un senyal per a marxar a la princesa i, així, tots dos es van enfilear al trineu que, ràpidament, començà a volar per l'aire com mostra la imatge. La història conta que, mentrestant, amb les presses, la núvia s'havia descuidat d'emportar-se'n el seu ocell amb ella, el seu gran amic. Però l'ocellet, que ja s'ho veia venir, va emprendre el vol darrere del seguici i va poder fer niu en un replec d'un dels barrets de gala que portava una de les diableses que havien acompanyat al dimoni.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 15,9 cm.

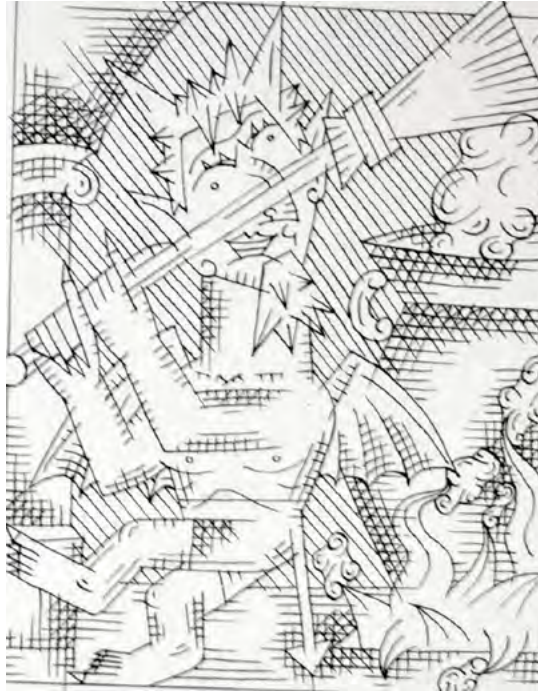
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge apareixen la princesa i el dimoni, qui li descobreix la seua vertadera identitat. Tots dos es mostren flotant en un escenari en el qual destaca una columnata en la part superior. Aquestes columnes es caracteritzen per una base rectangular envoltada de volutes senzilles sobre les quals es disposen unes figures amb el tors nu que s'enllacen amb la resta unint els seus braços. Cal ressaltar l'anatomia musculada amb què es mostren aquests atlants, així com els rostres, amb una bigot ondulat i llarg. A més, apareixen amb un tocat a manera de corona amb dues banyes als costats. Entre cadascun dels atlants també es disposen unes columnes més menudes i senzilles amb uns capitells geomètrics als quals s'agafen les mans dels atlants. Tota la columnata es recorreguda per una espècie de cortinatge a la part superior, mentre que, en la part inferior, es troba una barana decorada amb motius quadrangulats. Al costat d'aquesta columnata apareix una escalinata amb una barana decorada amb motius circulars entrelaçats.

Tots aquests elements es caracteritzen per les tonalitats blaves i contrasten amb les dues figures centrals. El dimoni, de color roig, destaca sobre la resta de la composició, tan pel color com per la posició. Es presenta amb els braços oberts per a obrir la capa roja que s'ondula per darrere de la seua silueta. Apareix recolzant els peus sobre dues plataformes esbossades amb el color roig i, a més, amb les taques d'aquarel·la s'aconsegueix crear una atmosfera de fum i de misteri. Convé destacar la desproporció d'algunes parts del seu cos com ara el cap, amb un coll exageradament llarg. Tant el vestit, ataronjat i amb unes sabates roges i acabades en punta, com les banyes del cap i l'expressió dolenta l'aproximen a la representació habitual d'aquests tipus de monstres.

Pel que fa la princesa, que es presenta amb tonalitats més fredes, es representa amb una expressió d'espant i sobre un fons clar tacat amb l'aquarel·la. Apareix amb el vestit de núvia i descalça. Malgrat la seua posició flotant, i un tant artificiosa, Calatayud ha intentat aconseguir un efecte de moviment en detalls com ara les arracades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Arribats per fi al Palau de Vidre del Principat de la Fosca, Mestre Mosca es va descarar i va posar fi a la comèdia. Així, segons la història, els llavis se li van tornar vermellorsos i les dents van mostrar un repulsiu color de tabac. Després de la seua transformació explicà a la princesa, moment que es representa a la il·lustració, que restaria tancada en una habitació de vidre de la qual no podria sortir-hi mai.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,6 × 6,1cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. En aquesta imatge es mostra sobre un fons ratllat amb la tinta un dimoni cuiner al costat d'una caldera. Aquesta figura es situa en un escenari en el qual es troba una columna clàssica amb senzilles volutes en el capitell i des de la qual arrenca un arc de mig punt que es veu afectat pel marc de la imatge. A l'altra banda, i també tallat per l'emmarcament fotogràfic, apareix una caldera amb un fum caragolat i unes flames de formes geomètriques que s'envolten de menuts nuvolets de fum.

El dimoni, al costat d'aquesta caldera, es representa amb una escombra en les mans i apunta cap a dalt sobrepassant el marc de la il·lustració. A més, mostra uns cabells despenjats i punxeruts i les desproporcions habituals. Finalment, cal comentar els seus trets demoníacs, com ara les orelles acabades en punta, el pit descobert, ales i la cua acabada amb forma de fletxa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La princesa, des d'on es trobava tancada, veia la cuina del palau del dimoni a través del terra transparent i una caldera plena d'aigua. Tot d'una, com mostra la imatge, el dimoni cuiner ajudant del Mestre Mosca va sortir de darrere dels fogons i va començar a clavar cops d'escombra al sostre de la cuina, és a dir, al terra de l'habitació de la princesa mentre bramava que ella anava a ser el sopar d'aquella nit.

1. ANÀLISI FORMAL:

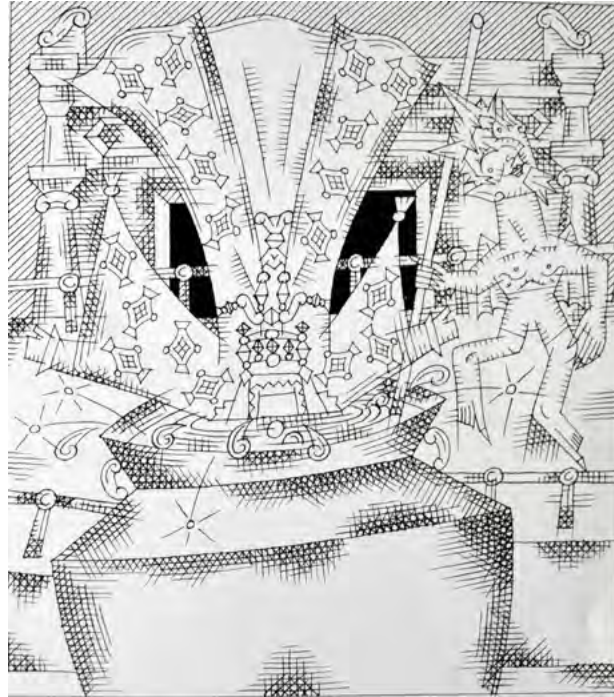
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11'3 x 10'1cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra la princesa en el centre de la composició sobre un fons de color roig brillant i tacat amb l'aquarel·la. Aquest fons és ocupat per les reixes d'una finestra per la qual entrarà l'ocell. A través d'aquest barrots, tacats amb els mateixos colors del vestit de la princesa, s'observa un cel roig amb la presència de les taques de l'aquarel·la i núvols que amb la tinta mostren formes caragolades.

Pel que fa a la princesa, aquesta recolza un dels braços sobre l'ampit de la finestra mentre que amb l'altre, exageradament més llarg i representat amb una tonalitat més clara per a distingir-lo del seu vestit, es toca els cabells. Es precisament entre els cabells que es troba l'aparició de l'ocell, que s'enreda entre els rinxols alhora que es mostra en una posició un tant inestable i artificial.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'ocell va poder entrar en l'habitació de la princesa per una finestreta i refugiar-se entre els seus cabells com es representa en aquesta imatge. L'ocell va emprendre el vol de tornada cap al Palau de Marbre mentre al Palau de Vidre el Mestre Mosca continuava clavant cops d'escombra. Quan va arribar al seu palau, va contar la veritat. El rei va organitzar ràpidament un escamot dels seus millors homes i els va enviar amb l'ocell a alliberar la princesa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,5 x 10,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es mostra la gran caldera amb una nina vestida amb el vestit de la princesa que s'introdueix en aquesta gran caldera. Cal destacar l'artificiositat d'aquesta figura. Per darrere d'aquesta caldera, el dimoni cuiner apareix amb un pal que forma part del gran cullerot amb què estaria remonent aquella sopa. Aquest es representa amb les mateixes característiques i continua mostrant el gust per les desproporcions del cos.

Pel que fa al fons de la imatge, cal ressaltar novament el ratllat amb la tinta, així com la presència d'una estructura arquitectònica d'inspiració clàssica, amb columnes superposades als extrems, un entaulament de línies rectes i cornises corbades. En el centre s'observa una obertura amb una tinta plana color negre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant que l'ocell no es perdre ni una sola vegada pel camí i l'escamot dels homes del rei va arribar a temps. Mentre alguns es quedaren vigilant, un d'ells es va enfil·lar com un dragó per la paret i va poder treure la princesa per la finestra. Però, perquè els servents de Mestre Mosca no se n'adonaren de seguida, va deixar a l'habitació una nina vestida amb la roba de la princesa. El cuiner del Mestre Mosca va tornar a la cuina i d'un cop d'escombria va trencar el sostre i la nina va caure en la caldera com es representa en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

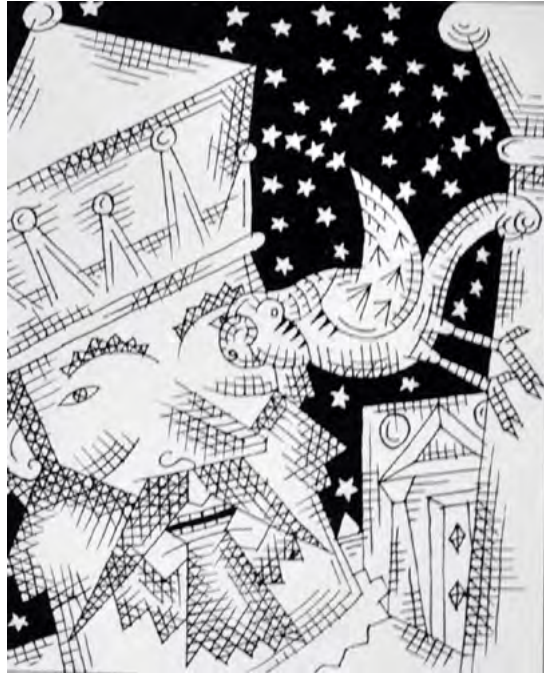
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21 × 15,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència contraposada de dues tonalitats, el roig i el blau. Així, en un primer pla es troba el dimoni. Aquest es representa seguint les característiques habituals però cal ressaltar la presència d'un tovalló enganxat del coll dues llàgrimes que li sorgeixen de cadascun dels seus ulls. La capa roja ressalta uns múscles amples i de formes quadrades i li cobreix una gran part del cos. A més, els braços també es veuen envoltats per aquest capell roig, que s'ondula i es deixa caure pel voltant de la taula. En aquesta taula es representa una copa de vi exageradament menuda i un gran plat blanc sobre el qual cauen les llàgrimes del Mestre Mosca, que es troba preparat per a menjar amb el ganivet i la forqueta.

Per darrere d'aquesta escena principal, dos dimonis ajudants del Mestre Mosca, tots dos de blau, amb banyes i ales, agafen un trident i observen el que ocorre amb el seu amo. Cal comentar la desproporció dels cossos. Finalment, l'escena es completa amb un fons caracteritzat per la presència de dues finestres de caràcter gòtic com s'aprecia en els arcs apuntats i amb unes vidrieres de formes quadrades decorades amb els cantons en roig. Totes dues, a més, s'envolten per fines columnes amb senzills capitells i, la resta de la superfície que queda lliure, es taca amb l'aquarel·la.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A l'hora de traure la carn de l'olla, però, el cuiner es va adonar que només en sortia un grapat de plàstic mig desfet i va córrer a buscar el seu amo, que ja estava preparat per a dinar. En saber-ho, el Príncep de la Fosca es va posar fet una fúria i va enviar la seua host dimonial a perseguir la princesa però, al cap d'unes hores, els seus homes van tornar amb les urpes buides perquè els fugitius havien arribat ja al Palau de Marbre i tots els homes del rei estaven alçats en armes. En aquest imatge, per tant, es representa el moment en el qual, el Mestre Mosca rep la notícia de la fugida de la princesa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,6 × 6,1 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa. Sobre un fons negre ple de menudes estrelles blanques apareix, lleugerament desplaçat cap a l'esquerra, el rostre del rei utilitzant un enquadrament molt fotogràfic i oferint una composició que es caracteritza per la inestabilitat. El rei mostra una corona molt gran i un rostre amb unes cel·les de formes punxerudes així com un barba de formes geomètriques. Un dels ulls resta ocult per la figura de l'ocell que apareix disposat de forma horitzontal i recolzant-se en una columna. Aquesta columna, tallada pel marc de la imatge, presenta un capitell amb una voluta senzilla i deixa veure al fons, una construcció molt més menuda que mostra un frontó triangular i unes finestres circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquell dia, en el Palau de Marbre tots celebraven el final feliç. L'únic que feia un poc de mala cara era el rei qui pensava que tot això havia passat per haver malcriat la seua filla. Aquesta última imatge mostra el rostre del rei amb una expressió d'alegria.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre combinen les imatges en blanc i negre amb el color però, totes dues, utilitzen la tinta xinesa i l'aquarel·la en la seua execució. L'ús d'aquestes tècniques provoca l'aparició d'efectes com ara les taques de color aconseguides amb l'aquarel·la i la presència del ratllat amb la tinta que mostren la majoria de les imatges en blanc i negre i que produeixen un efecte molt particular. A més, cal afegir que tots els elements que hi apareixen a les il·lustracions es delimiten amb la tinta.

Aquests recursos tècnics es conjuguen amb d'altres particularitats estilístiques. En primer lloc, cal ressaltar el fet que totes les escenes presenten una il·luminació plana, sense cap tipus de preocupació per la creació d'ombres. A banda d'això, cal comentar l'ordenació i distribució tan personal dels elements en les seues composicions així com el gust per la decoració. En aquest cas, s'observa en la vegetació de formes geomètriques, les architectures i els diferents fons que ornamenten les escenes, com per exemple una de les escenes del palau del dimoni amb el fons amb grans motius ornamentals abstractes.

Pel que fa a la representació dels personatges, aquests presenten les desproporcions habituals de l'estil de Calatayud amb caps exageradament menuts. Els rostres apareixen amb trets realitzats amb línies senzilles mentre que el cos es caracteritza per la robustesa i la forma quadrada del tronc del qual sorgeixen uns braços exageradament llargs. Tot i això, és important també ressaltar el gust pels detalls dels vestits, que mostren tot un seguit de motius decoratius alhora que presenten un caràcter geomètric i rígid que Calatayud, intencionadament, els atorga sense mostrar cap preocupació pel naturalisme de les formes.

TÍTOL: Polifemo, el cíclope.

AUTOR: adaptació de Roser Ros.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: La Galera, Barcelona, 1996.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 21,7 x 16 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 31.

ISBN: 84- 246-4717-3.

DEPÒSIT LEGAL: B 15.988-1996.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 7 il·lustracions color i 7 il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta portada presenta el protagonista del llibre, el ciclop Polifem. Es representa en un paisatge exterior caracteritzat pel predomini d'una mateixa tonalitat verdosa que inunda tots els elements de la imatge.

Aquest paisatge es caracteritza per la presència d'un mar d'ones triangulars amb uns penya-segats de formes escarpades i recorreguts per petits motius geomètrics que simbolitzen la vegetació de les roques alhora que li atorguen un caràcter molt ornamental. Cal ressaltar, també, que aquest escenari apareix pràcticament esbossat, fet que s'aconsegueix utilitzant unes tonalitats suaus. A més, junt amb els núvols de formes caragolades i una lluna minvant però que reforça la seua forma plena, la part superior de la il·lustració és ocupada per núvols més grans dels quals sorgeixen potents raigs que zigzaguegen per un cel tempestuós.

L'extrem esquerre és ocupat pel gran ciclop, que es presenta amb una cama inserida en l'aigua mentre que l'altra descansa sobre una roca. Aquest personatge destaca per les deformacions del seu cos de la manera que es comprova en el seu cap menut que contrasta amb la resta del cos. Un cap, a més, calb i en el qual cal ressaltar la compareixença d'un únic ull ametllat al centre del rostre. La resta dels seus trets com ara l'orella, el nas punxerut i la boca, es tracen amb línies senzilles i, sota la boca, ens trobem amb una pereta de marcades formes geomètriques. El coll també tendeix a aquest engrandiment de les formes i desemboca en un tronc d'espatlles amples i braços grossos. Aquesta grandària del cos li serveix per a reafirmar la força d'aquest personatge i per a presentar-nos-en la potent musculatura. El mateix ocorre amb els braços que a més s'allarguen exageradament. Un d'ells, amb tot, es veu afectat pel marc de la il·lustració mentre que l'altre presenta una mà de dits quadrats i una polsera de motius geomètrics. Finalment, a banda del faldellí de fulles de formes triangulars amb què es vesteix cal fixar-se en la desproporció evident de les seues cames. Així, mentre que l'esquerra es troba dins l'aigua i mostra unes dimensions més pròximes a la resta del cos, la dreta és presenta amb unes dimensions desproporcionadament menudes, amb la intenció de reforçar el fet que es troba recolzada sobre la roca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Són nombroses les narracions que donen notícia de l'existència, en temps remots, d'un gegant que s'ha quedat cec en llançar-li un objecte punxerut al mig del seu únic ull. Recopilades en molts llocs, són diversos els països i les cultures que tenen aquest tipus de relat com ara França, Escandinàvia, Corea i, fins i tot, les nostres terres. Aquest relat, com es correspon a les narracions que tenen el seu origen en la tradició oral, ha sabut revestir-se de les característiques genuïnes de cada lloc adoptant els personatges els noms i els gustos de cada terra.

En aquesta ocasió, la versió del ciclop Polifem ha estat construïda, fonamentalment, a partir del poema grec de l'Odissea, atribuït a Homer, sols que, en l'adaptació, s'ha procurat oferir més protagonisme al ciclop, accentuant-ne la crueltat que, malgrat tot, no li va servir de res enfront l'ingeni i l'agudesa de Ulisses.

Aquesta portada, per tant, ens presenta el protagonista de la història amb els trets característics amb què anirà apareixent al llarg de les il·lustracions posteriors.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 20,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta primera imatge ens presenta el protagonista de la història. Aquest ocupa pràcticament tota la composició pel fet de mostrar-se amb unes desproporcions evidents al seu cos com s'observa, en primer lloc, en el cap, molt menut respecte a la resta del cos. Aquest presenta un únic ull ametlat al front i uns trets traçats amb la línia, amb un nas aguilenc i una barba de puntes punxerudes i geomètriques.

El coll comença a engrandir-se i desemboca en un tronc d'espatles amples i de grossos i musculats braços. Aquesta musculatura també la podem observar als abdominals. Reprenent els seus braços cal dir que aquests s'obrin per agafar-se amb les mans a cadascuna de les roques que apareixen a banda i banda de la imatge. Tots dos mostren un avantbraç de formes redones per reforçar el seu caràcter fort però, continuant amb el gust per les desproporcions, cal esmentar el fet que, el de la dreta, en redueix lleugerament la grandària respecte el de l'esquerra, que a més s'ornamenta amb una polsera amb motius geomètrics.

A mesura que avancem cap a les extremitats inferiors, les formes tendeixen a estretir-se com comprovem, per exemple, a la cintura. A més es vesteix amb un faldellí de fulles verdes i triangulars que deixa al descobert el pit i les cames. Aquestes últimes es dobleguen en una posició un tant artificiosa, recolzant-se sols sobre els dits grossos dels peus, que a més, destaquen pel seu traç quadrat.

Polifem es representa en un paisatge natural que destaca per la presència del mar al fons, d'un blau turquesa i amb ones triangulars remarcades amb la tinta. Cal dir a més, que aquest ésser monstruós es situa sobre la sorra de la platja en la qual es fàcil trobar tot un seguit de caragols marins menuts. Al voltant d'aquest mar, apareixen un conjunt d'estructures rocoses, decorades amb multitud de menudes formes triangulars de distints colors per a reforçar-ne el caràcter pedregós. Amb tot, Polifem, supera en altura aquestes roques i el seu cap pràcticament arriba a tocar els núvols que es desplacen pel cel grisós i tacat amb la tinta. Aquest núvols, a més, ressalten per les seues formes cargolades, marcades amb la tinta i reforçades amb el blau de l'aquarel·la.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença contant que, fa moltíssim temps, va existir un ésser gegantesc i d'aspecte esgarrifós. Era Polifem, fill de Neptú, i pertanyia a la família dels ciclops. El text el descriu amb un únic ull al centre del front i, així, ens el presenta Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu decorativisme conseqüència de la presència del fons negre inundat d'estrelles a manera de gran tapís. Juntament amb les menudes estrelles blanques, n'hi ha també la presència d'altres més grans, amb un dels seus braços més allargat en forma de cua, i menuts núvols de formes caragolades que sobrevolen el cel juntament amb la lluna plena, ratllada amb la tinta i remarcant-ne també la forma minvant.

Al centre de la imatge ens trobem amb la presència d'un vaixell que navega per un mar d'ones agitades. El fet d'utilitzar la tinta per la representació dels distintes elements que hi apareixen provoca una certa complicació visual degut al ratllat amb què es presenten. La part inferior mostra un mar de línies paral·leles horitzontals que es combinen amb les formes triangulars que escenifiquen les ones. Al fons, apareix un conjunt de roques de perfils ondulats.

Pel que fa la vaixell, aquest mostra una franja decorativa a la part inferior. Sobre un fons negre apareixen tot un seguit de formes geomètriques i, a l'extrem, un ull ametlat. Damunt d'aquesta banda ornamental es situen uns buits circulars pels qual sorgeixen els remes, el moviment dels quals crea un efecte de moviment a l'aigua de forma també marcadament geomètrica. Aquests remes són moguts pels tres homes que treuen el cap a través de la coberta. D'ells només es pot veure el cap, de perfil i amb colls grossos i allargats. Tots tres es diferencien entre si per les barbes i els cabells amb què es representen, cadascun distint, una ratllada amb la tinta, un altra de formes més cargolades i l'última llisa i amb una tinta plana.

Per sobre els cap d'aquests tres homes es representa el pal central del vaixell amb la vela arplegada i envoltada de cordes. A la part esquerra, finalment, sobre una plataforma elevada i protegit per una balustrada es presenta Ulisses. Aquesta figura, com els seus companys, es representa de perfil, amb un rostre de trets senzills i lineals i uns cabells i una barba traçats amb una tinta plana. Es presenta amb un coll també bastant allargat però cal destacar sobretot la llargària exagerada del braç esquerre que s'estira per darrere del pal i de les cordes de la vela central per donar ordres a la resta d'homes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Polifem, vivia en una illa situada en algun indret del Mediterrani, on hi habitaven també altres membres de la mateixa espècie. Una vegada, un home anomenat Ulisses va desembarcar en la terra dels ciclops. Ulisses anava acompanyat per un grup d'homes que havien jurat romandre al seu costat passara el que passara. Calatayud, en aquesta ocasió, representa Ulisses al seu vaixell i acompanyat dels seus companys.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge ens presenta tres homes de perfil l'un rere l'altre. Aquesta filera és encapçalada per Ulisses, a qui reconeixem per les característiques amb què ha aparegut en la il·lustració anterior.

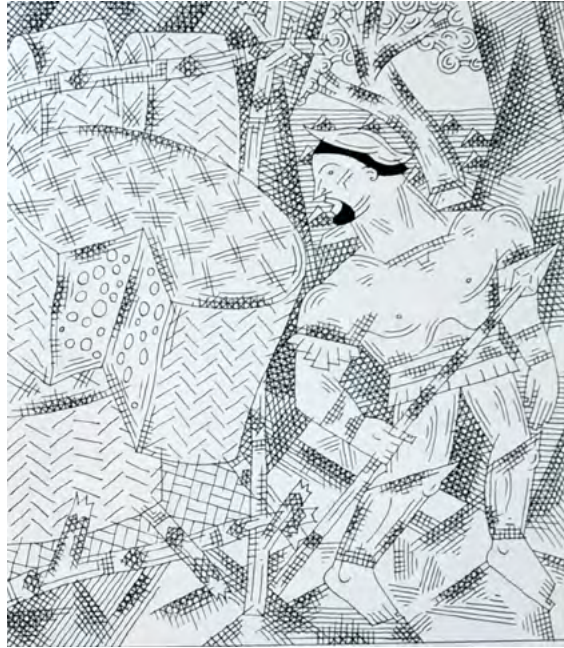
A diferència dels altres dos personatges que es vesteixen amb un casc, Ulisses es representa amb el cap cobert per una espècie de barret menut, amb la mateixa forma que els seus cabells. Aquests, igual que la seua barba, es caracteritzen per l'ús de la tinta. A més, es mostra amb un rostre de trets senzills. Com és habitual, presenta un coll gros i robust i una espatlla ampla i de forma redona, com l'avantbraç, més gran per a remarcar-ne el caràcter forçut. Amb tot, cal remarcar que, aquest braç, és més menut que l'altre amb què agafa la llança acabada amb una forma de fletxa. Es vesteix amb una espècie de camisa, amb un cinturó i les mànigues rematades per una decoració que es repeteix a l'extrem inferior en forma de faldilla. Aquest vestit delata el seu cos musculós i deixa al descobert les cames, que es cobreixen amb unes canyelleres, i els peus descalços.

Tot just, els dos homes que el segueixen, mostren un casc rematat per una espècie de cresta de formes rectes i que a més presenta un buit amb la forma dels ulls per poder-hi veure a través d'aquest. Els dos personatges trauen el cap barbat per sobre els seus escuts circulars i ornamentats amb cercles amb motius geomètrics, inspirats en l'antiguitat grega. Només un d'ells agafa una llança com la d'Ulisses. Aquests dos també mostren les cames al descobert, així com els peus descalços, i sols es cobreixen amb unes canyelleres amb una forma circular als genolls.

Aquest grup es situa en un paisatge on destaca al fons, un gran roca, al mig del mar amb ones triangulars. Cal ressaltar que aquests elements es representen amb un mateix color ataronjat, fet que provoca una certa confusió visual. A més, els tres homes caminen per un turó sobre la mar. A la part esquerra d'aquest turó ens trobem amb el tronc prim d'un arbre que, s'estira cap al cel i es retalla pel marge de la il·lustració. Amb tot, a la part superior hi sorgeix una branca que s'ondula horitzontalment per damunt dels caps a manera de sanefa decorativa i reforçant el gust de Calatayud pels detalls i les composicions ornamentades. Aquesta branca s'envolta per tot un seguit de fulles de formes quadrades que s'enganxen amb tiges rectangulars que s'ordenen les unes al costat de les altres contribuint-hi en aquest efecte decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Ulisses i els seus homes s'assabentaren que aquella terra era coneguda per la perillositat dels ciclops que allí hi vivien. Malgrat tot, Ulisses organitzà una expedició per conèixer-los i va escollir entre els seus homes els dotze millors perquè l'acompanyaren. Calatayud, en la imatge, presenta dos d'aquests homes seguint Ulisses.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel ratllat de la tinta dels distints elements que s'hi mostren fet que provoca una certa complicació visual. Es tracta d'una representació de l'interior de la cova del ciclop com s'observa a les parets del fons on s'obri una porta que deixa veure part del paisatge exterior amb la presència d'un arbre amb una copa de fullatge ondulat.

A la part esquerra, hi ha un conjunt de formatges disposats sobre una estructura de pals de fusta. Amb tot, una gran part d'aquests es mostren de perfil excepte un d'ells, el del centre, que es mostra amb un tall central que permet veure'n la part de dins de menudes formes circulars que simbolitzen els forats d'algunes classes de formatge.

A la dreta, Ulisses, gira el seu cap per a observar el formatge de l'altre costat i agafa la llança amb la mà. Malgrat mostrar el cap de perfil, amb el barret i la barba i els cabells negres, presenta el cos de front. Com en la imatge anterior es vesteix amb una camisa estreta que marca els seus músculs i amb les mànigues decorades amb una sanefa de formes geomètriques com l'extrem inferior. A més, també mostra les canyelleres i els peus descalços.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan arribaren a la cova del ciclop, aquest havia eixit a caçar. Els homes de Ulisses aprofitaren l'absència per investigar. El text explica com descobriren els corrals amb els animals i comprovaren l'estat dels formatges que hi havia als assecadors com es mostra en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 15,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. El protagonista absolut d'aquesta imatge torna a ser el ciclop Polifem, representat al centre de la composició i amb unes dimensions gegantesques. Es presenta amb les característiques habituals com ara el cap menut i calb, amb la presència d'un únic ull al front, un nas aguilenc i unes orelles redones i menudes. A més, sota la seua boca menuda però amb uns llavis un tant femenins mostra una pereta de formes punxerudes i esquemàtiques.

El coll comença a engrandir-se i desemboca en un tronc de formes exagerades amb amples espatlles i grans i musculats braços. Aquesta musculatura també la podem observar als abdominals. Els braços es recolzen sobre l'estructura rocosa de la cova i mostren unes mans amb els punys tancats que evidencien uns dits de formes quadrades. Tots dos mostren un avantbraç de formes redones per a reforçar-ne el caràcter fort però, continuant amb el gust per les desproporcions, cal nomenar el fet que, el de la dreta, augmenta lleugerament les seues dimensions respecte el de l'esquerra, que a més, s'ornamenta amb una polsera amb motius geomètrics.

A mesura que avancem cap a les extremitats inferiors, les formes tendeixen a estretir-se com comprovem, per exemple, en la cintura. A més es vesteix amb un esquemàtic faldellí de fulles verdes i triangulars que deixa al descobert el pit i les cames. Aquestes últimes, en redueixen exageradament les dimensions respecte a la resta del cos i, a més, mostren una postura una mica inestable, ja que sols es recolza sobre els dits grossos dels peus, que a més, destaquen pel seu traç quadrat.

Polifem es presenta entrant a la cova com es comprova en el gran buit que s'obri al seu darrere i que permet veure la presència d'un cel groguenc, propi del moment en què s'amaga el sol, juntament amb un mar ataronjat i d'ones triangulars. L'entrada a la cova es constitueix, per tant, d'una gran obertura envoltada per una carcassa ondulada i rocosa. El terra de la cova també mostra aquest caràcter pedregós que, com ja s'ha vist a il·lustracions anteriors, s'aconsegueix disposant tot un seguit de menudes formes triangulars que mesclen els colors blaus i taronges junt amb altres línies traçades amb la tinta.

Per últim, aquesta imatge es completa amb les quatre cabres que, distribuïdes per parelles al voltant del ciclop, també apareixen a l'interior de la cova. Seguint amb el gust per les desproporcions de les formes del cos humà, aquests animals es caracteritzen pels seus cap excessivament menuts respecte el cos. Els seus trets es tracen amb línies senzilles i cal destacar la presència d'unes banyes cargolades. Finalment, per mostrar la llana del seu cos, es representen amb un cos de forma redona i envoltat de puntes triangulars que els atorga un efecte bastant esquemàtic i que s'allunya del natural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els homes de Ulisses encara no sabien que era el millor que havien de fer; si quedar-se fora de la cova esperant el ciclop o anar a buscar la resta de companys que els estarien esperant. Però, de sobte, s'escoltà un soroll enorme. Era el ciclop que tornava. El text el descriu com un ésser monstruós i gegantesc, amb un únic ull i que es va quedar quiet a la porta de la cova com veiem a aquesta imatge. Amb ell anava tot el seu ramat que també es representa a la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu fons ratllat amb la tinta i per la presència al centre d'un espai buit representat amb una tinta plana. Aquesta representació de l'interior de la cova del ciclop es caracteritza per la seua disposició obliqua amb la intenció d'aconseguir profunditat. Alhora, cal destacar la presència de dues columnes, a banda i banda de l'entrada a la cova, que no havien aparegut en les il·lustracions anteriors. Una d'aquestes, mostra un fust recte amb un senzill capitell mentre que, la seua companya, tendeix a amagar-se en l'estructura rocosa i destaca per la compareixença d'un capitell amb una voluta dòrica.

Amb tot, hi cal ressaltar les dimensions de Polifem, que contrasta amb Ulisses, qui es troba a la part inferior de la imatge. El ciclop, que ocupa pràcticament tota la composició, trau el cap amb una posició inclinada i, amb la mà que sorgeix pel marc de la imatge, assenyalava amb el dit Ulisses. A aquest últim el reconeixem pel seu barret menut. Es presenta de perfil, amb un traç senzill i amb un coll gros.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En trobar-se amb Ulisses i els seus homes a la seua cova, Polifem, els va preguntar qui eren. Ulisses, li explicà que havien vingut per a conèixer l'amo d'aquelles terres i per oferir-li presents però, el ciclop, desconfiant-ne, i amb un to amenaçador, els explicà que a ell no li agradaven les visites. La il·lustració, per tant, ens mostra la conversa entre Ulisses i Polifem.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 15,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a mostrar una escena que ocorre a l'interior de la cova de Polifem i destaca per l'arriscada composició. Així, el fons de la il·lustració es caracteritza per la presència de la paret rocosa traçada amb les línies amb la tinta junt amb tot un conjunt de menudes formes triangulars de distints colors que es distribueixen per un fons de color marró tacat amb l'aquarel·la. Cal dir que, aquestes línies amb la tinta, a banda de representar la superfície de la cova també dibuixen subtils formes de columnes que es camuflen en aquesta estructura rocosa.

Polifem, treu el seu cap pel marge superior de la imatge. En aquesta ocasió, el gegant, es mostra de perfil, amb la boca oberta ja que es representa en l'instant precís en què es disposa a menjar-se els homes d'Ulisses. A més, una de les seues mans també apareix pel lateral per tal de portar-se els guerrers fins la boca.

Aquests guerrers, exageradament menuts, es presenten amb gestos agitats i expressions de pànic, degut a la tensió del moment. Un d'ells, pràcticament a punt de ser engolit, es mostra cap a baix, amb els peus ja a l'interior de la boca del gegant. Sacseja els braços en senyal d'auxili i la seua espasa es precipita cap al terra. Amb tot, conserva el casc, a diferència del seu company que no en porta.

Aquest últim, es presenta en una posició horitzontal, i es precipita cap a la boca de Polifem com a conseqüència del colp que el gegant pega al terra amb la seua mà. Com el seu company, es mostra amb el cos descobert, vestit amb un faldellí de colors i exhibeix collar, polseres i canyelleres. A causa de la por del moment, també ha soltat la seua espasa i crida espantat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El ciclop, davant dels ulls espantats d'Ulisses, es menja els seus companys vius i, tot seguit, s'adormí. Quan per fi va poder reaccionar, va estar a punt de clavar-li la seua espasa però, afortunadament, es va contenir. Si matava Polifem mai no podria apartar l'enorme roca que tancava la porta de la cova. L'única esperança seua era que el ciclop es mantinguera viu. En la il·lustració, Calatayud, representa el moment en què aquest ésser monstruós es menja vius els companys d'Ulisses.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge el ciclop torna a ser el protagonista absolut, ocupa pràcticament tota la composició i supera amb la seua altura, fins i tot, l'entrada de la cova, per això, es representa amb el cos lleugerament inclinat. En efecte, es troba tancant amb una gran roca l'entrada de la cova i aquest gest s'acompanya amb la presència d'uns braços exageradament llargs si els comparem amb les seues cames.

Hi cal ressaltar l'ornamentació d'aquesta entrada envoltada per dues columnes de fust de línies rectes i amb esquemàtiques volutes als capitells. Sobre les columnes, un frontó triangular amb una decoració circular al centre en completa aquest conjunt. La resta de la cova, que es situa al marge esquerre de la composició, es conforma per tot un seguit de grafismes, marcats amb la tinta, que tracten d'oferir la textura rocosa d'aquesta estructura. El mateix ocorre amb la roca que serveix per cobrir el buit de l'entrada, que també es ratlla amb la tinta.

La resta de l'escena es caracteritza per un terra ondulat, amb un cert caràcter rocós i amb l'aparició al fons de la mar, caracteritzada en aquesta ocasió per les ones triangulars que es mouen en una mar plena de línies paral·leles horitzontals que n'evidencien els trets geomètrics. Per a finalitzar, un cel fosc, representat amb una tinta plana negra, mostra tot un conjunt d'estrelles blanques i menudes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'endemà, quan encara no havia eixit el sol, el ciclop atrapà dos homes més i se'ls menjà per a desdejunar. Tot seguit retirà la roca i marxà amb les cabres. Amb tot, abans d'anar-se'n, tingué la precaució de deixar ben tancats Ulisses i la resta dels seus companys. En la imatge, per tant, es representa aquest instant en què Polifem torna a tancar la porta de la cova.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per les tonalitats ataronjades a conseqüència de la presència del foc al centre de la composició.

Ulisses es representa al lateral esquerre i sosté una gran estaca la punta de la qual insereix en la foguera. Es representa de perfil, amb un nas aguilenc i un rostre de trets senzills que es completa amb uns cabells que s'enganxen sense cap tipus de transició en una barba de perfil triangular. Novament, cal ressaltar l'aparició d'un coll gros i uns braços musculats i també grossos, com les seues mans. Apareix amb el cos nu, que cobreix amb un faldellí decorat amb una sanefa de motius quadrats i per la que trau una de les seues cames que mostra una canyellera i el peu descalç. Pel que fa a l'estaca, aquesta és desmesuradament gran i presenta una menuda branqueta amb tres fulles en forma de diamant al llarg del seu tronc

Amb tot, cal dir que tot un seguit de branques partides es reparteixen pel terra i mostren també aquest fullam geomètric. Juntament amb aquestes, una gran foguera, encesa també per aquest tipus de fustes, mostra unes flames que s'ondulen i serpentejen cap a la part superior provocant l'aparició d'un fum de menudes formes caragolades que es reparteix per la composició en forma de núvols.

Finalment, ens trobem amb dues figures més, que es representen desplaçades cap a la dreta de la composició i en un primer pla. Aquests dos apareixen de perfil i mostren els rostres fins el coll. Així, juntament amb la compareixença d'un rostre de trets molt senzills i cabells i barbes de tints planes cal comentar que es diferencien entre ells pels cascos diferents. De manera que, mentre que un d'ells presenta el casc de guerrer amb una forma de màscara i un espai buit amb la forma de l'ull, l'altre, en canvi, es vesteix amb un barret molt senzill, semblant una boina menuda. Aquest últim, sembla estar explicant-li alguna cosa al seu company pel gest de la seua mà, que irromp pel marge de la imatge i alça dos dels seus dits.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentrestant, Ulisses, dins de la cova, no parava de pensar la manera d'escapoloir-se'n. Després de pensar-s'ho moltes voltes, agafà un bastó d'olivera, tallà una estaca i es disposà a afilar-li la punta. Quan la va tindre ben afilada, la va introduir en el foc i, esperant la tornada de Polifem, l'amagà. En la il·lustració semblen representar-se dues escenes simultànies. D'una banda, a la part superior, es presenta el moment en què Ulisses crema la punta de l'estaca mentre que, d'altra banda, en un primer pla, apareixen dues figures. Aquestes podrien ser Ulisses que conta a un dels seus homes allò que ha decidit per a vèncer el ciclop.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 6,5 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge atorga tot el protagonisme el ciclop però només veiem el seu rostre de perfil sobre un fons ratllat amb la tinta.

Aquest es torna a representar amb les característiques habituals, amb un únic ull al front, trets senzills i pereta de marcades formes triangulars. Treu un dels seus braços, d'una manera un tant artificial pels marges de la imatge, decorat amb una polsera amb una sanefa de motius geomètrics, per a portar-se a la boca un tassó del qual vessen unes quantes gotes obscures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Amb la caiguda del sol, el ciclop va tornar a la cova per preparar-se el sopar. Segons el text, Polifem va triar dos homes més per a menjar-se'ls i, quan estava a punt d'emportar-se'ls a la boca, Ulisses s'apropà amb un tassó de vi negre. Aquest, es dirigí al ciclop per a oferir-li el present que havien portat per ell i, Polifem, no es negà a tastar-lo tal i com mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 15,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a situar el ciclop al centre de la composició i el representa a l'interior de la seua cova. Així, el fons destaca per la presència de dues columnes de fusts llisos i capitells dòrics que s'entremesclen en aquesta estructura rocosa caracteritzada per les línies amb la tinta, les taques de l'aquarel·la i les menudes formes triangulars de colors que es reparteixen per tota la superfície pedregosa.

El ciclop, amb una grandària superior al de les columnes, apareix al centre i recolza un dels seus peus sobre una estructura rocosa de formes redones. En aquesta ocasió, es porta un dels seus braços al rostre, per a cobrir-se el seu únic ull i del qual brollen un seguit de gotes de sang. Cal destacar la desproporció de les formes del seu cos com es comprova, precisament, en aquest braç que es presenta molt musculat i que va reduint-ne les dimensions a mesura que s'aproxima a la mà, també exageradament menuda. Pel que fa a l'altre braç, es presenta molt gran, respecte l'altre, i amb una mà enorme i amb dits llargs.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Polifem, després de tastar el vi es va deixar caure d'esquenes i s'adormí. Aquest era el moment que havien estat esperant Ulisses i els seus homes. Agafaren l'estaca de fusta, la introduïren en les cendres i esperaren que es calfara. A continuació, uniren les seues forces per afonar l'estaca calenta dins l'únic ull que tenia aquell gegant. El ciclop es despertà i d'un salt començà a cridar de dolor per tota la cova com es representa en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una parella de ciclops asseguts de perfil i situats en el primer pla de la composició. Tots dos s'insereixen en un paisatge exterior caracteritzat per la compareixença d'estructures rocoses a banda i banda que emmarquen ambdós personatges. Aquestes estructures representen les distintes coves on hi viurien la resta de ciclops i, a més del ratllat de la tinta, destaquen per la presència d'entrades amb frontons triangulars recolzats per columnes amb esquemàtiques volutes. Entre aquestes coves de perfils ondulants podem observar una mar de línies paral·leles horitzontals amb ones triangulars. Cal advertir el cel nocturn amb estrelletes i una lluna minvant que apareix al fons.

Aquesta parella està formada per Polifem i un altre ciclop. Polifem es presenta amb una cinta cobrint-li l'ull i amb un branca en forma de bastó a la mà. S'asseu sobre les roques i amb l'altre braç s'agafa una de les seues cames. L'altre ciclop, mostra un barret negre encaixat al cap. Presenta uns cabells caragolats i un únic ull al centre. Apareix amb el cos nu, únicament cobert per un faldellí decorat amb una sanefa amb un fons obscur decorat amb menudes formes quadrades. El seu cos en destaca per la redonesa de les formes, pràcticament esbossades sense detenir-se en els detalls. Polifem sosté un bastó amb una de les seues mans. Ambdues figures van descalces i mostren els seus dits grossos més llargs que la resta.

A més d'aquesta parella de ciclops apareix un altre, al fons i més menut per marcar la profunditat i que observa l'escena principal amb el seu únic ull. Com els seus companys, apareix amb un sol ull i amb el rostre recorregut per una barba de puntes punxerudes. El seu coll, gros i llarg, dóna pas a un cos musculat, amb uns braços de formes redones i amb una llargària considerable. Es sosté amb un bastó a causa de la inestabilitat de la seua postura, amb un peu al terra i l'altra cama doblegada rere el seu genoll.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els ciclops dels voltants, espantats pels crits de Polifem, acudiren fins a la seua cova per veure que hi passava. Però, en preguntar-li, el ciclop els contestava que a ell ningú no podria matar-lo ja. La resta de ciclops, davant aquesta resposta tornaven a les seues coves deixant-lo sol amb el seu dolor. Polifem, es va quedar cec però sols pensava a impedir la fugida de Ulisses i els seus homes. Calatayud, en aquesta il·lustració, representa en un primer terme el ciclop Polifem, ja cec, amb l'ull cobert per un mocador, parlant amb un altre ciclop mentre que un d'altre observa l'escena al fons.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 21,4 x 15,9 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge representa un paisatge natural que destaca per la presència de la mar al fons amb ones triangulars marcades amb la tinta i un cel sense núvols. Al voltant d'aquesta mar apareixen un conjunt d'estructures rocoses, decorades amb nombroses formes triangulars menudes de diferents colors per a reforçar-ne el caràcter pedregós. Aquests trets pedregosos també caracteritzen el terra que, a més, mostra els ossos del cap d'una cabra, amb les banyes, i accentua el dramatisme de l'escena.

Al centre de la imatge hi ha una cabra seguida d'una altra de la qual només veiem el cap i una part del cos. Aquests dos animals destaquen pel seus caps menuts amb la presència d'unes banyes que es caragolen i per un cos gran ple de formes geomètriques punxerudes per a representar la llana. Cal prestar atenció a la figura que s'enganxa al ventre de la cabra central mitjançant dues cordes que li envolten la cintura i el genoll i, a més, amb un braç molt llarg, també s'agafa amb força d'una d'aquestes formes triangulars. Aquest personatge adopta la forma corbada del ventre de la cabra i es presenta amb un barret menut i el cos nu cobert únicament per un esquemàtic faldellí.

Aquesta cabra, juntament amb la figura enganxada a ella, és acaronada per la gran mà que apareix pel marge superior de la il·lustració i que es correspondria amb la del ciclop com es pot comprovar en la polsera de motius geomètrics que mostra.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Però Ulisses va demostrar de nou que ell era encara més llest que Polifem. A l'hora que el ramat acostumava a eixir a pasturar, el ciclop va retirar la roca de la porta d'entrada a la cova i es va asseure per anar palpant amb les mans el llom de cadascuna de les seues cabres, confiant que, pel tacte, descobrirà si els seus visitants pretenien escapar. Tot i això, Ulisses, els havia indicat a la resta d'homes que es nuguassen sota la panxa de les cabres, que eren tan gegantesques com el ciclop. D'aquesta manera, van superar el control de Polifem com mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 11,4 x 10,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per l'ús d'una tinta plana color negra per al fons amb la presència d'uns núvols de formes caragolades situats als extrems. D'aquests núvols sorgeixen llamps.

Sobre aquest fons negre es presenta Polifem, amb el seu ull amagat per una cinta nugada al darrere. Aquest, està molt enfadat, com es comprova als seu braços, que s'alcen cap a munt per simbolitzar-ne la irritació alhora que, al voltant del seu cap, apareixen uns grafismes per a reforçar aquest sentiment els quals provenen del llenguatge del còmic.

El ciclop es separa d'Ulisses, que es mostra en un primer terme de la imatge desplaçat cap a l'esquerra, mitjançant la superfície rocosa, traçada amb la tinta a partir de línies anguloses, i de la mar, de línies paral·leles horitzontals i ones triangulars ratllades amb la tinta. Ulisses, amb una expressió més alegre, somrient, allarga el braç per acomiadar-se del gegant i mostra una mà oberta amb una forma i uns dits bastants esquemàtics. Pel que fa a l'altra mà, agafa el pal d'una espècie de banderola romboïdal que es tallada pel marge de la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan Ulisses ja es trobava lluny del ciclop, alçà la veu cridant-li que havia estat ell qui li havia ferit l'ull i, amb aquestes paraules, s'allunyà per a trobar-se amb la resta dels companys. En la imatge, per tant, es representa Ulisses, en un primer pla, i Polifem, al fons, amb un gest d'enuig.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre combinen les imatges amb blanc i negre amb el color però, totes elles utilitzen la tinta i l'aquarel·la en l'execució. Així, els diferents elements que apareixen en les imatges es mostren amb els contorns delimitats amb la tinta que també s'utilitza per a la representació de textures distintes mentre que, les imatges en blanc i negre, utilitzen l'aquarel·la per al fons.

Un dels aspectes més destacat de les il·lustracions d'aquests llibre té a veure amb la representació de les figures humanes. De manera que, a banda del fet que el protagonista siga un ésser monstruós de caràcter gegant, tots els personatges mostren una exageració d'alguna part del cos, en especial, amb una amplària desmesurada dels múscles i un allargament dels braços. Pel que fa als rostres, aquests es caracteritzen per l'ús de traços senzills amb la tinta.

Juntament amb aquesta tendència a la deformació també cal ressaltar el gust per l'esquematisme de les formes i pel geometrisme que trobem en alguns detalls com ara el cos de les cabres, amb motius triangulars, o fins i tot, els dits de les figures humanes.

Una gran part de les escenes estan situades a l'aire lliure, amb l'aparició d'un paisatge rocós amb la mar al fons. Aquest escenari també participa del geometrisme i ofereix un resultat molt personal com s'observa, per exemple, en les roques o les ones del mar. A més, totes les escenes mostren una il·luminació plana sense cap tipus de preocupació per buscar ombres o contrastos.

TÍTOL: El llibre de la selva.

AUTOR: Carles Pons.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Bromera, Alzira, 1998.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 20,6 x 13,3 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 120.

ISBN: 84- 7660-372-X.

DEPÒSIT LEGAL: B. 10393-1998.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: il·lustracions b/n.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada, Miguel Calatayud presenta Mowgli, el protagonista d'aquest conte. Aquest personatge apareix al centre de la imatge, amb el cos nu i vestit amb un faldellí de vores retallades. Convé remarcar la mancança de volum d'aquesta figura, aspecte que sols queda insinuat pel color, es presenta de perfil amb un rostre de trets senzills i amb cabells geomètrics. A més, la resta del seu cos participa d'aquestes línies senzilles i de les formes geomètriques, com observem en els dits quadrats de les mans i els peus. No es recolza sobre cap punt concret i sembla estar flotant en aquest entorn.

Aquest personatge es situa en un paisatge selvàtic que destaca per la frondositat vegetal i per la presència dominant del color verd de manera que, sobre un turó verd, es distribueixen tot un seguit de plantes de formes diferents. Cal comentar el caràcter geomètric de totes les plantes, com observem en les seues formes ondulades que es conjuguen amb d'altres més triangulars i rectilínies. Al fons, el fullatge augmenta i, sota un cel nocturn estrellat, es troba amb un conjunt d'arbusts que, juntament amb les formes geomètriques i ondulades, mostra una sèrie d'estructures estrellades que contribueixen a aquest gust ornamental.

Les tiges de totes aquestes plantes envolten Mowgli. A més, juntament amb aquestes tiges més menudes, al fons apareix el tronc d'una palmera, amb una caràcter més arrodonit i gros, i amb unes línies que marquen l'escorça característica del tronc d'aquest tipus d'arbre. Finalment, dues grans fulles brollen d'aquest tronc i es deixen caure cap al terra.

Cal fixar-se amb atenció per a descobrir que hi ha altres animals que acompanyen Mowgli, com ara el tigre que trau el cap darrere de la palmera i que s'amaga entre la vegetació. El tigre contrasta amb la resta d'elements pel seu color taronja i pel ratllat del seu pelatge. Es mostra amb una cara redona envoltada per un pèl de puntes triangulars i només se'n veu una part del rostre. A banda d'aquest tigre, dues grans serps, amb una pell de colors i decorada amb estructures geomètriques, amb les llengües fora estenen els seus cossos pels marges de la imatge fins a enroscar les cues en la part superior i constituint-se com un marc per a aquesta il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és una història inspirada en la famosa obra de Rudyard Kipling. Així, Mowgli, el protagonista, és un xiquet abandonat en la selva i que ha trobat la protecció dels llops, la de l'ós Baloo i la de la pantera negra Bagheera. Però, quan es fa gran, s'ha d'enfrontar amb el tigre Shere Khan, que mai se l'ha estimat i que vol convertir-se en el rei de la selva. El que fa l'autor és adaptar aquest text al teatre i, aquest fet afectarà la manera en la qual Calatayud resol les il·lustracions. En aquesta portada, per tant, Calatayud representa Mowgli, a la selva, passejant distret i sense adonar-se'n que Shere Khan l'observa amagat darrere de la vegetació.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Totes les il·lustracions del llibre apareixen enquadrades per un marc rectangular. Aquesta primera imatge es troba dividida per la branca d'un arbre. Es tracta d'una branca molt grossa, que travessa tota la composició la qual, alhora, mostra branques més menudes de les quals sorgeixen branquetes primes amb tres fulles de formes geomètriques. Convé ressaltar la utilització d'una d'aquestes branques com a marc de la composició i en la qual s'aferra amb les mans la pantera que camina per sobre aquest arbre.

Per tractar-se d'un text teatral, la pantera és una persona humana, concretament una dona, disfressada d'aquest animal de manera que presenta uns cabells llargs i un rostre amb uns bigotis pintats. A més, cobreix el seu cos amb un vestit negre, amb una cua, i deixa al descobert les mans i els peus, als quals s'enganxa amb una cinta.

Ocorre el mateix amb els tres llops que es situen sota aquesta branca. En aquesta ocasió són tres personatges masculins d'identiques característiques. Es representen amb uns cabells negres i de puntes triangulars i amb unes orelles acabades en punta. Un d'ells fins i tot porta una arracada. A més, es presenten amb un nas allargat i amb bigot i unes dents amb ullals triangulars. Juntament amb aquests trets salvatges també s'observen unes ungles de les mans i dels peus llargues i triangulars. Una característica habitual de les figures de Calatayud és la presència del dit gros del peu un poc més llarg que la resta, com apreciem també en aquesta imatge. Per últim, es vesteixen amb una samarreta i uns pantalons amb les vores retallades i amb pedaços d'aquests retalls que varien de tonalitats més fosques i clares pegats per a imitar el pèl dels llops i una cua.

Convé ressaltar la presència de més vegetació, a banda de la branca del arbre, com ara els arbusts de formes estrellades que es reparteixen entre els llops i l'arbre esquemàtic que es troba al costat de dos dels llops. És un arbre de tronc molt prim amb dues branques envoltades per tot un seguit de fulles negres triangulars amb una tija molt fina.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença amb l'aparició de tres llops que escolten el plor d'un xiquet que està dins d'una cistella. Quan descobreixen el nadó, se'l miren, l'oloren i es sorprenen. Tots tres lluiten per la possessió del nou tresor, però, de sobte, des d'una branca apareix la pantera negra Bagheera i és aquest instant el que es representa a la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca la presència, a la part superior, del tigre, recolzat sobre un turó que el fa aparèixer amb aquesta posició inclinada. Shere Kahn, mostra un rostre humà caracteritzat com el d'un tigre com s'aprecia als cabells, en punta i a la manera de cresta, el ratllat de les galtes i els ullals afilats a la boca. Es vesteix amb un abric ratllat com el pèl d'aquests animals, amb el pit descobert i mostrant un collar de formes triangulars com si foren dents. Els pantalons, amb les vores retallades, són d'aquest mateix estampat. Per últim, estén els braços i mostra unes mans amb urpes tal i com ocorre amb els seus peus.

Al fons, i seguint amb aquesta inclinació, ens trobem amb un paisatge selvàtic caracteritzat per una filera d'arbusts menuts i de formes geomètriques que es completa amb una palmera a l'extrem esquerre. Aquesta, mostra un tronc arrodonit que desemboca en quatre fulles allargades que s'estenen per la imatge i que destaquen pel seu acabament en punta.

Sobre un dels turons que apareix sota el tigre, i més menut, el xacal que sempre l'acompanya, es doblega i flexiona les cames i assenjala el personatge que es troba al seu costat. Aquest també es representa amb un morro allargat amb els bigots i uns cabells punxeruts amb una patilla per sobre l'orella. Es vesteix amb una camisa de mànegues amples que s'arromanga per damunt dels colzes i amb un pantaló curt amb les vores retallades. Va descalç i també mostra unes ungles llargues i de formes triangulars.

L'ós, més gran que el xacal, es situa també sobre un dels turons i es mostra amb una expressió alegre. Es caracteritza per la seua careta d'orelles menudes i redones i nas allargat que es col·loca per sobre el seu rostre i deixa al descobert la boca rodejada d'una barba negra. Es vesteix amb una samarreta de tirants, amb els braços nus i decorats amb una espècie de mànegues de pell i uns pantalons nugats amb una corda i decorats amb formes geomètriques.

Per últim, en un primer pla i, sobrepasant el marc de la il·lustració, s'observa una planta que es ramifica en dues fulles allargades, de formes ondulades, que es deixen caure cap a baix i constitueixen un element molt decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La pantera Bagheera decideix posar-li el nom de Mowgli i portar el nadó al cau de la Mare Lloba perquè li done de mamar. Shere Khan, el terrible tigre, a qui el text descriu coix i ple de cicatrius, apareix per recuperar el xiquet que creu que li pertany. Darrere seu va Tabaqui, el xacal xafarder que sempre l'acompanya. Els llops aconseguen escapar amb Mowgli i Bagheera proposa celebrar un reunió per decidir el destí del cadell humà, cosa que enfada terriblement el tigre jurant que es venjarà. Inmediatament després, entra en escena Baloo, l'ós, com mostra la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge apareixen tres dels protagonistes principals de la història envoltats per la vegetació de la selva. Tota l'escena, s'ompli de branques amb fulles entre les quals s'hi representen els animals. Aquesta vegetació es caracteritza per la presència ondulada d'unes tiges que són recorregudes per una sèrie de fulles en forma de fletxa i que s'enganxen mitjançant una tija més prima i menuda que la principal. L'efecte, amb tot, és d'un gran geometrisme amb un domini evident de les formes quadrangulars i triangulars. No s'ha d'oblidar, però, que, al fons de la imatge, es representen uns arbusts, també de formes triangulars i punxerudes, per escenificar la frondositat de la selva.

En un primer pla i ocupant el centre de la composició, apareix la pantera sobre un menut turó dibuixat amb una senzilla línia. Aquesta figura es mostra amb els braços llargs i estesos i amb les cames en moviment. Fins i tot una d'elles resta enlairada en posició de córrer. El seu vestit negre contrasta com una gran taca amb la resta d'elements i segueix les característiques de representació que ja havíem comentat a les il·lustracions anteriors. El mateix ocorre amb l'ós, també sobre un turonet, i un poc més enrere.

Mowgli, en canvi, ha deixat de ser un cadell humà i s'ha convertit en un xiquet de prop deu anys. Apareix amb el cos nu, cobert únicament per una faldellí.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Bagheera pensa que matar un cadell indefens és una vergonya. A més, explica que podrien vindre més homes si s'assabentaren de la mort del xiquet i acordonarien la selva provocant la mort de tots els animals. Per tant, salvar-lo de les urpes del tigre Shere Kan és, sens dubte, la millor solució. La pantera, encarrega l'ós Baloo que li ensenye a Mowgli tot el que ha de saber per a sobreviure a la selva. Així, Mowgli, ja més gran, i Baloo esdevenen amics i passen els dies cantant, ballant i collint fruits dels arbres. Aquesta imatge reflecteix l'amistat entre els dos personatges i amb la pantera qui acudeix a buscar-los per a dir-los que Shere Kan, que havia fugit de la selva, segurament hi havia tornat i calia estar-hi atents.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16'2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca la presència d'un elefant, que ocupa pràcticament tota la composició, juntament amb Mowgli. Tots dos es situen en la selva com es comprova en la representació de la vegetació i el cel nocturn estrellat. Les plantes que apareixen en primer pla presenten formes molt més esquemàtiques que les que es troben més al fons. Aquestes últimes reproduïxen tot un seguit de joncs, com un cortinatge, i sobre ells apareixen una sèrie de formes estrellades que completen aquesta vegetació. A banda d'això, distribuïdes per la composició també es hi trobem arbusts, com els de darrere de l'elefant, i altres plantes més menudes de fulles quadrades que delaten el gust decoratiu de Calatayud.

Pel que fa a l'elefant, aquest destaca per la llargària del cos. Mostra un cap amb unes orelles grosses i una trompa llarga i la resta del seu cos es forma a partir de tres estructures de forma circular que s'uneixen per a transmetre la grandesa d'aquest animal i que, més menudes, també apareixen a les potes. Calatayud no oblidava que aquest text es tracta d'una obra de teatre i, per tant, la representació d'aquest animal també es correspon amb una persona humana que, en aquest cas, s'ha disfressat d'elefant, com es veu als peus descalços i les mans amb dits humans.

Per últim, Mowgli, amb les mateixes característiques amb què ha anat apareixent, sense volum i amb el cos nu i el faldellí, es troba davant l'elefant i el mira de reüll.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Bagheera explica a Mowgli que va fent-se home i, amb aquesta tornada de Shere Kahn, es veia més clar que més tard o d'hora hauria de tornar amb els humans. Allò era l'última cosa que Mowgli desitjava i els seus companys de la selva li expliquen que, potser, la solució és anar fins el poblat dels homes i aconseguir la flor roja, la qual, segons ells, protegiria el xiquet humà a la selva. I així ho fa. En aquesta imatge, per tant, Calatayud representa aquest camí que Mowgli emprèn per a salvar-se i el seu encontre amb l'elefant Hatchi, a qui conta la seua història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16'2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel gran decorativisme. Així, sobre un fons obscur i, junt amb una lluna en forma plena però que també reforça el seu aspecte de lluna minvant, apareixen tot un seguit d'elements que contribueixen a aquesta ornamentació. En primer lloc, cal destacar el cel ple d'estrelles i, amb aquestes, les branques dels arbres que es situen als marges de la il·lustració i que mostren unes fulles menudes i quadrades. A banda d'aquestes, una espècie de gran roca es situa al centre i és envoltada per tot un seguit d'arbusts de puntes i fulles triangulars i, per últim, dues menudes palmeres, una a cada costat de la imatge, apareixen al fons amb quatre grans fulles que brollen del tronc.

Doncs bé, entre tota aquesta vegetació tan ornamental apareix, recolzat sobre la roca, de genolls, i en una posició més alta, el xacal Akela. Es tracta d'un home que cobreix el seu cap amb el d'un xacal amb orelles punxerudes i dos ullals. El seu rostre humà es queda al descobert i ensenya unes celles que recorren tota la cara amb una línia amb triangles menuts i una barba fosca. La resta del seu cos es cobreix per una pell animal de vores retallades i formes triangulars per a reproduir la textura del pelatge animal. En la cintura mostra un cinturó amb una llaçada per a subjectar-li els pantalons i deixa al descobert les mans i els peus, sense calçar.

Mowgli, sota el xacal, apareix tallat pel marge de la il·lustració, amb els braços alçats i amb una torxa a la mà. Aquesta arriba pràcticament fins on es troba l'altre personatge i al seu extrem, i en forma de trident, s'encenen unes flames que desprenen un fum en forma de nuvolets. No hem de deixar de banda que, reforçant el gust ornamental, cadascuna d'aquestes flames és envoltada per unes estructures triangulars que a més d'ornamentar aquest element intensifiquen la força i la lluminositat del foc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Shere Kahn intenta convèncer els llops per atrapar Mowgli i, Bagheera i Baloo, intenten frenar-los. Però, de sobte, Mowgli es planta d'un bot en un costat de la Gran Roca on es trobaven tots els animals, i des d'allí, parla als llops que han quedat paralitzats per la seua actitud desafiant. La situació es complica per moments i el tigre no deixa de cridar que el xiquet humà havia de morir però, de sobte, Mowgli encén una torxa i trau fora de la gran Roca Shere Khan. En aquesta il·lustració Calatayud representa aquest moment en el qual Mowgli irromp davant tots aquests animals.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. De bell nou es representen en la selva alguns dels animals protagonistes d'aquesta història. Primer, convé comentar que, el fons de la imatge, està format pel tronc d'un arbre amb branques menudes de les quals sorgeix un fullatge realitzat amb la tinta i amb línies que es caragolen i ofereixen aquesta sensació de frondositat. A banda d'aquest tronc també hi trobem, sota l'arbre, arbusts de formes triangulars i, amb aquests, tot un seguit de plantes amb fulles amb forma de fletxa que s'hi distribueixen per la imatge.

En la part superior, al costat de l'arbre i els arbusts, i recolzats sobre turons situats a distinta altura, apareixen l'elefant Hathi i Bagheera. Es representen drets i hi destaca la grandària de l'elefant, més gran que la pantera, i uns passos més endavant d'aquest animal. Tots dos segueixen les característiques habituals de representació; l'elefant, amb les mans creuades, mostra aquest vestit de formes redones mentre que la pantera, amb un mallot negre, en ressalta la silueta femenina i apareix amb una cintura molt estreta. Amb el braç dret alçat, a més, mostra les urpes.

Al centre de la composició, i més gran que la resta d'animals, apareix una serp. Aquesta mostra novament un rostre humà, amb un nas punxerut, i envolta el cap i el cos amb un vestit decorat amb detalls circulars al pit i al final de la cua que simulen les escames de la seua pell. A més, presenta un tronc ample que va estretint-se exageradament per simular la sinuositat i la forma del cos de les serps i, amb els braços mig doblegats, al final del seu mallot ensenya unes mans humanes.

L'últim dels animals amb què ens topem és l'ós Baloo. Aquest es retalla pel marc de la il·lustració i només mostra el seu rostre fins el coll. Apareix de perfil, amb un rostre d'ós, amb el nas allargat i amb la punta negra. Deixa al descobert la barba i els cabells humans però trau les mans amb les ungles llargues i triangulars que simulen les urpes dels animals.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Passat l'episodi de Shere Khan, els problemes continuen i Mowgli es raptat per un grup de mones. Molt excitat, apareix Bagheera per demanar explicacions a Baloo, que es trobava amb el xiquet en eixe mateix moment. Ara calia recordar el lloc on vivien les Bandar-Log, les mones que havien segrestat Mowgli. Durant aquesta conversa i, tot intentant decidir què havien de fer, es trobaven junts Bagheera, Baloo, l'elefant Hathi i la serp Kaa, a qui acaben de despertar la resta amb els seus crits. Tots aquests animals són els que es representen en la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a caracteritzar-se per l'abundància d'elements i pel gust per l'ornamentació de les escenes. Així, sobre un fons negre que representa la foscor de la nit, hi apareixen tot un seguit d'estrelles menudes i blanques que s'entremesclen amb les branques estretes que apareixen dels marges de la composició i de les quals brollen tot un seguit de fulles en forma de fletxa que s'escampen pel cel.

Entre tota aquesta profusió decorativa, a la part esquerra, hi penja una gàbia entre els barrots de la qual es distingeix Mowgli, de genolls i amb gest espantat mirant el que succeeix a l'exterior. No hem d'oblidar que, sota la gàbia, tot un conjunt d'arbusts, de formes triangulars, completen l'escenificació de la imatge.

Un grup de tres mones es col·loca al centre de la il·lustració. Hi destaca, en una posició central, una d'elles, amb les cames i els braços, que s'estenen cap al cel, exageradament grans respecte la resta del cos. Es tracta, novament, d'una figura humana disfressada de mona com comprovem en la màscara que cobreix el seu rostre amb uns cabells llargs i un nas i fisonomia pròpia d'aquests animals. A més, una samarreta amb detalls circulars deixa veure el pit descobert i uns pantalons més amunt de la cintura que intenten imitar el pèl del cos de les mones. Com la resta de les seues companyes, que apareixen més enrere a cadascun dels seus costats, es presenten descalces, amb els peus amb el dit gros lleugerament més llarg, tret característic dels personatges de Calatayud en aquest llibre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Les mones havien segrestat Mowgli i el xiquet estava presoner en una gàbia mentre totes elles giraven al seu voltant i cantaven una cançó. Aquesta il·lustració, precisament, representa aquest moment.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge distribueix els personatges situant-los sobre turonets allunyats els uns dels altres per a marcar la profunditat de l'escena. A més d'aquests turons, aconseguits amb la línia, un seguit de plantes amb el centre dentat i formades per dues fulles amb els extrems corbats es situen entre els distints personatges i també mostren unes dimensions reduïdes per tal de contribuir a l'efecte de profunditat. El fons, però, es caracteritza per l'aparició d'un grup d'arbres, de troncs llisos i fullatge fosc i ondulant.

En un primer terme, ens trobem Tabaqui amb un cartell a la mà que diu que Shere Khan, el tigre, ha tornat. El xacal es doblega i flexiona les cames i somriu mostrant els ullals. S'hi representa amb un morro allargat amb els bigots i uns cabells punxeruts amb una patilla per sobre l'orella, vesteix una camisa de mànegues amples que s'arromanga més amunt dels colzes i amb un pantaló curt amb les vores retallades. Va descalç i també mostra unes ungles llargues i de formes triangulars i els dits grossos del peu lleugerament més allargats.

Darrere d'ell es troba l'elefant, amb els braços oberts per la sorpresa de la irrupció del xacal, llençant pels aires les cartes amb què jugava i amb una postura inestable a causa de l'ensurt. Un poc més enrere, i amb els mateixos gestos d'esbalaïment, apareix Baloo.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kaa, Bagheera i Baloo descobreixen Mowgli però, en veure el xiquet, l'ós comença a cridar i desperta les mones. Kaa intenta mobilitzar-les i s'enceta una persecució. Així, mentre Bagheera i Baloo les sostenen, Kaa, finalment, les hipnotitza. Malgrat el final feliç i l'alliberament de Mowgli, no s'acaben els problemes. Passats un dies, quan Baloo i Hathi jugaven tranquil·lament a les cartes, el xacal Tabaqui els va sorprendre per informar-los mitjançant un cartell que Shere Khan havia tornat a la selva després de l'incident amb el foc. Calatayud segueix el que explica la història i fa aquesta il·lustració.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús del blanc i negre i per estar enquadrades per un marc rectangular. Les imatges es reparteixen pel llibre per a representar escenes distintes d'aquesta obra teatral basada en el conegut *Llibre de la selva*. El fet de tractar-se d'un text teatral condiciona les il·lustracions, ja que ens trobem amb la representació d'una sèrie de personatges humans vestits d'animals els quals simbolitzen els actors d'aquesta obra.

Com he avançat, tots els animals que hi apareixen són humans disfressats dels animals principals de la història com ara la pantera, l'ós, el tigre, l'elefant o el xacal. Es caracteritzen pels seus vestits que imiten el pèl dels animals, els rostres amb bigots i per la presència d'unes mans humanes amb ungles llargues i els peus descalços. Hi cal destacar la figura de Mowgli, el protagonista de la història i únic personatge humà, que ressalta pel seu cos nu i vestit sols amb un faldellí de vores retallades. Convé remarcar la mancança de volum d'aquesta figura que es presenta amb un rostre de trets senzills i amb cabells geomètrics. Tot i això, hi ha una certa insinuació de volum gràcies a l'ús de la tinta amb què suggereix aquest efecte. A més, la resta del seu cos participa d'aquestes línies senzilles i de les formes geomètriques, com observem en els dits quadrats de les mans i els peus. No es pot deixar de banda, l'aparició de dit gros del peu més llarg que la resta de dits el qual, amb el domini de les formes quadrades, és un tret distintiu de Calatayud que observarem en altres il·lustracions. Aquesta senzillesa, junt amb la presència de trets geomètrics, es trasllada també a la representació de la resta de personatges.

Totes aquestes figures solen aparèixer sobre uns turons molt esquemàtics i es distribueixen de forma ordenada en les composicions. A més, aquest turons formen part d'una ambientació vegetal caracteritzada per un intent de reproduir la frondositat de la selva. Cal fer referència al caràcter geomètric de moltes de les plantes que hi apareixen com observem a les seues formes ondulades que es conjuguen amb d'altres més triangulars i rectilínies o els arbusts d'estructures estrellades que accentuen el gust ornamental de Calatayud.

TÍTOL: El cuaderno de Luismi.

AUTOR: Pablo Barrena.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Anaya, Madrid, 1999.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 20,3 x 13,6 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 120.

ISBN: 84-207-9232-2.

DIPÒSIT LEGAL: M. 34133-1999.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 75 il·lustracions b/n.

PORTADA

1. ANÀLISI FORMAL:

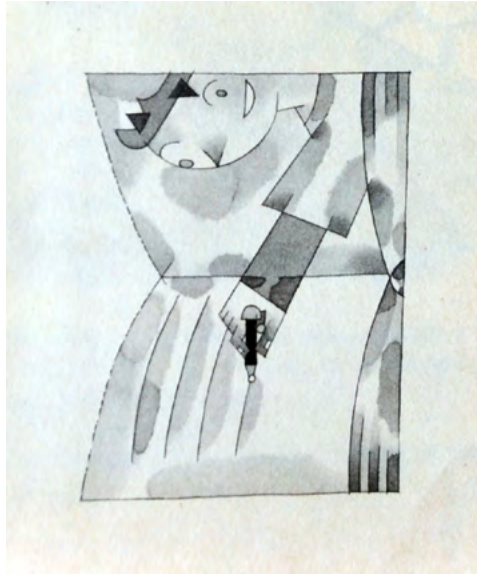
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada, Miguel Calatayud ens presenta Luismi, el protagonista d'aquest conte. Aquest personatge es mostra nadant a la mar, d'esquenes. Es representa, per tant, amb el rostre mirant cap al cel i amb un predomini de les línies corbes com veiem en el seu perfil circular. Pel que fa als seus trets, cal destacar la senzillesa amb què es presenten, amb una continuació de les línies corbes, exceptuant el nas punxerut i triangular, així com l'esquematisme, per exemple, de la boca i dels cabells foscos. Aquests últims, a més, també presenten el predomini de línies rectes i formes triangulars.

El cos es troba submergit en l'aigua i només veiem una part del cap i el muscle pertanyent al braç que trau la mà, de dits quadrats, per a nadar. La resta del cos queda esbossada amb la tinta i es representa del mateix color que l'aigua i entre les ones. Cal ressaltar que la mar es soluciona amb una línia recta i amb una tinta plana sobre la qual es situen tot una seguit de formes triangulars que simbolitzen les ones i que creen un efecte de l'aigua estàtic i esquemàtic.

Finalment, sobre el fons blanc, ens trobem amb la silueta d'un gran sol personificat amb un rostre i un cos humà. Aquesta figura ocupa pràcticament tota la composició i es presenta amb un rostre circular de trets senzills i un nas punxerut. Allò més destacat és que apareix envoltat de menuts raigs triangulars juntament amb altres que s'allarguen i s'ondulen pel fons els quals li atorguen aquesta forma solar. S'uneix al cos, que vesteix amb una samarreta tacada amb l'aquarel·la, per un coll exageradament gros que dona pas a un tronc de muscles amplíssims i de línies rectes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història de Luismi, un xiquet que gaudeix amb tot allò que l'envolta, el que observa i el que li ocorre. A més d'això, li agrada explicar-ho i se n'adona que és meravellós compartir amb la resta del món les seues experiències. Aquesta portada, a banda de presentar-nos el protagonista, ens mostra una imatge d'una acció que se'ns explica al començament de la història quan Luismi conta que li agrada molt anar a la platja amb els seus pares.

1. ANÀLISI FORMAL:

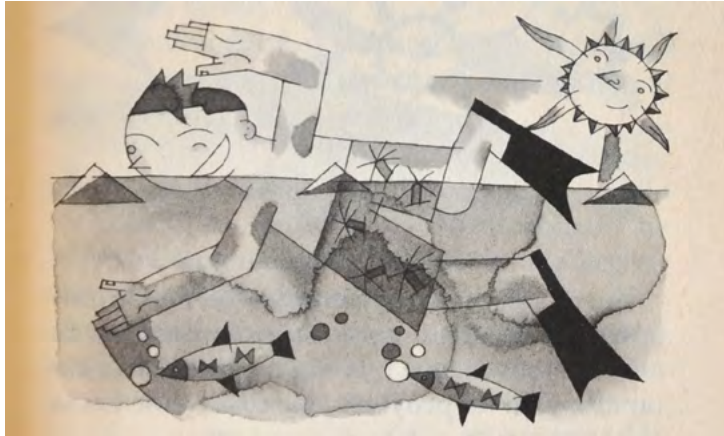
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,5 x 6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge s'adapta a la forma quadrada del quadern, de manera que el protagonista es representa a la part superior i entre les pàgines d'aquest, com si es tractara d'una il·lustració del mateix quadern. Així, sobre un fons blanc se'ns presenta un quadern, disposat verticalment i obert, com es comprova al llom i a les fulles que es distribueixen a banda i banda. Cal ressaltar que aquest es decora únicament amb les taques grises que s'obscoreixen a l'extrem de les fulles.

Finalment, Luismi sorgeix d'un dels extrems de les fulles i allarga el braç per a escriure. Amb la mà, agafa un llapis i, amb una sèrie de línies rectes, es representa el que el xiquet estaria redactant. Aquest es mostra lleugerament de perfil, amb un rostre que es retalla pel marge de la fulla. Presenta una forma circular de trets senzills i un nas punxerut com els seus cabells. La resta del cos es caracteritza pel predomini de les línies rectes. Cal afegir-hi que es tracta d'una figura sense volum que conjuga amb la poca importància que se li dona a la naturalitat a l'hora de representar l'espai i la distribució del personatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi escriu totes les seues experiències en un quadern i així ens ho mostra Calatayud en aquesta primera imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6 x 9,3 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una composició similar a la portada del llibre. Així, Luismi ocupa pràcticament tot l'espai central i es representa nadant a la mar.

D'una banda, s'observa la meitat del seu cos fóra de l'aigua, distingint parts com ara el cap, el qual destaca per la forma circular, els cabells punxeruts i obscurs i uns trets senzills traçats amb línies simples. A més del rostre, trau un dels seus braços a l'exterior i el doblega per mostrar el moviment característic d'aquesta activitat. Com la resta del seu cos, aquesta extremitat mostra un predomini de línies rectes que allunyen la figura del naturalisme i li atorguen un caràcter bastant geomètric que adopta també el banyador de camals quadrats. Finalment, part del genoll queda submergit, doblega la cama i trau un dels peus calçat amb una aleta fosca i amb una tinta plana.

D'altra banda, aquest esquematisme continua en la representació de la mar, traçada amb una línia recta i amb dues formes piramidals que envolten el protagonista i que simbolitzen les ones marines. La resta del cos de Luismi es presenta amb un color gris, tacat amb l'aquarel·la, per simbolitzar-lo submergit en l'aigua. El cos segueix els trets que hecomentat de línies rectes que reforcen l'efecte pla de la figura. Cal fixar-se en la línia ondulada, que a més s'obscura amb l'aquarel·la, per a marcar-ne el moviment. Juntament amb el xiquet naden dos peixos menuts, amb un cos allargat que es decora amb motius triangulars per a representar les escates i les aletes i dels quals sorgeixen bombolles.

Finalment, sobre el fons blanc, i més menut per aconseguir un efecte de profunditat, apareix el sol al lateral dret. Aquest es mostra amb una forma circular personificat amb un rostre humà de trets senzills i nas punxerut. A més, s'envolta de tot un seguit de raigs triangulars menuts, amb una meitat més obscura, que es combinen amb d'altres més llargs que serpentejen pel cel.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història conta que Luismi era un xiquet molt feliç i alegre. Es presenta amb una narració en primera persona i a la manera de diari personal. El protagonista explica que a la platja és el rei de la mar i, sempre que hi anava amb els seus pares, ho passava d'allò més bé. Calatayud, el representa nadant entre els peixos i li afegeix les aletes per a nadar més ràpid.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,7 x 9,4 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge representa sobre un fons blanc dos personatges, Luismi i el seu pare, jugant a l'aigua. L'aigua es representa mitjançant una línia ondulada i tacada amb l'aquarel·la. A més, tot un seguit de formes triangulars més obscures es distribueixen per la superfície marítima simbolitzant les ones. Al fons, situat al centre de la composició, torna a aparèixer novament el sol, amb els mateixos raigs triangulars més menuts combinats amb d'altres que serpentegen pel cel i es taquen amb un color gris per a mostrar l'efecte de l'astre solar.

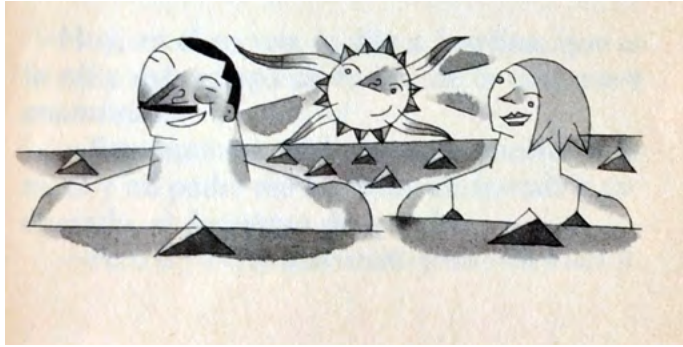
Els dos protagonistes de la composició són, sense dubte, el xiquet i el pare, que han eixit de l'aigua i es presenten com si volaren, per la superfície marítima. En primer lloc, cal ressaltar el fet que el pare es mostra amb un cos de balena. Així, ens trobem amb aquest animal marí, que es presenta amb un cos obscur i amb una forma allargada que acaba en una cua menuda i geomètrica. A l'altra banda, dos ulls ametllats i una esquemàtica boca amb tota una filera de dents quadrades en configuren el rostre, mentre que la seua representació es completa amb el doll d'aigua que sorgeix de la part superior del seu cos i que correspon a la respiració característica de les balenes. Aquest doll es soluciona amb dues senzilles línies que es corben als extrems i s'acolorix amb un color gris.

Com he avançat, d'aquest cos de balena sorgeixen, per sota la boca, un cap humà i dos braços que pertanyen al pare de Luismi. Aquest cap es caracteritza per l'angulositat del rostre, amb un nas gros sota el qual es disposa un bigot rectilini i negre com els seus cabells. Pel que fa a les extremitats, aquestes s'allarguen exageradament fins a tocar el xiquet i ressalten per les seues mans de dits marcadament quadrats.

Per últim, Luismi, apareix cap a avall, precipitant-se cap al mar i amb les mans preparades per entrar-hi a l'aigua. Aquesta posició s'acompanya amb la seua expressió de felicitat, amb un somriure al rostre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua explicant que es divertia molt a la platja i, fins i tot, conta com un dia, son pare, es va tirar a l'aigua cridant que era una gran balena i, per aquest motiu, apareix en la imatge amb el cos d'aquest animal. Pare i fill començaren a jugar junts a l'aigua i, el xiquet, acabà volant pels aires quan son pare l'agafa per llançar-lo amb força cap amunt, com mostra a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4 x 9,5 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons blanc ens trobem novament amb un mar d'ones triangulars amb el sol al fons de la composició. Submergits, i amb l'aigua fins a les espatlles, apareixen els pares del protagonista.

A l'esquerra, el pare, amb uns cabells esquemàtics i negres que es combinen amb el seu bigot rectilini situat sobre el nas. Cal destacar el cap menut i que contrasta amb el coll gros i l'amplària dels múscles.

A la dreta, dirigint la mirada cap el pare, la mare es mostra lleugerament de perfil i amb una melena llisa acabada amb puntes triangulars. Com el seu company, presenta un cap menut i un rostre de trets senzills i llavis molt estilitzats. A més, els tirants del seu banyador mostren uns múscles de formes rodones.

Es tracta d'una composició perfectament simètrica i estudiada on cadascun dels elements es disposa d'una manera ordenada i tenint cura de l'ornamentació de la imatge. Així, per exemple, les ones, de forma triangular i més menudes s'amunteguen sota el sol mentre que, dues formes triangulars més, es situen enfront de cadascun dels personatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luis mi continua explicant que li agradava molt jugar amb els pares a la platja. En aquesta ocasió, Calatayud no representa cap moment concret de la història i es limita a presentar el pare i la mare del xiquet somrient a l'aigua.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,5 x 9,3 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una parella de figures al centre de la composició i situades a l'aire lliure. Hi apareixen dos arbres menuts als marges de la il·lustració que es caracteritzen, a banda de les dimensions, per la presència d'un tronc molt fi i ondulant amb dues branques que són recorregudes per fulles de forma estrellada i representades amb una tinta negra plana que crea un efecte molt decoratiu. Aquests arbres naixen d'un terra obscur, que es presenta també en color negre, i sobre el que es situen tot un seguit de plantetes de formes triangulars, menudes i d'una tonalitat més clara, que contribueixen en aquesta idea d'ornamentar les composicions.

A banda d'aquesta vegetació, unes tanques de rajoles rectangulars s'encarreguen de delimitar l'espai i es rematen amb unes columnes acabades amb una forma circular. Finalment, al centre, ens trobem una espècie de plataforma octogonal, a la manera d'una pèrgola, decorada amb formes quadrades i, en un costat, una estructura de cancell amb escalons.

Davant d'aquesta es situen els dos protagonistes. A l'esquerra, Josefina es representa amb els cabells llargs, acabats en punta i decorats amb un llacet. Pel que fa al rostre, destaca per la redonesa i es mostra lleugerament de perfil, dirigint la mirada cap el seu company. Els seus trets són senzills però en ressalten la femineïtat, com comprovem en les pestanyes i els llavis. En canvi, el cos es caracteritza pel geometrisme de les formes, amb una aparença excessivament quadrada, com ocorre amb els braços i les cames, de línies molt rectes. A més, cal ressaltar les dimensions de les extremitats inferiors, que contrasta amb la resta del tronc a causa de la seua menudesa, com ocorre amb els peus.

Mentre que Josefina es mostra amb les mans amagades rere l'esquena, Luisi, al seu costat, presenta una mà a la butxaca i amb l'altra fa un gest amb dos dels seus dits quadrats. Aquest presenta les característiques habituals amb què ha anat apareixent. Comparteix amb la seua companya el trets geomètrics del seu cos, que s'accentuen amb les línies rectes de la roba i el calçat.

Aquests dos personatges segueixen l'ondulació del terreny, fet que proporciona una sensació de moviment; també cal nomenar encara el cor que es representa entre els dos caps. Amb aquest recurs gràfic, Calatayud, tracta de mostrar el sentiment amorós que senten Josefina i Luisi.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luisi ha tornat a l'escola i explica que està enamorat d'una xiqueta de la seua classe que s'anomena Josefina. Calatayud els representa al pati de l'escola i dibuixa un cor entre les dues figures per mostrar aquest sentiment, utilitzant un recurs gràfic propi dels còmics. A banda d'això, es tracta d'utilitzar grafismes fàcilment identificables i propis de l'univers dels lectors més joves.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 9,5 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta Luismi i la seua mare disposats en un entorn domèstic. Malgrat representar-los en l'interior d'una casa, cal ressaltar la forta imaginació de Calatayud a l'hora de mostrar els diferents elements que componen l'escena.

Així, sobre un fons blanc, en primer lloc, i situat al fons esquerre, una planta decorativa amb un test del qual sorgeixen tiges rectilínies i paral·leles entre elles que desemboquen en unes fulles de formes estrellades. Una d'aquestes tiges es doblega horitzontalment enfront de la resta i evidencien el gust pel geometrisme patent en les il·lustracions de Calatayud. A l'extrem contrari, apareix una espècie de columna amb una doble filera de taulellets de formes quadrades i taques amb la tinta. Aquests objectes es disposen sobre un terra que mostra una filera de manises quadrades. Aquestes es representen amb línies molt suaus amb la tinta i amb les taques d'aquarel·la, cosa que provoca un efecte difuminat, com si fóra un esbós. Si ens fixem, una forma rectangular més obscura és l'encarregada de marcar l'ombra del test, com si es reflectís al terra.

En aquest espai els dos personatges s'asseuen sobre un modern sofà, que presenta un conjunt de formes circulars, al seient i al respall, enganxades per varetes més fines que presenten una aparença metàl·lica i contrasten amb l'entapissat decorat amb motius geomètrics del seient.

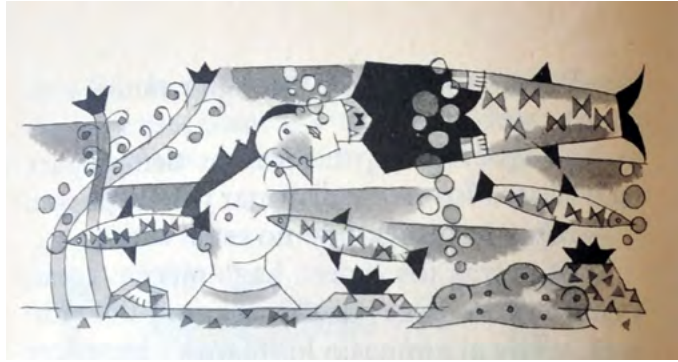
La mare és la figura més gran i ocupa pràcticament tota la composició. Aquesta s'asseu directament sobre el sofà i mostra una desproporció evident en la representació del seu cos. Mostra el cap, lleugerament inclinat cap amunt, amb uns cabells de marcada aparença geomètrica i un rostre de trets senzills, traçats amb la línia, amb els ulls entornats, el nas punxerut i uns llavis amb la forma molt marcada. Aquest gust pel geometrisme es trasllada fins i tot a l'arracada, de forma rectangular. Seguint amb el cos, el coll ja presenta aquesta grandària desmesurada a la qual he fet al·lusió i el mateix ocorre amb el tronc, amb unes espatlles amples i uns pits voluminosos traçats amb senzilles línies ondulades. La llargària del seu braç contrasta amb les proporcions menudes de les mans, les cames i els peus, calçats amb unes sabates de taló. És possible que el fet de presentar-la en aquesta posició, asseguda i recolzada al sofà, provoque aquesta exageració d'algunes parts del seu cos. Malgrat tot, aquest és un tret distintiu dels personatges de Calatayud.

Luismi, molt menut tot i ser un xiquet, s'asseu sobre les cames de la seua mare i la mira amb un somriure. Cal destacar el predomini de línies rectes, tal i com s'observa als braços, que creua sobre la cintura i les cames, que creen una sensació de manca de volum en la figura. En aquesta ocasió, utilitza el recurs gràfic de les notes musicals que acompanya amb unes línies amb la tinta i l'aquarel·la, per a simbolitzar l'acció de la mare que es troba cantant-li una cançó al seu fill.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi li explica a Josefina que aquell matí s'havia assegut sobre la taula i son pare li havia donat, cullerada rere cullerada, el desdijuni. La xiqueta, li contesta que ell ja era molt major per fer aixes coses però, a Luismi, no li importa i continua cantant-li que la seua mare li canta cançons i li besa el nas abans d'anar a l'escola. Precisament aquest moment és el triat per

Calatayud a l'hora de representar aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4 x 9,5 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge tracta de mostrar l'efecte del xiquet mirant a través dels vidres de la peixera. Per aquest motiu, en primer lloc, ressalta la presència en un primer terme de la composició de tot un seguit de peixos nadant en un ambient marí. Malgrat que els marges de la peixera no es dibuixen, aquesta imatge presenta una aparença rectangular marcada per la presència d'un terra de roques i vegetació en la part inferior. Les roques combinen els perfils més ondulats amb d'altres formes menudes triangulars i es barregen amb plantes punxerudes. L'extrem esquerre es decora amb dues plantes que es diferencien de la resta per les tiges allargades que s'ondulen cap a la part superior. A banda d'aquest serpenteig tan decoratiu, el final de les tiges s'envolta per una sèrie de línies acabades en una ondulació fins a desembocar en una flor de marcada forma geomètrica.

Junt amb aquests elements ens trobem tres peixos, d'ídèntiques característiques entre ells i dels quals sorgeixen una filera de bombolles amb distintes tonalitats de grisos. Els peixos es representen amb un cos allargat i decorat per motius triangulars petits que simbolitzen les escates. Cal destacar un últim peix més gros que la resta situat en la part superior de la peixera. Aquest presenta un rostre i un tronc humà enfront la cua de peix i apareix en una posició horitzontal, mirant cap a baix i mostrant un gran nas punxerut al costat de la senzillesa lineal de la resta de trets de la seua cara. Porta un vestit elegant amb llacet al coll però, aquest vestit es caracteritza per presentar-se amb una tinta negra on no hi diferenciem cap altre element com ara els braços, que es mostren apegats al cos i només s'hi diferencien els punys i unes mans quadrades. A continuació, es mostra una cua amb motius triangulars a manera d'escates com la dels altres peixos i amb aletes negres.

Darrere tots els elements que acabem d'enumerar i desplaçat cap a l'esquerra es troba Luismi contemplat la peixera. El xiquet apareix de front i representat fins a les espatlles. Es presenta amb les característiques habituals, amb els cabells punxeruts i somrient.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua explicant-li a la seua amiga la relació que té amb els seus pares i també tot allò que fa quan no hi és amb ells, com ara imaginar històries i escriure-les en el seu quadern. Entre tots els contes que s'inventa, explica a Josefina aquell en què es va imaginar mentre observava l'aquari d'un home-peix que vivia a la lluna i que, Calatayud, mostra en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,4 x 9,2 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es divideix en dos ambients diferents. D'una banda, sobre un fons blanc, es representa el personatge d'un astrònom mirant a través d'un telescopi. Aquesta figura es representa d'esquenes i porta un barret acabat amb punta i decorat amb estrelles per relacionar-lo amb la seua professió. Malgrat la posició, apareix amb el cap completament girat, fet que permet veure l'ull ametlat amb el qual mira pel telescopi, així com un nas punxerut i una barbata punxeruda. Apareix prenent apunts sobre un foli amb un llapis i, de la mateixa manera que ocorre amb el cap, els braços també sorgeixen de sobte, sense mostrar cap preocupació pel models i les posicions naturals tot oferint un aspecte geomètric. Finalment, cal comentar el fet que el gran telescopi presenta taques amb l'aquarel·la mostrant distintes tonalitats de grisos i jugant amb el blanc del paper.

La banda dreta, en canvi, mostra una foscor pròpia de la nit. El final del telescopi pràcticament s'endinsa en aquest tapís d'estrelles amb una lluna plena al centre. Aquesta lluna es representa amb la seua forma plena però en l'interior s'hi dibuixa també la seua forma minvant alhora que s'humanitza amb un rostre humà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Segons Luismi, els seus pares van riure molt amb la història de l'home-peix que vivia a la lluna, però li van explicar que a la lluna no hi havia ni mars ni llacs. El xiquet, però, els va insistir en la seua idea i la reafirmava amb el fet que els astrònoms ho havien investigat. En aquesta ocasió, Calatayud ha triat, precisament, el personatge d'un astrònom per a representar en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,3 x 8,9 cm.

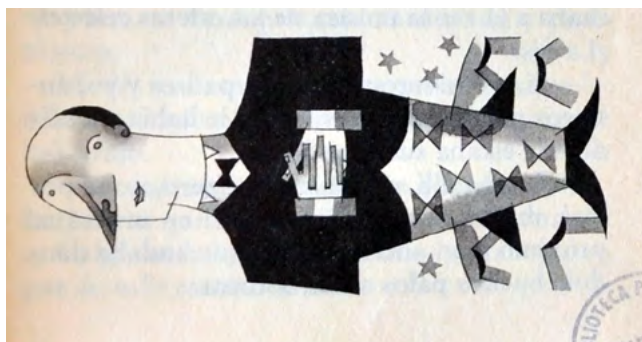
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta, sobre un fons tacat amb el color gris i amb la presència d'estrelles de distintes tonalitats repartides pels marges, una nau espacial que ocupa pràcticament tota la composició.

Es tracta d'una nau espacial en forma de coet que destaca per la seua estructura geomètrica, amb un cos central allargat i en forma de tub decorat per tot un seguit d'esferes i motius quadrats i triangulars. El final presenta, a banda i banda, dos motors circulars dels quals sorgeixen uns tubs propulsors que desprenen unes flames menudes i geomètriques. El centre és ocupat per una cabina quadrangular en l'interior de la qual es mostren, l'un rere l'altre, tots els membres de la família de perfil.

L'últim de tots és Luismi, més menut i amb el característic serrell punxerut. El pare apareix al centre i cal destacar el nas sota el qual es representa un bigot negre i lineal. Vesteix un jersei decorat amb ratlles menudes amb la tinta. Per últim, la mare, amb la mitja melena acabada en puntes triangulars. Cal destacar que totes aquestes figures es caracteritzen per la senzillesa de les línies en la seua representació als ulls i pel geometrisme dels cabells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aprofitant la discussió sobre si hi havia mar a la lluna o no, el protagonista proposarà als seus pares que inventen junts una història sobre l'home-peix a la lluna. I així ho fan. El conte comença explicant que la família viatjava a la lluna en una nau espacial com ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,3 x 8,9 cm.

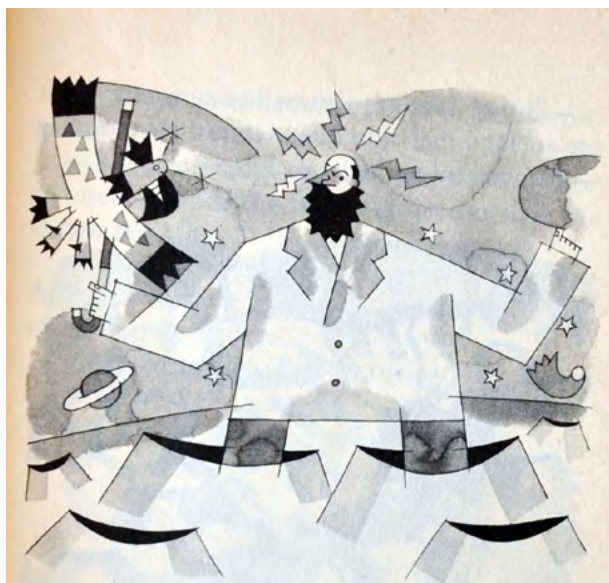
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra sobre un fons blanc un home-peix que es presenta de manera horitzontal. Aquest mostra un rostre i un tronc humà enfront la cua de peix. Apareix amb un gran nas al costat de la senzillesa lineal de la resta de trets de la seua cara que, a més, mostra algunes parts ruboritzades mitjançant l'ús difuminat del color gris. Porta un vestit elegant amb llacet al coll i amb les mans creuades sobre el pit.

La utilització d'aquesta tinta plana crea un efecte molt geomètric que s'accentua en el fet de no mostrar una forma definida per als braços. A continuació, es troba una cua amb motius triangulars a la manera d'escates i amb aletes negres.

Finalment, darrere de la cua, apareixen els únics elements espacials de la composició, com ara les estrelles i el que seria la meitat d'una forma circular decorada amb una sèrie de línies per a representar esquemàticament els cràters, cosa que simbolitzaria, per tant, la superfície de la lluna.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luisi continua explicant que l'home-peix els esperava per a celebrar el seu aniversari. Aquest home-peix era un avantpassat del seu pare que viatjà a la lluna feia més de cent anys en un coet inventat per Jules Verne i que, ara, ja s'havia adaptat al mitjà aquàtic de la lluna i havia esdevingut un ésser mutant. Calatayud es centra, per tant, en la representació d'aquest personatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,9 x 9,2 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge es presenta sobre un fons gris tacat amb l'aquarel·la sobre el qual es representa un paisatge lunar. Aquest fons gris es correspondria amb el cel per les estrelles que hi apareixen. Juntament amb aquestes estrelles apareix Saturn envoltat per l'anell i amb una estrella fugaç, molt menuda, amb un centre circular del qual sorgeix un cua que s'ondula i acaba amb una filera de formes triangulars.

En el primer pla de la composició es representa un conjunt de cràters i un ancià que introdueix cadascuna de les seues cames en l'interior d'aquests. Cal ressaltar l'evident desproporció en la representació d'aquesta figura que presenta un cap molt menut en oposició a la resta del cos. Aquest cap mostra un nas gros sota del qual hi sorgeix una gran barba negra, amb una tinta plana negra i amb un perfil punxerut. Pel que fa al seu cos, aquest es cobreix amb un abric gran que li proporciona un aspecte quadrat del qual sorgeixen dos braços també excessivament grossos i amb un marcat geometrisme. Cal dir que l'enuig d'aquesta figura s'aconsegueix, a banda de la posició dels braços estesos, amb el recurs gràfic provinent del llenguatge del còmic dels llamps que li envolten el cap. Amb la mà esquerra agafa un garrot amb el qual es troba colpejant un ocell. Aquest ocell es representa amb un cap menut amb una cresta i un gran bec de color negre i amb les ales esteses acabades també amb aquesta tinta negra i amb formes triangulars. La resta del cos s'ornamenta amb formes triangulars menudes per imitar-ne el plomatge, presenta dues potes menudes juntament amb la seua cua. Cal mencionar el fet que les dues figures destaquen per allunyar-se dels models naturals, una imatge que pertany a l'estil habitual de l'il·lustrador.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan per fi arriben a la lluna, l'home-peix els explica que prop d'on es trobaven havia descobert un ancià maltractant amb un garrot un ocell i era necessari que feren alguna cosa. Calatayud representa aquesta escena de l'ancià.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,2 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió es representa un grup de figures, format pels pares del xiquet amb Luismi i l'home-peix, als quals situa novament en un paisatge lunar. Aquest grup de personatges es mou al voltant dels cràters lunars, representats amb unes obertures obscures i delimitats per un color gris ratllat amb la tinta. Al fons, apareix el cel, amb taques d'aquarel·la molt marcades i amb estrelles de distintes tonalitats.

En primer pla apareix l'home-peix al braç del qual s'agafa Luismi. En aquesta escena, l'home-peix es mostra dret, recolzant les aletes negres sobre una espècie de turonet esbossat al terra. Com ja s'ha vist en altres imatges, presenta un nassot i porta un vestit elegant amb llacet al coll i caracteritzat pel predomini d'una tinta negra. Els braços sorgeixen d'aquesta tinta amb una forma molt geomètrica i un d'ells el doblega perquè pugui agafar-se el xiquet i situa la mà, tancada, sobre el pit, mentre que l'altre s'estira per assenyalar el que està ocorrent. També presenta una cua amb motius triangulars a la manera d'escates i amb aletes negres. Pel que fa al protagonista del conte, aquest també segueix els trets habituals. Amb tot, hi cal ressaltar el fort geometrisme amb què es representa el seu cos el qual es caracteritza per l'ús de línies rectes que li confereixen una aparença molt quadrada.

Seguidament apareixen els pares, que també tendeixen a l'ús de les línies rectes i les formes quadrades. Aquest fet proporciona unes figures amb unes cames rectes, que s'obren per a mostrar l'acció de caminar darrere els altres dos personatges, com ocorre amb els braços que es dobleguen remarcant aquest antinaturalisme.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Continuant amb aquesta història, l'home-peix els explica que no li agrada gens que colpegen i peguen els animals. A més, aquest fet el posa molt nerviós i és incapaç de pensar res per a poder ajudar l'animal. Els pares de Luismi i el xiquet decideixen aproximar-se fins el lloc on es troba l'ancià per veure si poden fer-hi alguna cosa. Segons que diu el text, l'home-peix i Luismi començaren a caminar i els seus pares els seguien i així ho reproduïx Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,5 x 9,4 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge se'ns mostra a la banda dreta de l'escena una part de la forma circular de la lluna amb els cràters característics. Cal destacar l'aparició de l'home-peix, amb els braços cap amunt disposat horitzontalment i sobrevolant la resta dels personatges. El seu enuig es marca en els trets del rostre, amb un ull tancat i l'altre amb una cella més alçada, així com les línies rectes que li sorgeixen vora el cap amb una estrella al final o la línia més llarga del tronc que també es remata amb una estrella. Aquests recursos procedeixen del còmic i amb ells es tracta d'evidenciar-ne tant els sentiments de ràbia com els moviments.

Per sota d'aquest, i tallat pel marge de la il·lustració, es troba l'ancià amb el bastó, el qual mostra un cos de línies rectes i amb una exageració d'aquest enfront el seu cap, molt més menut. Aquesta exageració també es deixa veure en l'allargament del braç amb què assenyala l'home-peix. Per últim, Luismi, molt més menut, mira cap amunt i observa l'escena amb un gest contrariat.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan arribaren al cràter on es trobava l'ancià, tots li demanaren explicacions sobre el seu comportament. Aquest els contà que li havia pegat a l'ocell perquè era un mentider i, a banda d'això, insultava. L'home-peix, s'exaltà. Estava molt enfadat amb l'ancià. Malgrat que al text no s'especifica que l'home-peix colpegés l'ancià, Calatayud, ho representa així en la imatge per aproximar-se gràficament a l'enuig d'aquest.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,8 x 9,4 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel fons gris tacat amb l'aquarel·la sobre el qual es disposen tot un seguit d'estrelles blanques mentre que en la part inferior ens tornem a trobar amb els cràters lunars.

Desplaçat cap a l'esquerra, i immers en un cràter més gran, apareix l'ancià. Aquest es representa amb les característiques habituals, amb un rostre de trets angulars amb una barba negra i amb un perfil punxerut. A més, presenta un cos de línies rectes i només s'hi representa un dels seus braços, que doblega, i una mà menuda i quadrada que subjecta un garrot.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'ancià continua explicant-los que l'ocell s'havia fet passar per un endevinator i li havia dit que anava a tindre un dia horrible, però que ell el salvaria del que fóra. Espantat, no es va moure del seu cràter per por al que pogués passar, així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,8 x 9,4 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a mostrar la presència d'un cel tacat amb l'aquarel·la, amb tot un seguit d'estrelles de color blanc juntament amb els cràters lunars. Cal remarcar el fet que, en aquest cas, Calatayud ha traçat una línia corba per a representar l'aspecte circular de la lluna. Sobrevolant un d'aquests cràters apareix un ocell. L'aparença d'aquest recorda més la d'un pollastre per la seua cresta i el gran bec. Tots dos es representen amb una tinta negra que es repeteix a l'extrem de l'ala i de la cua. Tot i això, cal ressaltar la forma allargada del cap, amb un ull menut, que desemboca directament en un cos decorat amb menuts motius triangulars que simbolitzen el seu plomatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'ancià no es va moure del seu cràter en tot el dia, però estava molt cansat i avorrit de no poder fer res; per això, quan va tornar l'ocell, no es va poder contenir i es va enfadar moltíssim amb ell. En aquesta imatge Calatayud es centra només en la figura de l'ocell.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,7 x 9,2 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra sobre un fons tacat amb l'aquarel·la i amb estrelles el personatge de l'ancià colpejant l'ocell i, al fons, novament, els cràters lunars.

En primer lloc, cal destacar la presència de l'ancià amb les característiques de representació amb què ha anat apareixent en les il·lustracions anteriors. Amb tot, cal ressaltar la llargària i desproporció dels seus braços així com la deformació del seu cos. Precisament, els braços s'allarguen per a agafar del coll l'ocell i el garrot amb què el colpeja. Com en altres ocasions, Calatayud es serveix dels recursos del còmic com comprovem en la tipografia manual situada darrere de l'ancià amb una onomatopeia del soroll característic del colp «zas».

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'ocell, tanmateix, li puntualitzà que, realment, sí que havia passat una desgràcia: s'havia passat tot el dia rondinant. L'ancià s'indignà tant amb la seua resposta que saltà cap a ell i començà a sacsejar-lo i colpejar-lo com ens mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

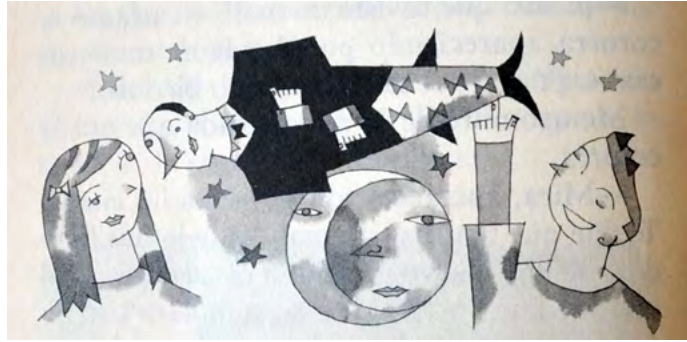
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,3 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge presenta l'ocell, l'ancià, l'home-peix, Luismi i els pares del xiquet en una composició perfectament ordenada. Així, hi apareixen els uns al costat dels altres. Fins i tot, la disposició de la direcció dels rostres respon a un desig d'organitzar els elements compositius. Al centre ens trobem amb l'home-peix i, per davant d'aquest, Luismi i la resta de personatges dirigeixen les seues mirades cap a aquestes dues figures.

L'onomatopeia de les rialles, «Ja, ja ja» es mostra amb una tipografia manual, s'ornamenta amb un fons color gris, i respon a un grafisme característic del llenguatge del còmic.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història conta que, una vegada l'ancià ha acabat amb la seua història, apareix l'ocell i tots acaben rient-se'n de l'anècdota explicada, com mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,6 x 9,1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza per la presència de les menudes estrelles color gris a més de la figura de la lluna a la qual personifica amb un rostre humà. A banda d'això, malgrat la seua fase plena, se'n dibuixa també el perfil minvant que li confereix un aspecte molt personal i propi de l'estil de Calatayud.

Al llarg d'aquest fons estrellat, i situat sobre una taca grisa, ens trobem amb l'home-peix, volant pel cel i col·locat horitzontalment respecte a la resta de personatges. Seguint amb el gust de Calatayud per ordenar les seues composicions, en aquesta ocasió situa a banda i banda de la imatge Luismi i la seua amiga. El xiquet està assenyalant i arriba, fins i tot, a tocar l'home-peix, mentre que Josefina dirigeix la seua mirada cap al centre de la imatge. Amb tot, cal ressaltar que, malgrat aquesta organització, es tracta d'una composició imaginària, que no localitza en cap espai concret i que, allò que més li interessa, és mostrar totes aquestes figures les quals formen part de la història.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge entremescla personatges de la història de Luismi amb el protagonista i la seua amiga Josefina, a qui li acaba d'explicar aquest conte. Amb tot, cal afegir que, Calatayud, incorpora la presència de la lluna per a ornamentar la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,7 x 8,6 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra el personatge d'un músic sobre un fons completament neutre. Aquest personatge, representat fins a la cintura, presenta un cap calb, amb uns pocs cabells, negres i punxeruts, a cada costat. El rostre es caracteritza pels trets senzills, amb uns ulls menuts i redons i una boca menuda i de llavis que en ressalten la forma. El nas, llarg, s'enganxa amb la línia d'una de les seues celles i és la part del rostre que es mostra lleugerament enfosquida per una tinta grisa.

Pel que fa al seu cos, aquest mostra un predomini de les formes rectes i mostra una aparença quadrada i robusta. Vesteix una camisa amb el coll descordat i amb una armilla color negre. A més, s'hi troba tocant un acordió del qual sorgeix una línia ondulada i reforçada pel color gris amb una nota musical al final que simbolitza la música que produïda per l'instrument.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luisi continua explicant històries i, així, comença a contar que, tots els dies ha de creuar pel pas subterrani per arribar fins a la parada de l'autobús que el porta cap a escola, allí sempre hi ha alguna persona tocant algun instrument. Un d'aquests músics és aquest acordionista que representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra una figura tocant la guitarra sobre un fons blanc. Aquest músic es representa horitzontalment i es caracteritza per la presència d'un cap amb cabells geomètrics i trets senzills traçats amb la línia. Cal destacar la rectitud de les formes del seu cos, amb una predominància de les línies rectes i sense cap intenció naturalista. A més, les seues cames s'entrecreuen reforçant aquest geometrisme i mostren uns genolls acabats amb punta com ocorre també amb els colzes que es dobleguen per a sostenir i tocar la guitarra. El mateix ocorre amb els peus, molt esquemàtics i amb unes sabates estretes i rectangulars de color negre. Totes aquestes característiques li confereixen un aspecte bastant pla.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Altres dies, en canvi, Luismi es troba amb un jove que toca la guitarra, com mostra Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge presenta una dona demanant diners en l'interior del pas subterrani. Al fons es representa el sostre i les parets d'aquest espai, utilitzant l'aquarel·la i les taques que amb aquesta tècnica s'aconsegueixen. A més, al sostre, d'un gris més obscur que la resta, es situen dues llums amb una aparença bastant esquemàtica, circulars i acabades amb una forma estrellada.

Pel que fa al personatge, es mostra fins la cintura i cal destacar-ne les desproporcions del cos. Així, en primer lloc, apareix tocada amb un esquemàtic barret sota el qual es mostren uns cabells llargs i negres, molt rectes i acabats amb unes puntes triangulars que accentuen el geometrisme d'aquests. El rostre, menut, mostra uns ulls ametllats i envoltats de pestanyes per a reforçar la feminitat de la figura. El coll, però, comença a fer-se més ample, fins arribar a uns múscles de formes redones. La desproporció s'evidencia en l'amplària dels múscles i a la cintura, que s'estreix exageradament. Finalment, els braços, també s'allarguen. Un d'ells es desplaça fins al muscle sobre el qual es recolza, mentre que l'altre s'allarga i mostra el plat sobre el qual es deixen caure les monedes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada, Luismi anava corrent pel túnel quan, de sobte, una mà li va tallar el camí. Es tractava d'una xica molt guapa que demanava diners. La història explica que el xiquet no es va poder resistir i li va donar unes monedes però, Calatayud, només la representa a ella i les monedes que cauen en el plat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 9,4 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge ens mostra la figura d'un músic que es recolza sobre la paret amb el seu gos. Cal dir que la paret es representa amb el traç d'unes línies rectes que marquen el terra i la cantonada mentre que la resta queda esbossat amb el fons del paper i les taques d'aquarel·la.

El músic es representa tocant la flauta. Precisament d'aquest instrument sorgeix una nota musical per simbolitzar-ne la melodia. Pel que fa a la figura, mostra un rostre allargat, sense cap transició amb el coll i amb uns cabells geomètrics i punxeruts. Els seus trets es dibuixen amb línies senzilles, molt esquemàtiques, hi destaca un nas punxerut i amb un efecte d'enrojolament degut a la tinta grisa amb què s'acolorix. Seguint amb el gust per les desproporcions del cos humà, habituals en les figures de Calatayud, els braços s'allarguen per agafar la flauta i mostren unes formes excessivament rectes i unes mans de dits quadrats. A més, aquest fet també provoca la compareixença d'una esquena lleugerament arrodonida, degut a la seua posició. Per últim, les cames es dibuixen amb un traçat més corbat i es mostren creuades i amb un peu recolzat directament a la paret. Com ocorre a la paret, la roba també es taca amb l'aquarel·la sense presentar un color uniforme.

Aquest personatge s'acompanya d'un gos. L'animal apareix amb un cos de formes rodones i amb una pell tacada amb motius quadrats com les seues orelles, les quals es confonen amb aquestes taques. Cal ressaltar els ulls, amb un traçat senzill com la boca, que es presenta amb la llengua fora i les potes, ordenades en una filera i amb unes peüngles quadrades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A continuació, Luisimi va escoltar una flauta. Mirà cap a la dreta i s'adonà de la presència d'un flautista recolzat en la paret i amb un gos als peus, com ho representa Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió es representen sobre un fons blanc el protagonista de la història i la xica que demanava diners al pas subterrani recolzant el cap sobre un gos.

L'única referència espacial que es mostra és la línia recta i pintada de color gris obscur que representaria el terra sobre el qual es gita el personatge femení. Aquesta, es representa horitzontalment, amb els braços creuats sobre el pit i les mans amagades i amb el cap recolzat sobre el llom del gos, que apareix amb les potes davanteres creuades. Cal dir que, a banda de la rectitud de les formes del cos, la seua posició resulta un tant artificiosa i amb una manca de volum. A més, si ens fixem, el geometrisme dels seus cabells contribueix en aquest efecte al deixar caure uns flocs negres i amb les puntes punxerudes cap al terra i separant-se de la resta sense cap predomini de les línies i els angles rectes. Hi apareix una altra vegada el recurs procedent del llenguatge del còmic que és la bafarada amb el text «zzz» que simbolitza l'acte de dormir. Utilitza un gos de coixí. Aquest animal només mostra el cap, amb la llengua fora, i un cos tacat amb formes geomètriques mentre que la resta del seu cos no apareix i resta ocult darrere el cap de la protagonista que dorm.

En un segon pla, i als peus d'aquesta, apareix Luismi, amb el plat per demanar els diners en una mà i un llibre en l'altra. Cal ressaltar que, en aquest personatge, també utilitza aquests recursos del còmic com observem en la grafia que mostra sota el cap per indicar la confusió del xiquet pel que està vivint.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi, explica, que tant el flautista com la xica que demana diners li van somriure. Fins i tot, com mostra aquesta imatge, aquesta última, li va demanar que agafés el plat i es posés a demanar en compte d'ella perquè ella tenia molta son. Luismi va fer el que li demanava i la xica es tombà i recolzà el cap sobre el gos del flautista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,1 x 9,1 cm.

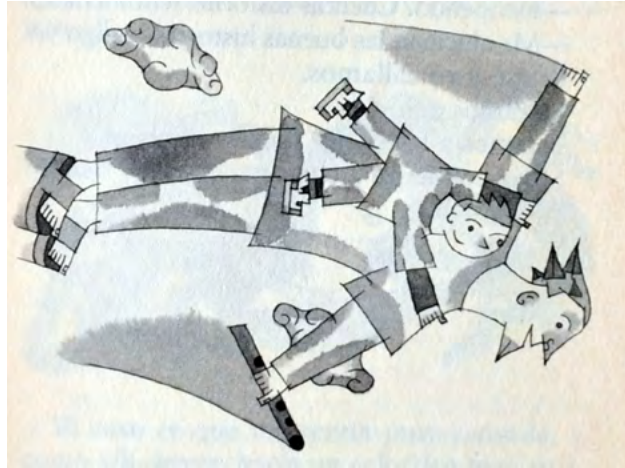
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es torna a representar l'espai interior del pas subterrani. Calatayud localitza els personatges en un escenari de forma quadrada amb el sostre més obscur i tacat amb l'aquarel·la amb el llum circular i envoltat per una forma estrellada. Aquest espai es delimita amb les línies amb la tinta, d'una manera molt esquemàtica, i ajudant-se amb el color de l'aquarel·la. A banda d'això, apareix una columna circular i unes escales amb una barana a la paret.

Al centre de la composició, i més gran per aconseguir un efecte de profunditat, es situa el músic tocant la flauta. De l'instrument sorgeix una nota musical mentre que, molt més menut, el gos apareix amb les potes davanteres cap amunt i amb una bafarada amb l'onomatopeia «guau». Cal destacar que, malgrat les proporcions menudes del gos per a situar-lo allunyat del músic, aquest recolza les potes directament sobre el seu muscle i crea una certa confusió en l'ordenació dels personatges en la il·lustració.

A l'altra banda, en canvi, apareix Luismi, amb el plat a la mà i somrient. Per últim, amb un efecte fotogràfic, un braç apareix pel marge de la imatge i llança unes monedes al plat del xiquet.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada Luismi tenia el plat a la mà, el músic es posà a tocar. Calatayud ho representa així en la imatge i incorpora la presència alegre del gos i la mà que apareix pel marge de la imatge i que es correspondria amb una persona anònima que els dóna diners.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,9 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Els dos protagonistes ocupen el centre de la composició i es representen sobre un fons blanc. Tot i això, cal destacar com a únic element de referència del paisatge la presència de dos núvols menuts i de formes caragolades.

El xiquet s'agafa a l'espatlla del músic i es deixa portar per aquest. Tots dos es mostren volant pel cel i per aquest motiu el músic apareix en aquesta posició, amb els braços oberts i amb el cos lleugerament doblegat, inclinant-se cap a baix, per simbolitzar el moviment del vol. Aquesta acció s'acompanya pel traçat ondulat que sorgeix directament de les seues mans i que es completa amb color gris per marcar gràficament aquest efecte. Fins i tot Luismi, obri lleugerament les cames acompanyant aquesta sensació d'agitació.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant que el músic li va dir al xiquet de pujar a cavallet. Tots dos començaren a córrer pel carrer imaginant que volaven pels núvols i aquest joc imaginari és el que representa Calatayud en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representa Sílvia, la xica que demanava al metro, quan era menuda. La xiqueta introdueix el seu cos en l'interior d'una rasa i només podem veure-li el cap i les mans alçades cap amunt.

L'escena mostra un paisatge en obres i Calatayud intenta mostrar aquest efecte disposant tot un seguit de piles de terra amb els contorns delimitats amb la tinta i completant-los amb taques grises d'aquarel·la i amb menudes formes triangulars més obscures que decoren aquestes piles i que són una senya de l'estil i del gust de Calatayud per l'ornamentació.

La xiqueta es troba en l'interior d'una rasa que reproduceix les característiques descrites i es situa lleugerament inclinada. El personatge mostra uns cabells llargs i negres amb un serrell punxerut com l'acabament dels cabells i amb un efecte molt geomètric. Presenta un rostre de trets molt senzills, traçats amb línies simples amb la tinta i només s'aprecia el coll redó del seu vestit. Per últim, trau unes mans menudes i amb uns dits quadrats i excessivament curts.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La xica que demanava diners al pas subterrani s'anomenava Sílvia i aquesta comença a contar-los una història de quan ella era menuda com Luismi. Així, explica que li agradava molt jugar a l'amagatall amb els seus amics i, un dia, com el barri estava en obres hi havia rases per tot arreu i s'hi va amagar dins d'una, com es representa a aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,1 x 9,1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representa novament Sílvia en l'interior de la rasa però, aquesta vegada, es mostra sobre un fons blanc i no es deté en detalls anteriors com ara la presència de les formes triangulars que decoraven els munts de terra i l'interior de la rasa. La xiqueta es troba dins d'una rasa que mostra un interior tacat amb l'aquarel·la. Aquesta rasa presenta una forma quadrangular però amb el centre lleugerament corbat i, per ornamentar l'exterior, apareixen una sèrie de pedres amb una forma octaèdrica, com si fossen diamants, sobre menuts munts de terra. Sílvia apareix de perfil, amb els cabells negres i llargs i el serrell punxerut. Cal destacar la senzillesa de línies amb què es representa el rostre i el cos, aquest últim sense buscar una representació naturalista de les formes.

Una figura masculina es situa sobre la rasa, de manera horitzontal i amb una cama pràcticament al seu interior mentre que l'altra resta recolzada amb el seu genoll a l'exterior. S'aproxima tant a la xiqueta que el seu nas, punxerut, arriba a ajuntar-se amb el d'ella. Es tracta d'un home vestit de manera elegant i tocat amb un barret molt pla. Sota aquest apareixen uns cabells negres com el bigot i la barbata i tots aquests elements acaben amb unes puntes triangulars. Contràriament al geometrisme d'aquests, cal ressaltar la forma del seu cos, amb un predomini de les formes corbes, sobretot als braços. A més, cadascun d'aquest presenta una mesura distinta. Un d'ells, es doblega, s'ondula i s'allarga per recolzar-se amb la mà al terra, mentre que l'altre, molt més curt i amb una mà molt menuda, toca una serp.

Aquesta desproporció també es deixa veure als peus, bastants menuts i, precisament la serp enrosca la seua cua al voltant d'una cama de l'home. Com si volara, aquesta serp es mou sinuosament per damunt de l'home recolzant-se'n únicament en un dels seus braços. La serp mostra una pell ricament ornamentada amb distints motius decoratius, entre els quals hi ha un predomini de formes geomètriques, el cap s'obscurix amb l'aquarel·la i presenta una llengua llarga i amb la punta arrodonida.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Sílvia es trobava molt cansada i es quedà dormida dins la rasa. Al poc de temps, quan es despertà, alguna cosa lliscava pel seu estómac. Com estava fosc no hi va veure res i es tornà a dormir però, de sobte, alguna cosa li mossegà la mà. Es despertà cridant de dolor. No podia veure res i no sabia què passava fins que es trobà amb el cap d'un home que li explicà que estava buscant la seua cobra ensinistrada. Aquest és el moment que representa Calatayud en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,7 x 8,9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es centra en la figura de Luismi, el protagonista del conte. El xiquet es representa seguint les característiques habituals. En aquesta ocasió, apareix amb els braços alçats i amb el cap lleugerament inclinat cap amunt, cosa que fa que una part del seu rostre quede ocult. La seua expressió d'alegria s'aconsegueix amb un esquemàtic somriure traçat amb una línia molt senzilla.

Mostra les cames entreobertes i els peus en una posició de moviment i alçats cap amunt. El protagonista es troba ballant i aquesta posició del cos s'acompanya per tot un seguit de línies ondulades amb la tinta i completades amb el color gris que intenten assenyalar aquesta acció. A més, la presència d'una nota musical reforça aquesta idea.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua explicant coses de la seua vida. A continuació, explica que tots els dies balla un poc i que és un gran ballarí. En la imatge, Calatayud es centra, per tant, amb la figura del xiquet, al qual representa fent aquesta acció.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,7 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra sobre un fons blanc Luismi i el seu pare ballant. Cal destacar les proporcions superiors del pare, que ocupa pràcticament tota l'escena i desplaça la resta d'elements a l'extrem esquerre. Així, el pare, amb uns cabells esquemàtics i amb una tinta plana negra que es combina amb el seu bigot rectilini sota el nas, participa del gust per les desproporcions dels membres del cos i mostra un cap menut. Aquest es representa amb un marcat geometrisme en el qual predominen les formes rectes, quadrades i exageradament grans. Per tractar d'aconseguir un efecte de moviment es mostren les cames entreobertes i doblegades, com si saltara, i amb els braços reproduint la posició dels guitarristes. Aquesta agitació s'acompanya de diferents línies ondulades realitzades amb tinta i amb l'interior de color gris que es mostren al seu voltant i reforcen l'acció de ballar.

El seu fill apareix pràcticament en la mateixa posició i extremadament menut. Cal destacar-hi la presència d'una guitarra elèctrica enlairada sobre els dos personatges i envoltada per línies rectes, llamps i estrelles. Aquest instrument apareix per simbolitzar la música que els dos personatges es troben escoltant i que els espenta a ballar d'aquesta manera.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan el pare de Luismi el descobreix ballant a casa no pot resistir la temptació d'unir-s'hi, com el representa Calatayud en la imatge. Tot i això, en aquesta il·lustració introdueix un element que no es nomena al text, la guitarra elèctrica, per simbolitzar la música que escolten.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,7 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En la imatge es representen Luismi, el seu pare i la seua amiga Josefina sobre un fons blanc. El més important d'aquesta escena és aconseguir l'efecte de moviment i, per aquest motiu, els tres personatges es mostren lleugerament inclinats i amb una de les cames alçades. Aquesta posició crea un efecte d'inestabilitat i d'agitació amb la qual cosa, precisament, s'aconsegueix la sensació d'activitat.

A més de les posicions en què apareixen, cal destacar els trets geomètrics dels personatges, amb cossos de línies rectes i extremitats amb formes quadrades així com les línies ondulades al voltant dels personatges per a reforçar-ne els moviments.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi se'n recorda de la seua amiga Josefina i la telefona per si vol anar a sa casa. La xiqueta no tarda ni dos minuts en arribar-hi i, immediatament, es posa a ballar amb ells dos, com ens mostra Calatayud a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'una fila de personatges, perfectament ordenats, sobre un fons blanc. Totes aquestes figures mostren dimensions exactes i la mateixa posició: amb una cama alçada i completament recta i agafant-se amb una mà de l'esquena del seu company. Tot i això, alguns alcen l'altra mà acompanyant el moviment de la cama. Aquest seria un tret diferenciador, juntament amb els cabells i els vestits, tacats amb l'aquarel·la, i amb els quals tracta d'individualitzar-los.

Són figures senzilles i amb un predomini de les línies rectes que provoca aquesta aparença geomètrica. L'ús d'aquests recursos contribueix a crear aquesta efecte de sanefa de figures que transmet aquesta imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Els tres personatges continuen ballant fins que arriba la mare de Luismi i els arrossega cap al carrer on formen una conga i segueixen ballant com mostra Calatayud en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,2 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra el conjunt d'un poble situat entre muntanyes. Apareix una serralada, amb perfils apuntats, i sobre les quals hi apareixen tot un seguit de núvols de formes caragolades.

Al centre de la composició, i resguardades per les muntanyes, les cases que formen el poble s'amunteguen les unes al costat de les altres. Al fons, s'aprecia la torre del campanar de l'església, mentre que la resta presenten teulades a dos vessants de menor altura. Cal afegir que tot aquest conjunt destaca per la senzillesa de línies i per l'esquematisme de la seua representació com comprovem en elements com ara les finestres, simples línies rectes. Hi cal recordar el gust pels detalls d'aquest il·lustrador que es delata en elements com ara la presència de murs enrajolats al costat de les cases o la vegetació que es reparteix per la composició, bé amb menuts arbusts de forma estrellada o bé amb arbres de troncs senzills i copes de línies ondulades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de l'anècdota del ball i de la conga, Luismi comença un altra història. Així, ens conta que, un cap de setmana, els seus pares i ell es trobaven en un poblet on tenen una casa. Precisament, Calatayud, el que fa es mostrar la imatge d'un poble de muntanya en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

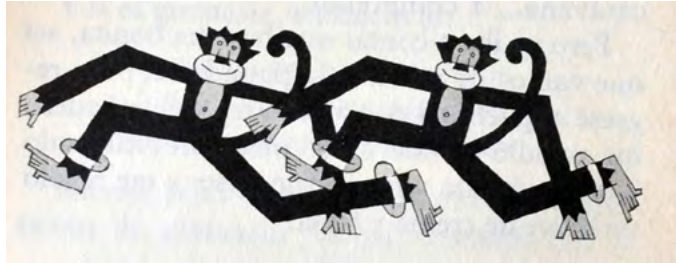
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,6 x 8,7 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra sobre un fons blanc un pont de tres llunes i Luismi, el protagonista del conte, passant-t'hi. Es tracta d'un pont de pedres amb tres arcs de mig punt. Sota d'aquests arcs s'hi representen tres ulls ametllats i amb rectes pestanyes. Aquesta és una aportació personal de Calatayud i que presenta com una metàfora visual dels també anomenats ulls del pont.

Cal destacar l'ordenació dels elements de la composició, amb el pont que ocupa tot l'espai horitzontal de l'escena i Luismi al centre d'aquest i envoltat per dos arbres. Aquests naixen a la vora del riu i tenen uns troncs senzills, dels quals sorgeixen esquemàtiques branques envoltades de fulles triangulars de color negre amb un efecte molt decoratiu. Finalment, l'aigua del riu es representa amb una línia amb la tinta i es completa amb el color gris, mentre que un conjunt de formes triangulars més obscures simbolitzen el corrent i el moviment de l'aigua.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Segons que explica el conte, al matí, Luismi va haver d'anar a comprar el pa i, camí del forn, havia de passar el pont dels tres arcs com ens mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2'9 x 9'1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra dos micos sobre un fons blanc. Aquests dos animals es presenten amb una expressió alegre i amb una idèntica posició, fet que reforça l'efecte de moviment.

Cal destacar l'ús d'una tinta obscura per a la representació del seu cos i la llargària de les extremitats d'aquests animals en oposició al cos i el cap més menut ressaltant de nou el gust per les desproporcions i les deformacions. Presenten un cap rematat per uns cabells punxeruts i amb uns trets molt senzills com s'observa, per exemple, en els ulls menudíssims i redons. Els braços i les potes també es rematen amb aquesta forma punxeruda per a marcar la diferència entre el pèl i les mans o els peus. Amb tot, allò més destacat és la llargària de les extremitats superiors i inferiors així com la cua, amb el final enroscat, que ofereixen una composició amb una gran dinamisme.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

De camí cap a casa, Luisi passejà pel bosc fins que, de sobte, es trobà amb dos micos que s'aproximaren al xiquet per olorar-lo. Calatayud, en compte de representar aquesta escena, ha escollit presentar-nos els dos micos sense la presència del protagonista.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,6 x 9,3 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representen tres xiquets. Aquests es disposen a manera de fris, els uns al costat dels altres, sobre un fons blanc amb la compareixença d'algunes ombres grises darrere de dues figures. Hi cal afegir que es tracta d'una composició perfectament simètrica, amb dos xiquets a banda i banda de l'escena que es mouen en direccions oposades, mentre que el centre és ocupat per una xiqueta que es veu envoltada pels altres dos personatges.

Començant per l'esquerra es presenta un xiquet amb un baló als peus, dirigint els seus moviments cap aquesta direcció. Aquest mostra uns cabells negres i geomètrics i un rostre de perfil i amb trets senzills. Allò més destacat és la forma del seu cos allunyada del naturalisme de les formes del cos humà i amb un predomini de les línies rectes i els perfils angulosos, com s'observa a la forma dels músculs, els braços o les cames, de formes rectes. Calatayud el representa amb la indumentària del futbol, com veiem en les sabatilles i el baló als peus per tractar-se d'un xiquet futbolista. Al seu costat, una xiqueta amb els cabells arreplegats en una cueta, juga amb una pilota que s'enlaira sobre una de les seues mans. Com el seu company, el geometrisme és evident en aquesta figura en trets com ara els braços i les mans, sense cap transició entre els dos membres i amb una mà de dits excessivament quadrats. Finalment, a l'extrem dret es troba un xiquet que es mou en aquesta direcció, botant un baló amb les mans i vestit d'acord amb l'esport del bàsquet. A més, per a marcar l'acció de botar s'ha representat una forma estrellada vora els peus i unes línies rectes per a simbolitzar el colp de la pilota contra el terra, servint-se d'un recurs propi del còmic.

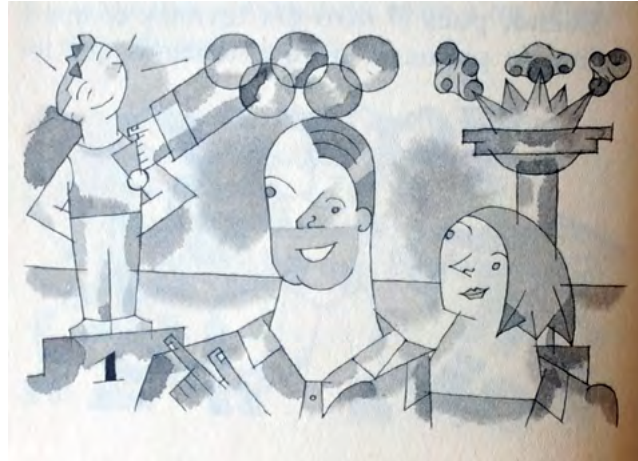
2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Reprement les històries del protagonista, a continuació, Luismi ens explica que li agrada practicar esport a l'escola i que un dia hi van celebrar una competició. Calatayud en la imatge representa tres xiquets jugant de maneres distintes amb un baló, Juan el futbolista, Isa al handbol i Perico al bàsquet, com es descriu en el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,6 x 9,3 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu enquadrament fotogràfic. En un primer pla hi ha una parella de figures. Es tracta d'un home i una dona que giren el cap lleugerament cap enrere per descobrir què és el que està ocorrent. L'home es caracteritza pel seu rostre angulós amb un front molt gran conseqüència dels cabells pentinats

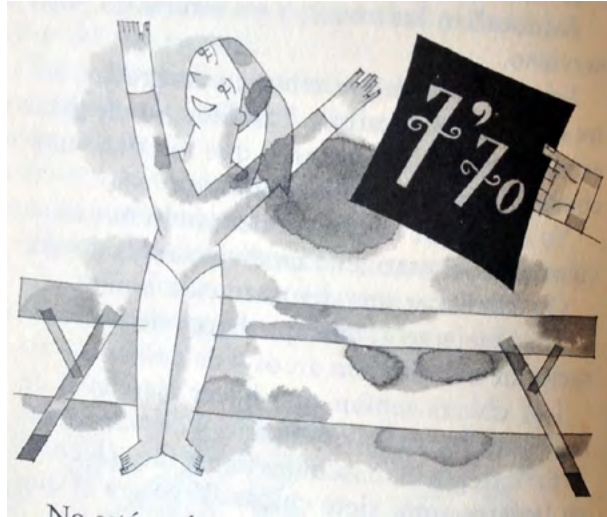
cap enrere i una desfiguració evident en els trets del rostre. A més, cal assenyalar el fet d'acolorir la part inferior de la cara per a representar la barba que està creixent. A continuació, s'aprecia el coll obert de la camisa i uns múscles de línies rectes al costat d'una mà que sorgeix pel marc de la imatge i assenyala amb un dit l'escena del darrere. Al costat d'aquest home apareix un dona de similars característiques amb una melena acabada en unes puntes triangulars i un rostre de trets menuts. Cal destacar el cap menut que contrasta amb el grossor del coll.

Rere aquests personatges s'hi disposen tot un conjunt d'elements. Cal remarcar la presència d'una línia per a delimitar el terra de la composició, així com les taques de color que s'hi distribueixen pel fons. Al costat esquerre reconeixem Luismi, el protagonista del conte, situat sobre un pòdium del qual només s'hi veu el número u i, servint-se novament de la gràfica del còmic, al voltant del cap del xiquet s'hi mostren una sèrie de línies amb la tinta per a reforçar-ne l'expressió d'alegria derivada de la medalla que li estan lliurant. Precisament, aquesta condecoració està posant-li-la una mà que sorgeix d'uns anells olímpics tacats amb l'aquarel·la i que voletegen pel fons de la imatge.

Finalment, en la part dreta es situa un peveter amb una flama en forma estrellada que desprèn uns núvols de fum menuts i caragolats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Proseguint amb la competició, Luismi explica que hi van anar famílies, espectadors i aficionats a veure-ho com ens mostra aquesta imatge. A més, més endavant ens conta que va quedar tercer en la categoria de salts i, Calatayud, incorpora aquest fet en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7 x 9,4 cm.

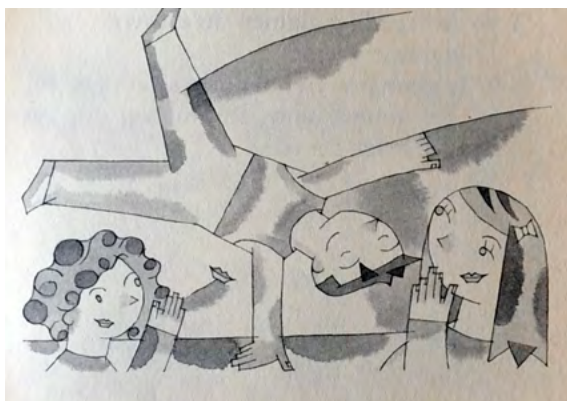
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió es representa sobre un fons blanc una barra d'equilibri al centre de la composició i una xiqueta desplaçada cap a l'esquerra. A més, el fons apareix tacat amb la tinta.

Pel que fa a la xiqueta, apareix amb els braços en alt, simbolitzant el seu triomf després d'haver fet l'exercici. Cal ressaltar els trets geomètrics que observem als cabells, lligats amb una cua i a les formes del seu cos en el qual predominen les línies rectes com comprovem, per exemple, en els dits de les mans. Es representa amb vestimenta esportiva, amb un mallot amb un escot en punta i amb els peus descalços.

Una curiositat d'aquesta imatge és la compareixença pel marge dret de la il·lustració d'un braç, d'aparença també molt quadrada, que irromp en l'escena amb un cartell amb un fons negre per indicar la nota que el jurat a atorgat a la xiqueta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El que més li va agradar a Luismi va ser allò que va fer la seua companya Lourdes en la barra d'equilibri. A més, explica que el jurat li atorga set setanta punts com ho plasma Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,2 x 9,4 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta escena es troba el protagonista del conte en el centre de la composició. Sobre un fons novament blanc, apareix Luismi fent un dels seus exercicis. Es mostra panxa amunt, amb les cames enlairades i recolzant-se sols al terra amb una mà. El protagonista es reconeix pels trets habituals amb què s'ha anat representant, com ara els cabells punxeruts i el rostre de trets senzills. A més, en aquesta imatge, apareix amb una expressió d'alegria mitjançant un esquemàtic somriure. Porta roba esportiva i els seus moviments es reforcen disposant unes línies envoltades per taques de color que sorgeixen vora les seues extremitats.

A banda i banda del xiquet, dues figures més, representades sols fins el coll, n'observen l'exercici. Així, a la dreta, una d'aquestes xiquetes amb els cabells curts i caragolats li llança una besada. Calatayud la mostra disposant uns llavis que es dirigeixen cap a Luismi espentats per la mà d'aquesta, de la qual també sorgeix una línia per a reforçar aquesta acció.

Finalment, la seua amiga Josefina, que es reconeix per les característiques amb què es mostra, observa també amb atenció el que fa el seu amic i es du també la mà a la boca per a, com la seua companya, llançar-li una besada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Més tard, arribà el torn de Luismi i els seus exercicis de salts. Segons que diu el text, quedà tercer. Calatayud desenvolupa aquesta escena d'una manera molt personal, sense seguir la història, i disposa el protagonista de la història al centre i envoltat per dues xiquetes, una d'elles la seua amiga Josefina, les quals representarien el públic de la competició esportiva.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,2 x 9,1 cm.

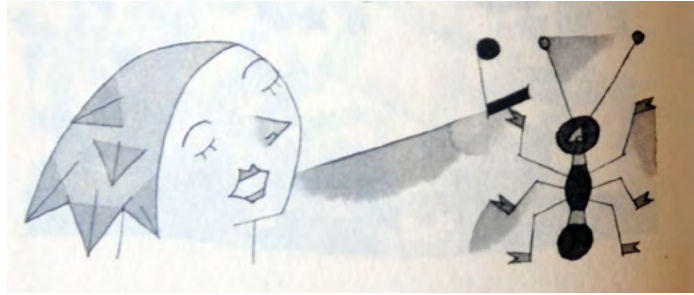
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una escena molt ornamentada per la seua ambientació a l'aire lliure. Així, les dues figures que s'hi representen apareixen envoltades per dos arbres, a banda i banda de la imatge, que mostren uns troncs amb taques grises i unes branques menudes amb fulles negres en forma de cor. Aquest gust per la decoració dels escenaris s'expandeix al terra, sobre el qual s'hi distribueixen menudes estructures triangulars més clares que simbolitzen l'herba del parc. A més, una filera d'arbusts, també amb un marcat perfil triangular i amb una altura reduïda, uneixen els dos arbres que hecomentat.

A banda d'aquest paisatge natural, el fons s'ompli de menudes estrelles, amb distintes tonalitats de grisos i, a la part dreta, al costat de l'arbre, apareix una lluna plena personificada amb un rostre humà. Cal afegir que, a banda de la seua forma plena, en l'interior també en dibuixa el perfil minvant.

Luismi i la seua amiga Josefina es situen al centre de la composició caminant en la mateixa direcció i els dos amb la mateixa posició amb la cama dreta alçada. Pel que fa a les extremitats superiors, el xiquet obri els seus braços i amb el de la dreta assenyalava amb el dit una estrella mentre que, la xiqueta, els amaga darrere l'esquena. Tots dos es representen seguint les característiques habituals amb què han anat apareixent al llarg de les il·lustracions del llibre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi conta que li agrada molt la nit. Així, una nit, se'n anà al parc amb la seua amiga Josefina i els seus pares a passejar una estona. En aquest imatge, tanmateix, Calatayud només representa els dos xiquets gaudint del passeig.

1. ANÀLISI FORMAL:

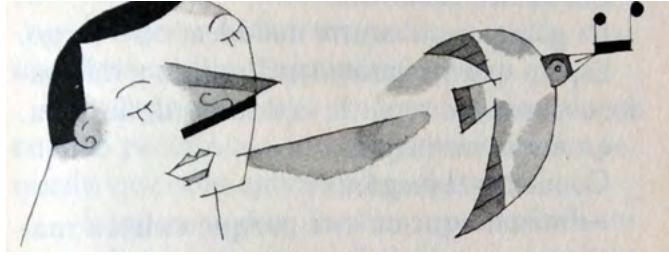
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una composició molt senzilla. Així, sobre un fons blanc, apareix a l'esquerra el cap de la mare de Luismi amb les característiques habituals de representació, com ara el geometrisme dels cabells i els trets senzills del rostre. Es presenta amb els ulls entornats i amb una boca de llavis amb un contorn molt marcat entreoberts per a simbolitzar l'acció de cantar. Aquest fet es reforça mitjançant una línia recta, amb una taca grisa per sota, que s'enganxa al final amb una nota musical reforçant gràficament aquest fet de cantar.

La part dreta és ocupada per una formiga disposada horitzontalment. Aquesta mostra un cos de formes redones i negres d'on sorgeixen unes potes molt primes que acaben amb una espècie de peus molt menuts i dues llargues antenes rematades per unes formes circulars. Per a reforçar la idea de moviments al voltant de les antenes i les potes també apareixen taques grises.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La mare de Luismi està tan contenta passejant pel parc que, de sobte, comença a cantar una cançó inventada sobre una formiga. Es tracta d'una invitació perquè tots ells comencen a cantar. Calatayud, ho soluciona representant la mare juntament amb una formiga i una nota musical.

1. ANÀLISI FORMAL:

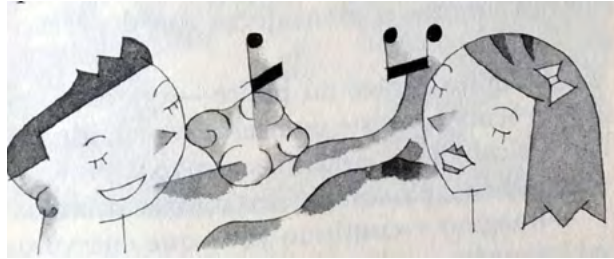
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Novament sobre un fons blanc i amb una composició molt senzilla, es representa el pare de Luismi que continua amb els trets habituals del personatge, com ara els cabells geomètrics i negres juntament amb el bigot recte sota el nas enorme i triangular. Mostra els ulls entornats i una boca entreoberta per a reforçar l'acció de cantar, fet que s'acompanya amb una línia recta decorada amb una taca grisa.

En aquesta ocasió, aquesta línia que simbolitza l'acció de cantar no acaba amb una nota musical com ocorre a la il·lustració anterior, sinó que, a continuació, apareix un ocell que porta en el bec aquesta nota. Aquest ocell mostra un cap redó i menut i un cos format per dues grans ales i una cua menuda entre les dues. Aquests tres elements es decoren en els extrems amb una línia grisa més obscura ratllada amb línies horitzontals molt menudes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Motivat per la iniciativa de la mare, el pare de Luismi també comença una cançó inventada sobre la possibilitat de ser un ocell i Calatayud utilitza la fórmula anterior per a representar-ho.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Ara és el torn de Luismi i Josefina que es disposen a banda i banda de la imatge, l'un enfront de l'altre, amb els ulls entornats i la boca entreoberta per l'acció de cantar. Per a reforçar aquesta idea, de les boques dels xiquets sorgeixen unes línies ondulades i decorades amb el color gris. Les notes musicals, tanmateix, no apareixen al final d'aquestes línies sinó que es disposen en la part superior, al costat dels caps dels protagonistes de la imatge. A més, un nuvó de formes caragolades es situa prop el cap de Luismi per a mostrar-ne el tema de la cançó.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Josefina i Luismi també s'animaren a cantar. Els dos xiquets s'inventaren una cançó que parlava d'un núvol i així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,7 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra sobre un fons negre tot un seguit d'estrelles i planetes al voltant d'un planeta central més gran. Aquest més gran es personifica amb un rostre humà i presenta una superfície tacada. A més, situats per darrere d'aquesta esfera creant una sensació com si en sorgiren de l'interior, es representen els pares de Luismi al costat del xiquet i la seua amiga. Tots quatre s'amunteguen d'una manera ordenada, com s'hi observa, amb el pare, al centre i, a banda i banda d'aquest, la mare a l'esquerra i el seu fill amb Josefina a la dreta. S'identifiquen les quatre figures perquè segueixen les característiques habituals de representació amb què han anat apareixent al llarg de les il·lustracions del llibre. A més, mentre que el pare oculta els braços, la mare trau el braç esquerre, fent evident el gust per les línies rectes, i amb la mà arriba a tocar la lluna. Pel que fa a Josefina també estira el braç dret per assenyalar una estel fugaç que passa pel seu costat.

Cal dir que es tracta d'una escena que evidencia el gust de Calatayud pel decorativisme i els detalls degut a la gran quantitat d'elements que es disposen sobre el fons nocturn color negre simulant un gran tapís. A més de les estrelles, n'apareixen altres de formes distintes i més grans amb llargues cues tacades amb la tinta i a manera d'estels fugaces, menudes formes circulars o bé estrelles més grans amb un dels seus braços que s'allarga més que la resta. A més d'aquestes, ens crida l'atenció una forma entortolligada, jugant amb distintes tonalitats de grisos, a la manera d'arc de sant Martí enrotllat. Juntament amb aquests astres nocturnes també és possible trobar l'astre solar, a la part inferior dreta, personificat amb un rostre humà i amb quatre raigs que s'allarguen sobre la resta més menuts i triangulars. A la part superior dreta, en canvi, es disposa la lluna amb l'habitual forma plena però remarcant-ne també el caràcter minvant. Finalment, quatre planetes més sobrevoien aquest particular univers. Dos d'ells s'envolten per un anell circular, l'un presenta una superfície ratllada horitzontalment jugant amb les tonalitats de grisos i blancs i, l'últim, es personifica també amb un rostre humà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

De sobte, Luismi pensà un altre joc i començà a imaginar que entraven a través d'un espill i eixien en un planeta estrany totalment inexplorat. A més, eixe món nou era tan menut que només hi cabien els quatre, afegeix el protagonista. Calatayud interpreta aquesta part de la història i fa aquesta imatge tan decorativa i amb el seu segell personal.

1. ANÀLISI FORMAL:

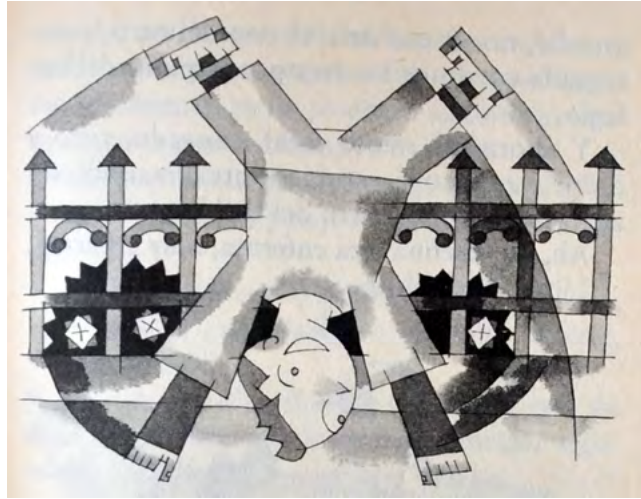
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,9 x 8,7 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra al centre de la composició a Josefina amb la seua germaneta que s'agafa de la mà. Es tracta de Josefina perquè ja ha aparegut en altres il·lustracions mentre que Paquita, la germaneta, és la primera vegada que sorgeix. Aquesta última, mostra uns cabells curts i molt caragolats, un cos molt esquemàtic, amb un predomini de línies rectes i sense cap preocupació per aconseguir unes formes més naturalistes. Aquest geometrisme es trasllada també a les mans quadrades i a la solució del seu vestit amb una senzilla granota sense cap detall. Cal afegir que la xiqueta es cobreix part del seu rostre amb una mà i dels ulls li brollen llàgrimes que es precipiten cap al terra. Les dues germanes comparteixen la mateixa posició amb les cames entreobertes oferint una marcada forma triangular al centre.

Totes dues s'insereixen en un paisatge a l'aire lliure de manera que el fons de la imatge presenta una sèrie d'elements que defineixen aquest espai. En primer lloc es troba la compareixença d'una reixa formada per uns barrots horitzontals rematats per una forma de fletxa i entrellaçats entre ells mitjançant unes estructures corbades. Darrere d'aquest enreixat apareix un conjunt de vegetació entre el qual podem destacar els arbusts de color negre i de perfil punxerut, així com l'arbre central, que s'obri en dues branques a cada costat. Aquests s'allarguen per la imatge i s'envolten d'esquemàtiques fulles triangulars i de color negre enganxades per una tija molt prima a la branca de l'arbre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Josefina es posà molt malalta. I Luismi estava molt trist i es posà a recordar el primer dia que la va veure. Així, ens conta que Josefina portava de la mà la seua germaneta Paquita i aquesta no podia parar de plorar perquè no volia anar a l'escola, moment triat per Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,9 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representa al centre de la composició a Luismi. El xiquet es presenta cap avall, amb les mans recolzades al terra i els peus en alt. Aquesta posició es correspon amb el fet que el text explica que començà a caminar amb les mans en compte de amb els peus. El protagonista continua mostrant els mateixos trets de representació així com el geometrisme evident del seu cos i les mans i els peus. Per aconseguir un efecte de moviment es disposen tot un seguit de línies que sorgeixen dels braços i dels peus, que atorguen una estructura d'aspa i que contribueixen en la idea de mostrar-ne el caminar.

Al fons apareix la reixa de la imatge anterior i, darrere d'aquesta, una sèrie d'arbusts de color negre i formes punxerudes que eixen veure unes flors esquemàtiques de color blanc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Era impossible aconseguir que Paquita deixara de plorar fins que a Luismi se li va ocórrer mostrar les seues qualitats gimnàstiques. El cas és que s'apropà a les dues germanes caminant amb les mans per tractar de calmar un poc la menuda, com mostra Calayatud en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta sobre un fons blanc les dues germanes, l'una al costat de l'altra, amb el cap dirigit cap a una mateixa direcció. Totes dues es mostren fins a la cintura i s'individualitzen per la l'altura. Cal destacar la presència de formes rectes en el cos, sense cap preocupació per aconseguir un naturalisme formal.

Les dos xiquetes mostren expressions d'alegria, amb la boca somrient, i aplaudeixen amb entusiasme. En aquesta il·lustració Calatayud torna a servir-se d'un recurs propi del llenguatge del còmic i col·loca envoltant les mans de les figures unes formes estrellades i per sobre d'aquestes s'escriu l'onomatopeia «plas» per simbolitzar-ne els aplaudiments.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La idea de Luismi ha funcionat i les dues germanes comencen a aplaudir-lo, aconseguint que Paquita deixi de plorar. En aquesta imatge Calatayud representa a les dues germanes que es diverteixen amb el que Luismi està fent i que ja ha mostrat en la imatge anterior.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,6 x 9,2 cm.

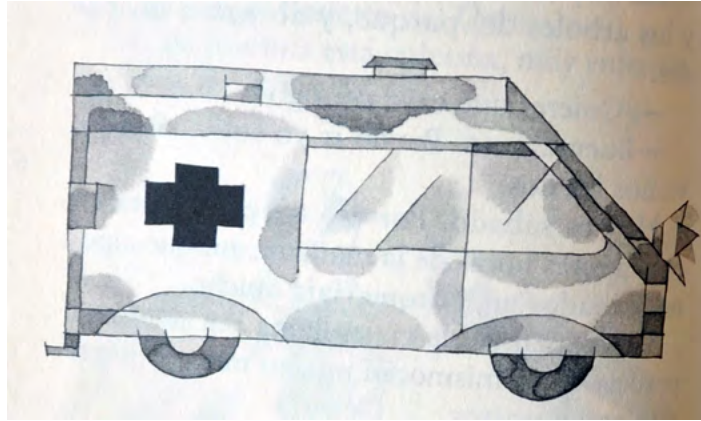
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una ordenació fotogràfica dels elements. Així, el rostre de Luismi apareix a la dreta en un primer pla, mentre que son pare resta al darrere, de cos sencer i més menut, per aconseguir la profunditat de l'escena, al costat de la línia del terra del fons.

Tots dos es representen seguint amb els trets corresponents. En aquesta escena, tanmateix, Luismi es mostra amb un semblant trist, marcat per l'expressió dels ulls i la boca. Cal afegir que aquest sentiment s'aconsegueix mitjançant un traçat molt senzill amb la línia. A més a més, dels ulls brollen unes llàgrimes grans que cauen en forma de gota que forma una filera cap al terra.

Son pare, al fons, apareix amb uns cabells esquemàtics amb una tinta plana negra que es combina amb el seu bigot rectilini sota el nas punxerut. Aquesta figura participa del gust per les desproporcions dels membres del cos i mostra un cap menut que contrasta amb la resta i que es representa amb un marcat geometrisme i amb un predomini de les formes rectes i quadrades. A més, mentre amaga una mà a la butxaca, l'altre braç s'estira per rere el cap del seu fill d'una manera un tan artificiosa i alça el dit índex per donar força al que està dient.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'episodi de la germana de Josefina és la manera com es van conèixer Luismi i la seua amiga. Luismi seguia molt trist perquè ella estava malalta: plorava, plorava i plorava. El seu pare, quan es va assabentar de la situació de Josefina, va anar a dir-li que el millor que podia fer era anar a veure-la i que, ben segur, es recuperaria molt prompte. Aquest és el moment que es representa a la imatge.

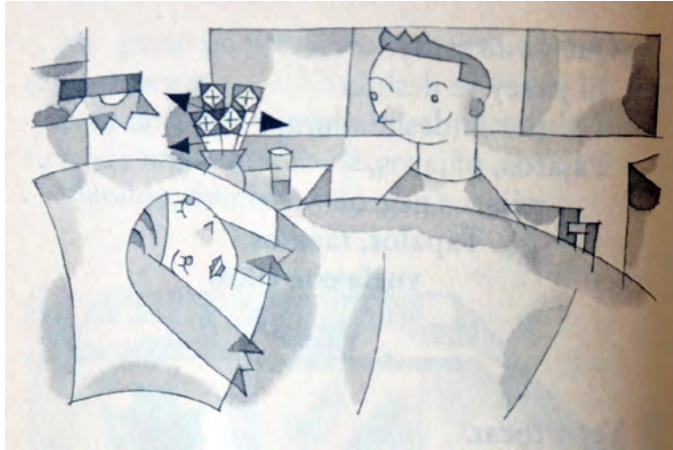
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es centra en la representació d'una ambulància sobre un fons blanc. El vehicle destaca pel predomini de les línies rectes que li atorguen aquesta aparença quadrada i en la qual els únics elements circulars que apareixen són les dues rodes. Una creu negra es disposa a l'extrem final, a continuació de les esquemàtiques finestres, per a identificar de quin transport es tracta. A més, un detall destacat és la presència del far que projecta una llum de forma estrellada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Fent cas del consell del seu pare, Luismi es va dirigir cap a casa de la seua amiga per a visitar-la però, quina va ser la seua sorpresa, quan en arribar al portal es trobà de sobte amb una ambulància. En aquest cas, Calatayud ha escollit representar únicament aquest vehicle.

1. ANÀLISI FORMAL:

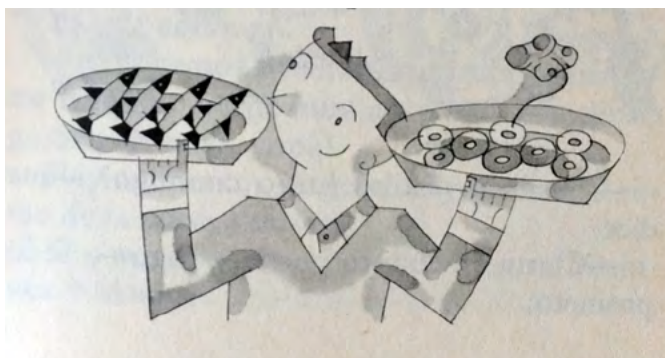
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,4 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la disposició dels elements que la componen. En primer lloc, i ocupant tota la composició, es disposa de manera horitzontal el llit on es troba Josefina, l'amiga de Luismi. La xiqueta hi resta ajaguda, recolzada sobre el coixí i tapada, motiu pel qual sols li veiem el cap. El predomini de la línia i l'esquematisme a l'hora de representar el llit i la figura és el més ressaltat. Tot seguit, trau el cap Luismi, qui apareix en actitud de conversar amb la seua amiga i amb un somriure.

En segon lloc, tots dos s'endinsen en una habitació d'hospital. Així, per sobre el llit de Josefina, enganxat a la paret, apareix un llum que reflecteix una llum de forma estrellada. A més, al costat del llit, una tauleta de nit conté un pitxer amb un ramell de flors de formes quadrades i fulles triangulars i un got. Finalment, l'escena es completa amb una filera d'armaris quadrats instal·lats a la paret per darrere de Luismi. Tots els elements que hi apareixen mostren taques de colors.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada passat l'ensurt de l'ambulància, Luismi ens explica que la seua amiga havia hagut que ser ingressada a l'hospital per una afecció d'apendicitis, però que ja es trobava molt millor. El xiquet va anar a visitar-la a l'hospital i així ho mostra Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,3 x 7,7 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge que presenta Luismi amb els braços cap a amunt, com si fóra un cambrer, per a subjectar les dues safates amb què apareix. El xiquet mostra els caràcters habituals com són els cabells punxeruts, els trets del rostre traçats amb la tinta i el predomini de la línia recta a l'hora de dibuixar el seu cos. En aquesta ocasió porta un jersei de mànega llarga amb un coll de punta que deixa veure la camisa.

En cadascuna d'aquestes safates es representa un tipus d'aliment. En la de l'esquerra, s'hi disposen tot un seguit de sardines, ordenades les unes al costat de les altres. Es tracta d'un peix senzill que destaca pel seu cap, les aletes i les cues de color negre. A la dreta, en canvi, un conjunt de formes circulars que constitueixen calamars. A més d'això, un menut i caragolat núvol de fum sorgeix directament d'un d'aquests calamars, al qual s'enganxa mitjançant una línia ondulada, per a remarcar que encara estan calents.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Recuperada Josefina, familiars i amics, decideixen fer una festa per celebrar-ho. Aquesta imatge presenta Luismi amb una safata amb sardines i un altra amb calamars per la barbacoa que feren en honor de la seua amiga.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. A la imatge apareix Paquita, la germana de Josefina, i Luismi situats en un escenari a l'aire lliure. A la dreta, Luismi, més gran per a reforçar la diferència d'edat entre els dos personatges i la profunditat, li ofereix un calamar a la xiqueta. En aquest cas es torna a fer evident el gust per les línies rectes a l'hora de representar el cos humà, tal i com es comprova en els braços de Luismi i, fins i tot, en la mà, que mostra uns dits de formes quadrades amb el calamar al final sense el gest d'agafar-lo i oferint, per tant, una certa inestabilitat. Paquita es reconeix pels cabells caragolats i per ser més menuda. Com ocorre amb Luismi, el traç de formes quadrades dels seus dits no li permet subjectar el calamar amb força per la qual cosa aquest es queda enlairat entre les dues mans dels personatges.

S'aprecien uns quants elements constructius al fons que es conjuguen amb d'altres vegetals. Pel que fa als primers, aquests es caracteritzen pel seu geometrisme. Es tracta d'estructures rectangulars amb conjunts de finestres quadrades que combinen distintes tonalitats de grisos com podem comprovar a l'edifici de l'extrem dret que, a més, es remata amb una forma piramidal formada, alhora, per aquests quadrats bicolors. Juntament amb aquests, cal destacar la presència, a la dreta, d'una arbre amb el tronc tacat amb la tinta i amb unes branques menudes que són recorregudes per fulles triangulars negres les quals s'erigeixen com els motius decoratius de la composició. A més, la resta de la composició es completa amb uns arbusts de perfils triangulars, tacats amb la tinta i amb un seguit de triangles menuts més ressaltats amb un color més fosc i en forma de flors.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta festa no hi podia faltar Paquita, la qual es representa en la imatge, mentre Luismi li ofereix un calamar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel fort contrast que s'estableix entre les tints planes negres amb què es representa la vegetació la qual contrasta amb les tonalitats grises més suaus que la resta d'elements que hi apareixen. La part inferior de la composició és ocupada per un conjunt d'arbusts de perfils dentats que presenten aquest color negre i dels quals arranquen les tiges grises i de formes rectes del bambú. Les fulles que recorren i rematen les tiges tornen a presentar aquest ús del color, a més de presentar esquemàtiques formes estrellades al costat de fulles un poc més ondulades situades a la meitat de les tiges.

Aquesta, per tant, és una il·lustració d'una forta essència decorativa en la qual apareixen amagats darrere aquesta vegetació ornamental i l'un al costat de l'altre, Josefina i Luismi. Els dos xiquets només es mostren fins a la cintura, ja que la resta del cos s'oculta darrere els arbusts i amb els braços intenten apartar la vegetació per a poder avançar.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tot el món estava molt content celebrant la forta salut de Josefina però, el que més, Luismi. De sobte, la xiqueta, se li acostà i l'agafà de la mà i tots dos s'assegueren en un racó, amagats darrere els enormes bambús, com ens mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,6 x 9,2 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En un primer pla hi ha una parella de personatges, un home i una dona, que conversen entre ells. Apareixen tallats pel marc de la imatge.

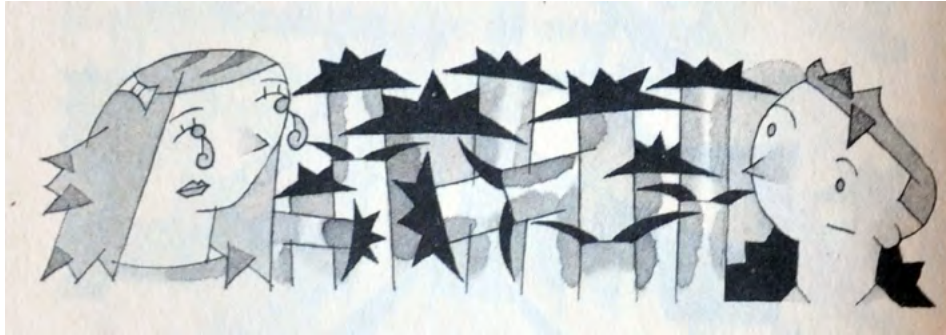
En primer lloc, la dona du els cabells arrellegats d'una forma elegant. El rostre presenta uns ulls ametllats, amb llargues i rectes pestanyes i una ombra grisa sota els ulls que simula el maquillatge. A continuació, el nas, lleugerament enrojolat mitjançant un color gris molt suau i una boca entreoberta. A més, porta una arracada de forma d'estrella. Allò que més ens crida l'atenció és la forma del seu cos. En trobar-se en una festa, vesteix de manera elegant amb una brusa de tirants i una falda entovada negra però, l'amplària de les espatlles, contrasta força amb la cintura, en part per a remarcar-ne l'atractiu. Així mateix, la forma de la brusa contribueix a reforçar aquesta desproporció com també la falda, que mostra la continuació estreta de la resta del cos. Pel que fa als braços, també juguen amb aquest gust per les desproporcions, però no tant marcat, com observem en la seua llargària. Finalment, en una de les mans subjecta un got amb un refresc i una palleta.

El seu company també vesteix elegantment amb jaqueta i camisa per dins el pantaló. Cal dir que, aquesta figura, s'adapta al marc de la imatge com comprovem en el seu braç dret, amb una forma recta per a ajustar-se a l'enquadrament. També hi destaca el domini de les línies rectes en aquesta figura, tan per a marcar-ne els plecs del vestit, com per traçar el contorn amb un predomini dels angles rectes, com comprovem, per exemple, en el braç esquerre que es doblega i agafa un got amb dos glaçons o en la mà del rellotge amb uns dits de formes excessivament geomètriques. A diferència de la seua companya, el seu rostre presenta uns trets més senzills i un nas més gros.

El fons d'aquesta imatge es correspon amb les plantes de bambú que han aparegut a la il·lustració anterior i que, en aquesta ocasió, s'erigeixen com un cortinatge darrere dels dos protagonistes de l'escena. Tot i això, presenten les mateixes tiges de formes rectes i les formes estrellades de color negre al final. A més, algunes d'elles es dobleguen fent evident novament el predomini dels angles rectes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Ocults darrere dels bambús, Luismi i Josefina descobriren una parella que parlava sobre tot el que havia passat amb la xiqueta, l'operació d'apendicitis, el dolor i el fet que els pares no s'haguessen adonat abans del que li passava a la xiqueta. Calatayud, en aquesta imatge es centra en aquesta parella que parlava d'amagat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,4 x 8,9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge que presenta una ordenació simètrica dels elements. Així, a banda i banda de la composició, es situen els rostres de Josefina i Luismi, mirant-se, mentre que el centre és ocupat per les plantes de bambú amb les tiges rectes i rematades per les formes estrellades de color negre. Algunes es dobleguen per aconseguir crear frondositat vegetal més aclaparadora.

Hi cal destacar el fet que, dels ulls de Josefina, brollen dues llàgrimes amb forma de gota i bastant grans. Pel que fa al protagonista del conte, Luismi, es mostra trist, expressió que s'aconsegueix amb la disposició d'una línia recta molt senzilla per traçar la seua boca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan Josefina va escoltar eixes paraules es va posar molt trista i no pogué aguantar-ne les llàgrimes pel que havien dit aquelles persones dels seus pares. Calatayud representa aquest plor de la xiqueta i Luismi al seu costat perquè, com diu la història, no sabia què fer per a consolar-la.

1. ANÀLISI FORMAL:

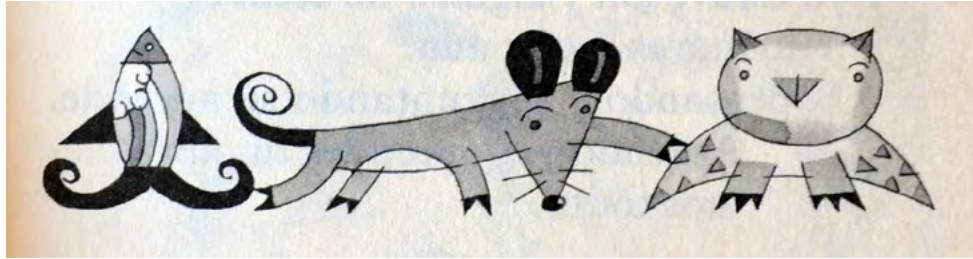
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,4 x 8,9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge situa en el centre de la composició Luismi i Josefina asseguts en un banc. Com és habitual en les il·lustracions d'aquest llibre, hi cal destacar el domini de les línies rectes a l'hora de compondre el cossos de les figures, com s'observa en aquests dos personatges i com es comprova, per exemple, en els braços entrecreuats del xiquet, en els quals ressalten els angles rectes que formen en doblegar-se. A més, mentre que Luismi subjecta amb una mà el seu refresc, Josefina, en canvi, se'l porta a la boca amb una palleta. Un altre detall expressiu és el fet que, de tots dos, sorgeixen unes boletes menudes que signifiquen el gas de les begudes.

Aquesta parella s'insereix en un paisatge a l'aire lliure en el qual s'observa la presència d'un cel nocturn estrellat i amb una lluna plena personificada amb un rostre humà i reforçant en el rostre la seua forma minvant també. Cal dir que aquestes estrelles combinen distintes tonalitats de grisos i es reparteixen entre unes subtils taques. Continuant amb el gust per a ordenar simètricament les composicions, Calatayud col·loca en cada extrem del banc dos arbres de tronc senzill amb unes copes de perfil triangular que, a la manera de gran taca negra, mostren un conjunt de fruits circulars. L'escena es completa amb una tanca que apareix darrere dels arbres i amb un terra de gespa color negre amb formes estrellades més clares distribuïdes per la seua superfície, fet que indica el gust pels detalls menuts que solen presentar les il·lustracions d'aquest il·lustrador.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi no sabia què fer. La vida era molt complicada per a un xiquet com ell. Però, mentre pensava, va veure la lluna i li va suggerir a Josefina d'anar a un altre lloc per contemplar-la millor. De camí agafaren uns refrescos i, segons conta la història, quan decidiren seure, es miraren i, per fi, Luismi es va atrevir a dir-li que l'estimava. Calatayud, mostra aquests dos personatges sota la lluna i amb l'actitud d'afecte que es descriu en el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 1,9 x 9,1 cm.

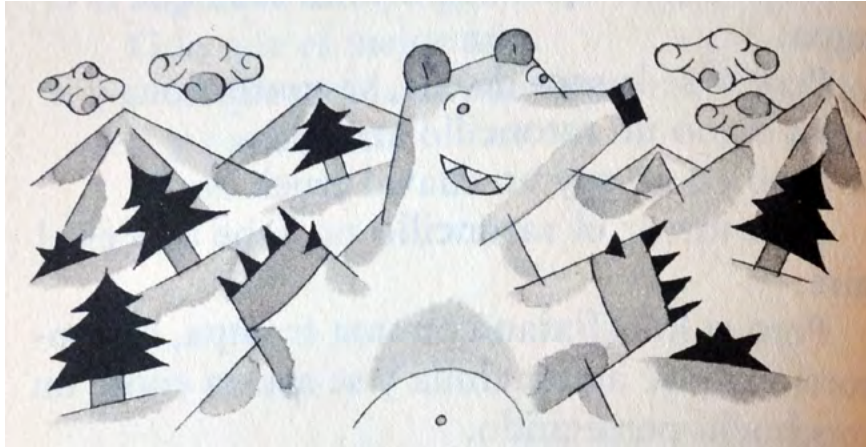
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge molt senzilla que mostra tres animals en una filera, ordenats els uns al costat dels altres, sobre un fons blanc.

Començant per l'esquerra, es representa en primer lloc un peix. Aquest es representa cap amunt i com si estiguera recolzant-se amb la seua cua que es divideix en dues formes ondulades i de color negre. En la història, Luismi explica que el peix arc de sant Martí no podria viure sense aigua i, per aquest motiu, Calatayud, decora la part central del seu cos, en compte de amb escates, amb el dibuix d'un núvol del qual sorgeix aquest arc de sant Martí. Finalment, a banda i banda del seu cos mostra dues aletes triangulars i de color negre.

A continuació, el ratolí es presenta més gros. Aquest animal mostra un cos allargat que acaba amb una cua prima amb el final enroscat. Cal destacar-ne el cap, un poc més gran que la resta del cos, amb una forma triangular i amb unes orelles grans i redones. Al seu costat, un mussol, apareix amb un cap gros i redó i un rostre de trets senzills. El seu cos, molt menut, només deixa lloc per al sorgiment de dues ales que mostren formes triangulars a la manera de plomes i unes potes amb peüngles negres. Cal dir que els tres destaquen per la seua senzillesa estructural.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest capítol del llibre, Luismi explica algunes coses dels animals. El peix, el ratolí i el mussol són alguns dels animals que nomena el xiquet i per això els representa Calatayud en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,3 x 9,1cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra al centre de la composició un ós dret ensenyant les potes davanteres. Aquest animal es veu afectat pel marge de la il·lustració. Cal destacar-ne la senzillesa formal i el predomini de les línies a l'hora de traçar el seu cos. Presenta un rostre de trets senzills, d'expressió alegre, amb unes orelles redones i un musell allargat i acabat amb un nas quadrat i de color negre. El seu cos, amb un traçat de línies rectes, presenta unes potes curtes que mostren unes ungles triangulars i de color negre.

L'escenari del fons es correspon amb un paisatge muntanyós, amb unes elevacions del terreny de formes triangulars que es disposen d'una manera inclinada al voltant d'un turó central més gran. A més, a banda dels núvols que sobrevolen el cel apareixen un conjunt d'arbust, de fullatges obscurs, distribuïts al llarg de les muntanyes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luisi també explica que possiblement l'ós no sàpiga res dels humans i, per això, Calatayud representa en la imatge aquest animal.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,8 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per l'enquadrament fotogràfic i pels diversos plans de profunditat. Així, en un primer pla de la composició es troba el rostre d'Emili, el mestre de Luismi, i al fons els xiquets que formen part de la classe.

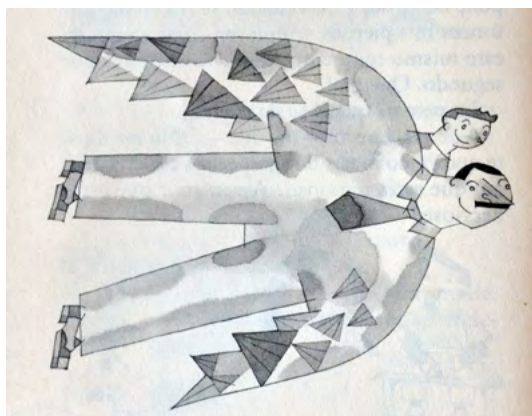
Aquest personatge mostra uns cabells negres però, amb un intent d'aconseguir un efecte de calvície, es presenten com dues estructures geomètriques separades. En el front apareixen unes senzilles línies d'expressió per damunt les celles i unes ulleres redones recolzades sota un nas gros i punxerut que li atorguen certa singularitat al personatge. Com que es troba mirant cap a la classe, els ulls mostren una grandària diferent per a remarcar aquesta posició. Finalment, la boca es desplaça, fet que ocorre en altres figures, junta amb el coll que, d'altra banda, es representa gros i sense quasi diferència amb el rostre.

El mestre és l'encarregat de separar la resta d'elements que componen l'escena. Així, a l'esquerra, assegut al seu pupitre i amb un llibre damunt la taula, apareix Luismi. El xiquet es mostra parlant amb l'Emili i, per tant, se'l representa amb una boca circular per a reforçar aquest acte de parlar. Cal afegir a més que les seues dimensions més menudes es deuen al fet de provocar un efecte de profunditat en la imatge.

En canvi, a la dreta, i més pròxims al mestre, apareix el rostre de dos xiquets. La xiqueta s'amaga per darrere del mestre i ens deixa veure una part del seu rostre i la seua mitja melena de puntes punxerudes. Al seu costat, un xiquet mira amb atenció cap on es troba el mestre. Com els personatges d'aquest llibre, presenta un rostre de trets senzills, amb un nas triangular i uns cabells geomètrics. Al fons d'aquest dos, d'un tauló d'anuncis pengen fulls enganxats amb xinxetes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A continuació, Luismi canvia de tema i explica algunes històries de la seua escola relacionades amb el seu mestre Emili. El xiquet confessa que, quan el mestre el mira, es posa molt nerviós i comença a moure les cames. El pitjor de tot és que Emili ja el coneix i sempre li pregunta per què està nerviós. Aquesta escena és la que es reproduïx a la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

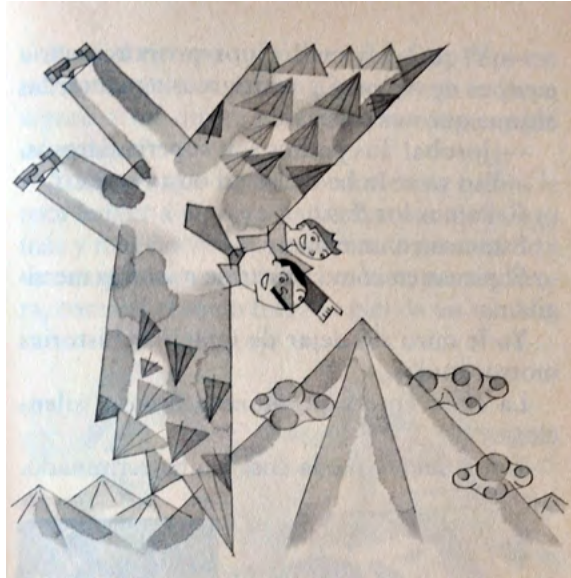
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 7 x 9,5 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta sobre un fons blanc Luismi i son pare. Tot i això, cal recalcar el fet que, en aquesta ocasió el pare del protagonista del conte ha adoptat les ales d'un ocell que apareixen en compte dels braços. Aquest es disposa en una posició horitzontal per a simular que es troba volant i presenta unes ales d'ocell amb un cos de persona. Els trets del rostre es corresponen amb el pare de Luismi i mostren uns cabells esquemàtics resolts amb una tinta plana negra que es combina amb el bigot rectilini sota nas punxerut. Apareix vestit elegantment, amb una corbata, però el que més crida l'atenció és l'aparició de dues grans ales en compte de braços. Les ales presenten una forma semicircular però els extrems interiors es decoren amb formes triangulars ratllades amb la tinta i que simulen plomes. La resta del cos és d'aparença humana amb les cames i els peus calçats amb sabates. Malgrat tot, hede ressaltar el fet que aquest es traça amb una línia simple i no hi ha cap interès a caure en els detalls completant-se només amb taques d'aquarel·la.

Pel que fa a Luismi, el xiquet trau el cap damunt del seu pare i somriu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi va intentar explicar al seu mestre perquè es posava nerviós i li va dir que, potser, el que passava era que no li agradava anar a escola. A més, quan Emili li preguntà què és el que li agradaria fer en compte d'anar a escola, Luismi va afegir que el més divertit seria volar per sobre el seu pare com si aquest fóra un ocell enorme. Calatayud, per tant, es centra en aquesta confessió i la representa en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

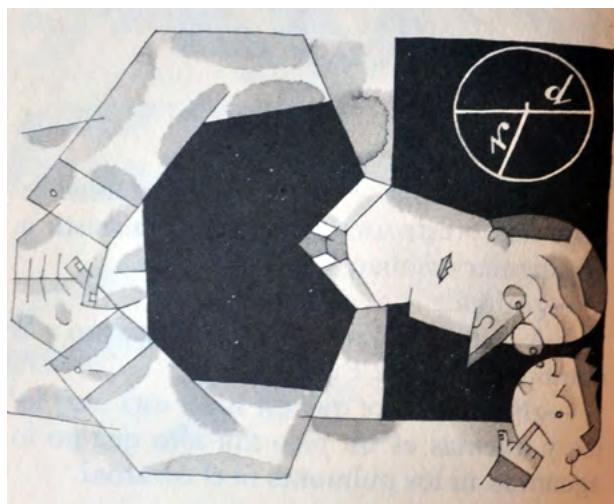
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8,5 x 9,3 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. A diferència de la imatge anterior on Luismi i son pare apareixien sobre un fons blanc, ara tots dos es situen volant per sobre un paisatge muntanyós. Així, els dos personatges, amb el pare amb les ales ben grans i esteses, es precipiten verticalment cap a la muntanya que Luismi assenyala amb el dit índex.

Aquest escenari es compon per tot un seguit de muntanyes de línies senzilles amb una forma triangular, amb una d'elles, la de la dreta, més gran que la resta. Aquesta última, a més, apareix envoltada per menuts núvols de formes caragolades.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua explicant al mestre que fins i tot li agradaria arribar volant fins a l'Everest amb el seu pare, com ens mostra la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,6 x 9,3 cm.

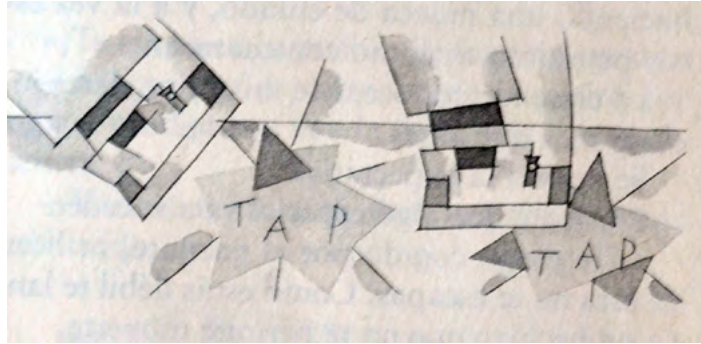
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una ordenació de les figures molt personal, conseqüència de l'estil del il·lustrador. Així, ens trobem amb el personatge del mestre que irromp des del costat esquerre, en una posició horitzontal, oferint-hi un aspecte d'originalitat a la imatge.

Aquest mostra les característiques amb què s'ha representat amb anterioritat, com ara els cabells foscs i amb dues estructures geomètriques separades amb un intent d'aconseguir un efecte de calvície i les ulleres redones recolzades sota un nas gros i punxerut. Com que es presenta de perfil, els ulls mostren una diferència evident per a remarcar aquesta posició. A més del rostre, mostra un cos robust, de múscles amples i amb un predomini de les línies i els angles rectes. Finalment, va vestit amb un jupetí negre el qual deixa veure una camisa i una corbata. El fet que aquesta figura es presenti en aquesta posició respon a aquesta intimidació que, segons el text, sofria Luismi, de manera que el mestre es situa pròxim al xiquet, sota el seu cap per a accentuar gràficament aquesta sensació.

Pel que fa al protagonista, trau el cap al costat del marge de la imatge i es porta un dit a la boca, mentre que la forma corbada de les cel·les en denota el nerviosisme. L'únic referent espacial que es representa darrere de Luismi és una pissarra rectangular en la qual es dibuixa amb guix blanc una figura geomètrica que assenyala el radi i el diàmetre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi explica que, quan Emili i ell parlen, la classe no els presta atenció. El mestre, quan el xiquet acaba amb la seua història, se'l mira sense parar, però no diu res cosa que fa que el protagonista es pose encara més nerviós. Aquest és el moment que Calatayud tracta de representar en aquesta imatge.

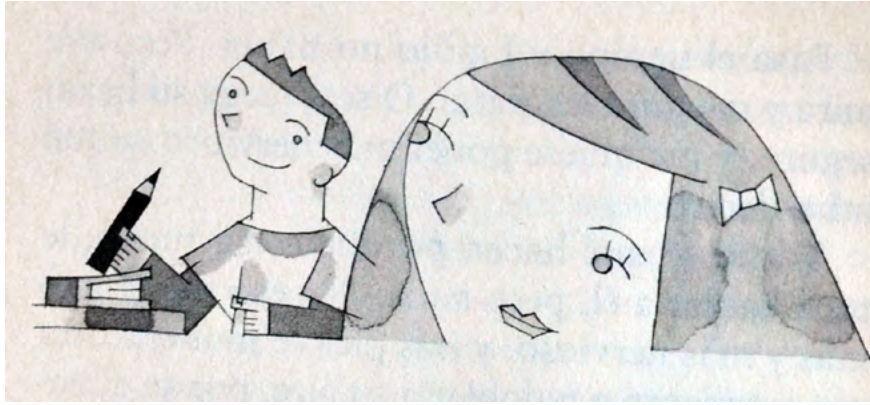
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,2 x 9,1 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge que es centra en una part del cos de Luismi, els seus peus. Així, sobre un fons blanc i amb una línia recta encarregada de marcar el terra, representa dos peus calçats amb unes esportives compostes per línies rectes i formes geomètriques. Semblen dues cames independents a causade a la separació entre elles i a la posició amb què es mostren. El soroll d'aquestes contra el terra s'aconsegueix envoltant l'onomatopeia «tap» per una forma estrellada que reforça aquesta acció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi no sap què fer perquè li toca parlar al mestre però no diu res. Per això es posa com més va més nerviós i els seus peus no poden deixar de moure's i de pegar contra el terra com si fóra un tambor, com mostra la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

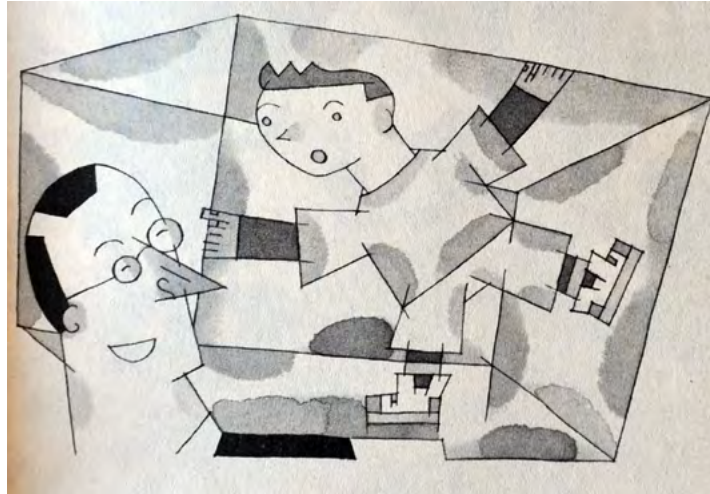
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra un enquadrament fotogràfic mitjançant el qual es situa Josefina en un primer pla de la imatge amb el rostre retallat pel marc de la imatge i, un poc més al fons i desplaçat cap a l'esquerra, Luismi, més menut per a aconseguir la profunditat.

Com aquest capítol del llibre explica la història del mestre Emili i, per tant, ocorre a l'escola, en la imatge Luismi apareix junt amb dos llibres i amb un llapis a la mà per localitzar-lo en aquest espai escolar.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi està desesperat i no sap què fer però, de sobte, i com ens mostra la imatge, es troba amb els ulls de Josefina que li donen forces per parlar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5,2 x 8,5 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presentació d'un espai indefinit en el qual hi apareix flotant Luismi. Apareix un fons amb forma de caixa, amb les deformacions habituals a les quals solen sotmetre's els elements de les il·lustracions de Calatayud, i amb l'interior tacat. Pel que fa a Luismi, es presenta sobrevolant aquest espai imprecís amb els braços i les cames estesos i amb la boca oberta com si volgués dir alguna cosa. Pel que fa al mestre, trau el cap pel costat esquerre i es pot reconèixer el color negre de la seua armilla. Aquesta figura es disposa mirant cap on es troba el xiquet i mostrant un somriure de satisfacció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La tensió entre els dos personatges va en augment. Luismi cada vegada està més nerviós, mentre que Emili va acorralant el xiquet i se n'aprofita de la manca de reaccions. El xiquet continua amb el moviment dels seus peus i el mestre amb les mirades fixes. Comença tota una batalla sense paraules en la qual tots dos personatges semblen estar embuixats. Calatayud representa aquesta escena per mostrar aquesta lluita entre Luismi i el mestre però fa servir el seu estil personal a l'hora de dissenyar-ho.

1. ANÀLISI FORMAL:

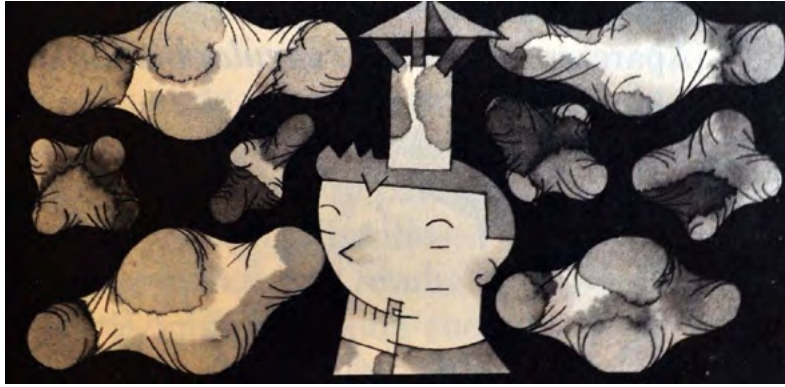
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 12,8 x 12,6 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge que destaca per la composició. En primer lloc, cal ressaltar la presència d'un fons negre que reforça el caràcter decoratiu d'aquest tipus d'il·lustracions. En segon lloc, concentrats al centre de la imatge, i envoltant Luismi, es representen tot un seguit de formes abstractes per a simbolitzar els pensaments del xiquet. Malgrat que la majoria d'aquests elements pertanyen a la imaginació de l'il·lustrador, com ara les formes estrellades amb un centre circular, les fletxes i les estructures en forma de serra, s'hi poden reconèixer alguns objectes quotidians com ara un peix amb el cos enroscat, una espècie de polp o una baldufa. Amb tot, malgrat l'existència real d'aquests, formen part del imaginari iconogràfic de Calatayud amb formes molt personals. El que és cert, tanmateix, és que tots ells accentuen el to ornamental de la il·lustració.

Luismi, entre tots aquests elements, es precipita cap avall. Aquesta acció de caure s'accentua per la seua posició, amb els braços agitats i per la seua senzilla expressió, amb la boca en forma circular per expressar-ne l'angoixa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi es queda en negre. Com en les pel·lícules. Necessita pensar com eixir-se'n de la situació, tanca els ulls i es concentra en el seu interior que, en realitat, és de molts colors i conté moltes imatges. Per a representar aquesta part de la història, Calatayud recorre al color negre per al fons i mostra el xiquet precipitant-se cap al buit i envoltat de totes aquestes imatges del cervell que menciona el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

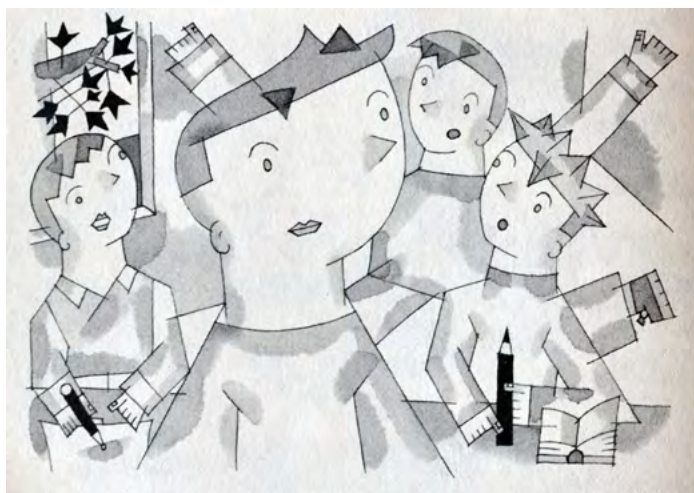
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4,2 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a presentar-se sobre un fons negre i en ella, Calatayud, tradueix gràficament, una imatge metafòrica que es comenta al text. Així, en el centre de la composició mostra Luismi amb una xemeneia que li surt directament del cap. A banda d'aquest artefacte a manera de barret, se n'ha de ressaltar el gest de concentració, amb els ulls entornats, el semblant seriós i la mà que es recolza sobre el rostre. Com succeeix en altres ocasions, aquesta expressió s'aconsegueix mitjançant el traçat senzill dels trets del seu rostre.

D'aquesta xemeneia sorgeixen tot un conjunt de núvols de fum que inunden la composició i envolten el xiquet. Es tracta d'uns núvols caragolats amb la superfície tacada amb distintes gradacions de grisos. El conjunt torna a destacar pel seu caràcter ornamental tan del gust de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua amb els ulls tancats, en negre, intentant pensar. Per a poder escapar d'aquesta situació ha d'usar eficientment la imaginació. I usar-la millor que Emili. Segons el text, el xiquet, però, no sap com fer-ho. Està cansat de pegar-li voltes a les coses i la seua imaginació comença a traure fum, com es representa a la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

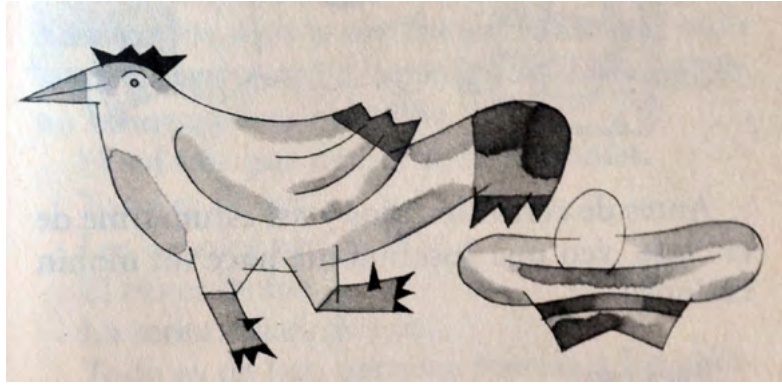
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 6,3 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta en un primer pla de la composició, i al centre d'aquesta, Luismi. El xiquet, representat fins el pit, el reconeixem per les característiques habituals amb què ha anat apareixent. S'ha de tindre en compte la presència d'una finestra al costat esquerre per la qual es poden observar un arbre de fulles negres. A més a més, en aquesta ocasió utilitza un punt de fuga marcat per les línies que defineixen l'espai de l'aula. Calatayud modifica les lleis de la perspectiva i defineix l'espai i la profunditat mitjançant plans que vénen indicats per Luismi, els xiquets dels pupitres, els dels braços estesos, la finestra i el racó de l'aula que no arribem a veure.

Al fons apareixen a més tres xiquets representats més menuts per a aconseguir l'efecte de profunditat. Es tracta dels companys de l'escola de Luismi. Així, a l'esquerra, un d'ells es troba assegut al seu pupitre i amb un llapis a la mà amb el qual deu estar escrivint alguna cosa sobre el full que té al davant i que mostra una taca al centre. Aquest pupitre es prolonga darrere el cos de Luismi fins arribar a l'altra banda de la imatge, on es troba assegut el company de l'altre xiquet. Aquest últim també subjecta un llapis i apareix un llibre obert al davant. Un tercer xiquet irromp corrents per darrere dels dos companys de pupitre amb els braços oberts. Els braços d'aquest xiquet participen de l'exageració dels membres del cos dels personatges de Calatayud com comprovem en el braç de l'esquerra, que s'allarga per darrere del cap de Luismi. Tot i això, tots tres, es componen d'un predomini de línies rectes, amb cabells geomètrics i rostres de trets senzills i, a més, mostren una expressió de sorpresa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Finalment, Luismi no té cap altre remei sinó escapar. Ha de deixar descansar una estona la seua imaginació i per a aconseguir-ho, el primer que ha de fer és fugir del negre. Torna a la classe i obri els ulls. Aquest joc entre la imaginació del xiquet i la realitat al llibre s'aconsegueix mitjançant l'ús del negre en les pàgines on el xiquet es submergeix en els seus pensaments i la tornada al blanc per a quan desperta. Calatayud ha interpretat aquest retorn a la classe representant els companys de Luismi amb un gest de sorpresa.

1. ANÀLISI FORMAL:

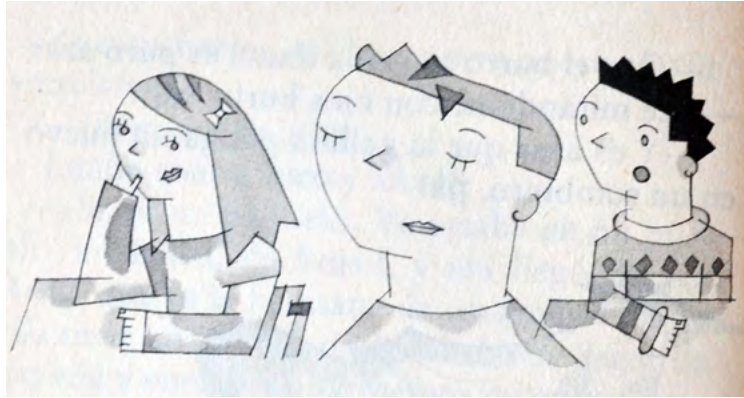
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una imatge molt senzilla en la qual se'ns mostra una gallina ponent un ou dins d'un barret que es representa del revés sobre un fons blanc.

La gallina mostra un cos blanc tacat amb la tinta i amb el final de l'ala i la cua amb un gris més obscur a més d'un perfil dentat. Es tracta d'una representació molt esquemàtica amb un cos allargat del qual sorgeix directament el cap i el bec que s'acoloreix per diferenciar-lo de la resta. Pel que fa a les potes, mostren unes urpes negres i triangulars repetint el mateix dibuix que observem a la cresta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada Luismi ha tornat de la imaginació a la classe, el mestre comença a parlar de l'atzar i, al seu discurs, explica que, per exemple, que una gallina ponga un ou en un barret és cosa de l'atzar i, per això, Calatayud inclou aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,9 x 9 cm.

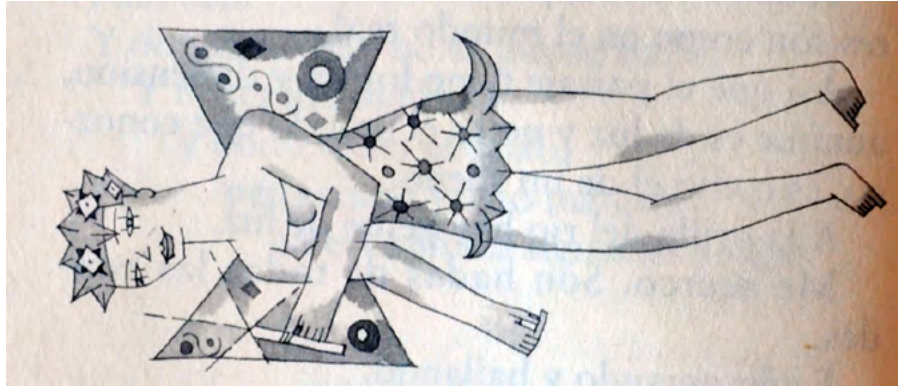
La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge torna a presentar el protagonista del llibre en el centre de la composició mentre que, a banda i banda d'aquest, apareixen dos companys seus d'escola. En aquesta ocasió, Luismi, apareix amb els ulls tancats disposat a submergir-se de nou en la seua imaginació.

A l'esquerra, asseguda al seu pupitre, Josefina dirigeix la mirada cap al xiquet alhora que li somriu. El fet que recolze el cap sobre un dels seus braços evidencia el gust per les línies i els angles rectes a l'hora de representar els personatges.

A la dreta, un company de Luismi, amb uns cabells negres i punxeruts i un jersei decorat amb una sanefa de motius geomètrics, mostra una mà sobre el seu pupitre i la boca oberta, representada per una forma circular, per a aconseguir un gest de sorpresa per la nova fugida de Luismi cap als seus pensaments.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Durant la xerrada sobre l'atzar, Luismi torna a tancar els ulls i s'escapa amb la ment cap a un altre lloc. Abans d'esfumarse'n, se'n adona que Josefina li fa un gest d'afecte, com mostra aquesta imatge amb la xiqueta mirant-lo de reüll.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 3,6 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es compon d'una sola figura de dona disposada en horitzontal, simulant que vola, sobre el fons blanc. Es tracta d'una fada de llum que es representa amb uns cabells curts i punxeruts decorats amb flors geomètriques. El rostre tracta de reforçar-ne l'atractiu amb uns ulls ametllats i de llargues i rectes pestanyes i uns llavis destacats. Mostra un coll llarg i gros i porta un vestit que deixa els múscles al descobert. Aquest està decorat amb motius circulars envoltats de raigs per reforçar-ne el caràcter lumínic i amb una faldilla acabada amb puntes. Cal afegir-hi les ales que mostra a les espatlles, característica habitual d'aquests tipus d'éssers fantàstics, amb una forma triangular i ornamentades també amb distintes formes abstractes. Per a reforçar-ne el caràcter màgic subjecta una vareta en una de les seues mans.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luisi obri els ulls i es troba enfront una vall verda amb un riu, en el moment d'eixir el sol. Aquesta vegada, en compte de foscor, tot és llum. Prop del riu hi ha gent. El xiquet s'acosta i descobreix un grup de fades que juguen i ballen. Tracta de tocar-les però no pot, perquè són de llum. Luisi es mou per davant d'elles, però no el veuen perquè ell és invisible en aquest món. Una fada mira cap a ell i la resta segueixen amb els seus jocs i balls. Luisi sent que ella sap que hi ha algú. És com si l'olorés. En aquesta imatge, per tant, Calatayud mostra aquesta fada que s'acosta al xiquet protagonista.

1. ANÀLISI FORMAL:

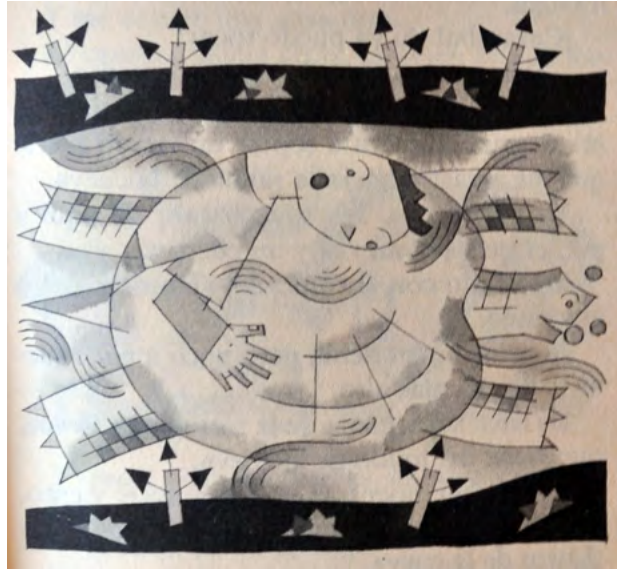
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 2,5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una composició en forma de sanefa degut al riu que apareix al fons. L'aigua del riu es representa amb una forma ondulada de color blanc amb tot un seguit de línies corbes per reforçar el corrent. A banda i banda del riu ens trobem amb el terra. Aquest es presenta amb una tinta plana negra i segueix l'ondulació del riu fet que provoca aquest efecte de sanefa decorativa. A més, al llarg de la vora del riu creixen tot un seguit de plantes menudes amb una forma geomètrica molt marcada, com ara les plantes amb tres fulles negres triangulars o les estructures de perfil dentat i menudes que sorgeixen entre les plantes i simbolitzarien la gespa.

En un primer pla, desplaçada cap al costat esquerre, hi ha la fada de la llum. La seua disposició, retallada pel marc de la imatge i representada sols fins els muscles, ens fa recordar els enquadraments fotogràfics. Es mostra amb les mateixes característiques de la imatge anterior i amb les ales. En canvi, Luismi està reflectit en l'aigua del riu, al costat de la fada, però deixant-ne la imatge real fóra de la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

De sobte, la fada diu en veu alta: «Crec en l'existència d'éssers d'altres dimensions: Si són humans els podem veure reflectits en la superfície de l'aigua», i així ho fa Luismi per a poder parlar amb ella. Aquest és el moment que es representa en la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

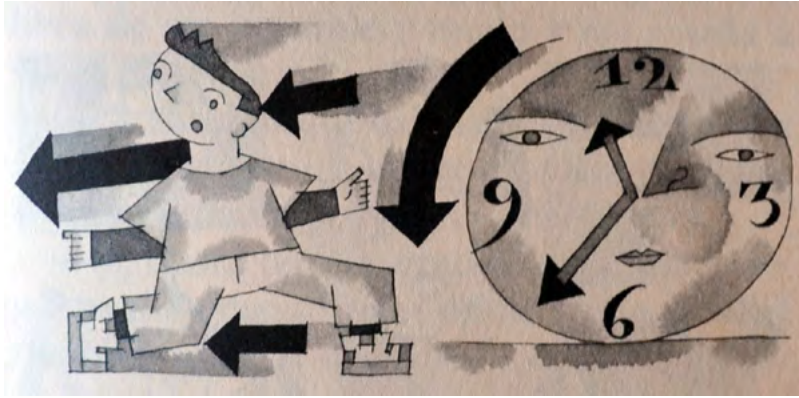
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 8 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un caràcter decoratiu a conseqüència de disposar el riu des d'un punt de vista alt, amb un efecte de sanefa envoltant l'escena principal. A banda i banda del riu hi ha un terra estret. Aquest es presenta amb una tinta plana negra i segueix l'ondulació del riu. A més, a la vora creixen plantes menudes amb una forma geomètrica molt marcada, com ara les plantes amb tres fulles negres triangulars o les estructures de perfil dentat i menudes que sorgeixen entre les plantes i simbolitzarien la gespa.

La imatge d'una tortuga ocupa la major part de l'espai de l'aigua. Es tracta d'una tortuga amb una closca redona de la qual sorgeixen el cap, la cua i les quatre potes. Aquestes últimes es completen amb la presència de tot un seguit de menudes formes quadrades per simbolitzar-ne la textura de la pell. Aquest animal es mou en el corrent del riu representat amb unes línies ondulades pròximes a les seues potes i, dibuixat sobre la seua closca però amb un efecte molt pla, hi ha una part del cos de Luismi com subjectant-se a aquesta per sobreviure al corrent i amb la boca oberta com si cridara.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada Luismi es reflecteix en l'aigua, comença una conversació amb la fada sobre els somnis. El xiquet li explica que en somiar pot viure coses que no són reals, però que semblen ser-ho, com li està ocorrent precisament en eixe moment. Però, de sobte, bufa un vent fred i el corrent del riu comença a moure's arrossegant Luismi i el seu reflex fins que una tortuga, com mostra també la il·lustració, pesca el seu reflex de l'aigua.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es compon de dues parts. En primer lloc, a l'esquerra, ens trobem amb Luismi, el protagonista del conte. Aquest es presenta movent-se com s'observa en la posició de les seues cames que es dobleguen per a reforçar la seua acció i els seus braços. Cal esmentar l'ús de la línia recta per traçar el contorn del seu cos. Gira el seu cap també cap a l'esquerra i es torna a presentar amb la boca oberta per a reforçar-ne l'expressió d'angoixa. Per últim, al seu voltant, tres fletxes negres, envoltades per taques grises, també remarquen la direcció cap a l'esquerra.

En segon lloc, la resta de la imatge és ocupada per una rellotge personificat amb un rostre humà que mostra una fletxa que s'acobla a la seua forma circular de l'esfera i indica que funciona del revés i marca una hora determinada: les dotze menys vint.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A poquet a poquet, Luismi i la tortuga aconsegueixen eixir de l'aigua. L'animal camina per l'herba fins arribar a una cova fosca però, de nou, un vent fred arrossega el xiquet fora de la cova. Ell es resisteix i descobreix que, si camina d'esquenes, pot anar avançant. Però, segons el text, en caminar cap enrere també pensa, respira i viu cap enrere. Calatayud, per a representar gràficament el fet de viure cap enrere ens mostra un rellotge amb una fletxa amb direcció contrària a les agulles.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta un enquadrament fotogràfic, fet que provoca que els personatges es tallen degut al marc de la il·lustració. Luismi i el seu mestre Emili són els protagonistes de la composició i es mostren amb les característiques habituals amb què han anat apareixent al llarg del llibre. En aquesta ocasió, Emili trau un braç pel marc de la imatge i amb el seu dit índex assenyala el xiquet, mentre que aquest tanca un dels seus ulls amb un gest de confusió.

El fons de l'escena es completa amb alguns elements que formarien part de la decoració de l'aula com ara un mapamundi o un mural amb formes geomètriques.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Luismi continua caminant cap enrere fins que arriba a la classe amb la companyia de la tortuga. El xiquet sap que encara ha de vencer l'Emili i li pregunta telepàticament a la tortuga què pot fer-hi. Aquesta li respon que el que necessita és temps, de manera que el protagonista decideix continuar amb la conversa sobre l'atzar. Calatayud, per tant, representa en la imatge els dos personatges.

1. ANÀLISI FORMAL:

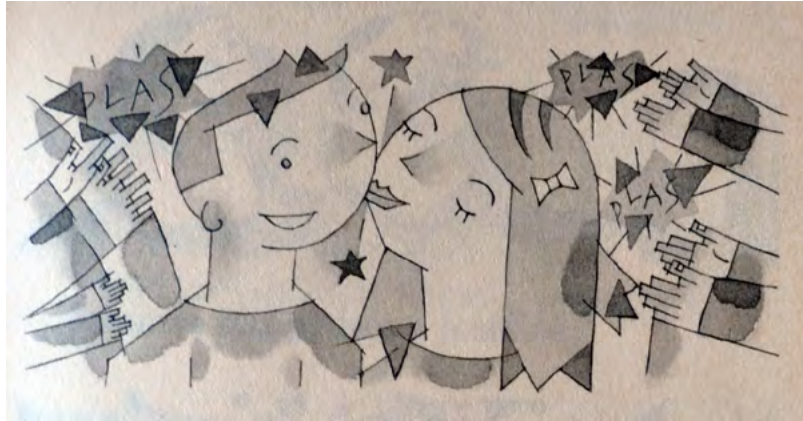
- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 5 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. En un primer pla d'aquesta imatge hi ha el pupitre de Luismi sobre el qual passeja la tortuga en direcció cap al llapis i el llibre obert que es situen a la dreta. Com en la imatge anterior, la tortuga mostra una closca de forma redona de la qual sorgeixen les potes, el cap i la cua. Cal afegir que, en aquesta imatge presenta més volum.

Darrere del pupitre, i al centre de la composició, Luismi estén i mou els braços amb un gran somriure al rostre. Per a reforçar aquest moviment apareixen una sèrie de línies ondulades vora els braços així com les línies rectes, que es completen amb taques grises, envoltant el cap del protagonista. Per últim, al costat dret, una estructura formada per dues fileres de formes quadrades decora el fons de la composició en forma de taulellets.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Finalment, Luismi explica a Emili que s'ha trobat amb una amiga per atzar que l'ensenya a viatjar en el temps. La tortuga trepa per la cama del xiquet, pel braç, es col·loca damunt del pupitre i saluda amb una pota. A continuació, agafa la mà del xiquet i li diu que salude la classe perquè tots estan aplaudint. Aquest és el moment triat per Calatayud a per representar l'escena.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 4 x 9 cm.

La il·lustració es fa amb tinta xinesa i aquarel·la. Els protagonistes d'aquesta imatge són Luismi i Josefina. Els dos personatges es situen al centre de la composició i la xiqueta apareix besant la galta de Luismi. Aquesta besada ha provocat l'aparició de dues estrelles, dalt i baix dels llavis, que reforcen aquest gest d'afecte.

Tots dos s'envolten per una multitud de mans que sorgeixen pel marc de la imatge i que aplaudeixen amb força. En aquesta ocasió, Calatayud torna a fer ús de l'onomatopeia «plas» per simbolitzar el soroll dels aplaudiments.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Mentre tots aplaudeixen Luismi, Josefina s'acosta i el besa com es representa en aquesta última imatge del llibre.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús del blanc i negre i per no afectar el to narratiu de la història, de manera que, en compte de grans il·lustracions amb composicions complicades, s'ha optat per escenes més menudes i senzilles. Aquesta relació imatge/text funciona com si les il·lustracions foren una línia més.

El primer que s'ha de destacar, per tant, és la presència de composicions senzilles i amb pocs elements. Aquestes escenes, a més, es solen ordenar seguint uns principis de simetria amb un gust per a disposar personatges a banda i banda de la imatge enquadrant un altre element o figura central. En general, tot apareix perfectament ordenat llevat d'algunes imatges en què el moviment és un tret principal i ha de presentar un caràcter més dinàmic. Tot i això, no s'ha d'oblidar el gust de Calatayud pels enquadraments fotogràfics, amb figures en primer pla, o la compareixença, en ocasions, de figures que sorgeixen pel marc de la imatge i es disposen inclinades o en una posició horitzontal. També és important mencionar el gust pels fons blancs (tret de dues úniques il·lustracions amb el fons negre) i l'escassetat d'elements espacials.

Pel que fa a les figures, aquestes mostren una presència dominant de les línies i els angles rectes a l'hora de compondre-les. Aquest fet produeix que es tracte de personatges generalment plans i sense cap intencionalitat de volum. Amb tot, he de fer referència a les ombres que reforcen alguns dels elements que hi apareixen a les il·lustracions. A banda d'això, els rostres presenten trets molt senzills traçats amb la línia. Només en algunes escenes trobem certes figures de dona amb els ulls amb una forma ametlada i amb més detall o amb els llavis carnosos. En general, però, es tracta de figures molt senzilles, on el geometrisme es fa evident per exemple en els cabells. Les distintes expressions dels personatges s'aconsegueixen transmetre també mitjançant elements gràfics esquemàtics. El gust per les desproporcions no és tan evident com en altres llibres però sí que s'observa en determinades imatges un gust per l'allargament i l'exageració d'alguns membres del cos.

Juntament amb aquestes característiques cal nomenar-ne altres que es repeteixen al llarg del llibre, com ara les taques amb la tinta, el gust per l'ornamentació, que s'observa sobretot en els elements naturals, la utilització d'onomatopeies i grafismes propis del llenguatge del còmic, la reproducció dels distintes elements provinents de la realitat des d'un punt de vista molt personal, com ara el mar, els paisatges o els animals i, sobretot, la repetició de motius concrets que trobem al llarg de la seua obra.

TÍTOL: Regalos para el rey del bosque.

AUTOR: Joan Manuel Gisbert.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: SM, «El Barco de Vapor», Madrid, 2001.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 19,2 x 12,1 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 127.

ISBN: 84- 348-7754-6.

DEPÒSIT LEGAL: M. 19043-2001.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 13 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada es presenta un fons amb un paisatge en la part inferior. Tots els elements que hi apareixen es representen amb una mateixa tonalitat morada. Així, els arbres mostren un fullatge ondulat, tacat amb l'aquarel·la i amb un conjunt de vegetació a la manera d'arbusts amb flors de formes geomètriques que contrasten amb la resta pel seu color groguenc. A més, entre tots aquests arbres i la vegetació, s'observa la presència d'un mar amb ones menudes i triangulars.

El centre de la imatge, però, és ocupat per un gran caragol. Aquest es representa amb una barret amb banyes i un rostre humà de trets angulosos i marcats amb la línia. Mostra una closca que té forma d'espiral i, sobre aquesta, es situa un caragol de mar del qual sorgeix una nota musical.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte explica que els habitants del bosc reben una gran notícia: el rei ha d'anar a visitar-los. I no poden quedar mal. Malgrat que encara no el coneixen ni saben de quin animal es tracta han d'oferir-li regals de benvinguda i aquell que li atorgue el regal més bonic serà nomenat conseller reial. Per a la portada d'aquest llibre, Calatayud ha triat el caragol, un dels animals del conte que va a l'encontre amb el rei, i que té pensat regalar-li el caragol de mar que porta en la closca.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu fons espès, caracteritzat per la presència d'un fullatge obscur i de formes ondulades. Al centre de la composició es presenta un arbre amb un tronc gros del qual sorgeixen tot un seguit de branques de distintes mesures. Fins i tot, una d'elles, es corba per no eixir-se'n del marc de la il·lustració. Al final de les branques, formes redones i ondulades es camuflen entre la resta del fullatge del fons. Formant part d'aquest paisatge també apareixen un parell de plantes més menudes, amb una tija rectangular i tres esquemàtiques fulles triangulars.

Al voltant d'aquest arbre central es situen quatre animals. En primer lloc, un llangardaix, adopta amb el seu cos la forma corbada d'una de les branques mentre que enrosca la cua en un altra branca. El seu cos presenta un aspecte molt ornamentat degut a la combinació de quadrats de distints colors que mostra en la seua pell per a aconseguir la textura d'aquests animals. A més, un gran ull ametlat ocupa quasi tot el rostre i una de les potes. Hi destaca també pel seu geometrisme com es comprova, per exemple, en detalls com ara les ungles o el predomini de formes rectes.

Sota el llangardaix, recolzat sobre un altra de les branques de l'arbre, una garsa doblega el seu cos i presta atenció al que fan la resta d'animals. Aquest ocell de color negre i blanc destaca per la manca de naturalisme en la seua representació com observem en el seu cap de formes redones, amb un ull ametlat i un bec també negre. La disposició d'aquest ull al costat del bec, en la part inferior del seu cap, provoca aquest efecte artificioós. A més, el seu cos, combina el color blanc amb el negre i mostra unes potes llargues i primes.

Enfilant-se pel tronc de l'arbre, sobta la presència d'un esquirol. Convé ressaltar les proporcions de la cua, que li arriba fins el terra i va engrandint-se segons arriba el final, on apareixen tot un seguit de formes triangulars realitzades amb la línia i amb un acabament dentat. Aquests recursos s'utilitzen per a aproximar-se a l'aparença del pèl d'aquests animals. Pel que fa al seu cos, més menut i amb un predomini de les formes redones, mostra unes potes menudes amb unes peüngles que tracten d'agafar-se amb força al tronc. Al cap, dues orelles punxerudes es situen per sobre els ulls i la boca, amb uns bigots pronunciats i dues dents que sorgeixen sota el musell.

Finalment, l'animal més gran d'aquesta escena és la rabosa que hi ha a l'esquerra de la imatge. Aquesta mostra el gust per les desproporcions d'algunes parts del cos com ocorre habitualment en molts dels personatges de Calatayud, com s'observa al seu cap, exageradament més gran que el seu cos, el qual va estretint-se considerablement. De manera que, al cap hi destaquen dues gran orelles punxerudes i un musell allargat amb un ullal que es deixa veure malgrat tenir la boca tancada. Es mostra recolzada sobre les dues potes del darrere mentre que, les del davant, les col·loca sobre el tronc de l'arbre. La llarga cua seua s'uneix amb la de l'esquirol i mostra un final amb un color diferent com el que s'aprecia en el ventre i en la part inferior del cap.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença explicant que l'esquirol havia aprofitat molt bé el matí. A migdia ja tenia arreplegades tres pinyes i mitja dotzena d'avellanes. Estava menjant-se una d'aquestes avellanes quan va arribar volant la garsa blanca i es va parar sobre una de les branques de l'arbre on es trobava l'esquirol. En veure-la tan entretinguda, se la va mirar estranyada i li va preguntar si no s'havia assabentat de la notícia. El rei aniria al bosc i es quedaria a viure amb els animals. Encara no es sabia qui era el rei però, a la nit, tots els animals anirien a rebre'l amb els millors regals de benvinguda i, entre els millors, es triarien consellers reials. El llangardaix tampoc no sabia res de l'assumpte del rei i la rabosa li ho va haver d'explicar com l'ocell a l'esquirol. Calatayud representa els quatre animals junts, sobre un arbre, malgrat que el conte els situa en escenes diferents.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta torna a utilitzar un fons obscur, format per troncs de formes sinuoses i fullatge espès i ondulat com el de la il·lustració anterior.

Contrastant amb l'obscuritat del fons i, en un primer pla, apareix un grup d'animals. En última posició, i més gran, hi destaca la figura d'un pollastre. Aquest mostra una cresta exageradament gran si la comparem amb el seu cap, menut, amb un bec i una carúncula facial. És de cos gros, que es recorre de menudes formes geomètriques realitzades amb la tinta per marcar-ne la textura de les plomes, presenta unes ales menudes i una cua formada per un plomatge ondulat i acabat en punta. El paquet blanc que apareix per darrere del seu cos, que constituïria el regal per al rei, es mostra com si flotara, sense cap subjecció per part de l'animal.

A continuació, trau les orelles llargues una llebre de color blanc que es troba dreta. Sota uns ulls senzills i redons mostra un musell amb un nas obscur i dues dents. La resta del seu cos llarg s'oculta entre la resta d'animals que hi apareixen però, entre totes les potes, podem veure també les del conill, que es dobleguen i provoquen l'aparició d'una espècie de peus amb peüngles negres. Al seu costat, la rabosa, més menuda, i en aquesta ocasió a quatre potes, camina en la mateixa direcció que els seus companys i en deixa veure les orelles punxerudes i els seus bigots que bordegen el musell.

Finalment, el llangardaix, en peu, amb el cos amb aquesta combinació de formes quadrades per a aconseguir l'efecte de les escates de la seua pell, presenta la seua cua llarga i punxeruda ondulant-se cap a dalt. A més, les potes del darrere es mouen per assenyalar-ne el moviment mentre que les altres dues les utilitza per a subjectar el seu regal que apareix envoltat en un paper blanc i se'l penja d'una de les potes com si es tractara d'una bossa. Al seu costat, una granota completa l'escena. Com sol ser habitual en aquests tipus d'animals, no té cap diferència entre el cap i el tòrax i al cap sobresurten els ulls i la mandíbula. Tant els membres anteriors com els posteriors són de les mateixes dimensions i intenten reproduir la membrana que uneix els seus dits però d'una manera molt esquemàtica. Finalment, també ensenya el paquet blanc del seu regal per al rei.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La garsa es va apressar molt. Reberen la seua visita, a més de l'esquirol, la llebre, un ocell, el pollastre d'una granja, l'ase, la vaca, el talp, l'escorpí, etc. La rabosa també es va moure amb rapidesa. No sols li va comunicar la notícia al llangardaix. També a l'escarabat, al porc senglar, al conill, a la granota, al ratolí i a tots els animals amb què es va trobar. I a tots els entrava el mateix dubte de què era el més bonic i valuós que podien regalar al rei. Tots buscaven allò que els podia fer guanyar l'amistat i el favor del nou rei i, de seguida, es posaven en marxa cap a l'encontre amb aquest. Calatayud, en la imatge, representa alguns d'aquests animals, amb els regals, camí de trobar-se amb el rei.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta tonalitats rosades i malves degut al moment del dia que es representa. Es tracta de l'eixida del sol però encara queden algunes estrelles menudes i el sol que ja trau els raigs per l'horitzó, al fons de la imatge. Aquest sol es personifica amb un rostre humà i mostra un nas punxerut i enrojolat així com menuts raigs triangulars que li envolten el rostre redó i d'altres més llargs que serpentegen pel cel. Juntament amb el sol i les estrelles cal ressaltar la presència de nombrosos núvols rosats i de formes ondulades. Completant aquest paisatge cal esmentar l'aparició als marges de la il·lustració dels peus d'unes muntanyes de línies rectes que es retallen per l'emmarcament fotogràfic així com estructures rocoses menudes formades per detalls geomètrics verds i marrons.

Situat sobre una d'aquestes estructures rocoses, més obscura i més gran que la resta, es presenta una llebre. Aquesta es presenta amb la mateixa tonalitat morada que inunda els elements de la imatge i mostra un gran cos allargat, orelles molt grans i potes llargues. Les potes posteriors són una mica més llargues que les anteriors i cada pota té tres dits amb unes ungles triangulars. Per últim, presenta una cua molt menuda amb un dels laterals dentats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

De camí, els animals es pregunten quin tipus d'animal seria el rei. La llebre explica a la resta que, segurament, el rei també seria una llebre perquè, les llebres, sempre fan grans coses i no presumeixen davant dels altres. A més, els conta que, una vegada, una llebre va veure eixir el sol tres vegades i aquesta història es serveix per fer el camí un poc més curt. En la imatge, per tant, es mostra la llebre protagonista de l'anècdota en el moment de la eixida del sol.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu decorativisme i la seua lluminositat cromàtica. Així, convé ressaltar la presència de vegetació tant al fons, en forma de muntanyes de perfils ondulats sobre un fons neutre, com per les tiges que s'ondulen d'extrem a extrem de la imatge i es recorren per tot un seguit de fulles en forma de cor que augmenten en nombre en la part superior.

Entre tot aquest fullatge trau el cap el sol, d'un groc fort que contrasta amb el blanc del fons i el verd de les fulles, personificat amb un rostre humà amb nas punxerut i ulls entornats. S'envolta per tot un seguit de raigs menuts i triangulars que es combinen amb d'altres més llargs que serpentegen pel fons. Fins i tot, un d'aquests raigs, acaba arribant fins l'ull del pollastre que apareix amagat darrere la vegetació.

Aquest pollastre presenta una cresta roja exageradament gran si la comparem amb el seu cap, menut, amb un bec i una carúncula facial i el seu cos, de forma redona, es recorre de menudes formes geomètriques fetes amb la tinta per a marcar la textura de les seues plomes.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan la llebre va acabar amb el seu relat, el pollastre, l'esquirol, el llangardaix i la granota continuaren caminant sense dir-ne res. Pensaven en la història que acabaven d'escoltar. Va ser el pollastre qui trencà el silenci per dir a que seguia pensant que el rei del bosc havia de ser un pollastre perquè, els pollastres, podien arribar a fer coses increïbles com ara despertar el sol. De manera que, ara era el pollastre qui els contaria una història i Calatayud representa en la imatge un moment concret de les paraules del pollastre, amb el seu estil personal, que explica com un pollastre va cantar tan fort, tan fort, que va aconseguir despertar el sol.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta una oca al centre de la composició sobre un fons format per tres troncs grossos amb branques més menudes de les quals sorgeix un fullatge de formes ondulades que es tallat per l'emmarcament fotogràfic. A més, aquest animal, disposat d'una manera un tan inestable, es desplaça per una espècie de camí marcat amb la tinta i sobre una vegetació frondosa tacada amb l'aquarel·la.

Així, l'oca, mostra un plomatge obscur i un cap menut i de forma redona amb un gran bec ataronjat. Una de les seues potes, la més avançada, és més gran per assenyalar el seu moviment però les dues presenten la mateixa forma amb el típic aspecte palmat mentre que el dit posterior queda lliure. Enganxat al cos per un ansa porta un paquet blanc que és el regal per al rei.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan el pollastre va acabar el seu relat, l'esquirol, la llebre, la granota i el llangardaix continuaren caminant sense dir-ne res. Pensaven el que havien escoltat i, al cap d'una estona, el llangardaix va dir que seguia pensant que el rei havia de ser un llangardaix perquè aquests animals podien arribar fins no arribava cap altre com, per exemple, una vegada que un llangardaix va arribar fins el centre de la terra. Però, per un camí diferent del bosc es va aproximar als animals una oca que els va dir que anava camí de rebre una oca que era el rei del bosc. La resta d'animals no li contestaren i, aquest, s'afegí a la comitiva. En la imatge, per tant, es representa l'arribada d'aquest membre nou.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta un grup d'animals en un paisatge nocturn. Hi destaca la presència de menudes estrelles color blanc, en la part superior de la imatge, i una lluna plena però que reforça la seua forma minvant i presenta tres estrelles en l'interior de l'esfera. Aquesta lluna es situa per davant del tronc d'un arbre, llarg i tacat amb l'aquarel·la, que apareix en un primer pla de l'escena i desplaçat cap a la dreta. Completant aquest paisatge, al fons, s'observa la frondositat de la vegetació del bosc, amb més copes d'arbres de color fosc i, en la part inferior, un llac d'on sorgeixen plantes més menudes i esquemàtiques i al voltant del qual es situen tots els animals.

Entre tots els animals, convé destacar la garsa que es situa en la part esquerra, superior a la resta, i amb un coll excessivament allargat i un bec amb el mateix allargament i acabat amb una pronunciada punta. Pel que fa a la resta del seu cos, aquest es mostra més menut, amb unes formes redones i una ala menuda i marcada amb la tinta. Les seues potes, en canvi, presenten un predomini de les formes rectes. Cal fixar-se en el moviment de l'aigua remarcant amb línies circulars amb la tinta degut a la introducció de les seues potes al llac. Darrere d'aquest gran ocell, un conill molt menut, un teixó que doblega el seu coll per mirar cap a dalt, una mofeta i l'esquirol, en última posició, es miren entre ells i somriuen. Aquests, mostren rostres amb trets senzills i ulls menuts i presenten al cos formes triangulars marcades amb la tinta i amb taques d'aquarel·la més fosques que tracten d'aconseguir la textura de la seua pell.

Finalment, una salamandra, amb un color groc i decorat amb línies negres amb d'altres taronja en una composició de marcat caràcter geomètric, s'enfila pel tronc de l'arbre. Les seues potes, decorades amb motius circulars i llargues unghes negres, s'enganxen a la fusta de l'arbre i, una d'elles, frega la lluna que sembla haver-se encallat en una branqueta d'aquest arbre. Sota d'aquest animal, i en una postura un tan inestable, un ocell amb plomes de vius colors i de cap gros i bec gran resta immòbil al tronc.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A mitjan vesprada arribaren a una llacuna. Allí hi havia molts més animals. I tots es dirigien a rebre el rei del bosc. Els sis companys de viatge decidiren beure i descansar un poc i, mentre bevien escoltaren què estaven dient els altres animals. Sembla que tots tenien l'esperança que el rei seria un dels seus i, per a justificar-ho, contaven fets extraordinaris viscuts per algun membre de la seua espècie. En aquella llacuna contaven les seues històries un teixó, una cadenera, un conill i un picapedrell.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La protagonista d'aquesta imatge és una formiga, que apareix al centre de la composició, sobre un fons vegetal. Aquest fons es caracteritza per la presència d'un cel groc sobre el qual es situen una gran quantitat de fulles. Darrere d'aquesta vegetació, es representa un conjunt d'arbusts de perfils ondulats mentre que, davant d'aquests, apareixen plantes de tiges rectes i grans fulles que es corben i acaben en punta. Aquest conjunt de plantes més esquemàtiques contrasta amb els arbusts i s'estén per la imatge creant un efecte molt decoratiu. Entre aquestes plantes, s'aprecia un turó sobre el qual apareixen plantes més menudes i de formes triangulars.

Hi cal destacar l'aparició entre tot aquest paisatge d'una formiga que mostra tres potes primes i rectilínies, que juguen amb la gradació del color i es recolzen sobre una espècie de peus formats per tres formes quadrades. Aquestes potes formen part d'un cos compost per dues estructures, l'una més allargada i l'altra acabada en punta i decorada amb tres línies amb la tinta i amb les taques d'aquarel·la. Finalment, un cap redó, amb trets angulosos i somrient mostra dues gran antenes rematades per formes circulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tots els animals del bosc continuaven discutint sobre quin animal seria el rei del bosc. Una formiga, que passava per allí, els va escoltar i es posà a parlar amb ells amb la seua veu dèbil. Però, malgrat la conversa, la història explica que la formiga seguí caminant perquè les seues cames eren més curtes i no podia parar-se a descansar si volia arribar a hora per veure el rei.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un fons molt decoratiu. Es tracta de la representació de la frondositat vegetal del bosc però, Calatayud, aconsegueix aquest efecte presentant tot un conjunt d'estructures rectilínies de color verd, tacades amb l'aquarel·la sobre un fons obscur. Aquestes es distribueixen paral·lelament les unes amb altres i de totes elles sorgeixen tot un seguit de parells de fulles.

Cal ressaltar, però, la compareixença d'una d'aquestes tiges en un primer pla de la composició i més gran que la resta. Aquesta, a més, es doblega per deixar que la garsa blanca es recolze sobre ella. Aquesta garsa, menuda i amb un plomatge blanc i negre, mostra un ull ametlat i un gran bec punxerut.

Amagat darrere les grans fulles d'aquesta tija que es doblega, trau el cap la rabosa. El seu color ataronjat i brillant contrasta amb l'obscuritat de la resta de l'escena i es presenta amb dues gran orelles punxerudes, un ull ametlat i un musell allargat amb un ullal que es deixa veure malgrat tenir la boca tancada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Molt prop de la llacuna on es trobaven tots els animals es sentien unes rialles per darrere d'uns arbusts. Allí es trobaven la rabosa, amagada, i la garsa blanca, recolzada sobre una branca. Tots dos comentaven que eren molts els animals que es dirigien a l'encontre del rei i que tots s'havien preocupat de portar-li un regal. Que fàcil havia sigut enganyar-los! Es deien mentre reien i decidien tornar al costat d'ells perquè no sospitaren res.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge presenta l'esquirol ensenyant el seu regal. Convé ressaltar les dimensions desmesurades de la cua, que va engrandint-se segons arriba el final, on apareixen tot un seguit de formes triangulars realitzades amb la línia i amb un acabament dentat. Aquests recursos s'utilitzen per aproximar-se a l'aparença del pèl d'aquests animals. Pel que fa al seu cos, més menut i amb un predomini de les formes redones, mostra unes potes menudes amb unes peüngles que s'agafen amb força al terra o subjecten l'ou que es disposa a regalar. Al cap, dues orelles punxerudes es situen per sobre els ulls i la boca, amb uns bigots pronunciats i dues dents que sorgeixen sota el musell. Pel que fa a l'ou, aquest es presenta amb unes brillants línies ondulades color verd taronja i grogues.

Aquest animal es situa al bosc, sobre un turó de línies ondulades i amb vegetació de formes triangulars mentre que, al fons de la imatge, apareix un arbre de tronc gros i robust amb branques que es dobleguen i mostren un fullatge ondulant aconseguit amb el tacat de l'aquarel·la. A més, un cel nocturn, al fons, deixa veure tres estrelles. Una última estrella es situa sobre l'ou que subjecta l'esquirol.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La rabosa i la garsa blanca no s'havien adonat que la formiga els havia escoltat i s'havia assabentat de la gran mentida. El que volien aquests dos animals era vendre's tots el regals i fugir lluny del bosc amb els diners aconseguits. Mentre, els animals repreneu el seu viatge cap a l'encontre del rei i, per entretenir-se, decidiren obrir i ensenyar els regals a la resta de companys. Com bé mostra aquesta imatge, l'esquirol ensenya l'ou de colors que li oferiria.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de tonalitats verdoses utilitzades tant per la vegetació com per l'animal que s'hi representa. En primer lloc, cal comentar que aquest animal torna a aparèixer en un ambient nocturn aconseguit mitjançant la presència del cel fosc ple d'estrelles i amb una lluna plena però que reforça la seua forma minvant.

Pel que fa a la vegetació, es presenten de nou tot un seguit d'arbres de troncs tacats amb l'aquarel·la i amb unes copes de perfils ondulats junt amb arbusts de les mateixes característiques. La granota, es mou sobre turonets dibuixats amb la línia i, en aquesta ocasió, i tallat pels marges de la il·lustració, hi ha un arbust en un primer terme de la composició que presenta un conjunt de flors ataronjades, de formes quadrades i amb el centre triangular i amb uns raigs groguencs que li atorguen un caràcter molt ornamental.

Per últim, la granota, recolzada sobre les dues potes del darrere sosté amb les potes del davant una safata de color blau i tacada amb l'aquarel·la on s'hi reflecteixen la lluna i les estrelles. No mostra cap diferència entre el cap i el tòrax i al cap sobresurten els ulls i amb la tinta es dibuixa la boca. Tant els seus membres anteriors com posteriors són de la mateixa mesura i intenten reproduir la membrana que uneix els dits però d'una manera molt esquemàtica.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La granota també va voler mostrar el seus regals als altres animals. El seu paquet contenia una safata de plata on es reflectien les estrelles com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representa al fons de la vegetació frondosa del bosc però, en aquesta ocasió, destaca presència de nombrosos animals.

Al centre, i superior a la resta, apareix un porc senglar subjectant un pergamí amb les potes davanteres i recolzat sobre una espècie de roca. Aquest animal mostra un cos gran i recobert de forts pèls marronosos que es representen amb una sèrie de formes triangulars amb la tinta i l'aquarel·la, unes potes curtes i una cua prima i menuda acabada amb una forma geomètrica. A més, té el musell allargat amb dos ullals grans i forts.

Vora la roca on es situa, treuen el cap més animals com ara la granota, de la qual només s'aprecien els ulls, un eriçó amb un aspecte arrodonit i amb l'esquena coberta d'espines triangulars, un teixó de pelatge gris i musell molt allargat i, finalment, un ànec, amb un bec ataronjat i un coll desproporcionadament llarg respecte la resta del seu cos, molt més menut.

Darrere del porc senglar, un cérvol, que reconeixem per les seues banyes, observa amb atenció l'escena mentre que situats a les branques dels arbres i emmarcant el porc senglar es presenten dos ocells. Un d'ells, el de l'esquerra, mostra una ploma llarga i roja al cap i un plomatge color gris mentre que l'altre té un bec molt més gran i allargat i es representa amb una tonalitat més càlida.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Arribada la mitjanit, tots els animals es trobaven davant del tron del rei qui havia deixat un missatge en el qual explicava als súbdits que encara no l'anaven a poder conèixer. Aquesta escena mostra com el porc senglar llegeix la nota envoltat per la resta d'animals.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En la imatge es representen sobre un fons nocturn ple d'estrelles la garsa blanca i la rabosa.

La rabosa es situa al centre de la composició i es veu afectada pel marc de la il·lustració. D'aquesta manera, només es pot veure com subjecta un dels regals amb les potes del davant i el seu rostre. Aquest animal segueix les característiques de representació amb què ja ha anat apareixent com ara el seu color ataronjat, el morro cap a dalt, dues gran orelles punxerudes, un ull ametlat i un musell allargat amb tres ullals que apareixen entre les dents. Cal ressaltar la caixa decorada amb motius geomètrics que subjecta amb unes peüngles negres i que pel fet d'estar oberta ens permet observar tot un seguit de menudes branquetes que un dels animals havia dipositat entre unes bonyigues de vaca que a la il·lustració no hi apareixen.

Darrere la rabosa, i per davant d'un tronc gros, vola la garsa blanca amb l'ull entornat i amb les ales ben esteses. En una de les seues ales sosté un dels draps bruts que també s'hi ha trobat en obrir els paquets que els animals havien ofert al rei.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tots els animals deixaren els seus regals i se'n anaren. La rabosa i la garsa blanca tornaren sense fer soroll per recollir tots els paquets. Cadascun pensava a burlar l'altre i en l'últim moment quedar-se amb tot. Decidiren obrir els regals i classificar-los segons els seu contingut però, quina va ser la seua sorpresa quan es trobaren amb cinc escarabats, bonyigues de vaques, etc., que demostrava que els animals havien esbrinat la veritat. A la imatge es representa aquest moment de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,5 x 9,1 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel seu emmarcament fotogràfic degut a la presència d'una part de l'arbre i l'aparició, en l'extrem superior de la composició, d'una part d'un cel diürn amb dos nuvolets. En realitat, d'aquest arbre només se n'aprecia la part superior de la copa, representada amb formes ondulades tacades amb l'aquarel·la.

Cal destacar la presència d'un mussol i una òbila sobre una de les branques que creua horitzontalment la composició. El mussol, més gran, presenta un cos de formes arrodonides sense cap transició amb el cap. A més, aquest es caracteritza per un plomatge de formes triangulars que s'estenen també per les seues ales curtes. Pel que fa als trets del rostre, aquest ressalten per la senzillesa i per la compareixença d'unes grans cel·les punxerudes. Sobre el seu cap es presenta la formiga, molt menuda, i amb tres potes allargades i rectilínies i les antenes rematades per una forma circular.

Tot seguit, l'òbila, més menuda, apareix semioculta pel mussol. Com aquest últim, mostra un plomatge a base de formes triangulars i un bec menut i punxerut i, al contrari del seu company, al cap té un caragol amb barret entre les banyes i una caragol de mar sobre la seua closca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Si recordem la formiga, aquesta estava ja molt cansada i, a més, s'havia perdut pel bosc. De sobte, es va trobar amb un caragol que portava a rastres un caragol marí per regalar-li'l al rei. Aquest estava molt trist perquè pensava que no arribaria mai a hora, ja que era l'animal més lent del bosc. La formiga, però, li confirmà que es tractava d'una gran mentida de la rabosa i la garsa blanca i el caragol s'enfadà molt. Sense que ells dos se n'adonaren, un mussol i una òbila els observaven i escoltaven des de l'obscuritat. S'havien passat el dia dormint i no s'havien assabentat de la notícia del rei. Gràcies a aquest fet tots els animals s'assabentaren de la mentida i acabaren rient-se tots junts de la rabosa i la garsa blanca.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les imatges d'aquest llibre es caracteritzen per l'ús de la tinta xinesa, amb la qual es delimiten els contorns i es remarquen alguns detalls concrets, així com l'aquarel·la, tècnica que, en ocasions, ressalta mitjançant taques degradades de color.

Cal destacar-hi que totes les imatges del llibre tenen lloc en un mateix entorn. Així, són molt habituals les representacions d'un bosc, normalment amb un cel nocturn ple d'estrelles a la manera de gran tapís i amb la presència d'una lluna plena però que reforça la seua forma minvant, junt amb l'aparició d'abundant vegetació. Aquesta vegetació es caracteritza per la presència d'arbusts de formes ondulades i arbres de troncs grossos i fullatge espés. Convé ressaltar, però, que Calatayud no oblida pas el seu gust per la decoració i que ho demostra, bé en determinats motius ornamentals repartits per la imatge o bé en composicions més vives i ornamentades com ara la il·lustració del pollastre.

A més, tots els protagonistes de la història són animals i, per a la seua representació, Calatayud, malgrat recórrer als models naturals reals, imprimeix el seu estil particular com s'observa en detalls com ara les desproporcions d'algunes parts del cos, els trets del rostre o l'aparició de formes geomètriques.

TÍTOL: El bosque de mi abecedario.

AUTOR: Pedro Villar.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Diálogo, València, 2003.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 23,4 x 23,2 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 30.

ISBN: V. 84-95333-46-5.

DEPÒSIT LEGAL: V-1037-2003.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 14 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada, Miguel Calatayud representa un ocell personificat amb un rostre i un cos humà. Aquest recurs serà habitual al llarg a les il·lustracions d'aquest llibre. Així, es representa un rostre humà, amb barret i un nas en forma de bec i amb un cos on destaca la presència de dues ales en compte de les extremitats superiors.

La seua posició inestable respon al fet de mostrar-lo volant sobre les branques i el fullatge dels arbres que observem al fons on ressalten les taques d'aquarel·la. Aquests arbres només mostren una part del seu tronc, que apareix tallat pels marges de la il·lustració, i dels quals sorgeixen branques envoltades per fulles en forma de cor. Moltes de les fulles presenten al seu centre una lletra en color blanc simbolitzant el títol del llibre. Finalment, darrere els arbres s'estenen frondosos arbusts de formes ondulades que completen aquests fons vegetal.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest llibre presenta una sèrie de textos poètics però no tenen cap relació entre ells. No hi ha cap argument concret ni cap personatge principal i només el joc amb les lletres de l'abecedari, que a més donen nom al conte, és l'únic motiu conductor. Cada pàgina és una escena independent tot i que l'il·lustrador repeteix l'aparició d'algunes figures en distintes ocasions.

GUARDES:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons neutre color blau, tonalitat dominant de la imatge, es representen dos ocells recolzats sobre els extrems de les branques d'un arbre. Aquestes dues figures simètriques ocupen pràcticament tota la imatge i es presenten amb característiques idèntiques; mostren un cap redó, amb un bec allargat i acabat en punta que subjecta unes lletres. El que més crida l'atenció és la cresta amb què decoren el cap, a la manera de gran ventall, desproporcionadament gran respecte la resta del cos i acabada en unes puntes triangulars de color morat. Les ales també participen d'aquest tret desproporcionat, ja que, una d'elles, és més llarga que l'altra. A més, tant les ales com la cua, acabada també en puntes triangulars, mostren una decoració de franges morades com observàvem en la cresta.

Els dos ocells, que apareixen l'un enfront de l'altre, es situen sobre les branques d'un arbre. Precisament, d'aquestes branques sorgeixen tot un seguit de fulles en forma de cor que es distribueixen pel fons de la imatge i que contribueixen, junt amb les papallones representades amb el cos central format per una lletra, a accentuar el to decoratiu que desprèn aquesta imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La imatge de les guardes es relaciona amb el títol del llibre per l'aparició de les lletres, tant en les papallones com també amb el bec dels ocells.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini de les tonalitats marrons i ocre. En un fons neutre tacat amb l'aquarel·la es representa, al costat esquerre, un cel nocturn amb estrelles blanques petites. Per sota apareix un paisatge format per un conjunt de construccions i, al centre, en una posició més avançada, apareix un gran arbre.

En primer lloc, convé comentar que es tracta d'una sèrie d'edificacions imaginàries que s'inicia amb una més gran que la resta que presenta un cap humà recolzat sobre els murs d'una casa. El cap, tocat amb un barret de bruixot, es caracteritza per un predomini de la línia amb la qual es dibuixen uns trets senzills i menuts, com s'observa en els ulls redons i la boca, remarcada amb roig. A continuació, prop d'una banderola ataronjada que serpenteja per darrere d'aquest cap, s'hi distribueixen, les unes al costat de les altres, la resta de construccions. Totes aquestes són de dimensions idèntiques però, malgrat la profusió de formes geomètriques, mostren alguns trets distintius de manera que, la següent al bruixot, es presenta amb una teulada triangular i amb una ruleta de colors al centre. Al seu costat, se'n disposa un altra amb dues finestres allargades i esbossades i, per últim, al costat de l'arbre, una casa de forma més cilíndrica i amb una teulada també de colors. Aquesta abundància de colors només es dona en aquestes dues estructures.

L'arbre central és l'encarregat de separar en dos blocs aquest conjunt de construccions i tota la composició. Es representa amb un tronc gros i clar i amb línies que en marquen la forma. Nombroses branques, primes, que al mateix temps es bifurquen en branquetes més menudes, s'estenen a banda i banda de la il·lustració. Cal destacar l'aparició de fulles negres, de forma ondulada, que envolten les branques i ofereixen un efecte bastant decoratiu pel seu color i la seua forma.

A l'altre costat, es deixen veure la resta d'edificacions que apareixen per darrere del tronc. Una estructura d'escales mostra al davant una columna que sosté un planeta envoltat per un anell. Al costat d'aquest, apareix una construcció amb un arc de mig punt i un molinet de vent pegat a aquesta. Per últim, una forma piramidal, amb finestretes de mig punt roman al costat d'una baldusa decorada amb motius geomètrics de color roig i taronja, que es situa davant d'una estructura rectangular amb un hexàgon, sosté una esfera al seu davant.

En segon lloc, cal fixar-se en el terra on han caigut tres branques trencades de l'arbre però que conserven totes les fulles. Al costat esquerre, un xiquet, amb expressió d'alegria, dirigeix la mirada cap al cel. Aquesta figura destaca pels seus trets quadrats com observem en el seu tronc, rígid i de formes rectes o en les seues extremitats. Es representa en una posició de moviment que s'aprecia en els peus que semblen caminar i els braços que s'obrin. Fins i tot, un d'ells, exageradament més llarg, s'alça intentant arribar fins a la lluna. Les mans i els dits són de formes quadrades que remarquen el geometrisme del personatge. Pel que fa al cap, aquest mostra una forma més arrodonida amb trets menuts i amb els cabells amb un serrell punxerut. El xiquet intenta tocar la lluna que apareix sota les branques de l'arbre. Es tracta d'una lluna minvant però amb la línia se'n marca la forma plena. Cal ressaltar els raigs que l'acompanyen, fets amb la línia i reforçats amb taques més obscures amb l'aquarel·la. Pràcticament al marge de la il·lustració, un sol groguenc, es mostra envoltat per raigs triangulars petits amb d'altres més llargs que també s'intensifiquen amb l'aquarel·la.

Finalment, el protagonista de la imatge, el poeta, apareix flotant per davant l'arbre, en posició horitzontal. Es vesteix

elegantment, amb llacet al coll i barret i, amb el braç esquerre, subjecta un pergamí. Es caracteritza pel seu rostre angulós, de contorns marcats i nas punxerut, i uns ulls menuts resolts amb esferes senzilles. A més, el cos, també evidencia aquest gust pel geometrisme, amb una marcada forma quadrada en el tronc i les extremitats. Els seus braços, a més, mostren una desproporció respecte la resta del cos a causa del seu lleuger allargament però, com la resta, presenten una forma quadrada la qual s'observa clarament en les seues mans.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença explicant que hi havia un poeta que es dedicava a recollir totes les paraules que queien de les fulles dels arbres. Calatayud interpreta les paraules de l'autor i fa aquesta il·lustració en la qual afegeix elements nous que completen el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, l'escena és envaïda per les tonalitats blaves per a simbolitzar la foscor de la nit. A més, apareix una lluna minvant, de color blanc, però que amb una línia en remarca la forma plena, amb tot un seguit d'estrelles menudes de color blanc, que es reparteixen per la imatge, i reforcen aquesta idea de nocturnitat.

Cal destacar que tota la imatge és ocupada pel personatge de la il·lustració anterior, el poeta, que apareix tombat i amb els ulls tancats. El seu vestit també pren aquesta tonalitat blavosa, a més de jugar amb les taques de l'aquarel·la, però presenta les mateixes característiques de geometria i angulositat amb què ha aparegut abans. Destaca l'allargament exagerat i intencionat dels seus braços. Un d'ells es doblega i amb la mà s'agafa al cos i l'altre s'estira i li serveix per recolzar-se el cap a manera de coixí. A més, les seues cames, més curtes, s'entrecreuen i amb un peu es recolza mentre que l'altre, en una posició més inestable, només toca de puntetes el terra.

Tot aquest personatge s'envolta per una sèrie d'elements amb colors més vius i que es distribueixen de manera correlativa al llarg del seu cos. Aquest recorregut s'inicia amb la lluna i, seguidament, adoptant la forma del barret, quatre estrelles, l'una al costat de l'altra. A continuació, una casa amb teulada a dos vessants es mostra al costat d'un arbre amb quatre branques amb fulles negres i el que sembla un conjunt d'arbusts, de color verd i formes redones, del qual sorgeix el tronc d'una palmera de fulles esquemàtiques i triangulars i amb els fruits redons que s'estén cap a dalt seguint la forma del muscle. Per davant del tronc de la palmera, un ocell, de perfil i amb una estrella al bec s'enganxa al muscle amb les dues potes i amb ell, una papallona d'ales de colors vola al costat de l'arbre. Immediatament després, un llapis de color blau resta en peu al costat d'un altre arbre de fullatge ondulant i d'un xiprer. Tots tres es situen enfront més arbusts i, al final d'aquest, camina una gallina amb una cresta roja i una pota exageradament més llarga que l'altra per a reforçar-ne el moviment. Els arbusts són substituïts ara per un edifici modern, de forma escalonada i esquemàtiques finestres, situat rere una rosella roja i rosa i amb una tija decorada amb dos verds diferents. Un altra construcció quadrangular, amb una única finestra circular en la part superior, descobreix la presència de més vegetació de fons i mostra al seu costat una trompeta amb una nota musical. Ja a les cames de la figura, tres núvols de formes caragolades descarreguen una pluja juntament amb un llamp groguenc i apareixen al costat d'un altre arbre que té decorades les branques amb un reguitzell de menuts detalls geomètrics i amb la presència al fons d'una església amb una cúpula blava. Per últim, un mussol amb les ales esteses, es recolza sobre la cama doblegada de la figura i al seus peus ens trobem amb un cor menut i el pergamí que també havia aparegut en la imatge anterior.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta ocasió, el text explica que és durant la nit quan es teixeixen els somnis i que les paraules viuen en la memòria. Per a il·lustrar el que conta l'autor, Calatayud, torna a representar el poeta de la imatge anterior i es serveix del color per simbolitzar la nit. A més, amb l'estil particular que el caracteritza, interpreta aquesta memòria d'una manera molt personal, tot distribuïnt al llarg del cos de la figura distints elements.

A pisar los charcos
a tocar el cielo,
a mirar las nubes
dentro de un espejo.
Vamos muy deprisa
hay agua en la calle,
a pisar los charcos
que no falte nadie.
Bailan las estrellas
en el firmamento,
reflejo en el agua,
corazón abierto.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Les tonalitats blavoses tornen a envair la composició, així com la presència d'estrelles al cel. Cal dir que, amb les estrelles també hi apareixen una sèrie de núvols, que s'obscoreixen amb l'aquarel·la i que ressalten per les seues línies caragolades.

En aquesta ocasió, es representa al fons la silueta d'un poble format per tot un seguit de construccions blanques i tacades amb l'aquarel·la que s'amuntonen al costat de l'església, al fons, i de la qual només s'aprecia la torre del campanar amb una menuda cúpula de color blau. Entre totes aquestes construccions també es pot trobar una vegetació central, en forma d'arbust de formes ondulades o, fins i tot, un arbret envoltat per la tanca del pati d'una de les cases.

Representats més grans, per a reforçar la profunditat de la imatge, apareixen dos xiquets divertint-se amb els bassals d'aigua dels quals sorgeixen quatre gotes dibuixades amb la línia i d'extremes circulars fruit de la força de les seues xafades. En un d'aquests bassals, a més, s'hi reflecteix el cel amb els núvols i les estrelles. Els xiquets es caracteritzen pel seu cap, de forma més redona i amb trets senzills aconseguits amb la línia, així com pel geometrisme dels seus cossos, amb uns troncs de formes quadrades com ocorre també a les seues extremitats. Cal mencionar l'allargament dels seus braços, que s'estiren cap al cel i amb les mans, ben obertes i de dits força quadrats, toquen algunes estrelles. Pel que fa a les cames, la xiqueta les presenta obertes i estirades, amb un peu en un bassal i l'altre al bassal més gran del centre i, el xiquet, més gran, flexiona la cama amb què introdueix el peu al bassal que comparteix amb la xiqueta, mentre que l'altra la doblega cap enrere i la manté en l'aire. Tots dos comparteixen aquestes característiques, a més de la manca de volum, però s'individualitzen mitjançant la roba i els cabells, ella amb una cueta amb puntes i serrell punxerut i ell amb cabells més curts i acabats amb punta.

Per últim, al marge esquerre de la imatge, i molt més menut, hi apareix un altra figura, que no sembla tenir res a veure amb els dos xiquets. Es tracta d'un home amb paraigües i amb el coll de la jaqueta pujat que passeja prop d'aquests xiquets. Es representa seguint els mateixos trets geomètrics i, darrere d'ell, un altre núvol, descarrega una pluja sobre un bassal que també mostra les gotes i els moviments de l'aigua causats per la força amb què cau la pluja.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El text continua remarcant la presència de les estrelles al cel però, ara, relata que hi ha aigua als carrers i que cal anar a xafar els bassals. Calatayud torna a interpretar el text afegint més elements a la composició dels que es descriuen en el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 22,4 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons rosat, al costat dret apareix una combinació de distintes lletres distribuïdes en requadres blancs i negres i, al costat d'aquesta estructura tipogràfica, una espècie de màquina de caramels i xiclets de bola que també mostren al centre distintes lletres. Una d'elles, de color rosa i amb la lletra «i», es mostra fora del pot i sembla caure cap a baix.

La figura d'un pallasso, desplaçat a la dreta i davant del fons negre i blanc, es converteix en el protagonista de la composició. Es representa amb un barret color blanc, decorat amb uns cercles decreixents i de color blau i, sobre aquest barret, deixa veure uns cabells de formes geomètriques. El seu rostre mostra un ull romboïdal color blau, un nas allargat i rematat amb un cercle roig, propi dels pallassos, i les galtes decorades amb dues estrelles blaves. Un dels seus ulls el cobreix amb una piruleta roja que també conté tres lletres negres al seu centre, igual que la que s'introdueix a la boca. Convé ressaltar la redonesa del cos, vestit de rosa i decorat amb estructures de tres o dos rombes d'un rosa més obscur i amb un coll blanc circular que fa conjunt amb les mànegues. A més, la robustesa dels seus braços accentua els seus trets geomètrics que observem, per exemple, en les mans, amb una forma i uns dits quadrats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tot seguit, el conte explica que els poemes es disposen sobre un fons negre i blanc i que alguns són de sucre, gerdó o cirera. Per a interpretar aquest text tan poètic, Calatayud remarca la importància de les lletres i, per tant, de les paraules i es serveix d'elements que no es nomenen en la història combinant-los amb allò que s'explica.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 22,4 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència, sobre un fons gris, d'una sèrie d'animals que es distribueixen per la composició sense mostrar cap tipus de relació entre ells ni formar part de cap escenari concret.

Així, en la part superior, es representa una ovella que s'acompanya d'unes esquemàtiques plantes de fulles triangulars al costat de les potes. Aquest animal es caracteritza per la redonesa del seu cos, aconseguit mitjançant l'ús de línies corbes, i, des del qual, sorgeix el cap, amb un rostre de trets angulars i una boca menuda i somrient, a més de la cua i les potes. Aquestes últimes, contrasten amb la resta del cos pel seu predomini de formes rectes. Les potes davanteres es dobleguen per a reforçar una idea de moviment i, amb una d'elles, s'enganxa al fil que surt d'una madeixa de llana situada al seu davant.

Sota l'ovella, un menut cranc de color roig amb les pinces negres es mou en direcció contrària. Malgrat la seua forma de crustaci, amb quatre potes compostes per formes geomètriques a cada costat, al seu cos es representa un rostre amb trets humans com ara les celles, els ulls menuts, un nas punxerut i una boca amb uns llavis marcats i de color roig.

Finalment, la part inferior és ocupada per un centpeus, que ocupa tota la imatge horitzontalment. Presenta un cos llarg i nombrosos peus calçats amb botes obscures. A més, porta un barret sobre el cap, per darrere de les dues antenes. Aquests cuc apareix entre una esquemàtica vegetació que sembla representar la gespa i, al costat d'una d'aquestes branquetes, apareix l'últim d'aquests animals, una formiga.

La formiga, tocada amb un elegant barret, es mostra trepant per aquesta herba representada mitjançant un pal central amb unes fulles corbades al llarg d'aquest i dues més grans al final. Amb tot, el seu color gris, les confon amb la resta de la composició. Destaca pel seu rostre de trets senzills traçats amb la línia i amb un nas aguilenc. Aquesta formiga, mostra unes potes de formes rectes, que es dobleguen per a assenyalar-ne el moviment i, al que serien els peus, presenta unes ratlles menudes amb les quals s'enganyaria a l'herba.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta ocasió, Calatayud reparteix per la imatge tot un seguit d'animals que es nomenen en el text i amb els quals es formulen una sèrie de preguntes.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 22,4 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge, amb un fons clar, presenta una organització amb el text situat a l'esquerra mentre que la il·lustració es desplaça a la dreta.

Apareix una finestra, formada per una arc de mig punt, a través de la qual descobrim un paisatge marítim. Sobre l'ampit de la finestra es col·loca un cossiòl amb una flor esquemàtica formada per una tija envoltada de fulles triangulars, que assenyalen una «o», i una rosella blanca d'aparença geomètrica. Una de les fulles de la tija ha caigut i descansa sobre l'ampit. A continuació, una columna rematada per un cossiòl que conté una planta de formes triangulars i quadrades flors taronja, es prolonga en un mur llis on trobem una segona vocal, la «e». La xemeneia d'on ix fum i que es mostra al costat d'aquest últim cossiòl. Una «u» es deixa veure entre el fum gris de formes caragolades. A l'esquerra d'aquest mur llis apareix una balustrada que deixa veure el mar. Aquest destaca pel seus trets rectes, com comprovem en la línia de l'horitzó, i geomètrics, que s'observen en les formes triangulars que es reparteixen per l'aigua i que en simulen el moviment. Un peix exageradament gros nada entre aquestes ones i, per damunt d'ell, una illa d'aparença piramidal mostra dues palmeres de fulles punxerudes i dos caragols de mar es deixen caure sobre la sorra. Per últim, una «i», sobre la sorra, i una «a», al mar, completen aquesta escena que es remata amb un cel morat amb un núvol de perfil ondulat.

Finalment, a l'altra banda de la finestra, en un primer pla, apareix un xiquet vestit amb una samarreta roja. Es representa amb un cap gros i redó, amb els cabells amb un serrell punxerut i uns trets de línies senzilles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Continuant el joc amb les lletres de l'abecedari, ara, el text utilitza les cinc vocals per a confeccionar un text mentre que, Calatayud, es serveix d'allò que es conta per representar aquesta il·lustració. Així, s'explica que la «a» flota a l'aigua del mar i la «i» té una illa on hi viu feliç. Basant-se en aquests fets es realitza tota la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 22,4 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, la imatge es desplaça al marge esquerre i apareix sobre un fons gris tacat amb l'aquarel·la. Apareix la silueta blanca i tacada amb aquarel·la roja i blava d'una lletra esa amb els extrems que es caragolen. La resta d'elements de la imatge es distribueixen al voltant d'aquesta lletra. Convé ressaltar la presència de la figura masculina del poeta que havia aparegut en les primeres il·lustracions i que ací dorm recolzant el cap sobre els seus braços entrecreuats. Aquesta figura s'adapta a la forma de la lletra i, per això, la seua posició inestable. Es mostra amb els trets que ja havia aparegut, com ara l'angulositat del rostre i el barret. Cal destacar l'exageració de la llargària dels seus braços, de formes rectes i rectangulars com ocorre amb la mà i els dits. Aquesta exageració, intencionada, es deu al fet que aquests es presenten sota el cap del personatge.

L'aparició de les lletres formant part de la composició també es veu en aquesta ocasió. Així, sota el barret es dibuixa un altra esa i una pe s'uneix a la forma d'un peu. A més, a la part superior una ve es mostra rere una copa que vessa vi, mentre que una cirera és envoltada per una ce.

Per últim, la lluna, els núvols i les estrelles es situen en l'extrem superior de la lletra central.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Si a la il·lustració anterior es jugava amb les vocals, en aquesta imatge li arriba el torn a les consonants. Així, a partir de la pregunta *on viuen les lletres?*, es presenta un poema que nomena alguns dels elements que Calatayud presenta. Aquest, però, tria alguns d'aquest motius del text sense representar tots els que s'hi nomenen. A més, n'afegeix de nous com ara la lluna, els núvols o les estrelles, que semblen tenir una funció decorativa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per les tonalitats ocre i grises. Així, sobre un fons tacat amb l'aquarel·la, s'ordenen tot un seguit d'elements que el text va nomenant.

Convé ressaltar la presència al fons de la imatge d'una sèrie d'estructures geomètriques que semblen representar les formes d'una ciutat. A més, a l'extrem esquerre un pal sosté un fil amb banderoles de diferents colors que contrasten amb el to més apagat de la composició. Un núvol menut sobrevola el cel i es situa al costat del tronc gros d'un arbre.

Precisament, aquest arbre, es representa més gran per a reforçar la profunditat de la imatge i marcar la distància amb les siluetes del fons. El tronc destaca per les línies ondulades, per les taques de color i per l'aparició d'un mussol que trau el cap entre una d'aquestes línies corbes. Aquest animal es caracteritza per la redonesa del cap i el cos, amb un ull menut i les ales decorades amb formes triangulars a la manera de plomes. Finalment, d'aquest tronc robust sorgeixen branques menudes envoltades de fulles ondulades de color negre i amb un efecte molt decoratiu. Al centre d'aquestes branques, i amb una certa inestabilitat, es mostra un niu circular amb un ocell gran que amb les ales esteses protegeix els quatre ocelllets més menuts.

A l'altra banda de la imatge, l'estructura geomètrica comentada s'enganxa amb més construccions de característiques similars però que augmenten considerablement les seues dimensions. Més banderoles de colors es reparteixen pel fons i sobre d'aquestes ens trobem amb un gran rellotge d'arena que es recolza sobre una forma quadrada amb tres finestres en forma d'arc de mig punt davant d'unes escales. Cal destacar el fort caràcter geomètric que desperten tots els elements com, per exemple, en la forma triangular de l'arena que cau al rellotge. Tot seguit, una torre campanar mostra una campana i es remata amb un temple decorat amb la forma d'un sol i una teulada triangular envoltada per dos pinacles i dues formes ondulades. Per últim, entre el rellotge d'arena i el campanar es situa dins d'una casa estreta, i traient el cap per una finestra, una figura humana que reproduïx els trets del poeta que havia aparegut a les primeres il·lustracions i que es vesteix amb barret i llacet al coll.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta ocasió, la imatge reproduïx tots els elements que el text va enumerant com ara el niu de l'arbre, la torre del campanar i el rellotge d'arena. Tot i això, Calatayud introdueix elements que no es nomenen en el text com ara el mussol, les banderoles o es construccions del fons.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un fons groc sobre el qual es representen els distints elements que conformen la il·lustració. En la composició es distingeixen dos plans que tenen sentit o relació amb el text. Així, la part inferior està ocupada pels llibres que són com els arbres mentre que en la part superior ens trobem amb un cel ple d'oronetes sobrevolant-lo.

Aquestes cinc oronetes són de les mateixes característiques com s'observa en el color negre, cabets redons amb el bec triangular i unes ales llargues i corbades que es confonen amb una cua doble i acabada en punta que s'estira en paral·lel a les ales. Amb tot, una d'elles, apareix al centre de la imatge molt més grossa que la resta que volen al voltant.

Aquests ocells es representen sobre un fons format per tot un seguit de llibres oberts, de color blanc, i tacats amb l'aquarel·la, que contrasten amb les oronetes per la seua tonalitat més suau. A més, convé remarcar l'aparició en les tapes dels llibres d'unes branques marrons i envoltades de fulles groguenques. Les fulles s'uneixen a les branques mitjançant un palet recte que desemboca en una estructura de puntes triangulars amb un gran efecte decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquesta imatge, Calatayud representa amb més fidelitat que en altres ocasions el text de l'autor que, en aquest moment, explica que els versos són les oronetes del bosc de les paraules. El resultat visual és molt poètic amb consonància amb les paraules del conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel predomini de les tonalitats càlides amb què es representen tots els elements de la composició i pel fons clar tacat amb l'aquarel·la. Convé ressaltar la profusió d'objectes que s'entremesclen els uns amb els altres provocant una certa complicació visual.

En primer lloc, cal comentar la presència de tot un seguit d'arbres amb unes branques primes envoltades per un conjunt de fulles en forma de cor. Aquestes fulles es presenten en proporcions distintes i, fins i tot, algunes d'elles, mostren lletres minúscules en negreta al seu centre. Allò més cridaner és la seua distribució per tota la imatge, agrupades en conjunts molt nombrosos quan són d'unes dimensions menudes o més separades per branques primes i rectangulars quan són una mica més grans. Totes elles, tanmateix, contribueixen a accentuar el caràcter decoratiu de la il·lustració i, juntament amb les estrelles de color blanc i la lluna de la dreta, delaten el gust de Calatayud per aquests tipus de composicions ornamentals.

Entre aquestes ramificacions, es representa una branca més grossa sobre la qual es recolza un mussol. Aquest ocell, que no es nomena en el text, es mostra amb un predomini de les formes redones, com observem en el cap i en el cos, i amb les potes de formes geomètriques s'enganxa a la branca. Pel que fa al seu rostre, destaca per les línies senzilles i sota el nas triangular es disposa una a minúscula.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El títol del conte apareix en aquestes pàgines en les quals, mitjançant les lletres de l'abecedari, es presenta un poema remarcant amb negreta cadascuna de les lletres. La il·lustració, per tant, es una mescla personal que fa Calatayud d'alguns pocs elements que es nomenen en el text com ara arbre, estrella i lluna. Cal ressaltar el recurs d'agrupar les lletres en les fulles dels arbres creant un efecte molt expressiu.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23'4 x 44'8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. A diferència de la imatge anterior, en aquesta ocasió, destaca l'ús de tonalitats verdoses sobre un fons del mateix color i tacat amb l'aquarel·la. Al centre de la composició es disposen quatre arbres, situats sobre un turó, ordenats els uns darrere dels altres i disminuint-ne les dimensions segons van allunyant-se per marcar la profunditat de l'escena.

Tots aquests, però, es presenten amb un tronc gros de perfil ondulat sobre el qual es dibuixa un rostre humà de trets angulosos i nas punxerut. Es mostren amb els ulls tancats i amb una boca molt menuda de llavis rojos. Els dos primers, a més, tenen la boca oberta, com si parlaren, i d'on sorgeix una filera de lletres en negreta. Aquest tronc es remata amb una sèrie de branques primes que s'estiren cap a amunt i s'omplien de fulles també amb forma de cor. El conjunt de totes aquestes fulles que es distribueixen per la imatge és l'encarregat d'accentuar el gust ornamental que Calatayud atorga a moltes de les seues imatges.

Cal ressaltar però que les dues branques dels extrems de l'arbre del costat esquerre s'allarguen per la imatge destacant sobre la resta. Així, sobre una d'aquestes es situen dos ocellets de color taronja amb una lletra en cadascun dels seus becs. De la mateixa manera, a l'altra banda, una branca encara més llarga que l'anterior, travessa tota la composició i es remata amb més fulles amb forma de cor al seu extrem, mentre que cinc ocellets, igual que els altres que ja han aparegut, es distribueixen per la llargària de la branca. Els ocells, menuts, de caps redons i potes geomètriques, s'ordenen els uns al costat dels altres, en distintes direccions i bé sols o bé per parelles sostenen amb el bec una lletra. A més, un d'ells, es mostra del revés, cap avall, subjectant-se amb una pota a la branca per no caure. Finalment, al fons es representen arbust de formes ondulades i un arbre llunyà amb les fulles negres.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració comporta una continuació del poema anterior que acaba en aquestes pàgines en arribar a l'última lletra de l'abecedari. Calatayud torna a utilitzar algun element del text, com ara els ocells, per presentar-los juntament amb uns arbres i en una il·lustració molt personal.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un fons clar sobre el qual es situen tres personatges que caminen sobre la sorra d'una platja. Aquest paisatge marítim ressalta pels muntanyars de formes geomètriques decorades per distints elements marins com ara una estrella de mar o caragols de mar així com pedres que aconseguen la seua textura rocosa per la multitud de triangles menuts de colors amb què es representen. Al fons, una cadena muntanyosa apareix amb les mateixes característiques davant un mar format per una línia recta i ones triangulars. Convé ressaltar la presència d'un peix, exageradament gros, que nada sota l'aigua. Al cel, un sol ataronjat de raigs llargs i ondulats, apareix juntament amb dos núvols.

Passejant vora el mar, i molt més gran per a reforçar la profunditat de la imatge, es presenten tres figures humanes. La primera d'aquestes, en direcció contrària a les altres dues, es mostra amb el tronc d'un arbre a la mà i una branqueta més menuda en l'altra. Es tracta d'un arbre menut, amb un tronc de formes ondulades aconseguides amb la tinta i amb l'aquarel·la i amb unes fulles negres a banda i banda de les blanques. El personatge es caracteritza pel predomini de les formes geomètriques al seu cos tal i com s'aprecia a la forma quadrada i ampla del seu tronc, les cames rectes i les mans i els dits de formes quadrades. Pel que fa al seu cap, una mica més menut respecte la grandària del seu cos, destaca per l'angulositat dels seus trets i pels cabells punxeruts i triangulars.

Al centre, l'única figura de dona de la imatge, es mostra amb uns cabells llargs acabats en formes geomètriques i un rostre de línies senzilles rematat per un coll exageradament gros. Cal comentar que, el seu cos, presenta la mateixa robustesa i caràcter quadrat que el personatge anterior així com la disposició triangular de les seues cames rectes. A les mans, en canvi, porta un roser també de línies geomètriques com comprovem en la forma quadrada de les fulles i les flors les quals desprenen el gust ornamental de molts de elements de les composicions de Calatayud.

Finalment, un tercer personatge, que ja ha aparegut en altres il·lustracions del llibre com comprovem en el seu barret, el llacet del coll i el vestit elegant color cru, es mostra en aquesta ocasió amb una sèrie de pergamins que li cauen de les mans amb unes gotes de tinta obscures.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En la il·lustració es representen tres personatges que es corresponen amb les tres endevinalles que es presenten en el text. La primera endevinalla fa referència a les branques dels arbres i, per aquest motiu, la primera de les figures apareix amb aquestes a la mà. Al centre, una dona subjecta un roser que es menciona en la segona endevinalla mentre que, per últim, un home ensenya diversos fulls que fan referència al món de paper que es nomena en la tercera endevinalla i unes gotes obscures per a expressar les mans tacades que també es mencionen al text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaca la representació d'un interior medieval, aspecte que s'aprecia pel terra de mosaic i la presència de les dues finestres d'arcs apuntats. A través d'aquestes obertures es permet veure la presència abundant de vegetació i arbres entre els quals hi podem distingir un xiprer i palmeres amb altres arbust o els arbres de fulles negres que ja han aparegut a altres il·lustracions del llibre. A més d'aquest repertori natural, també s'hi troben tot un seguit de construccions com l'estructura d'arcs de mig punt que recorre el paisatge enjardinat o la torre que s'alça a la dreta. Tota aquesta escenografia es completa amb un cel nocturn que, a la manera de tapis decoratiu, es cobreix d'estrelletes.

Pel que fa a l'interior, primer de tot, cal destacar la compareixença al centre de la imatge d'una taula decorada amb unes estovalles de motius florals i geomètrics de colors vius que es repeteixen. Al seu davant, una figura de dona, ocupa un primer pla. Aquest personatge destaca per la desproporció de les seues formes, sobretot del cap, exageradament allargat respecte la resta del cos, malgrat que només es representa fins a l'altura del pit. La dona, de perfil, es caracteritza, per tant, pels seus cabells rossos i llargs que decora amb una coroneta de fulles verdes i menudes flors blanques. El domini de les línies senzilles és el que més crida l'atenció del seu rostre, amb un nas allargat i punxerut i uns llavis rosa molt atractius. Pel que fa a l'ull, amb un iris blau, s'envolta de pestanyes i, al costat de la cella, també destaca per aquest traçat senzill. A continuació, el seu coll llarguíssim, es decora amb un collaret blau i apareix amb un vestit obscur amb motius decoratius de color groc que recorden els estampats medievals. Cal dir, però, que tota aquesta figura sembla inspirar-se en alguns dels retrats d'aquesta època medieval, tant pel que fa a la presentació de perfil, als cabells i al vestit amb què s'hi presenta.

Darrere d'ella apareix la taula amb tot un seguit d'objectes. Així, ens trobem amb dos fruiters en forma de copes amb uns peus grans i allargats acabats en una base triangular, amb una sanefa ornamental en la part superior i que conté, l'un d'ells maduixes i l'altre peres. Per darrere dels fruiters, una tallada de meló i cireres, pomes i taronges es distribueixen per la taula. Juntament amb les fruites també s'hi mostra una copa amb escuma i un plat ple de cigrons ordenats els uns al costat dels altres en tres fileres i amb el fum, representat mitjançant una línia amb la tinta i una ombra obscura, per a reforçar la idea que el plat està molt calent.

Per últim, en un pla més secundari, juntament amb les finestres, apareix un personatge nou. Es tracta d'una figura molt prima que torna a evidenciar el gust de Calatayud per les desproporcions i les exageracions de les formes del cos humà. Cal destacar l'allargament tant del cap i del coll com dels seus braços. Aquestes exageracions, però, van en consonància amb la resta del cos ja que aquest es caracteritza per la manca de naturalisme i pel predomini de les formes primes i allargades. El seu rostre destaca per l'angulositat dels seus trets i els braços, que es dobleguen i desemboquen en colzes d'angles punxeruts per a subjectar en una de les mans un flam i en l'altra un entrepà.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquestes pàgines, en compte d'endevinalles, li ha arribat el torn als embarbussaments i la il·lustració és un conjunt d'alguns dels elements que s'hi mencionen com ara els fruiters de maduixes, la princesa que menja cigrons i l'home prim que porta un flam. Calatayud els organitza d'una manera coherent per a aconseguir una imatge amb una certa unitat.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Tots els elements d'aquesta imatge apareixen sobre un fons de tons morats, tacat amb l'aquarel·la, amb la presència d'una finestra, tallada pel marc de la il·lustració, a més d'uns cortinatges retirats mitjançant un cordó decoratiu. Una d'aquestes cortines, amb tot, presenta una llargària distinta de l'altra.

Un altre referent espacial d'aquesta composició es troba en l'aparador que apareix en primer terme, d'un color similar al fons, tacat també amb l'aquarel·la i amb uns recipients en la part esquerra. Hi ha una certa complicació visual provocada pel fet que aquest sembla ser un aparador de vidre, com observem en el pastisser representat darrere aquest i del qual podem veure una part del cos i del braç a través de l'aparador. El pastisser, la figura més gran de la imatge, destaca pel seu cap gros, de rostre redó i trets angulosos. Va tocat amb un barret blanc, de pastisser, igual que el seu vestit, del mateix color, i amb un mocador nugat al coll. Amb el dit, assenyala cap a un dels pastissos situats sobre l'aparador, decorat amb una guinda de color roig i amb altres formes triangulars molt menudes de colors i tres formes redones que ornamenten el plat en forma merengue.

Per davant del pastisser, ens trobem amb una gallina i una sardina, personificades amb rostre humà. En primer lloc, hi apareix la gallina, amb rostre d'home, cresta roja i bec en compte de nas. La resta del seu cos es cobreix amb tot un seguit de plomes de forma triangular i dues potes geomètriques. La sardina, en canvi, ressalta pel seu color blau, i enrosca la cua donant la sensació de flotar per la imatge. El seu cos es cobreix d'escates en forma de llacets esquemàtics i d'aletes de distintes mesures, mentre que, de la seua boca, sorgeixen una sèrie de bombolles d'aigua que en reforcen el caràcter marí.

Finalment, hi apareixen encara dos personatges més, a la banda esquerra, un caragol i un ocell, també personificats amb un cos humà. El caragol, es desplaça per l'aparador, en direcció cap al pastisser, i destaca per la seua aparença humana. Vesteix elegantment, amb barret i corbata però amb unes banyes al cap i una closca de caragol a l'esquena. Pel que fa a l'ocell, apareix cap a baix, penjat sobre una barra del que sembla ser un altra cortina, lleugerament inclinada i tallada també pel marc de la imatge. L'ocell, realment, també és un personatge humà, amb bec en compte de nas. Va vestit amb un jersei de plomes i té dues ales grosses acabades en punta en compte d'extremitats. Per últim, un altre pastisset, envoltat per un paperet blanc, i amb una decoració en la part superior, completa aquesta il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració presenta tot el seguit de personatges que es nomenen en la rima. Calatayud els ordena en la composició al seu gust per aconseguir una escena unitària, situant el pastisser com a personatge principal i la resta d'objectes inserits en aquest ambient pastisser tot i no tenir cap tipus de relació entre ells.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,8 cm.

La il·lustració es realitza sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel fons gris i per la presència d'un conjunt de vegetació. Una espècie de gran roca, d'un color obscur i decorada amb menuts motius triangulars de colors es situa al fons. Al voltant d'aquesta superfície rocosa, brollen tot un seguit de plantes de forma estrellada que delaten el gust de Calatayud per l'ornamentació de la imatge. A més, en la part superior de la roca, a l'extrem esquerre, sorgeix una palmera, amb un tronc prim, que s'enrosca fins enganxar-se a la pedra.

Davant la vegetació ens trobem amb un grup d'animals, entre els quals, ressalta la presència d'un elefant que ocupa pràcticament tota la imatge. L'elefant mostra un cap menut, de formes redones i trets senzills, amb una trompa exageradament llarga i enroscada, un ullal punxerut i unes orelles grans en forma de ventall i tacades amb la tinta. El seu cos, excessivament més gran que el cap, mostra una cua menuda i quatre potes robustes i fortes.

La resta d'animals que hi apareixen es mouen per davant d'aquest elefant tan gran. Així, entre les seues potes, podem reconèixer un cocodril amb ulls redons i una gran boca plena de dents triangulars. A més, un arbre sense copa, que es doblega en la part superior, està format sols per dues branques de les quals sorgeixen alhora dues branquetes més menudes envoltades de fulles negres, serveix per situar dos animals nous: un lleopard i una serp. El primer, en una posició una mica inestable, pujant pel tronc, torna a mostrar la desproporció d'algunes parts del seu cos, com ara el cap, exageradament gros respecte la resta. Es representa clapejat de taques, com la pell d'aquests tipus d'animals, i amb un rostre que desprèn agressivitat i mostra una boca gran plena de dents. Contràriament, més serena, la serp, també amb una certa inestabilitat, enrosca el seu cos decorat amb formes geomètriques de colors i es recolza en una de les branques.

Per últim, al costat de les potes davanteres de l'elefant, ens trobem amb una cigonya. Aquesta manifesta novament les exageracions habituals de les figures de Calatayud en presentar un coll desproporcionadament llarg, que es doblega i s'ondula, un bec gran i unes potes primes i llargues. Al seu costat, una mona, de peus grossos, obri els braços i es presenta amb un somriure.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

L'última de les il·lustracions no representa cap història o cap element concret del text, que es basa en un comiat del conte, de manera que, aquesta és una obra que pertany exclusivament a la imaginació de Calatayud.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús de la tinta xinesa, amb què es delimiten els contorns, i l'aquarel·la. Malgrat que no hi ha una història unitària, i el llibre es compon de textos solts, totes les imatges del llibre presenten una sèrie de trets comuns que les relacionen.

En primer lloc, cal comentar la presència de composicions caracteritzades per fons neutres, tacats amb l'aquarel·la i amb el predomini d'una mateixa tonalitat a l'hora de representar els distints elements que conformen l'escena. A més, l'abundància de figures sol ser habitual en aquestes composicions cosa que, en ocasions, porta a una certa complicació visual degut al predomini i l'amuntonament dels distints elements que s'hi representen. Cal tenir en compte el gust de Calatayud pel decorativisme dels seus espais, fet que justifica, en moltes ocasions, l'aparició de tots aquests detalls que inunden les composicions per contribuir i accentuar l'efecte ornamental. Un detall interessant són les lletres que dibuixa al centre de les fulles dels arbres o distribuïdes per les imatges que, a més de participar d'aquesta decoració, reforcen la idea que s'ofereix al títol sobre l'abecedari.

Un altre dels motius que s'aprecia en les il·lustracions del llibre és la repetida personificació dels animals. Malgrat que en ocasions, com en la il·lustració última, sí que adopten la seua forma plena d'animals, el més habitual és representar-los amb rostre humà i amb algunes de les seues particularitats animals com ara el bec i les ales dels ocells, la closca de caragol, etc. Cal ressaltar la idea que, amb tot, la representació de les figures humanes es caracteritza per l'ús d'un estil molt personal caracteritzat per les desproporcions i les exageracions intencionades d'algunes parts del cos, així com per una mancança de volum, presentant figures planes que no es preocupen per reproduir un naturalisme objectiu. A més, l'angulositat dels rostres i el geometrisme dels cossos és també un tret distintiu d'aquests personatges.

Aquest geometrisme present en les seues figures també es trasllada a la resta d'elements que conformen la composició i que utilitzen formes quadrades, triangulars, etc., per a confeccionar-ne l'estructura. Per últim, juntament amb el gust per la decoració, hi ha la presència continuada de detalls menuts. Així, per a reproduir la textura dels distints objectes, Calatayud recorre a la utilització i la repetició d'aquestes formes geomètriques, més menudes com, per exemple, les roques de la platja, d'un color gris però envoltades de triangles petits de colors per a representar-ne la textura pedregosa.

TÍTOL: Tres viatges.

AUTOR: Jordi Botella.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Diálogo Infantil, València, 2005.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 23,4 x 23,2 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 16.

I.S.B.N.: 84-95333-75-9.

DEPÒSIT LEGAL: V. 3958-2005.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.
- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 14 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada, Miguel Calatayud presenta el protagonista principal de la història al qual situa al centre de la imatge i envoltat d'ocells. És tracta d'una composició complicada per la gran quantitat d'elements que hi apareixen i per l'ús de tonalitats similars, fet que crea una certa confusió a l'hora de distingir-los.

El protagonista es representa amb un predomini de tonalitats ocres i grises i anuncia ja les característiques amb què es mostrarà al llarg de la història. S'aprecia un cos d'aparença geomètrica degut al domini de les línies rectes marcades per la tinta. És també amb aquestes amb què se'n marca el moviment d'una de les extremitats que es doblega per assenyalar-ne el moviment i el braç amb què acarona un dels ocells. Cal remarcar la robustesa del tronc que segueix reforçant el geometrisme de la figura. Finalment, el cap, que sempre apareixerà tocat per un barret gris, també participa d'aquest geometrisme i s'uneix a la resta del cos sense la presència de cap coll, amb una barba obscura, i recolzant-se directament sobre una camisa de color blanc. Aquesta barba també utilitza la tinta per a delimitar-ne el contorn així com per a dibuixar, amb una forma de bigot triangular, l'espai absent de pèl i per la qual cosa apareix la boca també d'aparença quadrada. La resta del rostre es caracteritza pel predomini de les línies rectes amb les quals es conformen els distints trets que el componen com ara el nas, de forma recta i punxerut, els ulls entornats, amb una expressió d'alegria o les orelles, més corbades i, fins i tot, els cabells, que es deixen veure una mica, en forma de quadradet menut, per sobre el barret triangular.

Un grup d'ocells, de la mateixa tonalitat que la figura principal, estenen les ales i es mouen al seu voltant. Tots ells mostren idèntiques característiques, amb un cos menut d'ales punxerudes i amb un cap redó decorat amb una franja roja i un ull ametllat. Malgrat aquest fet, les seues actituds són diverses i es troben volant cap a direccions distintes amb els ulls oberts o ben a prop del protagonista i amb els ulls tancats en un gest de complaença.

Tots aquests personatges es representen en un paisatge natural en el qual es distingeixen elements com ara l'arbre del lateral esquerre i les flors que creixen davant d'ells. Juntament amb les línies ondulades del tronc i la copa de l'arbre convé ressaltar les formes més quadrades de la tija de les flors, recorreguda en cadascun dels seus costats per fulles més obscures, i al seu centre circulars i groc envoltat de línies rectes que reforcen el seu caràcter geomètric. Finalment, al fons, s'aprecia una línia de muntanyes de cims arrodonits i als seus peus una vall en la qual s'han marcat amb les línies de la tinta el traç d'uns camps de cultiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'un mestre que vivia en un poble envoltat de muntanyes. Com a bon mestre que era, aprofitava aquest entorn per ensenyar a els xiquets a estimar la natura. Però, passats els anys, un bon dia es decidí a conèixer món i se'n anà molt lluny perquè volia parlar també als xiquets d'altres escoles dels arbres en la tardor, de la intel·ligència dels animals i de totes aquelles coses que explicava als seus alumnes.

La portada, a més de presentar el mestre protagonista del conte, ofereix una panoràmica del que serà el paisatge en què viu i alguns dels elements que l'acompanyaran al llarg dels seus viatges com ara els ocells que l'envolten.

GUARDES:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons neutre apareixen tres elements importants del desenvolupament de la història. La part inferior és ocupada per tres maletes, numerades que es recolzen sobre un terra esbossat amb l'aquarel·la i adornat amb unes estructures triangulars. Dues d'elles apareixen tancades mentre que l'última apareix entreoberta.

Cadascuna d'elles s'acompanya de tres elements indispensables que es trobaran al llarg del conte. Així, de la primera brollen unes branques de timó i romer, per sobre la segona volen un conjunt d'ocells i de la tercera sorgeixen tot un seguit de fruits secs.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquestes maletes representen els tres viatges a què s'enfrontarà el protagonista del llibre i les branquetes de timó i romer, els ocells i els fruits secs són els elements que li marcaran el camí de tornada a casa.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta primera imatge destaca pel predomini de tonalitats fredes. Sobre un fons ocre, es disposen tot un seguit d'elements que conjuguen els colors blaus, ocres i marrons. Aquest fons, que representa el cel, es caracteritza per un color clar aconseguit amb l'aquarel·la, tècnica amb la qual juga per a traçar els ombrejats alhora que es serveix també de la textura del paper. A continuació es troba un paisatge natural caracteritzat per la presència d'unes valls muntanyoses amb un poble als seus peus i tot un seguit de terrenys cultivats. Aquest escenari destaca pels cims corbats de les muntanyes així com per la distribució de diversos camins que serpentejen la vall creant un gran efecte decoratiu. A més, mitjançant estructures de línies paral·leles que combinen els distints colors dels quals es compon la imatge s'aconsegueix la representació dels cultius i es contribueix a l'accentuació de l'ornamentació. Als peus de la muntanya, un conjunt de cases blanques amb teulades ataronjades apareix envoltat de vegetació. Els elements naturals en forma d'arbrust es representen amb línies redones i d'un color més fosc que contrasta amb la suavitat tonal dels habitatges. A més, cal fer referència a l'esquematisme amb què es presenten, per exemple, les finestres, representades amb una senzilla línia recta.

Aquest fons que hem descrit és l'escenari on apareixen una sèrie de figures disposades en primer pla de la composició. Així, d'una banda, al costat esquerre es disposa el protagonista del conte, que apareix retallat pel marge de la il·lustració. Es mostra amb un cos bastant rectilini que ofereix una imatge geomètrica a causa del domini de les línies rectes marcades per la tinta. És també amb aquestes amb què es marquen els moviments de les extremitats que es dobleguen, com s'observa al braç de forma rectangular i llarg. Cal remarcar la robustesa del tronc i l'acabament quadrat de la mà, que sosté un llibre i que segueix reforçant el geometrisme de la figura.

Finalment, el cap, tocat amb un barret gris, també participa d'aquest geometrisme i s'uneix a la resta del cos sense la presència de cap coll i recolzant-se directament sobre una camisa color blanc sobre la qual es representa un cap de forma romboïdal que acaba amb una barba. La resta del rostre també es caracteritza pel predomini de les línies rectes amb les quals es conformen els distints trets que el componen, com ara el nas, de forma recta i punxerut, els ulls entornats, com si estiguessen llegint i les orelles, més corbades i, fins i tot, els cabells, que es deixen veure una mica, en forma de quadradet menut, sobre el barret triangular.

Darrere d'ell, un tronc d'arbre, de línies sinuoses marcades amb la tinta desemboca en unes branques amb un fullatge espès, de color obscur, que es caragola cap al cel imitant l'aparença del fum. D'altra banda, un grup de xiquets apareix a l'altre costat de la imatge. Al centre, l'únic xiquet, dirigeix la mirada cap al professor, mentre que una de les tres xiquetes, amb els ulls tancats, es col·loca darrere de la seua espatlla deixant-nos-en veure només la meitat. Les dues últimes apareixen rere aquests dos, l'una d'elles d'esquenes, observant l'horitzó i l'altra, amb un llibre a la mà en direcció al professor. Aquest grup es representa seguint les característiques amb què s'ha presentat el mestre com ara la desproporció evident d'algunes parts del cos però sobretot el domini de les línies rectes i el caràcter geomètric d'alguns membres com ara les extremitats, les mans o els cabells.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El conte comença explicant que aquest mestre, protagonista de la història, vivia en un poble envoltat de muntanyes i aquest entorn on vivia li servia per a ensenyar els xiquets a estimar la natura i sentir-se dignes d'haver crescut en aquella vall. Aquesta primera il·lustració ens presenta el protagonista juntament amb els seus alumnes alhora que els insereix en el paisatge en el qual vivien.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge es caracteritza pel predomini de les tonalitats grogues i càlides. Sobre aquest paisatge destaca la presència d'una figura amb un vestit color gris que contrasta amb la resta de la composició. Aquesta representa el mestre protagonista de la història i segueix els trets de representació apareguts a la il·lustració anterior. És molt significatiu la presència del cos amb línies rectes que ofereixen una imatge molt geomètrica junt amb una desproporció evident dels membres del cos com s'observa, per exemple, en la llargària dels braços, de formes rectangulars, en les cames, amb l'una més llarga que l'altra per a reforçar el dinamisme, i els peus menuts que es disposen de puntelletes. Aquest domini de les línies rectes s'aconsegueix amb l'ús de la tinta amb què es delimita tot el cos i amb la qual es marquen els moviments de les extremitats que es dobleguen per a sostenir algun element i per a caminar. Amb tot, cal remarcar la robustesa del tronc i l'acabament quadrat de les seues mans, que sostenen una maleta i un grapat de lletres negres, i que segueixen reforçant el geometrisme de la figura, a més de la seua posició inestable, amb el cos inclinat cap al davant per marcar la sensació de moviment.

Aquesta figura es presenta més gran que la resta dels elements de la imatge per a aconseguir marcar la profunditat amb el paisatge del fons format per un seguit de muntanyes recorregudes per camins corbats i, a l'esquerra, per un conjunt de cases menudes amb teulades ataronjades i envoltades per vegetació. Els elements naturals en forma d'arbust es representen amb línies ondulades i d'un color més obscur que contrasta amb la suavitat tonal de les cases, que participen del predomini groc de la composició. A més, cal esmentar novament l'esquematisme amb què apareixen, per exemple, les finestres, representades amb una senzilla línia recta.

Cal ressaltar el gust per la decoració que s'observa, no sols en el paisatge de valls ondulades amb un gran efecte ornamental, sinó també en els distints elements disposats al cel. El cel, d'un color groguenc, presenta núvols marcats els uns amb l'aquarel·la a més d'altres més ataronjats i menuts que mostren formes caragolades amb la tinta i es reforcen amb l'aquarel·la més marcada. A més, entre les muntanyes sorgeix un sol personificat amb un cos humà amb un vestit d'etiqueta i llacet i rostre humà del qual sorgeixen uns raigs més menuts i triangulars que li envolten la cara junt amb d'altres, molt més llargs, que s'estenen sinuosament pel cel i entre els núvols.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Un bon dia, de sobte, el mestre va prendre una decisió. Volia anar-se'n lluny, conèixer món i explicar a altres xiquets tot allò que ensenyava als seus alumnes. I així es representa en la il·lustració, amb una maleta a la mà i deixant enrere el seu poble. A més, volia demostrar que, per més diferents que foren les paraules d'un lloc a l'altre, sempre venien a dir les mateixes coses i, per això, apareix amb un grapat de lletres que sosté amb l'altra mà.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió la imatge destaca pel domini de tonalitats fredes destacant-hi els colors blaus per sobre la resta. En segon lloc, crida l'atenció la distribució dels diferents elements que s'organitzen al voltant de dos espais diferenciats com són la mar, en la part inferior de la imatge, i el cel, en la part superior.

Pel que fa a la mar, aquesta s'ha resolt amb el traçat amb la tinta d'una línia corba. L'aigua, en canvi, s'aconsegueix amb una gradació amb l'aquarel·la de color blau i on es distribueixen una sèrie de formes triangulars que imiten la forma i el moviment de les ones i el corrent marí. Les siluetes de dos grans peixos, l'un enfront l'altre, apareixen nadant dins d'aquest mar i destaquen pel geometrisme del seus cossos, amb unes aletes triangulars i un cap amb forma de llàgrima. Per damunt del més gros, situat a l'esquerra, apareixen esquemàtiques branquetes que es representen en l'instant precís en què s'enfonsen dins l'aigua com s'observa en la part superior, de color verd, mentre que la part inferior és de color blau pel fet de trobar-se ja submergida en la mar.

D'altra banda, el cel, d'un blau més obscur, és ple de menudes estrelles i núvols que s'inclinen en direcció cap a la mar. Convé ressaltar les taques més obscures d'aquarel·la així com la textura més rugosa del paper que contribueixen en la conformació del cel. Tot seguit, dues figures humanes sobrevolen per la imatge amb una marcada inestabilitat. A l'esquerra, una figura de dona, amb un vestit blau per sobre del qual es troben més estrelles i que es confon amb la resta del cel, subjecta una lluna minvant. Seria, per tant, una personificació de la lluna. Destaca pel seu allargament i pel caràcter geomètric del cos, de línies rectes i amb un coll llarg. Presenta una melena castanya i els trets del rostre, com ara els llavis i els ulls ametlats, accentuen el seu atractiu. Per últim, tallat pel marc de la imatge, més gran, i d'un color més clar que la resta d'elements, apareix a la dreta el protagonista del conte amb una branqueta verda a la mà. El professor es reconeix pel barret i pel seu vestit i repeteix les característiques de representació habituals. Amb tot, convé subratllar-ne el fort geometrisme del cos amb un predomini de les formes i la manca d'estabilitat que el presenta com si volara per la il·lustració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El mestre es posà a caminar i, segons conta la història, travessà oceans fins arribar al seu destí. Calatayud, fent ús del seu estil tan personal, segueix amb fidelitat el relat i representa el protagonista fent aquest periple. L'aparició de les branquetes d'herbes es deu al fet que, segons el relat, per tal que no se li oblidaren els seus orígens, el mestre, quan va eixir deixà caure unes rametes de timó, romer i pebrella. Així, quan decidira tornar-se'n, resseguint-ne l'aroma trobaria el seu poble.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge, les tonalitats càlides, amb una presència destacada del color taronja, contrasten amb la zona blava situada al centre de la composició i que representa la mar. A més d'aquesta diferenciació per colors, cal remarcar les línies traçades amb la tinta amb què es dibuixen els contorns dels distints elements que s'hi representen i que, alhora, s'encarreguen també de marcar la separació dels espais. La part superior, el cel, es caracteritza pel color ataronjat i per l'aparició al costat dret de dos núvols de línies caragolades. A més, es juga amb la factura de l'aquarel·la per a crear taques de color més obscures que contribueixen, junt amb la rugositat del paper, a evitar les franges de color planes que ofereixen un resultat estètic amb una gran força expressiva. Altrament, de la mar, sorgeixen unes fletxes traçades amb la tinta les quals s'ondulen cap a amunt. Es completen amb taques més obscures amb l'aquarel·la i, a més de reforçar la plasticitat del cel, simbolitzen l'olor que desprenen les branquetes de timó, pebrella i romer que floten a l'aigua. Aquestes fulles, com a la il·lustració anterior, destaquen pel geometrisme i la rigidesa, amb una tija rectangular i unes fulles d'una banda punxerudes i altres amb formes més arrodonides distribuïdes al llarg d'aquest centre. A més, no es troben totalment submergides en l'aigua i, per tant, sols la part inferior és del color blau del mar, mentre que la resta conserva el to taronja que domina a la composició. Hi cal destacar també la repetició de formes triangulars marcades amb la tinta i d'un blau més obscur que representen les ones i el corrent marí.

A continuació, mitjançant unes línies ondulades veiem la sorra de la vora de la mar al llarg de la qual s'observen tot un seguit d'elements marins i, en particular, el caragol de mar de l'esquerra i molt més gran que la resta. Aquest també participa del geometrisme de les formes, com es comprova en l'estructura de rectangles que es remata amb un menut triangle en el seu extrem el qual contrasta amb la fluctuació de línies de la resta del cos. Davall d'aquest, serpenteja els braços d'una estrella de mar, de color més obscur, i amb un centre circular. En última instància, entre els muntanyars i juntament amb altres caragols i petxines més menuts sorgeix el protagonista de la història. El mestre segueix les característiques habituals de representació i el trobem de perfil i amb els ulls entornats, amb una expressió alegre i amb una maleta a la mà mentre que l'altra mà sembla guardar-la en una butxaca de l'americana. Finalment, una gran closca de caragol s'amaga per darrere d'ell.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant com un dia, de sobte, el mestre va sentir nostàlgia i decidí mamprendre el camí de tornada. Gràcies a les fulles del timó, pebrella i romer que en deixaven el perfum entre les ones de la mar va poder enfilat el rumb fins arribar a casa. Així doncs, l'il·lustrador segueix amb fidelitat el text i representa el protagonista, maleta en mà, juntament amb les branquetes d'herbes a la vora del mar.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per les tonalitats suaus, ocre, amb què es representa un paisatge muntanyós recorregut per camins blancs que serpentejen per les valls i per la presència d'una vegetació abundant en forma d'arbust presentada amb línies redones i d'un color més obscur. Utilitzant el recurs de l'emmarcament fotogràfic a l'esquerra ens trobem amb el conjunt de cases, de línies senzilles, que representa el poble i que apareix tallat pel marc de la imatge.

Convé recalcar que, malgrat la profunditat de la composició, aconseguida pel paisatge del fons, els personatges que hi apareixen es distribueixen d'una manera totalment arbitrària, sense seguir cap ordre en la col·locació i amb una inestabilitat que es fa evident en observar la postura horitzontal d'algunes figures i la sensació que moltes d'elles transmeten de flotar per la imatge sense cap punt de recolzament. Totes elles mostren trets habituals de l'estil de Calatayud com ara la frontalitat, la rigidesa i la desproporció d'alguns membres del seu cos. Per exemple, la figura de dona de l'esquerra, destaca per la grandària del cap, el tronc i els braços llargs que contrasten amb la progressiva disminució de proporcions que va sofrint el seu cos fins arribar als peus, exageradament menuts pel que fa a la resta. A més, cal comentar el caràcter geomètric palés en els trets de la cara, els cabells, amb un serrell punxerut, i, fins i tot, les mans, de formes excessivament quadrades.

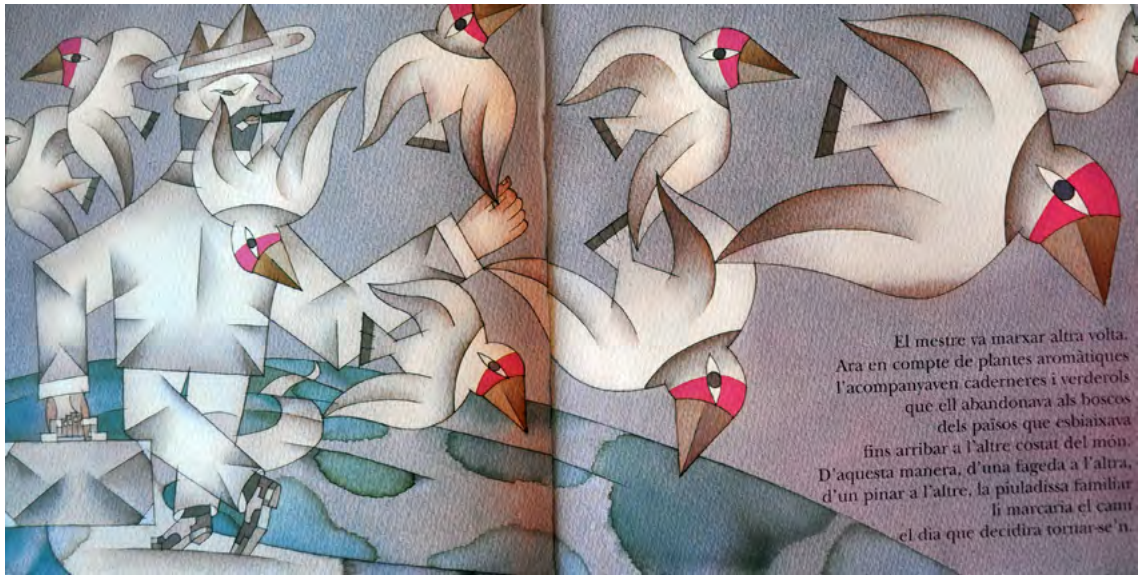
Quasi totes aquestes figures es mostren amb un llibre tancat a les mans i només un d'ells, apareix llegint-lo. Es tracta d'un dels personatges que es representa tombat i suspès en l'aire oferint un aspecte una mica artificios. Apareix de perfil, amb un nas gran i punxerut inserit en un rostre amb un fort caràcter geomètric igual que ocorre amb el seu cos. Una de les seues mans roman dins la butxaca del pantaló mentre que amb l'altra subjecta el llibre. Junt amb aquest, quatre personatges més completen la composició i, malgrat reproduir les mateixes característiques de representació cal dir que hi ha un intent de diferenciació i d'individualització tal i com s'observa en els cabells, els vestits i a les postures distintes amb què es mostren. Convé ressaltar un altra figura masculina, al fons, i més menuda per a marcar distància, que apareix també en posició horitzontal, sobrevolant les muntanyes i que, a diferència de la resta dels seus companys, porta un cor roig a la mà que contrasta amb la uniformitat cromàtica que presenta la il·lustració. Sota d'aquest, una jove amb els cabells curts sembla divertir-se amb un ordinador de formes també molt esquemàtiques.

Per últim, el protagonista del conte compareix entre tot aquest grup. El mestre és molt més menut que els seus alumnes i amb aquest recurs s'intenta exemplificar el pas dels anys i el fet que, quan torna al seu poble, els alumnes ja han crescut. Cal ressaltar l'alegria del seu rostre i la llargària dels seus braços que els obri en senyal de rebre i abraçar els joves de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan arribà al poble, els alumnes ja s'havien fet grans i, com a conseqüència de les seues llicons, cuidaven l'entorn i es sentien orgullosos de ser-ne habitants. En aquesta ocasió, es tracta d'una il·lustració que interpreta d'una manera molt personal el text i que, malgrat que, Calatayud representa els alumnes junt amb el mestre, ho fa seguint les pautes del seu estil alhora que

els insereix en el paisatge muntanyós i amb les siluetes de les cases del poble que s'han mostrat al començament del llibre.

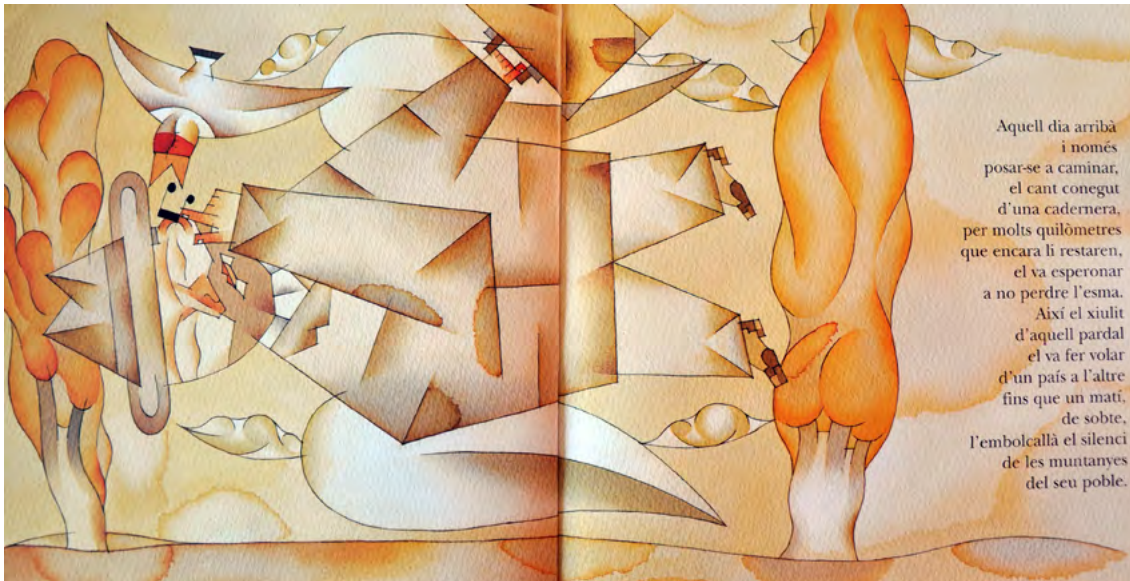
1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió hi destaca la presència d'un fons neutre, color morat, sobre el qual es disposen els distints elements que conformen la imatge. Cal destacar la compareixença dominant de tot un seguit d'ocells que, en posicions distintes, sobrevolen la il·lustració alhora que reproduïxen idèntiques característiques. Tots ells es mostren de perfil, amb un cabot arredonit rematat per un bec triangular d'un color més obscur que contrasta amb la blancor de la resta del cos. Aquest cap, a més, es decora amb una franja rosada junt amb un altra més grisa i, sobre ambdues, apareix un ull ametlat. A continuació, estenen dues ales que sorgeixen d'un cos menut i acabat en una cua en forma de triangle decorada amb una franja color gris obscur. Darrere aquest grup, i al costat esquerre de la imatge, compareix novament el protagonista del conte, d'esquenes, amb el barret i carregat amb la seua maleta que reprén el seu viatge. Aquest, amb els braços exageradament llargs, fa un gest com si s'acomiadara i es disposa a seguir el camí que serpenteja cap al fons de la composició, es mou per una superfície de taques verdes i línies ondulants i pren l'aparença de la Terra per simbolitzar, com diu el text, la volta al món que ara empenia el mestre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El mestre va marxar una altra volta lluny del poble i, pel que explica la història, aquesta vegada, en compte de plantes aromàtiques, l'acompanyaven cadeneres i verderols que li marcarien el camí de tornada amb la seua piuladissa. Calatayud, remarca la importància d'aquests ocells convertint-los en els protagonistes de la composició i inundant-la amb la presència de tots ells.

Aquell dia arribà
i només
posar-se a caminar,
el cant conegut
d'una cadenera,
per molts quilòmetres
que encara li restaren,
el va esperonar
a no perdre l'esma.
Així el xiulit
d'aquell pardal
el va fer volar
d'un país a l'altre
fins que un matí,
de sobte,
l'embolcallà el silenci
de les muntanyes
del seu poble.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel domini de les tonalitats grogues, amb un fons pla sobre el qual es representen els distints elements que conformen la il·lustració. Cal ressaltar, però, la peculiar disposició d'aquests que respon a una manera molt personal d'interpretar i ordenar les composicions. Així, destaca al centre de la imatge la presència del protagonista del conte, que apareix amb les característiques habituals de representació, però, aquesta vegada, en posició horitzontal i amb dues ales blanques a l'esquena. Calatayud, representa la tornada a casa del segon viatge del mestre conduït per la cadenera que li canta a l'oïda, fet que el simbolitza amb una nota musical. Representa aquesta tornada en un vol conjunt, tant del mestre com de l'ocell. Tots dos s'enquadren per dos arbres amb un fullatge ondulant que emmarquen l'escena d'una manera teatral i que contrasten amb la figura principal, més menuda. Finalment, una sèrie de núvols, es reparteixen per l'escena completant la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La tornada d'aquell segon viatge arribà el dia que, només posar-se a caminar, escoltà el cant d'una cadenera. La història conta que el xiulit d'aquell pardalet el va fer volar d'un país a l'altre fins que un matí, de sobte, arribà, de nou, fins les muntanyes del seu poble. Calatayud segueix fidelment allò que el text explica, com es comprova en la presència de l'ocellet i el paisatge natural que envolta el personatge principal, però ho il·lustra fent ús del seu estil tan personal.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per la presència d'un conjunt d'olives, fulles i fruits secs que ocupen pràcticament tota l'escena i releguen el protagonisme del mestre que hi apareix tallat pel marc de la il·lustració. Convé remarcar, però, que el protagonista del conte es representa dues vegades. D'una banda, en la part superior, ens trobem amb una gran mà oberta, de dits amb formes quadrades, que llança els fruits secs i les fulles. Aquest acte d'agitar la mà es representa amb el traç d'unes línies amb la tinta que en reforcen el moviment. D'altra banda, sota aquesta mà, la figura del mestre s'ha tallat i sols podem observar la mà amb la maleta i una de les seues cames. Es representa d'aquesta manera per a simbolitzar l'inici d'un viatge nou i, per tant, es mostra, en moviment, en el moment de la partida.

L'escena, a més, es caracteritza per les tonalitats verdoses que pren dels colors dels fruits secs i les olives. Tots aquests combinen tot un seguit de formes geomètriques i, així, per exemple, s'observen tiges circulars, formes triangulars en les fulles, etc. La seua distribució desordenada per la imatge ofereix un efecte decoratiu que delata el gust per l'ornamentació de Calatayud. Malgrat que es tracta d'una repetició d'elements, cal fer referència al detallisme amb què es representen com, per exemple, s'aprecia en les olives, tacades amb l'aquarel·la i aconseguint una gradació de colors. Aquestes taques apareixen també pel paisatge en el qual s'insereix l'escena, amb una vall amb cultius i un camí serpentejant en el qual es combinen els perfils més marcats amb la tinta amb els efectes de la tècnica de l'aquarel·la.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El mestre, amb tot, no va tardar a posar-se de camí novament. I, aquesta vegada, no es va endur plantes aromàtiques ni pardalets que li garantiren el retorn sinó que va mamprendre el viatge amb un sarró ple de fruits secs i olives per a ensenyar els alumnes que amb esforç i paciència una olivera o un ametller podien ser capaçs de sobreviure. És per això, que els principals elements que ha escollit Calatayud per representar aquest fragments són les olives i els distints fruits secs que inunden tota la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Es tracta d'una imatge complicada que ha de ser observada amb atenció per la gran quantitat d'elements que hi apareixen. En aquesta ocasió cal destacar el predomini dels colors ocres que es combinen amb tonalitats més blaves i verdes. Al fons apareix un paisatge rocós format per una cadena de muntanyes de perfils angulosos. Per sota d'aquestes, s'observa el conjunt d'un poble. Aquesta vegada, les cases no són habitatges familiars com s'ha vist en la representació del poble del mestre, sinó que constitueixen construccions més grans, fins i tot a la manera de torres, que es caracteritzen per la combinació de formes geomètriques rectangulars i rematades per formes més menudes triangulars o semicirculars. Totes aquestes cases no segueixen cap esquema que s'aproxime a la realitat i són fruit de la imaginació de l'il·lustrador. Per separar la zona de cases de la vegetació, s'observa una balustrada, a la manera de balconada, als dos extrems de la imatge i amb una massa d'arbusts verds per darrere d'elles.

Finalment, el primer pla d'aquesta imatge és ocupada per una filera d'arbres sense fulles, de proporcions distintes, per aconseguir un efecte de profunditat. Les branques nues de fulles s'entrecreuen les unes amb les altres i, entre elles, s'observen els núvols del cel. Entre dos d'aquests troncs, i parcialment amagat rere un d'aquests, s'aprecia la figura del protagonista principal que, amb un semblant trist, es posa en marxa per tornar, de nou, a casa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El paisatge on arriba en aquest tercer viatge era semblant al seu, fins i tot, més muntanyenc, com ens mostra la il·lustració. Va passar el temps i un dia aquelles serres li feren sentir nostàlgia de les seues i es llançà al camí com les voltes anteriors. Calatayud representa el protagonista reprenent la tornada i el situa en l'entorn que es descriu a la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge destaquen les tonalitats fredes per a representar aquest paisatge nevad. El protagonista del conte es situa al costat dret de la composició amb el cos inclinat pel fet que es troba baixant un dels turons nevats. Amb aquesta posició, a més, reforça la idea de tempesta i de vent com es pot comprovar en el seu gest de subjectar-se el barret i en l'angulositat del seu abric.

Així, d'una banda, ens trobem amb la representació d'un cel obscur amb unes línies amb la tinta que indiquen la força del vent. D'altra banda, les muntanyes nevades es representen a partir d'una sèrie de línies ondulades que es completen amb les gradacions de color amb l'aquarel·la. Finalment, milers de volves de neu circulars inunden la imatge i es remarca la força amb què cauen ajudant-se amb el traç de la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tanmateix la neu havia cobert el rastre de les olives, ametlles i altres fruits secs fins el punt que, durant la tornada, li era impossible de reconèixer quin era el camí correcte. Aquesta dificultat per arribar al seu poble és representada per Calatayud en aquesta imatge.

Cada mati
ho intentava de nou.
Un dia darrere d'altre
s'acostava a la vora del camí
amb la il·lusió que la neu
es desferia i aparegueren
les corfes i els pinyols.
Però tot fou debades.

I va arribar la fi de l'hivern.
Ell confiava que amb el desgel
apareixeria la pista
que el menaria a casa.
Fou pitjor.
Ara el fang ho cobria tot.
I després, amb la primavera
la gespa va substituir el fang.
Des de dalt de les muntanyes,
el mestre resseguia l'horitzó
buscant, inútilment, casa seua.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Les tonalitats verdoses són les protagonistes d'aquesta imatge. Hi destaca la figura del protagonista del conte, al costat esquerre de la composició i representat d'esquenes amb els braços oberts. Convé remarcar l'ús dels emmarcaments fotogràfics que provoquen el tall de la figura amb els marges de la imatge. El geometrisme i l'angulositat del cos van en consonància amb la representació de la gespa, formada a partir d'una estructura a base de formes triangulars. El cos del mestre, es troba immers en aquesta superfície així com una de les mans. Tot plegat, el resultat és d'un gran geometrisme, amb un predomini de les línies rectes i sense una preocupació per buscar cap efecte naturalista. Amb tot, la resta de la vall, es completa amb el traçat de línies corbes amb la tinta i les taques de color amb l'aquarel·la.

Junt amb el mestre, un grup de tres conills completen la imatge. Es representen de perfil, amagats entre l'herba i, un d'ells enfront els altres dos que apareixen l'un al costat de l'altre. Presenten idèntiques característiques entre ells, amb unes orelles grans acabades en punta, ulls ametllats i una gran dent de forma quadrada. L'única diferència és la manca d'un ull que mostra un dels tres que és substituït per una línia ondulada.

La resta de la imatge representa el cel amb un sèrie de núvols, obscurs, símbol de tempesta, que descarreguen amb força aigua en forma de pluja i que, Calatayud, representa amb l'ajuda de la tinta a partir del traçat de línies rectes que destaquen pel seu estatisme.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La il·lusió perquè la neu es desferia no desapareixia fins que un dia va arribar la fi del hivern. El mestre confiava que amb el desgel apareixeria la pista que el portaria a casa però, amb el desgel apareixeria el fang i, després, amb la primavera, l'herba va substituir el fang. Des de dalt de les muntanyes, com mostra la il·lustració, el mestre buscava continuament la manera de tornar al seu poble.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge s'observa el predomini de les tonalitats grogues en la part superior de la imatge mentre que la part inferior destaca pel seu colorit verdós i marró. De nou, es tracta d'una imatge complicada per la gran quantitat d'elements que hi apareixen i la forma en què aquests s'ordenen. En primer lloc, convé destacar el rostre del protagonista darrere una de les muntanyes, amb els ulls tancats i una expressió de serenitat. Per darrere d'ell, continua el paisatge rocós, amb una sèrie de muntanyetes, que es caracteritzen per la profusió de línies amb la tinta que marquen tant les seues ondulacions com les dels cultius que hi apareixen a les fal·des. El sol passeja per damunt d'aquestes valls. Es tracta d'una personificació del sol i, per tant, apareix amb un cos humà vestit d'etiqueta i llacet i amb rostre humà del qual sorgeixen uns raigs més menuts i triangulars que li envolten la cara junt amb d'altres, molt més llargs, que s'estenen sinuosament pel cel i entre els núvols.

Pel que fa a la resta de la imatge, es representa la vall, que s'encadena amb les muntanyes per la presència d'un camí ondulant que sorgeix directament del bust del mestre, que trau el cap entre les muntanyes. A més, cal destacar la presència al centre de la composició, i ordenats els uns als costats dels altres, una olivera, una carrasca i un ametler, més menut i de fulles geomètriques, que s'arrelen al terra a partir d'una estructura de puntes triangulars.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

De sobte, se n'adonà que mirant amb atenció l'horitzó podia distingir el plançó d'una olivera i, un poc més enllà, un ametler i, fins i tot, una carrasca. Calatayud representa aquest moment en què el protagonista descobreix des de la muntanya aquests arbres que el portarien de camí al poble on havia nascut.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23,4 x 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. L'última de les il·lustracions d'aquest llibre es caracteritza pel predomini del color blau. Aquesta és una representació nocturna, amb un cel ple d'estrelletes color blanc i un paisatge rocós amb la mar al fons. Aquestes muntanyes serveixen de teló de fons per a la resta d'elements de la imatge i destaquen per una combinació de la tinta amb què es marquen els contorns i de l'aquarel·la amb què s'aconsegueix la textura rocosa de les muntanyes. La mar també es serveix d'ambdues tècniques, hi destaca per l'estructura recta i per la repetició de formes triangulars a la manera d'ones.

Convé remarcar l'aparició entre les muntanyes d'una mà que amb un dels seus dits assenyala el camí que sorgeix de la vall. En aquesta ocasió, amb aquesta mà de dits quadrats i formes rectes, es representa en forma de metàfora allò que conta el text i la moralitat amb què acaba la història. Tot aquest camí és recorregut per estrelles i s'insereix en un paisatge ondulant en el qual només trobem, com a únic recurs natural, un arbre de tronc gros i amb una copa que marca el seu fullatge amb la tinta.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història acaba amb la moralitat següent: «si esmolel el nas, obris els ulls i plantes les orelles, el camí trobaràs enmig de les estrelles». Calatayud, en aquesta última imatge interpreta aquestes paraules representant aquesta mà que, amb el dit, assenyala el camí que sorgeix entre les muntanyes.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les il·lustracions d'aquesta obra es caracteritzen per l'ús de la tinta xinesa, amb què es delimiten els contorns, i l'aquarel·la. Les imatges, per tant, representen escenes distintes de la història i presenten una sèrie de trets comuns que les relacionen.

En primer lloc, cal destacar la contribució de la rugositat del paper en la il·lustració ja que amb les taques d'aquarel·la proporciona una textura característica de les obres de Calatayud d'aquests anys. A més, convé ressaltar que cadascuna d'aquestes il·lustracions apareix amb un predomini tonal dependent d'allò que es represente, del paisatge o del moment del dia.

La majoria de les imatges d'aquest llibre són unes il·lustracions complicades d'observar a causa de la quantitat d'elements que hi apareixen i la seua similitud tonal. A més, junt amb aquesta profusió cal recordar la forma de disposar i ordenar les composicions. Així, per exemple, és freqüent observar com aconsegueix la profunditat disposant un paisatge al fons i la resta de figures més grans segons van aproximant-se. Amb tot, la disposició d'uns elements per sobre dels altres és el responsable d'aquest caràcter confús. A més a més, els personatges que hi apareixen, en ocasions, es distribueixen d'una manera arbitrària, sense seguir cap ordre en la col·locació i amb una inestabilitat que es fa evident en observar la postura d'algunes figures i la sensació que moltes d'elles transmeten la idea de flotar per la imatge sense cap punt de recolzament.

Juntament amb aquesta inestabilitat, palesa en imatges com la dels alumnes quan són grans o la del mestre amb les ales d'ocell, totes les figures sense excepció mostren els trets habituals de l'estil de Calatayud, com ara uns cossos angulosos, la rigidesa i la desproporció d'alguns membres del seu cos. Totes aquestes característiques s'uneixen al fort caràcter geomètric que desprenen tan els personatges com la resta d'elements (els vegetals, el mar, etc.) que es formen a partir d'una conjunció de distintes formes geomètriques i línies rectes fet que, sens dubte, constitueix un signe inequívoc de les il·lustracions de Calatayud.

TÍTOL: Libro de las M'Alicias.

AUTOR: Miquel Obiols.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Kalandraka, Sevilla, 2009 (adaptació del *Llibre de les M'Alícies*, de Miquel Obiols amb il·lustracions de Miguel Calatayud, SM., Madrid, 1990).

MIDES LLIBRE (ALT X AMPLE): 31 x 22'8 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 32.

ISBN: 978- 84- 92608-15-7 .

DEPÒSIT LEGAL: SE. 5211-2009.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Tinta xinesa i aquarel·la.

- NÚM. IL·LUSTRACIONS: 16 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada es presenta la protagonista d'aquest llibre, l'Àlicia. Aquesta xiqueta es mostra amb uns cabells llargs formats per flocs ondulats i acabats en punta i que es mouen en distintes direccions. Completa el seu pentinat amb un llacet de color rosa del què sorgeix un últim floc que, més llarg que la resta, s'estira cap amunt amb un cert artifici, mentre que un altre cobreix un dels seus ulls. Pel que fa al seu cos, cal ressaltar el domini de les formes quadrades al seu tronc amb un vestit de formes rectes, decorat amb la inicial «A» sobre el pit i que desemboca en una faldilla en forma d'esfera i bastant rígida. Els braços s'apeguen a aquest tronc i es dobleguen a l'alçada dels colzes. Vesteix unes malles clapejades de llunars que deixen veure unes cames que eviten la rectitud del tronc i, per últim, mostra uns peus molt menuts.

La protagonista es representa flotant al cel sobre una panoràmica nocturna de la ciutat, amb edificis moderns amb grans finestrals amb les llums enceses. Aquestes construccions, apareixen a la part inferior de la imatge i es veuen afectades per l'emmarcament fotogràfic. Convé ressaltar a més, la presència de grans palmeres, més obscures que la resta d'elements, entre aquests edificis, amb troncs exageradament prim i alts que, fins i tot superen l'alçada de les cases, i que tenen unes copes formades per fulles geomètriques.

Àlicia apareix al cel, per sobre una mitja lluna gran i personificada amb un rostre humà amb un gran nas punxerut, i sosté a les seues mans un embolic d'estels fugaços amb les cues enredades, mentre que la resta sobrevolen pel cel de forma més lliure, mostrant cues llarguíssimes i contribuint a crear un efecte decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest llibre es presenta com una interpretació de la coneguda història d'Àlicia al País de les Meravelles de Lewis Carroll però, en aquest cas, no hi ha cap fil conductor sinó que es tracta de petites històries que tenen com a protagonista Àlicia: Àlicia es cansa d'estar davant l'ordinador, no sap com vestir-se i obri la nevera, etc. Aquests relats breus presenten una forta dosi surrealista i, les il·lustracions de Miguel Calatayud que acompanyen els textos, contribueixen i reforcen aquest món fantàstic.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta primera imatge destaca pel domini de les tonalitats morades. Els distints elements que es nomenen al text es representen sobre un fons obscur ple d'estrelles. Hi convé remarcar el caràcter decoratiu d'aquestes estrelles, amb dues tonalitats de blaus i algunes d'elles amb un dels seus braços més allargat en forma de cua. A més, concretament dos d'elles, apareixen junt amb una mà, vestida amb camisa i de dits allargats, que ixen dels marges de la imatge i que les sostenen.

Aquest tapís estrellat s'acompanya d'una sèrie d'edificacions modernes, de formes rectes i davant les quals naix el tronc d'un arbre d'un color més clar i que contrasta amb les construccions més obscures. Del tronc sorgeixen multitud de branques, algunes d'elles trencades, que s'allarguen, es dobleguen i s'estenen pel fons i, que al mateix temps, desemboquen en branques més primes i curtes i en un fullatge verd espès i de contorns ondulats. La disposició d'algunes branques cap al terra o l'allargament i el cargolament d'altres contribueix a reforçar el sentit ornamental de l'escena. Per últim, sobre una d'aquestes branques es recolza un gat sobre les seues potes davanteres. Es tracta d'un animal molt gros respecte la grandària de l'arbre, d'orelles triangulars i rostre ratllat amb trets senzills i un somriure molt gran sota els curts bigots amb què presenta. A més, el seu pèl es decora amb formes triangulars que apareixen també envoltant-li la cua.

Malgrat que aquests elements formen part d'un paisatge exterior, en un pla més pròxim i lleugerament inclinat, es representa un terra de manises quadrades propi d'un interior domèstic que mostra lleugerament reflectits alguns dels elements que anem a enumerar. Sobre aquest i, en la part esquerra de la imatge, es representa també inclinada una nevera amb la porta oberta. A l'interior d'aquesta, apareixen tots els calaixets i els estants que solen mostrar aquests tipus d'aparells i el congelador en la part superior. Amb tot, aquesta nevera sols conté dos grans ulls, l'un de color verd i l'altre de color rosa que estenen els seus colors d'una manera més difuminada pel voltant, i una esquemàtica orel·la amb una arracada molt gran en forma d'estrella que, de la mateixa manera que ocorre amb els ulls, estén el seu color groc pel seu voltant.

D'esquenes es presenta la protagonista del conte, Alicia. Aquesta xiqueta es mostra amb uns cabells llargs formats per flocs ondulats i acabats en punta i que es mouen en distintes direccions com a conseqüència del seu moviment. Completa el seu pentinat amb un llacet de color rosa del qual sorgeix un últim floc que, més llarg que la resta, s'estira cap amunt amb un cert artifici. Pel que fa al seu cos, cal ressaltar el domini de les formes quadrades del seu tronc, amb un vestit de formes rectes que desemboca en una faldilla en forma d'esfera i bastant rígida. Els braços, s'apeguen a aquest tronc i es dobleguen a l'alçada dels colzes per estirar-se mostrant-se rectes amb unes mans circulars de les quals sorgeixen cinc dits geomètrics. Vesteix unes malles clapejades de llunars que deixen veure unes cames amb una aparença més natural que evita la rectitud exagerada dels membres del cos anteriors. Deixa anar un peu cap enrere i evidencia el gust de l'il·lustrador per la desproporció de les formes del cos com ara la menudesa d'aquest respecte la resta, mentre que l'altre torna a manifestar els trets geomètrics i l'esquematisme de les formes. Destaca la presència de la llum groguenca que sorgeix de la nevera i que es projecta cap a fora originant unes ombres de formes rectes als peus d'Alicia.

Tot un seguit d'elements volen junt aquesta nevera com si n'hagueren eixit disparats d'aquesta: un plat al terra, una ceba de fulles amb les puntes triangulars, una tomata i una safanòria que intenta ser atrapada per un conill morat que hi ha a l'interior

d'una cassola. A l'altre extrem, roman un ordinador.

Per últim, dues cames, vestides amb les malles clapejades de llunars però en aquesta ocasió amb els peus calçats amb talons alts, es mouen sobre tots aquests elements i una d'elles es doblega i mostra un genoll acabat en punta. Cal comentar també la menudesa dels peus respecte la grandària d'aquestes cames.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història comença explicant que, Àlícia, cansada d'estar front l'ordinador, decideix sortir però no sap com vestir-se. Obre la nevera i troba un conill i una orella esquerra amb una arracada daurada en forma d'estrella. Sa mare li diu que va ben vestida però ella insisteix en canviar-se i, així, es canvia els ulls, l'un verd i l'altre rosa, es posa un nas més menut i unes cames més llargues. Calatayud segueix amb fidelitat el que conta el text però disposa els distints elements que s'hi nomenen d'una manera molt personal i aportant-hi, alhora, la seua visió particular.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 22,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la presència d'un fons negre sobre el qual hi apareixen flotant tot un seguit de personatges en posicions diverses.

Cal comentar abans de tot, la compareixença d'Àlicia a la part inferior de la composició tallada pel marge de la imatge. Aquesta es representa amb els cabells ondulats, amb un floc caient-li sobre la cara i decorats amb un llacet rosa. A més, presenta uns ulls redons i blaus, una boca menuda i un nas i una orella de trets senzills i difuminats amb roig, recurs típic d'aquest il·lustrador que li agrada enrojolar certs trets de la cara. Es vesteix amb una samarreta decorada amb la inicial «A», de manegues rígides i acabades en unes puntes pronunciades i amb els braços retirats cap enrere i mostra una part de les malles clapejades de llunars amb què havia aparegut a la il·lustració anterior. Cal ressaltar el fet que la protagonista es mostra envoltada per tot un seguit d'elements en forma de fletxa, que l'assenyalen, de color roig, i que contrasten amb el fons negre alhora que presenten una gran força expressiva i que tracten de reforçar la idea que s'explica al text que tots els familiars l'aclaparen de preguntes.

A continuació, hi apareixen set personatges més. Hi compareixen dues dones pujades sobre els capitells d'unes columnes rosades. Una d'elles, més menuda per remarcar una certa profunditat, es recolza amb un dels seus peus, de puntetes, mentre que doblega l'altra cama, exageradament més menuda. Aquesta postura accentua la inestabilitat i la deformació amb què es representa, amb el cap girat cap enrere i amb els braços contusionats en distintes direccions. Aquesta desproporció de les formes del cos es conjuga amb el geometrisme amb què es marca el traçat del seu pit i l'angulositat del rostre així com l'ondulació dels seus cabells que es desplacen artificialment cap al front. L'altra dona, molt més gran, sí que es subjecta amb els dos peus, calçats amb sabates de taló. Cal destacar la desproporció de les formes del seu cos, amb un cap menut sobre un coll exageradament llarg i un tronc molt ample respecte la resta del cos el qual tendeix a estretir-se a partir de la seua cintura. Aquesta, a diferència dels cabells llargs de l'altra figura, apareix amb una melena curta de puntes i serrell punxerut i amb un estampat alegre al seu vestit verd decorat amb flors de formes geomètriques.

D'altra banda, per davant d'aquesta última, es representen dos homes que sobrevolen per la resta de figures en unes postures complicades. En primer lloc, un d'ells, es disposa en horitzontal i apareix vestit elegantment amb un llacet blau al coll. Junt a l'angulositat del seu rostre, amb un perfil amb forma de mitja lluna, nas punxerut i bigot triangular, allò més destacat és la manera com una de les seues cames s'allarga i s'enrosca amb l'altra en un moviment totalment artificiosos. Pel que fa als seus braços, aquests també mostren un allargament excessiu i s'entrecreuen entre ells deixant al descobert unes mans de formes quadrades i dits lleugerament enrojolats. Rere aquest home, un altre es deixa caure cap a baix mostrant de nou una de les seues cames enroscada al voltant de l'altra. A més, convé remarcar la tendència a modificar els canons artístics relacionats amb les representacions exactes de la realitat per l'elecció de rostres angulosos amb trets geomètrics i, particularment, en aquest personatge. Tots dos assenyalen amb el seu dit índex la protagonista, que roman a la part inferior de la composició.

Finalment, tres personatges apareixen horitzontalment els marges de la imatge i es veuen afectats per l'emmarcament fotogràfic. Així, a la part superior treu el cap un home, calb, amb corbata i amb el dit índex alçat mentre que, a l'altre costat, és una dona major la que sorprèn, amb els cabells curts i grisos, un vestit blau amb detalls geomètrics i el dit en la mateixa posició.

Cal dir que les mans d'aquestes dos figures també es mostren lleugerament enrojolades. Per últim, al marge inferior esquerre, un altre personatge vestit amb camisa i llacet i amb els ulls entornats es presenta assenyalant també la xiqueta.

En consonància amb aquesta composició, a l'altra banda del text, i també sobre el mateix fons negre, s'hi representa una sanefa decorativa. Aquesta està formada per tot un seguit de motius ornamentals i formes vegetals que presenten una gradació de colors rojos, blaus, roses i verds d'una gran expressivitat plàstica. Així, a la part inferior es troba una espècie de ventall del qual sorgeix una forma corbada acabada en puntes triangulars i una altra d'estructura més recta junt un conjunt d'estels fugaços. Rere aquest element, sorgeixen nombrosos detalls més menuts, de formes més redones o amb aparença de flors amb pètals de mesures diverses i de llaços que s'uneixen i creen expressives formes decoratives. Aquest conjunt es completa amb la presència de flors més grans, de tiges rectes i pètals amb les puntes en forma de fletxa i de distinta grandària. Fins i tot, una d'aquestes flors estén els seus pètals pel fons, corbant-se i prenen la forma d'arc. Més elements en forma de fulles omplen la composició i contribueixen a accentuar el fort caràcter ornamental que presenta aquest conjunt que Calatayud mostra amb un únic pretext decoratiu.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest moment, el conte explica els sentiments d'Àlicia front els parents pesats que, durant un dinar familiar, no deixen de fer-li preguntes. Calatayud, per tant, representa la xiqueta envoltada per tot un seguit de personatges que es correspondrien amb els seus familiars i els disposa sobre aquest fons negre. A més, un motiu decoratiu de colors molt vius decora el text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 44,6 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, la imatge destaca pel predomini de les tonalitats fredes que envaeixen tots els elements de la composició. La presència d'un marc de forma quadrada, amb els cantons amb unes motllures escalonades emmarca l'escena sobre un fons negre. Aquest marc, que ocupa tota la imatge, s'utilitza per separar els espais i, així, a l'interior d'aquest es troba un llum amb una estructura circular i amb un panel de formes quadrades, que fa cantó i a través del qual hi sorgeixen dos personatges. Un d'ells, treu el cap entre el marc i el panel i es topa amb un llum de peu, de formes rectes situat sobre una columna. L'altre, en canvi, es mostra de cos sencer però, amb un gest d'espant, amb els braços alçats i enganxant-se amb una de les seues cames al panel. Sota d'aquest, un menut temple de teulada a dos vessants sostingut per columnes i sobre un pedestal es situa sobre un altra plataforma i contribueix en l'ornamentació de l'espai. A l'altra banda d'aquest marc, dues figures més, una dona amb una gran arracada i un home de cabells despentinats, també observen el que ocorre més endavant amb gest de preocupació i amagant-se rere la multitud.

Al centre d'aquest marc, apareix una planta, amb una gran quantitat de tiges primes i unides entre elles, que desemboquen en tot un seguit de fulles acabades amb punta però que es corben entre elles oferint un fullatge de formes redones. Aquesta planta, situada al fons de la composició, no és més que un de tants dels objectes decoratius d'aquest menjador on es situen la resta de figures. A continuació, per tant, i establint una separació del fons negre amb el que ocorre al primer terme de l'escena, es representa una filera de prestatgeries de forma circular que abraça l'acció principal. Aquestes prestatgeries contenen molts dels objectes decoratius que habitualment podem trobar a qualsevol casa com ara llibres, un telèfon, un vídeo, un trofeu, en aquest cas un d'ells en forma de jugador de tennis amb les cames primes i llargues, etc. Cal destacar també una de les plantes col·locada a la part de dalt d'un d'aquests prestatges, amb un cossioll de formes trenades i una tija menuda de la que sorgeixen dues branques primes i recorregudes per fulles triangulars. Aquests tipus de vegetació de formes geomètriques i amb un fort caràcter ornamental és habitual trobar-lo a altres il·lustracions de Calatayud.

Per davant la prestatgeria, més mobles com ara poltrones, coixins per terra i una taula amb un cossioll amb unes flors color rosa que contribueixen a completar aquesta composició caracteritzada per l'abundància d'elements i l'amuntegament. Convé ressaltar la grandària dels tres personatges que apareixen en aquest primer pla respecte la resta que s'amagaven rere el marc per aconseguir un efecte de profunditat a la composició. Dos d'ells, situats a la part esquerra, s'asseuen sobre una moderna butaca color verd i dirigeixen les seues mirades cap a direccions distintes. L'home, vestit elegantment, amb corbata, s'asseu amb les cames lleugerament separades i recolza les seues mans sobre aquestes. Cal comentar el caràcter geomètric del seu cos, com observem a la forma de les seues mans o la rectitud dels braços i el tronc així com a la rigidesa dels plecs del seu vestit. Amb tot, allò més significatiu és la deformació intencionada del seu rostre, de trets angulosos i cabells punxeruts. Al seu costat, la dona, amb una gran arracada i cabells curts amb puntes despentinades, mostra el gust de Calatayud per la desproporció i l'exageració d'algunes parts del cos com ara el tronc que va estretint-se a partir de la cintura o als braços, exageradament llargs així com les seues mans. Els ulls es mostren a distinta altura, el que reforça aquesta idea de deformació dels models naturals. Un últim personatge, mou els seus braços llargs i amb una mà es cobreix un ull amb un gest de sorpresa. A més, acompanya aquest gest amb el moviment del seu cos, de cames llarguíssimes si les comparem amb els seu tronc menut, que es doblega en una posició un tant artificiosa com a conseqüència de l'ensurt.

Una d'aquestes tres figures, la dona, mostra a les seues mans un dels peus d'Àlicia, la protagonista, que reconeixem per la seua sabateta i per les malles clapades de llunars. En realitat, Àlicia apareix totalment desfragmentada i tots els trossos en què s'ha convertit el seu cos floten per la composició amb les vores retallades, símbol d'aquest trencament. Aquests fragments mostren unes tonalitats més càlides que la resta d'elements de la imatge.

La part inferior d'aquesta composició, actua com un gran espill on s'hi reflecteixen a l'inversa els elements representats més pròxims a aquest. L'aparició d'aquest efecte contribueix a reforçar el surrealisme de l'escena que, a més de ser una representació fidel d'allò que es narra al text, mostra alguns dels trets particulars de l'estil de Calatayud qui, malgrat representar espais quotidians en els quals reconeixem els objectes de la vida diària, els sotmet a un fort procés de transformació que acaba oferint imatges amb una certa complicació visual alhora que presenten una gran força expressiva com aquesta que acabem d'analitzar.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Àlicia intenta contenir-se, però, arriba un moment en què la situació és ja insostenible i explota. Segons conta la història, després d'aquest esclat, el menjador va quedar fet un desastre, ple de trossets d'Àlicia per tots els racons i així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel predomini de tonalitats càlides amb la presència d'un fons neutre, ataronjat. Aquesta escena es desenvolupa a l'aire lliure, al pati d'una escola on es comprova, a una banda l'edifici escolar, de característiques modernes amb un porxo i al costat un altre més menut d'estructura triangular. Aquesta construcció mostra unes escales amb una barana i una estructura quadrangular amb finestres quadrades que s'obrin cap a l'interior així com una cúpula piramidal de finestres al sostre inclinat. L'edifici es retalla per l'ús de l'emmarcament fotogràfic. L'escola s'envolta per tot un seguit d'arbres, de troncs alts i prims i fullatge espès i de perfils ondulats que conjuguen els colors taronja i marrons. Entre aquest arbres hi destaca una palmera i un xiprer. A més, sota els arbres creix una vegetació taronja de perfils dentats com la gespa que es distribueix en menudes estructures entre els peus dels xiquets. Apareix un arbre més menut, de tronc fi del qual sorgeixen dues branques que es recorren de fulles triangulars i que ja hem vist a altres il·lustracions. Per últim, el fons és ocupat per un conjunt de construccions de formes rectes i balcons rectangulars.

Convé remarcar la presència, en un primer terme de la composició, d'una estructura coberta, amb un terra de manises quadrades que conjuguen dues tonalitats, que s'envolta per una barana i que es disposa d'una manera inclinada al terra. Sota el sostre d'aquesta espècie de terrassa, treu el cap un sol de raigs triangulars menuts amb altres més llargs i observem la presència d'un fil d'estendre en el qual es penja un gran cervell amb dues pinces. A més, sobre el fil es recolzen una gran quantitat d'ocells. Tots aquests ocells mostren idèntiques característiques, amb uns ulls menuts i redons, un bec triangular i les ales i la cua més obscures, i mentre alguns es subjecten al fil d'aram amb les seues potes, altres volen pel cel al voltant d'aquest cervell.

Finalment, cal mencionar el grup de xiquets que es mostren a l'esquerra de la composició. Al centre de tots ells, Àlicia, amb els trets de representació habituals, agita els seus cabells i alça una de les seues cames. A la seua esquerra, roman en peu un xiquet amb els cabells en punta i les mans a les butxaques mentre que, a l'altra banda, un altre xiquet juga amb una pilota a les mans i, rere seu, una xiqueta, amb unes trenes rígides i geomètriques, mira amb atenció cap al front. Per últim, en un primer terme, per davant la protagonista, un pupitre, amb un xiquet recolzat sobre els seus braços i dormint, completa la composició.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest moment, la història explica que a l'escola, a l'hora d'eixir al pati, els alumnes han penjat els seus cervells amb pinces d'estendre la roba. El cervell d'Àlicia, però, abusa un poc del sol, s'asseca i creix exageradament. Calatayud, torna a seguir les indicacions del text per presentar aquesta imatge tan personal.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta tonalitats càlides per representar un paisatge urbà que segueix les normes de la perspectiva tradicional. Aquest paisatge es caracteritza pel seu emmarcament fotogràfic, com es pot comprovar al tall dels edificis i, fins i tot, d'un personatge i del contenidor de la dreta, alhora que adopta la forma de la corba on es desenvolupa l'acció principal.

L'escenari d'aquesta acció presenta tot un conjunt d'edificis urbans, a banda i banda de la calçada, que acaben amuntegant-se al fons de la imatge. Els edificis, mostren estructures rectes i de formes geomètriques i escalonades i, el que es situa vora la carretera, a la part esquerra, presenta una lleugera inclinació de la mateixa manera que li ocorre a la casa més menuda que apareix al seu costat amb un tendal ratllat. Cal afegir, a més, la presència dels semàfors, les faroles, les senyals de trànsit, els contenidors i el clavegueram que també apareixen a la imatge i formen part del mobiliari urbà típic de les ciutats.

D'altra banda, junt la casa menuda amb el tendal, es presenta un cotxe, en forma de Cadillac antic, causant directe de l'acció principal que esdevé en primer terme i que és observada amb atenció per l'home que treu el cap pel marge de la imatge, vestit elegantment amb corbata i amb un gest de sorpresa.

Aquest personatge dirigeix la seua mirada al centre de la calçada, on es troba estesa a terra, l'Alícia. La xiqueta es representa amb les característiques habituals i els flocs de cabells s'estenen com si foren raigs. Un guàrdia urbà, es treu el barret i sosté un xiulet a l'altra mà. Aquesta figura destaca per la seua posició inestable, ja que es recolza sols amb la punta d'un dels seus peus, mentre que alça i doblega l'altra cama com si ballara. El moviment de les seues cames s'acompanya amb els dels seus braços que semblen seguir aquest ritme i deixen veure el gust de Calatayud per la desproporció i l'allargament exagerat d'algunes parts del cos així com la presència de línies rectes. Pel que fa al seu cap, mostra uns cabells esquemàtics i punxeruts i el rostre, de perfil, deixa veure uns trets senzills, amb un nas gran i un coll llarg i ample.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El text continua explicant que acaben d'atropellar Alícia. Aquesta s'ha quedat aixafada a terra mentre el guàrdia urbà observa l'escena i així ho representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge evidencia el gust de Calatayud per crear ambients d'una gran força decorativa. La profusió d'elements que hi apareixen fa que augmente la complicació visual de la imatge i, per tant, s'ha d'observar amb atenció per descobrir que l'escena es desenvolupa sota una espècie de tendal amb cortinatges blancs que deixa veure un fons ornamentat amb motius geomètrics. Els pals d'aquest tendal, es subjecten sobre un terra de manises decorades amb formes geomètriques sobre les quals s'hi reflecteixen lleugerament.

A més, damunt d'una taula moderna, que es situa al centre de la composició, amb potes de metall primes i una base que sembla ser cristall, es mostren tot un seguit d'elements. En primer lloc, cal destacar els dos ocells sobre plataformes circulars, a manera d'objectes decoratius, a banda i banda de la taula. Aquests ocells presenten unes potes llargues i primes, com la seua cua, que cau cap a baix i mostra el final dentat, però allò més cridaner són els seus becs, exageradament llargs, que s'estenen i s'entrecreuen al centre de la imatge. Juntament amb aquests ocells, una gerra conté un ramell de lliris blanques. Les flors, presenten unes tiges llargues, primes i rectilínies, que s'acoblen unes amb les altres fins donar lloc a una estructura d'aparença molt geomètrica. Algunes d'aquestes tiges es separen de la resta i s'obrin cap a la composició i, de la corol·la blanca d'aquestes flors, sorgeixen uns filaments rectes i acabats en forma de fletxa que contribueixen en l'ornamentació. Tot i això, convé ressaltar la gran quantitat de fulles que recorren les tiges, de formes corbades, que serpentejen pel fons accentuant l'acumulació d'elements així com la presència d'una d'aquestes lliris amb dues fulles al terra.

Finalment, un televisor personificat amb un rostre humà fuma un cigarret del què sorgeix un fum cargolat i es dirigeix a la protagonista que resta davant seu. El televisor, amb dues antenes i representat de perfil a nosaltres i front la xiqueta, mostra un rostre de trets senzills amb la línia i unes galtes marcades i enrojolades. Alcía, asseguda sobre una banqueta i creuada de braços, mostra els seus cabells agitats i presta atenció al que li diu el televisor.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

En aquest moment, Alcía, discuteix amb el televisor qui, segons la història, fuma sempre que pot. Ella vol veure unes coses mentre que l'aparell vol mostrar-li unes altres. Calatayud representa els dos personatges que cita el text en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En un primer pla, destaca la presència d'una gran reina que es situa al centre i ocupa pràcticament tota la composició. Aquesta vesteix un vestit color roig amb una repetició de motius decoratius en negre i amb el coll cobert per una punta de marcat caràcter geomètric. A més, un gran estructura en forma de ventall blanc li envolta el coll, gros i ample i decorat amb un collaret. Pel que fa al seu rostre, cal comentar la seua menudesa, respecte el coll, i la presència d'uns ulls, un nas i una boca de línies simples. Els seus cabells negres apareixen recollits en una cua i deixen veure una de les seues arracades així com la corona recorreguda per una filera de diamants. Finalment, el braç esquerre sorgeix del marc de la imatge i deixa veure una màniga ricament decorada amb puntes geomètriques i una mà que, amb les ungles pintades de roig, sosté un cor. Cal dir, però, que la part dreta del seu cos es talla bruscament i no mostra cap presència de l'altre braç.

Per darrere d'aquesta gran figura, apareixen tot un seguit de joguets com ara el gatet que somriu immediatament al seu costat o el que treu el cap rere el coll del seu vestit i observa el cor que subjecta a la mà. Amb ells, un cavallet amb rodes, un tauler d'escacs, un helicòpter, ratolins, un tren i construccions de fusta, un pingüí i una serp que enrosca el seu cos format per menudes peces quadrangulans unides mitjançant esferes, es situen per la composició.

Convé destacar, però, l'aparició d'una princesa, amb els cabells caragolats i els ulls entornats que treu una de les seues cames per sobre la falda del seu vestit. Aquesta princesa mostra un cap molt menut respecte la grandària del seu cos i un vestit color groc i vaporós que es subjecta amb les seues mans. Al seu costat, tres vidrioles en forma de porquets s'ordenen paral·lelament i dirigeixen la seua mirada cap a la protagonista, que roman queta sobre el terra malgrat el moviment dels seus cabells.

Aquesta profusió d'elements es situa sobre un fons roig amb tres línies de cavallets ordenats per parelles que es miren frontalment i que accentuen el caràcter decoratiu de l'escena i el gust de Calatayud pels detalls i l'ornamentació.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A l'Àlicia li agrada colar-se en els aparadors de joguets prop dels porquets, els gats, les reines i les duquesses com mostra aquesta imatge. Cal reforçar que, en aquesta imatge, Calatayud es serveix d'alguns referents visuals molt coneguts com, per exemple, en la Reina de Cors i el gatet del seu darrere, que recorden a la versió de Disney d'aquest conte.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta escena mostra un paisatge exterior en el qual dominen les tonalitats verdes. Cal destacar que, l'acció, té lloc en una plaça i, per aquest motiu, els protagonistes i els distints elements que hi apareixen es situen al llarg d'aquesta forma semicircular que també es veu afectada per l'emmarcament fotogràfic.

Al voltant d'aquesta plaça es mostren tot un seguit de bars i restaurants amb les portes obertes i amb grans finestres. Alguns d'aquests presenten vora la porta i les finestres cartells per indicar el que es pot consumir. En realitat, però, l'il·lustrador arriba a una solució de motius geomètrics en compte d'un text per representar-los. Es representa una paret roja, amb el final d'unes lletres de cal·ligrafia que mostrarien el nom d'algun dels locals. La profusió d'elements provoca una certa confusió visual a l'hora d'analitzar tot el que apareix però, tot i això, és possible reconèixer la presència de dos tendals ratllats cobrint la porta dels restaurants dels marges de la imatge. El de l'esquerra, és més menut i presenta una forma circular. Davant d'aquest, un arbre, que insereix les seues arrels en un espai circular de terra sota la vorera, estira les branques amb unes fulles de tres puntes als extrems d'aquestes formant un fullatge als extrems de les branques. Contràriament, el tendal de l'esquerra, de forma més quadrangular, presenta un orifici a través del qual es cola una de les branques d'un altre arbre. Per últim, una farola amb dues llums de forma esfèrica es presenta també sobre aquesta vorera que reflexa, molt subtilment, alguns dels elements que acabem de descriure.

A la part esquerra, dos cambrers vestits idèntics, com si fossin mariners, amb barret, de blanc i amb les musculeres, el coll, les butxaques i els punys decorats en blau marí i amb llacet al coll, sostenen, amb una certa inestabilitat, dues safates amb unes botelles de coca cola que es mouen i semblen precipitar-se cap al terra. Un d'ells, de front, dirigeix el seu cap i la seua mirada cap a dalt, prestant atenció a la safata, i destaca pel seu coll llarg i per l'angulositat del rostre. A més, presenta un cos de formes quadrades i robustes i una rigidesa en els plecs de la roba com s'observa, per exemple, a l'obertura de la seua jaqueta. Doblega una de les seues cames per assenyalar el seu moviment i, a l'altra mà, subjecta un torcamans que també s'agita seguint amb aquest desequilibri. Darrere d'ell, l'altre cambrer, d'esquenes, entorna lleugerament el seu cap, amb un coll gros, i apareix amb les cames creuades i subjectant la safata amb les dues mans. Malgrat això, la safata s'inclina cap al terra i una de les coca coles ja vola pels aires.

La resta de la plaça està formada per un empedrat sobre el qual es troben Alicia i els seus tres amics gaudint del berenar al voltant d'una taula circular i unes cadires color verd. Alicia, però, apareix en peu, amb una bossa al costat, i amb les mans creuades. Es vesteix amb la samarreta i les malles habituals i mostra els cabells rossos agitats amb un floc que li cau sobre un dels seus ulls blaus. Al seu costat, Betty, una de les seues amigues, es planta d'esquenes sobre la cadira i amb una mà sosté una palleta, mentre que a l'altra ensenya un gelat enorme, un cucurutxo decorat amb una guinda, una galeta enroscada i dues fulles que semblen palmeres. Aquesta xiqueta mostra una mitja melena recta, decorada amb un llaç blau i el seu cos participa de les desproporcions tan del gust de Calatayud, com s'observa al seu tronc menut, vestit amb una samarreta amb puntes al coll i les mànigues, i un motiu floral a l'esquena. També vesteix uns texans que, amb una cintura marcadament geomètrica, es col·loquen per sobre la samarreta. Aquests pantalons, a més, mostren unes butxaques d'on surt un mocador. El seu cos, per tant, va estretint-se i presenta unes cames molt curtes i un dels seus peus, es desplaça cap enrere i es recolza a la cadira amb

l'altre.

El desequilibri amb què es mostren molts d'aquests personatges també queda patent en el següent dels amics de l'Àlícia, qui es planta també sobre la cadira i sols es subjecta amb un dels seus peus mentre que l'altre roman en l'aire. Aquest gest, a més, evidencia la diferència de grandària de les seues cames. Es mostra bevent del seu got amb una palleta molt llarga, gest que s'acompanya al rostre amb les galtes marcades i la boca menuda, mentre que a l'altra mà en porta més i, fins i tot, algunes estan caient a terra. El seu cos també es caracteritza per la seua forma quadrada i per uns braços menuts amb les mànigues del jersei arromangades. Finalment, un últim personatge, també sobre la cadira i amb una postura inestable alça els seus braços per subjectar amb una mà un pot de tomata en forma d'albergínia que acaba volant pels aires junt i amb l'hamburguesa amb un rellotge.

Dos para-sols de tela ratllada i tancats apareixen tallats pel marge de la il·lustració i també formen part del mobiliari d'aquesta terrassa on es reuneixen els xiquets.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A continuació, el conte explica que Àlícia, Betty, David i Marco es troben a la plaça de Març. S'asseuen a la terrassa d'un bar i demanen quatre coca coles, quatre hamburgueses de rellotge i molta salsa de mantega per acompanyar. Calatayud segueix el que s'explica al text i representa tots els elements que es nomenen però mostrant el seu estil personal que, en aquest cas, s'acobla a la perfecció amb el surrealisme del text.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 × 35 cm.

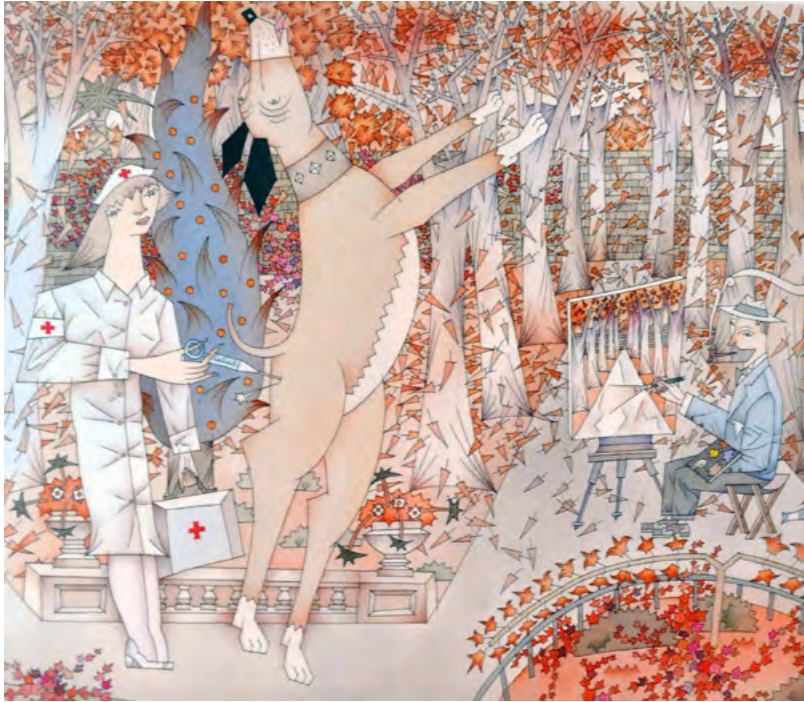
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Els colors verds són els dominants en aquesta imatge que destaca pel seu decorativisme. Així, sobre un fons neutre, color verd clar, apareix al marge esquerre la cara d'Alicia però, aquesta vegada, sense els seus cabells rossos tan característics ni cap floc caient-li sobre un dels seus ulls blaus. Convé ressaltar l'amplària del seu coll i la representació del cos sense cap preocupació naturalista, amb una absència evident de la forma dels múscles o dels braços.

El més destacat en aquesta composició és el conglomerat d'insectes que es mouen sobre el cap de la protagonista i s'escampen pel fons de la imatge. Tots aquests insectes, mosques, abelles i mosquits, presenten uns ulls redons i un cos menut compost de distintes formes geomètriques i diferents colors. Entre ells s'aprecia la presència de les abelles, amb uns agullons corbats i el cos groc i negre i envoltat per quatre ales, dues d'elles més grans. Els mosquits, en canvi, presenten un cos distint amb un cap allargat i acabat en punta i grans ales o les mosques, més menudes, i mostrant el cap negre. Aquests insectes s'amunteguen vora el cap de la xiqueta oferint un efecte d'un gran impacte visual a causa de la quantitat de colors però, sobretot, la presència destacada de les ales blanques, algunes d'elles ben esteses i a manera de grans ventalls i les antenes i cues que es corben i contribueixen en l'ornamentació visual.

Cal comentar la distinció d'alguns d'aquests insectes respecte la resta, com ara el que apareix junt a la xiqueta amb un tocat roig més gran que el que mostren la resta o d'altres amb un cos superior que sobresurten de l'aglomeració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història segueix explicant que cada vegada que Betty renta el cap d'Alicia, se li queden milers de cabells a les mans ensabonades. Aquest moment, és aprofitat per Alicia per elegir el color dels seus nous cabells. Però, en aquesta ocasió, va calba i s'unta el cap de mel per atraure les mosques, les abelles i els mosquits com podem veure en aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la gran quantitat d'elements que hi apareixen i pel seu to decoratiu. En aquesta ocasió, l'escena té lloc a un parc, a l'aire lliure, on hi trobem tot un seguit d'arbres que estan perdent les seues fulles i, entre els quals, s'observa també la presència d'un xiprer amb les fulles acabades amb punta i amb els fruits arrodonits color taronja. En efecte, Calatayud situa l'acció a la tardor, i per això, l'elecció d'aquestes tonalitats càlides. Convé ressaltar la presència, d'una banda, d'una filera d'arbres vora el camí, amb branques primes i quasi nues que comencen a perdre les seues fulles, de forma triangular i enganxades amb tiges primes marcades amb la línia. La caiguda d'aquestes provoca una pluja de fulles per tota la composició que crea un sorprenent efecte ornamental. Una tanca de rajoles separa els arbres del parc amb un fullatge més espès, de formes també marcadament geomètriques i que contribueixen en l'ornamentació de la imatge. A més, cal comentar la presència d'una palmera menuda al costat esquerre.

Aquesta no és l'única vegetació que apareix ja que, al mur de la tanca, es mostra un conjunt de flors menudes de colors rosats i morats que contrasten amb la resta de tonalitats més suaus. A més, aquestes flors compareixen e nou al primer pla de la imatge, al terra o bé a la jardinera circular de l'extrem dret. Aquesta jardinera s'envolta per una cerca metàl·lica i al seu interior també apareixen arbusts de formes rectes i geomètriques i, fins i tot, un petit arbre amb un tronc molt prim i dues branques que s'obrin cap a cada costat i s'envolten de fulles seques. Finalment, la menuda balustrada que separa la zona dels arbres de dos dels personatges principals i que mostra dos elegants cossiols de pedra als extrems amb unes plantes formades per un fullatge taronja amb unes flors quadrades color blanc i unes branquetes amb fulles verdes i geomètriques que sobresurten.

Pel que fa a les figures, es representa una infermera posant-li una injecció a un gos. Aquesta presenta una mitja melena amb un serrell punxerut i porta una còfia d'infermera amb una creu roja. La lleugera inclinació del seu cap fa que una part dels seus cabells siga més curta que l'altra i l'angulositat del seu rostre va acord amb el seu cos de formes rectes. La desproporció de les formes és fa evident al seu coll llarg, als braços, i més concretament a la mà que porta la injecció, molt més gran que l'altra amb el maletí, per ressaltar aquest gest. A més, els peus, calçats amb sabates de taló, són exageradament menuts respecte les extremitats superiors i presenten una deformació corbada per aconseguir la inclinació del peu amb els talons.

Aquesta està punxant a un gos i amb l'agulla ja introduïda en la seua pell s'observa l'aparició d'una estrella amb una cua per assenyalar aquesta acció servint-se d'un recurs propi del còmic. Aquest gos, però, és desproporcionadament gran respecte la resta de figures i apareix amb un gest d'alteració i amb les potes del davant enlairades i recolzant-se únicament en les del darrere. Presenta una pell canella amb la panxa i les potes més clares i separades de la resta per una línia triangular marcada amb la tinta. A més, al coll vesteix un collaret amb tres diamants i les orelles, que tira cap enrere, són d'un color més obscur.

La utilització de la perspectiva tradicional fa es represente un últim personatge allunyat d'aquests dos ja descrits, que s'asseu a la vora del camí. Es tracta d'un pintor que es representa amb barret i amb barba i fumant una pipa de la qual sorgeix un fum blanc i cargolat. Amb una de les seues mans subjecta una paleta amb els colors, mentre que amb l'altra, amb el braç més llarg, es disposa a pintar el paisatge que té al davant i que es veu al llenç que es troba sobre el cavallet. Aquest pinzell, es projecta sobre la pintura com un focus de llum, per assenyalar l'acció de pintar. A més, l'obra és una reproducció fidel del paisatge d'arbres amb fulles seques on es situa aquesta acció.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Alicia acaba de mossegar un gos rabiós i per això s'emporten el gos per posar-li la vacuna *antialiciatètica*. En aquesta imatge, Calatayud, representa el que conta el text d'una manera molt lliure i introdueix personatges que no es nomenen així com una ambientació totalment personal i lliure.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x22,3 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge presenta la protagonista de la història, amb un gest de concentració i amb els ulls entornats, ballant agafada de les aletes d'un peix i sobre un sofà que flota en l'aigua. Àlicia es representa amb els trets habituals i amb els cabells agitats pel seu moviment. A més, amb una mà s'agafa del peix mentre que amb l'altra sosté una tela roja que sobrevola pels caps dels dos personatges i s'ondula a l'altre extrem. Pel que fa al peix, molt gran, es recolza al sofà doblegant lleugerament un dels extrems més allargats de la seua cua. Presenta una pell platejada, color habitual de les escames, i sobre la cua dues aletes en forma de ventall decoren el seu cos. Junt amb aquestes, dues més li serveixen de braços per ballar amb la xiqueta i una última apareix a l'esquena. El cap, menut, mostra un ull redó i una boca amb uns llavis rosats. Completant aquesta escena, un conjunt d'estels fugaços acompanyen aquest ball junt a l'aparició també d'un parell de notes musicals.

Cal destacar la presència de tres focus de llums distints a la imatge. En primer lloc, aquestes dues figures s'il·luminen pel llum que es situa al sostre que projecta un il·luminació en forma triangular més clara. A banda d'aquesta, dos llums més menuts també projecten la seua llum en aquest mateix efecte triangular. Es tracta d'un llum menut situat rere el sofà i un altre llum negre, en primer pla, i sobre una taula de vidre.

En efecte, tot aquest ball té lloc al menjador d'una casa però, sorprenentment, aquesta escena s'ha omplert d'aigua que arrasa amb els mobles, la tetera i tot el que troba. A més, la porta oberta deixa veure la continuació de l'aigua, amb unes ones geomètriques i més obscures i deixa escapar algunes estrelles.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Quan Àlicia vol romandre sola i tranquil·la escoltant música, ballant la dansa de la llagosta o escrivint un joc de cartes guarda als seus pares a l'armari. Calatayud interpreta el que conta la història i presenta la protagonista ballant amb una llagosta en un menjador inundat d'aigua.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 23 × 15,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge representa els pares de la protagonista dins d'un armari amb les portes obertes per poder-los veure. L'un al costat de l'altre, el pare apareix vestit elegantment amb corbata i la mare amb una brusa de plecs angulosos i faldilla. Tots dos mostren la desproporció de les parts del cos, amb caps grans i amples colls i un tronc gran i força quadrat que contrasta amb la grandària de les cames i els peus. Cal comentar també la frontalitat de les figures i els trets del rostre característics de les figures de Calatayud.

A l'interior de l'armari, però, a banda de la calaixera sobre la que reposen els personatges, es representa la barra per penjar amb les perxes els abrics i vestits i, fins i tot, una corbata es situa directament sobre aquesta. A l'esquerra, sobre un prestatge es col·loca una bossa i als peus de les figures ens trobem amb més roba amuntegada, caixes i una camisa doblada en una posició un tant artificiosa.

Finalment, cal recordar l'ús de l'aquarel·la per crear efectes difuminats i lumínics així com la compareixença d'uns colors suaus.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta imatge es relaciona amb l'anterior ja que, quan l'Àlicia tenia ganes d'escoltar música i ballar, tancava els seus pares a un armari perquè no la molestaren i, precisament, dins de l'armari els representa Calatayud.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 12 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons neutre ens trobem amb una caixa verda clapada amb llunars rosa dins la qual es representen tots els membres d'una família.

El pare, la figura més gran, subjecta amb el seu cap calb la tapadora d'aquesta caixa. L'efecte és bastant artíficiós i més bé sembla que estiga flotant. Aquest personatge, a més, mostra un rostre de trets angulars, amb un nas punxerut i una cella gran que envolta un dels seus ulls situat més cap a baix que l'altre. Convé ressaltar la manera com, amb l'ús de la línia, marca una de les seues galtes.

Davant d'aquest, la mare, amb una mitja melena de puntes ondulades, recolza les mans creuades a la caixa. Aquesta destaca pel domini de tonalitats verdoses que s'usen per a la seua representació així com pel seu cos de formes rectes.

Finalment, tres xiquets completen aquesta escena. En primer pla, un bebè, de serrell punxerut i rostre redó es porta una de les seues mans a la boca i deixa veure una màniga de plec angulars. Al seu costat, un xiquet més gran i de cabells despentinats amb les mans a les butxaques del seu peto vaquer mira cap al front amb una boca tancada de llavis grossos. Cal ressaltar l'abundància de formes rectes de la seua roba marcades amb la línia. Darrere d'ell, un últim xiquet de cabells més llargs i amb les puntes ondulades treu el cap entre els seus germans i permet veure la corbata i la camisa amb què es vesteix.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Continuant amb l'argument de la imatge anterior, el conte explica que, Àlícia, guardava també als tiets i els cosins en caixes de sabates i els tancava en l'armari com als seus pares.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 18 x 20 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons neutre ens trobem amb un dels caixons de l'armari de l'Alicia dins del qual es representen els seus quatre avis. Aquest gran caixó es disposa d'una manera obliqua a la imatge i al seu interior hi apareixen, com si flotaren i sense recolzar-se en cap seient, els quatre personatges. Cal afegir, a més, el predomini de les tonalitats blaves, que contrasta amb el gris més apagat del calaix.

A l'esquerra, un d'ells, s'asseu amb les mans creuades i es mostra vestit amb jaqueta, jupetí i llacet. Seguint els recursos de representació habituals de Calatayud, mostra un cap allargat que quasi no es diferencia en la seua forma del coll, exageradament llarg. El seu rostre també participa de l'angulositat i la deformació amb un nas punxerut i els ulls a distinta altura. Pel que fa al seu cos cal destacar les dimensions menudes del tronc.

Darrere d'ell treu el cap una dona, que somriu i presenta els ulls entornats. És evident la desproporció del seu cap si la comparem amb l'home que apareix al seu costat. Aquest, més menut, presenta un aspecte formal més pròxim als models naturals.

Finalment, una dona, amb un cos marcat per les formes redones, com comprovem als seus muscles, i amb els braços pegats al cos, es fa aire amb un ventall i es mostra de perfil amb uns cabells blancs.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Alicia, com ja havia fet amb els seus pares i els seus tiets, fa el mateix amb els avis, que els ordena al calaix de baix de l'armari com mostra la imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca per les seues tonalitats suaus amb un predomini dels rosa i els morats. Juntament amb les tonalitats, aquesta imatge ressalta per la seua complexitat compositiva amb la qual es representa un paisatge imaginari amb elements surrealistes. En aquesta escena apareix Àlícia, la protagonista del conte, amb els trets habituals de representació com ara els cabells agitats, en aquest cas amb les puntes cap a dalt, i amb la samarreta rígida. Es presenta de perfil i amb la mà subjecta el llibre que està llegint. Una sèrie de lletres eixien disparades de les pàgines del interior del llibre i semblen dirigir-se cap a la boca de la xiqueta.

Àlícia es representa en un entorn fantàstic, a l'aire lliure, que es caracteritza per la presència d'un cel rosat, propi del moment de l'amagada del sol, amb la lluna i multitud de núvols menuts de formes corbades. Apareix una cadena de muntanyes de perfils rectes i menudes formes triangulars de colors que tracten d'imitar la textura rocosa alhora que atorguen un efecte molt ornamental.

Finalment, en aquest paisatge es representa una estructura fantàstica, formada per bastides rectes, escales i xemeneies en forma de tub de les quals sorgeixen disparats llibres oberts. Per totes aquestes bastides, circulen més llibres oberts i personificats amb un senzill rostre humà de nas punxerut al lloc que allarguen una part de les seues cobertes per recolzar-se sobre la bastida. Finalment, Àlícia, es situa sobre un d'aquests llibres que es torba obert al costat de la resta que circulen alegrement per la bastimentada.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El conte explica que, Àlícia, es passava hores llegint. Li agradaven molt els llibres però, al final, els llibres que llegia s'havien de tirar perquè els xuclava les lletres, les paraules, les frases i es bevia tot el seu contingut. Calatayud representa allò que es conta al text però torna a reinterpretar-ho i ofereix aquesta imatge que conjuga a la perfecció amb el to fantàstic de la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 30,5 x 35 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta imatge es representa a la protagonista dormida a la seua habitació. Aquesta, es presenta en un primer pla de la imatge mentre que la resta d'elements que configuren la composició es distribueixen al voltant d'aquesta i ocupant plans secundaris per marcar la distància. A més, cal destacar la presència d'una il·luminació plana i sense cap diferència lumínica entre l'exterior nocturn i l'habitació de la protagonista. Alicia es gita sobre un llit menut i lleugerament inclinat. A més, el coixí on recolza el cap és molt gran i es tapa amb uns llençols de plecs corbats que s'arrosseguen fins el terra però que permeten veure una part del matalàs de color blau i de l'estructura de fusta del llit.

Alicia es representa novament amb els seus característics cabells rossos i despenjats i un cargol de mar, del qual sorgeixen unes notes musicals, li diu alguna cosa a l'oïda mentre que subjecta un os de peluix vestit amb un peto roig amb una de les seues mans. Convé destacar la presència d'un terra de manises quadrades decorat amb formes romboïdals de color roig així com una sèrie de mobles com ara la tauleta de nit amb el flexo i junt una ràdio que apareix al costat del llit. A banda d'aquests elements, als peus del llit, compareix una palmera amb una serp recorrent el seu tronc i un lleopard, mentre que al costat de la ràdio apareix un unicorn, de color blanc amb una banya increïblement llarga de color roig.

La resta de l'escena és envaïda per tot un seguit d'estels fugaços menuts i núvols blancs sobre els quals es situen diverses figures. Entre aquestes figures, es poden citar algunes com ara un ocell amb el cap de color roig i barret de copa alta, un arlequí amb el cos amb formes marcadament geomètriques i adornant el seu vestit amb un coll en forma de ventall de color blanc, un gnom amb el barret característic d'aquests tipus de personatges fantàstics i amb una barba llarga i grisa, una construcció imaginària formada per un mur que s'ondula en un dels seus extrems i una estructura enroscada, una copa de gelat i, per últim, una fada, a qui no podem veure bé el rostre a causa de l'emmarcament fotogràfic, que es creua de cames i s'asseu sobre el núvol mostrant dues ales roges decorades amb estrelles i una vareta màgica.

Un cortinatge roig retirat cap als costats deixa veure un gran finestral al fons amb una de les seues fulles obertes, per on surt un personatge conduint un monocicle. A través d'aquesta finestra podem observar l'exterior, amb un cel nocturn, amb més núvols i estrelles i una panoràmica de la ciutat al fons, amb un conjunt d'edificis. Tot plegat, aquesta escena destaca tant pel seu to teatral com pel seu caràcter oníric.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquest conte acaba explicant que l'Alicia somiava tant, que sempre havia d'alçar-se a matar somnis amb una pala. A més, una nit va somiar una cosa molt curiosa però que no hi havia manera de matar-lo i, per tant, no va tindre més remei que deixar-lo entrar al seu llit. Calatayud, novament, reinterpreta el text i ens ofereix aquesta última escena amb Alicia dormint a la seua habitació que es troba plena d'elements que farien relació als somnis de la protagonista però que provenen de la imaginació de l'il·lustrador ja que no s'especifiquen en el text.

CONSIDERACIONS FINALS:

Totes les imatges d'aquest llibre es caracteritzen per l'ús de la tinta xinesa, amb la qual es delimiten els contorns, i l'aquarel·la, tècnica que ofereix una brillantor i una gran força en els colors. A més, cal destacar l'elecció d'una determinada gamma cromàtica per a cadascuna de les escenes diferenciant-les unes d'altres.

El primer aspecte que cal esmentar de les il·lustracions d'aquest llibre és el fet que, Calatayud, s'acoba al to fantàstic del text per construir unes imatges amb detalls surrealistes i imaginaris amb un estil molt personal. Així, a banda de seguir la història, Calatayud introdueix elements que no es citen al text i que pertanyen a l'univers personal de l'il·lustrador. Aquestes aportacions, de vegades, es veuen influenciades per un imaginari visual col·lectiu.

Aquest to fantàstic que desprenen les il·lustracions s'accentua amb l'esquema compositiu que presenten les imatges. Sol utilitzar l'emmarcament fotogràfic, el que fa que els elements dels marges apareguen lleugerament tallats i és habitual la compareixença de marcs, finestres o altres elements que serveixen per enquadrar l'escena i ofereixen un toc de teatralitat. A banda d'això, un recurs molt cinematogràfic és l'aparició del sostre que també s'observa en algunes imatges d'interiors. També solen aparèixer composicions, en certes ocasions, caracteritzades per un espai pla i amb una distribució dels personatges totalment lliure, com ara la segona imatge que apareixen una gran quantitat de personatges flotant en l'espai sobre un fons negre. Amb tot, convé remarcar que, malgrat l'ús de les normes compositives, la distribució dels personatges, les seues postures i la gran quantitat d'elements que hi apareixen configuren imatges d'una gran personalitat plàstica.

El gust pels detalls i per l'ornamentació també és evident al llarg de totes aquestes imatges. Totes elles mostren una aglomeració d'elements conseqüència d'omplir les escenes de nombrosos motius ornamentals. Un aspecte interessant és com, malgrat basar-se en espais quotidians, els adapta al seu estil i acaba presentant unes ambientacions amb nombrosos elements que transforma i enriqueix a la seua manera. A més, aquest gust pels detalls es trasllada tant a la conformació de les figures, la seua aparença i els seus vestits com als espais on es situen plens d'elements i amb una preocupació estètica evident. Així, són habituals els fons decorats a manera de grans tapissos, com l'escena de l'ordinador o la de les fulles de tardor, que evidencien aquesta tendència decorativista de Calatayud o la presència habitual d'estrelles i nuvolets que busquen aquest efecte visual. Cal recordar també la sanefa decorativa sobre el fons negre de la segona il·lustració que presenta com a única finalitat l'ornamentació de la pàgina.

Finalment, pel que fa als personatges, convé remarcar la tendència a modificar els canons artístics anatòmics relacionats amb les representacions exactes de la realitat per l'elecció de rostres angulosos amb trets geomètrics i deformacions intencionades o l'exageració i desproporció d'alguns membres del cos com ara els braços. Per últim, i en relació amb la representació dels personatges, no s'ha d'oblidar el gust per mostrar alguns elements del rostre o del cos enrojolats.

TÍTOL: Kembo. Incidente en la pista del Circo Mediterráneo.

AUTOR: Carlos Pérez.

IL·LUSTRADOR: Miguel Calatayud.

EDITORIAL, CIUTAT, ANY: Kalandraka Ediciones Andalusia, Sevilla, 2010.

MIDES LLIBRE (ALT x AMPLE): 31 x 22,7 cm.

NÚM. DE PÀGINES: 31.

I.S.B.N: 978-84-92608-27-0.

DEPÒSIT LEGAL: SE. 417-2010.

- IL·LUSTRACIONS:

- TÈCNICA ORIGINAL: Aquarel·la i tinta xinesa.
- NUM. IL·LUSTRACIONS: 26 il·lustracions color.

PORTADA:

1. ANÀLISI FORMAL:

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta portada Miguel Calatayud presenta el protagonista principal de la història a qui situa en el centre de la imatge sobre un fons color marró i sota el títol del conte. Aquest animal es caracteritza pel seu geometrisme i per l'angulositat dels trets de la seua cara. Així, del rostre de contorns traçats amb la tinta sorgeix una boca ben oberta amb dents triangulars de distinta grandària i separades entre elles. La seua melena es compon de tot un seguit de formes triangulars amb un predomini de línies rectes que li atorguen un efecte molt estàtic. A continuació, el seu cos estret, es delimita amb la tinta i es mostra dret, recolzat sobre les quatre potes, de contorns rectes i amb unes peüngles quadrades.

El lleó s'insereix en un paisatge natural, sobre una roca grisa de perfil punxerut que es remarca amb l'ús de la tinta. Al fons, s'observa el tronc de dos arbres amb branques menudes de les quals sorgeix un fullatge espès de color verd. D'altra banda, les branques d'aquests arbres, són recorregudes per sinuoses lianes amb fulles amb forma de fletxa i que serpentegen per la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta és la història d'un lleó molt especial que vivia i es divertia a la selva fins que un dia serà sorprès per un caçador que se'l vendrà al domador d'un circ.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

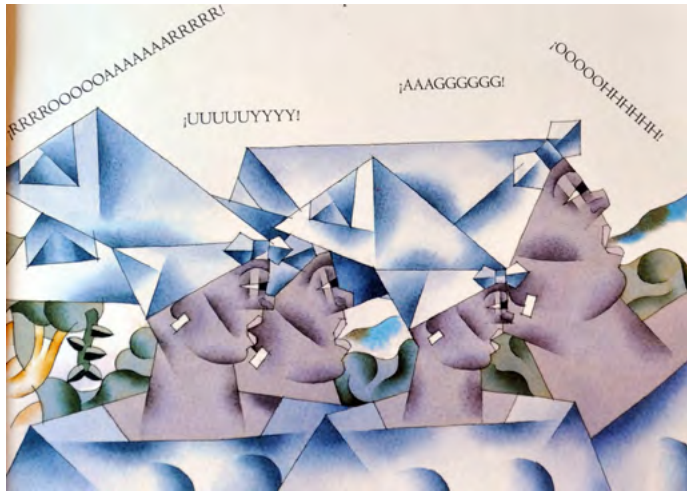
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta primera imatge mostra un fons neutre que destaca per les taques clares i obscures que provoca la tècnica de l'aquarel·la. Sobre aquest fons apareixen tot un seguit de figures col·locades com una sèrie en la qual totes es mostren en la mateixa posició i direcció. Convé ressaltar el gust per les repeticions i el caràcter ornamental que prenen moltes de les il·lustracions d'aquest autor i que, amb aquesta imatge, en tenim un exemple.

La primera d'aquestes, és un lleó, protagonista del conte, i es caracteritza pel seu geometrisme. Així, del seu rostre de contorns quadrats i boca amb dents pronunciades sorgeix una melena que es compon de tot un seguit de formes triangulars que li atorguen un sentit bastant estàtic. Tot seguit, el seu cos, també participa d'aquesta angulositat, amb un predomini de la línia que s'encarrega de marcar els contorns i els plecs. A més, es representa amb les potes davanteres i una de les darreres, acabades amb unes peüngles també de forma triangular, cap a amunt, en posició de moviment.

Precisament, aquest lleó persegueix la resta de figures que apareixen a la composició i que no són sinó una repetició de la primera. Es tracta de la representació d'un home africà degut al color obscur de la seua pell així com en els estereotips africans del seu rostre, com ara els llavis, grossos i rosats. Al cap porta una lligadura de plomes ondulades i, com la resta dels ornaments amb què es vesteix, destaca pel seus colors blaus i rojos. A banda d'aquesta lligadura, mostra una arracada, collar, faldilla i polseres als turmells. El seu cos presenta formes més arrodonides que les del lleó i també es mostra amb una cama doblegada i una més avançada per assenyalar-ne el moviment. Amaga part del seu cos darrere un escut ovalat, de la mateixa tonalitat que el fons de la imatge, però envoltat per una sanefa de formes triangulars color marró. Per últim, marcant aquest caràcter guerrer, juntament amb l'escut, porta a una de les seues mans una llança adornada amb uns plomall taronja.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El conte comença explicant que, a començament dels anys trenta del segle xx, Kembo, un lleó jove i solitari, vivia en una selva de l'est de l'Àfrica. La seua vida, conta, consistia a aterrir les diverses tribus que hi vivien per allí, com ara la dels babalunga o la dels kamolongos. És precisament, aquest gust d'aterrir i perseguir els habitants d'aquests pobles el que es representa en la il·lustració amb les tres fileres d'africans que corren espantats pel lleó Kembo que els persegueix.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge representa quatre figures femenines amb mocadors i vestits africans. Aquestes apareixen les unes al costat de les altres i, malgrat, les idèntiques característiques, es diferencien entre elles per l'alçada. En primer lloc, cal ressaltar la representació de la pell, obscura, i dels trets africans del seu rostre com ara els ulls negres i els llavis grossos. Tot i això, es caracteritzen per l'angulositat del rostre i el cos amb una presència destacada de la línia que s'encarrega de marcar aquest geometrisme. Enfront al predomini de línies rectes, els pits contrasten amb la resta del cos per la forma més arrodonida. L'angulositat també és present en les teles dels vestits, de color blau i en els mocadors que els decoren el cap. A més, aquests, exageradament grans, es subjecten mitjançant un llaç, situat al davant, i de caràcter geomètric.

Les quatre figures femenines es mostren amb una expressió poruga i fugint. Aquest sentiment de por s'acompanya amb les onomatopeies que hi trobem a la part superior i en la seua organització, com si estigueren corrents. Hi cal destacar l'última figura que es representa lleugerament inclinada, per mostrar-ne la rapidesa dels moviments, però amb un efecte de gran inestabilitat.

Finalment, és possible trobar alguns referents paisatgístics entre les dones com ara la vegetació de color verd i de línies més ondulades o la línia que marca el contorn del que sembla ser una muntanya i que es completa amb un color blau molt subtil.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant que una de les coses que més divertia Kembo era amagar-se a la vora del riu per a sorprendre les dones babalunga que als matins llavaven la roba. Quan eixia del seu amagatall i rugia imponentment, totes corrien i cridaven fugint del lleó com mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge representa el lleó protagonista de la història perseguint tres figures femenines. Destaca per les tonalitats suaus, amb un predomini dels verds i els marrons i amb els vestits de les dones africanes en colors més vius i contrastant amb la resta. L'escena s'ha de mirar amb atenció a causa de la profusió d'elements que hi apareixen i a la manera en què aquests s'organitzen.

En primer lloc, convé destacar el paisatge selvàtic que es representa. El fons de la imatge es caracteritza per la presència abundant de vegetació, amb uns arbres de tronc molt fi, tacats amb distintes gradacions de marrons, amb unes branques allargades de les quals sorgeixen bé branques més menudes i de formes rectilínies o bé el fullatge espès i amb un color verd aconseguit amb les taques de l'aquarel·la. Aquest fullatge es caracteritza per l'ondulació amb què es presenta, amb un predomini del color sobre la línia, que sols apareix per marcar, suaument, aquestes línies ondulants.

D'altra banda, la resta de vegetació, més menuda, contrasta precisament pel seu caràcter més geomètric i el seu efecte decoratiu. Les branques d'aquests arbres, són recorregudes per sinuoses lianes, que contrasten amb la rectitud de les branques, i que, alhora, mostren unes fulles de distinta grandària i amb forma de fletxa. La part inferior també és plena d'aquestes plantes de formes estrellades i tiges rectangulars que es distribueixen per terra creant un gran efecte decoratiu i que s'erigeixen davant una sèrie d'arbusts frondosos. Per últim, el protagonista del conte, sorteja amb les seues cames un riu excessivament petit.

En efecte, Kembo, es mostra dret, recolzat només amb una de les seues potes posteriors i amb l'altra en moviment per a travessar el riu. Amb les potes davanteres en alt i evidenciant-ne les urpes acompanya el gest ferotge de la seua gran boca oberta i mostrant les dents. Aquest lleó es caracteritza per la desproporció d'algunes parts del seu cos com comprovem en les potes superiors i el seu tronc gran que va disminuint la grandària fins arribar a les potes inferiors, excessivament menudes. A més, cal ressaltar el geometrisme del cap, en el qual destaquen les línies rectes, i la seua melena, formada per un conjunt de formes triangulars.

Per últim, tres dones africanes fugen espantades del rugit del lleó, amb els braços en alt i en posicions inestables degut a aquest efecte de moviment. A més, la força d'aquest rugit s'intensifica amb el traç de tres línies paral·leles. Aquestes tres figures es mostren amb característiques idèntiques com ara les lligadures, les arracades i la samarreta fins al melic amb mànigues triangulars. Allò que més ens crida l'atenció són els seus pantalons amb una combinació de colors groc, blau, roig i verd que contrasten amb la resta de la imatge tant pel to com pel fort caràcter geomètric. Pels seus camals sorgeixen uns peus menuts, seguint amb aquest recurs de desproporció, que acaben amb uns dits quadrats, com en les seues mans, amb el gros més llarg que la resta. El geometrisme i l'angulositat són les característiques que més defineixen aquests personatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta il·lustració és una continuació de l'anterior en què es representen les dones babalunga perseguides, en aquesta ocasió, per Kembo quan es trobaven al riu llavant.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel seu emmarcament fotogràfic. Així, sobre un fons blanc es troba al centre amb una figura que ocupa pràcticament tota la imatge mentre que, al marge esquerre, trau el cap el lleó Kembo, al qual només reconeixem per la boca amb dents triangulars i la llengua fora. En efecte, el protagonista del conte, trau una llengua quadrada i es troba xuclant el peu de l'altra figura.

Pel que fa al personatge humà, de perfil, destaca per l'angulositat del seu cos així com pel fort geometrisme que desprén. Presenta un coll gran i gros que s'uneix amb el cap i un tronc quadrat que contrasta amb les seues cames curtes i més menudes. A més, vesteix seguint la moda africana, amb barret fent conjunt amb el seu vestit de forts colors i decorat amb sanefes de motius geomètrics.

Com únic referent especial ens trobem amb una esquemàtica hamaca sobre la qual es troba gitat, de color gris i on destaca el predomini de la línia.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo també gaudia molt quan, a les nits, entrava a la cabana del cap dels kamolongos i el despertava pegant-li mossos als peus com es mostra en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel predomini de tonalitats suaus amb una presència important dels colors ocres i grisos. Sobre un fons gris i tacat amb l'aquarel·la ens trobem amb una representació de la selva per tot el seguit lianes que hi apareixen. Aquestes es mouen sinuosament per la composició, entre els personatges, i delaten el gust de Calatayud per l'ornamentació. El seu color verd contrasta amb la suavitat tonal que mostren la resta d'elements i, a més, es caracteritzen per la tija cilíndrica envoltada de fulles en forma de fletxa. Les lianes sorgeixen d'un terra representat amb línies ondulades i amb una sèrie de formes triangulars i, fins i tot, el que sembla una roca, per aconseguir la textura de la terra.

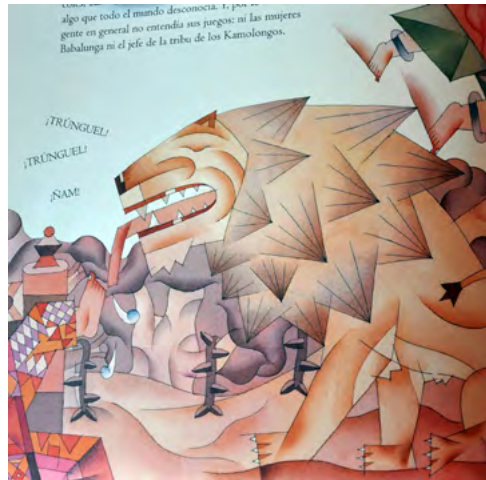
Pel que fa als personatges, cal diferenciar-ne dos grups. D'una banda, una parella representada al centre de la imatge els quals ocupen pràcticament tota la composició. La figura masculina es representa amb un barret d'explorador i vestit de color ocre. El seu rostre es caracteritza pel predomini de la línia que s'encarrega de traçar els distintes trets de la cara d'una manera molt senzilla. Els ulls apareixen mig entornats, el nas punxerut i geomètric mentre que la boca s'envolta per un bigot negre i es mostra oberta, amb una forma redona, com si estiguera parlant. La resta del seu cos en destaca per l'angulositat i per les formes tan geomètriques dels braços i dels dits de les mans, d'aparença molt quadrada. Cal fer referència també a la desproporció dels membres del cos com ara la presència d'un tronc gran i robust que contrasta amb les seues cames però, de manera més evident, amb els seus peus, exageradament menuts. A més, els braços són també excessivament llargs i, mentre amb l'un, agafa una càmera de fotos que apareix tallada pel marc de la imatge, amb la mà de l'altre braç assenyala aquest objecte.

Amb aquest personatge, apareix una figura femenina que observa amb atenció el que li conta el seu company. Aquesta evidencia la desproporció i l'exageració en la representació del seu cos per exemple en el coll llarg o en el braç amb què s'agafa en una de les lianes. També l'angulositat és la característica que millor defineix la representació d'aquesta dona de rostre allargat, de perfil, amb un nas prominent i uns cabells geomètrics. Apareix amb un vestit d'explorador però, al contrari que l'altre personatge, es calça amb unes botes obscures que deixen veure els peus tan menuts que contrasten respecte la resta del cos. A més, es representa amb un peu recolzat al terra mentre l'altra cama la doblega cap enrere deixant-la suspesa en l'aire.

Per últim, als peus d'aquests dos personatges, molt més menut, i sense cap tipus de relació amb ells dos, es mostra una última figura, que camina cap al marge esquerre de la imatge. Aquest personatge, amb una pipa a la boca, va vestit com un coronel amb el seu barret, que li cobreix el rostre fins el nas, al qual s'enganxa per a sostenir-se, i al seu vestit decorat amb condecoracions i estrelles. Una de les mans subjecta una espasa exageradament gran i permet observar l'aparença quadrada dels seus dits. A més, el cos també participa de les formes geomètriques amb una presència de braços rectes i angulosos.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Cal afegir que aquest lleó també ho passava molt bé perseguint un clergue britànic i la seua filla que, a més de predicar, es dedicaven a fotografiar les diferents espècies d'arbres. Tampoc no es lliurava dels seus atacs un vell coronel francès, veterà de la Primera Guerra Mundial, a qui havien enviat a la selva, segons que conta la història, per a instruir les tropes unificades dels babalunga i els kamalongos. Aquests tres personatges són els que es representen en la il·lustració. Calatayud es servei d'aquesta imatge per presentar-los però el clergue i la seua filla conversen entre ells mentre que, el coronel, es representa molt més menut, i sense interactuar en les altres dues figures.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge representa sobre un fons blanc dues accions. Amb un paisatge rocós al fons de tonalitats morades i ocres, en el qual també es troba la representació de diverses lianes, apareix Kembo, assegut amb les quatre potes recolzades al terra i amb la llengua llarga i rectangular xuclant un peu humà. Per assenyalar aquest fet de xuclar s'han dibuixat el que semblen dues gotes de saliva al costat del peu. Fent ús de l'emmarcament fotogràfic; i amb la presència d'una columna rematada amb una forma geomètrica a la manera de decoració de l'interior de la cabana del cap de la tribu, es representen les cames d'aquest personatge, a qui el lleó espanta, vestit amb roba típicament africana com observem a la decoració i els colors del pantaló.

Simultàniament, en la part superior de la imatge, i tornant a utilitzar l'emmarcament fotogràfic, compareixen les cames d'una de les dones que llavaven al riu i que el lleó també gaudia espantant i que es reconeix pels seus pantalons i per les polseres dels turmells. A més, utilitza onomatopeies per a mostrar l'espant d'aquesta figura que fuig del lleó.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

La història continua explicant que, malgrat tot, Kembo no era un lleó tan pervers com semblava. Tot el contrari. Només volia divertir-se. A més, aquest era un lleó vegetarià que s'alimentava de fruites i verdures. Però ningú no en sabia el secret i, per tant, ningú no entenia els seus jocs: ni les dones babalunga ni el cap de la tribu dels kamalongos. En aquesta ocasió, Calatayud torna a representar l'escena en què espanta el cap de la tribu mentre està dormint però, contràriament a la imatge anterior, ara és el lleó el que es representa sencer per a permetre veure que fa mentre que al cap de la tribu només se li veu un dels seus peus. Simultàniament, en la part superior es representen les cames d'una de les dones babalunga que van a llavar al riu i és sorpresa pel lleó.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 22 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge, amb un domini del color marró, s'adapta a la forma ondulada que creen les copes dels arbres del fons i desenvolupa l'escena dins d'aquesta espècie de bombolla. Al fons de la composició hi ha una filera d'arbres de tronc menut que sorgeixen d'un terra ondulat que, en l'extrem dret es decora amb la presència d'una forma estrellada.

Aquest paisatge conté tot un seguit de figures que corren espantades per la presència del lleó Kembo que els persegueix. Tots els personatges, però, destaquen per la inestabilitat de les seues postures, fruit del desig de reflectir la tensió del moment. Kembo, recolza una de les potes al terra mentre que la resta s'alcen per a mostrar les urpes punxerudes i el cap, mirant cap amunt, sembla estar a punt de llançar un rugit potent.

A continuació, el coronel, més menut que la resta, corre espantat amb els braços estesos cap amunt i la palma de les mans oberta i mostrant uns dits llargs i geomètrics. La inestabilitat és palesa en la seua posició, amb una de les cames alçades assenyalant la rapidesa amb què intenta fugir. En la mateixa posició, i amb totes les cames perfectament ordenades l'una rere l'altra i els braços cap amunt, apareixen les altres dues figures que completen aquesta composició en aspa.

Tant el coronel com el clergue es representen amb les mateixes característiques que a la il·lustració anterior mentre que la filla d'aquest últim, molt més gran que els seus companys, ha canviat en aquesta ocasió el seu vestuari per una barret decorat amb un llaç rosa, un collaret, vestit i sabates de taló. Convé remarcar l'angulositat dels cossos i de la roba de tots tres personatges característics de l'estil de Calatayud.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Tampoc el clergue britànic i la seua filla no comprenien les bromes del lleó i, molt menys, el coronel francès, que estava ja cansat de fugir de Kembo. Calatayud, representa ara aquest personatges fugint espantats del lleó.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Al centre de la composició es representa Joe Toscana envoltat pels animals de la selva. Així, sobre un fons obscur en el qual destaquen tronc de color verd i molt prims amb lianes que en cauen de les branques apareixen totes aquestes figures.

Hi destaca l'aparició d'aquest personatge nou, amb barba i vestit d'explorador, amb barret verd i mocador del mateix color nugat al coll, amb la jaqueta típica d'explorador i calçat amb unes botes. Convé remarcar el gust de Calatayud per les exageracions, tal i com es comprova en el tronc d'aquest personatge, exageradament gran i quadrat, per remarcar-ne el caràcter valent i la força física, el qual contrasta amb altres parts del seu cos més menudes com ara les mans o els peus. Aquesta robustesa de formes també apareix en el rostre, amb un coll llarg i gros i una cara de trets angulosos i en la qual es juga també amb les taques d'aquarel·la. Es mostra amb les cames lleugerament flexionades, dirigint la seua mirada cap amunt i amb la tija cilíndrica d'una planta agafada en una mà mentre que amb l'altra subjecta la cua de la serp que enrosca el seu cos al voltant d'aquesta tija. Davant d'aquest personatge apareix un goril·la menut però que reproduceix les formes quadrades i robustes del cos de l'explorador. Es representa amb uns braços llargs que es creuen davant del pit i hi destaca l'exagerat allargament de tres dels seus dits.

La resta d'animals apareixen per darrere de Joe Toscana. Així, pel seu muscle, i lleugerament amagat darrere l'ala del seu barret, trau el cap un lleopard. Aquest es caracteritza per la pell tacada però, continuant amb el gust per l'ornamentació de l'il·lustrador, destaca la repetició d'unes formes circulars amb un centre color roig que li atorguen al pèl un caràcter molt decoratiu. A banda d'això, es representa amb la llengua fora, mostrant dues dents i amb un rostre geomètric que desemboca en un orel·la triangular.

A l'altra banda, i més gran que la resta d'animals, compareix el cap d'un rinoceront. Aquest, amb una pell verdosa es caracteritza pel seu cap gran i allargat i pels ulls menuts i redons que apareixen junt amb unes orelles també menudes i triangulars. Aquest animal mira de reüll dos animals més que hi ha darrere seu com ara el rinoceront i la girafa. El primer d'aquest, de perfil, es reconeix per la banya amb què apareix sobre la boca i es representa menjant fulles igual que la girafa. Aquesta, en un intent de marcar la profunditat, es representa més menuda i s'allunya del grup. Seguint fent ús de l'emmarcament fotogràfic el seu cos es talla i només en veiem una part del coll llarg. La seua pell, com ocorria amb el lleopard, està delicadament decorada amb formes quadrades que li atorguen aquesta efecte decoratiu i recorre el seu coll una repetició de formes triangulars a la manera de cabellera. El seu cap, menut, es mostra menjant directament de les fulles d'una de les lianes que es deixen caure cap a baix i destaca també pel seu geometrisme, pel predomini de la línia i per l'aparició d'unes banyes menudes i acabades en una forma circular prop de les orelles.

Cal fixar-se amb atenció per a descobrir que, a la dreta de l'explorador, baix del rinoceront, i afectat també per l'emmarcament fotogràfic, un ocell, amb els ulls entornats, mostra el bec enorme que arriba fins el terra. Tots aquests animals, malgrat inspirar-se en models naturals, segueixen l'estil de representació de Calatayud i participen dels trets habituals de la seua manera de compondre com ara la frontalitat, l'angulositat dels rostres i el gust per la decoració.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Aquesta incomprensió generalitzada de les aparicions sorpresa del lleó va provocar que les dones babalunga, el cap de la tribu dels kamalongo, el clergue britànic i la seua filla i el coronel francès es decidiren a contractar Joe Toscana, un conegut explorador nord-americà, expert caçador de lleons i protagonista de moltes pel·lícules d'aventures perquè solucionara el problema. Calatayud ens presenta aquest nou personatge en aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,3 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una il·lustració complexa per la quantitat d'elements que s'hi representen i la manera en què aquests s'organitzen en la imatge. Sobre un fons blanc es representa la selva, que repeteix característiques ja comentades com ara la presència de lianes que ondulen en els marges de la il·lustració, la filera d'arbres amb copes frondoses i, novament, les formes estrellades que, a la manera de vegetals, decoren l'escena.

Els personatges es distribueixen per aquest paisatge sense cap ordenació i contribueixen en aquesta sensació d'enrevessament formal. El lateral esquerre és ocupat per Joe Toscana que amb una expressió tranquil·la espera l'arribada del lleó. A l'altra banda, i més gran, la filla del clergue i el coronel francès s'espanten en veure el lleó. El fet de presentar-se més gran es deu al fet que Joe Toscana observa amagat des de lluny els dos personatges però l'il·lustrador ho soluciona reduint la grandària de les figures en compte de l'ús d'un efecte de profunditat. Tot i això, les tres figures es veuen afectades per l'emmarcament fotogràfic i presenten l'angulositat habitual dels personatges d'aquest llibre. Convé remarcar l'ús de recursos propis del còmic com observem en les estrelles que envolten la pamela de la filla del clergue i la línia ondulada que mostra sobre el seu cap per assenyala la confusió i la por del personatge quan el lleó li lleva precisament aquest barret.

Finalment, el lleó es representa en la part superior de la imatge, sobre l'explorador, envoltat part del seu cos per una xarxa. Aquesta xarxa, de color verd, es camufla entre la vegetació degut al color i hi destaca per l'aparició d'estructures formades per menuts quadradets que simulen la textura d'aquest tipus d'objecte. Kembo, amb la llengua fora, resta penjat en l'aire amb les potes del davant fora de la xarxa.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Com era lògic, Joe Toscana ignorava també que Kembo era un lleó vegetarià. De manera que les seues trampes no funcionaren. Desesperat, aquest heroi nord-americà va tindre una brillant idea: utilitzaria d'enceball les dones babalunga, el cap dels kamalongos, el clergue britànic i la seua filla i el coronel francès. I, justa la fusta, Joe Toscana va col·locar tota aquella gent sota un arbre per a esperar l'arribada de Kembo. El lleó, pensant que es celebrava una festa, s'acostà a la multitud i, en aquell precís moment, va caure una xarxa que li impedí escapar. La història però, explica, que Kembo va tindre el temps necessari per llevar-li la pamela a la filla del clergue britànic i arrencar-li el bigot al coronel francès com ens mostra la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge destaca pel predomini del color blau símbol del viatge per mar que farà el lleó. Així, sobre un fons neutre tacat amb l'aquarel·la, destaca la presència d'un vaixell, amb tres cilíndriques xemeneies, i que destaca en les seues formes geomètriques pel predomini de la línia. A més, navega per unes aigües esquemàtiques representades amb unes ones de formes triangulars.

A banda d'aquest vaixell, s'hi representen altres figures que suren al voltant d'aquest i que es caracteritzen tant pel seu color blau obscur com per estar envoltades de menudes estrelletes més clares. Al costat esquerre del vaixell apareix un alacrà amb aquestes menudes estrelles en les potes i les pinces. A l'altra banda, prop del lleó protagonista, altres animals com ara els dos peixos de la part inferior que s'uneixen entre ells per una línia i que presenten un cap gros i en forma de llàgrima o la cabra, amb les banyes i amb la part del darrere del cos enroscat al voltant d'una espècie de cua, que es troba darrere el lleó.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada havia capturat Kembo, Joe Toscana va decidir enviar el lleó a un circ de París. Aquest viatge cap el seu nou destí va durar set dies i el va fer a bord de l'*Atlantique*, un vaixell ràpid i modern. Aquest periple pel mar és el que s'ha representat en aquesta il·lustració però, en aquesta ocasió, l'il·lustrador s'ha pres algunes llicències ja que, si ens fixem amb atenció, aquesta sembla una representació d'alguns dels animals del zodíac, escorpi, àries, els peixos i, finalment, el lleó. Aquest raonament s'accentua pel fet que apareguen envoltats d'estrelles.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 20,3 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, Kembo, el protagonista del conte, es situa en un primer pla de la imatge, al costat dret. Aquest, es veu afectat per l'emmarcament fotogràfic així com la gàbia dins la qual es representa i de la qual només es representen els barrots del davant i d'un dels laterals. És precisament la gàbia l'element que s'encarrega de reforçar la profunditat de la imatge allunyant la resta d'elements que hi apareixen.

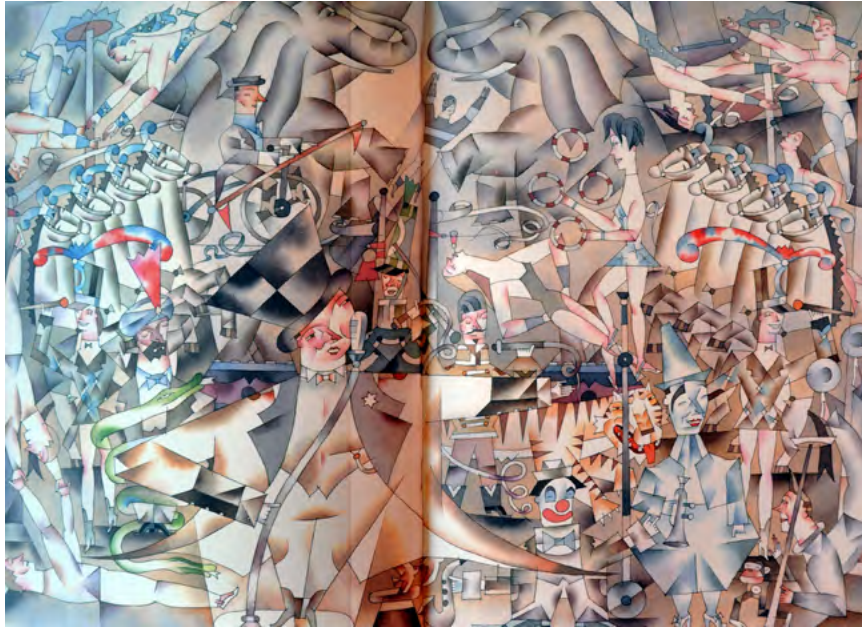
Fora de la gàbia, un ximpanzé es penja en la part superior i endinsa un dels seus braços cap a l'interior per oferir-li una safanòria al lleó. Convé remarcar que, enfront de la uniformitat tonal de la imatge, Kembo i aquesta safanòria contrasten amb la resta pel seu color més fort. El ximpanzé, que també es veu afectat per l'emmarcament fotogràfic, presenta un cos allargat amb unes cames i uns braços prims i excessivament allargats. El seu cap, de formes més redones, presenta un rostre seré mentre que la mà mostra uns dits de formes quadrades igual que succeeix amb la resta de personatges humans de les il·lustracions del llibre.

Junt amb el ximpanzé, per darrere d'ell, trau el cap un elefant. Aquest animal destaca per la grandària i només trau una part del cap. Apareix amb una orella gran, un ull entornat i una llarga trompa que s'enrosca i que amaga un dels ullals. Cal comentar que, enfront al color, és la línia la que s'utilitza per a traçar tots els trets dels animals que hi apareixen.

Finalment, al fons i tancat en una gàbia més menuda es representa un altre ximpanzé, amb expressió més trista degut al seu captiveri.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo faria el viatge a París dins d'una gàbia bastant grossa. A més, compartia la bodega del vaixell amb un ximpanzé i un elefant que, col·locats en unes gàbies pròximes al lleó, li oferien fruites i verdures. Precisament aquest moment es el que es representa en la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca per la gran quantitat d'elements que hi apareixen així com per la suavitat tonal amb què es representen, característiques que la converteixen en una il·lustració complicada d'observar.

Jean Malin, el domador del circ, apareix en un primer pla de la imatge, al costat esquerre. Aquest personatge es representa amb un cos amb forma triangular, és a dir, el seu cos va estretint-se segons va arribant als peus i assolint aquest caràcter tan geomètric. A més, presenta uns braços exageradament llargs que acaben en unes mans menudes i de dits quadrats que reforcen el caràcter geomètric d'aquest personatge. Amb una de les mans subjecta un micròfon que contrasta amb el domador per l'ondulació amb què es presenta i, l'altre braç s'estira per assenyalar tot el que ocorre al seu voltant. Aquest personatge apareix elegantment vestit, amb una barret de copa alta, llacet al coll i una jaqueta decorada amb una estrella a la solapa i amb una llargària que fa que els extrems d'aquesta s'estiren fins acabar en punta. Finalment, Jean Malin, es situa sobre una esfera color clar que representa un focus de llum que l'enfoca directament, aclarint-se per tant la figura, i evidenciant-ne el protagonisme.

Darrere d'aquest, tot un seguit de personatges completen l'escena. Malgrat que no es segueix cap ordre concret a l'hora de disposar-los per la imatge convé comentar com s'han marcat els marges de la il·lustració amb unes figures que, amb la postura del seu cos, s'encarreguen d'establir aquests espais. Precisament, al costat del domador, dues figures masculines dibuixen amb la seua posició el lateral inferior esquerre. Una d'elles es representa tombada i amb els seus braços estirats perquè l'altre, amb les cames estirades i cap avall es recolze amb les seues mans. Aquests dos personatges es presenten amb un cos molt esquemàtic, amb una sola cama dibuixada com si foren dues columnes.

En la part superior, dos acròbates, amb l'ajuda dels balancins, també reforcen aquesta idea de marcar els extrems. Es tracta d'un home, que s'enganxa a la cadireta amb les cames doblegades i estira els braços perquè una dona, que es veu afectada per l'emmarcament fotogràfic, es deixa caure del seu balanci, i arribe fins a ell. A l'altra banda, dos equilibristes més reforcen el marge, però en aquesta ocasió l'home camina per la corda fluixa mentre que la dona es precipita cap a ell amb els braços oberts. Finalment, en la part inferior esquerre un equilibrista adopta amb el seu cos la forma del cantó, recolzant-se al terra amb el colze mentre que amb els peus fa rodar dos plats. Amb una de les mans subjecta un pal amb un plat que també gira al seu extrem.

També als cantons de la imatge és on apareixen algunes de les referències espacials que indiquen que es tracta, efectivament, d'un circ, com ara els pals amb banderoles que serpentejen i s'enrosquen per la imatge, els pals encarregats de subjectar la vela del circ i que es rematen amb una decoració pintada amb una esfera envoltada per una estructura de raigs triangulars, així com la banda de decoració amb formes geomètriques que es deixen veure en la dreta i la forma de la vela que es representa amb les línies amb la tinta i els tons més clars i obscurs d'aquarel·la.

En la part superior de la imatge, al centre, i separant l'escena en dues parts, compareixen dos elefants, idèntics i simètrics entre ells, que alcen seus potes davanteres i la trompa i deixen un espai al centre per on ix un home bala, amb antifaç, disparat des d'un canó. Sota aquests elefants, a banda i banda, es repeteix també un grup de quatre cavalls blancs, els uns al

costat dels altres, amb els cabells geomètrics i un plomall blau al cap que galopen al so que els marquen les majorets de sota.

A continuació dels cavalls de l'esquerra, apareix un equilibrista que travessa la corda fluixa amb una bicicleta i una banderola a les mans junt amb l'encantador de serps que amb un turbant decorat amb una ploma roja apareix amb el cos envoltat per una serp de dos caps. La serp, junt amb els plomalls que decoren els barrets d'aquestes figures són els elements que contrasten, cromàticament, amb la resta de la composició. A més, delaten el gust per l'ornamentació que Calatayud mostra en moltes de les seues il·lustracions.

Contràriament, la part dreta, mostra una equilibrista que es recolza en un monocicle i que fa malabars amb quatre arets blancs i rojos, darrere d'ell, un altre equilibrista es sosté de la corda fluixa sols amb la boca i presenta el seu número junt amb els dos domadors que, baix d'ella, mouen les seues tralles ondulades per a controlar el tigre que resta als seus peus. El tigre, amb un cos exageradament allargat, presenta uns trets molt geomètrics en el seu rostre i les seues potes i una pell decorada per a aconseguir una similitud amb el pèl d'aquests animals. Per últim, dos pallassos, l'un més gran que l'altre, completen aquesta galeria de personatges. El més menut, amb el nas redó roig com la seua boca subjecta un saxo en la seua mà i al seu costat apareix un barret amb uns coloms que hi sorgeixen volant del seu interior. Pel que fa al pallasso més alt, es representa tot del mateix color, amb un cos angulós i una cella molt marcada amb un color obscur. En una de les seues mans porta una trompeta i als seus peus es situa un mico.

Tot aquest elenc, malgrat la diversitat de personatges, tenen uns trets comuns de representació com ara l'angulositat i el geometrisme dels rostres i dels cossos i un predomini de la línia enfront el color que, en certa mesura, els amalgama i els fa partícips d'una unitat compositiva malgrat la proliferació d'elements de la imatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Una vegada a París el lliuraren a Jean Malin, el domador més prestigiós del Circ Medrano, amic íntim de Joe Toscana, l'explorador nord-americà. En aquesta ocasió, Calatayud, intenta recrear a la il·lustració l'ambient d'un gran circ com podria ser, per exemple, el Circ Medrano que ens conta la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

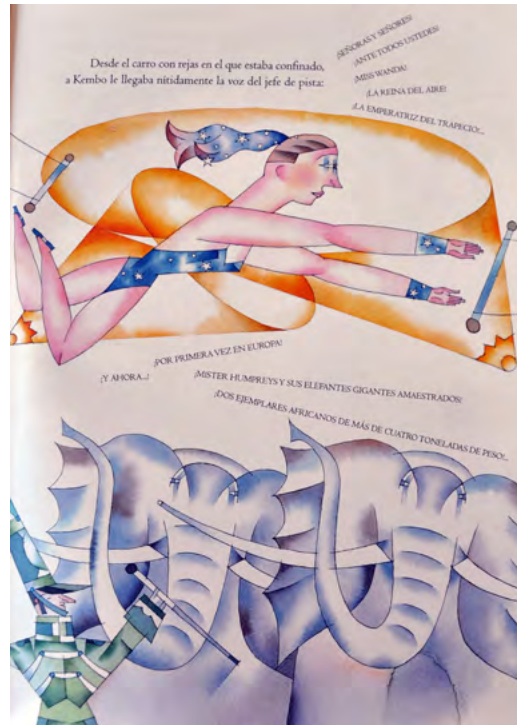
La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. La imatge mostra un fons de tons verds que representa la zona exterior del circ. S'observa la presència de dos pals rematats per dues banderes els quals la vela del circ que, alhora, s'il·lumina amb dos fanals que projecten una llum blanca. Els dos personatges que hi apareixen es situen sota un tendal que emmarca l'escena atorgant-li un caràcter escenogràfic a causa de la seua disposició a la manera de cortinatge junt amb la figura femenina. A més, per davant d'un panell decorat amb formes romboïdals es representa una part d'una gàbia instal·lada sobre una plataforma de rodes.

La figura femenina que apareix és Nadine Chouette i es presenta acaronent la melena del lleó. Hi destaca per l'exageració i la desproporció del seu cos, comprovable en el seu cap que s'allarga desmesuradament i es prolonga amb el coll i en els braços, molt més grans, si comparem, amb les cames i els peus, aquests últims molt menuts. A banda d'aquesta tendència a allargar les formes convé remarcar també el fort geometrisme del seu cos, de formes robustes i múscles amples i que va estretint-se fins arribar a la cintura. Es representa amb els cabells curts i despuntats i amb un piga en la galta, porta un vestit de tirants rectes i amb una sèrie de formes circulars i rectangulars envoltades de raigs que simulen lluentons. També porta un collaret i una polsera al braç dret mentre que amb l'altre subjecta una safata amb fruites com ara raïm, meló, prunes, maduixes i taronges.

Kembo, en canvi, no es representa de cos sencer i es veu afectat per l'emmarcament fotogràfic tan del gust de Calatayud. Amb aquesta disposició s'intenta situar l'animal en un pla més pròxim per aconseguir un efecte de profunditat amb l'altra figura i la resta de la composició. Es mostra amb la seua melena de puntes punxerudes i amb una expressió alegre.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Segons conta la història, Jean Malin, era un home bastant violent i no comprenia que un lleó d'aspecte ferotge com Kembo no volguera tastar la carn. Tanmateix, la dona del domador, Nadine Chouette, que era malabarista, prompte s'adonà que al lleó li agradaven més les maduixes i les safanòries que no la carn. La il·lustració, per tant, mostra l'estima que aquests dos personatges es tenien gràcies al qual Kembo va poder subsistir en un ambient tan diferent a la selva.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió, es tracta de la representació de dues escenes distintes sobre un fons blanc que s'acompanyen d'un text exclamatiu. En primer lloc, la part superior és ocupada per una trapezista que salta d'un trapezi a l'altre. Aquesta figura participa del geometrisme de les formes i dels gust per l'allargament de certes parts del cos com ara els braços, exageradament grans en contrast amb les cames i els peus. El rostre, de perfil, mostra un ull de pestanyes llargues que es maquillen de color blau, un nas prominent i de línies rectes i uns cabells que, a la manera de casc, s'arrepleguen en una cua que s'ondula i que es decora, alhora, amb unes estrelles i uns cercles blancs que es reparteixen sobre un fons blau. Precisament, el seu mallot i les polseres presenten aquests mateixos motius estrellats. Finalment, a banda i banda, dos focus de llum taronja s'encarreguen d'il·luminar aquest número i es projecten amb una forma cònica per baix de la figura i s'entrecreuen en el centre.

La part inferior mostra dos elefants de color blau. Aquests dos animals es presenten l'un al costat de l'altre i són idèntics entre ells. Tots dos presenten, per tant, un cap redó amb uns ulls menuts i del qual sorgeixen dues grosses orelles i una trompa entre les banyes. Convé remarcar el fet que, aquesta part del cos es caracteritza per un predomini de la línia per a marcar els contorns i les formes mentre que la resta del cos a penes s'esbossa amb l'aquarel·la sense detenir-se tant en marcar els detalls. Juntament amb els elefants, es representa un domador que destaca pel vestit verd i pel barret allargat ematat per una ploma. Amb una mà, molt esquematitzada, agafa un bastó per dirigir els elefants.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El conte continua explicant l'ambient d'aquest circ al qual havia d'acostumar-se el lleó. Així, des de la seua gàbia podia escoltar la veu del presentador que cridava el nom dels nombrosos artistes que hi participaven en l'espectacle com ara Miss Wanda, la reina del trapezi, o Mister Humpreys i els seus elefants. Calatayud, en aquesta il·lustració, mostra, precisament, aquests personatges que cita la història.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. També sobre un fons blanc, es representen dues escenes característiques del circ com ara aquest encantador de serps que es mostra en la part superior. Es tracta d'una figura amb un cap gros, amb turbant i una arracada a l'orella. Es mostra de perfil i presenta un nas gros i aguilenc i una barba de punxes punxerudes. El coll gros dona pas a un cos de formes quadrades i robustes però on destaca la desproporció de les cames respecte la resta del cos i els braços, exageradament llargs. Amb cadascuna de les seues mans subjecta la cua de dues serps que s'enrosquen pels seus braços. L'una d'elles, la més gran, arriba fins a l'altre muscle per on trau el cap i mostra una llengua que es dirigeix cap a l'orella mentre que, l'última de les serps, li envolta les cames.

La part inferior, en canvi, es caracteritza per la presència d'un fons tacat amb l'aquarel·la. A més, aquest fons s'expandeix cap a dalt i arriba fins als peus de l'encantador de serps. Precisament l'elecció d'utilitzar un fons obscur es deu al fet que, en aquesta ocasió, es representa un espectacle d'ombres. La imatge queda dividida per una banda més clara que representaria un focus de llum artificial que no apareix en la composició. Sobre aquest raig de llum apareixen les mans, molt grans i amb uns dits de formes quadrades, d'un personatge que les mou i les col·loca de manera que en projectar-ne l'ombra, tot seguit d'aquestes mans, adopten formes d'animals reconegudes com els dos ànecs que es representen. Sota aquesta banda de llum es representa l'home al qual pertanyen les mans, assegut en un banc, amb les cames creuades. La desproporció també és evident en altres parts del cos com ara el tronc i les cames. A més, entre dos pals rematats amb unes banderoles que serpentegen cap al terra apareix una tela estirada a l'altre costat de la qual es projectarien les ombres però que, Calatayud, representa a banda per entendre el comportament d'aquest personatge.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

A banda de la trapezista i el domador d'elefants, Kembo també escoltava les presentacions i l'espectacle de l'encantador de serps i del Gran Martini, el geni de les ombres xineses com mostra Calatayud en aquesta il·lustració. Com en la imatge anterior, acompanya les il·lustracions d'una sèrie de textos exclamatisius que expressen les virtuts d'aquests personatges.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 16,5 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. En aquesta ocasió es mostren les reaccions del públic en gaudir de l'espectacle del circ. Així, sobre un fons blanc es representa de manera simultània l'aplaudiment i la sorpresa en una repetició idèntica de personatges organitzats els uns al costat dels altres, acompanyat per les onomatopeies corresponents.

En primer lloc, hi destaca la presència de quatre figures més grans respecte altres dues que es situen més enrere i, per tant, són més menudes. Cal destacar també l'aparició de dos xiquets. La xiqueta, amb els cabells arreplegats en una cua, apareix davant d'una figura femenina, de cabells llargs, negres i ondulats mentre que el xiquet, amb un serrell punxerut i molt somrient es situa al costat d'una dona amb els cabells rossos.

Totes aquestes figures mostren les mateixes característiques d'angulositat i geometrisme tan pel que fa als seus rostres com a la forma del cos, que sols es mostra fins al pit. Amb tot, hi ha un intent d'individualització pel que fa a la forma dels cabells i els vestits.

Finalment, en la part superior tots es mostren aplaudint i somrient mentre que, en la part inferior, mostren una expressió de sorpresa amb la boca oberta i els ulls mirant cap a dalt.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

El lleó també podia escoltar els aplaudiments del públic i les exclamacions de sorpresa i de por com mostra aquesta il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Al centre d'aquesta imatge destaca la presència d'una dona africana vestida amb una faldilla groga formada per un conjunt de plàtans de formes quadrades i un esquemàtic sostenidor color blau. A més, mostra dues grans arracades en forma triangular i abundants polseres circulars als braços així com els turmells decorats també per unes polseres de línies més rectes. A banda de la peculiar indumentària, mostra un rostre allargat, amb uns cabells curts i obscurs que es caragolen a les puntes i una angulositat en els trets de la cara que s'aprecia en el traçat dels ulls, el nas i les galtes. A continuació dels llavis, fortament marcats amb el roig, s'estén un coll llarg i prim fins al tronc, de forma geomètrica i que s'estreix amb força en arribar a la cintura per a marcar l'atractiu del personatge. La desproporció s'observa, en aquesta ocasió, en l'exageració i la desmesura de determinades parts del cos com ara el coll i els braços, exageradament llargs, també amb la presència d'unues mans també grans i de dits quadrats. A més, la figura, que es mostra ballant, apareix amb un peu recolzat al terra mentre que doblega l'altra cama per a reforçar el ritme dels seus moviments. Aquesta cama és intencionadament més llarga que l'altra i segueix, per tant, aquesta tendència a la desproporció.

Darrere d'ella, Kembo, observa amb atenció l'escena des de l'interior de la seua gàbia alhora que alça una de les seues peüngles per agafar el plàtan que aquesta li acaba de llançar i que està a punt d'introduir-se a l'interior del recinte. Aquesta gàbia ocupa pràcticament tot l'espai disponible i es representa sobre una plataforma amb unes rodes per poder desplaçar-la i amb uns barrots grossos i circulars. El lleó, es representa amb la característica melena de formes triangulars i es recolza sobre una de les potes davanteres mentre que amb l'altra tracta d'atrapar el plàtan.

Finalment, aconseguint un efecte de profunditat, el fons de la composició està format per les distintes veles del circ, les unes al costat de les altres. Totes elles són d'un color gris fosc i es deixen veure per sobre la gàbia. Les dues veles dels extrems són més altes i apareixen tallades pel marc de la imatge mentre que, la del centre, més menuda, és rematada per un pal amb una bandereta groga. Apareixen dues banderetes més, una roja i una blava, que es situarien al cim d'altres veles que no es veuen.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo també escoltava des de la seua gàbia les melodies que una cantant nord-africana interpretava quan acabava la seua actuació. A més, el conte explica que, en passar per davant del lleó, li donava alguns plàtans amb els quals havia confeccionat la seua falda. Amb aquesta il·lustració, Calatayud representa l'instant en què, aquesta cantant, passa per la gàbia del lleó.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 15,2 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta composició es caracteritza per l'ús de tonalitats clares amb un predomini dels marrons. Al centre de la imatge destaca la presència d'un trompetista africà, únic personatge de l'escena. Aquest músic mostra el gust per la desproporció de Calatayud i que s'aprecia en la representació del cap, de grosses dimensions respecte la resta del cos. El seu rostre, a més, mostra les faccions pròpies dels africans com ara el nas gros i la boca de llavis grossos, que en aquest cas s'ha exagerat desmesuradament i es mostra somrient i ensenyant unes dents de formes quadrades. Convé ressaltar també la forma geomètrica del cos, amb un tronc quadrat i uns braços llargs que contrasten amb les cames i els peus, molt més menuts. Va vestit elegantment, amb un llacet i subjecta una trompeta.

Cal destacar el fet que, el personatge principal amb un micròfon al davant, es troba il·luminat per un focus de llum clara que crea una forma esfèrica la qual cosa el separa de la resta de la imatge. Així, el fons de la il·lustració es caracteritza pel caràcter abstracte, amb un joc de línies i taques amb l'aquarel·la. Unes notes musicals sobrevolen els voltants del focus de llum mentre que als marges de la il·lustració apareixen quatre focus de llum, en forma de sol degut als raigs triangulars amb què es representen però que no són els encarregats de la il·luminació directa que rep el trompetista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

També escoltava des de la seua gàbia la música de l'orquestra. Kembo pensava que, el trompetista d'aquesta orquesta, podia ser perfectament un dels mags de la tribu dels babalunga i, per això, Calatayud s'ha centrat en aquesta figura i en el seu caràcter africà.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra un fons obscur, tacat amb l'aquarel·la. Sobre aquest fons es representen els barrots, que combinen les formes rectes amb les corbes, d'una gran gàbia en el interior de la qual es troben la resta d'elements que componen la imatge.

El costat esquerre és ocupat per una sèrie d'animals, perfectament ordenats els uns al costat dels altres. Aquests animals apareixen drets i es recolzen sobre una de les seues potes del darrere mentre que les altres dues davanteres s'alcen i creen un joc de repetició que és l'encarregat d'aconseguir un efecte dinàmic. Tots aquests animals mantenen les potes davanteres enlairades establint-hi una composició perfecta de potes paral·leles de la mateixa manera que ocorre amb la pota del darrere que també s'alça deixant tot el cos recolzat sols sobre una pota.

Aquests tigres, lleopards i, una única pantera, participen de les mateixes característiques a l'hora de representar-los. El tret que diferencia els uns dels altres és el seu pèl. Els tigres, es presenten amb un pèl ataronjat, com els lleopards, però a diferència d'aquests, mostren un ratllat més fosc, típic del pelatge d'aquests tipus d'animal. Pel que fa als lleopards, es caracteritzen per les taques del seu cos. Calatayud recorre al gust per l'ornamentació i ompli el cos dels lleopards d'una decoració de formes triangulars envoltades per altres circulars més fosques que simulen les taques d'aquests animals. Per últim, la pantera, també destaca pel seu pèl fosc.

Tots ells, que es presenten en la mateixa posició i també s'assemblen en les seues propietats de representació. Es caracteritzen per la desproporció del cos que va estretint-se fins arribar a les potes i les peünyes, de formes marcadament triangulars i exageradament menudes respecte les potes davanteres, molt més llargues i grans. Destaca el cap, de perfil, i amb una gran boca oberta que mostra cinc dents triangulars i una llengua de formes rectes.

Sota aquest grup d'animals, es representen dos cocodrils que completen el grup. Aquests també apareixen amb el cap alçat, de la mateixa manera que ocorre amb una de les potes. La pell és escatosa i, per tant, Calatayud compartimenta el seu cos amb tot un seguit de formes quadrades que, en la part superior mostren unes formes triangulars delimitades amb la tinta i amb un color una mica més obscur mentre que, en la part inferior, en el ventre i les potes, reproduïxen un entramat de formes quadrades més menudes. Amb aquests recurs s'intenta aconseguir la textura de la pell dels cocodrils alhora que atorga un efecte molt ornamental. El cap, exageradament més gran en proporció a la resta del cos, mostra una boca enorme, plena de dents triangulars i que destaca pel seu geometrisme.

Per últim, un domador, de genolls, i vestit elegantment amb el vestit típic, és l'encarregat d'aconseguir que els animals es mostren en aquesta posició gràcies a les dues tralles que subjecta amb les mans i que, amb un moviment ondulant, es representen a la il·lustració. El domador es caracteritza per l'angulositat del seu rostre, amb un bigot i pereta triangular sota la boca. El seu coll, cobert per la jaqueta, és llarg i robust i el cos presenta un geometrisme i una desproporció ja característica en els personatges de Calatayud d'aquesta obra.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Allò que més espantava Kembo era escoltar els sorolls de la tralla de Jean Malin que utilitzava per a dominar els tigres, els lleopards, els cocodrils i les panteres, com mostra aquesta imatge.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge destaca pel predomini dels colors grocs i taronja, que es relacionen amb el foc que hi apareix. És a dir, tots els elements de la imatge prenen la tonalitat del foc. De manera que, sobre un fons groc tacat amb l'aquarel·la es representa un pal que subjecta una esfera envoltada de foc. Aquest foc s'assembla en la seua representació al sol a causa dels raigs triangulars que envolten l'esfera i l'aparició d'una sèrie de raigs més allargats dels quals es desprén un fum en forma de núvol. Tot aquest conjunt contribueix a accentuar el to ornamental de la il·lustració alhora que delata el gust de Calatayud per aquest tipus de composicions tan decoratives.

Travessant aquest esfera envoltada de foc hi ha Kembo. El lleó es representa seguint amb els trets habituals, com ara la desproporció del cos i les peüngles triangulars que delaten el geometrisme de la figura. A més, el rostre, també molt geomètric, es mostra amb una expressió de por, amb la boca oberta i amb la melena de puntes triangulars cap enrere.

Finalment, a l'esquerra de la imatge hi ha una plataforma cúbica, decorada amb una estrella al centre, sobre la qual es situaria el lleó abans de l'espectacle a l'espera del domador.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Allò que més espantava Kembo era pensar que qualsevol dia ell també hauria de suportar el mal humor del domador. I, efectivament, el lleó, com esperava des de la seua arribada al circ, va sofrir durant els assaigs preparatoris per a la seua presentació, els insults i els cops innecessaris de Jean Malin. I així succeïa, com mostra la imatge, durant l'assaig quan el lleó travessava una esfera envoltada per flames.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge s'emmarca per un cortinatge gris als marges de la il·lustració. Aquestes cortines, formarien part de la vela del circ i, a més, des d'una d'elles s'observa una filera de banderetes de colors que pengen i desapareixen amb el marc de la imatge. Al fons i, separat pel reixat de la gàbia, hi ha Kembo que resta tombat en l'interior d'aquest recinte mentre observa amb atenció el que ocorre a l'exterior.

La dona del domador apareix al costat esquerre, vestida amb el mallot blau d'estrelles, i amb un gest decaigut, amb el cap baix i amb llàgrimes que li brollen dels ulls. Juntament amb ella, tres gossos idèntics entre ells, es situen sobre una espècie de plataforma color gris obscur, decorada amb unes línies ondulades i amb rodons. Els tres gossos s'ordenen de més a menys menut, amb la llengua fora i es recolzen només amb una pota mentre que l'altra l'alcen per a mostrar-li-la al lleó.

Per últim, el primer pla de la imatge és ocupat pel domador que apareix davant d'un dels cortinatges. Convé remarcar l'angulositat del seu rostre i la representació tan personal que Calatayud mostra en els trets de la cara la qual cosa s'observa en la profusió de línies per a marcar l'expressió d'enuig en el front, el geometrisme del nas i el desplaçament d'un dels ulls i de la boca que, a més, es mostren més menuts que la resta. Com en ocasions anteriors, presenta un bigot llarg i una pereta triangular i du el vestit de domador amb una jaqueta amb botons en cada costat. Allò que més crida l'atenció, amb tot, és l'exagerada llargària del braç, quadrat i amb un puny també amb la mateixa forma quadrada el qual es situa per sobre la resta d'elements comentats.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo encara es posava més trist en observar, des de la gàbia, com el malvat domador amenaçava i maltractava la seua esposa Nadine Choutte, qui no entenia perquè el seu home odiava tant els animals i les persones. En aquesta ocasió, Calatayud interpreta el text i mostra els tres personatges en aquesta situació que s'explica en el conte alhora que introdueix tres gossos.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta imatge mostra sobre un fons blanc el domador i el presentador del circ. A més, acompanya la il·lustració amb tot un seguit de frases que recitaria el presentador en el moment en què havien d'aparèixer el domador i el lleó.

L'escena transcorre en l'interior de la pista principal del circ, on es mostren els dos personatges. El presentador, en un primer pla, ocupa pràcticament tota la composició i, fins i tot, obri els seus braços que acaparen tota la superfície de la pista representada, que segueixen el gust per l'exageració i la desproporció pròpia d'aquests personatges. A més, du un barret de copa alta molt gran que combina amb un elegant vestit decorat amb una estrella, llacet al coll i uns guants blancs que amaguen unes mans molt menudes.

Al fons, trau el cap el domador, que maneja amb força les dues tralles que subjecta en cada mà les quals serpentegen per la pista.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Malgrat tot, el dia que Jean Malin va decidir que Kembo havia d'actuar va arribar. En aquesta imatge, Calatayud, representa el moment en què el presentador del circ demana un aplaudiment per el domador i el número que anava a oferir.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons de tonalitats grises i marrons tacat amb l'aquarel·la es representa Kembo sobre una de les plataformes decorades amb una estrella rosa al centre. El lleó es mostra enutjat i amb una de les seues potes davanteres colpeja el domador. Aquest moviment es remarca amb una sèrie de línies amb la tinta i amb unes estrelles color blanc, recursos propis del còmic per assenyalar aquests tipus de colps i situacions. Kembo es representa amb unes dimensions molt grosses i amb una posició un tant inestable recolzant-se lleugerament sobre la plataforma únicament amb una de les seues potes.

Tota l'escena s'ompli de la roba del domador i els seus objectes que sobrevolen la composició sense cap ordre. El domador apareix en la part inferior, al costat esquerre, amb el cos nu i calb mentre que, a conseqüència del colp de Kembo, la perruca de cabells obscurs, la jaqueta de domador, els pantalons, les botes, els guants i, fins i tot, les tralles es disposen sense cap tipus d'ordre per la composició. Hi convé ressaltar l'estatisme i el geometrisme d'aquests objectes, com ara la jaqueta, amb la mateixa forma que si la portara posada el domador, amb unes mànigues llargues símptoma de la desproporció del cos amb què es representen les figures humanes al llarg de les imatges.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo era molt intel·ligent i sabia que no tenia cap altre remei sinó eixir i fer allò que li demanava el domador però, després de pujar a les plataformes i travessar el cercol envoltat de foc, el domador el colpejà amb la tralla sense cap motiu. El lleó no va poder aguantar més i amb les urpes el va deixar sense les dues tralles, sense la roba i, fins i tot, sense la perruca amb què ocultava la seua calvície, fet que es representa a la il·lustració.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 45,4 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Aquesta és una escena nocturna que es caracteritza per l'ús de tonalitats blaves per al cel i els elements que componen la imatge. Sobre un fons blau, tacat amb l'aquarel·la, es representa una lluna minvant color blanc però amb l'aquarel·la se'n completa la forma redona. Dues estrelles menudes completen aquesta panoràmica nocturna de la ciutat de París, la qual es reconeix per l'aparició d'un monument mundialment conegut com és la Torre Eiffel. Malgrat que la representació respon a una imitació del model real, Calatayud, en deforma l'extrem i el doblega intencionadament. Al costat d'aquesta, a banda i banda, es troben dues construccions d'habitatges que també mostren l'estil particular del il·lustrador. Així, es caracteritzen pel seu caràcter abstracte, en les quals s'adverteixen les distintes fileres de finestres, les xemeneies i, fins i tot, una torreta, però la resta es compon a partir de línies ondulades que deformen les façanes o d'altres de més rectes que s'hi combinen per jugar amb les formes i oferir un sorprenent efecte estètic.

En un nivell més inferior, apareixen un conjunt d'autobusos i una vela subjectada per un pal prim. Aquests es veuen afectats per l'emmarcament fotogràfic i només un d'ells es representa complet i amb les escales fora, al final del vehicle i al centre, perquè puguin baixar o pujar els passatgers. Tots ells presenten unes formes redones amb la part central ocupada per les finestres i unes rodes molt menudes.

Finalment, lleugerament desplaçats cap a la dreta i en un primer pla, apareixen la dona del domador i Kembo al seu costat. Tots dos, més il·luminats per a contrastar amb la resta de la imatge i d'un color distint, semblen pujar des de l'andana dels autobusos i caminen junts en la mateixa direcció. La dona del domador ja no porta el mallot blau sinó que mostra un vestit d'exploradora color cru que destaca per la presència abundant de la tinta amb què es marquen els plecs i la forma del cos. La desproporció torna a evidenciar-se en el seu coll, exageradament llarg i en les proporcions de les mans i dels peus així com el geometrisme i l'angulositat del rostre, del cos i dels dits, excessivament quadrats. A més, per assenyalar el seu viatge es representa amb una maleta a la mà. D'altra banda, Kembo, es desplaça amb ella i mostra les característiques habituals amb què ha anat apareixent.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Després de l'incident a la pista del Circ Kembo, com si res no haguera passat, tornà a la seua gàbia. Eixa mateixa nit, Nadine Choutte, sigil·losament, pujà el lleó en una camioneta i, junts, s'allunyaren del circ. En aquesta imatge, Calatayud, reflecteix una part d'aquest viatge que emprengueren la dona del domador i el lleó i s'hi permet algunes llicències interpretatives, ja que la història no diu res sobre els llocs pels que passaren i, en canvi, l'il·lustrador els situa en la imatge a la ciutat de París.

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 31 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons rosat, en la part inferior de la imatge, s'amuntonen tots els personatges que han aparegut en la història. Tot aquest grup es situa davant un conjunt de veles triangulars d'un color semblant al fons de la composició però delimitades amb la tinta, rematades per banderetes de diferents colors les quals representen la inauguració d'un circ nou.

Tot seguit, una filera de dones babalunga amb els mocadors lligats al cap i homes de la tribu kamalongo amb un turbants amb plomes blaves i rojos es situen en la part del darrere de tots els personatges. Convé ressaltar que la majoria d'ells mostren una altura similar tret de la dona que apareix a l'esquerra, molt més menuda que la resta, qui deixa veure la falda tricolor que vesteixen i les polseres dels seus turmells. Davant d'ell, el clergue britànic, el cap dels babalunga amb una desproporció evident del seu cap, exageradament més grossa que la resta del cos, la dona de domador vestida novament amb el mallot d'estrelles, Kembo i el petit coronel francès amb la pipa a la boca.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Nadine deixà en llibertat Kembo i viatjà amb ell fins la selva. Allí es va trobar amb la gent que enyorava les impertinències del lleó, així que tots decidiren organitzar un gran circ. Congo Ocean va ser el nom elegit i, com ens mostra la imatge, el cap dels kamalongos, les dones babalunga, el coronel francès i el clergue britànic també hi participarien

1. ANÀLISI FORMAL:

- MIDES IL·LUSTRACIÓ: 13,5 x 22,7 cm.

La il·lustració es fa sobre paper amb amb tinta xinesa i aquarel·la. Sobre un fons blanc, Calatayud reproduceix el famós emblema de la productora americana amb una orla amb la inscripció «Ars gratia» arts» i en l'interior el lleó Kembó, amb els ulls entornats i un somriure i amb els trets formals que n'han caracteritzat la representació en totes les imatges d'aquesta història.

Sota aquesta orla, al centre, i envoltada també per una llaçada de formes vegetals, hi ha una espècie de màscara africana, de trets esquemàtics i boca en forma de cor, que completa aquesta composició.

2. ANÀLISI ICONOGRÀFICA:

Kembo, va seguir treballant amb Nadine Choutte al circ i, segons que conta la història, era substituït pel conegut lleó de la productora cinematogràfica Metro Goldwin Mayer quan es refredava o simplement decidia gaudir de les seves vacances reglamentades. Així, en aquesta última il·lustració, Calatayud copia aquesta imatge i situa en l'interior Kembo, el protagonista del llibre.

CONSIDERACIONS FINALS:

Les il·lustracions d'aquest llibre segueixen les particularitats estilístiques de Calatayud. En primer lloc, cal dir que els elements que hi apareixen en les imatges es caracteritzen pels seus contorns delimitats amb la tinta juntament amb la presència de l'aquarel·la. A més d'evidenciar aquesta tècnica amb el tacat del fons, aquesta pren una especial importància en fer ús d'una mateixa gamma cromàtica per a definir la imatge. Per exemple, si es tracta d'una escena nocturna, tots els elements que componen la imatge adoptaran una tonalitat blavosa, color amb què es representa la foscor. A més a més, en ocasions, com ara l'escena de la dona del domador i el lleó a París, es juga amb els contrastos de colors per a donar més rellevància a una determinada acció.

Juntament amb aquest peculiar ús del color, convé remarcar el fet que moltes d'aquestes il·lustracions són imatges complicades degut al gust per les composicions plenes d'elements i figures que s'entremesclen els uns amb els altres provocant imatges bigarrades amb les quals cal fixar-s'hi molt bé perquè no se n'escape cap detall. A més d'això, el gust per les composicions fotogràfiques està present al llarg de tot el llibre, cosa que s'aprecia en efectes com ara la utilització dels elements de la imatge per a emmarcar l'escena, els personatges tallats pel marc de la imatge, els objectes com si se'ls observara pel visor d'una càmera fotogràfica, etc.

Aquesta profusió d'elements també es caracteritza per la presència de les formes geomètriques que s'observen tant en la reproducció dels esquemàtics paisatges naturals en els quals cal destacar el gust per l'ornamentació, amb branques recorregudes per sinuoses lianes amb fulles en forma de fletxa i l'aparició de plantes de formes estrellades i tiges rectangulars que es distribueixen per la imatge creant un gran efecte decoratiu. Els escenaris urbans també responen a un esquema personal de les formes que deforma intencionadament sense recórrer a una còpia exacta de la realitat. Finalment, passa el mateix amb les figures humanes que mostren el gust de Calatayud per les exageracions i les desproporcions de determinades parts del cos, com ara les cames i els peus i per una angulositat evident dels trets del rostre.

Altres recursos utilitzats són les repeticions, com per exemple la seqüència de la primera imatge, un gest habitual del seu estil que, presentat de manera diferent, mostra en altres escenes, com ara l'espectacle del domador amb els animals salvatges o les dones que fugen del lleó, i la conjugació de la il·lustració infantil amb un llenguatge propi del còmic com ara la presentació d'escenes simultànies en una mateixa imatge, les estrelles per a simbolitzar els colps, entre altres.

Per últim, convé assenyalar l'aparició de determinats efectes que ja hem observat en obres anteriors com ara, la representació del sol seguint el mateix esquema que en *Tres viatges*, les cames en aspa per a simbolitzar que corren com en el *Cavallet de cartó* o la presència del braç tan llarg del domador que ja havia aparegut en *Saïda, la reina mora*.

7. CONCLUSIONS

Miguel Calatayud és un artista optimista. Hi ha artistes per als quals el món no és res més que un desplegament màgic de colors. Claude Monet va dir: «Jo no he vist mai res que fos lleig». Són els pintors de l'estètica feliç¹.

Aquesta investigació ha tingut com a punt de partida la il·lustració infantil valenciana, que ha servit de base per a contextualitzar i per a començar a explorar l'obra infantil il·lustrada de Miguel Calatayud. Per això, una vegada presentada la il·lustració infantil com una disciplina artística més i havent exposat un primer acostament a l'evolució de la il·lustració infantil valenciana m'he centrat pròpiament en les il·lustracions infantils de Calatayud; també s'hi ha fet un incís particular pels materials en valencià, amb la comprovació evident de la mancança d'estudis relacionats amb la matèria. De la manera que ha mostrat l'estudi, la conclusió principal és que aquest autor construeix un univers plàstic molt particular a partir de l'observació de l'ambient mediterrani que l'envolta, de la llum i els colors del món on viu, mitjançant l'ús d'un llenguatge gràfic renovador i força personal amb el qual elabora una proposta estètica recognizable i d'un accentuat individualisme.

Les il·lustracions infantils de Calatayud, tot i això, són encara un tipus de creacions artístiques a descobrir, a explorar i a tenir en compte pels estudis sobre Història de l'Art valencià, tant per la seua qualitat com per la seua significació. No debades, aquestes il·lustracions són el resultat no sols d'un context social, com és l'eclosió als anys vuitanta del segle XX d'una expressió visual nova i el sorgiment dels noms que configuren el panorama valencià artístic actual, sinó també del creixement i la consideració d'un art acusat, fins llavors, de menor. Una accepció que a hores d'ara no s'ha superat completament. Amb tot, aquestes obres, que mantenen lligams evidents amb la literatura infantil, enriqueixen inevitablement la tradició artística valenciana en dues vessants. D'una banda, potencien el panorama de la il·lustració infantil valenciana que, en el cas valencià, té pocs referents estudiats que l'hagen precedit. I, d'altra, són una aportació ben remarcable en la creació d'una identitat artística valenciana en consonància amb les grans tradicions artístiques contemporànies.

Convé recordar que la il·lustració infantil, com ja he esmentat en el capítol corresponent, és una manifestació particular de l'art que participa dels trets de la pintura, el dibuix i el disseny i que, a més, presenta una relació indissoluble amb la literatura infantil. És per aquest últim fet que cal tenir en compte que la il·lustració no sol arribar al destinatari en el seu suport original sinó que passa per un complex procés editorial que la converteix en una pàgina impresa dins d'una publicació concreta. Pel que fa a les il·lustracions infantils de Miguel Calatayud, l'anàlisi exhaustiva dels seus llibres i l'elaboració del catàleg visual i descriptiu ha valgut per a analitzar, entre d'altres qüestions, aquest detall que ara plantege, atès que les imatges de l'il·lustrador

¹ TEIXIDOR (1995), p. 13.

tampoc no són una creació aïllada sinó que totes elles formen part del conjunt d'una determinada publicació que condiona, necessàriament, l'execució artística.

En els llibres infantils il·lustrats, mentre que el text escrit s'encarrega d'oferir una narració més específica, la il·lustració assumeix la presentació d'una situació més abstracta. Tot i això, és important que tots dos llenguatges s'hi complementen. Així, les conclusions de l'estudi manifesten que les il·lustracions de Calatayud parteixen del text escrit però, en el seu cas, la subjecció fidel al que conta aquest no és essencial. Hi cal dir que les il·lustracions analitzades provenen de llibres infantils il·lustrats, d'àlbums il·lustrats i de novel·les infantils i juvenils, històries d'iniciació a la lectura que encara contenen alguna imatge acompanyant el text escrit, però en aquests tipus de publicacions l'elecció del que es representa revela la petjada personal de Calatayud, i no sols pel que fa al llenguatge formal. Miguel Calatayud potencia i magnifica fins a límits insospitats la narració² de manera que l'il·lustrador no es limita a reproduir literalment la història sinó que aporta una visió personal del que està escrit. Calatayud representa el que explica el text però tria sempre l'instant, l'acció i, fins i tot, atorga el protagonisme a un element concret, si s'escau, més interessant sota el seu punt de vista, alhora que introdueix i afegeix sense cap complex altres components i situacions que no s'hi esmenten però que provenen directament de la seua inventiva. Aquesta pràctica es dona tant en les obres escrites per altres escriptors com en les creades per ell i, és important ressaltar, que la simbiosi amb la història en els dos casos, és perfecta ja que el text i la il·lustració es conjuguen i ofereixen múltiples lectures, però sempre respectant l'argument principal. A rel d'aquesta qüestió, l'il·lustrador ha expressat la seua opinió en alguna ocasió com ara:

Sembla que el resultat final (d'una col·laboració entre un escriptor i un il·lustrador) pot considerar-se afortunat quan ofereix una textura indissoluble, una espècie de teixit literari i gràfic.³

Aquesta tendència és comuna en tots els llibres analitzats per aquesta investigació. Un exemple d'aquesta capacitat interpretativa es troba en *Regalos para el rey del bosque* (2001) en el qual en una de les il·lustracions situa tots els animals en un arbre malgrat que el text menciona un indret diferent, com succeïx, de fet, en *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2010) en què la ciutat de París apareix en una il·lustració per a resoldre el que diu el text sobre un viatge al voltant del món de dos dels protagonistes sense oferir cap altre detall més i que l'il·lustrador, per tant, resol a la seua manera, oferint la seua visió, però sense interferir en la història. També en aquest últim llibre es descobreix la incorporació d'elements que no s'esmenten en el text, una pràctica, d'altra banda, molt habitual en les seues obres. És el cas concret de l'aparició dels animals del zodíac per a representar les estrelles i les constel·lacions en una il·lustració en la qual l'acció es desenvolupa de nit, cosa que introdueix una lectura nova conjuntament amb la de la narració, que ocorre també en diverses imatges del *Libro de las M'Alicias* (2009), amb la representació de personatges que comparteixen l'escena amb la protagonista i que, altrament, l'escriptor no menciona.

Aquesta breu enumeració exemplifica la forma en què Calatayud s'apropia del text i el converteix en una exhibició de la seua imaginació i de la seua habilitat per a construir visualment allò que contenen les paraules. Malgrat aquestes llicències interpretatives que, com explique, no interfereixen en la comprensió de la lectura, el respecte cap a l'obra escrita és absolut.

² TEIXIDOR (1995), p. 13.

³ FLUIXÀ (1999), p. 3.

Aquesta reflexió s'evidencia en el conjunt de totes les il·lustracions juntament amb el text i en la presentació d'una òptima seqüenciació narrativa i visual present en totes les obres estudiades. No debades, per a Calatayud, l'acte d'il·lustrar no és sinó l'elaboració d'un guió al qual s'han de posar imatges fins a construir un discurs visual global i coherent⁴.

En un altre ordre de coses, l'anàlisi dels vint-i-tres llibres il·lustrats de Miguel Calatayud m'ha permès endinsar-me en les propietats formals que caracteritzen i personalitzen l'obra il·lustrada de l'artista. Com s'ha destacat en aquesta investigació, Calatayud defensa els treballs fets a mà, reivindicant el caràcter artesanal del seu ofici i reclamant la urgència d'il·lustrar sense presses. Tanmateix, aquest exercici meditat i profundament reflexionat contrasta amb la predilecció de l'il·lustrador pel sentit líquid de la tècnica escollida per a les il·lustracions, per l'espontaneïtat i la fluïdesa que proporciona l'aquarel·la la qual combina, excel·lentment, amb la tinta xinesa, que també permet un traçat irregular, inexacte, d'acord amb el caràcter intrínsec de l'aquarel·la.

L'ús d'aquesta tècnica condiciona el resultat final del dibuix i, a més a més, la seua aplicació variarà amb el pas dels anys. En aquest sentit, l'anàlisi de les il·lustracions de Calatayud ha constatat que, no sols la disposició de l'aquarel·la i la tinta xinesa en el paper sofreixen una transformació sinó que també el seu discurs visual es regenera passat el temps, alhora que ho fa amb ell la presentació tècnica. Cal dir, però, que malgrat l'evolució artística, Calatayud és un il·lustrador compromès amb el seu estil i la seua obra, amb una implicació artística que manté el seu segell personal tot i les innovacions aportades en la seua extensa trajectòria artística. En aquestes transformacions visuals es poden distingir tres etapes evolutives que s'avalen per la informació proporcionada pel catàleg de llibres il·lustrats.

En el cas de Calatayud, no resulta fàcil traçar aquesta divisió atés que les etapes esmentades no estan clarament marcades, no hi ha talls bruscos ni separacions sinó que és tracta, més bé, d'una recerca per part de l'il·lustrador de formes d'expressió noves. A més d'això, aquestes etapes coincideixen, més o menys, amb temps cronològics concrets. La primera etapa es correspon amb un primer període formatiu, amb una fase de definició del llenguatge artístic de l'il·lustrador que coincideix amb la realització dels seus primers treballs, les col·laboracions amb Manuel Boix i arriba fins als anys vuitanta del segle passat. Durant aquesta època d'experimentació va fer les il·lustracions de *Cuentos del año 2100* (1973), que constitueix una obra d'iniciació cap al seu estil, *Baira y el fuego* (1976), *Peter Pan* (1977), *Escenarios fantásticos* (1979), *Datrebil, siete cuentos y un espejo* (1982), *Tres i no res en la boca d'un drac* (1982), *El cavallet de cartó* (1984) i *Saïda, la reina mora* (1987).

La primera de les conclusions de l'anàlisi és que les imatges d'aquesta etapa es caracteritzen, com ja he avançat en el capítol pertinent, per un ús de l'aquarel·la diferent perquè, tot i la rellevància de la transparència i la riquesa del color en la totalitat de l'obra il·lustrada de Calatayud, la utilització d'aquesta tècnica en el dibuix és encara bastant invisible i, així, la presència de les taques de l'aquarel·la que mostraran imatges posteriors s'obvia per complet en aquests treballs inicials en benefici d'una aplicació més precisa i acurada. Conjuntament amb aquesta propietat formal, un dels elements més acusadors de l'evolució estilística es troba, sense dubte, en la figuració. La desproporció i l'exageració són els trets típics que descriuen les representacions figuratives de l'il·lustrador però, a mesura que s'avança en la seua obra, es comprova com aquestes propietats, malgrat mantindre trets usuals, són bastant variables.

Tant és així que, en aquesta etapa, la desproporció dels personatges s'evidencia en

⁴ Arxiu de veu (25-10-13).

l'aparició de caps grossos i desmesuradament més grans que la resta del cos com s'observa en els personatges de *Peter Pan*, *Datrebil*, *siete cuentos y un espejo*, *Tres i no res en la boca d'un drac*, *El cavallet de cartó* i *Saïda, la reina mora* que comparteixen el mateix model de representació. Fins i tot, en els animals s'hi troben connexions remarcables i, com ocorre amb les figures humanes, la desproporció s'aprecia en l'allargament del musell i en la presència de boques grans i plenes de nombroses dents. Només cal fixar-se en les relacions que s'estableixen en la representació dels animals en els llibres *El país de las cosas perdidas*, obra conjunta amb Boix, on es descobreixen trets de l'estil de Calatayud com ara aquest; i *Peter Pan* i *Datrebil, siete cuentos y un espejo* en els quals les semblances i les analogies són tan concloents que arriba a identificar-se la presentació dels uns amb els altres. Malgrat aquesta homogeneïtat formal, *Cuentos del año 2100* intueix el que serà el discurs plàstic posterior, però la figuració es caracteritza encara per formes més naturalistes que s'allunyen del sentit geomètric cap al que s'encamina l'obra més tardana de Calatayud i que, en les obres analitzades d'aquesta primera etapa s'endevina en la geometrització, la rigidesa i l'encartonament amb què es representen alguns elements, com ara els cabells i els vestits.

Prenent la figuració com l'element diferenciador, l'anàlisi, a més, ha revelat la compareixença d'una sèrie d'excepcions en les obres d'aquesta primera etapa les quals interessa subratllar. Es tracta de tres obres que, tot i compartir característiques semblants a les anteriors, presenten propietats que, en certa mesura, les deslliguen d'aquestes. En primer lloc, i com un exemple aïllat en la seua producció, hi ha el cas de *Balada de un castellano* (1970), en què l'exageració i la desproporció és descartada per un traç més natural, de línies senzilles i que fuig de la subjectivitat interpretativa. Les il·lustracions d'aquesta obra s'adeqüen a la temàtica i a l'estètica medieval procedent de l'argument i no tenen cap prolongació en el llenguatge formal que desenvoluparà l'il·lustrador. Tanmateix, és molt interessant intuir el que seran models de representació posteriors en la presentació de la vegetació, concretament de les fulles dels arbres, que anticipen esquemes venidors.

Segonament, l'estètica d'*Escenarios fantásticos* (1979) presenta diferències evidents amb la resta de llibres del període. Ací, el sentit geomètric s'aguditza però, tot i que també ho fa en diverses ocasions en la representació de les figures humanes, on destaca sobretot aquesta qualitat és en la manera d'organitzar i presentar les composicions. Aquestes es caracteritzen per les influències de l'art pop⁵ i l'estètica futurista com es comprova en l'ús de tints i formes planes, els volums esquemàtics, la frontalitat, el gust per les repeticions i la incorporació en nombroses vegades de procediments del món del còmic, com ara la reproducció de colps i efectes mitjançant l'ús de distints recursos gràfics. Aquest resultat s'accentua, de fet, per l'utilització exclusiva de la tinta xinesa en l'elaboració i la presentació de les imatges en blanc i negre⁶. La modernitat i l'originalitat visual d'aquestes il·lustracions en aquell moment no va passar desapercebuda ni tan sols per a Joan Manuel Gisbert, l'autor d'aquesta història, que explica que:

Quando me mostró las ilustraciones que iban a acompañar el texto me sentí decepcionado. La razón fue que yo estaba aún influenciado por las ilustraciones más decimonónicas, de realismo generosamente detallista, sin ninguna pretensión innovadora [...] pero ahora son parte inseparable

⁵ Aquesta influència de l'art pop és conseqüència de la repercussió que els distints corrents artístics exerceixen sobre l'obra d'aquest artista gràfic.

⁶ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 59. Tot i que Calatayud va pensar des d'un primer moment que la utilització del color haguera sigut perfecta per a il·lustrar un text tan imaginatiu, el format de la publicació i de la col·lecció demanava aquesta tècnica.

En darrer lloc, cal fer una especial referència a *Datrebil, siete cuentos y un espejo* (1982), en aquest cas, no per un aspecte concret de la figuració, que comparteix les característiques formals de les obres de l'etapa en què s'inclou, sinó per l'aparició de dues il·lustracions que es singularitzen per la menudesa dels elements representats que frisen quasi la miniatura. Es tracta de simpàtiques representacions d'escenes de paisatges amb una profusió de figures diminutes en actituds diverses que es diferencien no sols de la totalitat de l'obra de Calatayud sinó també de la resta de les il·lustracions del llibre. En *Saïda, la reina mora* (1987) hi ha una escena de característiques similars però que, juntament amb les altres dues, es constituïrien com les úniques mostres d'aquesta manera de fer dins de la producció analitzada.

Les il·lustracions dels llibres *Una de indios y otras historias* (1988), *Els Lusíades* (1989), *La ballena en la bañera* (1990), *Lluna de mel al palau de vidre* (1995), *Polifemo, el cíclope* (1996), *El llibre de la selva* (1998) i *El cuaderno de Luismi* (1999) formen part d'una segona etapa. Aquests són anys de reflexió i de recerca d'una estètica pròpia que comença a consolidar-se i en els quals Calatayud defineix el seu llenguatge però sense produir-se un canvi radical amb el període anterior. Es tracta més bé d'un procés gradual. Entre els llibres analitzats, l'obra que assenyala l'inici d'aquesta època és, sense dubte, *Una de indios y otras historias* i la transformació plàstica s'aprecia, novament, en la figuració. Així, les il·lustracions del llibre enceten un nou esquema de representació centrat, per suposat, en l'exageració i en la deformació de les formes, però basat en una tendència cap a una estilització més extremada sobretot visible en les extremitats, cap als tractaments volumètrics amb una predisposició plana evident i en la continuació del sentit geomètric dels cabells i d'altres motius conformadors de la imatge.

L'arredoniment i les formes més convexes que mostren les figures i la resta d'elements de la primera època, per tant, és gradualment reemplaçada en aquesta segona etapa en benefici d'una inclinació manifesta cap a l'angulositat formal que, no debades, serà el tret més característic i definitori de l'estètica actual de Calatayud. De manera paral·lela, el joc amb les taques d'aquarel·la també comença a fer-se més present i, en compte d'una superfície llisa i de la presència d'una tècnica polida s'aprecia ja en l'ús de l'aquarel·la com un element formal més de la imatge que anuncia també resultats futurs. Per últim, en l'estudi d'aquestes il·lustracions també s'ha observat l'augment dels elements que componen la imatge, la preferència per les composicions bigarrades i complexes que, apareixen sobretot en les il·lustracions en blanc i negre elaborades amb el ratllat de la tinta, un procediment que emfasitza, encara més, una complicació visual que anirà en augment.

Finalment, la tercera etapa està composta per les il·lustracions dels llibres *El bosque de mi abecedario* (2003), *Tres viatges* (2003), *Libro de las M'Alicias* (2009) i *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano* (2010), obres totes elles que reafirmen el discurs plàstic de Calatayud i enforteixen les propietats estilístiques que determinaran la resta d'il·lustracions fetes des d'aquest moment. És a partir d'aquestes que, d'una banda, les taques d'aquarel·la engrandeixen les seues possibilitats gestuals i no sols contribueixen en l'estètica de la imatge en aparèixer entre la resta d'elements sinó que, a més, s'alien amb el paper fins al punt d'evidenciar el granulat d'aquest fent-lo formar part també de la configuració de la il·lustració. El grau de perfecció tècnica es reflecteix en unes il·lustracions d'una gran força expressiva. D'altra banda, pel que fa a la figuració, la transformació ja és més que evident i l'angulositat de l'etapa anterior deriva

⁷ PUERTA LEISSE (coor.) (2011), p. 58.

cap a una simplificació i una estilització de les formes més enèrgica i cap a una predilecció pel sentit esquemàtic i geomètric que ho inunda tot, no sols els personatges. A més d'això, com ha mostrat la investigació, aquesta última etapa comporta també la introducció d'altres innovacions estilístiques que realcen trets habituals de Calatayud al llarg de totes les etapes, com ara l'increment de la força cromàtica de les imatges i la disminució, encara més, de la profunditat espacial.

A més d'això, cal fer una puntualització. Les il·lustracions d'aquests quatre llibres formen part d'un tipus de publicacions anomenades àlbums il·lustrats les quals presenten diferències substancials amb altres llibres. Definir què és aquest tipus d'obra il·lustrada esdevé una tasca a hores d'ara encara complexa, ja que l'estreta línia que separa els àlbums d'altres tipus de llibres que presenten il·lustracions de vegades pot portar a confusió. Així, tot i que en l'àlbum participen els mateixos elements que es troben en altres modalitats de llibres, al primer se li atribueixen unes característiques que li són pròpies. Mentre que en el llibre il·lustrat tradicional les imatges apareixen com un complement del text, l'objectiu principal de l'àlbum és que tots els elements es posen al servei de la història: el text i la il·lustració però també el format, el fons de la pàgina, la tipografia, etc. Fins i tot, en la portada i en la contraportada s'avança amb un tractament especial informació del que conté l'interior del llibre. Sovint, aquestes imatges poden arribar a col·laborar d'una forma activa en la narració posterior i adquirir, llavors, un paper narratiu que comença abans de llegir el text. Al respecte, Teresa Duran diu:

[...] la gran diferència entre un llibre il·lustrat i un àlbum rau en qui porta el pes narratiu. Quan la imatge és imprescindible per entendre qui fa què, com, quan i per què; quan, observant-lo, podem fer-nos una idea cabal i fiable de la història o de l'anècdota narrada, explícitament o implícita, i quan, analitzant-la, podem apreciar com i per què aquell discurs icònic ens expressa el que ens expressa aleshores estem davant d'un àlbum.⁸

Amb aquest aclariment procurem fer un incís en l'aparició d'aquest tipus de publicació en el qual Calatayud també ha participat i que, en el present, rep bastant atenció per part dels investigadors, sobretot des de l'àmbit de la literatura infantil. És per això que he volgut esmentar-ho. Malgrat que els primers llibres de l'il·lustrador no s'inserisquen en aquesta categoria per la seua presència relativament recent en el mercat editorial, cal dir que, amb tot, aquesta conseqüència no afecta les conclusions exposades en aquesta investigació, ja que les il·lustracions no presenten cap canvi decisiu tret dels ja explicats i que res no tenen a veure amb el format literari en què es presenten.

Reprement les conclusions assolides a partir de l'anàlisi de les il·lustracions infantils dels llibres seleccionats i establertes les tres etapes estilístiques que especifiquen l'evolució artística de Calatayud, és fa necessari ara remarcar que l'obra de l'il·lustrador presenta unes particularitats constants al llarg de la seua trajectòria professional, que no deixen de mostrar-se tot i els canvis evolutius descrits i que, per tant, formen part d'una concepció plàstica bastant unitària. Entre totes aquestes particularitats, cal destacar, com aquest estudi ha constatat, la manca absoluta d'improvisació dels treballs de Calatayud ja que, una vegada llegit i assimilat el text i escrit, en el cas d'autoria pròpia, totes les il·lustracions són el resultat d'un procés previ de recerca, d'indagació i de proves diverses que porta a terme amb la calma necessària que l'il·lustrador exigeix al procés creatiu. Aquest temps de reflexió fins arribar a la solució final

⁸ DURAN (2010), p. 12.

proporciona, per tant, unes imatges amb un alt coneixement de la tècnica i un delicat sentit de la minuciositat que, a més a més, es relacionen entre elles per uns trets comuns que a penes es modificaran amb el pas dels anys.

La sòlida idiosincràsia estilística de Calatayud, per tant, es fa palesa en la deconstrucció compositiva a què sotmet totes les il·lustracions infantils per mitjà d'un trencament de les normes de composició tradicionals, un fet que presenta imatges caracteritzades pels enquadraments innovadors, la superposició de plans, la manca de perspectiva i la preferència per l'abundància d'elements visuals que farceixen la imatge fins a assolir una complicació visual que s'ha convertit en una de les característiques més diferenciadores del seu estil. La pluralitat i la innovació compositiva dels treballs de l'il·lustrador que ha revelat la investigació és una demostració manifesta de l'eclecticisme de la personalitat creadora de Calatayud que s'accentua, junt amb el citat referent a la composició, amb d'altres qualitats formals significatives com ara el protagonisme del color en la conformació del sentit total de la il·lustració i la construcció lumínica de la imatge.

En efecte, el color és un element decisiu de la seua forma de narrar, no n'és cap circumstància, i Calatayud se'n serveix a l'hora de buscar els efectes de llum, el sentit volumètric dels elements de la il·lustració i, al capdavant, el significat global de la imatge. Una altra cosa són les il·lustracions en blanc i negre amb tinta xinesa i, en ocasions, combinades amb l'aquarel·la. En aquestes la decisió del color no té tanta transcendència però, malgrat això, Calatayud hi trasllada les seues competències tècniques i resolutives per a elaborar imatges amb les mateixes propietats que si foren en color i, fins i tot, juga amb les tonalitats de grisos amb la finalitat d'aconseguir efectes el més similars possible.

Les conclusions extreïtes d'aquest anàlisi em fan pensar que les il·lustracions de Miguel Calatayud dignifiquen el gènere de la il·lustració infantil, sovint relegat injustament a un segon pla creatiu pel fet de partir d'un text escrit d'un altre autor. Així, Calatayud dota del protagonisme que es mereixen les il·lustracions a fi que deixen de ser un element subsidiari alhora que les converteix en un gènere artístic amb caràcter propi. La implantació del seu llenguatge plàstic, tan coherent com heterogeni al llarg dels anys de treball, esdevé en el circuit de la il·lustració infantil una onada de renovació i modernització davant d'altres propostes que sovint infantilitzen aquest tipus de creacions i s'imposen com referents populars. Gustavo Puerta Leise, també ha reflexionat al voltant d'aquesta última consideració i reafirma amb les seues paraules aquest posicionament:

[...] También plantean una imagen de la infancia en la que el niño puede verse reflejado. Ciertamente se trata de una representación adulta. No obstante, Calatayud desarrolla una propuesta en la que la curiosidad y el juego, la experimentación y la transgresión, el cuestionamiento y la sinrazón desafían las imágenes subestimadoras y aleccionadoras de la infancia.⁹

Tot plegat, i sense perdre de vista l'estreta línia que separa aquestes creacions artístiques de la literatura infantil, la investigació fa una primera exposició d'un gènere que ha estat poc tractat per la història de l'art en general i per la història de l'art valencià en particular, i ho fa des de la vessant de la construcció d'identitat cultural que proposen les il·lustracions infantils valencianes, especialment a partir de la consolidació dels anys vuitanta del segle XX. Aquestes il·lustracions, junt amb les de Calatayud, s'iniciaren per una generació d'artistes que compartiren

⁹ LEISSE (2011), p. 21.

l'afany per descobrir universos visuals més contemporanis i per definir narratives plàstiques amb llenguatges innovadors amb els quals impulsar una autèntica modernitat creativa. La investigació ha pres com a punt de partida els noms dels pocs il·lustradors valencians coneguts i estudiats que proven que la il·lustració infantil valenciana presenta també unes característiques homologables amb altres, sovint hegemòniques, com ara la nord-americana, l'anglesa i fins i tot, l'espanyola, si més no pel que fa a la construcció cultural i artística.

Aquesta contextualització ha sigut fonamental per a enllaçar amb l'obra de Miguel Calatayud, l'il·lustrador a qui es dedica la investigació, el qual comença a il·lustrar en un moment significatiu i de ressorgiment de la literatura infantil al País Valencià. És per això que obres com ara *Tres i no res en la boca d'un drac* (1982), *El cavallet de cartó* (1984) i *Saïda, la reina mora* (1987) són tant valuoses perquè, a més de ser una mostra dels inicis de l'il·lustrador, són conseqüència i testimoni d'aquest temps de renovació plàstica valenciana. Ara, cal remarcar que la investigació és una primera aproximació a la seua obra infantil il·lustrada i a les altes qualitats estètiques que la defineixen. La producció de Miguel Calatayud és realment admirable, numèricament i qualitativa, amb més d'una cinquantena de llibres infantils il·lustrats, un bagatge artístic realment vast que, tot i les exposicions, els catàlegs i els articles dedicats encara requereix més estudis i una consideració acadèmica més adequada. Com bé expressa Josep Antoni Fluixà¹⁰, les il·lustracions infantils de Calatayud juntament amb les d'altres il·lustradors valencians, probablement ens captiven perquè simbolitzen, en part, el nostre origen i la nostra infantesa. Caldrà doncs un projecte a llarg termini que amplie aquesta investigació i que done cabuda a aquestes i altres obres de la il·lustració infantil valenciana, tantes vegades arraconades i marginades, per tal de reconèixer-los, per fi, la seua vàlua cultural i artística.

¹⁰ FLUIXÀ (1999), p. 4.

8. BIBLIOGRAFIA

8.1. BIBLIOGRAFIA GENERAL

AGUILERA CERNI, Vicente (coor.) (1998): *Historia del Arte Valenciano. El siglo XX hasta la guerra del 36*. València: Consorci d'Editors Valencians.

ALBIR, Sergio (2008): «L'estil de les lletres», en *Quadern-El País*, 13-03-2008, p. 3.

ALEIXANDRE, Francesca (1990): «La il·lustració del llibre valencià», en *La impremta valenciana*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, pp. 155-180.

BARÓ, Mònica; COLOMER, Teresa; MAÑÀ, Teresa (coor.), (2007): *El patrimoni de la imaginació: llibres d'ahir per a lectors d'avui*, Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.

BENJAMIN, Walter (1974): *Reflexiones sobre niños, juguetes, libros infantiles, jóvenes y educación*. Buenos Aires: Nueva Visión.

_____ (1983): *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*. Barcelona: Edicions 62.

_____ (1984): *Art i literatura*. Vic: Eumo Editorial.

BERENGUER, Clara (2008): «Il·lustració infantil valenciana», en *Barcella* 35, p. 17.

BOTREL, Jean-François; INFANTES, Víctor; LOPEZ, François (dir.) (2003): *Historia de la edición y de la lectura en España 1472-1914*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

BRAVO VILLASANTE, Carmen (1985): *Historia de la literatura infantil española*. Madrid: Escuela Española.

_____ (1989): «La historia del libro infantil en España y la literatura comparada», en *Ensayos de literatura infantil*. Murcia: Universidad de Murcia, pp. 51-58.

CARO BAROJA, Julio (1990): *Ensayo sobre la literatura de cordel*. Madrid: Istmo.

CASTILLO, Montserrat (1997): *Grans il·lustradors catalans*, Barcelona: Barcanova.

_____ (2000): *Lola Anglada o la creació del paradís propi*. Barcelona: Meteora.

CATÀLEG (1984), *Catàleg d'il·lustradors del llibre infantil català*. Barcelona: Consell Català del Llibre per a Infants-Associació Professional d'il·lustradors.

CENDÁN PAZOS, Fernando (1986): *Medio siglo de libros infantiles y juveniles en España*

(1935-1985). Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

COLOMER, Teresa (1998): *La formació del lector literari*. Barcelona: Barcanova.

_____ (1999): *Introducción a la literatura infantil i juvenil*, Madrid: Síntesis Educación.

_____ (dir.) (2002): *Siete llaves para valorar las historias infantiles*, Madrid: Germán Sánchez Ruipérez.

_____ (ed.) (2002): *La literatura infantil i juvenil catalana: un segle de canvis*, Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

_____ (2007) «La literatura infantil i juvenil catalana actual», en *Letras catalanas*, setembre 2007, pp. 12-13.

DAHL, Svend (2007), *Historia del libro*. Madrid: Alianza.

DE LANUZA, Empar (1995): «La literatura infantil i juvenil valenciana a principis de 1995 o per fi han arribat els còmics», en *Métodos de Información*, vol. 2, pp. 23-24.

DE LANUZA, Empar; PÉREZ MORAGÓN, Francesc. (1982): «*Literatura Infantil al País Valencià (1930-1982)*», en *L'Espill* 16, pp. 45-56.

DURAN, Teresa (1998): «De los clásicos a hoy» en *Primeras Noticias*, núm. 153, pp.59-60.

_____ (2000): *¡Hay que ver! Una aproximación al álbum ilustrado*. Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

_____ (2005) «Ilustración, comunicación, aprendizaje», en *Revista de Educación*, número extraordinari 2005, pp. 239-253.

http://www.revistaeducacion.mec.es/re2005/re2005_18.pdf (consultat el 12-04-2013).

ESCARPIT, Denise (1981): *La littérature d'enfance et de jeunesse. Panorama historique*. París: Presses Universitaires de France.

ESCOLAR, Hipólito (dir.) (1996): *Historia ilustrada del libro español. La edición moderna*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

FUSTER Joan (1956): *Les originalitats*. Barcelona: Editorial Barcino

FLUIXÀ, Josep Antoni (2001): «Comunidad Valenciana: Indicios de renovación», en *CLIJ* 142, pp. 24-31.

_____ (2008): «Àlbums! Un bon símptoma», en *Caràcters* 45, p. 46.

GÁMEZ, Carles (2010): «L'estiu de tots els llibres», en *El País*, 01-07-2010, http://cultura.elpais.com/cultura/2010/07/01/actualidad/1277935204_850215.html (consultat el 04-07-2010).

GARCÍA GAYANO-LLUCH, Rafael (2007): *Recopilació d'auques*. València. Denes.

GARCÍA PADRINO, Jaime (1992): *Libros y literatura para niños en la España contemporánea*, Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

_____ (2001): *Así pasaron muchos años... (en torno a la literatura infantil española)*. Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.

_____ (2004): *Formas y colores. La ilustración infantil en España*, Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.

GARRALÓN, Ana (2001): *Historia portátil de la literatura infantil*, Madrid: Anaya.

HELLIGE Hendrik; KLANTEN Robert (ed.) (2012): *Little big books. Illustrations for children's picture books*. Berlín: Gestalten.

HIDALGO RODRÍGUEZ, Maria del Carmen (2002): «La ilustración infantil española actual», en *CLIJ* 144, pp. 52-60.

IBÁÑEZ LANGLOIS, José Miguel (1979): *Introducción a la literatura*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, pp. 120-126.

LERER, Seth (2008): *La magia de los libros infantiles*. Barcelona: Crítica.

LEYMARIE, Jean (1998): *La acuarela*. Milà: Skira.

LOCKE, John (1991): *Pensaments sobre l'educació*. Vic: Eumo.

LURIE, Alison (2004): *Niños y niñas eternamente. Los clásicos infantiles desde Cenicienta hasta Harry Potter*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.

LLUCH Gemma (ed.) (2000): *De la narrativa oral a la literatura per a infants. Invenció d'una tradició literària*. València: Bromera.

_____ (2013): *La lectura en català per a infants i adolescents. Història, investigació i polítiques*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

LLUCH, Gemma; HUGUET, Jesús (2007): «Una panoràmica de la literatura per a infants i joves al País Valencià per entendre l'actualitat», en *Estudis sobre la creació i edició infantil i juvenil* 4, Palma de Mallorca: Estudis Baleàrics.

LÓPEZ-PAMPLÓ, Gonçal (2012): «El poder de la imatge», en *L'illa* 61, pp. 15- 18.

MARTÍN, Antonio (1978): *Historia del cómic español; 1875-1939*. Barcelona: Gustavo Gili.

MARTÍNEZ MORO, Juan (2004): *La ilustración como categoría. Una teoría unificada sobre arte y conocimiento*, Gijón: Trea.

NEL, Philip; PAUL, Lisa (ed.) (2011): *Keywords for children's literature*. Nova York: New York University Press.

PACHECO, Miguel Angel (1994): «Arte y oficio de ilustrar» en *Primeras Noticias* 128, pp. 16-24.

PORCEL, Andrés. (coor.) (1992): *Historia del tebeo valenciano*, València: Editorial Prensa Valenciana.

PORCEL, Andrés; PONS, Álvaro; SORNÍ, Vicente (2007): *Viñetas a la luna de Valencia. La historia del tebeo valenciano (1965-2006)*. Alacant: Ponent.

RAMÍREZ, Pablo (2007): *Imágenes para una renovación. Pablo Ramírez y el libro ilustrado en los años 50-60*. València: Museu Valencià de la Il·lustració i la Modernitat.

ROIG, Alfons (1982): *Art viu del nostre temps*. València: Diputació de València.

ROVIRA, Teresa (1985): «La literatura infantil i juvenil», en MOLAS, Joaquim (dir.): *Història de*

la literatura catalana, època moderna XI, Barcelona: Ariel, pp. 421-471.

SALISBURY, Martin (2004): *Ilustración de libros infantiles. Cómo crear imágenes para su publicación*, Barcelona: Acanto.

_____ (2007): *Imágenes que cuentan. Nueva ilustración de libros infantiles*, Barcelona: Gustavo Gili.

SATUÉ, Enric (1997): *El diseño gráfico en España. Historia de una forma comunicativa nueva*. Madrid: Alianza.

SCHON, Isabel; CORONA BERKIN, Sarah (1996): *Introducción a la literatura infantil y juvenil*. Nova York: International Reading Association.

SZIR, Sandra (2007): *Infancia y cultura visual. los periódicos ilustrados para niños (1880-1910)*. Buenos Aires: Miño y Dávila.

VALRIU LLINÀS, Caterina (1994): *Història de la literatura infantil i juvenil catalana*, Barcelona: Pirene.

VILAPLANA, Susana (dir.) (2007): *José Segrelles. Les mil i una nits. Setanta anys*. València: Consorci de museus de la Comunitat Valenciana.

8.2. BIBLIOGRAFIA SOBRE MIGUEL CALATAYUD

ALBIR, Sergi (2004): «Miguel Calatayud afirma que “hoy en día el cómic no hay quien lo pague”», en *El País*, 14-03-2004 (http://elpais.com/diario/2004/03/14/cvalenciana/1079295495_850215.html, consultat el 20-03-2004).

_____ (2009): «La il·lustració reflexiva», en *El País-Quadern*, núm. 490, pp. 1-2.

AGUILAR, Cristobal (1981): «Una pregunta a... Miguel Calatayud», en *Diario de Valencia*, 9-12-1981, p. 12.

ALIAGA, María José (1999): *Miguel Calatayud. Imágenes compartidas*, València: Institució Alfons el Magnànim.

ARDERIUS, Pirula (1987): «Saïda, la reina mora, un cuento para leer y mirar», en *Información*, 14-03-1987, p. 12.

ARENÓS, Lydia (1988): «Miguel Calatayud, dibujante», en *El Levante*, 3-04-1988, p. 38.

BARBER, Salvador: «Miguel Calatayud, Premio Lazarillo de Ilustración Infantil», en *Las Provincias*, 13-12-1974, p. 15.

BEA, Arantxa (1995): «La magia plana de Calatayud», en *El Levante-Posdata* 94, p. 1.

BELTRAN, Adolf (2011): «La elegancia de un universo visual» en *Miguel Calatayud. Ilustraciones 1970-2010*. Pontevedra: Kalandraka, pp. 30-35.

BOTELLA, Jordi (2105): «Miguel Calatayud en el país de les meravelles» en *Imaginari. Miguel Calatayud*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi, pp. 10-12.

CATÀLEG (1995): *Miguel Calatayud. L'aventura del dibuixant*. València: Sala Parpalló-Diputació de València.

CATÀLEG (1998): *Miguel Calatayud. Condió original*. Alzira- Ajuntament d'Alzira.

CRUZ, Pablo (1997): «Entrevistamos a Miguel Calatayud», en *Babar, revista de Literatura Infantil y Juvenil* 21.

<http://revistababar.com/wp/entrevista-a-miguel-calatayud/> (consultat el 24_10-2012).

DARIAS, María Elvira (1975): «Entrevista con Miguel Calatayud», en *La Tarde*, 29-11-1975, pp. 16-17.

DE LA CALLE, Romà (2015): «Miquel Calatayud. La mirada i les seues complexitats constructives», en *Imaginari. Miguel Calatayud*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi, pp. 5-9.

DOMÍNGUEZ, Martí (2012): «Territori personal», en *El País*, 27-06-2012. http://ccaa.elpais.com/ccaa/2012/06/27/valencia/1340823451_978455.html (consultat el 12-07-2012).

FLUIXÀ, Josep Antoni (1999): *Miguel Calatayud. Creació gràfica-dibuixos*. Alcoi: Centre Cultural d'Alcoi.

GÁMEZ, Carles (2009): «Llibres per a mirar, imatges per a llegir. Els il·lustradors valencians protagonistas del llibre infantil», en *Quadern-El País* 460, 15-01-2009, pp. 1-2.

_____ (2009) «La extraordinaria aventura gràfica de Miguel Calatayud», en *El País*, 19-12-2009,

http://elpais.com/diario/2009/12/19/babelia/1261185134_850215.html (consultat el 10-01-2010).

GARCÍA, Manuel (1990): *Miguel Calatayud*: «El cartel tiene una dinámica mayor que la valla», en *La Hoja del Lunes*, maig 1990, p. 45.

HERNÁNDEZ CAVA, Felipe (1995): «Ut pictura poesis» en *Miguel Calatayud, l'aventura del dibuixant*. València: Sala Parpalló-Edicions Alfons el Magnànim, pp. 23-28.

LORENTE, Manuel (1986): «La exposición de la semana. Miguel Calatayud», en *ABC de las Artes*, 21-02-1986, p. 69.

MARÍ, Rafael (1989): «Miguel Calatayud, Premio Nacional de Ilustración de Libros Infantiles», en *Las Provincias*, 02-06-1989, p. 35.

MARTÍNEZ, Cristina (1995): «Miguel Calatayud expone por primera vez en Alicante con La aventura del dibujante», en *Información*, 05-09-1995, p. 46.

MORENO, Federico (1989): «Miguel Calatayud: "La ilustración siempre va mucho más allá del texto"», en *ABC*, 23-07-1989, P.46.

MUÑOZ, Alicia (2000): «La luz de Miguel», en *Lazarillo. Revista de la Asociación de Amigos del Libro Infantil y Juvenil* 1, pp. 103-104.

OBIOL, Maria Josep (1985): «Segona lectura del dibuix», en *Quadern de Cultura-El País*, 24-02-1985, p. 6.

_____ (1989): «El color de Calatayud. Un artista alicantino en la Expo 92», en *El País*, 24-

06-1989, p. 6.

PARAMIO, Ludolfo (1986): «Clásico y precursor», en *El País*, 10-04-1986, p. 7.

PÉREZ, Carlos (2010): «Carta desde Baba Kamo» en *Miguel Calatayud. Ilustraciones 1970-2010*. Pontevedra: Kalandraka, pp. 11-15.

PERIS, Miguel (1995): «Miguel Calatayud», en *El País-Comunitat Valencina*, abril 1995, p. 8.

PUERTALEISSE, Gustavo (2008): «Miguel Calatayud “en creación, la comodidad es peligrosa”», en *El Cultural-El Mundo*, 10-16 de juliol de 2008, p. 14.

_____ (2010): «La óptica del mundo al revés» en *Miguel Calatayud. Ilustraciones 1970-2010*. Pontevedra: Kalandraka, pp. 16-29.

_____ (coor.) (2011): «Miguel Calatayud. Inalterable fascinación», en *Educación y Biblioteca* 183, pp. 46-95.

REINES, T (1982): «El mundo fascinante de la ilustración», en *Quadern de Cultura-El País*, 12-12-1982, p. 6.

SQUILLONI, Arianna (2008): «Colores, formas y sombras: retazos de ingenuidad» en *CLIJ* 217, pp. 7-21.

TEIXIDOR, Emili (1995): «Miguel Calatayud, l'estètica feliç» en *Miguel Calatayud, l'aventura del dibuixant*. València: Sala Parpalló-Edicions Alfons el Magnànim, pp. 11-17.

TORRES, Rosana (1982): «J.M. Gisbert: Separar lo real y lo fantástico es un espejismo» en *El País*, 12-12-1982, p. 4.

VILLALBA, Myriam (1995): «Con él llegó la aventura», en *Diario 16*, 06-04-1995, p. 20.

VILLENA, Miguel Angel (1987): «Miguel Calatayud. Fundador de la escuela valenciana del “cómic”», en *El País*, 30-07-1987, p. 13.

8.3. LLIBRES IL·LUSTRATS PER MIGUEL CALATAYUD

CUPIT Aaron (1974): *Cuentos del año 2100*. Madrid: Doncel.

GARCÍA SÁNCHEZ, José Luís; PACHECO, Miguel Ángel (1976): *Soy el aire*. Madrid: Altea.

_____ (1976): *La máquina escarador*. Madrid: Altea.

_____ (1977): *Soy un cine*. Madrid: Altea.

ALONSO, Fernando (1976): *Baíra y el fuego*. Madrid: Santillana.

BRAVO VILLASANTE, Carmen (adaptación): *Peter Pan*. Madrid. Doncel.

DE CAMÕES, Luís (1989): *Els Lusíades*, adaptació d'Emili Teixidor. Barcelona: Proa.

- GISBERT, Joan Manuel (1979): *Escenarios fantásticos*. Barcelona: Labor.
- _____ (2001): *Regalos para el rey del bosque*. Madrid: SM.
- _____ (2011): *Las islas fabulosas*. València: Diálogo.
- OBIOLS, Miquel (1982): *Datrebil. 7 cuentos y un espejo*. Madrid: Espasa-Calpe.
- _____ (1988): *Una de indios y otras historias*. Madrid: SM.
- _____ (1990): *Libro de las M'Alicias*. Madrid: SM.
- _____ (2009): *Libro de las M'Alicias*. Sevilla: Kalandraka.
- _____ (2012): *¡Ay, Filomena, Filomena! Y otros cuentos*. Sevilla. Kalandraka.
- LACUESTA, Marisa (1982): *Tres i no res en la boca d'un drac*. València: Federació d'Entitats Culturals del País Valencià.
- CALATAYUD, Miguel (1982): *El hombre que fabricó un recipiente*. Sevilla: El Monte.
- _____ (1991): *Lobo hombre*. Madrid: SM.
- _____ (1994): *La ballena en la bañera*. Madrid: SM.
- _____ (1994): *El árbol inquieto*. Madrid: SM.
- _____ (2001): *El mundo al revés*. Valencia: Media Vaca.
- _____ (2007): *Al pie de la letra*. Sevilla: Kalandraka.
- DEL CAÑIZO, José Antonio (1984): *A la busca de Marte el guerrero*. Madrid-Barcelona: Noguer.
- LOZANO, Josep (1984): *El cavallet de cartó*. València: Diputació de València.
- PONSODA, Joan (1987): *Saïda, la reina mora*. València: Conselleria de Cultura, Generalitat Valenciana.
- SEHELL, Joles (1990): *El món inventat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CANO, Carles (1990): *El último de los dragones*. Madrid: Anaya.
- _____ (1999): *Columbeta, la isla libro*. Madrid: Anaya.
- CELA, Jaume (1992): *El gegant panxut*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ALONSO DE SANTOS, José Luis (1994): *¡Una de piratas!*. Madrid: SM.
- COLL, Pep (adaptació) (1994): *Mi Long, el dragón de la perla*. Barcelona. La Galera.
- DESCLOT, Miguel (1994): *Lluna de mel al palau de vidre*. Barcelona. La Galera.
- LALANA, Fernando (1995): *El enigma N.I.D.O.* Barcelona: Edebé.
- SIERRA I FABRA, Jordi (1996): *Un genio en la tele*. Madrid: Anaya.
- ROS, Roser (1996): *Polifemo, el cíclope*. Barcelona: La Galera.
- PONS, Carles (adaptació) (1998): *El llibre de la selva*. València. Bromera.

- BARRENA, Pablo (1999): *El cuaderno de Luismi*. Madrid: Anaya.
- SÁNCHEZ, Gloria (2000): *La casa de cristal del señor Clin*. Madrid. SM.
- _____ (2000): *O home do impermeable amarelo*. Madrid: SM.
- BOTELLA, Jordi (2003): *Exit*. Alcoi: Marfil.
- _____ (2005): *Tres viajes*. València: Diálogo.
- VILLAR, Pedro (2003): *El bosque de mi abecedario*. València: Diálogo.
- MADRID, Juan (2004): *La ruta de Washington Irving*. Sevilla: Diputación de Sevilla.
- PLA, Josep (2004): *Viaje en autobús*. Madrid: Fundación Wellington.
- CAMBA, Julio (2004): *La casa de Lúculo*. Madrid: Fundación Wellington.
- GARCÍA LORCA, Federico (2007): *Federico García Lorca para niños y niñas.... y otros seres curiosos*. Madrid: Ediciones de la Torre.
- PÉREZ, Carlos (2010): *Kembo, incidente en la pista del circo Medrano*. Sevilla. Kalandraka.
- PALACIOS, Alonso (2011): *Historia del hombre que hablaba por los codos y otros cuentos imposibles*. Madrid: Pearson.